T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TAKİYYÜDDİN MEHMED EMİN ALİ BEY'İN HAYATI ve MÛSİKA-İ HÜMÂYÛN TARİHİ ADLI ESERİ (TRANSKRİPSİYON ve İNCELEME)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet ALÇI

TÜRK DİN MÛSİKÎSİ ANA BİLİM DALI

Dr. Öğr. Üyesi Serbülend ARPA

Ankara, 2022

ONAY SAYFASI

Mehmet ALÇI tarafından hazırlanan "Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in Hayatı ve *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eseri (Transkripsiyonu ve İncelemesi)" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Din Mûsikîsi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

<table>
<tr><th colspan="2">Jüri Üyesi</th><th>Kurumu</th><th>İmza</th></tr>
<tr><td colspan="2">Dr. Öğr. Üyesi Serbülend Arpa</td><td rowspan="2">Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Türk Din Mûsikîsi Konservatuvarı</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Kabul ☐</td><td>Red ☐</td></tr>
<tr><td colspan="2">Doç. Dr. Fatih KOCA</td><td rowspan="2">Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Kabul ☐</td><td>Red ☐</td></tr>
<tr><td colspan="2">Doç. Dr. Mehmet TIRAŞCI</td><td rowspan="2">Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Türk Din Mûsikîsi Konservatuvarı</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Kabul ☐</td><td>Red ☐</td></tr>
</table>

Tez Savunma Tarihi: 23.09.2022

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Din Mûsikîsi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Yaşar YİĞİT

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. Tarih (23.09.2022)

Mehmet ALÇI

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın akademik bir hüviyet kazanmasında büyük emekleri olan, beni bu çalışmaya yönlendiren, başından sonuna kadar akademik anlamda desteğini hiçbir zaman esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Serbülend ARPA'ya, yüksek lisans ders döneminde üzerimizde çok emeği bulunan kıymetli hocalarım Prof Dr. Fatih ERKOÇOĞLU, Doç. Dr. Alper AKDENİZ, Doç. Dr. Fatih KOCA'ya, Doç. Dr. Mehmet TIRAŞCI, Dr. Öğr. Üyesi Mustafa DEMİRCİ'ye, yüksek lisansa başlamam hususunda beni motive eden ve çalışmamın her aşamasında destekleri ile yanımda olan okul müdürüm Dr. Ahmet Doğan'a, çalışmam süresince maddi-mânevi destekleri ile her zaman yanımda olan sevgili eşim Kübra Doğan Alçı'ya, kıymetli evlatlarım Ali, Alparslan ve Dolunay'a şükranlarımı sunarım.

ÖZET

Bu çalışmada İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Yazma Eser Kütüphânesinde kayıtlı olan Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in Osmanlı Devleti'nde kullanılan Arap alfabesi ile yazdığı *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eseri Latin alfabesi ile transkribe edilerek, yazarın hayatı ve eserin içeriği hakkında bilgiler verilecektir. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey Mûsika-i Hümâyûnun kuruluş yıllarından itibaren Mûsika-i Hümâyûnda görev yapmış, burada binbaşılığa kadar yükselmiş ve emekli olmuş bir görevlidir. Mûsika-i Hümâyûnun kuruluşunu ve birinci nesil mûsikacıları tanıtan bir eser kaleme almıştır. Eseri kaleme alırken yaşadığı dönem ile sınırlandırmıştır. Eserdeki bilgileri o dönemde yaşamış olan kişilerden, resmi belgelerden ve bizzat kendi anılarından kaydetmiştir. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* ismi ile kaydedilen eser Mûsika-i Hümâyûnun kuruluşu, Enderûn-i Hümâyûndan Mûsika-i Hümâyûna geçen mûsikîşinasların biyografileri, rütbeleri, görev aldıkları tarihler gibi birçok kıymetli bilgi içermektedir. Yazar bu eseri tamamlayamamıştır. Bu eserin matbu hali tespit edilmemiştir. Bu nedenle mûsikî tarihi ve özellikle Mûsika-i Hümâyûn ile ilgili araştırma ve yakın dönem kaynaklarımızda bu esere çok az atıf yapılmıştır.

Çalışmada kullanılan ve *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* olarak adlandırılan eserin PDF dosyası, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Yazma Eser Kütüphânesinden online olarak temin edilmiştir. Çalışmada *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* transkripsiyonlu bir şekilde Latin alfabesine aktarılmıştır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde Takiyyüddin Mehmet Ali Bey'in hayatı ve *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserinin özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise Enderûn-i Hümâyûndan Mûsika-i Hümâyûna geçiş ve Mûsika-i Hümâyûn yapısı hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ise metin transkripsiyonlu olarak Latin harflerine aktarılmıştır. Çalışma, sonuç ve kaynakça kısımları ile tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Mûsikîsi, Türk Mûsikîsi Tarihi, Türk Askerî Mûsikîsi, Mûsika-i Hümâyûn, Muzıka-yı Hümâyûn, Takiyyüddin Mehmed Emin Ali.

ABSTRACT

In this study, Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey's work named Mûsika-i Hümâyûn Tarihi will be transcribed in Latin alphabet, and information will be given about the life of the author and the content of the work. The original book was written in Ottoman Turkish, and now is registered in the manuscript library in the Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey is an officer who has served in Mûsika-i Hümâyûn since the foundation years of Mûsika-i Hümâyûn. He rose to the rank of major and retired there. He wrote the book introducing the establishment of Mûsika-i Hümâyûn and first generation musicians. While writing the work, he limited it to the period in which he lived. He recorded the information from the work of people who lived at his time, from official documents and from his own memories. The work, which is recorded as Mûsika-i Hümâyûn Tarihi, contains a lot of valuable information such as the establishment of Mûsika-i Hümâyûn, the biographies of the musicians who passed from Enderûn-i Hümâyûn to Mûsika-i Hümâyûn, their ranks and the dates they had been in charge. The author could not complete this work. The printed version of the book has not been detected. For this reason, very few references have made to this work in recent sources about the history of music, especially the Mûsika-i Hümâyûn.

The PDF file of the work we used in the study, called Mûsika-i Hümâyûn Tarihi, was obtained online from the manuscripts section of the Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library. In the study, the History of Mûsika-i Hümâyûn was transcribed into the Latin alphabet. The study consists of three parts.

In the first chapter, information is given about the life of Takiyyüddin Mehmet Ali Bey and the features of his work called Mûsika-i Hümâyûn Tarihi. In the second part, information is given about the transition from Enderûn-i Hümâyûn to Mûsika-i Hümâyûn and the structure of Mûsika-i Hümâyûn. In the third part, the text is transcribed into Latin letters. The study is completed with conclusion and bibliography.

Keywords: Türk Mûsikîsi, Turkish Music History, Turkish Military Music, Mûsika-i Hümâyûn, Muzıka-yı Hümâyûn, Takiyyüddin Mehmed Emin Ali.

İçindekiler

ÖZET i
ABSTRACT ii
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ v
KISALTMALAR DİZİNİ vi
GİRİŞ 1
1. Araştırmanın Amacı 5
2. Çalışmanın Önemi 5
3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları 6
4. Araştırmanın Amaçları ve Beklenen Yararlar 6
5. Yöntem 6
6. Problem 7
7. Alt Problemler 7
8. Çalışmada İstifade Edilen Kaynaklar 8
BİRİNCİ BÖLÜM 9
TAKİYYÜDDİN MEHMED EMİN ALİ BEY'İN HAYATI ve *MÛSİKA-İ HÜMÂYÛN TARİHİ* ADLI ESERİ 9
1.1. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in Hayatı 9
1.2. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* Adlı Eser 15
1.2.1. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* Adlı Eserin Özellikleri 15
1.2.2. Günümüz Açısından Eserin Yeri ve Önemi 20
1.2.3. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* Adlı Eserin Konu Başlıkları 24
İKİNCİ BÖLÜM 35
ENDERUN-İ HÜMÂYÛN ve MÛSİKA-İ HÜMÂYÛN 35
2.1. Enderûn-i Hümâyûn 35
2.2. Mûsika-i Hümâyûn 39
2.2.1. Mûsika-i Hümâyûna Kaydolan Görevliler 46
2.2.2. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* Adlı Eserde Geçen Görevliler 58
2.2.3. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi*'nde Bahsedilen Bazı Topluluklar 63
2.2.4. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* Adlı Eserde Geçen Bazı Kavramlar 75
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 78
TAKİYYÜDDİN MEHMED EMİN ALİ BEY'İN MÛSİKA-İ HÜMÂYÛN İSİMLİ ESERİNİN TRANSKRİPSİYONU 78
SONUÇ 478
Kaynakça 481

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Mûsika-i Hümâyûn Tarihi Adlı Eserin İçinde Geçen Konu Başlıkları.....25
Tablo 2. Enderûn-i Hümâyûndan Mûsika-i Hümâyûna Geçiş Yapan Ağalar.....48
Tablo 3. Mûsika-i Hümâyûn Müdürleri (Birinci Zabitler).....52
Tablo 4. Mûsika-İ Hümâyûn Tarihi Adlı Eserde Terceme-İ Hali İçin Başlık Açılmış Ve Kişiler Hakkında Bilgiler Verilmiş Olan İsimler.....59
Tablo 5. Mûsika-i Hümâyûn Tarihi Adlı Eserde Özel Bir Başlık Açılmadan Hayatları Hakkında Kısa Bilgiler Verilen İsimler 61
Tablo 6. Orkestrada Farklı Tarihlerde Görev Alan Müzisyenler ve Çalgıları 65
Tablo 7. Farklı Tarihlerde Fasıl Takımında Bulunan Görevliler ve Enstrümanları 70
Tablo 8. Aşağıdaki Liste Eserin Farklı Bölümlerinde İsimler Tanıtılırken Ünvanları Müezzin-i Şehriyârî Olan Kişiler.....72
Tablo 9. H. 1266 (M. 1849/1850) Yılından Sonra Mûsika-i Hümâyûnda Görev Yapan Müezzin-i Şehriyârîler 73
Tablo 10. Mûsika-i Hümâyûn Tarihi'nde Hafızlık Yapmış Olanlar 74
Tablo 11. Mûsika-i Hümâyûn Tarihi'nde Tespit Edilen Enstrümanlar 77

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (آ)	a, ā	ص	ṣ
ا (أ)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ż, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	s̱	غ	ġ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ڭ	ñ
د	d	ل	l
ذ	z̲, d̲	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ى	y, ı, i, ī
		ء	’

KISALTMALAR DİZİNİ

AYBÜ	: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
b.	: Bin, ibn
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
çv.	: Çeviren
DİA	: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
H.	: Hicri
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İkinci Nüsha	: İn.
R.	: Rûmî
s.	: Sayfa
s.e.t.	: Son erişim tarihi
S.	: Sayı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TMDK	: Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuvarı
ö.	: Ölüm
Üni.	: Üniversite
Üçb	: Üzeri Çizili bilgi

GİRİŞ

Mûsikî, tarih boyunca insanlar tarafından çok rağbet görmüştür. Düğünler, eğlence törenleri, cenazeler vb. sosyal alanlarda kullanıldığı gibi devletin bağımsızlığını simgeleyen bayrak törenleri, savaş alanları ya da devlet büyüklerinin katılımı ile yapılan resmî merasimlerde de kullanılmıştır. Resmî merasimlerde yapılan müzik devlet yönetimleri tarafından askerî müzik olarak kurumsallaşmış, askerî birimler içerisinde ya da idari teşkilatın bir parçası olarak eğitim faaliyetlerini yürütmüşlerdir. Mûsikî kitapları ve mûsikî eserleri bakımından askerî müzik geri planda görünse de devletler bağımsızlığını koruyabilmek için her dönemde asker yetiştirmiş ve bu askerlerin birlikte hareket etmeleri, morallerinin yüksek tutulması gibi nedenlerle askerî müziğin kurumsallaşmasına daha çok önem vermişlerdir.

İlkçağlardan kalan kabartma ve resimlerde askerî bölüklerin başında boru ve davul çalındığı görülmektedir. Türk tarihinde de askerî müziğin devlet nezdinde yeri oldukça önemlidir. Eski kaynaklarda askerî müziğin resmî törenlerde ve savaşlarda görev aldığı görülmektedir. Türk tarihi incelendiğinde askerî müziğin tabldan nevbete, mehtere ve son olarak da Mûsika-i Hümâyûn ile bando takımına dönüştüğü görülmektedir. Çin kaynaklarında milattan önce Hunlarla Çinliler arasında yapılan savaşlarda davul ve tuğların kullanıldığından bahsedildiği kaydedilmektedir (Vural, 2012). Kaşgarlı Mahmud Divan-ı Lügati't-Türk adlı eserinde hakanın huzurunda vurulan üç yüz altmış tabl'dan bahsetmiştir (Mahmud, 1985, s. 413).

Selçuklularda da askerî müzik nevbet takımı tarafından icrâ edilmektedir. Tuğrul Bey, Selçuklu Devleti'ni kurduğunda halife kendisine bazı unvanlar ve bağımsızlık alametleri göndererek sarayında ve hükümet konağında günde beş vakit nevbet vurulmasına müsaade etmiştir (Özcan, Mehter, 2003). Selçuklularda askerî müzik takımı sultanların kapısında günde beş vakit, meliklerin kapılarında ise üç vakit olarak vurulmaktadır. Nevbet müziğinin bağımsızlığı temsil eden özel bir anlamı vardır. Sultanlar melik ve emirlere menşur, unvan ve sancak gönderdiği vakit bir de tabl göndermektedir. Ayrıca sultanlar sefere çıktıklarında yanlarında mutlaka nevbet takımı bulunmaktadır. (Turan, 2009, s. 391-400).

Osmanlı Devleti'nde de askerî müzik çok önemlidir. Anadolu Selçuklu sultanı, Osman Gazi'ye tuğ, tabl, nakkareyle nevbet takımı göndererek nevbet vurmasına izin vermiş böylece bu gelenek Osmanlı Devleti'nde de devam etmiştir (Uslu, 2015, s. 23-32). Bir müddet sonra da askerî müziğin icrâsı için mehterhâneler oluşturulmuştur. Nevbet takımlarının ne zaman mehterhâneye dönüştüğü ile ilgili kesin bir tarih belirtilmemektedir. Ancak Osmanlı Devleti'nin güçlenmesine paralel olarak geliştiği görülmektedir. Örneğin İstanbul'un fethinde mehter takımında 300 kişi bulunmaktadır. Viyana önlerinde 12 Eylül 1683 tarihinde 3250 kişilik mehter takımı en büyük askerî topluluk olarak tarihe geçmiştir (Vural, 2012).

Osmanlı Devleti'nde, askerî müziğin dönüşüm sürecinin son noktası ise kurum olarak Mûsika-i Hümâyûndur. Osmanlı Devleti'nde askerî anlayışının ekseninin batıya kayması ile müzikal anlayışın da değişerek batılılaştığı bilinmektedir. Mûsika-i Hümâyûndaki batı tarzı eğitimler sonraki yüzyıl müzik anlayışını da etkilemiştir. Ancak bu dönüşüm tüm müzisyenlerin Batı müziği sistemini benimsediği anlamına gelmemektedir. Çünkü Mûsika-i Hümâyûn yalnız askerî müzik eğitimi verilen bir kurum değildir. Burada yetişen birçok isim askerî, dînî ve din dışı mûsikî eserler bestelemiş, icrâ etmiştir. Bu isimlerin sonraki dönemin önemli mûsikîşinaslarını yetiştirdiği de bilinmektedir. Bu açıdan Mûsika-i Hümâyûn yalnız askerî müzik ile ilgili görünse de döneminin en önemli sanat okuludur. Burada görevli olan isimler kurum içerisinde kurulan Türk mûsikîsi fasıl takımında da görev almış hânende ve sazendelerdir. Bu kurumda yetişmiş ya da görevli birçok ismin, dînî mûsikînin icrâ edildiği imamlık ve müezzinlik mesleğinin en üst rütbeli temsilcileri ya da tekkede neyzenbaşı, hânende gibi tekke mûsikîsinin önemli görevlileri oldukları incelenen eserde görülmektedir. Neyzen Şeyh Said Dede Efendi, Neyzen Yusuf Paşa, Dellalzade Hacı İsmail Efendi, Hammamizade İsmail Dede Efendi, Mevlevi İsmail Dede Efendi, Sermüezzin Rıfat Bey, Sadullah Efendi, Suyolcuzade Salih Efendi, Hafız Hakkı Efendi, Miralay Rıfat Bey, Haşim Bey bu isimlerden bazılarıdır. Bu kurum aynı zamanda hüsn-i hat eğitimi verilen klasik sanatların öğretildiği bir yerdir. Mûsika-i Hümâyûna Enderûn-i Hümâyûndan Türk mûsikîsi bilgisine sahip birçok mûsikîşinas geçmiş olduğundan, burada çok sayıda Türk mûsikîsi üstadı da yetişmiştir. Burada yetişmiş olan sanatkârlar aynı zamanda yönetimde en üst rütbelerde görev yapmış olan devlet adamı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumu o dönemde İstanbul'da bulunan İngiliz deniz subayı Adulphus Slade şöyle ifade etmiştir:

> "Fakat ne yazık ki bu gençler, profesyonel olmaya vakit bulamadan, başka şeyler öğrenmek için başka sanat şubelerine ayrılacaklar, onları ikmalden sonra da devletin mühim askerî ve idari makamlarına getireceklerdir! Onları seyrederken zihnimden şunlar geçiyordu: Belki birkaç ay sonra şu flüt çalanı firkateyn kaptanı, davulcuyu bir kalenin dizdarı, borucuyu bir süvari alayında subay görürüz!" (Gazimihal, 2019, s. 56).

Mûsika-i Hümâyûnun ilk kurulduğunda Enderûn-i Hümâyûndan bazı ağalar[1] seçilerek buraya tayin edilmiştir. Bu mûsikîşinasların hayatları hakkında yazılmış ve yayınlanmış müstakil bir eserin bulunduğunu bilmemekteyiz. Gâzimihal (2019), Türk *Askerî Muzikalar Tarihi* adlı bir eser yazmıştır. Enderûn-i Hümâyûndan Mûsika-i Hümâyûna geçen bu mûsikacılara Mahmut Ragıp Gâzimihal "*birinci nesil muzikacılar*" demekte ve bu dönem hakkında geniş malumatın bulunmadığını belirtmektedir. *Türk Askerî Muzikalar Tarihi* adlı eserinde bu dönemi de ele alan M. Ragıp Gâzimihal eserinde geçen konuların bir kısmını şahıslardan aktarmaktadır. Bir kısmını da kaynak belirtmeden doğrudan anlatmaktadır. Ancak Gâzimihal bu önemli eserinde Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'den ve onun eseri *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserinden bahsetmemektedir. Tahminimizce bu yazma eser İBB Kütüphânesi Atatürk Kitaplığı Yazma Eser Kütüphânesine kaydolana kadar da pek bilinmemektedir. Çünkü Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey kuruluş döneminde Mûsika-i Hümâyûna giren Mûsika-i Hümâyûnda yazı ve Farsça hocalığı yapan önceleri flüt sonra ise klarnet icrâ eden birinci nesil mûsikacılardandır ve çevresinin teşvikiyle o nesli anlatan bir eser yazma teşebbüsünde bulunmuştur. Kanaatimizce Mûsika-i Hümâyûn ile ilgili çalışmalarda başvuru kaynağı sayılan önemli araştırmacı Gâzimihal'in *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı bu eseri görmemiştir.

Araştırmada ele alınacak eser yukarıda bahsedilen Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı kitabıdır. Müellif, kendinden önceki tarihi bilgileri aktarırken bölümün sonunda alıntı yaptığı kaynağı, yazarı, cilt ve sayfa numaralarını kaydetmiştir. Eğer bir kişiden naklediyorsa o kişinin ismini kaydetmiş, kendisinin şahit olduğu bir bilgi ise bunu açıkça belirtmiştir. Eserde hem tarihi olaylar hem de biyografik bilgiler mevcuttur. Bu açıdan kitabın oldukça önemli bir kaynak olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle diğer akademik araştırmalara da kaynaklık edecek olması bakımından mühimdir. Eserde aktarımlar ve hatıraların da bulunması nedeni ile araştırmacıların

[1] Ağa tabiri Osmanlı döneminde yüksek mevki sahipleri hakkında kullanılan bir tabirdir. Tanzimattan önce önemli bir tabir olup Yeniçeri Ocağı zabitlerine ağa denmiştir (Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I, 1993, s. 21).

bilgilere ihtiyatla yaklaşması gerekmektedir. Her ne kadar bu eser birinci el kaynak[2] olsa da birinci el kaynaklarda tarihsel veriyi gölgeleyen önyargı barındırabilir. Birinci el kaynaklardaki hatalar ikinci el kaynaklardan yardım alarak değiştirilebilir. Arşiv belgeleri ile bu hatalar düzeltilebilir. Ancak bu eserde olduğu gibi birinci el kaynak bir şahıs tarafından yazılmışsa yazarın bakış açısını ve önyargılarını taşıyabilir (Acun, 2011, s. 122-127). Bu nedenle eserin araştırmacılar tarafından tetkik edilmesi gerekmektedir. Bu araştırmada böyle bir tedkik yapılmayacaktır ancak örneklem için bazı tedkikler ilerleyen bölümlerde paylaşılacaktır.

Mûsika-i Hümâyûn kelimesinin güncel kaynaklarda kullanımında farklılıklar vardır. Gâzimihal (2019) *Türk Askerî Muzikaları Tarihi* adlı kitabında "*Muzika-i Hümâyûn*" şeklinde yazarken Diyanet İslam Ansiklopedisinde "*Muzıka-yi Hümâyun"* maddesinde "*muzıka"* şeklinde yazılmıştır (Özcan, Muzıka-yi Hümâyun, 2006). Bu çalışmada istifade edilen ana kaynakta muzika/muzıka kelimesi *"mûsika"* şeklinde okunduğu için çalışmada *"mûsika"* ifadesinin kullanılması tercih edilmiştir. "Hümâyun*"* kelimesi ise sondaki u harfi uzatılarak "Hümâyûn" şeklinde kullanılmıştır.

Araştırmada Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eseri latin alfabesi ile transkribe edilerek, içeriği incelenecek, yazar ve eser hakkındaki bilgiler değerlendirilecektir.

Çalışma giriş bölümü ile üç bölüm ve bir sonuçtan meydana gelmektedir. Giriş bölümünde çalışma hakkında genel bilgiler verilmiştir. Çalışmaya has kısaltma ya da kurallar burada belirtilmiştir. Birinci bölümde araştırmaya konu olan eserin yazarı Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'nin hayatı ve yazdığı *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eser tanıtılarak eserin mûsikî tarihi açısından yeri ve önemine yer verilmiştir. İkinci bölümde ise Enderûn-i Hümâyûn, Mûsika-i Hümâyûn ve Mûsika-i Hümâyûnun ilk oluşum süreci ve müzisyenleri hakkında bilgiler verilmektedir. Bu bölümde eserde geçen konular ve biyografiler ele alınmıştır. İncelenen eserin tümünde verilen bilgiler bu bölümde aktarılmamıştır. Konunun alanımızla ilgisi ve önemine binaen o konu ile ilgili yapılan araştırmalardan ve incelediğimiz eserdeki bilgilerden tezin hacmini artırmamak düşüncesiyle kısa kesitler halinde sunulmuştur. Üçüncü bölümde *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserin transkiripsiyonu verilmiştir. Transkiripsiyon yapılırken "*5. Yöntem"*

[2] Birinci el kaynak ve ikinci el kaynak tanımlarını Eserin Günümüz Açısından Yeri ve Önemi başlığında açıklanmıştır.

başlığında belirttiğimiz noktalara dikkat edilmiştir. Sonuç bölümünde ise eser ile ilgili değerlendirmelere yer verilmiştir.

1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı: Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'nin Mûsika-i Hümâyûnun ilk görevlileri ve teşkilatı hakkında yazmış olduğu *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserini el yazısı olması nediyle okunması zor olan bazı bölümlerini çözümlemek suretiyle Latin harflerine aktararak araştırmacılara sunmak ve Mûsika-i Hümâyûn hakkında yapılacak olan araştırmalarda araştırmacıların birinci el kaynaktan yararlanılmasını sağlamaktır.

2. Çalışmanın Önemi

Eser, Osmanlı dönemi alfabesi ile yazılması ve matbu olmaması nedeni ile araştırmacılar tarafından eserden çok fazla istifade edilememiştir. Bazı bölümlerini okumakta güçlükler bulunmaktadır. Bu çalışmayla yeni bir kaynak gün yüzüne çıkartılacak ve alandaki araştırmalarda kullanılabilecektir. Ayrıca eserin yazarı olan Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in hayatı hakkında kaynaklarda bilgiye rastlanamaması nedeni ile müellifinin hayatı ilk defa bu çalışmayla ortaya konmuş olacaktır. Ayrıca bu çalışma ile Mûsika-i Hümâyûn hakkında birçok yeni bilgi de gün yüzüne çıkarılmıştır. Bu çalışmayla birlikte ortaya çıkan biyografiler, mûsikîşinaslar, enstrümanlar, Mûsika-i Hümâyûn teşkilatı ve Mûsika-i Hümâyûndaki günlük hayatla ilgili birçok yeni bilgi alana katkı sağlamak isteyen araştırmacılara kaynak teşkil edecektir. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserin "1.2.2. *Günümüz Açısından Yeri ve Önemi"* ve ikinci bölümdeki içeriklerde belirtilen bilgiler incelendiğinde bu çalışmanın önemi daha açık anlaşılacaktır. Özetle bu çalışma yazarı tarafından müsvedde şeklinde Arap harfleri ile ve üzerinde emek sarfetmeden okunamayacak şekilde karmaşık olarak el yazısı ile yazılmış bir eserin günümüz araştırmacılarının kullanımına sunulması ve bir mûsikî tarihçisi olan Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in hayatının kaleme alınması bakımından önem arz etmektedir.

3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Çalışma, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Yazma Eser Kütüphânesinde, Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey tarafından yazılmış, demirbaş K.1124 numara ile kayıtlı olan *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* başlıklı eser ve içeriği ile sınırlıdır. İnceleme ve değerlendirme eserde adı geçen ve hakkında bilgi verilen Mûsika-i Hümâyûnda görev yapmış mûsikî görevlilerini kapsamaktadır. Eser, İBB Atatürk Kitaplığı Yazma Eser Kütüphânesinde yazma eserler bölümünde bulunması nedeni ile araştırmacıların fiziksel incelemesine açık olmayıp online olarak kütüphane web sayfasında sunulmaktadır. Bu çalışma sunulan belge üzerinden yapılmıştır.

4. Araştırmanın Amaçları ve Beklenen Yararlar

Türk askerî müziği hakkındaki çalışmalar sınırlıdır. Tıraşcı, en çok zorlanılan konunun kaynak azlığı olduğunu belirterek bu konudaki az sayıda kıymetli çalışmaların dışında yapılan diğer çalışmaların birbirinin farklı cümlelerle tekrarı olduğunu belirtmektedir (Tıraşcı, 2015, s. 15). Esasen Osmanlı'da mûsikîde iz bırakan kişilerin birçoğu sarayla bağlantılıdır. Son dönemde ise bu kişiler bir asır kadar Mûsika-i Hümâyûnda görev yapmışlardır. O halde hem askerî hem dinî mûsikî ile ilgili dönemi araştıran araştırmacıların, askerî müzik tarihi kaynaklarına başvurması gerekmektedir.

Çalışmanın amacı Osmanlı son dönemine ışık tutan, Osmanlı Devleti'nde kullanılan Arap alfabesi ile yazılmış olan *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserden hareketle Mûsika-i Hümâyûnun kuruluşu ve görevlilerini ortaya çıkarmaktır. Aynı zamanda eseri transkript ederek günümüz araştırmacılarının istifadesine sunmaktır. Bu çalışma sayesinde Mûsika-i Hümâyûnda görevlilerin hayatları ve Mûsika-i Hümâyûn hakkında orijinal bilgiler gün yüzüne çıkarılmış olacaktır.

5. Yöntem

Çalışmada transkripsiyon, literatür taraması, içerik analizi, tarihsel araştırma ve karşılaştırma metodları kullanılmıştır. Araştırmada İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Yazma Eser Kütüphânesinde Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey tarafından

yazılmış olduğu kaydedilen, demirbaş K.1124 numara ile kayıtlı olan eser transkribe edilmiştir. Mûsika-i Hümâyûn ile ilgili yapılan araştırmalar ve yazılan eserler nitel veri toplama yöntemi ile taranarak ilgili eserlerden bir araya getirilmiştir. Mûsika-i Hümâyûn görevlilerinin isimleri hakkındaki veriler taranarak bilgiler toplanmıştır. T.C. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi belgelerindeki Mûsika-i Hümâyûn hakkında, belirlenen dönemi kapsayan belgeler tespit edilerek literatür araştırması yapılmış, kaynaklar taranmış, bilgiler karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

Yazım kılavuzunda yazı tipinin "Times New Roman" olması gerektiği belirtilmektedir. Ancak bu çalışmada üçüncü bölümde eserin transkripsiyonu bulunacağından yalınız üçüncü bölümde belirtilen yazı tipi kullanılmayacaktır. Üçüncü bölümde transkripsiyon alfabesi içeren bir yazı fontu tercih edilecektir.

6. Problem

Çalışmadaki temel problem, Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in yazdığı *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eser 19. yüzyıl mûsikî tarihi hakkında hangi bilgileri ihtiva etmektedir?

7. Alt Problemler

a. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey Kimdir?

b. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in Osmanlı Devleti'ndeki görevi nedir?

c. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in yazdığı *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserin kaynakları nelerdir?

d. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in yazdığı *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserin telif sebebi ve tarihi nedir?

e. Enderûn-i Hümâyûndan Mûsika-yı Hümâyûna geçen görevliler kimlerdir?

f. Mûsika-yı Hümâyûnda görev yapan görevlilerin icrâ ettikleri sazlar nelerdir?

g. Mûsika-i Hümâyûnda dînî mûsikî icrâcıları ve bestekârları kimlerdir?

h. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'e göre sazlarında mahir olan sazendeler kimlerdir?

i. Nevbet-i Sultani, Mûsika-i Hümâyûn tarafından ne zaman ve nasıl vurulmuştur?

j. Mûsika-i Hümâyûnda görev yapan hangi müzisyenler hakkında bilgiler verilmiştir?

k. Mûsika-i Hümâyûnda görev yapan müzisyenlerin rütbeleri nelerdir?

l. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserde hangi mûsikî aletleri bulunmaktadır?

m. Mûsika-i Hümâyûnda hafızlık yapanlar kimlerdir?

n. Mûsika-i Hümâyûnda yetişen dînî mûsikî sazende, hânende ve bestekârlar kimlerdir?

o. Mûsika-i Hümâyûnda yetişen müezzin-i şehriyârîler kimlerdir?

8. Çalışmada İstifade Edilen Kaynaklar

Çalışmada kullanılan ana kaynak Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eseridir. Ayrıca Tayyarzâde Ahmed Atâ Bey tarafından kaleme alınan Tayyarzâde Ahmed Atâ Bey Tarihi çalışmada istifade edilen bir diğer önemli kaynaktır. Tayyarzâde Ahmed Atâ Bey eserinde Mûsika-i Hümâyûnun kuruluşu ve ilk görevlileri hakkında bilgi vermektedir. Yine Türk mûsikîsi alanında son derece kıymetli eserler kaleme alan Mahmut Râgıp Gâzimihal'in *Türkiye-Avrupa Mûsikî Münasebetleri, Türk Askerî Muzıkaları Tarihi* adlı kitapları ve *Yüzyıllar Boyunca Mehterhâne ve Türk Müzik Kalkınışı* adlı makalesi bu konuda yazılmış önemli eserlerdir. Bunlar arasında yer alan *Türk Muzıkalar Tarihi* adlı eser özellikle bu dönemi ele alması bakımdan çalışmamıza yön vermiştir. Bahsedilen eserlerin yanında güncel litaratür kaynaklarından ve alan ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmalardan da istifade edilmiştir. Hayati Develi'nin Osmanlı Türkçesi Grameri I ve II kitaplarından faydalanılmıştır (Develi H. , 2002). Ayrıca Mehmet Tıraşcı'nın *28. Mûsikî Alayı Mûsikî Serçavuşu Ahmed Salih'in Bando Defteri* adlı eserinden Mûsika-i Hümâyûn ile ilgili ve eserde geçen mûsikî kavramları ve enstrüman isimlerinin tespitinde başvurduğumuz temel kaynaklardandır.

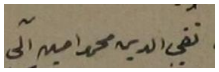
Konu bakımından bu alanı ele alan girişte belirttiğimiz kitaplar ve lisans tezleri yanında dönemi de ele alan önemli eserlerden Cemal Süreyya'nın altı cilt *Sicill-i Osmani* adlı eseri, Mehmet Zeki Pakalın'ın on dokuz ciltlik *Sicill-i Osmani Zeyli* adlı eseri, Sadeddin Nüzhet Ergun'un *Türk Mûsikîsi Antolojisi* adlı eseri ve Osmanlı müelliflerini ele alan diğer bazı kaynaklardan da faydalanılmıştır. Bu kaynaklardan doğrudan alıntı yapılmayarak Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in hayatı ve *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi*'nde adı geçen bazı kavram ve isimlerin okunuşları taranmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TAKİYYÜDDİN MEHMED EMİN ALİ BEY'İN HAYATI ve *MÛSİKA-İ HÜMÂYÛN TARİHİ* ADLI ESERİ

1.1. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in Hayatı

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, Mûsika-i Hümâyûnda binbaşılığa kadar yükselmiş, burada Arapça, Farsça ve hüsn-i hat hocalığı yapmış Osmanlı Devlet memurudur. Mûsika-i Hümâyûna çırak olarak kaydolduktan sonra Türk mûsikîsi, dînî mûsikî ve batı müziği alanında tanınmış birçok sazende ve hânende ile birlikte elli yıl geçirmiş ve bu sayede onların hayatları ile ilgili bilgileri *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserinde bir araya getirmiştir (Takiyyüddin, 1878).

Mûsika-i Hümâyûn Tarihi adlı eserin müellif tarafından tamamlandığını ve basıldığını bilememekteyiz. Araştırmamızda kaynağa atfın çok az olması nedeni ile eserin çok fazla göz önünde olmadığını düşünmekteyiz. Yine basılı kaynaklar tarandığında yazarın hayatı ve eserleri hakkında müstakil bir çalışmaya ya da bilgiye rastlanmamıştır. Bu nedenle yazarın hayatı hakkındaki en önemli kaynak yine Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eseridir. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi'*nin giriş kısmında müellif kendisini birkaç cümle ile kısaca tanıtarak eseri neden kaleme aldığını bahsetmiştir. Burada H. 1244 (M. 1828) yılından R.1294 (M. 1878) yılına kadar Mûsika-i Hümâyûnda elli sene görev yaptığını ve binbaşılık rütbesine kadar yükseldiğini belirtmiştir. Müellif kendi hocasının üstad-ı ekremim şeklinde zamanın allamelerinden Kethüdazade Mehmed Arif Molla Efendi olduğunu belirtir (Takiyyüddin, 1878, s. 2a). Müellif, ismini eserin mukaddimesinde bir kez zikretmiştir. İncelediğimiz eser art arda iki nüsha olarak kaydedilmiş olduğundan Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey ismi eserde iki kez geçmektedir. İsmini belirttiği bölümde olarak ifade etmiştir. Elif harfinin üzerinde uzatma işareti bulunsa da "Âli" şeklinde değil de "Ali" şeklinde ifade ettik. Ali, yemin eden anlamına gelmektedir (Çağbayır, 2016, s. 215). Eserin diğer yerlerinde ise müellif ismini "*fakîr*, *muharrir ya da muharrir fakîr*" şeklinde zikretmiştir. Eserin ilk sayfasında müellif ismini şöyle ifade etmiştir:

> "Bu abd-i âciz kem-bizaa Takiyyü'd-din Mehmed Emin Ali kırk dört tarihinden Toksan dört tarihine kadar Mûsika-i Hümâyûnda elli sene istihdam ile binbaşılık rütbesine nail olmuş ve el-an silk-i mezkûrda Farisi ve lüğat ve inşa tâlimiyle saye-i şahânede iştiğal itmekte bulunmuş iken Mûsika-i Hümâyûn içün muhtasarca bir tarih-i hususi yazılması bazı ihvan-ı kiramın teşvikiyle arzu olmuş oldığından. tahkik olunabildiği kadar müsteinen bi-tevfiki'llahi teala kayd ve imlasına ibtida olundu" (Takiyyüddin, 1878, s. 2a).

Müellif, bu eserde kendi hayatı hakkında kısa bir bölüm ayırmasına rağmen doğum tarihini tam olarak belirtmemektedir. Ancak H. 1237 (M. 1821/1822)[3]-1238 (M. 1822/1823)[4] yıllarında üç yaşında olduğunu belirttiğine istinaden H. 1234 (M. 1818/1819) ile H. 1236 (M. 1820/1821) tarihleri arasında doğduğu ortaya çıkmaktadır. Müellif doğum yerini de belirtmemiştir. Annesinin İstanbullu olması ve babasının görevi nedeni ile İstanbul'da bulunduğu göz önüne alındığında, İstanbul'da doğmuş olması daha muhtemel görünmektedir. Babası el-Hac Hâfız Hüseyin bin el-Hac İsmail bin Abdullah'dır. Babası Sultan III. Selim'in kethüdâsı İbrâhim Nesim Efendi'nin imamı ve aynı zamanda İbrâhim Nesim Efendi'nin oğullarının da hocasıdır. Babası H. 1182 (M. 1768/1769) tarihinde Sivrihisar'da dünyaya gelmiştir. Müellif, babasının kadılardan olduğunu ifade etmiştir. Babası H. 1257 (M. 1841/1842) tarihinde vefat etmiş ve Büyük Çamlıca'da Celvetî Selami Ali Efendi Tekkesinin avlusunun bitişiğinde medfundur. Müellifin aktardığına göre babası yetmiş beş yaşında vefat etmiştir. Annesi Emine Hanım'dır. Müellif annesinin İstanbullu olduğunu belirtilmiştir. Annesi eski Sadrazamlardan Kalaylıkoz Ahmed Paşa'nın torunlarındandır. H. 28 Muharrem 1299 (M. 20 Aralık 1881) tarihinde vefat etmiştir. Üsküdar Karacaahmed civarında Kâmil Paşa Sebili karşısında medfundur (Takiyyüddin, 1878, s. 53b,112a).

H. 1254 (M.1838/1839) yılına kadar doğrudan Mûsika-i Hümâyûna görevli alınmamaktadır. Bir öğrenci saray adabını öğrenmek için ilk olarak sarayda bir bölüme kaydolmakta oradan Enderûn-i Hümâyûna kaydedilmektedir. Yeteneklerine göre de Mûsika-i Hümâyûnda ya da başka bölümlerde görev almaktadır. Müellif de H. 1237 (M. 1237)[5]/H. 1238 (M.1822/1823)[6] yılında üç yaşında iken devlet işlerinde görev almak üzere yetiştirilmek için Galata Sarayı'na haftalık 27 kuruş harçlık ile çırak olarak kaydedilmiştir. Müellif bu tarihlerde Galata Sarayı çırakları arasında kayıtlı olsa da sarayda kalmayıp

[3] Bkz. [53b].
[4] Bkz. [112a].
[5] Bkz. [53b].
[6] Bkz. [112a]. 1245 tarihinde 11 yaşında olduğuna göre müellif H. 1234 (M. 1818/1819) tarihinde dünyaya gelmiştir.

yalnızca harçlığını ve öğrencilere verilen diğer eşyaları alarak evine dönmüştür. Müellifin saraya kaydolması Tomruk Ağası[7] rütbesine kadar yükselen Nazif Ağa'nın iltiması ile gerçekleşmiştir. Nazif Ağa Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in dayısıdır ve Galata Saray'dan Enderûn-i Hümâyûna nakil olunan ağalardan olduğu belirtilmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 53b,112a).

H. 1242 (M.1826/1827) yılında sekiz yaşına geldiği zaman ise evinden ayrılarak Galata Saray'ında yatılı eğitim almaya başlamıştır. Burada üç yıl eğitim görmüştür. Bu dönemde dayısı Nazif Ağa onunla ilgilenmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 53b,112a). Burada kaldığı yıllarda müellif yedi sekiz yaşında iken babası onu Balmumcu İsmail Ağa'ya emanet etmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 8b,72b).

H. 1245 (M.1829/1830) tarihinde müellif on bir yaşındayken Said Paşa'nın iltimasıyla Galata Saray'dan Mûsika-i Hümâyûna geçiş yaparak Enderûn-i Hümâyûn defterine kaydedilmiştir Dolayısıyla müellif bu tarihten itibaren Mûsika-i Hümâyûn sınıfına geçmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 53b, 68b). H. 1248 (M. 1832/1833) yılında Enderûn ve Mûsika-i Hümâyûn birbirinden ayrılana kadar Mûsika-i Hümâyûn, Enderûn-i Hümâyûna bağlı bir kurumdur. Bu yıllarda Nazm-ı Cevâhirnâme kitabının nâzımı Aynî Efendi'nin oğlu Klarnetçi Kemal Efendi müellifin onbaşısıdır (Takiyyüddin, 1878, s. 2a). Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in Mûsika-i Hümâyûnda lalası ise Baba Mehmed Ağa'dır (Takiyyüddin, 1878, s. 8a, 73b).

Müellif, terfi aldığı ve emekli olduğu tarihleri kendi terceme-i halinde belirtmektedir. H. 1252 (M. 1836/1837) yılında bölük emini, H. 1256 (M. 1840/1841) yılında sıraçavuşu, H. 1259 (M. 1843/1844) yılında başçavuş, H. 1262 Safer'inde (M. Ocak/Şubat 1846)[8] mülazım, H. 1263 yılı Zilkade'sinde (M. Ekim/Kasım 1847)[9] yüzbaşı, H. 1271 yılı Cemazeyilahir'inde (M. Şubat/Mart 1855)[10] kolağası, H. 1280 yılı Zilhicce'sinde (M. Mayıs/Haziran 1864)[11] binbaşı olmuştur. R. 1294 Temmuz (M. 1878 Temmuz) ayında ise emekli olmuştur. Müellif tarihte birçok görevlinin zorunlu emekli olduğu tenkihatta emekli olmuştur (Takiyyüddin, 1878, s. 53b).

[7] Tomruk Ağası, eskiden tevkifhane müdürlüğü için kullanılan bir tabir olup Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra ihdas edilmiştir (Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, 1993, s. 511).
[8] Üçb: Yedisinde
[9] Üçb: Yirmi sekizinde
[10] Üçb: Beşinde
[11] Üçb: On dördünde

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinde yapılan araştırmada müellife ait olduğunu düşündüğümüz, müellifin görevde yükselmesi ve maaşı ile ilgili iki belge tespit edilmiştir. Bu belgelerde müellifin tam isimleri geçmemektedir. Ancak görevde yükselme tarihleri ile bu belgelerin tarihleri birbirlerini tutmaktadır. Bu belgelerden biri binbaşılık terfi yazısıdır. H. 1280 Zilhicce tarihli belgede müellif "*Kolağası Emin Efendi*" ismi ile yer almaktadır (BOA., 525-36244, H-25-12-1280). Ayrıca Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinde doğrudan Takiyyüddin lakabı ve Mehmed Emin Ali Bey ismi ile yapılan araştırmalarda müellifin lakabı ve ismi ile birlikte bir kayıt daha tespit edilmiştir. H. 1290 (M. 1873/1874) yılında hazırlanmış olan Mûsika-i Hümâyûn tayinat defterinin sekizinci varağında Farisi hocası "Mehmed Takiyyüddin Efendi Dâileri" şeklinde ifade yer almaktadır (BOA., *542,* H-29-12-1290).

Müellif eserinin Tercime-i Hal bölümünde kendi hayatının R. 1294 Temmuz (M. 1878 Temmuz) tarihine kadar olan bölümü hakkında malumat vermekle birlikte bu tarihten sonraki hayatı hakkındaki malumatı *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi*'ndeki diğer bilgilerin bazı bölümlerinden öğrenmekteyiz.

Müellif H. 1244 (M. 1828/1829) yılında Galata Sarayda dokuz yaşında iken Baltacılar imamı diye tanınan bir hocadan Arapça dersi olarak Emsile[12] okumuştur (Takiyyüddin, 1878, s. 89b). H. 1250 (M. 1834/1835) yılında Mûsika-i Hümâyûnda Arapça ve Farsça eğitimi verilmemesi nedeniyle her sabah özel izinle saraydan çıkarak Beşiktaş'a gitmiş ve Beşiktaş'ta oturan kürsü şeyhi Karslı Mehmed Hocaefendi diye bilinen bir hocadan Bina ve Maksud adlı eserleri okumuşlardır. Müellif, bu sayede ileriki yıllarda Mûsika-i Hümâyûnda bu derslerin eğitimi verilmeye başlandığında Arapça ve Farsça hocalığı yapmıştır. Müellifin bu temel eğitimdeki ders ortaklarından biri ileride paşalık makamına da gelecek olan ve Mehmed Nusret Paşa olarak anılacak olan Mehmed Efendi'dir. Sonraları Kethüdazade Mehmet Arif Efendi'ye devam ederek Gülistan'ı tamamlamışlardır. Aynı yıl H. 1250'de (M. 1834/1835) Beylerbeyi'nde oturan Kudüs mollası Divriğli Hacı Mehmed Efendi'den Avamil[13] okumuştur. H. 1251-1252 (M.

[12] Osmanlı Döneminde Arapça öğretiminde ilk okutulan ve ezberletilen eser emsiledir. el-Emsile'den sonra sırasıyla yine anonim birer eser olan Binâʾ(ü'l-efʿâl) ve el-Maḳṣûd ile İzzeddin ez-Zencânî'nin el-ʿİzzî ve Ahmed b. Ali b. Mesʿûd'un Merâḥ(u'l-ervâḥ) adlı kitapları takip edilirdi. Osmanlı medrese kültüründe "sarf cümlesi" diye anılan bu beş eserde amaç basitten girifte doğru öğrenciye kelime bilgisi (sarf) vermektir (Durmuş, el-Emsile, 1995).

[13] Avamil, Arapça'da kelimelerin iʿrabına tesir eden âmillerin özeti mahiyetindeki kitaplara verilen genel addır. Osmanlı'da Arapça öğretiminde kelime bilgisi olarak okutulan Sarf eserleri okunduktan sonra Nahiv

1835/1836-1836/1837) yıllarında Baba Mehmed Ağa'dan Birgivî Şerhi, Amentü Şerhi, Tecvid, İlm-i hal ve Dürr-i Yekta gibi dersler okumuştur. Mülazım İsmail Efendi'den Vehbi-i Tuhfe'nin büyük bir bölümünü okumuşlardır. Kethüdazade Mehmed Arif Efendi'den Gülistan'ı okumuştur (Takiyyüddin, 1878, s. 25a,89b). Kethüdâzâde Mehmed Arif Efendi'den Vehbi Tuhfesi, Sıbyan lügatını ve önceki okudukları Arapça ve Farsça kitapları tekrar okumuşlardır (Takiyyüddin, 1878, s. 92b).

H. 1252 (M. 1836/1837) yılında müellif on sekiz yaşlarında iken bölük emîni Edib Efendi'nin esvab emîni olarak görevde yükselmesinden dolayı onun yerine bölük emîni olarak atanmıştır (Takiyyüddin, 1878, s. 20a, 82a).

H. 1253/1254[14] (M. 1837/1838/1839) yılında Sultan II. Mahmud trampet ve düdük bandosunu kaldırıncaya kadar müellif Mûsika-i Hümâyûnda düdük çalmıştır. Müellif, düdük çalmayı Fransız asıllı Andon adlı bir ustadan öğrenmiştir. Düdük meşki açıklanırken Andon'un parmakları ile nağmeyi gösterdiğini müellif'in de onu tekrar ederek öğrendiği belirtilmektedir. Müellif, o zamanlarda nota bilmediklerini, Andon'un nota bilip bilmediğini de seçemeyecek kadar küçük olduğunu belirtmektedir (Takiyyüddin, 1878, s. 16b). Müellif H. 1253 (M. 1837/1838) yılından itibaren ise Mûsika-i Hümâyûnda *"si bemol"* klarnet çalmaya başlamıştır (Takiyyüddin, 1878, s. 17a,78a).

Müellif, iki hocadan yazı meşk ettiğini farklı yerlerde belirtmektedir. Biri Yoklamacı Mehmed Bey diğeri ise Esvab Emini İzzet Bey'in babası İsmail Efendi'dir. İsmail Efendi'den küçük yaşlarında "*Rik'a Yazı"* meşk etmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 18a). H. 1254-1260 (M. 1838/1839-1844/1845) yılları arasında yoklamacı olarak[15] altı sene görev yapmış olan Mehmed Bey'den "*Dîvânî Yazı"* meşk etmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 79b,18a). Mûsika-i Hümâyûnda bulunduğu zaman içerisinde birçok yazı hocası ile karşılaştığını ifade etmektedir.

H. 1255 (M. 1839/1840) yılında İstanbul Hoca Paşa tarafında Demirkapı semtinde oturan Enderûn-i Hümâyûndan ihraç olan serkatibi yamağı diye bilinen Ayntâbîzâde Hacı Emin Efendi'den İzhar ve Halebî eserlerini okumuştur (Takiyyüddin, 1878, s. 25b). H. 1256 (M. 1840/1841) yılında sıra çavuşu olmuştur (Takiyyüddin, 1878, s. 111a).

---

bilgisi verilmeye başlanmaktadır. Kelimelerin cümle içerisindeki irabına etki eden amilleri konu alan farklı eserler bulunmaktadır (Durmuş, el-Avamilü'l-Mie, 1991).

[14] [17a] varakta: H. 1254 (M. 1838/1839) iken [78a] varakta ise H. 1253 (M. 1837/1838) tarihi verilmiştir.

[15] Divan-ı Hümayûn Görev ve Görevlileri kısmında açıklanacaktır.

H. 1257 (M. 1841/1842) yılında Beşiktaş'ta Baltacı Hasan Efendi'den Kâfiye, Molla Cami ve mantık kitabı İsagoci Dürr-i Nâci adlı eserleri okumuştur. İsagoci adlı eseri büyük ders ortağı Tevhid Efendi'den tekrar okumuştur. Kur'an-ı Kerim kıraatini harem-i Hümâyûn türbedârı olan Kara Hafız Efendi'den okumuştur (Takiyyüddin, 1878, s. 25b).

H. 1258 (M. 1842/1843) yılından itibaren Mûsika-i Hümâyûnda Arapça derslerine başlanmış olup bu tarihte müellif Arapça'da Avamil'e kadar ilerlemiştir. Farsça'da ise Vehbî'nin Tuhfe'sini (Tuhfe-i Vehbî) okuduğu için Yüzbaşı Halil Efendi, müellife: "*sen zaten okutuyorsun seni buraya hoca yapalım*" demesi ile elli kuruş hocalık maaşı ile Arapça hocalığına başlamıştır (Takiyyüddin, 1878, s. 25a). Kolağası Yusuf Efendi'ye Farsça dersi vermiş Vehbi-i Tuhfe ve Divan-ı Hafız adlı eserleri, Arapça dersi olarak sarf, nahiv ve Molla Cami'ye kadar ders okutmuştur (Takiyyüddin, 1878, s. 48a). Müellif bu yıllarda başka yazı hocaları bulunmasına rağmen haddi olmadığı halde rik'a meşk ettiğini ifade etmektedir. Bu yıllarda müellifin görevi Farsça, lügat, inşa ve coğrafya dersi ile sınırlandırılmıştır. Müellif H. 1265 (M. 1848/1849) yılına kadar bu derslere devam etmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 90a). H. 1270 (M. 1853/1854) tarihine kadar Arapça ve Farsça hocası olarak görevi devam etmiştir. Bu tarihten sonra Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, Mûsika-i Hümâyûnda Farsça, lügat ve inşa dersleri hocalığı ifa etmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 25a).

H. 1259 (M. 1843/1844) yılında başçavuş olmuştur. H. 1260 (M. 1844/1845) yılında Sultan Abdülmecid'in maiyyetinde Bursa ziyaretinde bulunmuştur (Takiyyüddin, 1878, s. 111a). H. 1262 yılının Safer ayında (M. 4 Şubat 1846)[16] mülâzım olmuştur. Mülazımlık rütbesini almak için Binbaşı Halil Efendi ile seraskerliğe giderek belgesini Serasker Hüsrev Paşa'dan almıştır (Takiyyüddin, 1878, s. 53b, 95a).

H. 1263 (M. 1846/1847) tarihine kadar müellif muhtasar bir defter ile mutfağa gelen çiğ tayinatın hesaplarını tutmuştur. Bu defterin yeterli olmaması nedeni ile kalem odası kurulmuş ve müellif burada H. 1263 Zilkâde'sinde (M. 7 Kasım 1847)[17] yüzbaşı ve kâtip olarak görevlendirilmiştir. Müellif bu görevi H. 1288 (M. 1871/1872) yılına kadar yürütmüştür. Müellif, yirmi beş yıllık zaman boyunca hem kitabet görevini hem de sazendelik, nevbet ve küme çalgılarındaki görevini ayrıca maaş almadan yerine getirmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 23a).

[16] 1262 Saferinin 7. günü (Takiyyüddin, 1878, s. 53b)
[17] İn. Üçb. 28. günü (Takiyyüddin, 1878, s. 53b)

H. 1271'de (M. Ocak/Şubat 1855)[18] kolağası, H. 1280 Zilhicce'sinde (M. 21 Mayıs 1864)[19] binbaşı, R. 1294 Temmuz'unda (M.13 Temmuz 1878)[20] ise emekli olmuştur. Tam olarak tarih vermeyerek Beykoz'da bir müddet ikamet ettiğini belirtmektedir (Takiyyüddin, 1878, s. 112b).

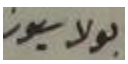
Müellif tarih belirtmeyerek mûsikî bilgisinin artması için İtalyanca mûsikî kitaplarını okuma hevesi ile İtalyanca öğrenmeye Bolasiyuz[21] ile başlamış ancak üç dersten sonra devam edememiştir.

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in ne zaman vefat ettiği hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Ancak H. 1311 (M. 1893/1894) yıllarında hayatta olduğu verdiği bilgilerden anlaşılmaktadır. Son verdiği tarihi bilgi H. 26 Recep 1311'dir (M. 2 Şubat 1894) (Takiyyüddin, 1878, s. 113b). Dolayısıyla bu tarihte halen hayattadır. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in vefat tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte eserin [126a] varağında farklı bir kalemle yazılmış bir notta "*1326 tarihinde merhum"* ibaresi yer almaktadır. Dolayısıyla Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in vefat tarihi H. 26 Recep 1311 (M. 2 Şubat 1894)'den sonraki bir tarihte fakat H. 1326 (M. 1908/1909) tarihinden önceki bir tarihte olmalıdır. Çalışmada müellifin defnedildiği yer tespit edilememiştir.

1.2. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* Adlı Eser

1.2.1. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* Adlı Eserin Özellikleri

İncelediğimiz eser İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Yazma Eser Kütüphânesinde bulunmaktadır. Eser, Bel_Yz_K.001124 numara ile demirbaşa kayıtlıdır. Eser, 250x190 mm ebatındadır. Kapak ve vikaye yaprağı ile birlikte toplamda [128] varaktan meydana gelmektedir. Eser, müellif tarafından aynı deftere iki nüsha olarak kaydedilmiştir. İlk nüsha [67a] varağına kadar devam etmektedir. 131 sayfa olarak tamdır. Sayfa numaralarında eksik ya da fazla sayfa bulunmamaktadır. Bu ilk nüsha üzerindeki birçok metinde üzeri çizilmiş paragraflar ve oklarla sayfa boşluklarına yazılmış eklemeler bulunmaktadır. İkinci nüsha ise [67b] varaktan [123a] varağa kadar devam etmektedir. Bu

[18] İn. Cemazeyilahir ayı. (Takiyyüddin, 1878, s. 53b).
[19] Eserin ikinci nüshasında 14. gün yazılmış ve üzeri silinmiştir. (Takiyyüddin, 1878, s. 53b).
[20] Eserin ikinci nüshasında 1. gün yazılmış ve üzeri silinmiştir. (Takiyyüddin, 1878, s. 53b).
[21]

nüshada da birinciye göre daha az olsada önemli miktarda düzeltmeler vardır. Eserin sonunda üç varak daha bulunmaktadır. [123a] varağa kadar olan metin, Osmanlı el yazılarında kullanılan Rik'a yazı stili ile mürekkeple yazılmıştır. Son iki varakta ise kurşun kalemle Rik'a ile yazılmış notlar bulunmaktadır. Bu iki varak muhtemelen müellifin ölümünden sonra yazılmıştır. Ayrıca [117] varağının eksik olduğu görülmektedir. Bu varak yerinde [114] varak sehven tekrar konulmuştur.

İncelenen eserde müellif kendi not defterine sayfa numaraları vermiştir. Eserin iki nüsha olduğu açıkça anlaşılmasına rağmen birinci ve ikinci nüshalarda bulunan aynı numaralı sayfaların dışında üçüncü kez aynı numaralı fazladan sayfalar bulunmaktadır. Bu sayfaları belirtmek gerekirse [3a], [69a] ve [70a] varak 3 numaralı sayfalardır. [3b], [69b] varağında 4 numaralı sayfa bulunmaktadır. İki nüsha dışında daha temiz şekilde yazılmış olan [122b] varağında da 4 numaralı sayfa bulunmaktadır. [11b], [73b] ve [74b] varakta 20 numaralı sayfa bulunmaktadır. [18b], [79b] ve [80b] varakta 34 numaralı sayfa bulunmaktadır. Bu sayfalar ve ilk nüshada yer alan 34 numaralı sayfa birbirinden farklıdır. [21], [82b] ve [84a] varakta 40 numaralı sayfalar yer almaktadır. İkinci nüshadaki [82b] ve [84a]'da yer alan 40 numaralı sayfa, ilk nüshadaki 40 numaralı sayfadan farklıdır. [83a], [83b], [84b] ve [85a] varakta 41 numaralı sayfa bulunmaktadır. [24b], [87b] ve [88b] varakta 46 numaralı sayfa yer almaktadır. sayfalarda farklı konular yer almaktadır. [25a], [88a] ve [89a] varakta 47 numaralı sayfalar yer almaktadır. Sayfalarda farklı konular işlenmiştir. [32b], [96b] ve [97b] varakta 62 numaralı sayfa yer almaktadır. Farklı konular yer almaktadır.

Yukarıda belirtilen sayfalar incelendiğinde ikinci nüsha birinci nüshanın birebir kopyası değildir. Üçüncü kez yazılmış sayfaların bulunması, müellifin üçüncü kere temize çekerek yazdığı bir defterin daha olduğunu düşündürmektedir. Eğer doğrudan kopyalasa idi aynı bilgileri tekrar yazardı. Ancak üçüncü kez temize çektiğine dair bir belge ve nüsha bulunmamaktadır.

Bununla birlikte eserin kendi sayfa numaralarının bazı sayfaları olması gereken yerde değildir. [83a] ve [83b] varakta aynı konular tekrar yazılmış olup ikisinin de numaraları sağ üstte olduğundan bu sayfalar defterin sağında yer almalıdır. Halbuki [83a] varağı sol sayfada görülmektedir. O halde [83a] varak doğru yerde değildir. İlk nüshada verilen sayfa numaraları eksiksizdir. Ancak ikinci nüshanın sayfalarında eksiklikler ve yerlerinde hatalar bulunmaktadır. Müellifin ikinci nüshasında 5, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15,

22, 23, 24, 25, 36, 37, 68, 69, 74, 75, 80, 81, 82, 83, 86, 87, 90, 91, 94, 95, 96, 97, 104, 105,119,120 numaralı sayfaların eksik olduğu tespit edilmiştir. Eser üzerinde fiziki olarak yapılacak bir çalışma ile katlanmış olan numaralar ve sayfa takibi ile arka sayfasındaki numaraya göre bir kaç eksik sayfanın yeri tespit edilebilecektir.

1.2.1.1. Mûsika-i Hümâyûn Tarihi Adlı Eserin Başlığı

Eser, yazma eser kütüphâne kayıtlarında ve yapılan alıntılarda "*Mûsika-i Hümâyûn Tarihi*" ismi ile kaydedilmiştir. Aslında eserin üzerinde bir başlık bulunmamaktadır. Eserde, müellif tarafından ya da başka bir kişi tarafından başlığı ve müellifi belirten temellük/tesahüb kaydı bulunmamaktadır. Eserin girişinde müellif, *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* yazma girişiminden bahsettiği için eser, kayıtlara *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* şeklinde geçmiştir. Hatime, ferağ kaydı gibi bir bitiş de bulunmamaktadır. Eserin müellif nüshası olup olmaması ile ilgili de bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat eser üzerinde yapılan incelemeden bunun müellifin not defteri yani kendi el yazması olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla incelenen eserin yalnızca müellif tarafından hazırlanmış bir taslak olduğu tahmin edilmektedir.

1.2.1.2. Mûsika-i Hümâyûn Tarihi Adlı Eserin Yazılış Amacı

Eserin yazılışı ile ilgili olarak en önemli bilgiyi yine müellif eserin giriş kısmında ifade etmiştir. Kendisinden önce Mûsika-i Hümâyûn ile bilgi veren eserlerin yazıldığını ancak önceki eserlerde Enderûn-i Hümâyûndan Mûsika-i Hümâyûna geçenlerin yalnızca isimlerinin belirtildiğini, bu kişiler hakkında detaylı bilgiler verilmediğini belirtmiştir. Bu nedenle müellif eserini Mûsika-i Hümâyûn ile ilgili bilgilerin bir arada bulunması ve Mûsika-i Hümâyûnun ilk mûsikacılarının hayatlarını kayıt altına almak maksadı ile çevresindekilerin teşvikiyle yazdığını ifade etmiştir. Müellif, özellikle Tayyarzâde Ahmed Atâ Bey tarafından yazılan *Enderûn Tarihi* adlı eserde *"Enderûn-i Hümâyûn Ağalarından Tertip Olunan Mûsika Takımı"* başlığı ile takım zabitlerinin sadece isimlerinden bahsedildiğini ve ayrıntıya girilmediğinden alandaki eksikliği gidermek için eseri yazdığını ifade etmektedir (Takiyyüddin, 1878, s. 2a, 67a).

1.2.1.3. Mûsika-i Hümâyûn Tarihi Adlı Eserin Yazılma Tarihi

Müellifin eserini hangi yıllar arasında yazdığı hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Müellif, eserin mukaddimesinde II. Abdülhamid asrında bu eseri yazmaya başladığını ifade etmekte ancak hangi yıllar arasında yazdığına dair bir tarih vermemektedir. Sultan II. Abdülhamid 31 Ağustos 1876 tarihinde tahta çıkmıştır. Yine eserin mukaddimesinde Enderûn tarihi ile ilgili olarak matbu olan iki eserden bahsedilmektedir. Bunlardan birisi Hafız İlyas Ağa'nın *Tarih-i Enderûn*'udur. Bu eser, H. 1276 (M.1859) tarihinde basılmıştır. Bahsedilen diğer eser ise Tayyarzâde Ahmed Atâ Bey'in *Tarih-i Atâ* adlı beş ciltlik eseridir. Bu eser ise H. 1293 (M.1876) tarihinde yayımlanmıştır (Ata Bey, Osmanlı Saray Tarihi Tarih-i Enderun, 2010, s. 22). Müellif bu iki eserin matbu olduğundan bahsettiğine göre *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* bu tarihlerden sonra yazmıştır. Yine müellif eserindeki anlatımlarında "*el-an*" ifadesi ile bazı tarihler hakkında ipuçları vermektedir. Örneğin, Mekke'de görev yapan Hacı Nuri Efendi'nin terceme-i halinden bahsettiği bölümde H. 7 Recep 1300 tarihinde (M. 14 Mayıs 1883) Hicaz Evrak Müdürlüğü görevine devam ettiğini belirtirken "*o tarihten bu günkü bin üç yüz tarihine kadar*" ifadesinden eserin H. 1300 (M. 1882/1883) yılında yazılmaya devam ettiği anlaşılmaktadır (Takiyyüddin, 1878, s. 39b). Başka bir bölümde de Miralay Mehmed Bey'in hayatı hakkında bilgi verirken "*şimdi bu tarihte yani 1301 tarihinde*" ifadesi bulunmaktadır (Takiyyüddin, 1878, s. 53a).

Eserin birinci nüshasının sonunda yer alan:

> "Hademe-i Hassa-i Şahâne sınıfında bulunub da Asâkir-i Şahâneye nakl itmek arzusunda bulunanlar içün evvel bi-evvel Arabi Farisi okuyub yazı yazub tahsil-i maarif ve kitabet eylemeleri hakkında şeref-sudur buyurılan irade-i seniyye-i Sultan Abdülmecid Hani muktezası üzere bin ikiyüz altmışaltı senesi Dar-ı Şura-yı Askeriden kaleme alınan layihanın suretidir " (Takiyyüddin, 1878, s. 67a).

İfadesi eserin H. 1266 (M. 1849/1850)'da yazılmış olabileceği izlenimini uyandırsa da müellifin bu tarihten sonraki kişiler ve olaylar hakkında da bilgi vermesi bu notun eserin tamamıyla ilgili olmadığını, faydalandığı bir lahiya olduğunu göstermektedir. Çünkü eserde H. 26 Recep 1311 (M. 2 Şubat 1894) tarihine kadar bilgiler yer almaktadır. Yine eserin yazılış tarihi hakkında ipucu veren bir başka husus da müellifin kullandığı dildir. Müellif esrinin birçok yerinde Osmanlı padişahları II. Mahmud, Abdülmecid ve Abdülaziz için merhum ifadeleri kullanmışken II. Abdülhamid için bu ifadeyi kullanmamıştır.

Yukarda bahsedilen hususlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde eserin II. Abdulhamid devrinde yazıldığı anlaşılmaktadır.

1.2.1.4. Eserin Kaynakları

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey eserini yazarken kendi döneminden önceki kaynaklardan da faydalanmıştır. Bu kaynaklar genellikle müellif tarafından kitap ismi, yazarı, cilt ve sayfa numaraları verilerek belirtmiştir. Kendi dönemi hakkındaki bilgilerin önemli bir kısmını bizzat kendi müşahedelerine dayandırmıştır. Bizzat şahid olmadığı hadiseleri ise bu olaylara şahid olan kişilerden nakletmiş ve bu kişileri de belirtmiştir. Ayrıca bazı resmî belgeleri de kaynak göstermiştir.

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, eserinde Ahmet Atâ Bey'in, *Ahmet Atâ Bey Tarihi*'nden; İlyas Efendi'nin, *Letâif-i Enderûnî*'sinden; Katip Çelebi'nin, *Mizanü'l-Hak*'ından; Sadi Şirazi'nin, *Bostan ve Gülistan*'ından; *Hadikatü'l-Cevâmî*; *Tevârihu Ali Osman*; *Şerh-i Mesnevî Ankaravî* isimli kaynaklardan istifade etmiştir. Müellif yazılı kaynaklardan çok uzun alıntılar yapmamakla birlikte kullandığı kaynakları belirtmiştir. Bunlardan biri Ahmet Atâ Bey Tarihidir. Müellif bu eserden alıntı yaptıktan sonra *"Ahmed Atâ Bey Tarihinin cild-i evvelinin yetmiş ikinci sahifesinde Galata Sarayının ahvali bir tafsil-i beyan olunmuş oldığından aynıyla naklolundı"* şeklinde kaynağını belirtmiştir. Bu bağlamda da müellifin eseri *Ahmet Atâ Bey Tarihi* ile karşılaştırılmış ve belirtilen bilginin aynı olduğu görülmüştür (Ata Bey, Osmanlı Saray Tarihi Tarih-i Enderun, 2010, s. 167-176). Dolayısıyla müellifin bizzat kaynakları görerek kullandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca müellif bazı olayları ise şahitlerin ağzından, onların isimlerini vererek nakletmiştir. Bunlardan bazıları Merkezzade Nuri Bey, Kolağası Enver Efendi, İsmet Bey, Arif Efendi, Fındıklılı İsmet Bey'dir. Bu kişiler genellikle Mûsika-i Hümâyûnda yer alan kişilerdir. Müellif vermiş olduğu bilgilerinin doğruluğunu bu kişilere tahkik ettirmiştir. Örneğin ders hocası Mehmed Rasih Bey'in tercüme-i halini yazarken bu bilgileri "*Fındıklılı İsmet Bey'in Tahkikatı Üzere Ders Hocası Mehmed Rasih Efendinin Terceme-i Hali*" (Takiyyüddin, 1878, s. 25b) şeklinde Fındıklılı İsmet Bey'den aldığını açıkça belirtmiştir. Müellif eserinde bu şekilde çok fazla atıfta bulunmuştur. Yine müellif bazı zamanlarda da resmî belgeleri kaynak olarak göstermiştir. Örneğin jurnaller gibi bazı resmî evraklardan bilgiler aktarılmıştır. H. 1259 (M. 1843/1844) Zilhicce tarihinde Mûsika-i Hümâyûn

jurnaline göre Mûsika-i Hümâyûn görevlileri nakledilmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 64a). H. 1244 (M. 1828/1829) tarihinden sonraki birinci zabitler ile ilgili bilgiler ise mutfak harç ve tayinat kitabetinde görevli Edhem Efendinin tuttukları layihalardan alınmıştır (Takiyyüddin, 1878, s. 121b, 122a). Bu bağlamda müellifin objektif bir şekilde kaynakları kullandığı ve istifade ettiği kaynakları gösterdiği söylenebilir.

1.2.2. Günümüz Açısından Eserin Yeri, Önemi ve Güvenilirliği

Çalışmada ele alınan *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eser Mûsika-i Hümâyûnun ne zaman kurulduğu ve burada kimlerin görev yaptığı, oradaki görevlilerin hayatları hakkında biyografik bilgiler ve hatıralar içeren önemli bir kaynaktır. Doğrudan içinde bulunduğu dönemi ele alması ve verilen bilgilerin birinci el kaynak olması nedeni ile önemli olduğu düşünülmektedir.

Geçmişte yaşanmış olaylar ve yaşayan kişiler hakkında bilgilerimizi tarihi belgelerden yani tarihi kaynaklardan elde etmekteyiz. Tarihi kaynaklar birinci el kaynaklar ve ikinci el kaynaklar olarak iki sınıfa ayrılmaktadır. Birinci el kaynaklar: "*Olayın yaşandığı zaman, mekan ve şahıs olarak içinde yer alan veya en azından yakınında bulunan, içindeki bilgiler bakımından aracısız, doğrudan bilgi veren kaynaklardır.*" şeklinde tanımlanmaktadır. Birinci el kaynaklar araştırmacılara tarihsel bir olay veya dönem esnasında gerçekte ne olduğuna dair doğrudan bilgi verebilir. İkinci elden kaynaklar ise orijinal kaynaklardan derlenen kayıtlardır. Bir tarihçi, araştırmasında birinci elden kaynaklar bulunmadığında ikinci el kaynakları dikkatli olarak kullanabilir (Kaya & Gül, 2020). Mûsika-i Hümâyûn ile ilgili farklı çalışmalar olmakla birlikte bu çalışmalar içerisinde en önemli eser *Tayyarzâde Ahmed Atâ Bey Tarihi*'dir. Atâ Bey'in *Enderûn Tarihi* birinci el kaynak olmasına rağmen bu eserde Mûsika-i Hümâyûnun kuruluşu ile ilgili bilgiler sınırlıdır. Doğrudan Mûsika-i Hümâyûn ile ilgili yapılan diğer önemli çalışma ise Mahmut Ragıp Gâzimihal'in *Türk Askerî Muzikaları Tarihi* adlı eseridir. Fakat bu eser bir ders kitabı şeklinde hazırlandığından bir kısmında birinci el kaynaklardan faydalanılmış ise de bir kısmı kaynak gösterilmedem yazılmıştır. Fakat buna rağmen güncel literatürdeki birçok çalışmanın kaynağını oluşturmaktadır. Gâzimihal'in yaptığı çalışmanın önemini Cihat Aşkın şöyle ifade etmektedir:

> Oldukça çalışkan ve üretken olduğu bilinen Gâzimihal, Türk müzik tarihçiliğinin ana kaynaklarından biri olmuş ve kendinden sonra gelen kuşağa aktarılan bilgilerin eşiği durumuna

> gelmiştir. Türk müzik tarihçiliğinde onun aşılamamasının nedeni, yazarlarımızın Gâzimihal'den önceki kaynaklara ulaşmak için yeterli çaba harcamamaları ve onun bıraktığı yerden müzik tarihçiliğinin geliştirilememiş olmasıdır (Aşkın, 2021).

Gâzimihal'in *Türk Askerî Muzikaları Tarihi* adlı eserini incelediğimizde III. Bölümde *Avrupâî Bandanun Kabulü ve Büyümesi* başlığı ile 53-169 sayfalar arasında 116 sayfa Mûsika-i Hümâyûn konusu ele alınmıştır. Kendisi, öğretmen olması nedeni ile bu eseri bir ders kitabı olarak hazırladığını belirtilmiş ve Mûsika-i Hümâyûnun ilk yılları ile ilgili bilgilerin çoğunluğunun kaynağını belirtmemiştir. Kaynağını belirttiği bilgilerin kaynağı ise arşiv belgeleri, gazete yazıları, hatıra notları olarak belirtilmiştir. Bir kısım bilgiler ona Mûsika-i Hümâyûnda yetişen ve Gâzimihal'in kendileri ile görüştüğü isimlerden nakledilmiştir. Gâzimihal, Sultan II. Abdülhamid öncesi dönem hakkında yeterli bilginin bulunmadığını ifade etmektedir. Gâzimihal: *"Donizetti'nin geldiği dönemde Enderûn'daki mehterlerden ve (işi teşvik maksadıyla) padişah müsaadesiyle asilzade çocuklarından teşkil edilen ilk bando mensuplarını "birinci nesil muzikacılar" olarak kabul edersek"* ifadesi ile ilk dönem mûsikacıları "*birinci nesil muzikacılar*" olarak nitelemekte ve bu dönem hakkındaki bilgilerin kısıtlı olduğunu vurgulamaktadır. Abdülhamid devrindeki mûsikacıları ise ikinci nesil olarak isimlendirmiş ve bu dönemde daha fazla malumatın olduğunu belirtmiştir (Gazimihal, 2019, s. 95). İlk esaslı alay bandosunun ne zaman kurulduğu hakkında kesin bilgilere sahip olunmadığı belirtilmiştir (Gazimihal, 2019, s. 73). Abdülaziz devrine ait Şehsuvaroğlu'ndan aktarılan bilgilerin de Abdülaziz devrinin son yıllarına ait olduğu belirtilmiştir (Gazimihal, 2019, s. 68). İlk öğretmenler ile ilgili 14 Temmuz 1948 tarihli Akşam Gazetesi'nde Haluk Y. Şehsuvaroğlu'nun 19. yüzyılda Osmanlı Sarayında Garp Mûsikîsi başlıklı yazılarından Mûsika-i Hümâyûndaki ilk öğretmenler hakkında kısa bilgiler verilmiştir (Gazimihal, 2019, s. 67). Gâzimihal'in eserinde Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserinden bahsetmemesi ve kendi ifadesinden de II. Abdülhamid dönemi öncesi hakında çok fazla malumata sahip olmadığını belirtmesi nedeni ile çalışmaya konu olan *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eseri incelemediği düşünülmektedir.

Ayrıca *Mûsika-i Hümâyûn* ile ilgili müstakil iki yüksek lisans tezi yapılmıştır. Belkıs Çerkez tarafından yapılan yüksek lisans tezinin adı *Mûsika-i Hümâyûn*dur. Bu tezde ilgili arşiv kaynakları ve *Tayyarzâde Ahmed Atâ Bey Tarihi* gibi önemli kaynaklardan istifade edilmiş ancak Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in eserinden istifade edilmemiştir (Çerkez, 1995). Bir diğer çalışma olan Semih Karagül'ün yüksek lisans tezi bu konuda

yapılmış önemli bir çalışmadır. Karagül, Osmanlı İmparatorluğu'nda *Modern Müziğin Doğuşu: Mûsika-i Hümâyûn* ismi ile bir tez hazırlamıştır. Yapılan çalışmada Mûsika-i Hümâyûnun kuruluşu, ilk öğretmenler, ilk müzisyenler ve enstrümanlara tam olarak yer verilmediği görülmüştür. Bu tezde Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'e doğrudan bir atıfta bulunulmamış Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in eserine bir makale'deki alıntı üzerinden kısa bir atıf yapılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada da doğrudan Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in eserinden istifade edilmemiştir (Karagül, 2019).

Mûsika-i Hümâyûn ile ilgili yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserinin kaynak olarak kullanılmadığı görülmüştür. Mûsika-i Hümâyûnda görevli şahıslar ile ilgili yapılan çalışmalarda ise Gâzimihal, İbnülemin Mahmud Kemal, Nüzhet Ergün, Mehmed Süreyya ve Zeki Pakalın gibi isimlerin ilgili eserlerinden faydalandıklarını görmekteyiz. Bu eserlerde verilen bilgilerin, yazarlarının yaşadıkları tarihler göz önüne alındığında Tayyarzâde *Ahmed Atâ Bey* ve Hafız İlyas Efendi'nin *Letaif-i Enderûn*'u dışında birinci el kaynak olmadığı görülmektedir. Ancak bu çalışmaya konu olan eserin yazarı Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey bizzat bu yıllardaki olayları takip etmiştir. Kayıt tutan bir kalem memuru ve Mûsika-i Hümâyûnda Farsça hocası olması nedeni ile tarihler ve rakamlar konusu ile ilgili verdiği bilgilerin daha doğru olması muhtemeldir. Mûsika-i Hümâyûna kuruluşunun ilk yıllarında kaydolması, çocukluğundan itibaren bandodaki görevi, onun diğer mûsikî erbabı ile ilgili verdiği bilgilerin önemini artırdığı değerlendirilmektedir. Verdiği bilgilerin tahkiki ile askerî bando ve bu bandoda yetişmiş ya da görev de yapmış olan mûsikîşinaslar hakkında daha net bilgilere ulaşılacağı düşünülmektedir. Bu anlamda Mûsika-i Hümâyûn ve burada görev yapmış bir kişi hakkında yapılacak araştırmada Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eseri temel kaynaklar arasında mutlaka değerlendirilmelidir. Bu bağlamda eser, mûsikî alanı yanında tarih ve diğer sanatlarla ilgilenen araştırmacılar için de önemli bir kaynak olacaktır. Çünkü eserde Mûsika-i Hümâyûnun kuruluşu, gelişimi, Enderûn-i Hümâyûndan Mûsika-i Hümâyûna geçiş, burada görev alan ağaların hayatları, görevleri, müezzin-i şehriyârîler, musahipler, fasıl heyeti, sazende, hânende, orkestra sazendeleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Ayrıca eser enstrümanlar, kimlerin hangi enstrümanı çaldığı, kimlerin enstrüman tamiri yaptığı gibi bilgilerle birlikte o dönemdeki binalar ve çeşmeler gibi mimari eserlerle takı ve kıyafetlerin de içinde yer aldığı kişisel eşyalar ve yemek-yemek adabı gibi bilgiler içermektedir. Mehterhânenin kaldırılması ve Mûsika-i Hümâyûnun

kuruluşu hakkında bilgiler veren eserler bulunsa da bu eserler rütbeli askerler ya da müzisyenliği ile ön plana çıkmış kişilerin hayatlarını ihtiva etmektedir. Ancak *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi*'nde yüksek rütbeli olmayan ve diğer kaynaklarda yer almayan yerli ve yabancı kişilerle ilgili bilgiler yer almaktadır.

Türk mûsikîsinin değişimi ve batılılaşması açısından Mûsika-i Hümâyûn önemli bir noktadır. Enderûn-i Hümâyûndan Mûsika-i Hümâyûna dönüşümün nasıl gerçekleştiği, Mûsika-i Hümâyûnda görev yapan ağaların isimleri ve hayatları, dönemin padişahlarının mûsikîye olan ilgileri hakkında birçok bilgi ve hatıralar unutulup tarih sahnesinden silinmektedir. İncelediğimiz bu eser her ne kadar basılmamış olsa da Mûsika-i Hümâyûnun kuruluş dönemi hakkında bilgi sahibi olabilmek için oldukça önemlidir. Eserin müellifi çocukluk yıllarından başlayarak emeklilik yıllarına kadar Mûsika-i Hümâyûnda binbaşılık rütbesine kadar yükselmiştir. Bu kurumda doğrudan gördüğü bilgileri birinci ağızdan aktarmaktadır. Bazen de Mûsika-i Hümâyûnda görevli kişilerden, kendinden önceki dönemle ilgili bilgiler aktarırken ise kaynak belirterek bilgi aktarmıştır.

Eserin günümüz araştırmaları içerisindeki önemini göstermesi adına bir örnek vermek gerekirse müellif bir başlıkta Neyzen Şeyh Said Dede'nin terceme-i halini başka bir başlıkta ise hocalarını tanıtmaktadır. Şeyh Said Dede hakkındaki Diyanet İslam Ansiklopedisi maddesine baktığımızda Said Dedenin hocaları hakkında buradaki kadar bilgi bulunmamaktadır. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi'*ne atıf yapılmamıştır. Bu çalışmayla mûsikî alanında yakın tarihi konu eden birçok araştırmacının araştırmalarına referans olacak bir çalışma sunulacağı umulmaktadır.

Aynı şekilde Mûsika-i Hümâyûn ve Enderûn-i Hümâyûndaki fasıl heyetinin ne zaman ve neden kurulduğu ile ilgili araştırmalarda bilgilerin referansları ikinci el kaynaklardır. Çalışmada ele alınan bu eserde fasıl heyetinin ne zaman ve kimlerle kurulduğu hakkında detaylı bilgiler bizzat dönemin tanıklarından ya da müellifin kendi müşahedelerinden nakledilmektedir.

Mûsika-i Hümâyûnda Sultan II. Mahmud, Abdülmecid, Abdülaziz ve Abdülhamid dönemlerinde nevbetin nerelerde ve hangi vakitlerde vurulduğu hakkında müellifin verdiği bilgilerin mühim olduğu düşünülmektedir. Nevbet ile ilgili yapılan araştırmalarda nevbet ile ilgili genel bilgiler bulunsa da Mûsika-i Hümâyûnun yazlık ve kışlık olarak değişen yerleşim yerlerinde nevbet-i sultaninin ne zaman ve nerede vurulduğuna dair detaylara

inilmemiştir. Bu detaylar hakkında da önemli başvuru kaynaklarından biri *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi*' olmalıdır.

Mûsika-i Hümâyûn Tarihi adlı eser Mûsika-i Hümâyûnda kurulmuş olan hazırlık okulu ile ilgili kıymetli bilgiler ihtiva etmektedir. Hazırlık okulunun açılması, buraya öğrenci alınması, hazırlık okulunda görevli personel, bunların özlük hakları, emeklilikleri ya da ihraç edilme sebebi hakkında bilgiler yer almaktadır. Bu nedenle bu çalışma alana ilgi duyan araştırmacılara katkı sağlayacaktır. Ayrıca imam ve müezzin-i şehriyârîlerin kendi dönemindeki listesi ve önemli bir kısmının terceme-i halleri yer almaktadır. Yine musahiblerin ve kurenaların bir kısmının Mûsika-i Hümâyûndan olması sarayla ilgili mûsikî araştırmaları için bir başvuru kaynağı olacaktır.

Ayrıca kişilerin doğum, atama ve ölüm tarihleri bazen gün ay ve yıl olarak bazen de yıl olarak verilmiştir. Bu isimler ile ilgili Cumhuriyet dönemi sonrası yazılmış kaynakların verdiği tarihler ile bu eserde verilen tarihlerin bazılarının ise farklı olduğu görülmektedir. Bu nedenle Cumhuriyet dönemindeki kaynaklardaki tarihlerle bu eserde verilen tarihler arşiv kaynakları karşılaştırılarak teyit edilmelidir.

Eserde tarikat intisabı olan mûsikîşinasların bir kısmının ve Osmanlı'da levanten mûsikîşinaslar hakkında yapılan çalışmalarda bulunmayan birçok müzisyenin zikredilmesi eserin önemini ortaya koymaktadır. Bu müzisyenlerin isimlerinin önceki çalışmalarda bulunmaması nedeniyle bu isimler okunabildiği şekilde yazılmıştır.

Görüldüğü üzere Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eseri birinci el tarihi kaynaklardan birisidir. Bu eser, dönemi hakkında birçok bilgi ihtiva etmektedir. Aynı zamanda Cumhuriyet dönemi sonrası yapılan araştırmaların birkaçı hariç kaynakçaları arasında bu eser bulunmamaktadır. Bu çalışma ile *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi'*nin ilk dönemi ile ilgili yapılacak araştırmalara birinci el kaynaklardan biri tanıtılmış olacaktır. Ayrıca yıllardır arşivde kalan bu eser gün yüzüne çıkacak ve okunması güç olan bu eser günümüz araştırmacıların kullanımına sunulacaktır.

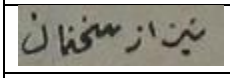
1.2.3. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* Adlı Eserin Konu Başlıkları

İBB Atatürk Kitaplığı Yazma Eser Kütüphânesinde bulunan eser ile ilgili bazı notlar bulunmaktadır. Bu notlar yirmi dört adet olup eserin ilk yirmi varağında bulunan bazı

başlıkların seçilmesi ve varak numaralarının belirtilmesi ile oluşmaktadır. Üçüncü bölümde eserin bütününün transkripti sunulacak olsa da bu bölümün çok uzun olması nedeni ile İBB Atatürk Kitaplığı Yazma Eser Kütüphânesin'nin web sitesinde kitabın sadece cüz'î bir bölümü ile ilgili başlık çalışmasının, eserin tamamı için yapılması araştırmacılar için büyük kolaylık sağlayacaktır. Bu çalışmada *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserdeki tüm konuların detayları ele alınmadığından ve üçüncü bölümde sunulan transkript metninde de görüleceği üzere eserin başında ya da sonunda bir içindekiler tablosu bulunmadığından varak numaralarına göre içindekiler tablosu oluşturulmuştur. Orijinal metinde üzeri çizili bölüm başlıkları yine üzeri çizili olarak tabloda sunulmuştur. Daha kolay okunması için cümlelerdeki harfler transkript alfabesi yerine güncel kullanıma dönüştürülmüştür.

Tablo 1. Mûsika-i Hümâyûn Tarihi Adlı Eserin İçinde Geçen Konu Başlıkları

Birinci Nüshada Bulunan Konu Başlıkları	**Varak No**
Mukaddime	[2a]
Enderûn-i Hümâyûn Ağalarının Müceddeden Teşkîl Buyurulan Asâkir-i Nizamiye-i Şâhâne-i Kavânîn ve Nizamları Konuldukları	[2a]
Mûsikanın Teşkîl ve İcâdı	[2a]
Kırk Bir Târîhinde Galata Sarayı Ağaları'nın Bâ İrâde-i Sultan Mahmud Hânî Nizâm Olub Ta'lim ve Teallüm İtdikleri	[2b]
Hâkân-ı Müşârun İleyhin Asâkir-i Nizamiye-i Şâhânelerini Bizzat Kumanda Buyurdukları	[2b]
Enderûn-i Hümâyûndan Mûsika Tarafına Geçmiş Bazı Ağaların Esâmîleri	[2b]
~~Müşîr Mehmed Nusret Paşa Hazretlerinin Terceme-i Hâlidir~~	[3b]
Ferîk Muhlis Paşa Merhûmun Dâmâdı Mîr-alay Agah Bey'in Nakil ve Rivâyeti ve Tahrîri Üzerine ~~Müşârun İleyhin~~ Terceme-i Hâlidir	[3b]
Mekâtib-i Kadîme-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniye	[3b]
Ahmed Atâ Bey Târîhinin Cild-i Evvelinin Yetmiş İkinci sahîfesinde Galata Sarâyının Ahvâli Bir Tafsîl-i Beyân Olunmuş Oldığından Aynıyla Naklolundı	[6b]
Galata Sarâyının Mekteb-i Tıbbiyeye Tahvîli	[7a]
Mekteb-i Tıbbiyeye Adliye Tesmiyesi	[7a]
Gül Baba Hazretlerinin Türbe-i Şerîfesi	[7a]
Galata Sarâyından Enderûna Nakl-şüden	[7b]
Has Odaya Nakl-şüden	[7b]
Zemîme-i Sirkatin Kabahât-ı Azîme Addolduğu	[8a]
Galata Sarâyına Dâir Evkâf	[8a]
Terbiye-i Etfâl Beyânı	[8b]
Enderûn-i Hümâyûn Ağalarının Karavana Taşıdığı	[8b]
Lala Tabiri	[8b]
Sultân Mahmûd Hân Merhûmun Râmi Çiftligi ve Tarabyaya İkişer Defa Nakl-i Hümâyûn Buyurduğu	[8b]
Nakl-i Çırağan Ez-Tarabya	[9a]
Elbise-i Bevvâbân	[9a]
Dâye-zâdegân	[9a]
Mekteb-i Harbiyenin İbtidâ-yı Küşâdı	[9b]
~~İhtar ı Mahsûs~~	[10a]
~~Rumûzât~~	[10a]
Ahşâb Eski Çırağan Dâire-i Hümâyûnı ve Mevlevî-hâne ve İbrahîm Paşa Yalısı Ahvâli	[10b]
~~Bundan Akdem Ahşab Beylerbegi Sarâyının İnşâsı Tekmîl Olub Nakl-i Hümâyûn Olduğu~~ Sayfda ve Şitâda Nakl-i Hümâyûnların Vukûu	[10b]
~~Usûl ve Nizâm ı Mahsûs~~ Usûl-i Kuyûd-i Bezirgan	[10b]

~~Dâmâd-ı Şehriyârîleri~~ İbrâhim Paşa Yalısının Ahvâli	[11a]
Müceddeden Kaydolan Nefer İçün Lüzûm Görünen Eşyâ	[11a]
Bükme Tabîr Olunan Yatağın Keyfiyeti	[11a]
~~Onbaşı Hacı Râtib Bey'in Terceme-i Hâli~~	[11a]
Mûsika-i Hümâyûn Olan Kurenâ-yı Hazret-i Şehriyârî	[11b]
Kurenâ-yı Hazret-i Sultân Abdu'l-Mecîd Han	[11b]
Kurenâ-yı Hazret-i Sultan Abdü'l-Azîz Han	[11b]
Şevketlü Gazî Sultan Abdü'l-Hamîd-Hân Efendimiz Hazretlerinin Kurenâ-yı Şâhâneleri	[11b]
Orta Sandığı	[12a]
Bin İkiyüz Kırk Yedi Evâilinde Gılmân-ı Hassanın Tevârüdü	[12b]
Muhassasât ve Tayînât-ı Gılmân-ı Hassa ~~Beyân Olur~~	[12b]
Onbaşı Cemşid Ağanın Terceme-i Hâli	[13a]
Mülâzım Ferruh Efendinin Terceme-i Hâli	[13a]
Enderûn-i Hümâyûnda Güğümbaşı Hasan Bey	[13a]
Beş Vakit Namaza Devâm Olundığının Beyânı	[13b]
Sebeb-i Tesmiye-i Tımar	[13b]
Teehhül Beyânı	[13b]
Nizâm-ı Atîk	[13b]
Mûsika-i Hümâyûnun Tekrâren İkinci Kere Nizâm Olduğunın Beyânı	[13b]
Ahvâl-i Şettî	[14a]
Alafranga Sofra Beyânı	[14a]
Esdikâ-yı Bezirgânı Taltîfen Teşrîf-i Şâhâne	[14a]
Gice Nöbet Beklemek İcâdı	[14a]
Tarîf-i Karavana	[14a]
Saç Salıvirmek Beyânı	[14a]
Karantina İcrâsı ve Bazı Vukûât-ı Câriye	[14b]
Ve Minhâ	[15a]
Kolağası Hacı Reşîd Efendinin Terceme-i Hâli	[15b]
~~Min Kelimâti Sultân Abdü'l-Mecîd Hân Merhûm~~	[15b]
Merâtib-i Nizâm Târîh-i Kırk Sekiz ve Nöbet	[16b]
Büyük ve Küçük İtalyalı Ustalar	[16b]
Nevbet-i Sultânî ve Tranpete Düdük Havaları	[17a]
Tranpete Düdük Bandosunun Terk ve İlğâ Olundığı	[17a]
Büğlü Mûsikası	[17a]
Boğçaatalı Hacı Hüseyin Efendinin Terceme-i Hâli	[17b]
Hademe-i Hassa-i Rikâb-ı Şâhânenin Mûsika-i Hümâyûna İlhâkı	[18a]
Hademe-i Hassa-i Şâhâne Yoklamasının Tesîs ve İcâdı	[18a]
Letâifden Hikâyet	[18a]
Hademe Luğatinin Tahkîki	[19a]
Kapu Çukadarları	[19a]
Su Bendinin Küşâdı	[19b]
Alâmet-i Fârika Olan Nişanlar	[19b]
Evvel-i Baharlarda Sadâbâd Kasr-ı Hümâyûnuna Teşrîf-i Hümâyûn	[19b]
Hâkân-ı Müşârun İleyh Merhûmun Mekârim-i Ahlâkı	[19b]
Hâkân-ı Müşârun İleyh Merhûmun Vâsıl-ı Alâ-yı İlliyyîn Olduğu	[20a]
Sultân Abdü'l-Mecîd Hân Merhûmun Cülûs-i Hümâyûnı ve Topkapu Sarây-ı Hümâyûnuna Üç Sene Fasl-ı Şitâlarda Nakl-i Şâhâneleri	[20a]
Neferâtın Matbahından Yemek Karavanasını Taşıması Afv Buyuruldığı	[20a]
Hikâyet	[20a]
Tablakâr Vazı	[20b]
Kazâ-yı İlâhî	[20b]
Hikâyet	[20b]
Kelimât-ı Hikmet-i Emîn cennet-mekân Sultan Abdü'l-Mecîd Hân	[21a]
 Hâkân-ı Müşârun İleyh	[21a]
Tahsîn Mısırlı Selim Paşa Beher Enderûn	[21a]
Zâbitâna Tayînât-ı Nizâmiye İhsan Buyuruldığı.	[21b]
Yevmiye ve Cumalık Elbise İhsan Buyuruldığı	[21b]

Matbah Beyânı	[22a]
Kalem Otasının Teşkîl ve Tesîsi	[23a]
Sıra Çavuşı Vefâ Bey'in Terceme-i Hâli	[24b]
Hacı İhsan Bey'in Terceme-i Hâli	[24b]
Ulûm-i Arabiye ve Fârisiye Tahsîli ve Hutût-ı Metnûa Kitâbet ve Temşiki	[25a]
Sâye-i Şahânede Mûsika-i Hümâyûnda Peyder Pey Tahsîl Olunmakda Olan Ulûm	[25a]
Ders Hâcesi Mehmed Râsih Efendinin Terceme-i Hâli	[25b]
İsmet Bey'in Tahkîkâtı Üzerine Ders Hâcesi Mûsâ Kâzım Efendinin Terceme-i Hâli	[25b]
Tahkîkât-ı Mezkûre Üzerine Ders Hâcesi Mustafa Mesud Efendinin Terceme-i Hâli	[25b]
Muharrir Fakîrin Arabî Okuduğumuz Hâce Efendiler	[25b]
Nâfia Nâzırı Mehmed Râif Paşanın Terceme-i Hâli	[26a]
İcâzet Cemiyeti	[26b]
Yazı Hâcesi	[27a]
~~Ders Hâcesi Mehmed Râsih Efendinin Terceme-i Hâli Ber Tahkîk-i İsmet Bey~~	[27a]
~~Ders Hâcesi Mûsâ Kâzım Efendinin Terceme-i Hâli Ber Tahkîk-i İsmet Bey~~	[27a]
~~Ders Hâcesi Mustafa Mesûd Efendinin Terceme-i Hâli Ber Tahkîk-i İsmet Bey~~	[27a]
Hattât Mustafa Vâsıf Efendinin Terceme-i Hâli	[27b]
Yazı Hâcesi Mehmed Şefik Bey'in Terceme-i Hâli	[27b]
Muhsin-zâde Abdu'llah Bey Efendinin Terceme-i Hâli	[28a]
İmam Rızâ Efendinin Terceme-i Hâli	[28a]
Hattat Mülâzım Alâü'd-din Bey'in Terceme-i Hâli	[28a]
Hüffâz-ı Kurân-ı Kerîm	[28b]
Hutût-ı Metnûa	[28b]
Süver-i Hümâyûn-i Hıtan	[29a]
~~Çırağan Sarâyına~~ Nakl-i Hümâyûn	[29a]
Süver-i Pür-Sürûr-ı Hümâyûn-i Hıtan	[29a]
Nezâret ve İdâre	[29b]
Sâye-i Pâdişâhîde İhsan Buyurulan Et'imede Ravğan-ı Çervişin Ravğan-ı Sâdeye Tahvîli	[30a]
Tecdîd-i Ağa-i Hasta-hâne	[30a]
Otuz Kırk Senedenberû Sâbık ve Lâhik ve Hâric ve Dâhil Olarak Tiyatroya Dâir Olan Oyunlar	[30b]
Beyân-ı Bezirgân	[30b]
~~Tiyatroya Dâir Olan Oyunları Beyânlar~~	[30b]
İlm-i Mûsikî Beyânındandır	[31a]
Sâbık Esvâb Emîni İzzet Bey'in Terceme-i Hâli	[32a]
Sâbık Esvab Emîni İzzet Bey'in Pederi İsmâil Efendinin Terceme-i Hâli	[32a]
Yüzbaşı Hacı Tâhir Efendinin Terceme-i Hâli	[32b]
Hacc-ı Şerîf	[32b]
Hâşim Bey'in Terceme-i Hâli	[32b]
Binbaşı Latif Efendinin Terceme-i Hâli	[33a]
Nâyî Şeyh Said Dede Efendinin Terceme-i Hâli	[33b]
Binbaşı Dede Sâlih Efendinin Terceme-i Hâli	[33b]
~~Nâyî Yûsuf Paşanın Terceme-i Hâli~~	[33b]
Kemânî İsmet Ağanın Terceme-i Hâli	[33b]
Mûm-i İleyh Şeyh Said Dede Merhûmun Üstadları	[33b]
Bir mısra makâmât Bir mısra usûlât Nevres EfendiRast geldim	[34a]
Nâyî Yûsuf Paşanın Terceme-i Hâli	[34a]
Hacc-ı Şerîf	[35a]
İcrâ-yı Fasl-ı Mûsikî	[35a]
Mine'l-Kadîm Fasıl Günleri	[35a]
Enderûn-i Hümâyûndan Mûsika-i Hümâyûna Nakil İtdirilen Bazı Ağavât	[35b]
Dellalbaşı-zâde Hacı İsmâil Efendinin Terceme-i Hâli	[35b]
Mûsikînin Mimik Olduğu	[36a]
Tahkîk-i Mûsika	[36a]
Kolağası Merhûm Hacı Arif Bey'in Terceme-i Hâli	[36a]
~~Taşrada Bulunan Müezzinân-ı Şehriyârî~~	[36b]
Taşrada bulunan müezzinân-ı şehriyârî	[36b]
1266 Târîhindensonra Mûsika-i Hümâyûndan Olan Müezzinân-ı Hazret-i Şehriyârî	[36b]

Tenbîh	[37a]
Himmet ve Say-i Rıfat Bey	[37b]
Ser-müezzin Mevlevî Dede İsmâil Efedinin Terceme-i Hâli	[37b]
Ser-sâzendegân-ı Şehriyârî	[38a]
~~Sâzendegân-ı Şehriyârî~~	[38a]
Kırk elli senedenberû sâbık ve lâhık ve hâric ve dâhil ~~gerek hânende ve gerek sâzende olarak~~ mûsikî faslının hidmetinde bulunan bezirgân	[38a]
Mîr-livâ Osman Paşanın Terceme-i Hâli	[38b]
Mîr-alay Hasan Bey'in Terceme-i Hâli	[38b]
~~Ravğan-ı Çervişin Ravğan-ı Sâdeye Tahvîli~~	[39a]
~~Tecdîd-i Ağa-i Hasta-hâne~~	[39a]
Birinci Zâbitler	[39b]
Tiyatro-i Hassanın Bâdi-i Teşekkülü	[39b]
Tiyatroya Dâirdir	[40a]
Azîmet-i Cihâd	[40a]
Muhârebe-i Mezkûrade Bulunub İftihâr Madalyası Alan Bezirgân	[40a]
Tevârîh-i Muhtelife ile Orkestra Çalanlar	[40b]
Orkestra ve Bando Tarifi	[41b]
Kol Oyunu	[41b]
Perteturanın Tarifi	[41b]
Hasta-hâne Ahvâli	[42a]
Hasta-hânede Bazı Memûrâtın Esâmîleri	[42a]
Toksanikide Tertîb Buyurulan Eczâ-hâne-i Muhtasaraya Nasb Buyurulan Memûrân	[42a]
Hasta-hâneye Dâir Zeyldir	[44a]
Hasta-hâneye Dâirdir	[44b]
Mûsika ve Mehter-hâne	[45a]
İstanbul Civârında Yedikulenin Hâricinde Zeytünburnı Nâm-ı Mahalde Basma ve Bez Fabrikasının-i Hümâyûnun Ahvâli	[45b]
Müdîr-i Sâbıkı Olan Mûsika-i Hümâyûn Kolağalarından Hurşid Ağanın Terceme-i Hâli	[45b]
Hurşid Ağa-zâdenin Terceme-i Hâli	[46a]
Kolağası Yûsuf Efendinin Terceme-i Hâli	[46b]
Hacc-ı Şerîf	[46b]
Orkestranın İcâdı ve Enver Efendinin Terceme-i Hâli	[46b]
~~İbret~~	[47a]
Enderûn-i Hümâyûndan Bin İkiyüz Kırk Yedi Târîhinde Mûsika-i Hümâyûna Nakl Olunan On Nefer-i Ağavât	[47b]
Necib Paşanın Terceme-i Hâli	[47b]
Emnâ-yı Esvâb	[48a]
Fünûn-ı Mûsikada Yani Pertetora Tabir Olunan Nağâmâtı Sazlara Taksîm İle Âhengi Birleşdirmek Fenninde Ve Hem Sazını Beyne'l-Akran Temiz Çalmak Husûsunda Ehliyeti Olan Bezirgânın bazıları	[48b]
Sazını Fevka'l-âde Eyü Çalan Bezirgan	[48b]
Osmânî ve Mecidî Nişan-ı Zî-Şânlarıyla Tezyîn-i Seniyye-i Fahr ve Mübâhât İden Bezirgân-ı Sadâkatnişânın Esâmîleri Ve Nişanlarının Merâtib Ve Derecâtı	[49a]
Cennet-mekân Sultan Abdü'l-Azîz Hân Merhûmun Asrında Sarây-ı Hümâyûn Kuşlugunda Mûsika-i Hümâyûn Bezirgânınından Hidmetde Bulunanlar	[49b]
Kolağası Mehmed Bey'in Hüner-i Mahsûsası	[49b]
Kâtib Çavuş Bahâu'd-din Efendinin Hüner-i Mahsûsası	[49b]
Onbaşı Mehmed Bey'in Hüner-i Mahsûsası	[49b]
Derzilik ~~Sanatında Mahâreti Olan~~ Sanatı Bilenler	[49b]
Sebeb-i Tenkîhât	[50a]
Der-beyân-ı Berberân Ki Pir-i Şân-ı Selmân	[50a]
Kunduracılık Sanatını Bilenler	[50a]
Bin İkiyüz Toksan Üç Kânûn-i Evvelinde Mûsika-i Hümâyûn Jurnalinde Mevcud ve Mukayyed Olan Ümerâ ve Zâbitân 3 Kânûn-i Evvel 1293	[50b]
Mîr-alay Beyler	[50b]
Kâim-makâm Beyler	[50b]

Binbaşı Efendiler	[50b]
Kolağaları	[50b]
Yüzbaşıyân	[50b]
Mülâzımân	[51a]
Zîrde Muharrer-i Vekâyi-i Şitânın Târîhleri	[51b]
Koca Mustafa Paşadan Celb Olunan Canbazân	[53a]
Muharrir Fakîrin Terceme-i Hâli	[53b]
Mülâzım Olduğumın Latîfesi	[53b]
~~Mülâzım Cemal Efendi~~	[54a]
~~Kolağası Tahsîn Bey~~	[54a]
Beyân-ı İcâzet	[54a]
Mûsika-i Hümâyûn Mekteb-i İdâdîsinin Beyân-ı Hâli	[54b]
İmâm Halil Efendinin Terceme-i Hâli	[54b]
Hac-ı Şerîf	[54b]
Mektebe Nakl Olunan Neferât	[55a]
Mûsika Havalarının Tertîbâtı	[55a]
Halil Bey'in Terceme-i Hâli	[56b]
~~1294'te Mündefi Olan Harb Muhârebesine Gidüb İftihâr Madalyası Alan Bezirgân~~	[56b]
Mîr-livâ Hacı İbrâhim Paşanın Terceme-i Hâli	[56b]
El-ân Mekke-i Mükerremede Mukîm Hicaz Mağfire't-tırâz Evrak Müdîri Hacı Nûri Efendinin Terceme-i Hâli	[57a]
Onbaşı Hacı Râtib Bey'in Terceme-i Hâli	[57a]
Mekteb-i Hümâyûn Taburu	[57b]
Baba Mehmed Ağa	[58b]
İskender Fâik Bey	[58b]
Mahmud Bey	[58b]
Osman Efendi	[58b]
Atıf Bey	[58b]
Reşid Bey	[58b]
Sıdkı Efendi	[58b]
Kolağası Kâmil Ağa	[58b]
Onbaşı Şeyh Tevfîk Efendi	[58b]
Mehmed Efendi	[58b]
Mülâzım Zeki Efendinin Ser-güzeşti	[60a]
Terceme-i Hâl-i Emin Ağa	[60a]
Kolağası Râik Bey'in Terceme-i Hâli.	[60a]
Ahmed Bey	[60a]
Ez-an Cümle	[60b]
Mîr-livâ İbrâhim Paşanın Akrabâsından Arif Bey'in Terceme-i Hâli	[64a]
Binikiyüz elli tokuz Zi'l-hiccesinde Mûsika-i Hümâyûn jurnalinde mevcûd bulunan zâbitân ve neferât	[64a]
Bin İkiyüz Altmış Üç Senesi Kânûn-İ Evveline Mahsûben Mûsika-i Hümâyûnda Mevcud Bulunan Zâbitân ve Memûrân-ı Sâire	[64b]
Memûrân	[64b]
Terceme-i Hâl	[66a]
Müşârun ileyhin ~~nakl ve~~ rivâyeti	[66b]
İkinci Nüshada Bulunan Konu Başlıkları	
Mukaddime	[67b]
Devlet-i Aliyyede Mûsikanın İcâd Olduğu ve Enderûn-i Hümâyûn Ağalarının Nizâm-ı Askerî Heyetine Vaz ve Tertîb Buyuruldığı	[68b]
Mevkîb-i Hümâyûn Taburu	[68b]
Mûsikanın İcadı	[68b]
Hâkân-ı Müşârun İleyhin Bi'zzat Kumanda Buyurduğu	[69a]
Mûsikada Bulunan Eski Ağaların Esâmî ve Beyânı	[69a]
Bidâyet-i Nizâm-ı Askerî	[69b]
Mevkıb-ı Hümâyûn Taburu	[69b]
Mûsikanın İcâdı	[69b]
Galata Sarâyı	[69b]

Zenci Harem Ağaları	[69b]
Mûsika Dâir	[69b]
1243 târîhinde Enderûn-i Hümâyûndan Mûsika Tarafına Geçen Ağavât-ı Bendelerinin Esâmîleri	[70a]
Terceme-i Hâl	[71a]
Harbiye Mektebinin İbtidâen Küşâdı	[71b]
~~Ahşâb eski Çırağan Dâire-i Hümâyûnı ve Mevlevî-hâne ve İbrahîm Paşa Yalısı Ahvâli~~	[72a]
Terbiye-i Etfâl Beyânı	[72b]
Enderûn-i Hümâyûn Ağalarının Yemek Karavanalarını Neferât-ı Askeriye Gibi Kendileri Matbahdan Tabakları Taşıdığı	[72b]
Lala Tabiri	[72b]
Sultân Mahmûd Hân Merhûmun Râmi Çiftligi ve Tarabyaya İkişer Defa Nakl-i Hümâyûn Buyurdığı	[72b]
Tarabyadan Nakl-i Hümâyûn	[73a]
Elbise-i Bevvâbân	[73a]
Dâye-zâdegân	[73a]
Harbiye Mektebine Dâir	[73a]
Sayfiye ve Şitâiye Nakl-i Hümâyûnların Vukûu	[73b]
Usûl-i Kuyûd-i Bezirgân	[73b]
İbrâhim Paşa Yalısına Mûsika-i Hümâyûnun İkâme Olundığı ve Yalının Târîhi	[73b]
Müceddeden Kaydolan Nefere Lüzûmı Bulunan Eşyâ	[73b]
Bükme Tabîr Olunan Yatak	[74a]
Orta Sandığı	[74a]
Sayfiye ve Şitâiye Nakl-i Hümâyûn	[74b]
Usûl-i Kuyûd-i Bezirgân	[74b]
İbrâhim Paşa Yalısının Tarîfi	[74b]
Müceddeden Kayd Olunacak Nefer	[74b]
Bükme Tabîr Olunan Yatak	[75a]
Orta Sandığı	[75a]
Alafranga Sofra Beyânı	[75b]
Teşrîf-i Hazret-i Şâhâne	[75b]
Gice Nöbet Beklemek İcâdı	[75b]
Karavananın Tarîfi	[75b]
Saç Salıvirmek Beyânı	[76a]
Nükte	[76a]
Karantina İcrâsı ve Bazı Vukûât-ı Cariye	[76a]
Ez Vukûât-i Der-Beylerbegi	[76b]
Ez Vukûât-ı Câriye Der-Beylerbeyi	[77a]
Ez-Vukûât-ı Gayr-i Münşerihe	[77a]
~~Bin İkiyüz Kırk Sekizde~~ 1248 Târîhinde Nasb Olan Zâbitân	[77b]
Gice Nöbet Beklemek Nizâmı	[77b]
Nevbet-i Sultânî ve Tranpete Düdük Havaları	[78a]
Tranpete Düdük Bandosunun Terk ve İlğâ Buyuruldığı	[78a]
Büğlü Bandosı	[78a]
Bozçaatalı Hacı Hüseyin Efendinin Terceme-i Hâli	[78b]
Kolağası Hacı Reşîd Efendinin Terceme-i Hâli	[79a]
Hademe-i Hassa-i Rikâb-ı Şâhânenin Mûsika-i Hümâyûna İlhâkı	[79a]
Hademe-i Hassa-i Şâhâne Yoklamasının Tesîs ve İcâdı	[79b]
Hademe Luğatinin Tahkîki	[80a]
Hikâyât	[80b]
Hâkân-ı Müşârun İleyh Merhûmun Vâsıl-ı Alâ-yı İlliyyîn Olduğu	[81b]
Ehl-i Mûsikî	[81b]
Sultân Abdü'l-Mecîd Hân Merhûmun Cülûs-i Hümâyûnı ve Topkapu Sarây-ı Hümâyûnuna Üç Sene Fasl-ı Şitâlarda Nakl-i Şâhâneleri Buyurdukları.	[82a]
Neferâtın Matbahından Yemek Karavanasını Kendileri Taşıması Afv Buyuruldığı	[82a]
Tezyîn-i Fes-i Bi-Destâr	[82a]
Tablakar Vaz'ı	[82b]
Kazâ-yı İlâhî	[82b]

Hikâyet	[82b]
Hikâyet	[83a]
Hikâyet	[83b]
Muvakkaten Tablakar Vazı	[84a]
Kazâ-yı İlâhî	[84a]
Hikâyet	[84a]
Bakiyye-i Hikâye	[84b]
Hikâye	[84b]
İsmâil Bey'in Terceme-i Hâli	[85a]
Zâbitâna Tayînât-ı Nizâmiye İhsan Buyuruldığı	[85b]
Elbise-i Yevmiye Beyânı ve Nimtenlerin Setrîye Tebdîl Kılındığı	[85b]
Cumalık Elbise	[85b]
Nişanların Ref ve İlğâ Buyuruldığı	[85b]
Matbah Beyânı	[86a]
Tobhâneli Kâim-makâm Mehmed Bey'in Terceme-i Hâli	[88a]
Sıra Çavuşı Vefâ Bey'in Terceme-i Hâli	[88a]
Hikâyet	[88b]
Hikâyet	[89a]
Vekîlimizc İhsan Bey'in Terceme-i Hâli	[89b]
İhsam Bey'in Mahdûmı Nâfiz Bey'in Terceme-i Hâli	[89b]
Hatm-i Kuran-ı Kerîm ve Beden Elif Bâ Süver-i Hümâyûnı	[89b]
Ulûm-ı Arabiye ve Fârisiye ve Hattat-ı metnûa Tahsîl ve Temeşşuku	[89b]
Sâye-i Şahânede Mûsika-i Hümâyûnda Okunan İlimler.	[90a]
Fındıklılı İsmet Beğin Tahkîkâtı üzere Arabî Ders Hâcesi Mehmed Râsih Efendinin Terceme-i Hâli	[90b]
Yine İsmet Bey'in Tahkîkâtı üzere Arabî Ders Hâcesi Mûsâ Kâzım Efendinin Terceme-i Hâli	[90b]
Yine Tahkîkât-ı Mezkûra Üzerine Arabî Ders Hâcesi Mustafa Mesud Efendinin Terceme-i Hâli	[90b]
İcâzet Cemiyeti	[90b]
Yazı Hâcesi Efendiler	[91a]
Yazı Hâcesi Kazasker Mustafa İzzet Efendinin Terceme-i Hâli	[91a]
Yazı Hâcesi Çömez Mustafa Efendi Dimekle Maruf Olan Hattât Mustafa Vâsıf Efendinin Terceme-i Hâli İsmet Bey Tahkîkâtıyla.	[91a]
Yazı Hâcesi Mehmed Şefik Bey'in Bey Efendinin Terceme-i Hâli	[91a]
Muhsin-zâde Abdu'llah Bey Efendinin Terceme-i Hâli	[91b]
İmam Rızâ Efendinin Terceme-i Hâli.	[92a]
Hattat merhûm Mülâzım Alâü'd-din Bey'in Terceme-i Hâlidir	[92a]
Muharrir Fakîrin Arabî Okudığımız Hâce Efendiler	[92b]
Hutût-ı Metnûa	[93a]
Hac-ı Şerîf	[93a]
Hâlâ Rusûmât Sâbık Nâfia Nâzırı Mehmed Râif Paşanın Hazretlerinin Terceme-i Hâli	[93b]
Hıtân-ı Süver-i Hümâyûnı	[94a]
Nakl-i Hümâyûn	[94a]
Süveri Pür Sürûr Hümâyûn-i Hıtan	[94a]
İhtar-ı Mahsûs	[94b]
Nezâret ve İdâre	[95a]
Tahvîl-i Ravğan-ı Çervîşi Ravğan-ı Sâde	[95b]
Tecdîd-i Ağa-i Hasta-hâne	[95b]
İlm-i Mûsikî Beyânındadır	[96a]
Tanbûrî Osman Bey'in Terceme-i Hâli	[96b]
Mîr-alay Rıfat Bey'in Terceme-i Hâli	[96b]
Ez Mesnevî-i Şerîf	[97a]
Bir mısra makâmât Bir mısra usûlât Nevres Efendi Rast geldim	[97a]
Hikâyet	[97b]
Hikâyet	[98a]
Mekâtib	[98a]
~~Müstadân ı Ehl i Mûsikî~~	[98b]

Esbak Ser-müezzin-i Şehriyârî Meşhûr Mevlevî Dede İsmâil Efedinin Terceme-i Hâli	[99a]
Dellalbaşı-zâde Hacı İsmâil Efendinin Terceme-i Hâli	[99b]
Hacc-ı Şerif	[99b]
Enderûn-i Hümâyûndan Mûsika-i Hümâyûna Nakil İtdirilen Bazı Ağavât	[99b]
Kemânî İsmet Ağa Merhûmun Terceme-i Hâli	[100a]
Nâyî Şeyh Said Dede Efendinin Terceme-i Hâli	[100a]
Kâim-makâm Dede Sâlih Bey'in Terceme-i Hâli	[100a]
Hâşim Bey'in Terceme-i Hâli	[100a]
Nakl-i Hâfız Tevfik Efendi Ez-Enderûn Bi-Mûsika-i Hümâyûn	[100b]
Hacı Arif Bey'in Terceme-i Hâli	[100b]
Mûsika-i Mısriye	[100b]
Mûsikanın Mimik Olduğu	[101a]
Tahkîk-i Mûsika	[101a]
Nâyî Yûsuf Paşanın Terceme-i Hâli	[101a]
Hikâyet	[101b]
Evvel zamânındadır	[101b]
Hikâyet	[102a]
Kırk elli senedenberû sâbık ve lâhık hâricen ve dâhilen gerek hânende gerek sâzende mûsikî faslının hidmetinde bulunan bezirgân	[102b]
Terceme-i Hal	[103a]
Sâbık Esvab Emîni İzzet Bey'in Pederi İsmâil Efendinin Terceme-i Hâli	[103b]
Mekteb-i İdâdîye Nakl Olunan Neferât	[104b]
Tekâüd olanlar	[105a]
Dâhil-i Jurnal Olub Fakat Daha Koğuşlara Yatak Sermiyenlerin İhrâc Kılındığı Olub İhrâc Kılınan	[105a]
Hasta-hâne Usûli	[105b]
Hasta-hânede Bazı memûrâtın Esâmîsi	[105b]
~~Toksan İkide Tertîb Buyurulan İcrâ hâne i Muhtasaraya Nasb ve Tayîn Buyurulan Memûrân~~	[106a]
Mehter-hâne ve Mûsika Beyânı	[106b]
Azîmet-i Cihâd İden Bezirgân-ı Gâziyân	[107b]
Muhârebe-i Mezkûrade Bulunub İftihâr Madalyası Alan Bezirgân	[107b]
Kol Oyunı ve Zuhûr-ı Kavli	[108a]
Kolağası Yûsuf Efendinin Terceme-i Hâli	[108b]
Hacc-ı Şerîf	[108b]
Binikiyüz elli tokuz Zi'l-hiccesinde Mûsika-i Hümâyûn jurnalinde mevcûd bulunan zâbitân ve neferât	[108b]
Emnâ-yı Esvâb	[109a]
Bin ikiyüz altmış üc senesi Kânûn-i Evveline mahsûben Mûsika-i Hümâyûnda mevcud bulunan zâbitân ve memûrân-ı sâire	[109a]
Memûrân.	[109a]
Cennet-mekân Sultan Abdü'l-Azîz Hân merhûmun Asrında Sarây-ı Hümâyûn Kuşluğunda Mûsika-i Hümâyûn Bezirgânınından Hidmetde Bulunanlar	[109b]
Kolağası Curacı Mehmed Bey'in Hüner-i Mahsûsları	[109b]
Çavuş Bahâu'd-din Efendinin Hüner-i Mahsûsası.	[109b]
Onbaşı Mehmed Bey'in Hüner-i Mahsûsası	[109b]
Derzilik Sanatı Bilenler.	[109b]
Derbeyân-ı Berberân Pîr-i Şân-ı Selmân Raziya'llâhu Anhü'l-Mennân	[110a]
Kunduracılık Sanatını Bilenler	[110a]
Sebeb-i Tenkîhât	[110a]
Zirde Muharrer-i Vekâyi-i Şitânın Târîhleri.	[110b]
Koca Mustafa Paşadan Celb Olunan Canbazzâdgân	[112a]
Mûm-i ileyhim beş nefer ile berâber Mûsika-i Hümâyûn neferâtından intihâb olunub Yâver begin maiyyetine virilen canbazân	[112a]
Muharrir Fakîrin Terceme-i Hâli	[112a]
Mûsikî. Havalarının Tertîbâtı	[113a]
Mevkıb-i Hümâyûn Taburları	[113a]
Ez-an cümle el-ân Mekke-i Mükerremede Mukîm Hicaz-ı Mağfiret-tıraz Evrak müdîri Hacı	[113b]

Nûri Efendinin Terceme-i Hâlidir	
Onbaşı Hacı Râtib Bey'in Terceme-i Hâli	[114a]
Baba Mehmed Ağanın Tekâüdlüğü	[114a]
İskender Fâik Bey	[114a]
Kâim-makâm Mahmud Bey	[114b]
Yüzbaşı Osman Efendi	[114b]
Ser-kuşcı Mîr-alay Reşid Bey	[114b]
Kolağası Sıdkı Efendi	[114b]
Kolağası Kâmil Ağa	[114b]
Onbaşı Şeyh Tevfîk Efendi	[115a]
Mülâzım Zeki Efendi	[115a]
Yüzbaşı Emin Ağa Kornocu	[115b]
Kolağası Râik Bey	[115b]
Ahmed Bey	[115b]
Veznedar Hacı Eşref Efendi Ki Mesud Ağanın Birâderidir	[115b]
Hacı Eşref Sırrı Efendi	[115b]
Mehmed Bey	[115b]
Onbaşı Terpuşcı Mehmed Efendi	[116a]
Mülâzım Hacı Hamdi Efendi	[116a]
Hacı Ali Efendi	[116a]
Onbaşı Mustafa Bey	[116a]
Onbaşı Nûri Bey	[116a]
Onbaşı Reşad Bey	[116a]
Yüzbaşı Hasib Bey	[116a]
Rızâ Efendi	[116a]
Unkapanılı Hüsni Efendi	[116b]
Berber Selman Ağa	[116b]
Hicâbî Bey	[116b]
Hüsni Bey	[116b]
Hacı Gâlib Bey	[116b]
Maşuk Bey	[116b]
Çavuş Halim Efendi	[116b]
Mülâzım İzzet Efendi	[116b]
Cemal Hüsrev	[116b]
Mülâzım Ali Efendi	[116b]
Onbaşı Hacı Râtib Bey'in Terceme-i Hâli	[114a]
Baba Mehmed Ağanın Tekâüdlüpü	[114a]
İskender Fâik Bey	[114a]
Kâim-makâm Mahmud Bey	[114b]
Yüzbaşı Osman Efendi	[114b]
Ser-kuşcı Mîr-alay Reşid Bey	[114b]
Kolağası Sıdkı Efendi	[114b]
Kolağası Kâmil Ağa	[114b]
Sâlih Efendi	[118a]
Beylerbegli Yüzbaşı Ahmed Efendi	[118a]
Onbaşı Zühdi Bey	[118a]
Yüzbaşı Ali Efendi	[118a]
Binbaşı Said Bey	[118a]
Mîr-alay İzzet Bey	[118a]
Onbaşı Râif Bey	[118b]
Binbaşı Ferhad Bey	[118b]
Mülâzım Abdi Bey	[118b]
Yüzbaşı Hacı Selven Efendi	[118b]
Arif Bey	[119a]
Azîz Ağa	[119a]
İskender Bey Kâim-makâm Atıf Bey'in Birâderidir	[119a]
Eyüb Efendi	[119a]
Beylerbegi Mehmed Efendi	[119a]

Hacı Ahmed Eşref Sırrı Efendi	[119b]
Kolağası Sâdık Efendi	[119b]
Terceme-i Hâl	[121a]
Terceme-i Hâl-i Tahsîn Bey	[121a]
Meşhur Kemânî Todorâkî şâkirdânından Hâfız Yûsuf Efendi	[121a]
Mine'l-kadîm Rikâb-ı Hümâyûn-i Şâhâneye Mahsûs Yol Hasekilerinden Asâkir-i Cedîde-i Nizâmiyeye Naklolanlar	[123a]
Mûsika-i Hümâyûn mîr-alaylığından tekâüd birâder-i azîzim takdîm	[126a]

İKİNCİ BÖLÜM
ENDERUN-İ HÜMÂYÛN ve MÛSİKA-İ HÜMÂYÛN

Askerî müzik kurumu Türklerde oldukça eskiye dayanır. İslamiyet'in kabülünden önce Hun ve Göktürk Devleti'nde askerî müzik topluluklarına Tuğ denilmiştir. İslamiyet'in kabulü ile birlikte Tuğ takımlarının yerini önceleri Tabl sonrasında ise Nevbet almıştır. Karahanlılarda Tablhâneler, Selçuklularda ise Nevbethânelerin varlığı bilinmektedir. Osmanlı Devleti zamanında ise Nevbethâne Mehterhâne'ye dönüşmüş ve uzun yıllar askerî müzik eğitimi burada gerçekleştirilmiştir. Modernleşen toplumsal yapı ile birlikte 19. yüzyılla mehterhâne yerini Mûsika-i Hümâyûna devretmiştir (Karagül, 2019, s. 5).

Osmanlı devleti döneminde saray dışındaki eğitim büyük oranda sıbyan mektebi, medrese, cami, tekke ve zaviyeler vasıtasıyla yürütülmektedir. Buralarda dînî eğitimle birlikte pozitif bilimler alanında da eğitim verilmektedir. Fakat bu kurumlarda müzik eğitimi belli bir plan dâhilinde icrâ edilmemektedir. İstidatları olan kişilere eğitim verilmektedir. Bu eğitim kurumlarının dışında bir de sarayda verilen eğitim vardır. Saray eğitim kurumlarının başında ise Enderûn-i Hümâyûn gelmektedir. Enderûn-i Hümâyûn Sultan II. Mahmud dönemine kadar aktif olarak varlığını sürdürmüştür. II. Mahmud döneminde ise Mûsika-i Hümâyûn ve diğer modern kurumların teşekkülü ile Enderûn-i Hümâyûnun etkisinin azaldığı görülmektedir. İncelenen eser Mûsika-i Hümâyûnun kuruluşu ve Enderûn-i Hümâyûndan Mûsika-i Hümâyûna geçiş yapan görevlilerini kapsamaktadır. Bu nedenle Osmanlı Devleti döneminde mûsikî eğitimi veren Enderûn-i Hümâyûn ve Mûsika-i Hümâyûn hakkında bilgiler verilecektir.

2.1. Enderûn-i Hümâyûn

Osmanlı Devleti'nin uzun yıllar hüküm sürmesinde ve güçlü kalmasında merkezi yönetimin önemi oldukça büyüktür. Merkezi yönetimin güçlü olması için Osmanlı devlet

adamları ve yöneticileri padişahlar tarafından atanmıştır. Bu devlet adamlarının doğrudan sarayda yetişmesine oldukça önem verilmiş ve bu nedenle devletin ilk kuruluşundan itibaren devlet adamı yetiştirme çalışmalarına başlanmış, böylece sarayın mimari yapısı bu düşünce ile şekillenmiştir. Osmanlı sarayı teşkilat olarak Harem-i Hümâyûn, Enderûn ve Birûn olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır. Harem-i Hümâyûn saray kadınlarının günlük hayatlarını sürdürdükleri bölümdür. Bu kısım padişahın ailesi ve diğer görevli kadınların yaşadığı ve eğitim aldığı bölümdür. Birûn kısmı, saray ile Bâb-ı Hümâyûn arasında görev alanların bulunduğu kısımdır. Buradaki görevliler Harem ve Enderûn dışında görevli olup işleri bittiğinde akşam evlerine dönmüşlerdir (Uzunçarşılı, 1988). Birûn kısmı padişahın saray dışı ile ilişkili olan hizmetlerinin görüldüğü bölümdür (İnalcık, 2009).

Enderûn kelimesi saray, mabeyn kelimelerine karşılık olarak kullanılan bir tabirdir. Farsçadan gelen enderûn kelimesi iç, birûn ise dış demektir. Sadece enderûn şeklinde kullanıldığı gibi enderûn-i hümâyûn suretinde de kullanılmaktadır. Hümâyûn kelimesi ise Osmanlı padişahları hakkında tâzim için kullanılır. Hümâ kuş anlamına gelmektedir. Eski Türk geleneklerinde hükümdarın yanında ona ait olan kuşları ve onu eğiten kuşçubaşıları olduğundan hüma kelimesi ile bir bağlaç olarak kullanılan yûn eki birleşmiştir (Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I, 1993, s. 533-540, 866). Hümâyûn kelimesi zamanla padişaha ait padişahın gözdesi anlamı kazanmıştır. Enderûn'un asıl hedefi geniş Osmanlı coğrafyası içerisinde yaşayan farklı inanç ve kültüre sahip olan toplulukları yönetecek devlet terbiyesi almış liyakatli yöneticiler yetiştirmektir.

Enderûn-i Hümâyûnun II. Murad veya Fatih Sultan Mehmed dönemlerinde teşekkül ettiği şeklinde iki görüş bulunsa da (İpşirli, 1995) Tayyarzâde Ahmed Atâ Bey'in *Enderûn Tarihi* adlı eserinde Osman Bey dönemi hakkında malumat verilirken *"Enderûn-i Hümâyûn Ağalarının Pişrev ve Pişdadları"* şeklindeki ifade kullanması nedeni ile Enderûn-i Hümâyûnun bu dönemden başladığı söylenebilir (Ata Bey, Osmanlı Saray Tarihi Tarih-i Enderun, 2010, s. 94). İşpirli ise Enderûn'un II. Murat zamanında Edirne Saray'ında teşekkül ettiğini ve Fatih zamanında Topkapı Sarayında gerçek hüviyetini kazandığını ifade eder (İpşirli, 1995). İstanbul'un fethi sonrası Topkapı Sarayı'nın inşası ve genişlemesi ile paralel olarak saray teşkilatlanması da genişlemiştir. Bunula birlikte eğitim de teşkilatlanmıştır. Bu dönemden itibaren de Enderûn, devletin idari ve askerî kadronun yetiştirildiği önemli bir eğitim kurumu haline gelmiştir. II. Beyazıd zamanında ise Enderûn'daki memuriyetlerin sayısı artırılmış, Müezzinbaşılık, Berberbaşılık, Tüfekçibaşılık gibi memuriyetler ilave edilerek bunlar belirli tâlimatnamelere bağlanmıştır. Yavuz Sultan Selim zamanında Enderûn'daki büyüme devam etmiş ve teşrifat merasimine

Hırka-i Saadet ziyareti de eklemiştir. Devletin gerilemesine paralel olarak 17. ve 18. yüzyıllarda yaşanan siyasi sıkıntılar Enderûn'da hissedilmesine rağmen teşkilatta değişikliğe gidilmemiştir. II. Mahmud devrinde ise devlet teşkilatlanmasındaki büyük değişim ile birlikte Enderûn Mektebi gücünü yitirmeye başlamıştır. Yapılan değişikliklerle Enderûn eğitimi ve nizamı ikinci dereceye düşürülmüştür. Örneğin 1830 yılında Silahdarlık kaldırılmış ve Enderûn-i Hümâyûn Nezareti kurulmuştur. Yine Harbiye okulları açılmıştır ve Acemi Oğlanlar Mektepleri ortadan kaldırılmıştır. Sultan Abdülmecid zamanında ise saray merkezinin Dolmabahçe'ye taşınması ile birlikte saray eğitimi verilen bu kurum âtıl kalmış ve Mabeyn, Enderûn'dan ayrılmıştır. II. Abdülhamid döneminde ise II. Meşrutiyet'in ilanı ile Enderûn Mektebi önemini büyük oranda yitirmiş ve 1 Temmuz 1909 yılında çıkartılan bir kararname ve tâlimatname ile kapatılmıştır (Güneşdoğdu, 2020, s. 23).

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey Enderûn'dan Mûsika'ya geçenler hakkında bilgi verirken bu ağaların Enderûn'da hangi ağalık vazifesinde oldukları hakkında da bilgi vermektedir. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in Mûsika-i Hümâyûn adlı eseri Enderûn'dan Mûsika-i Hümâyûna geçiş ve Mûsika-i Hümâyûna kaydolma işleri ile ilgili konuları ihtiva etmesi nedeni ile burada Enderûn-i Hümâyûna kaydolan öğrenciler hakkında kısaca bilgi verilmesi münasip olacaktır. Enderûn-i Hümâyûndaki görevlilerin seçimi tarihi süreçte değişiklik göstermektedir. 17. yüzyıla kadar Enderûn-i Hümâyûna alınan ve eğitim gören öğrenciler, devşirmeler, Acemi Oğlanlar Ocağı, hazırlık sarayı, İçoğlanlar ve bazı yeteneklerinden dolayı padişahların şahsi tercihleri doğrultusunda seçilerek kaydedilmektedir. Seçilen bu öğrenciler Enderûn'da yani Bâbüssaade denilen bölümün içerisinde bulunan kısımda eğitim almakta ve hizmet görmekte sonunda saray ağaları olmaktadırlar. Enderûn'da eğitim gören ağalar henüz acemi ve aday sayılmaktadırlar. Belirli hizmet ve imtihan ile görevde yükselmektedirler. Bu aşamayı geçemediklerinde kapıkulu ocaklarına ve sipahi bölüklerine gönderilmektedir. Burada eğitim gördükleri yere Büyük Oda ve Küçük Oda denmektedir. Terfi ettiklerinde ise Seferli Oda, Kiler Odası ve Has Oda'ya geçerler. Enderûn'da mûsikî eğitimi Büyük ve Küçük Oda'da yapılmaktadır. Sokullu Mehmed Paşa, Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, Abdurrahman Abdi Paşa, Has Oda'dan devlet görevlerine atanmış ünlülerden bazılarıdır. Burada diğer odalara nazaran daha seçkin bir eğitim programı uygulanmaktadır. Bu odanın temel hedefi öğrencileri idarecilik yönünde yetiştirmektir. Bunlar Enderûn'un elit kısmı olup defalarca elemeden geçer ve yaşları genç olmalarına rağmen devlet sisteminde önemli

ve fonksiyonel görevler ifa etmektedirler. Enderûn sisteminin asıl ürettiği insan tipi büyük ölçüde burada şekillenmektedir (Kömür, 2010, s. 52-78).

Enderûn teşkilatı çeşitli nedenlerle değişikliğe uğramıştır. Birçok nedenle çıkan isyan ve ayaklanmalarda kapıkulu askerlerinin etkisi bulunmaktadır. Kapıkulu askerlerinin disiplinsizlikleri zaman zaman Enderûn'da da görülmüş ve teşkilatta bazı değişiklikler yaşanmıştır. Örneği IV. Mehmed'in cülusa çıkması geciktiğinde Enderûn'daki kişilerin görevde yükselmeleri de gecikmiş ve ayaklanmışlardır. Bu nedenle bu dönemde İçoğlanları, Büyük Oda ve Küçük Oda ile İbrahim Paşa ve Galata Sarayı teşkilatı kaldırılmıştır. 17. yüzyılda Enderûn mensupları ve büyük devlet adamları, devşirmeler yerine kendi çocuklarını saray mekteplerine ve Enderûn odalarına yerleştirmişlerdir. 18. yüzyılda kalem memuru olan görevliler devlet görevlerinde yükselerek Has Oda'ya kısa yoldan yükselmişlerdir. Galata Sarayı, Yeni Saray, hazine ve kiler odaları mektep olarak yeniden açılmıştır. 19. yüzyılda Hüsrev Paşa kendi konağında elli kadar köleyi yetiştirmiş ve bu kişiler önemli mevkilere gelmişlerdir (İnalcık, 2009, s. 205-217).

Takiyyüddin Mehmed Ali Bey'in eseri ile yukarıda zikredilen 19. yüzyıl ile ilgili bilgiler detaylandırılabilmektedir. Örneğin, Bu çalışmadaki "*Gılmân-ı Hassa"* başlığında değinilecek olan Hüsrev Paşa'nın kendi konağında yetişen Mûsika-i Hümâyûn görevlileri ile ilgili bilgi verilmektedir. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in Galata Sarayı'na devlet ricalinden dayısı Nazif Ağa'nın iltiması ile girmesi, ilk eğitimini Galata Sarayı'nda alması ve buradan Mûsika-i Hümâyûna geçiş yapması, dayezadeganların yani hânedanın süt akrabalarının Enderûn-i Hümâyûna girmeleri ve Mûsika-i Hümâyûna geçmeleri gibi birçok bilgi eserde yer almaktadır. Ayrıca kişilerin isimleri belirtilirken akrabası büyük devlet ricali ya da tanınmış kimseler ise onlar da eserde belirtmiştir. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserde "*Dayezadegan*" başlığı altında bu isimlerden bazıları ele alınmıştır. Daye sütanne ya da dadı anlamına gelmektedir. Dayezade ise sütkardeş anlamına gelmektedir. Dayezadelerden Mehmed Bey, Sultan Abdülmecid'in dayezadesidir. Mehmed Bey Asâkir-i Şahâne'den binbaşı rütbesi ile emekli olmuştur. Bir diğeri ise II. Mahmud'un kerimesi Münire Sultanın dayezadesi Mehmed Bey'dir. Mehmed Bey görevde yükselerek Müşir Mehmed Nusret Paşa olmuştur (Takiyyüddin, 1878, s. 9a).

2.2. Mûsika-i Hümâyûn

Mûsika-i Hümâyûn Osmanlı Devleti'nin batı tarzı müzik eğitimi verilen ve mehterhânenin yerine kurulan askerî müzik okuludur. Osmanlı döneminde askerî müziğin başlangıcı Osman Bey'e kadar gitmektedir. Osman Bey Karacahisar'ı M. 1288 yılında fethetmiştir. Bu haber Selçuklu sultanı II. Gıyaseddin Mesud'a ulaşınca. M. 1289 yılında bağımsızlık alametleri ile birlikte nevbet vurulması için boru, zil, davul ve nakkare göndermiştir. Böylece Osmanlı nevbet takımına sahip olmuştur. Orhan Bey zamanında mehter takımı savaş alanlarında da görev almıştır. M. 1363 yılında Pençik Kanunu ile I. Murad zamanında gelişmiş bir mehterhâne kurulmuştur. 16. yüzyıl itibariyle mehterhâne kuralları kesinleşmiş ve kanuna bağlanmıştır. Mehterhâne hem askerî müzik için orduda ve belli vakitlerde nevbet vurmak için görevlendirilen askerî birlik hem de padişahın çadırı ile ilgili görevleri yerine getirmek için görevlendirilen askerleri barındıran bir kurumdur (Karagül, 2019, s. 5-18). Mehter takımı sarayda bulunan müziğe ilgi ve yeteneği olan görevlilerden seçilerek Seferli Odasında belirli günlerde akşam vakitlerinde tâlim yapmaktadır (Simit, 2019, s. 47). Mehter mûsikîşinasları, Kapıkulu Ocağında bağlı olan devşirme usûlüne göre alınmaktadır. Başlangıçta Yeniçeri Ocağı'na bağlı olsalar da daha sonraları buradan ayrılmışlardır. 16. yüzyıldan sonra saray dışında mehterhaneler de kurulmuş padişahların dışında üst rütbeli kişilerin özel mehter takımları da bulunmaktadır. Mehterhane, Yeniçeri Ocağı ile birlikte var olması nedeni ile onun kaldırılması ile beraber kaldırılacaktır (Tıraşcı, 2015, s. 36-42).

Osmanlı Devleti'nin güçlü olduğu dönemde batı ile münasebetlerinde batıya olan üstünlüğü nedeni ile batılılaşma hareketleri Osmanlı Devleti'nin sonlarına doğru görülmektedir. Batılılaşmanın görüldüğü alanlardan biri de mûsikîdir. Esasında Mûsika-i Hümâyûnun kurulmasından çok daha önce Osmanlı sarayı batı müziği ile tanışmıştır. Batı müziği örnekleri Osmanlı sarayında 1543 yılına Kanuni dönemine kadar uzansa da bu dönemde bu müzik önemsenmemiştir. Sonraki tarihlerde de batı müziği örnekleri görülse de Osmanlı Devleti'nde batı müziği etkisinin III. Selim döneminde önem kazandığı söylenmektedir. III. Selim 1794 yılında sarayda yabancılar tarafından sahnelenen opera sahnelerini izlemiştir. Aynı yıl Avrupâî tarzda kurulmuş olan Nizam-ı Cedid ordusunun günlük yürüyüş ve eğitimlerinde Fransız subaylar tarafından boru trampet takımı kurulmuştur. Bu topluluk mehter dışında orduda kullanılan ilk müzik topluluğu olmuştur II. Mahmud döneminde askerî alanda birçok yenilikler yapılmıştır. Ancak geçmiş

yüzyıllarda önemli bir güç olan yeniçeriler 19. yüzyılda yapılan yeniliklere karşı çıkmışlardır. Örneğin, Sultan II. Mahmud yeni bir ordu oluşturacağını ilan edince yeniçeriler isyan etmiştir. II. Mahmud 16 Haziran 1826'da sürekli isyan çıkaran Yeniçeri ocağını kaldırmıştır. Bununla birlikte mehterhâne de kaldırılmıştır. Yeniçeri Ocağı yerine Avrupa tarzında yeni bir ordu kurulmuştur. Bu yeni ordunun eğitiminin askerî bando eşliğinde yapılması gerekmektedir. Bu bandonun çaldığı marşların mehterhâne müzisyenleri ile çalınamayacağı anlaşılarak Mûsika-i Hümâyûn kurulmuştur. Bu kurum için ilk önce Enderûn'dan görevliler seçilmiştir (Karagül, 2019, s. 5-18).

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey de Yeniçeri Ocağının kaldırılma nedeninin askerin başıbozukluğu olduğunu belirtmiştir. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi*'nde bu tarihlerde Enderûn-i Hümâyûnda 600 kadar ağa ve zenci harem ağası bulunduğu, bu ağalardan her üç odadan otuzar kişinin seçilerek Asâkir-i nizamiye heyetine tayin edildiği belirtilmiştir. Mûsika-i Hümâyûn kuruluncaya kadar Enderûn-i Hümâyûn ağalarının askerî eğitim öncesi kadim mehter mûsikîsi çalındığını belirtmiştir. Ağaların, İstanbul Sarayı'nda mehter eşliğinde askerî yürüyüşle Bâb-ı Seraskerîye'ye geldiklerini, II. Mahmud'un teşrifi ile eğitim ve öğretim faaliyetlerini gerçekleştirdikleri, bu eğitimin beğeni ile karşılandığı da belirtilmektedir (Takiyyüddin, 1878, s. 2a)

Mûsika-i Hümâyûnun kuruluşu yalnızca müzik alanında yapılan bir yenilik olmayıp devletin, eskiyi hatırlatan tüm simgeleri kaldırıp yerine yenilerini koyma politikasının da bir sonucudur. Yeniçerilik kaldırılıp yeniçeri askerlerinin önünde eski kıyafet ve müzikleri ile eskiyi hatırlatan mehter takımının kaldırılmaması uygun olmayacağından mehter takımı da kısa zaman sonra kaldırılmıştır. Mehter takımı yerine batı sistemine uygun olarak yapılandırılan askerlerin düzenli yürümeleri için bir askerî müzik takımı kurulması amaçlanmıştır. Karagül, Mehterhâne'nin kaldırılması ile yerine kurulan Mûsika-ı Hümâyûnun devletin kültürel politika tercihi olduğunu bu tercihi batı müziğinden yana kullandığını belirtmektedir. Bu politik değişikliğin toplum tarafından topyekün kabullenilmediğini belirtmektedir. Bu dönemde batılılaşmaya karşı olan gruplar olduğu için bu durum ister istemez eski ile yeni arasında çatışmacı bir hali doğurmuştur (Karagül, 2019, s. 19).

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, Mûsika ve Mehterhâne başlıklı bir yazısında mehterhânenin kaldırılarak batı tarzı bando kurulmasına getirilen eleştirilere yanıtlar vermiştir. Mehmet Emin Ali mûsikî'yi doğu ya da batı tarzı olarak ayrıştırmamıştır.

Mûsikî'yi gelenekte olduğu gibi bir bilim dalı olarak görmüş ve kim kullanırsa ona ait olacağını savunmuştur. Askerî bandoyu şu şekilde savunmuştur. Askerî müziğin zamanla değişerek mehterhâneye evrilmesinin normal olduğu gibi şimdi de bandoya dönüştüğünü belirterek bandonun da kabullenilmesi gerektiği belirtilmektedir. Mehterhânenin neden kaldırıldığı ile ilgili şu bilgilere yer vermektedir. Sultan II. Mahmud yeniçerilerin yeni askerî eğitimleri reddetmeleri, başıbozuk davranmaları nedeni ile onların yerine Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye'yi kurmuş, gazileri cesaretlendiren mehterhâne yerine de yine H. 1243 (M. 1827/1828) yılında tranpet ve düdük orkestrasının kurulduğunu anlatmaktadır. Mehterin Osman Gazi'den bu yana çalındığını ancak Selçuklu Devleti'nden Osmanlıya geçmiş olan tabl geleneğinin mehterhâne ile devam ettiği belirtilerek trampet ve düdük orkestrasının da mehterhâne demek olduğu belirtilmektedir. Trampet ve düdük orkestrası Fransızlardan alındığı için mehter olarak görmeyenlere de mûsikînin matematik ilimlerinin dört çeşidinden biri olduğu ve mühendislik ilmi olduğu açıklamalarıyla cevap verilmektedir. Yine bu başlıkta mûsikînin insan tabiatına tesiri ele alınmıştır. Orkestranın Osmanlı halkına neden tesir etmediği üzerine örneklerle izahlar yapmaktadır. Müellife göre bizim mûsikîmizin kulaklarda bıraktığı his onunla büyümemiz nedeni iledir.

Mûsikîye karşı olanlar ve savunanlar bu dönemde de bulunduğundan eserde bu konu da ele alınmıştır. Bir bölümde Mevlevilerin Kur'an okuduktan sonra çalgı çalmalarını yadırgayan bir kimseden ve ona verilen yanıtlardan da bahsedilir (Takiyyüddin, 1878, s. 31a, 96a).

Karagül'e göre Mûsika Hümâyûnun kuruluşunun öncelikli amacı Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye'nin yürüyüşlerine eşlik etmek ve askerî tâlimlerde marşlar çalmaktır. Mûsika-i Hümâyûn 1827 yılında saray bünyesinde kurulmuştur. Yer olarak Taşkışla'da karar kılınmış olduğu belirtilmiştir (Karagül, 2019, s. 19-21). Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, eserinde Mûsika-i Hümâyûnun saray ve yalı gibi farklı yerlerde eğitim yaptıklarını, eğitim ve konaklama mekânlarının ilk kuruluş yıllarında sık değişiklik gösterdiğini belirtmektedir. Bu değişikliklerin nedenlerinin yaz ve kış aylarında farklı yerlerde eğitim görmeleri, eğitim görülen eski binaların tamir görmesi ve ilk kuruluşundan sonra personel sayısının artması olduğunu belirtmiştir.

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, Mûsika-i Hümâyûnun yazlık ve kışlık olarak belirli zamanlarda yer değiştirdiğine dair birçok mekân bilgisi paylaşmaktadır. Mûsika-i Hümâyûn birliği padişah ile birlikte hareket etmektedir. Padişah yaz, kış ya da diğer

zamanlarda nereye taşınırsa Mûsika-i Hümâyûn da oraya taşınmaktadır. Eserde birçok yerleşkeden bahsedilmektedir. Örneğin Mûsika-i Hümâyûnun Çırağan'da İbrahim Paşa Yalısında bulunduğu vakitler Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey çocuk olduğundan sabah vakitleri sabah havalarını çalmak için Binbaşı Ziver ile birlikte her sabah düdük çalarak trampetler ile odaları dolaşıp herkesi sabah namazına uyandırdıklarını anlatmaktadır (Takiyyüddin, 1878, s. 12b).

Müellif, II. Mahmud dönemine dair Mûsika-i Hümâyûnun Rami Çiftliği Kışlağına ve Tarabya yazlığına II. Mahmud'un ikişer defa teşrif ettiğini anlatmaktadır. Eserde verilen bilgilere göre II. Mahmud'un Rami çiftliği kışlağına ilk ziyareti H. 1244 Rebiulevvel'inin (M. Eylül 1828) başında Moskova seferi nedeni ile gerçekleşmiştir. Diğer ziyareti ise H. 1244 Zilkade'sinde (M. Mayıs/Haziran 1829) Tarabya yazlığına Rusya savaşı nedeni ile Karadeniz boğazını koruma amacıyla sancak ile beraber yaptığı ziyarettir. Bununla birlikte II. Mahmud H. 1245 Safer ayında (M. Ağustos 1829) Rami Çiftliğini ziyaret etmiştir. H. 2 Zilhicce 1245 (M. 25 Mayıs 1830) tarihinde Rusya seferi bittiği için sancağı tekrar saraya götürmek için Rami çiftliği kışlağını ziyaret etmiştir. Bu ziyaretinde II. Mahmud, maiyyeti, Enderûn ve Mûsika-i Hümâyûn ağaları, hademeler gibi orada görevli has askerler hep birlikte mûsikî çalmadan Rami Çiftliği'nden İstanbul Sarayı'na kadar yürümüşlerdir. Bu yürüyüşte sancak-ı şerif görevlileri ve müezzinan-ı şehriyârîler tekbir ve tehlil okuyarak Edirnekapı'dan girmişler, İstanbul Sarayı'na kadar gelerek Mûsika-i Hümâyûn askerleri gruptan ayrılarak Tarabya'ya geçmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 8b,9a).

Karagül, Mûsika-i Hümâyûnun denetimi için Enderûn ağalarından Nokta Mehmet Efendi'nin başkanlığında Halil Bey, Osman Efendi, Edip Ağa ve Hasan Hoca'dan bir heyet kurulduğunu belirtmektedir. III. Selim'in padişahlığında Fransız subaylarından trampet çalmayı öğrenen Vaybelim Ahmet Ağa ile Trampetçi Ahmet Usta'nın bandoya geçen Enderûn Ağalarına hocalık etmek üzere görevlendirildiğini belirtmektedir. Karagül'e göre bu ustaların tam teşekküllü bir bando kurmaları ve eğitimleri verebilmeleri için bilgileri yeterli değildir. Eğitim için yeterli olmayan bu ağaların yerine Fransız uyruklu Monsieur Manguel görevlendirilir. Manguel iki yıl kadar görev yapar ancak istenileni veremediğinden İtalya'dan bir eğitmen getirmek için Sardunya Krallığı'ının İstanbul elçisine başvurularak Guiseppe Donizetti davet edilir. Guiseppe Dnizetti Mûsika-i Hümâyûnda Bando şefi olur. Donizetti Mûsika-i Hümâyûndaki görevlilere batı notasını öğretir. İtalya'dan enstrümanlar ve öğretmenler getirtir. Marşlar yazar, yazdığı marşlar

uzun süre çalınmış, II. Mahmud İçin yazdığı marş ise milli marş olarak çalınmıştır. Donizetti 1828 ile 1856 yılları arası yirmi sekiz yıl Mûsika-i Hümâyûnda şef olarak hizmet etmiş ve Mûsika-i Hümâyûnun da temellerini atarak kurucusu olmuştur. Donizetti'den sonra Guatelli ve D'Aranda Paşa Mûsika-i Hümâyûnun başına geçmiştir. Siyasi sebeplerle mûsikî de yeniden şekillenmiştir. Donizetti zamanında 21 kişi olan mûsikacıların sayısı II. Abdülhamid zamanında 750 kişiye kadar artmıştır. İttihad ve Terakki Hükümet döneminde yabancı şefler yerine Mûsika-i Hümâyûnda yetişen Türk şefler görev almıştır (Karagül, 2019, s. 19-21).

Yukarıda belirtilen şekli ile Manguel iki yıl görev yapmış ancak Manguel'den de beklenen verim alınamayınca Sardunya-Piemonte Krallığı ile iletişime geçilmiş şeklinde ifade edilmiştir. Tuğlacı da aynı şekilde Manguel'in yetersizliği çok geçmeden anlaşıldığından Guseppe Donizetti'nin getirildiğini ifade etmektedir (Tuğlacı, 1986, s. 76). Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey ise Donizetti'nin Manguel'in vefatından sonra celb olunduğunu belirtmektedir (Takiyyüddin, 1878, s. 16b).

Mûsika-i Hümâyûn Tarihi'nde kuruluş döneminde II. Mahmud'un Mûsika-i Hümâyûna olan ilgisinden epeyce bahsedilir. Bu hatıralardan bazıları burada sunulacaktır. Sultan II. Mahmud H. 1248 (M. 1832/1833) nizamı sonrası Mûsika-i Hümâyûn yemekhânesinde yapılan alafranga yemek usulünü de teftiş etmek için iki defa Mûsika-i Hümâyûnu ziyaret etmiştir. Bu nizamla birlikte kapı bekçileri saraya gönderilimiştir. Bu tarihten sonra askerler geceleri nöbet tutulmaya başlamıştır (Takiyyüddin, 1878, s. 14a).

Sultan II. Mahmud vapur ile İzmir, Gelibolu ve Tuna taraflarına yaptığı ziyaretlerinde Mûsika-i Hümâyûnu yanında götürmektedir. Bir defasında Beylerbeyi'nden vapur ile çıkıldığında vapurun güvertesinden aşağı biri sultanın bulunduğu bölgeye tükürür. Yapılan sorhuda Mûsika-i Hümâyûn vapurun arka kısmında olmasına rağmen suç onlara kalır. Mûsika-i Hümâyûna kürek ve koğuş hapsi cezası verirler. Bu seferde Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey de bulunmuş, koğuşta korkudan ağlaştıklarını anlatmıştır. Bu durumdan Hüsrev Paşa'nın sultana ricası ile kurtulduklarını anlatmaktadır (Takiyyüddin, 1878, s. 15a).

Sultan II. Mahmud Mûsika-i Hümâyûndaki askerlerin su ihtiyaçları nedeni ile halkın sularına dokunmayalım diyerek Büyükdere civarında Bahçe Köyü batısında Beşiktaş taraflarına mahsus bendlerin yakınlarına yeniden su bendleri inşa etmiştir. Bu bendlerin açılışına meşâyih-i kiram sayılan önemli kilşileri özel arabalar ile davet etmiş ve Mûsika-i

Hümâyûna da on beş yirmi araba göndererek getirtmiştir. Görevliler sazlarını almadan dizilmiş ve yapılan dualara amin diyerek icabet etmişlerdir (Takiyyüddin, 1878, s. 19b). Bu dönem aynı zamanda II. Mahmud dönemi tarih kitaplarında sıkça zikredilen kıyafette yeniliğin yaşandığı dönemdir. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey bu konudan da bahsetmiştir. II. Mahmud H. 1241 (M. 1825/1826) yılında askerî düzenleme sonrasında kavuk giyen halkın kavuklarını çıkarttırıp fes üzerine sarık sardırtmıştır. İmam-ı şehriyârîlere de seferberlik esnasında sarıkları da çıkarttırıp yalnızca fes giydirmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 20a). Sultan II. Mahmud'un H. 1253 (M. 1837/1838) yılı safer ayındaki Rumeli seyahati hakkında bilgiler verilmiştir. Bu gemide Mûsika-i Hümâyûn da sazları ile bulunmuştur. Bu seyahatte müellif de çocukluğunda bulunmuş olmasına rağmen bu konuları Bursalı Rıza Efendi tahkiki ile anlatmaktadır. Varna'dan Ayastefanos'a kadar Mûsika-i Hümâyûn, bir gece önce yola çıkar ve vardıkları yerde sultanı mûsikî ile karşılarmış.

Sultan II. Mahmud'un yakınları ile ilgili törenlere de değinen müellif Sultan Abdülmecid ve Sultan Abdülaziz'in sünnet törenlerinin H. 1252 yılı Muharrem (M. Nisan/Mayıs 1836) ayında yapıldığını, Sultan II. Mahmud'un kardeşi Saliha Sultan'ın Kaptan Halil Paşa ile düğün törenlerinin H. 1252'de (M. 1836/1837) Dolmabahçe meydanında çeşitli etkinliklerle yapıldığını nakletmiştir. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey bu etkinlikleri eserinde detaylı olarak anlatmıştır (Takiyyüddin, 1878, s. 51b).

II. Mahmud döneminden farklı konularda da hatıralar nakledilmektedir. Örneğin eserdeki ayrıntılarda sosyal yaşama dair pek çok ipucu bulunmaktadır. Sultan II. Mahmud döneminde Mûsika-i Hümâyûna ilk defa kayıt yaptıracak öğrenci ilk olarak Sultan II. Mahmud'un huzuruna çıkarılır. Sultan beğenirse Mûsika-i Hümâyûna kaydedilirmiş (Takiyyüddin, 1878, s. 10b). Mûsika-i Hümâyûnda yere sererek yatılan ve katlanarak toplanan yatağa bükme denmektedir. Binanın alt katında kalan öğrenciler küçük yaşta olduğundan bu yataklarda yatarlar ve gündüzleri bu yataklar toplanmaktadır. Küçük öğrencilere acemi denmektedir. Bir acemi öğrencinin bıyıkları çıkınca ona babayiğit derler, bu öğrenci üst kata taşınır ve bükme yer yataklarında yatmaz lalaların idare ve maiyetinden çıkarak kendi başına hareket etmeye başlarmış. Eğer aklı başında biri ise kendisine bir acemi verilerek o da bir lala olurmuş. Bu acemi ve lala sistemi H. 1248 (M. 1832/1833) yılına kadar sürdüğü bu yıldan sonra Mûsika-i Hümâyûn nizamı yenilenmesinden sonra

acemi ve lala sisteminin kaldırıldığı ve onbaşı nefer sisteminin getirildiği belirtilmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 11a).

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, Sultan Abdülmecid'in tahta geçişini ve nerelerde ikamet ettiğini anlatmıştır. Çünkü Sultan ile birlikte Mûsika-i Hümâyûn da taşınmaktadır. Bu dönemde Mûsika-i Hümâyûn taburunun kısa zamanda geliştiğinden bahsederek bunun nedeninin sarayda aldıkları eğitime ve padişah gözetiminde olmalarına bağlamaktadır (Takiyyüddin, 1878, s. 20a). Sultan Abdülmecid döneminde Usta Donizetti bir opera bestelemiş ve nakaratları ve durakları Mustafa şeklinde kaldığından Sultan Abdülmecid ilk dinleyişinde muzdarib olarak bu Mustafa kısımlarının Rüstem Ağa olarak değiştirilmesini istemiştir. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, Sultan Abdülmecid'in Hz. Peygamberin ismi Mustafa'nın şarkı nakaratlarında olmasından duyduğu üzüntü nedeniyle böyle bir istekte bulunduğunu nakletmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 15b,20b).

Sultan Abdülmecid, eski Çırağan Sarayı'nda hânendeler akşam üzeri fasıl ederlerken yanlarına gelerek Suyolcuzade Salih Efendi, Kemani Ali Efendi, Kemani Tudoraki ve diğerlerine ayrı ayrı iltifat etmiştir. Kemani Ali Efendi hasta olduğu için her vakit gelemediğinden: aman efendim hizmet-i şahânenize devam edemiyorum kusur ediyorum demiş, Abdülmecid ise ona: yok yok bu hizmetler görülür, siz benim pederime ve ceddime hizmet etmiş zatlarsınız, buraya gelerek hizmet etmenizle ben iftihar ederim buyurmuştur (Takiyyüddin, 1878, s. 21a). Bu dönemde şehzadelerin hatim, Kur'an'a geçiş şenlikleri ve bazı düğün törenleri de anlatılmaktadır (Takiyyüddin, 1878, s. 24b, 51b,52a).

H. 1278 (M. 1861/1862) yılında Sultan Abdülaziz döneminde Mûsika-i Hümâyûnun on beş gün nevbet çalgılarına kabul edilmediği, sonradan affedildikleri de anlatılmaktadır (Takiyyüddin, 1878, s. 15a). Sultan Abdülaziz zamanında H. 20 Rebiulevvel 1287 (M. 1870/1871) tarihinde büyük bir sünnet töreni gerçekleşmiştir. Bu tören yedi gün sürmüştür. Dolmabahçe civarında Gümüşsuyu Kışlası'nda Mûsika-i Hümâyûn dairelerindeki çocuklar sünnet ettirilmiş Dolmabahçe Meydanı'nda birçok oyun sergilenmiştir. Müellif bu şenlik ile ilgili oldukça detaylı bilgiler vermektedir. Mûsika-i Hümâyûn iki üç takım halinde bu şenlikte eserler icrâ etmişlerdir. Bu sünnet töreninde Şehzade Yusuf İzzeddin Efendi, Mahmud Celaleddin Efendi, Sultan Abdülmecid'in şehzadelerinden Süleyman ve Vahdettin Efendi de sünnet olmuşlardır (Takiyyüddin, 1878, s. 29a). Sultan Abdülaziz'in hayvanları çok sevdiği ve bahçesinde çeşitli hayvanları bulunduğu ve bu hayvanların isimleri anlatılmakta ve Mûsika-i Hümâyûn görevlilerinden bu hayvanlarla ilgilenen

kuşçubaşılık görevinde bulunanların isimleri ve hayatları hakkında bilgiler verilmektedir (Takiyyüddin, 1878, s. 46b). Sultanların yakınları ile ilgili törenler hakkında birçok bilgi verilmiştir. Bu törenlerde Mûsika-i Hümâyûn çeşitli icrâlarda bulunmuştur.

2.2.1. Mûsika-i Hümâyûna Kaydolan Görevliler

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in eserinde belirttiği dönemlerde Mûsika-i Hümâyûna kaydolan görevlilerin Enderûn-i Hümâyûndan geçenler, saray eğitimi alarak kaydolanlar, saray dışında özel eğitim alan Gılmân-ı Hassa, geleneksel sanatlarda önemli hocalardan yetişmiş kişiler ve Mûsika-i Hümâyûn hazırlık sınıfında eğitim alanlar olarak sıralanabilmektedir. Sonraları ise doğrudan Mûsika-i Hümâyûna kayıt yapıldığı görülmektedir. Bu başlık altında Mûsika-i Hümâyûna kaydolmuş olan kişiler hakkında kısa bilgiler verilecektir.

2.2.1.1. Enderûn-i Hümâyûndan Mûsika-i Hümâyûna Geçen Ağalar

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali, eserinde Mûsika-i Hümâyûnun kuruluşuna dair ilk bilgileri Tarih-i Atâ'dan alıntılamıştır. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali, Mûsika-i Hümâyûnun kuruluşu ile ilgili olarak şu bilgiyi vermektedir: "*Merkezzade Nuri Bey'in dirayeti ile 1243 tarihinde Frenk Usta diye bilinen İtalyalı Mangil Usta'nın eğitimi ile oluşmuştur. Bu oluşumda Enderûn-i Hümâyûn ağalarından kurulacak olan Mûsika-i Hümâyûna elverişli olan 30 ağa seçilmiştir. Bu dönemde Mûsika-i Hümâyûn yine Enderûn-i Hümâyûn dâhilindedir.* Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey bu kuruluştan iki yıl sonra H. 1245 (M. 1829/1830) tarihinde Galatasaray'dan nakledildiğinde Mûsika-i Hümâyûna kayıt ve çırak olmuştur. Bu tarihte ilk seçilen ağaların çoğu Mûsika-i Hümâyûnda bulunmaktadır. Belirtilen tarihte Rami Çiftliği Kışlağına ikinci defa taşındığı da belirtilmektedir (Takiyyüddin, 1878, s. 2a). Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, "*Büyük ve Küçük İtalyalı Ustalar"* başlığında Manguel için İtalyadan resmen celb olunan birinci ustanın ismi Mangil olup maiyyetinde acemilere meşk ve ta'lim etmek için Covani namında bir de klarnet ustası olduğunu belirtmektedir. (Takiyyüddin, 1878, s. 16b). Bununla birlikte Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey Mûsika'nın İcadı başlığında Merkezzade Nuri Bey ile Hacı Eşref Sırrı Efendi'den rivayet ederek yukarıdaki bilgiyi yineler.

Mûsika-i Hümâyûn kuruluşunda Galata Saray ağalarından da otuzar otuzar liyakat ve maharetli olanlarından alındığı bunların hızlı bir şekilde eğitimden geçirilmek üzere Enderûn-i Hümâyûna kaydolduğunu Tayyarzâde Ahmed Atâ Bey tarihinden alıntılar. Tayyarzâde Ahmed Atâ Bey Tarihindeki bilgi tam olarak aşağıdadır.

> Enderûn-i Hümâyûn Ağalarından Tertib Olunan Mûsika Takımı
>
> "Bu aralık Enderûn ve daru's-sa'ade ağalarından bir bando mûsika tertib olunub bunlara ağalardan Nokta Mehmed Efendi birinci ve Halil Efendi ve Osman Efendi ve kilardan Edib Ağa ve Hasan Hace ikinci derecelerde zabit ta'yiniyle işbu tam bando birtakım mûsikaya mükemmelen ta'lim itmek üzere tebe'a-i ecnebiyeden Mösyö Mankel ve mu'ahharan Sinör Donizet usta ta'yin olunduktan sonra süvari borazanı Vay Belim Ahmed Ağa ve tıranpeteci Ahmed Usta'ya hacet kalmamış ve ol vakit bu mûsikaya dahil olanlardan Halil Efendi miralaylığa, Yesarizade Necib Paşa ferikliğe ve Osman Paşa livalığa ve ka'im-makamlığa ve el-haletü hazihi ber-hayat olan İbrahim Paşa livalığa kadar irtika iderek bu güruha dahil olan biraderim Halil Edib Bey ve 'Ayni-zade Kemal Galib Efendi ve Rif'at Bef biraderi Şemsi Bey ve Merkez-zade Nuri Bey ve Burusalı Ferhad Ağa ve müşarun-ileyh Rüşdi Paşa biraderzadesi İskender Bey terk-i hidmetle müma-ileyh Edib Ağa ve Yusuf Bey ve Rasih Bey ve Hasan Hace ve Halil Efendi ve biraderim Halil Bey ve Galib Efendi ve Şemsi Bey ve Muhtar Ağa ve Hüsrev Ağa ve Ferhad Ağa ve Osman Paşa muahharan terk-i dağdağa-i negamat u heva ve 'azim-i sürud-gah-ı 'alem-i heba olmuşlardır" (Ata Bey, Osmanlı Saray Tarihi Tarih-i Enderun, 2010, s. 149,150).

Görüldüğü üzere Atâ Bey tarafından verilen isimler yalnızca ilk kuruluşunda Enderûn'dan Mûsika-i Hümâyûna geçenlerin sadece isimleri olup oldukça kısa bir bilgi içermektedir. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey kendi eserini bu bilgilerin kısa olması nedeni ile Mûsika-i Hümâyûnda görev yapanları bir arada tanıtacağı bir eser yazmak istemiştir. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eser incelendiğinde kimlerin hangi tarihlerde Mûsika-i Hümâyûna girdikleri tespit edilebilmektedir. Gâzimihal, ilk bando takımının kadrosunda kimler olduğunu tam olarak yazan tek kişinin tarihçi Atâ Bey olduğunu, onun bu isimleri yazması ile bu isimleri tanıyabildiğimizi bu nedenle de ona şükran borçlu olduğumuzu belirtmiştir. Ayrıca ilk bando müntesiplerinden kimlerin ne çaldığı ve ayrı ayrı ne kuvvette çalıcılar oldukları hakkında hiçbir yerde bilgi bulunamamış olduğunu belirtmektedir (Gazimihal, 2019, s. 58, 59). Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, aslında bu kimseleri bir araya toplayan eseri *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi*'ni yazmaya başlamış ancak tam olarak basıma hazırlayamamış ve eser basılamamıştır.

Aşağıda *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserde Mûsika-i Hümâyûnun kuruluşunda Enderûndan Mûsika-i Hümâyûna geçen görevlilerden kırk dokuz isim ve çaldıkları enstrümanlar listelenmiştir. Verilen isimler detaylara inilmeden listeler ve tablolar halinde sunulacaktır. Ayrıca kimlerin sazlarını ustaca çaldıkları hakkında da *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserde hem bir başlık bulunmakta hem de kişilerin tanıtıldığı bölümlerde bazı detaylar sunulmaktadır. Mûsika-i Hümâyûnda H. 1248 (M. 1832/1833) nizamına gelinceye kadar müdür Nokta Mehmed Efendi zamanında askerlerin aylığı 30 kuruştur. Ancak Enderûn-i Hümâyûndan Mûsika-i Hümâyûna geçtiği esnada sazını ustaca çalanlar ve nota öğrenenler eğer diğer sazendelere göre üstün olursa aylığı 35 kuruşa çıkarılmaktadır. Hatta bu beş kuruşluk artışlar mûsikî yönünden üstünlüğüne göre artırılarak öğrenciler ödüllendirilirdi. Boğçaadalı Hüseyin Efendi'nin Mûsika-i Hümâyûnda maaşı bu şekilde 50 kuruşa kadar yükselmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 17b). "*Sazını temiz çalanlar*" başlığında Miralay Mehmet Bey'in klarnet, Kolağası Tevfik Efendi'nin klarnet, Kolağası Bedri Bey'in keman, Mülazım Osman Ağa'nın filavta ve obua, Mülazım Saib Ağa'nın boru sazını çaldığını ve bu kişilerin sazlarını ustaca çaldıklarını kaydetmiştir. Bu isimlerden başka kimselerin de sazını iyi çaldığı belirtilmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 48b).

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, Enderûn-i Hümâyûn mehterhânesinden Mûsika-i Hümâyûna geçenlerin klarnetçi olduğunu, Baba Mehmed Ağa, İsmail Efendi, Halil Efendi, Osman Efendi gibi hânende ve sazende takımından sarayda çavuş olanlardan ney üfleyenlerin nısfiye neylerle alafranga havaya uydurarak (filavta) düdük takımına girdiklerini belirtmiştir. Verilen bilgilere göre nısfiye ney üfleyen Kilerli Çavuş Mustafa Efendi imam-ı şehriyârî; Kilerli çavuş Nuri Bey ve Hazineli Çavuş Aziz Bey ise musahib-i şehriyârîlerdir (Takiyyüddin, 1878, s. 2b).

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, Enderûn-i Hümâyûndan Mûsika-i Hümâyûna geçen ağaların isimlerini bir başlıkta ele almış ve kısa notlarla birlikte sıralamıştır. Eserin ilerleyen bölümlerinde ise Mûsika-i Hümâyûnla ilgili olan müzisyenlerin hayatları hakkında bazıları uzun bazıları kısa olarak bilgiler verilmiştir. H. 1243 (M. 1827/1828) yılında Mûsika-i Hümâyûn yeni tertip ve tanzim edildiği dönemde bu otuz ağanın dördünün zenci ağalardan olduğu isimleri zikredilerek belirtilmiştir.

Tablo 2. Enderûn-i Hümâyûndan Mûsika-i Hümâyûna Geçiş Yapan Ağalar

Sıra No	İsimler	Enstrüman
1	Haydar Ağa	Klarnet

2	Osman Ağa	Boru
3	Talha Ağa	Boru
4	Beşir Ağa	Saçma trampet
5	Nokta Mehmet Efendi	Mûsika-i Hümâyûn Müdürü
6	Halid Ağa	Topuz bi-dest/ Tanbur majör
7	Çavuş Mustafa İzzet Efendi	Kornocu
8	Deli Abdullah Paşazade Hasan Bey	Kornocu
9	Halim Bey	Klarnetçi
10	Merkezzade Nuri Bey	Kornocu
11	Kemal Efendi	Klarnetçi
12	İskender Bey	Flavtacı
13	Atıf Bey	Flavtacı
14	Halim Bey	Fugutacı
15	Yesarizade Necib Bey	Böklücü
16	Muhlis Bey	Tranpetçi
17	Hüseyin Ağa	Flavtacı
18	Dayezade Mehmed Bey	Flavtacı
19	Dayezade Ragıp Bey	Düdükçü
20	Dayezade Yusuf Bey	Tranpetçi
21	Berber İsmail Ağa	Tablcı
22	Eşref Sırrı Efendi	Böklücü
23	Baba Hüseyin Ağa	Böklücü
24	Baba Muhtar Ağa	Boruzen
25	Zeki Mecid Ağazade Osman Bey	Tablcı
26	İsmet Ağa	Klarnetci
27	Çerkez Hasan Ağa	Boruzen
28	İsmail Efendi	Flavta
29	Halil Efendi	Flavta
30	Osman Efendi	Flavta
31	Ressam Tevfik Bey	Flavtacı
32	Muhtar Ağa	Saçma Tranpetçi
33	Hastalar ağası Reşid Efendi	Serpantoncu
34	Aziz Ağa	Serpantoncu
35	Hurşid Ağa	Tranpetçi
36	Mustafa Ağa	Boruzen
37	Canbaz Ali Bey	Büksacı
38	Hasan Ağa	Hamamcı
39	Hababam Kırbıyıklı Emin Ağa	Zilban
40	Necib Ağa	Topuz bi-dest/ Tanbur majör
41	Terpuşçu Mustafa Ağa	Basoncu
42	Rıfat Bey'in biraderi Şemsi Bey	Klarnetci
43	Diğer Şemsi Bey	Fugutacı
44	Rasih Bey	Klarnetçi
45	Edip Efendi	Kornocu
46	Safvet Bey	Klarnetçi
47	Eyüp Efendi	Klarnetçi
48	Mabeynci Mustafa Ağa	Böklücü
49	Nedim Ağa	Çelikçi

Tablo 2. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı esirinden meydana getirilmiştir. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, H. 1245 (M. 1829/1830) tarihinde Mûsika-i Hümâyûna kaydolduğunda Tablo 2. deki isimlerle karşılaşmıştır. Mûsika-i Hümâyûn kurulurken Enderûn'dan bu kuruma otuz kişi geçmiştir. Yukarıdaki isimleri saydıktan sonra kendisinin yaşı küçük olması nedeni ile diğer isimleri

hatırlayamadığını belirmiştir. Gılmân-ı Hassa'ya alınan öğrenciler ile birlikte bu sayının seksen ila doksan kişiye kadar çıktığı belirtilmiştir. Çocukluk dönemi olması nededi ile tüm isimleri hatırlamadığını da belirtmektedir. Bu isimleri sayarken Halid Ağa'nın boyu uzun olduğundan topuz bi-dest yani bando komutanı olduğunu belirtmektedir. Kemal Efendi'nin kendi onbaşısı olduğunu da belirtmektedir. Mustafa Ağa hakkında bir terceme-i hal yazmış aynı zamanda yukarıdaki isimleri sayarken onun boruzen olduğunu sonra ise dünyadan el etek çekip Adana taraflarında Açıkbaş Sultan namıyla tanındığı bilgisini de eklemiştir. Çavuş Mustafa İzzet Efendi'nin de ilk olarak nısfiye ney üflediği sonradan kornocu olduğu belirtilmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 2b, 3a, 70a, 122b).

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, H. 1247 (M. 1831/1832) yılında Mûsika-i Hümâyûna geçen on kişi olduğu belirtmiş ve bazılarının terceme-i hallerini vermiştir. Bu kişilerin seçimi Mûsika-i Hümâyûn Müdürü Nokta Mehmed Bey tarafından gerçekleştirilmiştir. Mûsika-i Hümâyûn ilk kurulduğunda H. 1254 (M. 1838/1839) yılına kadar Mûsika-i Hümâyûna dışarıdan kimse alınmayıp ilk olarak Enderûn-i Hümâyûna kaydolunur burada temel eğitim alınır ve oradan Mûsika-i Hümâyûna nakil alınırmış. H. 1254 (M. 1838/1839) yılında bu uygulama kaldırılmış ve doğrudan Mûsika-i Hümâyûna kayıt başlamıştır. Mehmed Emin Ali, doğrudan Mûsika-i Hümâyûna kaydolan ilk kişinin Esvab Emini Sıdkı Efendi olduğunu belirtmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 47b).

2.2.1.2. II. Mahmud döneminde Mûsika-i Hümâyûna Giren Gılmân-ı Hassa

İlk olarak Enderûn-i Hümâyûndan geçiş yapan müzisyenlerden oluşturulan mûsikî takımları yanında Mûsika-i Hümâyûna farklı nedenlerle öğrenci arayışlarından da bahsedilmektedir. Yukarıda bahsettiğimiz devşirme sisteminin kaldırılmasından sonra Hüsrev Ağa'nın yeniden gılman sistemini canlandırmaya çalışması ile ilgili olarak Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, Gılmân-ı Hassa'nın yeniden kuruluşu hakkında bazı bilgiler vermektedir. Mûsika-i Hümâyûna kayıt için Saraylar mekteplerinden birisine kaydolmak ve Enderûn eğitimi almak gerekmektedir. Bunun yanında Hüsrev Paşa'nın konağında eğitim alanlar da Enderûn-i Hümâyûn dışından Mûsika-i Hümâyûna alınmaya başlamıştır. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey bu öğrencilerin H. 1241 (M. 1825/1826) tarihinde Akdeniz'de kaptan paşa olan Hüsrev Paşa tarafından donanma ile gezerken trampet, düdük öğretmek için adalardan toplanan çocuklar olduğunu belirtmektedir.

Hüsrev Paşa'nın donanmasındaki gemilerde düdük çalmasını bilen frenk ustalar da bulunmaktadır (Takiyyüddin, 1878, s. 17b). Hüsrev Paşa'nın isteği ile bu çocuklar gemideki frenk ustalardan düdük çalmasını öğrenmişlerdir. Hüsrev Paşa Konağı'na yerleşen bu çocukların daha sonra Mûsika-i Hümâyûna girdiği eserde belirtilmiştir.

Mûsika-i Hümâyûn Tarihi adlı eserde II. Mahmud döneminde Gılmân-ı Hassa'nın kuruluşu hakkında bazı bilgiler verilmiştir. H. 1247 (M. 1831/1832) yılının başlarında Sultan II. Mahmud Rami Çiftliği Kışlağında otururken dışarıya çıkarak: "çabuk mûsika hazırlansın gelsin" diye ferman buyurmuş, kışlanın odalarına haber gitmesi ile hazırlanıp sazlarını alarak meydana çıkmaları uzun sürmüş ve gecikmişler. Sultanın canı sıkılmış ama araya mabeynci Serkatip Mustafa Efendi girerek sultana: Efendim efendim çingeneler itminan ediyor, ferman buyurursanız köle getirtelim efendim" der. Bunun üzerine ferman buyurulur ve Trabzon, Erzurum, Kars gibi vilayetlere ferman gider ve otuz kadar erkek çocuk getirilerek Mûsika-i Hümâyûnda Gılmân-ı Hassa kurulur. Bu yıllarda kırk elli kişi kadar iken bu Gılmân-ı Hassa ile birlikte seksen kişiye kadar çıkmıştır. Osmanlı devlet adamlarından da Gılmân-ı Hassa'ya genç takdim edenler olmuştur. Mesela Müşir Pertev Efendi Kethüda iken üç genç, Zeytinburnu Fabrikasının eski müdürü Kolağası Hurşid Ağa, Ser-etıbba-i Şehriyârî Behcet Efendi de iki üç genç, Binbaşı Ziver Ağa da Gılmân-ı Hassa'ya seçilecek gençler takdim ettiler (Takiyyüddin, 1878, s. 12b).

Gılmân-ı Hassa öğrencileri Mûsika-i Hümâyûna katıldığında Sultan II. Mahmud: "şehirlerin anası babası vardır, kölelerin anası babası dahi benim" buyurur ve serkurena-i şehriyârî gözetiminde idare olunurmuş. Şeker Hasan Ağa, Hacı Ali ve Kayserili Hüsnü'yü de Gılmân-ı Hassa hizmetlerine mahsus uşak olarak tayin ederler. Gılmân-ı Hassa'nın kıyafet ve diğer ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmakta olup bu konuda da detaylı bilgiler aktarılmaktadır. Gılmân-ı Hassa da H. 1248 (M. 1832/1833) yılındaki nizam-ı askerîdeki düzenleme ile neferat defterine kaydedilmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 12b). Gılmân-ı Hassa'ya Trabzon Valisi Hazinedaroğlu Osman Paşa 10, Erzurum Valisi Esad Paşa 6, Acre Valisi Yusuf Paşa 4, Kars valisi Ahmed Paşa iki kişi takdim etmiştir. Gürcü Reşid Bey Kars Valisi Ahmed Bey tarafından Gılmân-ı Hassa'ya takdim edilen gençlerdendir. Orada yetişerek umum-i mûsikalar muallimi olmuştur (Takiyyüddin, 1878, s. 12b). Eserde terceme-i haller anlatılırken de bazı önemli isimlerin bu şekilde farklı vilayetlerden gönderilen gençler olduğu ve hangi paşa ya da devlet erkânı tarafından gönderildiği de belirtilmiştir.

2.2.1.3. Mûsika-i Hümâyûn Hazırlık Okulu

Mûsika-i Hümâyûna kayıt yaptıranların ilk olarak Enderûn eğitimi aldıklarını sonraları ise Gılmân-ı Hassa olarak seçilen gençlerin temel eğitim aldıktan sonra Mûsika-i Hümâyûna kaydoldukları H. 1254 (M. 1838/1839) tarihinden sonra ise doğrudan Mûsika-i Hümâyûna kayıt yapılmaya başlandığı yukarıda belirtilmiştir. H. 21 Ramazan 1283 (M. 27 Ocak 1867) tarihinde ise Mûsika-i Hümâyûna hazırlamak maksadıyla bir mektep kurulmuştur. Bu tarihte yetmiş beş kişi Mûsika-i Hümâyûna hazırlanmak üzere Dolmabahçe Gümüşsuyu Kışlasında bir dairede toplanmıştır. Ziver Ağa müdür olarak görevlendirilmiştir. Müellif'in belirttiğine göre İmam Rıza Efendi buraya resmî olarak tayin edilmeden Kuran dersleri vermiş ve imamlık yapmış, Şefik Bey yazı dersleri vermiştir. Bu kurum Mûsika-i Hümâyûna kaydolacak öğrencilerin kaydolduğu bir hazırlık mektebidir. Burada mûsikî teorisi ve uygulaması öğretilmektedir. Buradaki öğrenciler seksen üç kuruş maaş almakta ve yemekleri devlet tarafından karşılanmaktadır. Buradaki masraflar vs. bilgiler de incelenen eserin ilgili bölümünde kaydedilmiştir. Mektebe kaydolan yetmiş beş kişinin isimleri zikredilmiş ve emekli, ihraç ve vefat gibi durumlarını belirten işaretler de konulmuştur. R. 1 Kanun-i Evvel 1284 (M. 13 Aralık 1868) tarihinde İbrahim Paşa zabitliğinde bu mektep Mûsika-i Hümâyûna dâhil edilmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 54b,55a). Tezin hacmini artıracağından bu isimler burada sunulmamıştır.

2.2.1.4. Mûsika-i Hümâyûnun Müdürleri ve Büyük Komutanları

2.1.1.4.1. Mûsika-i Hümâyûnun Müdürleri

Mûsika-i Hümâyûnun kendine münhasır bir yönetim yapısı bulunmaktadır. Kurumun başında aynı zamanda Birinci Zabit de denilen müdür bulunmaktadır. Müellif eserinde hem Birinci Zabitler başlığı altında hem de metin içerisinde müdür ibaresini belirterek Mûsika-i Hümâyûn müdürleri hakkında bilgi vermiştir. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı esere göre kurumun müdürleri şunlardır:

Tablo 3. Mûsika-i Hümâyûn Müdürleri (Birinci Zabitler)

Sıra	İsimler	Görev Süreleri	Görevi
1	Nokta Mehmed Efendi	1243-1248	Müdür
2	Halil Efendi	1248-1270	Müdür
3	Necip Binbaşı (Paşa)	1270-1277	Müdür
4	Miralay Hasan Bey	1277-1278	Müdür
5	Miralay Osman Bey	1278-1284	Müdür
6	Miralay İbrahim Bey (Paşa)	1284-1295	Müdür
7	Necip Paşa	1284-1300	Nazır
8	Süleyman Paşa	1300-	Nazır

Tablo 3. Yukarıdaki tablo *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi*'ne göre oluşturulmuştur. Tabloda belirtilen ilk altı kişi Mûsika-i Hümâyûn müdürü olarak adlandırılmışken H. 1284 (M. 1867/1868) yılından itibaren yönetim yapısında değişikliğe gidilmiş ve müdürlük yerine nazırlıkla yönetilmiştir. Mûsika-i Hümâyûnun ilk müdürü Nokta Mehmed Efendi iken ilk nazırı Necip Paşa olmuştur. Elli yedi yıllık süre zarfı içerisinde altı müdür ve iki nazır tarafından sevk ve idare edilmiştir. Tabloda yer alan Necip binbaşı H. 1277 (M. 1860/1861) yılında Dar-ı Şura azası olması nedeni ile müdürlükten ayrılmış fakat 1284 tarihinde İbrahim Paşa Müdür iken Mûsika-i Hümâyûn nazırı olarak tekrar göreve başlamıştır. İbrahim Paşa'nın ölümünden sonra ise müdür ataması yapılmamış, jurnallerle yönetilmiştir. H. 1284 (M. 1867/1868) tarihinden sonraki atamalara bakıldığında Osmanlı Devlet yöneticilerinin kuruma vermiş olduğu önem görülmektedir. Bu tarihten sonra kuruma paşalar nezaret etmeye başlamıştır.

2.1.1.4.2. Mûsika-i Hümâyûnda Görev Alan Önemli Komutanlar

2.1.1.4.2.1. Guiseppe Donizetti

Guiseppe Ambrogio Donizetti, Fransız Mosieur Manguel'den sonra 1828 yılından 1856 yılları arası Mûsika-i Hümâyûnda yirmi sekiz yıl şeflik ve öğretmenlik yapmıştır. 1788 yılında Lombardiya'da Bergamo kasabasında doğmuştur. Ünlü opera bestekarı Gaetano Donizetti'nin kardeşidir. Bergamo kasabası Donizetti ailesinin yaşadığı dönemde siyasi olarak bir hayli hareketlidir. 1797 yılında Fransa tarafından ele geçirilmiş ancak aynı yıl bir anlaşma ile Cisalpine Cumhuriyetinin bir parçası sayılmıştır. 1815 yılında Avusturya'ya bırakılmış 1859 yılında yeniden İtalya'ya bağlanmıştır. Guiseppe Donizetti 1806 yılında Fransız ordusuna 7. Alay bandosuna flütçü olarak yazılmış ve Napolyon Bonapart'ın askerî olmuştur. Donizetti Napolyona sadık bir askerdir. Napolyon'un 4 Mayıs 1814 tarihinde Elbe'ye sürgüne gönderildiğinde Guiseppe Donizetti de Napolyon'un Elbe adasındaki taburuna flütçü olarak girmiştir (Karagül, 2019, s. 42-43).

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey Donizetti hakkında farklı bölümlerde bilgiler verir. Donizetti'nin Manguel'in ölümünden sonra İtalyadan resmen celb olunduğunu ve maiyyetinde Usta Beyaz namında bir boru ustası da bulunduğunu belirtmektedir. Sonradan Kastaldı isminde bir klarnet ustası ve İtalyalı Valis[22] isminde bir de keman ustası getirttiğini belirtmektedir. Eserde Sultan Abdülmecid'in Donizetti'ye miralaylık ve

[22]

mirlivalık verdiğinden bahsedilmektedir. Mirlivalık nişanını hasta iken götürmüşler ve Donizetti'nin "ben paşa ha, ben paşa ha!" şeklinde hayret ettiğini rivayet etmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 16b). Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, Donizet'in Papuççı Operası adında bir opera tertip ettiğini belirtilmiştir. Bu operanın nakarat ve durakları Mustafa kelimesi ile bittiğinden Sultan Abdülmecid Han bu operayı ilk dinleyişinde durak ve nakaratların Mustafa olarak kalmasına memnun kalmayıp üzülmüş, Hz. Peygamberin isminin şarkılarda duraklara verilmesini istemeyerek bu durak ve nakaratların Rüstem Ağa şeklinde değiştirilmesini istemiş ve bu duraklara da Rüstem Ağa kelimeleri getirilmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 20b). Gâzimihal (2019), bu ifadelerin neden Rüstem Ağa şeklinde olduğuna hayret eden İngiliz subayının ifadelerini eserine aktarmıştır: "*Bandoyu teşkil edenlerin gençliğine, Calosso ile olan laubaliliklerine ve ona Rüstem diye hitap edişlerine şaşa kaldım*"

Donizetti'nin ilk olarak İstanbul Sarayında Topkapıda padişahın huzuruna çıkışı ile ilgili olarak Kolağası Enver Efendiden rivayet ile "Orkestranın İcadı ve Enver Efendinin Terceme-i Hali" başlığında şunları anlatmaktadır. İstanbula H. 1263 (M. 1846/1847) Zilkade'sinde İstanbul Haydarpaşa'da bir sünnet töreninde balon gösterisi için gelen ekipte sekiz on kadar kemancı da bulunduğundan Enver Efendi bu kemancıları dikkatle izlemiş ve Beyoğlundan alafranga keman almıştır. Kemancıların ses skalasını taklid ile sesleri taklit etmiştir. Halil Efendi ikinci kemancı olarak olarak Binbaşı Salih Dede ve Binbaşı Ziver Ağayı da katar ve Donizetti'ye söyler. Donizetti on kadar orkestra eseri besteler ve Kolağası Tahir Efendi, Kolağası Kamil Efendi, Kolağası Sadık Efendi, Hacı Osman Ağa ve diğer bazı isimlerle on iki kişi İstanbul Topkapı Sarayında sultan huzurunda konser verirler. Padişah'ın hoşuna gider ve çalanlara 61 kuruş, Halil Bey'e 400 kuruş, Donizetti'ye ise 10000 kuruş ihsanda bulunmuştur (Takiyyüddin, 1878, s. 46b). Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, Donizetti Paşa'nın ölümü ve diğer konularda pek fazla bilgi vermemiştir. Donizetti M. 12 Şubat 1858 tarihinde vefat etmiştir. Büyük bir cenaze töreni yapılmıştır. Vefatı Sultan I. Abdülmecid dönemindedir.

2.1.1.4.2.2. Callisto Guatelli

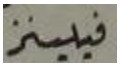
Karagül, Donizetti Paşa'nın vefatından sonra Mûsika-i Hümâyûnun başına müzik direktörü ve yönetici olarak Yesarizade Ahmed Necip Paşa'nın getirildiğini bu tarihten sonra Mûsika-i Hümâyûnun iki'ye bölündüğünü orkestra şefi olarak Nuaym tiyatrosunda

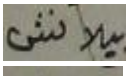
şef olan Callisto Guatelli'nin getirildiğini belirtmektedir. Tiyatro bölümüne ise Berti Pisani getirilmiştir (Karagül, 2019, s. 54).

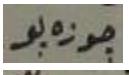
Mehmet Emin Ali Bey Usta Donizet'in vefatından sonra Usta Guatelli'nin umum için büyük usta olduğunu belirtmektedir. İlk olarak Mûsika-i Hümâyûna piyano forta, opera ve kanto meşk etmek için memur olduğunu belirtmektedir. Sonra kendisine miralaylık ve mirlivalık rütbeleri verilmiş ve paşa olmuştur. Guatelli Paşa'nın acemilere meşk etmek için Rossi isminde İtalyalı boru ustası, Flisiz[23] filavta ustası, Bilaniş[24] klarnet ustası, Jozef[25] pantomim ustası, Markiz veya Niko dans ustaları vardır. Fransız asıllı Andon isminde bir düdükçü ustası olduğundan bahsetmektedir. Andon Napolyon Bonapart'ın bölük eminliğini yapmış iri cüsseli ancak ince ruhlu biri olduğu ve Napolyon'un hatıraları anlatıldığında ağladığı nakledilmiştir. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey düdükçü olduğu dönem Andon'dan düdük tâlim ettiğini anlatmıştır. Bu olaylar Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in çocukluk dönemine denk gelmektedir. Andon, parmakları ile düdük icrâsını göstererek öğrettiğinden Andon'un nota bilip bilmediğini çıkaramamaktadır. Çocuk olduğu dönemlerde nota bilen kimselerin az olduğunu ifade etmektedir. Çocukluğu döneminde Mülazım-ı Evvel İsmail Efendi ve Mülazım-ı Sani Hasan Efendi'nin nota bildiği söylenirmiş. Sonraları padişah sayesinde notayı bilmeyen az kişi kaldığını belirtmektedir. Dönem belirtmeden boru ustası İtalyalı Serçavuş Delluici'nin, Kitara ustası Serçavuş Moriyanni/Morinni[26]'nin beşinci rütbe Mecidi nişanı aldığını, Kanto Ustası mülazım-ı evvel Maça'nın dördüncü rütbe Osmanî nişanı aldığını belirtmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 16b).

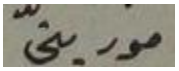
2.1.1.4.2.3. Ahmed Necib Paşa Dönemi (1856-1861 ve 1876-1883)

Necip Paşa'nın Terceme-i Hali başlığında ilk olarak Mûsika-i Hümâyûna İstanbul Sarayından Nokta Mehmed Efendi tarafından ağalar arasından on kişi seçildiği belirtilmektedir. Bu ağaların isimleri de belirtilmiştir. Bu ağalar arasında Necip Bey de bulunmaktadır. Necip Bey H. 1239 (M. 1823/1824) yılında İstanbul Sarayına kaydolmuş ve H. 1247 (M. 1831/1832) yılında Mûsika-i Hümâyûna nakil olmuştur. H. 1263 (M.

23

24

25

26

1846/1847) Zilkade'sinde binbaşı olmuştur. H. 1270 (M. 1853/1854) senesinin Mart ayında binbaşı iken kaymakamlık rütbesi ile Mûsika-i Hümâyûna birinci zabit olmuştur. H. 1271 (M. 1854/1855) yılında mirliva, H. 1275 (M. 1858/1859) yılında ferik olmuştur. H. 1277 (M. 1860/1861) yılında ferik rütbesi ile Dar-ı Şura-i Askerî azalığı ve rusumat riyaset-i saniyesinde görev almıştır. H. 1294 (M. 1877/1878) yılında ikinci kez Sultan II. Abdülhamid'in iradesi ile Mûsika-i Hümâyûn ve Hademe-i Hassa nezaretiyle beraber mabeyn-i hümâyûn feriki olmuştur. H. 24 Cemazeyilahir 1300 (M. 2 Mayıs 1883) tarihinde vefat etmiştir. Sultan II. Mahmud'un türbesi haziresinde medfundur (Takiyyüddin, 1878, s. 47b).

Necip Paşa'nın babasının babası Mehmed Esad el-Yesari'dir. Ünlü hattatlardandır. Necip Paşa'nın babası da Mustafa İzzet Efendidir. Yesarizade olarak bilinmektedir. Sadaret-i Rumeli'nden H. 1265 Şaban ayında (M. Haziran 1849) vefat etmiştir. Kethüdazade Mehmet Efendi, Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin babasından daha ilerde hattat olduğunu belirtmektedir. Mustafa İzzet Efendi, babası Mehmed Esad el-Yesari ile birlikte Latif Efendi Medresesi haziresinde caddeye bakan pencerenin önünde medfundur (Takiyyüddin, 1878, s. 47b).

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, Donizetti ve Guatelli'den birkaç cümle ile bahsederken Necip Paşa'dan çokça bahsetmektedir. İlk bölümde Enderûn-i Hümâyûndan Mûsika-i Hümâyûna Geçen Ağalar arasında Necip Bey'i Yesarizade Necip Bey olarak tanıtır ve büğlücü olduğunu belirtir ve sonra Mûsika-i Hümâyûnda birinci zabit olduğunu belirtmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 2b). Necib Bey'in notayı iyi bildiğini bir hadise ile anlatmaktadır. Bir akşam Beylerbeyi Sarayı'nda orkestra çalarken rehavili bir eseri duyan Sultan Abdülmecid bu havayı notaya almalarını ister Halil Bey, Necip Bey'in hemen yazabileceğini söyler. Necip Bey bir parça nota kağıdına rehavi eseri yazar ve oradaki çocuk müzisyenlere verirler onlar da hemen çalarlar. Sultan Abdülmecid beğenir ve Halil Bey'i erkan minderine oturtur taltif eder. Halil Bey de Necip Bey kulunuz ustadır diyerek Necip Bey'i taltif etmek isteyince Sultan Abdülmecid asıl ustalık çocuklardadır meşk etmeden çaldılar, eğer çalamasalardı Necip Bey'in yazdığı ve ustalığı mektum kalırdı buyururlar (Takiyyüddin, 1878, s. 21a, 83a, 83b, 84b).

Müellif, Necip Paşa'nın birçok görevli hocaları ve müzisyeni Mûsika-i Hümâyûndan ihraç ettiğinden bahsetmektedir. İlk nezaretinde Mûsika-i Hümâyûnda 120 kişi bulunduğu

ve büyüklerden 25[27] kişi kadar görevliyi emekli ettirmiştir. Sonrasında ise bu sayı 500 kişiye ulaşmıştır. İkinci nezaretinde çoğu genç olan yüz kişiden fazla görevliyi emekli ettirmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 48a). Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey de bu ikinci nezaret döneminde emekli olanlardandır. Bu dönemi H. 1294 (M. 1877/1878) Tenkihatı olarak isimlendirmektedir. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey bu tenkihat öncesinde Mûsika-i Hümâyûnda kimlerin görev yaptıkları rütbeleri ile birlikte listeler halinde kaydetmiştir. Sebeb-i Tenkihat başlığında ise Mûsika-i Hümâyûnun kuruluşu H. 1243 (M. 1827/1828) yılından itibaren mekteplere kaydolan kişiler için bir sınır belirlenmediği için sayının artması olarak gösterilmiştir. Kuruluşundan itibaren yaklaşık otuz beş yılda iki üç defa tenkihat gerçekleştiği belirtilmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 50a) Ayrıca bu tenkihat ile ilgili olarak padişahın görevlileri kendileri istemedikçe ve malul olmadıkça emekli etmediği vurgulanarak Necip Paşa'nın kendi mizacında olmayanları gönderdiğini vurgulamaktadır (Takiyyüddin, 1878, s. 87a)

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, Necip Paşa'nın emekli ettiği bazı isimlerin hayatlarını anlatırken Necip Paşa'nın haksızlık yaptığından bahsetmektedir. Örneğin Yazı Hocası Mehmed Şefik Bey'in terceme-i hali anlatılırken yazıdaki üstün başarısını ve Mûsika-i Hümâyûndaki fedakarlığını bilemeyip emekli ettiğinden bahsetmektedir. Mehmet Şefik Bey'in Kazasker Mustafa İzzet Efendi'den sonraki en önemli hattat sayılabilecek önemli isimlerden olmasını görmezden gelip Mehmet Şefik Bey'i emekli ederek onun öğrencisi İmam Rıza Efendi'nin kendisinin haberi olmadan Mûsika-i Hümâyûna yazı hocası yapılması Mehmet Şefik Bey'i oldukça üzmüş olduğu anlatılmaktadır (Takiyyüddin, 1878, s. 27b, 91b).

Özcan, Necip Paşa'nın nota koleksiyonculuğu ile ilgili *"Dönemin mûsikî çevrelerinde önemli yeri bulunan Necib Paşa bestekârlığı ve yöneticiliğinin yanı sıra özellikle nota koleksiyonculuğu ile tanınmıştır."* demektedir (Özcan, Yesarizade Necip Ahmed Paşa, 2006). Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey bu konuda bir nakil aktarmıştır. Esvab Emini İzzet Bey'in pederi İsmail Efendi'nin terceme-i halini anlatırken İsmail Efendinin küçük biraderi Binbaşı Salih Efendi'nin mûsikî ilminde mahareti olduğu ve bir hamal yükü notası olduğu, vefatından sonra Necip Paşa İzzet Bey'in amiri olduğundan Salih Bey'in notalarını getirmesini emretmiştir. İzzet Bey bu notaları Necip Paşa'ya

[27] [120b] varağında 23 kişi olduğu, ayrıca on kadarının genç olduğu belirtilmiştir.

getirdiğini, Necip Bey'in bir bedel ödemeden notaları karşılıksız aldığını Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'e nakletmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 32b, 103b).

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey Necip Paşa'nın nezaretle memur olduğu dönemden bahsederken Latif Efendi'nin kurduğu fasıl takımından da bahsetmektedir. Binbaşı Latif Efendi'nin terceme-i hali anlatılırken Enderûn-i Hümâyûnda açılmış olan fasıl takımına girmiş Abdülmecid Han'ın katıldığı Enderûn-i Hümâyûnda Cuma geceleri yapılan fasıllara katılmıştır. H. 1266 (M. 1849/1850) yılında Enderûn'da yapılan mûsikî fasıllarının Mûsika-i Hümâyûnda yapılması Sultan Abdülmecid'in emri ile gerçekleşmiştir. Latif Efendi H. 1267 Muharrem ayında (M. 1850/1851) Mûsika-i Hümâyûna nakledilmiş H. 1289 (M. 1872/1873) yılında kabiliyetli gençlerden on beş kişi seçerek yeniden fasıl takımı yetiştirmiştir. Bu fasılda keman, luguta, kanun, ney sazları bulunmaktadır. On fasıldan fazla takım çıkarmıştır. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, Latif Efendi'nin çalıştırdığı bu fasıl takımının ilerlemesine Necip Paşa'nın engel olduğunu belirtmektedir. Necip Paşa bu takımı büyük fasla karıştırmış olduğu belirtilmektedir (Takiyyüddin, 1878, s. 33a).

2.2.2. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* Adlı Eserde Geçen Görevliler

Eserde Mûsika-i Hümâyûna geçiş yapmış isim bulunmaktadır. Ancak bu kişilerin sayılarını tam olarak tespit edebilmek için daha geniş bir çalışma gerkmektedir. Eserde bazı listeler bulunduğundan bazı isimlerin birbiri ile karışmaması için üzerinde dikkatlice çalışma yapmak gerekmektedir. Bu eserde Mûsika-i Hümâyûnda görev yapan müzisyen ya da görevlilerin tamamının isimleri belirlenmemiştir. Ancak eserin temel amacı Mûsika-i Hümâyûnda görev alan ilk müzisyenler ve onların hayatları olduğundan Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey ilk müzisyenlerden başlayarak kendi döneminde de buraya kaydolmuş görevlileri kaydetmiştir. Bu isimlerden bazıları hakkında terceme-i hal başlığı ile bazılarını yalnızca isimlerini lakab ya da tanınmaları için bazı özellikleri ile başlık açmış ve tanıtmıştır. Bu tanıtımların bazıları uzun bazıları kısa olarak eserde yer almışlardır. Bazılarının hayatları ise başlık açılmadan kısaca bir iki satır olarak tanıtılmıştır. Bunun dışında eserde yer alan belirli tarihlerde Mûsika-i Hümâyûnda bulunan görevliler listeleri sunulmuştur. Bütün listeler bu çalışmada sunulmayacaktır. Ancak eserin içeriği hakkında bilgi vermek maksadıyla başlık açılan kişilerin listesi ve eserin mûsikî literatürü için önemli olduğu düşünülen bazı listeler sunulacaktır.

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserini yazma nedeni Mûsika-i Hümâyûnda görevli kişilerin hayatları ve Mûsika-i Hümâyûn ile ilgili bilgileri bir arada toplamak idi. Bu nedenle birçok kişinin hayatını başlıklar altında toplamaya gayret etmiştir. Bu isimler aşağıda listelenmiştir. Bu bilgiler incelendiğinde kimi uzun kimi kısa olarak hayatları hakkında göreve başlaması, Mûsika-i Hümâyûna girişi, varsa tarikat intisabı, görevde yükselme tarihleri, rütbeleri, aldıkları nişanlar, özel anıları, Mûsika-i Hümâyûndaki görev ve çalgıları, emeklilik tarihleri, başka göreve atandılarsa bu görevler, ihraç tarihleri, vefat tarihleri, nereye defnedildikleri gibi bilgilerden bulabildiği kadarını not etmiştir.

Tablo 4. Mûsika-İ Hümâyûn Tarihi Adlı Eserde Terceme-İ Hali İçin Başlık Açılmış Ve Kişiler Hakkında Bilgiler Verilmiş Olan İsimler

Sıra	**İsimler**	**Kayıt Tarihi**
1	Onbaşı Hacı Ratib Bey	1262
2	Onbaşı Cemşid Ağa	
3	Mülazım Ferruh Efendi	
4	Kolağası Hacı Reşid Efendi	
5	Kolağası Boğçaadalı Hacı Hüseyin Efendi	1248
6	Mülazım Hacı İhsan Bey	1274 Cumadelahire
7	Sıraçavuşu Vefa Bey	1274 Rebiülevvel
8	Mehmed Rasih Efendi	1282
9	Musa Kazım Efendi	1290
10	Mustafa Mesud Efendi	1299
11	Mehmed Raif Paşa	1262
12	Kazasker Mustafa İzzet Efendi	1241
13	Kaymakam Mustafa Vasıf Efendi	
14	Mehmed Şefik Bey	
15	Muhsinzade Abdullah Bey Efendi	1273
16	Mülazım Alaaddin Bey	1276
17	Rıza Efendi	1282
18	Kolağası Tanburi Osman Bey	1242, 1243
19	İsmail Efendi (İzzet Bey'in babası)	1242, 1243
20	Miralay Rıfat Bey	
21	Haşim Bey	
22	Yüzbaşı Hacı Tahir Efendi	1267 Muharrem
23	Binbaşı Latif Efendi	1267
24	Kemani İsmet Ağa	1250
25	Neyzen Şeyh Said Dede Efendi	
26	Neyzen Yusuf Paşa	1262

27	Binbaşı Said Bey	
28	Dellalzade Hacı İsmail Efendi	
29	Hacı Arif Bey	1266
30	Hammamizade İsmail Dede Efendi	
31	Miralay Hasan Bey	1241
32	Mirliva Osman Paşa	
33	Müşir Mehmet Nusret Paşa	1243
34	Hurşid Ağa'nın oğlu Rıza Bey	1289 Muharrem
35	Kolağası Yusuf Efendi	1248
36	Yesazrizade Necip Paşa	1247
37	Miralay Mehmed Ali Bey	
38	Binbaşı Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey	1245
39	Kolağası Tahsin Bey	
40	Mülazım Cemal Efendi	
41	İmam Halil Efendi	1248
42	Yüzbaşı Halil Efendi	1242
43	Mirliva Hacı İbrahim Paşa	1283
44	Hacı Nuri Efendi	1274 Rebiülevvel
45	Yüzbaşı Osman Efendi	
46	Yüzbaşı Baba Mehmed Ağa	
47	Kaymakam İskender Faik Bey	
48	Miralay Reşid Bey	1248
49	Kaymakam Mahmud Bey	1256
50	Kolağası Kamil Ağa	1257
51	Kolağası Sıdkı Efendi	1253 13 Şevval
52	Kaymakam Atıf Bey	1284 Haziran
53	Şeyh Tevfik Efendi	1255
54	Onbaşı Mehmed Tevfik Molla Efendi	1298
55	Ferik Muhlis Paşa	1243
56	Mülazım Zeki Efendi	1271
57	Kolağası Raik Bey	1262
58	Ahmed Bey (Ferik Fazlı Paşazade)	1274
59	Yüzbaşı Emin Ağa	1257 Muharrem
60	Arif Bey	
61	Mirliva Mehmed Paşa	
62	Mülazım İzzet Bey	1248

Tablo 3. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserde terceme-i hali için başlık açılmış ve kişiler hakkında bilgiler verilmiş olan isimlerin listesidir. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey eserinde farklı bölümlerde farklı kişiler hakkında bilgi vermiş olsa da yukarıda isimleri verilen şahısların terceme-i hallerini vermiştir. Bunlardan bazıları uzun bazıları ise kısa bilgilerdir. Verilen isimlerin hangi tarihlerde kayıt yaptırdığı bazen belirtilmiş bazen

ise belirtilmemiştir. Yukarıdaki kayıt tarihleri Hicri olarak verilmiştir. Bazı isimler hakkında uzunca bilgiler verilirken bazıları hakkında bir satırlık bilgiler verilmiştir. Hakkında kısa bilgiler bulunan isimleri şunlardır:

Tablo 5. Mûsika-i Hümâyûn Tarihi Adlı Eserde Özel Bir Başlık Açılmadan Hayatları Hakkında Kısa Bilgiler Verilen İsimler

Sıra	İsimler	Kayıt Tarihi
1	Hababam Kırbıyıklı Emin Ağa	1234
2	Atıf Bey	1243
3	Aziz Ağa	1243
4	Baba Hüseyin Ağa	1243
5	Baba Muhtar Ağa	1243
6	Berber Şeker Hasan Ağa	1243
7	Canbaz Ali Bey	1243
8	Mirliva Çerkez Hasan Ağa	1243
9	Çavuş Deli Abdullah Paşazade Hasan Bey	1243
10	Binbaşı Edip Efendi	1243
11	Eyüp Efendi	1243
12	Ferik Halid Ağa	1243
13	Halim Bey Tahirpaşazade	1243
14	Halim Bey Tayyarzâde Atâ Beyin biraderi	1243
15	Hurşid Ağa	1243
16	Mirliva İbrahim Bey	1243
17	İskender Bey	1243
18	Serberber İsmail Ağa	1243
19	İsmet Ağa	1243
20	Miralay Kandillili Mehmed Bey	1243
21	Onbaşı Kemal Efendi	1243
22	Mirliva Küçük Osman Efendi	1243
23	Binbaşı Küçük Mehmet Bey	1243
24	Mabeynci Mustafa Ağa	1243
25	Merkezzade Nuri Bey	1243
26	Dellalbaşı Muhtar Ağa	1243
27	Mustafa Ağa	1243
28	Necip Ağa	1243
29	Nedim Ağa	1243
30	Müdür Nokta, Mehmet Efendi	1243
31	Osman Bey	1243
32	Ragıp Bey	1243
33	Ferik Ressam Tevfik Bey	1243
34	Hastalar Ağası Reşid Ağa	1243
35	Safvet Bey	1243

36	Şemsi Bey (diğer)	1243
37	Şemsi Bey Rıfat Beyin Biraderi	1243
38	Terpuşçu Mustafa	1243
39	Mülazım Nazım Yusuf	1270
40	Zeki Mehmet Ağa	1243
41	Kolağası Enver Efendi	1248
42	İsmail Efendi	1248
43	Yüsbaşı İzzet Ağa	1248
44	Kaymakam Mehmed Bey	1251
45	Binbaşı Yusuf Bey	1243
46	Şevki Efendi	
47	Kolağası İzzet Bey	1267
48	Kaymakam İsmail Bey	1276
49	Binbaşı Edhem Efendi	1262 Şaban
50	Raşid Efendi	1269 Muharrem
51	Yüzbaşı Hidayet Efendi	1270 Cumadelahir
52	Nafiz Bey	1287 1 Temmuz
53	Mülazım Hafız Tevfik Efendi	1293 Ramazan
54	Mehmed Bey	1298
55	Binbaşı Ziver Ağa	
56	Çerkes Muhtar Ağa	
57	Binbaşı Dede Salih Efendi	
58	Eşref Sırrı Efendi	
59	Güğümbaşı Hasan Bey	
60	Kolağası Haydar Ağa	
61	Hurşid Ağa	
62	Hüseyin Paşa	
63	Küçük Rauf Ağa	
64	Tevfik Paşa	
65	Binbaşı Ziver Ağa	1246
66	Hafız Nuri Efendi	
67	Tayyar Efendi	
68	Hafız Lütfi Efendi	

Tablo 4. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserde özel bir başlık açılmadan hayatları hakkında kısa bilgiler verilen isimlerin listesidir. Verilen isimlerin hangi tarihlerde kayıt yaptırdığı baze kaydedilmiş bazen ise belirtilmemiştir. Yukarıdaki kayıt tarihleri Hicri olarak verilmiştir.

2.2.3. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi*'nde Bahsedilen Bazı Topluluklar

Mûsika-i Hümâyûnun temel kolları: Bando, Orkestra, Fasıl Takımı, Müezzinan bölümleridir. Bunula birlikte bunlara Opera ve Operet, Tiyatro, Ortaoyunu, Cambaz, Karagöz-Hokkabaz-Kukla da eklenmiştir (Gazimihal, 2019, s. 108). İncelediğimiz eserde bu kurumlar hakkında birçok detay bulunmaktadır. Eser üzerinde bu amaçla bir araştırma yapıldığında yukarıda belirtilen topluluklarda kimlerin görev yaptıkları ile ilgili tam bir liste çıkacağı düşünülmekte olup bu listenin çıkarılması araştırmayı genişleteceğinden bu kollardan bazıları ile ilgili bilgiler tanıtma amacı ile aşağıda sunulmuştur.

2.2.3.1. Bando ve Orkestra

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey iki bando takımınıdan bahsetmektedir. Bunlar tranpet düdük bandosu ve mûsikî bando takımıdır. Bando Takımı ve tranpet düdük takımının nevbet-i sultanide görev yaptığı belirtilmektedir. Eserde Tranpet düdük bandosunun kaldırılması ile ilgili bir başlık bulunmaktadır. H. 1253 (M. 1837/1838) yılının sonlarında Sultan II. Mahmud tranpet düdük bandosunu kaldırmıştır. Bu tarihten itibaren düdük bandosunda bulunan ağalar ve diğerleri başka sazlar almıştır. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey de düdük bandosunda düdük çalmakta iken Si bemol klarnet almıştır. Yine aynı varakta Büğlü Bandosundan bahsedilmektedir. Teneke sazlardan oluşan süvari mûsikası gibi bir bandodur. On beş yirmi kişiden oluşan bu bandodaki sazlar büğlü olduğu için bu isim verilmiştir. Bu bando daha sonra kaldırılmıştır. Kaldırıldığı tarihten bahsedilmemektedir. Büğlü sazının sesinin tatlı olduğu ve Mûsika-i Hümâyûndan Hafız Cenab Bey'in babası Eşref Sırrı Efendi'nin iyi bügli çaldığı ve bu bandonun reisi gibi olduğu belirtilmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 78a) Beşiktaş'ta Çırağan Saray'ında H. 1263 (M. 1846/1847) yılı bir akşam Sultan Abdülmecid'in huzurunda orkestra bandosunun icrâda bulunduğu anlatılmaktadır (Takiyyüddin, 1878, s. 83a). Mûsika bandosu ifadesi bu dönemde orkestra bandosu olarak ifade edilmektedir.

Bando'nun asli görevinin nevbet olduğu söylenebilir. Nevbet, Doğu islam kültüründe bulunan askerî müzik türüne denmektedir. Mehter mûsikîsi de nevbetin içinde bulunmaktdır. Görevleri arasında savaşlarda askerlere moral vererek onları coşturmak ve düşmanı huzursuz ederek düşmanın moralini bozmak için yapılan icrâ bulunduğu gibi gibi sultanın makamında günde beş defa yapılan icrâ da bulunmaktadır (Tıraşcı, 2015, s. 35).

Sultanın makamında yapılan icrâya nevbet-i sultani denmektedir. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in eseri incelendiğinde II. Mahmud döneminde nevbet geleneğinin devam ettiği görülmektedir. Eserin farklı yerlerinde nevbet-i sultani hakkında bilgiler verildiği görülmektedir. Geleneklere döre sultan'ın huzurunda beş kez vurulan nevbet o yıllarda günde üç kere çalınmaktadır. Eserde nevbetin icrâsı da anlatılmaktadır. Buna göre H. 1253/1254 (M. 1837/1838/1839) yılına kadar sultan'ın huzuruna gelen Mûsika takımı bir eser icrâ eder ve durur. Sonra trampet düdük takımı bir eser icrâ eder. Bu şekilde iki bando takımı da sırasıyla üçer defa icrâ ettikten sonra Mûsika takımı kısa bir icrâ ile selam ettikten sonra dönerler. Müellif bu dönemde küçük yaşta olduğunu söylemiştir. Müellif bu dönemde trampet düdük havalarının Mûsika havalarından daha tesirli olduğunu belirtmektedir. O yıllarda akşam nevbeti çalındıktan sonra dönüş yolunda Eski Çırağan Sarayında İbrahim Paşa Yalısı'nın meydanında akşam havası denilen hareketli bir hava da çalınmaktadır. Düdük çalanlar içerisinde kendisi ile beraber Boğçaadalı Hacı Hüseyin Efendi, Binbaşı Ziver Ağa, Çerkez Küçük Muhtar Ağa, Küçük Ağa, Harem çocuğu Ragıb Bey, ileride ferik olan Tevfik Paşa ve Hüseyin Paşa'nın bulunduğunu anlatmaktadır (Takiyyüddin, 1878, s. 17a).

Eserde Sultan II. Mahmud'un H. 1253/1254 (M. 1837/1838/1839) yıllarının başlarında tranpet düdük bandosunu kaldırdığı belirtilmektedir. O tarihten sonra yalnızca Mûsika takımı üç hava çalarak aralarda birer ikişer dakika durur ve selam denilen kısa bir hava çalarak döner. Tranpete düdük bandosunun icrâları kaldırılır. Bu icrâ nevbet-i sultani icrâsında bu şekilde devam etmektedir. Tranpet düdük bandosu kaldırıldıktan sonra bandodakiler başka sazlara geçmişlerdir. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey kendisinin düdük sazından sonra si bemol klarnet aldığını belirtmektedir. Bir de ut denilen klarnet vardır. Padişah tarafından belirli bir hava ısmarlanmadı ise iki farklı akord klarnet de yanlarında götürülmektedir. Sonraları ise mi bemol klarnetlerin kullanıldığı belirtilmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 17a).

Sultan II. Mahmud H. 1250 (M. 1834/1835) tarihinden 1255 (M. 1839/1840) tarihine kadar bahar başlarında bir ay kadar Sadabad Kasrında ikamet ederken Mûsika-i Hümâyûn da Nalbend deresindeki vadide bulunan Abdi Paşa Hayması denilen haymalarda ikamet etmektedir. Günde üç defa nevbet-i sultani icrâ ettikleri belirtilmektedir. Bu tarihlerde cuma hariç diğer günlerde ikindi, akşam ve yatsı namazlarından sonra nevbet için Sadabad Kasrının önüne gidilmekte ve nevbet-i sultani vurulmaktadır. Sultan Abdülmecid'in bahar

başlarında Sadabad Kasrında uzun yıllar kaldığı belirtilmektedir (Takiyyüddin, 1878, s. 19b). Dolayısıyla nevbet uzun yıllar Sadabad Kasrı'nın önünde vurulmuştur. Sultan Abdülmecid'in Topkapı Sarayında kaldıkları dönemde ise nevbet-i sultani Topkapı Sahili'nde Kum Meydanı'nda icrâ edilmektedir. Yatsı nevbetini ise üçüncü yer denilen bir meydanda icrâ etmektedirler (Takiyyüddin, 1878, s. 20a).

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey kitabında icrâ edilen mûsikî eserleri hakkında nota ya da makam bilgisi paylaşmamıştır. Ancak nevbet icrâsındaki eserlerden bahsederken bazı ayrıntılar paylaşmıştır. Örneğin Donizetti Paşa'nın Mûsika-i Hümâyûnda icrâ için çalıştırdığı eserlerin sayısı yüzü geçmediği dönemlerde İzzet Bey'in babası İsmail Efendi'nin ve Mülazım Hüsni Efendi'nin tertip ettikleri bazı eserlerin bulunduğu ve nevbet-i sultanide bu eserlerin de icrâ edildiği belirtilmektedir. Bu eserlerin İsmail Efendi'nin havası ve Hasan Efendi'nin havası şeklinde isimlendirildiği aktarılmaktadır (Takiyyüddin, 1878, s. 32b).

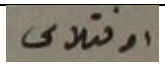
Orkestra *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserde keman musikası olarak ifade edilmektedir. H. 1260 Zilkade'sinde (M. Kasım/Aralık 1244) Haydarpaşa'da gerçekleşen sünnet törenine Fransızlardan oluşan keman orkestrası gelmiştir. Bu orkestrada keman çalanları gören bazı müzisyen ağalar onları takliden keman alır ve çalışırlar burada ilk belirtilen isimler: Enver Efendi, Binbaşı Dede Salih Efendi ve Binbaşı Ziver Ağa ve diğer isimler ile on iki kişi Donizetti'nin tertip ettiği on eseri Topkapı Sarayı Şevkiye Dairesinde Sultan Abdülmecid'in huzurunda çalarlar ve sultan tarafından ödüllendirirler (Takiyyüddin, 1878, s. 46a).

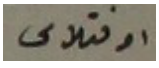
Tablo 6. Orkestrada Farklı Tarihlerde Görev Alan Müzisyenler ve Çalgıları

	İsimler	Esntruman
1	Kolağası Bedri Bey	Birinci Keman
2	Yüzbaşı Edhem Efendi	Birinci Keman
3	Yüzbaşı İhsan Bey	Birinci Keman
4	Mülazım Hüseyin Efendi	Birinci Keman
5	Mülazım Ruşen Bey	Birinci Keman
6	Serçavuş Şükrü Bey	Birinci Keman
7	Binbaşı Küçük Salih Efendi	Birinci Keman
8	Kolağası Raif Bey	Birinci Keman
9	Mabeynci Kamil Bey	Birinci Keman
10	Kolağası Sadık Efendi	Birinci Keman
11	Kolağası Enver Efendi	Birinci Keman

12	Kolağası İbrahim Bey	Birinci Keman
13	Hacı Osman Efendi	Birinci Keman
14	Şükri Bey	Birinci Keman
15	Binbaşı Dede Salih Efendi	İkinci Keman
16	Yüzbaşı Hacı Sülün Efendi	İkinci Keman
17	Mülazım Tahsin Bey	İkinci Keman
18	Mülazım Fehim Bey	İkinci Keman
19	Çavuş Fehim Bey	İkinci Keman
20	Çavuş İrfan Bey	İkinci Keman
21	Kolağası Tahir Efendi	İkinci Keman
22	Nefer Ahmed Efendi	İkinci Keman
23	Mülazım Abdi Bey	İkinci Keman
24	Hafız Yusuf Efendi	İkinci Keman
25	Yüzbaşı Rıfat Bey	İkinci Keman
26	Binbaşı Halim Bey	İkinci Keman
27	Çerkes Ratib Bey	İkinci Keman
28	Hacı Hamdi Efendi	İkinci Keman
29	Mülazım Ali Efendi	İkinci Keman
30	Kazım Bey	İkinci Keman
31	Mülazım Aziz Efendi	İkinci Keman
32	Çavuş Nazım Bey	İkinci Keman
33	Kolağası Kamil Efendi	Viyola
34	Çavuş Nazım Ağa	Viyola
35	Mülazım Canbaz Arif Ağa	Viyola
36	Çavuş Çerkes Arif Ağa	Viyola
37	Mahmud Bey	Viyola
38	Diğer Mahmud Bey	Viyola
39	Yüzbaşı Küçük İbrahim Efendi	Viyolonsel
40	Mülazım Niyazi Efendi	Viyolonsel
41	Mülazım Cemil Bey	Viyolonsel
42	Mir-alay Hurşid Bey	Viyolonsel
43	Amir Ağa	Viyolonsel
44	Onbaşı Selim Efendi	Viyolonsel
45	Onbaşı Reşad Bey	Viyolonsel
46	Kolağası Muhlis Bey (Muhlis Paşa)	Konturabas
47	Binbaşı Abdi Şah Efendi	Konturabas
48	Yüzbaşı Vasıf Bey	Konturabas
49	Kolağası Süleyman Efendi	Konturabas
50	Onbaşı Hamdi Bey	Konturabas
51	Kolağası Ağası Süleyman Ağa	Konturabas
52	Onbaşı Hayri Bey	Konturabas

53	Mülazım Hacı Behcet Ağa	Konturabas
54	Beylerbeyi Ahmed Efendi	Konturabas
55	Miralay Ahmed Bey	Birinci kılarnata
56	Miralay Mehmed Ali Bey	Birinci kılarnata
57	Kolağası Şevket Bey	Birinci kılarnata
58	Mülazım Tahir Bey	Birinci kılarnata
59	Mülazım Ahmed Efendi	Birinci kılarnata
60	Kolağası Tevfik Efendi	İkinci Kılarnata
61	Yüzbaşı İbrahim Bey	İkinci Kılarnata
62	Mülazım Kerim Efendi	İkinci Kılarnata
63	Mülazım Bebekli Mustafa Bey	İkinci Kılarnata
64	Zati Bey	İkinci Kılarnata
65	Kolağası Hüsrev Ağa	Birinci Flavta
66	Binbaşı Haydar Bey	Birinci Flavta
67	Kolağası Safvet Bey	Birinci Flavta
68	Kolağası Şevket Bey	Birinci Flavta
69	Mülazım Nuri Bey	Birinci Flavta
70	Çavuş Servet Ağa	Birinci Flavta
71	Mülazım Osman Efendi	Birinci Flavta
72	Kolağası Kadri Efendi	İkinci Flavta
73	Miralay Remzi Bey	İkinci Flavta
74	Çavuş Ali Rıza Efendi	İkinci Flavta
75	Çavuş æervet Efendi	İkinci Flavta
76	Çavuş Hasib Ağa	İkinci Flavta
77	Onbaşı Rıza Efendi	İkinci Flavta
78	Onbaşı Abdi Efendi	İkinci Flavta
79	Kolağası mim Yusuf Efendi	Obua
80	Mülazım Halis Efendi	Obua
81	Çavuş Şükri Bey	Obua
82	Onbaşı Zati Efendi	Obua
83	Mülazım Osman Efendi	Obua
84	Mülazım Canib Ağa	Fuğuta
85	Mülazım Nabi Mehmed Efendi	Fuğuta
86	Serçavuş Şevki Bey	Fuğuta
87	Onbaşı Raif Efendi	Birinci borı
88	Mülazım Kerim Ağa	Birinci borı
89	Yüzbaşı Remzi Bey	Birinci borı
90	Mülazım Cemil Bey	Birinci borı
91	Kolağası Hüsni Bey	Birinci borı
92	Onbaşı Arif Bey	Birinci borı
93	Çavuş Ahmed Ağa	İkinci borı

94	Mülazım Saib Ağa	İkinci borı
95	Mülazım Rağıb Ağa	İkinci borı
96	İsmet Bey	İkinci borı
97	Kolağası Hayri Efendi	Birinci trambon
98	Mülazım Çavuş Şükri Bey	Birinci trambon
99	Mülazım Rağıb Ağa	Birinci trambon
100	Mülazım İsmet Ağa	İkinci trambon
101	Çavuş Ziya Efendi	İkinci trambon
102	Mülazım Remzi Ağa	İkinci trambon
103	Binbaşı Reşid Ağa	
104	Mülazım Nazım Ağa	Birinci korno
105	Yüzbaşı Cemal Bey	Birinci korno
106	Mülazım Tahsin Ağa	Birinci korno
107	Onbaşı Nuri Bey	Birinci korno
108	Yüzbaşı Bahauddin Bey	İkinci korno
109	Mülazım Süleyman Ağa	İkinci korno
110	Binbaşı Tahsin Bey	İkinci korno
111	Mülazım Tevfik Ağa	Bombordut
112	Mülazım Haşim Ağa	Bombordut
113	Yüzbaşı Cemil Ağa	Bombordut
114	Mülazım Nuru'llah Efendi	Bombordut
115	Mülazım Rauf Ağa	Bombordut
116	Mülazım Vahid Efendi	Bombordut
117	Lütfi Efendi	Çelik
118	Mülazım æabit Ağa	Çelik
119	Mülazım Besim Bey	Tavul
120	Onbaşı Reşid Ağa	Tavul
121	Agah Bey	Zil
122	Mülazım Sami Ağa	Tranpet
123	Çavuş Hasib Ağa	Tranpet
124	Mülazım Tevfik Bey	Tranpet

Tablo 6. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi*nde farklı tarihlerde orkestrada çalanları ihtiva eden listedir (Takiyyüddin, 1878, s. 40b). Listede orkestranın farklı dönemlerinde görev yapan birinci keman 14, ikinci keman 18, viyola 6, viyolonsel 7, kontrabas 9, birinci klarnet 5, İkinci klarnet 5, birinci filavta 7, ikinci filavta 7, obua 5, fuguta 3, birinci boru 6, ikinci boru 4 (Takiyyüddin, 1878, s. 40b) Birinci trambon 3, ikinci trambon 3, 1, birinci korno 4, ikinci korno 3, bombordon 6, çelik 2, davul 2, zil 1, tranpet 3 (Takiyyüddin, 1878, s. 41b). Orkestrada farklı tarihlerde çalan 124 müzisyen olduğu

görülmektedir. Yine bu müzisyenlerin isimlerinin yanında emekli, ihraç ya da vefat durumlarını belirten işaretler bulunmaktadır.

2.2.3.2. Mûsika-i Hümâyûnda Fasıl Heyetinin Kuruluşu ve Binbaşı Necip Bey'in Görevlendirilmesi

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey, Necip Paşa'nın iki kez Mûsika-i Hümâyûnda birinci zabit olarak görevlendirildiğinden bahsetmektedir. Bu görevlerinden önce H. 1266 (M. 1249/1850) yıllarında Necip Paşa binbaşı iken Sultan Abdülmecid tarafından Enderûndaki fasılın Mûsika-i Hümâyûnda devam etmesi ile ilgili görevlendirilmiştir. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey bu konuyu *"İlm-i Mûsikî Beyanıdır"* başlığında ele almıştır. Mûsikî ilminin matematik ilimlerinin dört kısmından biri olduğunu ve nazik bir ilim olduğunu belirttikten sonra bu ilme sahip olan ehil ve erbabının H. 1244 (M. 1828/1829) yılına kadar Enderûn-i Hümâyûnda bulunduğunu ve giderek azaldığını belirtmektedir.

Sultan Abdülmecid, Mûsika-i Hümâyûn alafranga olsa da ilm-i mûsikînin yeniden canlanması için ehil ve erbabının toplanarak meşkin Mûsika-i Hümâyûnda devam etmesi için Binbaşı Necip Paşa'ya görev verdiğini anlatmaktadır. Bunun üzerine Necip Bey mûsikî üstadlarından Dellalbaşızade Hacı İsmail Efendi, Eyübi Mehmed Bey, Haşim Bey, Nigos Usta, Kemani Tudoraki, Kanuni Ömer Efendi, Tanburi Osman Bey, Kemani İsmet Ağa ve Suyolcuzade Salih Efendi'yi maaş tahsisi ile meşk ve tâlim ile görevlendirir. Bu üstadların Mûsika-i Hümâyûnda meşk görelerinden önce Mûsika-i Hümâyûnda memur olan bazı kimselere kendi hânelerinde meşk ve tâlim ettikleri bunun üzerine bu talebelerin istekleri ile Mûsika-i Hümâyûna kayd edilmiştir. Bunlardan bazıları Mevlevi Dede Hacı İsmail Efendi'nin yeğeni Rıfat Bey, Hacı Arif Bey, İsmail Efendi, Hanende Mustafa Efendi ve Hanende Edhem Efendi ve Ferhad Bey'dir. Bu kimselerin Mûsika-i Hümâyûna giriş tarihleri ve emekli, vefat durumları da remizlerle belirtilmiştir. Fasıl heyeti'nin üyeleri aynı zamanda müezzin-i şehriyârîlerdir. Kurum dışından fasıla katılan bazı kişilerin de Mûsika-i Hümâyûn defterine kaydolduğu eserde belirtilmiştir. Bazı isimlerin ise müezzin-i şehriyârî olup fasla dahil olduğu belirtilmiştir. H. 1266 (M. 1849/1850) yılında fasıl heyetine katılanla kişilerin isimleri ve enstrümanları aşağıdaki listede belirtilmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 96a).

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey Fasıl heyeti ile ilgili bilgileri *"Kırk elli senedenberü sabık ve lahık haricen ve dahilen gerek hânende gerek sazende mûsikî faslının*

hidmetinde bulunan bezirgan" başlığında vermeye çalışmıştır. Burada H. 1266 (M. Eylül/Ekim 1850) yılından sonraki fasıllarda Sultan Abdülmecid'in huzurundaki fasıllarda dört beş dairenin bulunduğunu belirtmektedir. Müellif daire enstrümanının kişilere mahsus olmadığını herkesin bu sazı çaldığını ifade etmiştir. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* isimli eserde [38a[varağındaki listelerde isimlerin yanında emekli, ihraç ya da vefat durumları belirten harfler yok iken ikinci nüshanın [102b] varağında ise bu liste tekrar verilirken bu harfler yer almaktadır. Araştırmacıların bu rumuzları incelemeleri neticesinde farklı bilgilere ulaşması mümkündür. Bu rumuzların konulması ile aynı isme sahip farklı kişiler aynı kişi sanılmayacak ve bu kişilerin sosyal hayatı hakkında da bilgiler edinilebilecektir. Aşağıdaki tabloda hânendeler belirtilmemiştir. Ancak *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserde yer alan kişiler tanıtılırken hânende olarak görev alanlar belirtilmiştir. Eseri bu açıdan inceleyenler hanendelere de ulaşabilecektir.

Tablo 7. Farklı Tarihlerde Fasıl Takımında Bulunan Görevliler ve Enstrümanları

	İsimler	**Enstrümanı**
1	Ali Efendi	Keman
2	Rıza Efendi	Keman
3	Todoraki	Keman
4	Miron	Keman
5	Sarı Yorki	Keman
6	Mülazım Hüdayi Bey	Keman
7	Yüzbaşı Hafız Yusuf Efendi	Keman
8	Kolağası Kamil Ağa	Keman
9	Yüzbaşı Hacı Selun Efendi	Keman
10	Çavuş Vefa Bey	Keman
11	Mülazım Fehim Bey	Keman
12	Meşhur İsmet Ağa	Keman
13	Mülazım Rıfat Efendi	Keman
14	Enderûni Tevfik Bey	Keman
15	Mülazım Cemal Bey	Keman
16	Binbaşı Rafet Ağa	Keman
17	Mülazım Tahsin Bey	Keman
18	Onbaşı Haydar Bey	Keman
19	Çavuş Mahir Bey	Keman
20	Guzza Efendi	Keman
21	Mülazım Niyazi Efendi	Keman
22	Enderûni Şakir Efndi	Keman
23	Yimiko	Luguta
24	Ağuni	Luguta

25	Rıfat Bey	Luguta
26	Abdi Bey	Luguta
27	Yüzbaşı Küçük	Luguta
28	İzzet Bey	Luguta
29	İzzet Bey	Luguta
30	Civan Çavuş Tahsin Bey	Luguta
31	Salahaddin Bey	Luguta
32	Çavuş Said Bey	Luguta
33	Serçavuş Hamami Mehmed Bey	Luguta
34	Üstad-ı meşhur İsmet Ağa	Santur
35	Hayri Bey	Santur
36	Hilmi Bey	Santur
37	Kaymakam İsmail Efendi	Santur
38	Ziver Efendi	Santur
39	Çavuş Hasib Ağa	Santur
40	Hristo	Kemençe
41	Nikolaki	Kemençe
42	Şefik Ağa	Kemençe
43	Pinayut	Kemençe
44	MusTafa Bey	Kemençe
45	Civan Mir-alay İzzet Bey	Kemençe
46	Hacı Tayyar Efendi	Kemençe
47	Cemal Bey	Kemençe
48	Kostinoz	Klarnet
49	Kolağası Tahir Efendi	Klarnet
50	Ömer Efendi	Kanun
51	Yüzbaşı Edhem Efendi	Kanun
52	Çavuş İsmet Bey	Kanun
53	Çavuş Alaaddin Bey	Kanun
54	Çavuş Hammami Mehmed Bey	Kanun
55	el-Hac Zeki Mehmed Ağa	Tanbur
56	Osman Bey	Tanbur
57	Edhem Efendi	Tanbur
58	Yahya Ağa	Tanbur
59	Mülazım æabit Efendi	Tanbur
60	Çavuş Mehmed Bey	Tanbur
61	Hammami Küçük Osman Bey	Tanbur
62	Basri Bey	Ud
63	Hacı Mehmed Emin Efendi	Ud
64	Siyahi Sürur Efendi	Ud
65	Şeyh Said Dede Efendimim	Ney
66	Kaymakam Dede Salih Beymim	Ney
67	Rasim Efendi	Ney

68	Osman Ağa	Ney
69	Enderûni Çavuş Tevfik Efendi	Ney
70	Mülazım Aziz Efendi	Ney
71	Yusuf Paşa	Ney
72	Mevlevi Kadri Dede Efendi	Ney
73	Mevlevi Ali Dede Efendi	Ney
74	Mevlevi Halil Dede Efendi	Ney
75	Mevlevi İsmail Dede Efendi	Ney
76	Mülazım Enderûni Baba Raşid Efendi	Ney

Tablo 7. Mûsika-i HümâyûnTarihi adlı eserde belirtilen fasıl heyetinde bulunan isimlerdir. Tabloya göre müellifin kendi dönemine kadarki dönemdeki fasılda farklı zamanlarda görev yapan yirmi iki keman, on bir luguta, altı santur, sekiz kemençe, iki klarnet, beş kanun, yedi tanbur üç ud, on iki ney sazı görev yapmıştır.

2.2.3.3. Müezzin-i Şehriyârîler

Müezzin-i şehriyârîlerin Mûsika-i Hümâyûnun temel kollarındandır. Aynı zamanda fasıl heyetinin de üyeleridir. İlk olarak 15. yüzyılda sarayda Enderûn-i Hümâyûnda bulunan müezzin-i şehriyârîler, müezzin-i hassa ve hünkar müezzini olarak da adlandırılmaktadır. İbadet zamanlarında ve törenlerde padişah ile beraber bulunarak ordunun, hacca gideceklerin uğurlanması ve karşılanması gibi törenlerde dînî mûsikî icrâlarında görev almışlardır. müezzin-i şehriyârîlerin rütbece en üst makamında olan kişiye Sermüezzin denmektedir (Karagül, 2019, s. 32, 33). *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi'nde* müezzin-i şehriyârîlerin isimleri verildiği görülmektedir. Bununla beraber Sermüezzin olanlar da belirtilmiştir. Örneğin Reşid Bey, Rıfat Bey, Asım Efendi ve Mustafa Efendi H. 1266 (M. 1849/1850) yılında müezzin-i şehriyârî olmuşlardır. Bazı görevlilerin daha sonra imam-ı şehriyârî oldukları da belirtilmektedir. Bu nedenle müezzinlik imamlığın alt rütbesidir denilebilir. İsmail Dede Efendi sermüezzin-i şehriyârîdir. H. 1257-1258 (M. 1841/1842- 1842/1843) tarihlerinde haftada bir gün Çırağan Sarayına gelerek ezan okur Mûsika-i Hümâyûnda kaldığı günlerde de mûsikî meşk etmektedir.

Tablo 8. Aşağıdaki Liste Eserin Farklı Bölümlerinde İsimler Tanıtılırken Ünvanları Müezzin-i Şehriyârî Olan Kişiler

Sıra	İsimler
1	Hafız İbrahim Bey
2	Hafız Çavuş Hakkı Bey
3	Serkuşçu Reşid Bey

4	Sermüezzin Rıfat Bey
5	Mustafa Efendi
6	Mevlevi Dede İsmail Efendi
7	Yüzbaşı Hacı Tahir Efendi
8	Sadullah Efendi
9	Hafız Tevfik Efendi
10	Enderûni Çilingirzade Ahmed Ağa
11	Dellalzade İsmail Efendi
12	Abdi Efendi
13	Binbaşı Ferhad Bey
14	Baha Bey
15	Arif Bey
16	Unkapanlı Hüsnü Efendi
17	Suyolcuzade Salih Efendi
18	Rıfat Bey
19	Hacı Mehmed Efendi
20	Altunizade Hafiz Mustafa Efendi
21	Hafız Ömer Efendi
22	Enderûni Hacı Edhem Bey
23	Kadıköylü İzzet Ağa
24	Yağlıkçızade Ahmed Efendi
25	Enderûni Şevki Efendi
26	Enderûni Mustafa İzzet Efendi

Tablo 8. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in eserinde belirttiği müezzin-i şehriyârîlerin isimlerinden oluşan listedir.

Yukarıda geçen isimler hakkında bilgiler verilirken bazılarının nerede ve ne zaman müezzin-i şehriyârî oldukları belirtilmiştir. Bazılarının ise ileride imam-ı şehriyârî oldukları da belirtilmiştir. H. 1266 (M. 1849/1850) yılından sonra Mûsika-i Hümâyûnda görev yapan müezzin-i şehriyârîler ise ayrıca verilmiştir. Aşağıda bu isimler liste halinde sunulmuştur. Bu isimlerden bazıları yukarıdaki listede de yer almaktadır.

Tablo 9. H. 1266 (M. 1849/1850) Yılından Sonra Mûsika-i Hümâyûnda Görev Yapan Müezzin-i Şehriyârîler

Sıra	İsimler
1	Miralay Rıfat Bey
2	Asım Efendi
3	Agah Efendi
4	Enderûni Binbaşı Latif Efendi
5	Onbaşı Edhem Efendi
6	Mustafa Efendi
7	Osman Efendi
8	Binbaşı Ferhad Bey
9	Kolağası İsmail Efendi
10	Enderûni Hacı Tahir Efendi
11	Enderûni Yüzbaşı Hidayet Efendi
12	Kolağası Topkapılı Raşid Ağa
13	Yüzbaşı Feyzi Efendi
14	Yüzbaşı Raşid Efendi
15	Binbaşı Baha Bey
16	Mülazım Hüsameddin Bey
17	Mülazım Halid Bey

18	Enderûni Mülazım Hafiz Tevfik Efendi
19	Serçavuş Mücib Bey
20	Ali Efendi
21	İsmail Bey
22	Ahmed Bey
23	Enderûni Asım Bey
24	Hafız Hakkı Efendi
25	Baha Bey
26	Enderûni Mülazım Abdi Bey
27	Enderûni İzzet Bey
28	Enderûni Hüsnü Bey

Tablo 9. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in eserinde taşrada görevli olduğu belirtilen müezzin-i şehriyârîlerin isimlerinin listesidir.

2.2.3.4. Kuran-ı Kerim Hafızları

28b varağında Mûsika-i Hümâyûnda görevli iken hafızlık çalışarak hafız olanların listesi verilmiştir. [83a] varağının kenarına düşülen notta Mûsika-i Hümâyûnda eski görevlilerden hafızlık yapanların hafızlıklarını Hafız Nuri Efendi ve Hafız Hacı Tayyar Efendi'den başladıklarını belirtmektedir. İlgili alanda çalışma yapanlar için hafızlık silsilesi önemli görülmektedir. Bu silsileyi araştırmak isteyen araştırmacılar için Mûsika-i Hümâyûn Tarihi'nde belirtilen, burada hafızlık yapmış olanların listesi aşağıda sunulmuştur.

Tablo 10. Mûsika-i Hümâyûn Tarihi'nde Hafızlık Yapmış Olanlar

Sıra	İsimler
1	Hafız Nuri Efendi
2	Hafız el-Hac Rıza Efendi
3	Hafız el-Hac Tayyar Efendi
4	Hafız Lütfi Efendi
5	Hafız Mustafa Efendi
6	Hafız Rıfat Efendi
7	Hafız Tevfik Efendi
8	Hafız Nazmi Efendi
9	Cenab Efendi
10	Hüsameddin Efendi
11	Hafız Hakkı Efendi
12	Hafız Osman Efendi
13	Hafız Hacı Seyfi Efendi
14	Yüzbaşı Hafız İbrahim Bey
15	Hafız Çavuş Hakkı Bey
16	Hafız İsmail Efendi
17	Hafız Hasan Efendi
18	Hafız Ahmed Efendi
19	Hafız Seyyid Ağa

Tablo 10. Mûsika-i Hümâyûn Tarihi'nde belirtilen hafızların listesidir. Bu isimlerin Mûsika-i Hümâyûnda görevli iken hafızlık yapmışlardır.

Yukarıda önemli olduğu düşünülen listelerin yanında *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserde birçok isim listesi yer almaktadır. Örneğin [104b] varağında "*Mekteb-i İdadiye Nakl Olunan Neferat*" başlığında yetmiş beş kişinin isimleri, baba adları ve memleketlerinin yazılı olduğu liste ve ve Asâkir-i Şahâne'ye naklolan iki kişinin isimleri ve rütbeleri bulunmaktadır. [105a] varağında "*Tekâüd olanlar"* başlığında yirmi beş kişilik isim ve rütbeleri; Enderûn'i Hümâyûna nakil olan on kişilik isim ve memleket bilgileri; kaydolup da yatak sermeyen altmış altı kişinin isim listeleri verilmiştir. Bu varakta bir tenkihatın toplamı hesaplanmış ve [104b] varağından itibaren Mûsika-i Hümâyûndan toplam 134 kişi olduğu görülmüştür. Eserde Terziler, berberler, kunduracılar, canbazlar, hacca gidenler listelenmiştir. [49a] numaralı varkta Osmanî ve Mecidî nişanlarını alan isimleri ve aldıkları nişanları içeren bir liste oluşturulmuştur. Bu listede terceme-i halleri yazılan isimler olduğu gibi orada belirtilmeyen nişanlar belirtilmiştir. Aynı zamanda hayatları hakkında bilgi verilmeyen bazı yerli ve yabancı isimlerin olduğu görülmektedir. Bu isimlerin ve diğer tüm bilgiler üçüncü bölümde sunulacağından bu isimler zikedilmeyecektir.

2.2.4. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* Adlı Eserde Geçen Bazı Kavramlar

Mûsika-i Hümâyûn Tarihi'nde mûsikî eseri olarak bir tek *"Bir Mısra Usulat Bir Mısra Makamat"* başlığı altında Nevres Efendi ismi yazılarak "*Rast geldim merğ-i zar içre o şuh dilkeşe*" mısraı ile başlayan Kar-ı Natık güftesi verilmiştir. Nevres Bey'in eserleri arasında böyle bir esere rastlayamadık. Ancak Hatipzade Osman Efendinin aynı beyitler ile Kar-ı Natık eseri olduğu bilinmektedir. Ancak aynı güfte Nevres Efendi ismiyle müellifin ikinci nüsha olarak temize çektiği yerde de bulunmaktadır (Takiyyüddin, 1878, s. 34a, 97a). Bunun dışında bir şarkıdan bahsedilmektedir. Bu şarkıyı Binbaşı Ferhad Bey'den "İki puhu bir dereden su içer" adlı şarkıyı dinlediğini belirtmektedir (Takiyyüddin, 1878, s. 118b). Bunun dışında bir eser ismi ya da mûsikî eseri tanıtılmamıştır. Eserde bazı mûsikî kavramların anlamları tanıtılmış bazıları ise yalnızca cümlede kullanılıp geçilmiştir.

2.2.4.1. Mûsika-i Hümâyûn Tarihi Adlı Eserde Tanımları Verilen Mûsikî Kavramları

Bando: Bando kelimesi İtalyancadır. Ağaç ve teneke ağız sazları olan klarnet,, flavta ve borulardan oluşan mûsikî heyetine bando denmektedir (Takiyyüddin, 1878, s. 41b).

Fanfan: İtalyancada süvari mûsikîsi gibi teneke sazlardan oluşan mûsikî heyetine denmektedir (Takiyyüddin, 1878, s. 41b).

Fasıl: Mûsikîşinasların bir yerde toplanarak eserler okumasına denmektedir. Taksim, peşrev, semai ve şarkıların toplanmasına denmektedir (Takiyyüddin, 1878, s. 99b).

Mûsika kelimesi ile ilgili bir başlıkta Mûsika kelimesinin tahkiki yapılmıştır. Endülüs Emevi Devleti ile birçok kültür unsurunun Frenkler tarafından kullanıldığı vurgulanmıştır. Mûsikî kelimesi Batılılar tarafından Araplardan alındığı, Mûsika kelimesinin muzika şeklinde telaffuz ettikleri anlatılmaktadır (Takiyyüddin, 1878, s. 36a).

Orkestra: Mûsika-i Hümâyûnda görevli Mülazım İsmail Bey'in tahkiki üzere orkestra kelimesi İtalyancadır. Fransızcasının orçestra alduğu belirtilmiştir. Sazende takımına denmektedir. Tiyatrolarda oynanan opera oyunlarına söylenen nağmelere ve ince sazlardan oluşan tiyatrolara mahsus mûsikî heyetine orkestra denmektedir. Sultan Abdülmecid zamanında orkestranın özel günü cumartesi akşamıdır. Her hafta sultanın huzurunda orkestra mûsikî icrâ eder (Takiyyüddin, 1878, s. 41b).

Pertetora: İtalyancada bir eseri sazlara taksim etmeye denmektedir. Mûsikî ilminde bir eserin sazların çalacağı partilerin belirlenmesi ile bir ahenk oluşturulmak demektir. Bu konuda Mûsika-i Hümâyûnda maharetli isimler bulunmaktadır. Bu kişilerin polka, vals, marş, mazurka, şutis, kadril, trentil havaları bulunmaktadır (Takiyyüddin, 1878, s. 41b,56a)

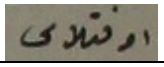
2.2.4.2. Mûsika-i Hümâyûn Tarihi Adlı Eserde Geçen Enstrümanlar

Orkesta'da çalınan sazlar Klarnet, Fagot, Fifre, Flavta, Büglü, Trombon, Serpantin, Bukçe olarak sayılmaktadır. Aynı dönemde İtalyan ve Fransız askerî bandolarında da benzer enstrümanlar kullandığı belirtilmiş olup Mûsika-i Hümâyûnda kullanılan sazlar ayrıca belirtilmemiştir (Karagül, 2019, s. 39). *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserde kimlerin hangi enstrümanları icrâ ettiği de belirtilerek kaydedilmiştir. Araştırmacılar tarihleri de dikkate alarak yıllara göre Mûsika-i Hümâyûnda hangi enstrümanların hangi dönemlerde icrâ edildiğine ulaşabileceklerdir.

Yukarıda Tablo 6.'te belirtilen orkestra sazende listesine göre orkestrada kullanılan enstrümanlar bombordut, boru, çelik, flavta, fuğuta, keman, obua, trambon, tranpete, davul, kılarnata, konturabas, korno, viyola, viyolonsel ve zildir. Tablo 7.'de belirtilen fasılda kullanılan enstrümanlar ise def, kanun, keman, kemençe, klarnet, luguta, ney, santur,

tanbur ve uddur. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserde geçen enstrümanlar ise aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir:

Tablo 11. Mûsika-i Hümâyûn Tarihi'nde Tespit Edilen Enstrümanlar

Boru	Düdük	Korno-i sinyal	Santur
Boson	Filavta	Luguta	Saçma tranpet
Borozan	Fuguta	Ney	Panton
Bügli[28]	İbu[29]	Klarnata[30]	Obua
Büksa /bukisan	İnce inla/kaba inla	Santur	
Cura[31]	Kanun	Tabl	Piyano
Çelik	Keman	Tanbur	Ud
Bombordon/ bombort	Kemençe	Tranpete	Viyola[32]
Daire/def[33]	Kontrabas[34]	Trambon[35]	Viyolonsel[36]
Davul	Korno	Tranpet	Zil

Tablo 10. Mûsika-i Hümâyûn Tarihi'nde tespit edilen enstrümanların isimlerini belirten listedir. Bu enstrümanlar eserde liste halinde sunulmamış olup eserde geçen isim ve çaldığı enstrümanların belirtildiği yerlerden seçilerek oluşturulmuştur.

[28] Bügli[28] Tenekeden imal edilmiş bir enstrumandır (Takiyyüddin, 1878, s. 17a). Büğlü olarak bilinen enstruman incelenen eserde bügli olarak okunmuştur.
[29] Frenk zurnası olarak tanımlanmıştır (Takiyyüddin, 1878, s. 40b).
[30] Mûsika-i Hümâyûnda icra edilen klarnetler iki çeşittir. biri si bemol akordunda olan klarnettir. diğerine ise ut denmektedir. ut denilen klarnet si bemol klarnetten biraz daha kısa olanıdır. Padişah tarafından önceden belirtilen bir hava yoksa o halde iki klarnet de Mûsikacıların yanında götürülmektedir. Sonraki dönemde mi bemol klarnetler kullanılmaya başlanmıştır. Mi bemol ut denilen klarnetten daha kısadır (Takiyyüddin, 1878, s. 17a).
[31] Mûsika-i Hümâyûnda kullanılan klarnetlerden en kısa olanına cura denmektedir. nevbette hangi hava çalınacaksa bu havayı çalmak üzere cura çalanın tercihine göre çalınmaktadır (Takiyyüddin, 1878, s. 17a).
[32] Kemanın biraz büyüğüne denmektedir (Takiyyüddin, 1878, s. 40b).
[33] Daire yani def fasılda belli bir şahsa mahsus değildir. H. 1266 (M. 1849/1850) senesinden sonra Sultan Abdülmecid döneminde olan fasıllarda dört beş daire bulunduğu kaydedilmiştir (Takiyyüddin, 1878, s. 38a,102b).
[34] Keman'ın büyüğüne denmektir (Takiyyüddin, 1878, s. 40b).
[35] Sürme trambon sürgülü olarak icra edilmektedir. O dönemde perdeli trambon bulunmamaktadır. Trambonlar perdesiz olarak kullanılmaktadır (Takiyyüddin, 1878, s. 16b).
[36] Orta büyüklükteki kemana denmektir (Takiyyüddin, 1878, s. 40b).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAKİYYÜDDİN MEHMED EMİN ALİ BEY'İN MÛSİKA-İ HÜMÂYÛN İSİMLİ ESERİNİN TRANSKRİPSİYONU

Transkripsiyon bir yazının farklı bir alfabe ile okunduğu gibi aktarılmasına denmektedir. Osmanlı Devleti'nde kullanılan Arap alfabesi ile yazıldığı için birçok harfin güncel alfabemizde karşılığı olmadığı, Türkçe yazımında kullanılan Latin alfabesindeki harf karakterleri yetmediği için bazı harflerin üzerine ya da altına işaretler konarak bu eksiklik giderilmiştir. Bu transkripsiyon metinleri "*Oktay New Trankripsiyon*" yazı tipinde yazılmış, kullanılan alfabe çalışmanın başında sunulmuştur. Bu alfabe ile ilgili harfler "https://www.isa-sari.com/etiket/oktay-new-transkripsiyon" sayfasından indirilerek Office Word programına eklenmiştir. Eser transkribe edilirken asıl metinde noktalama işaretleri bulunmadığından aynı şekilde noktalama işareti konulmamıştır. Paragraf başları ve özel isimlerin ilk harfleri büyük harflerle yazılmıştır. Bunun yanında metinlerde tüm araştırmalara rağmen okunamayan kelimeler okunabildiği şekilde yazılarak orijinal halleri resim olarak ilk geçtiği yerde dipnotta verilmiş diğer yerlerde okunduğu şekli ile yazılmıştır. Ayrıca bazı sayfaların yırtılması ve katlanması gibi sebeplerden dolayı okunamayan yerler [yırtılmış] ve [katlanmış] şeklinde belirtilmiştir. İncelenen eserde bazı isimlerin yanında harfler bulunmaktadır. Bu harfler okunduğu şekilde eserin transkripsiyonunda olduğu gibi "te, del, ayn" şeklinde isimlerin yanına eklenmiştir. Bu harfler aynı zamanda yanına yazıldığı ismin kaf: kurena, ayn: asker, te: tekaüd, elif: ihrac, mim: merhum/müteveffa şeklinde anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu harflendirme eserde isim benzerliğinden dolayı bir karışıklık olmaması için yapılmış olduğundan aynı şekilde harfin okunuşu verilmiştir. Transkripte terkip isimleri Allah lafzının muzafun ileyh olduğu yerlerde *"'Abdu'l-lāh"* gibi Allah lafzını kesmelerle ayırmamak için *"Abdullāh"* şeklinde birleştirerek yazılmıştır. Ancak Abdülaziz, Abdülhamid gibi terkip isimleri eserdeki gibi "*Abdü'l-Aziz", Abdü'l-Hamid*" şeklinde transkripte okunduğu gibi yazılmıştır. Eserde isimlerin ya da bazı bilgilerin alt alta gruplar halinde yazıldığı bölümler bulunmaktadır. Bu bölümlerde alt alta yazılmış olan iki satırlık küçük gruplar, yine tablo şeklinde yazılacak ve tablo çizgileri kaldırılacaktır.

Kelimelerin son harfleri tamlanacak kelime (muzaf) elif ile (ا /a) veya sesli durumunda olan vav (و /u) ile bitiyorsa o zaman izafet kesresi ye (ى) ile ordu-yı Hümâyûn

şeklinde yazılmıştır (Prof. Dr. Muzaffer Doğan, 2013, s. 122). Eş veya yakın anlamlı yahut zıt anlamlı kelimeler bağlama edatı olan (و) ile târ u mâr, herc ü merc örneğindeki gibi yazılmıştır. Ancak "ve" edatı ile kullanımı varsa "ve" edatı ile birbirine bağlanmıştır.

Osmanlı Devleti'nde hicri-kameri takvim kullanılmıştır. Hicri takvimde ay hareketi esastır. Hz. Peygamberin Mekke'den Medine'ye hicreti başlangıç kabul edilmiştir. Hicri aylarla Kameri aylar her yıl değişim göstermektedir. İncelediğimiz eserde ay isimleri bazen tam olarak bazen ise kısaltma olarak verilmiştir. Çalışmada kısaltma harflerinin yerine ay isimleri açık bir şekilde yazılmıştır. Eserde bazen Rumi bazen Hicri takvim kullanılmıştır. Bu yüzden ay ismi, Rumi aylar kullanılırken Rumi takvim esas alınarak Hicri ay isimleri kullanılırken de Hicri takvim esas alınarak dönüştürülmüştür. Eğer ay belirtilmemiş ise yıl çevirisinde net olarak bir yıl belirlenememektedir. Bu nedenle iki yılı da yazarak miladi takvim belirlenmiştir. Takvim çevirisinde TTK'nın tarih çeviri uygulaması esas alınmıştır[37]. Ay isimlerinin yazımı TTK'da belirtildiği şekilde yazılmıştır.

İncelenen eserde her sayfada Osmanlıca sayfa numarasının yanında muhtemelen mikrofilme alınırken verilmiş olan Latince sıra numarasının da bulunduğu görülmüştür. Bu nedenle çalışmada karışıklık olmaması için Latince sıra numarası mikrofilm sıralaması olarak değerlendirilmiştir. İlk sayfa kapak olduğu için değerlendirmeye esas alınmamıştır. Her mikrofilmin A ve B olmak üzere iki bölümden oluştuğu görülmüştür. Bu nedenle atıf yapılırken sağdaki sayfa [1a], soldaki sayfa [1b] olarak gösterilmiştir. Varakların taranırken bazı sayfaların yerlerinde olmadığı görülmektedir.

İncelenen eserin müellifin müsveddesinin olması nedeni ile bazı yerlerinin üzerinin çizilmiş bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu cümleler *"~~o vakit mülazımın aylığı yüz yigirmi yüzbaşının aylığı yüz seksen binbaşının aylığı yediyüz elli~~"* şeklinde aynen üzeri çizili olarak gösterilmiştir. Bununla birlikte bazı paragraf ve sayfaların tamamının üzeri müellif tarafından dikine ya da çaprazlamasına çizgilerle çizilmiştir. Bu şekildeki notlar üzeri çizilmeden çevrilmiştir. Karalanmış kelimeler okunabilmesi durumunda üzeri çizili olarak yazılmış, tereddüt edilenlerin orijinal resimleri yanında gösterilmiş, okunmayacak kadar karalanmış olanlar ise yazılmamıştır. Eserin birçok yerinde cümle aralarına eklenen bilgiler bir çizgi ile işaret edilerek sayfa kenarlarına, altına ya da üzerine yazılmıştır. Bu bilgiler cümle aralarında olması gereken yerine eklenerek cümle bütünlüğü sağlanmıştır. Çizgilerle

[37] TTK tarih çevirme klavuzu için Bkz. "https://www.ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/"

işaret edilerek cümle aralarına yazılması gereken işaretlenmiş yazılar yerlerine yazılarak karışıklık önlenmiştir.

Çalışmaya başlamadan önce dönem kaynakları okuma yapılarak dönemin dili ve üslubu tespit edilmiştir. Planlanan sürelerde uzamalar yaşanmıştır. Bunun nedeni Osmanlı Devleti'nde kullanılan Arap alfabesi ile yazılmış olan bu eserin okunmasındaki zorluk olmuştur. Tahmini olarak üç ay kadar sürede okunarak yazıya geçirilmesi planlanan transkripsiyon bir yıldan fazla sürmüştür. Eserde her bir varakta iki sayfa olması ve bu sayfaların transkripsiyonu birden fazla sayfa sürmesi nedeni ile üçüncü bölüm çalışmanın süresini uzatmıştır.

3.1. **Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in Mûsika-İ Hümâyûn İsimli Eserinin Transkripsiyonu**

[1a]

[1b]

Ṣaḥīfe

58

77

20

45

[2a]

Bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

el-Ḥamdü lillāhi rabbi'l-ʿālemīn ve'ṣ-ṣalātü ve's-selāmü ʿalā seyyidinā ve rasūlinā Muḥammedin ve ālihī ve ṣaḥbihī ecmaʿīn

Bundanṣoñra maʿlūm ola ki Enderūn-i Hümāyūn içün bu ana ḳadar tevārīḫ-i müteʿaddide yazılmış ise de maṭbuʿ ve meşhūrı iki ḳıt'a olub birisi Enderūn-i Hümāyūndan muḫrec Aḥmed ʿAṭā Beg merḥūmuñ ve digeri yine Enderūn-i Hümāyūndan muḫrec Ḥāfıẓ İlyas Efendi merḥūmuñ teʾlīfleridir

Aḥmed ʿAtā Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ yalıñız Enderūn-i Hümāyūn Aġalarıyla zenci ḥarem aġalarından teşekkül ve ẓuhūrını ve Mūsiḳa-i Hümāyūn ṭarafına geçen baʿzı

aġalarıñ isimlerini taʿdād buyurmuş lākin aḥvāl ve keyfiyātına dāʾir ʿatf-ı ḫāme-i himmet buyurmayub zīr perde-i ḫafāda ḳalmış oldıġından

Bu ʿabd-i ʿāciz kem-biżāʿa Taḳiyyüddīn Meḥmed Emin Ali ḳırḳ dört tārīḫinden ṭoḳsan dört tārīḫine ḳadar Mūsiḳa-i Hümāyūnda elli sene istiḫdam ile ~~sāye-i şāhānede~~ biñbaşılıḳ rütbesine nāʾil olmuş ve el-ān silk-i mezkūrda Fārisi ve lüġat ve inşā taʿlīmiyle sāye-i şāhānede iştiġāl itmekte bulunmuş iken Mūsiḳa-i Hümāyūn içün muḫtaṣarca bir tārīḫ-i ḫusūsī yazılması baʿżı iḫvān-ı kirāmıñ teşvīḳiyle arzu ~~olundıġından~~ olmuş oldıġından

Şevketlü kerāmetlü merḥametlü velīniʿmetimiz pādişāhımız es-Sulṭān el-Ġāzī ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān İbn-ü's-Sulṭan el-Ġāzī ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān İbn-ü's-Sulṭān el-Ġazī Maḥmud Ḫān efendimiz ḥażretleriniñ sāye-i maʿārifvāye-i mülūkāne~~lerinde~~ ve ʿasr-ı teraḳḳiyātı ḥaṣr-ı cenābiyle

Üstād-ı ekremim ʿulemā-yı kirām Devlet-i ʿAliyyeden Anaṭoli ḳażıʿaskeri pāyelü ʿallāme-i zamān Ketḫudā-zāde Meḥmed ʿArif Molla Efendi'niñ hümem-i aleyh-i rūḥāniye-i muḳaddeselerinden bi'l-istimdād ve'l-iṣtifāṣına mazbūṭ-i ʿāciz-ānem oldıġı ve taḥḳīḳ olunabildigi ḳadar müsteʿīnen bi-tevfīḳillāhi teʿālā ḳayd ve imlāsına ibtidā olundı

İḫale-i çeşm-i iltifāt ve müṭālaʿa buyuran ḫallān-ı bā-ṣafādan rica olunur ki vākiʿ olan ḫalel ve ḫaṭā ve ḳuṣūr ve kusūrını ~~mestūr ve maʿżur~~ ve emn-i ʿafv ve mürüvvetleriyle mestūr pūşīde buyurmaları ricā olunur zīrā mā lā yuʿlemü küllühū lā yütrekü küllühū ḳaʿidesine istināden teşebbüṣ ve ictisār olundı

Mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri teshīl ve āsān buyursun āmīn bi-cāhi'n-nebiyyi'l-emīn ve ālihī'ṭ-ṭāhirīn

Enderūn-i Hümāyūn Aġalarınıñ ~~Nizam Olduḳları~~ Müceddeden Teşkīl Buyurulan ʿAsākir-i Niẓamiye-i Şāhāne-i Ḳavānīn ve Niẓamları ~~Ḳonulduḳları İfraġ Olundıḳları~~ Konuldukları

cennet-mekān ḫuld-āşiyān Sulṭan Maḥmud Ḫān-ı Ṣānī ḥażretleri biñ ikiyüz ḳırḳ bir sene-i hicrīsi māh-ı Ẕi'l-ḳaʿdesiniñ ṭoḳuzuncı güni yeniçeri nāmında olan başı bozuḳ piyāde-i ʿasākirīni ibṭāl ve ilġā buyurub ʿasākir-i niẓāmiyeyi teyemmünen ve teberrüken teşkīl ve īcād buyurdıġı vaḳitde Enderūn-i Hümāyūnda olan altıyüz ḳadar aġalarıñ ve zenci ḥarem aġalarının tuvānālarından eñ evvel her üc oṭadan muaḫḫaran taʿmīm olunmaḳ üzere şimdilik otuzar kişi seçilüb ʿasākir-i niẓāmiye heyʾetine vażʿ olunmuşdur daha Mūsiḳa

teşkīl oluncaya ḳadar Enderūn-i Hümāyūn aġalarının eṣnā-yı taʿlīmde pīş-gāhlarında Enderūn-i Hümāyūnuñ ḳadīm mehter-ḫānesi çalınur ḥattā İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnundan öñlerinde mehter-ḫāne çalaraḳ ve sarāy aġaları ayaḳ ataraḳ niẓam heyʾetinde Bāb-ı Serʿaskeriyeye gelüb ve ḫāḳān-ı müşārun ileyh ḥażretleri teşrīf ve orada taʿlīm ve teʿallüm ve manevralar icrā olunub añlayanlarıñ fevḳa'l-ʿāde maḳbūl ve pesendīdesi olmuşdur zīrā cennet-mekān Sulṭān Selīm Ḫān-ı Ṣāliṣ merḥūmuñ niẓāmıyla bu Niẓām-ı Mahmūdīniñ arasında ṭopu ṭopu on ṭoḳuz sene güzerān itmiş ve Niẓām-ı Selīmīyi bilenler daha o vaḳit pek çoḳ mevcūd ve ber-ḥayāt bulunmuş olduḳlarından aʿla oldığı maʿlumları olmuşdur

Nitekim şevketlü padişahımız Sulṭān ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān Efendimiz ḥażretleriniñ evān-ı salṭanat-ı hümāyūnlarında teşkīl ve īcād buyurılan Mevkib-i Hümāyūn Ṭaburlarınıñ içinde Mūsiḳa-i Hümāyūn Ṭaburı pek az vaḳit ẓarfında muntaẓam muʿallim mektebden yetişmiş ʿasker gibi gösterdikleri mahāret ve intiẓām yalıñız kendi istiʿdādları olmayub ancaḳ görmüş olduḳları Sarāy-ı Hümāyūn terbiyesiniñ ve manzūr-ı ḥüsn-i nazar-ı şāhāneleri olduḳlarının ṣemere-i ḥasenesi oldığında iştibāh yoḳdur aġalarıñ biñbaşısı Ḫazīne Oṭasından Çuḳadar Meḥmed Emin Aġa ve kātibleri Ḫazīne-i Hümāyūn Kātiplerinden Ṭayyar Efendi naṣb olunmuşdur bu Ṭayyar Efendi soñra ʿAsākir-i Şāhaneye çıḳub müşīr olmuşdur

Mūsikānıñ Teşkīl ve İcādı

Mūsikānın īcādı Merkez-zāde Nūri Beg merḥūmuñ rivāyetiyle ḳırḳ üc tārīḫinde İtalyalı Mangil nām-ı Frenk ustanın taʿlīmiyle taḥsīl olunmuşdur Enderūn-i Hümāyūn aġalarınıñ mūsiḳaya elverişlilerinden otuz kişi ḳadar intiḫāb olunub yine Enderūn-i Hümāyūn dāḫilinde mūsiḳacı nasb ve taʿyīn buyurduklarıulmuşlardır ve Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ aṣıl ve esāsı bu vechle olmuşdur ~~bunlar oldığı~~ ve muḥarrir faḳīr Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳırḳ beş tārīḫinde Ġalaṭa Sarāyından naḳlile ~~kırk dört tārīḫinde~~ ḳayd ve çıraġ oldığım vaḳitde bu aġalarıñ cümlesi mevcūd ve naḳl-i hümāyūn Rāmi Çiftligi Ḳışlaġ-ı Hümāyūnunuñ ikinci defʿasındaki idi

[2b]

2

Ḳırḳ Bir Tārīḫinde Ġalaṭa Sarāyı Aġalarınıñ Bā-İrāde-i Ṣulṭan Maḥmud Ḫānī Niẓām Olub Taʿlīm ve Teʿallüm İtdikleri

Ġalaṭa Sarāyı aġalarıdaḫī hemān serīʿan icrā-yı taʿlīm ve teʿallüm itmek üzere aġacdan tüfenkler iʿmal itdirüb taʿlīm itmişlerdir ve taʿlīm ve teʿallümde kesb-i liyāḳat ve mehāret idenlerinden Tārīḫ-i ʿAtānıñ naḳli üzere otuzar otuzar Enderūn-i Hümāyūna bi'l-intiḫāb naḳl itmişlerdir

Enderūn-i Hümāyūn mehter-ḫānesindeki zurnā-zen aġalar mūsika ṭarafına geçüb ḳılarnaṭacı olmuşlardır Baba Meḥmed Aġa İsmāʿil Efendi Ḫalil Efendi ʿOṯman Efendi gibi ḫᵛānende ve sāzende ṭaḳımına Sarāy-ı Hümāyūnda çavuş taʿbīr olunur bu çavuşlardan birazı ve nāy çalanları nışfiyeler ile alafranġa havaya uyduraraḳ flavṭacılıḳ itmek üzere Mūsiḳa ṭarafına geçmişlerdir nışfiye çalan aġalar Kilārlı Çavuş Muṣṭafa Efendi ki soñra imām-ı şehriyārī olmuşdur ve Kilārlı Çavuş Nūri Beg ve Ḫazīneli Çavuş ʿAzīz Beg ki muṣāḥib-i şehriyārī idi nışfiye didikleri saz nāyiñ küçügi ve curasıdır

Ḫākān-ı Müşārun İleyhiñ ʿAsākir-i Nizamiye-i Şāhānelerini Bizzat Ḳumanda ~~itdigi~~ Buyurduḳları

Ḫākān-ı müşārun ileyh ḥażretleri Enderūn-i Hümāyūn aġalarını ve zenci ḥarem aġalarını niẓām idüb İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnunda Gülḫāne Meydanında taʿlīm ve teʿallüm itdirüb kendüsi ḳumanda buyurur bir gün ʿasākire ḳumanda buyururken neferāt-ı ʿaskeriyeden bir neferiñ nimteni sökülüb altından beyāz gömlegi görünür ve ḫākān-ı müşārun ileyh ~~görür~~ ḥaẓırında daḫī manẓūr-ı çeşm-i dürbinleri olur ḫaber yollar ki niçün nimtenini dikmemiş nefer cevābında efendim ipliġim yoḳ ve iplik almaġa param daḫī yoḳ dir tekrar ḫaber yollar ki niçün żābiṭi yoḳlama idüb görmemiş ve iplik alıvirmemiş biz żabiṭlerine aydan aya bu ḳadar para viriyoruz hepsi kendüleri içün degil neferātını baba gibi īcābına göre idāre itmeli żābiṭān neferātıñ maʿnevī şandıġı gibidir buyurur ~~o vakit mülāzımıñ aylıġı yüz yigirmi yüzbaşınıñ aylıġı yüz seksen biñbaşınıñ aylıġı yediyüz elli~~ raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten cenāb-ı ḥaḳ azze ve celle o yatdıkca ḫafīd-i saʿīdi veli'n-niʿmet-i bī-minnetimiz pādişāhımız Sulṭān ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretlerini bā-kemāl āsāyiş

ṣıḥḥat ve ʿāfiyet ve ten-dürüstī taḫt-ı ʿālibaḫt-ı cihan-dārīlerinde ilā yevmi'l-ḳıyām daʾim ve ber-ḥudār ve muvaffaḳ bi'l-ḫayr buyursun āmīn

Enderūn-i Hümāyūndan Mūsiḳa Ṭarafına Geçmiş Baʿzı Aġaların Esāmīleri

Biñ ikiyüz ḳırḳ üc tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūn daha yeñi tertīb ve tanẓīm buyuruldıġından ~~teşekkül ve ẓuhūr ittiginden~~ otuz kişi kadar ~~kırk ḳişiden iba~~ olub zenci aġalarından daḫī Mūsiḳa-i Hümāyūnda dört aġa var idi biri Ḫaydar Aġa ki soñra ḥasbe't-teslīl İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnunda baş kapu oġlanı oldı ikincisi ʿOṣman Aġa ki soñra bu daḫī Ḫazīne vekīli oldı ücüncisi Ṭalḥa Aġa ki muʾaḫḫaran ḳızlar aġası oldı dördüncisi Beşir Aġadır Ḫaydar Aġa ḳılarnaṭa ʿOṣman Aġa borı Ṭalḥa Aġa borı Beşir Aġa saçma tranpetesi çalarlar idi aġalardan Noḳta Meḥmed Efendiyi Mūsiḳaya geçen aġalara müdīr nasb buyururlar umūr-ı vākıʿayı Mūsiḳada bulunan eski aġalar ile müşāvere itmek üzere Ḫālid Aġa uzun boylu oldıġından ṭopuz bi-dest olaraḳ ṭanbūr major bu Ḫālid Aġa soñra ferīk olub Ḥacı Ḫālid Paşa ve şeyḫü'l-ḥarem-i ḥażret-i nebevī olmuştur Çavuş Muṣṭafa ʿİzzet Efendi nısfiye-zen muʾaḫḫaran ḳornocı olmuşdır bostancıbaşılıḳdan ṣadr-ı aʿẓām olan Deli ʿAbdullāh Paşa-zāde Ḥasan Beg ḳornocı olub çavuş iken ücyüz ḳuruş maʿaş-ı pādişāhī ile çıraġ ve esbaḳ żaptiye müşīri Pepeyī Meḥmed Paşaya dāmad olub mīr-mīran naṣb ~~olaraḳ Ḥasan Paşa~~ buyurulmuşdur bu Meḥmed Paşa mine'l-ḳadīm ʿAbdullāh Paşanın mīr-i aḫveri imiş ~~Ḥasan Paşa kendüsünüñ efendi-zādesidir~~ ḳapudan-ı deryā olub Ḫayru'd-din Paşa-yı Ṣānī olan Çengeloġlu Ṭāhir Paşanıñ maḥdūmı Ḥalīm Beg ḳılarnaṭacı Merkez-zāde Nūri Beg ḳornocı ki soñra müşīran-ı ʿizām ʿaskeriyeye ḳapu ketḫudāsı nasb buyurulmuşdur meşhūr Fārisī ḫ̆ācesi Muse Nāzm-ı Cevāhirnāme-i Zebān kitābının nāzımı ʿaynī Efendinin maḥdūmı Kemāl Efendi ḳılarnaṭacı ki muḥarrir fakīrin onbaşısı idi ~~bu Aynī Efendinin~~ fakīrin az bir müdde bu ʿaynī Efendinin bir beyiti vardır

Beyit (meyiñ envāʿını rindān aldı saman arpa suyı zühāde ḳaldı) ~~bu Kemāl Efendi soñra Bāb-ı ʿĀlīde żābitān-ı aḳlām zümresinden olub Ġālib maḫlaṣıyla bi-nām olmuşdur~~ esbaḳ Ḳāʾim-maḳām Rüşdü Paşa birāder-zādeleri İskender ve ʿĀtıf Begler flavṭacı Ṭayyar-zāde Müverriḫ Aḥmed ʿAtā Begin birāderi Ḥalīm Beg fuġutacı Yesāri-zāde Necib Beg büglici ~~soñra Mūsiḳa-i Hümāyūna birinci ẓābit olmuşdur~~ Muḫlis Beg tranpeteci ki soñra ʿAsākir-i Şāhāneye ferīk ~~olmuşdur~~ nasb buyurulmuşdur Ḥüseyin Aġa flavṭacı ki soñra ʿAsākir-i

Şāhāneye ferīk nasb ~~Ḥüseyin Paşa~~ buyurulmuşdur ~~Ṭaye-zāde Meḥmed Beg Nuṣret Paşa Müşīr Meḥmed Nuṣret Paşadır ṭāye zādedir Filavtacı Ṭāye zāde Raġıb Beg düdükci Ṭāye-zāde Meḥmed Beg flavṭacı Ṭāye-zāde Yūsuf Beg tranpeteci~~ Ṭāye-zāde Meḥmed Beg flavṭacı ki ḥālā Müşīr Meḥmed Nuṣret Paşadır Ṭāye-zāde Rāgıb Beg düdükci Ṭāye-zāde Meḥmed Beg flavṭacı Ṭāye-zāde ~~Meḥmed Beg~~ Yūsuf Beg tranpeteci Berber İsmāʿil Aġa ṭablcı Sırrı Efendi-zāde Eşref Sırrı Efendi büglicü ~~Baba Meḥmet Aġa ḳılarnaṭacı~~ Baba Ḥüseyin Aġa büglici Baba Muḫtar Aġa borı-zān İsmāʿil Aġadan soñra Zeki Meḥmed Aġa-zāde ʿOṣman Beg ṭablcı ʿİsmet Aġa ḳılarnaṭacı Çerkes Ḥasan Aġa borı-zān ki soñra ʿAsākir-i Şāhāneye naḳlile livā olub Rusya ile bin iki yüz yetmiş muhārebesinde Ḳarṣ tarafında muḥārebeler itdikdenṣoñra şehīd olmuşdur ~~şeciʿ ve ḫayūr zāt idi~~ raḥmetullāhi ʿaleyh ~~İsmāʿil Efendi Ḫalil Efendi ʿOṣman Efendi bu üc zāt bālāda muḥarrerdir ve Baba Meḥmed Aġa bālāda muḥarrerdir~~

[3a]

3

Ressam Tevfīḳ Beg flavṭacı ki soñra ~~Ferik Tevfiḳ Paşa~~ ferīk nasb buyurulmuşdur olmuşdur Muḫtar Aġa saçma tranpetecisi ki soñra beytü'l-māl-i müslimīne dellalbaşı olmuşdur ḫastalar aġası Reşid Efendi ser-pantoncı ʿAzīz Aġa ser-pantoncı Hurşid Aġa tranpeteci ki soñra Medīne-i Münevvereye taʿmīrāt müdīri nasb olmuşdur Muṣṭafa Aġa borı-zān ki soñra terk-i dünyā idüb Adana ṭaraflarında Açıḳbaş Sultan nāmıyla maʿrūf olmuşdur Canbaz ʿAli Beg bukisancı bu ʿAli Beg ikinci Ṭarabyada deñiz kenarında yüzeyim dirken ayaġı ḳaydı derin yere gitdi yüzmek bilmez imiş az ḳaldı ki boġuluyor idi ~~yüzi başladı morarmaġa kenardan göriliyor idi~~ mūmā ileyh Borı-zān Muṣṭafa Aġa orada kenarda bulundı yüzmek eyü biliyor imiş hemen urubasıyla deñize atıldı ʿAli Begi ḳurtardı sulṭanlıġınıñ numūnesini orada gösterdi ~~dimekdir~~ fakīr orada kenarda bulunmada gördüm ḥafaẓanallāh-u teʿālā mine'l-mehālik şükür Ḥasan Aġa ḥamāmcı

Hababam Ḳırbıyıklı Emin Aġa zil-bān Necib Aġa Hacı Ḫālid Paşadan soñra topūz-i bi-dest tanbūr-i major terpuşcı Muṣṭafa Aġa basoncu māni söylemekde meşhūr Rıfʿat Begin birāderi Şemsi Beg kılarnaṭacı diger Şemsi Beg fuġuṭacı Rāsih Beg ḳılarnaṭacı Edib Efendi ḳornocı Ṣafvet Beg ḳılarnaṭacı Eyüb Efendi ḳılarnaṭacı ~~ki emtiʿa meʾmūrı gümrük... mehir~~

~~meʾmūrıdır~~ Mā-beynci Muṣṭafa Aġa büglici Nedīm Aġa çelikci daha eski aġalar var idi ama fakīrin o vakit sabāvetim zamānı bulundıġındandır ḫātır idemedim ḳırḳ elli kişiye baliġ olur ~~otuz kırk kişiye varır~~

[3b]

4

~~Müşīr Meḥmed Nuṣret Paşa Ḥażretlerinin Terceme-i Ḥālidir~~

Müşīr Nuṣret Meḥmed Paşa ~~Şevketlü Ṣulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān Efendimiz ḥażretlerinin yāver i ekremi Yāver i Ekrem Ḥazret i Müşīr Nuṣret Meḥmed Müşīr Meḥmed Nuṣret Paşa~~ elli üc senesi evāilinde Mūsiḳa-i Hümāyūndan ~~Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūmuñ irādesiyle ḥarbiye mektebi'ne irāde-i hākān müşārun ileyh mekteb-i har~~ naḳl itdi zīrā ~~öyle~~ ʿulūm ve fünūna öyle sıḳı ve verziş görülmüş şey degil muḥarrir fakīr daḫī şerīki bulunub oldıkca derse çalışur idim lākin öyle çalışış görülmemiş o vakit ānıñ ḳuvvesinde olan ʿilmi Mūsiḳa-i Hümāyūn dāʾiresine sıġmayub nihayetinde Mekteb-i Ḥarbiyeye naḳline sebeb gösterüb ḫākān-ı müşārun ileyhiñ irādesiyle Mekteb-i Ḥarbiyeye naḳl itdi o zamān iʿdādiye ḥarbiye ikisi bir idi Mūsiḳa-i Hümāyūnda olan iki yüz elli ḳuruş maʿaşı mektebe nakloldu zīrā o vaḳit mektebe herḳangı ṣınıfdan naḳliderse o sınıfda aldıġı maʿaşı mektebe naḳlile yine almaḳ mektebin nizāmından idi mektebde fünūn-ı ḥarbiyeyi bi't-taḥsīl ʿAsākir-i Şāhāneye yüzbaşılık rütbesiyle geçüb ~~birçok fevkalʿāde meʾmūriyetleriñ ḥüsn-i īfāsına muvaffāḳıyetle~~ merātib-i ʿaskeriyeyi derece bi-derece teraḳḳī ve iḥrāz iderek Devlet-i ʿAliyyede rütbe-i ʿulyā-yı vezāreti ~~ve müşīr~~ hāiz olmuşdur

Müşārun ileyhiñ pederi Hamza Beg namında tüccardan ve Çerākesenin eşrāfından muʿteber ~~eşrāf ve aḫrārından muʿteber ve maʿruf~~ bir zāt olub biñ ikiyüz kırk dört tārīḫinde Sefer Beg ile berāber ḳabāil-i Çerākese vekāletiyle İstanbula gelüb ~~muḥarrir fakīr soñraları görmüş idim ʿAbbas ve Süleyman nāmında iki nefer nezdinde hidmetine maḫṣūṣ kölesi daḫī Ḥasan var idi ve köleler saḳallı bıyıḳlı idiler ḫāḳān-ı müşārun ileyh Hamza Bege~~ Beşiktaş civārında mine'l-ḳadīm mevcūd olan ve ücyüz hāneyi müştemil bulunan Yaḥyā Efendi maḥāllesinde ḫāḳān-ı müşārun ileyh bir hāne iḥsān ~~iderek~~ buyurarak Der-saʿādet sākinlerinden olmuş ve yedine Devlet-i ʿAliyye tüccar berātı virilmiş oldıġı ḥālde ticaretle Dersaʿādetden Ḳırım sevāḥiline gider iken Rusya ḥarb gemileri teṣādüf ider Çerkesistan

baña virilmiştir aḳvām-ı Çerākese benim aḥālim dimekdir bu eşyā kaçak sayılur dir żabt ider o eşyānıñ istirdādı içün mūmā ileyh soñradan çok uġraşdı ve ḥak kazandı ~~mīr mūmā ileyh yigirmi sekiz evlad sāḥibidir üc dört neferi Baġdadda üc dört neferi Mısırda ve sāir mahallerdedir Mışırdakileriñ birisi İbrāhim Paşadır İstanbulda Süleymāniyede bāb-ı fetvānın civārında konaġı olan Esbak Ser-ḳurenā-yı Müteveffā ʿİzzet Begiñ vālidesi Ḥamza Begiñ kerīmelerindendir~~

Müşārun ileyh ḥayliden ḥayli fevkalāde meʾmūriyetlerde ~~bu Devlet i ʿAliyyede çok fevḳalʿāde hayli meʾmūriyetlerde ḫidmetlerde~~ istiḥdām olunub hüsn-i netīcesine daḫī muvaffak olmuşdur daha livā kātibi olub Pārisde taḥsīlde iken ~~Sulṭān Abdü'l-Mecid Ḫan merhūmuñ muḫbiri idi ḥattā~~ Ḳırım Muḥārebesini ~~daha~~ vukuʿ ve zuhūrundan bir sene evvel Pārisden ḫaber virir ~~İstanbulda kimse inanmadı şānıñda Mançikof gelince ha aşlı varmış didiler ve esbaḳ ṣadr-ı aʿẓām Reşid Paşa merḥūm o vaḳit kendüsüne muḥabbet itdi~~ baʿde mīr-alaylıġında Tunus ve Trablus ṭaraflarında Şeyḥ Ġuma nāmında bir müfsid ẓuhūr ider oralardan arada Cezayire daḫī geçer Fransız politikasından da karışdırır belki içinde ~~Fransız~~ onların da parmaġı var oralarını çorba itmek isterler ele avuca sıġmaz ~~vāliler āciz kalur~~ bunuñ üzerine ~~Sulṭān ʿAbdü'l Mecid Ḫān merḥūm irāde buyurur ki derdest i icrā olunan Tunus Tanzīmāt-ı Ḫayriyesini icrā itmek ve hem~~ müfsid-i merḳūmı derdest ve girift itmek üzere ~~Mīr-alay Nuṣret Beg gitsün deyü binaen-berīn yedine fevka'l-āde taʿlīmāt-ı iʿta~~ vesāik Şadi nām-ı vapūr-ı maḥṣūsı ile ol ḥavāliye iʿzam buyururlar oraya gider sāye-i Devlet-i ʿAliyyede ~~ve lahvā yı Devlet i ʿAliyye üzere tanzīmātı icrāsıyla Guma nām~~ müfsid merkūmuñ defʿi sāʾiline muvaffaḳ olur

~~Tunusa muvāṣalatlarında Fransız konsolosu gelür sefāretinizi tebrīk iderim dir cevābında ʿafv iderseniz burası Devlet-i ʿAliyyenin kendi mülkidir Benimki meʾmūriyetdir Tunus ecnebī mülki deġildir ki sefāret olsun dir ḳonsolos maḥcūb olur çekilürse de arkasını bıraḳmaz arkasını bıraḳmaz tā ḳonsolos ʿafv idersiniz ben ḫaṭā itdim diyinceye ḳadar~~ itmişim ~~diyinceye ḳadar sorar arkasını bırakmaz~~

[4a]

5

Li-ecli’t-taḥsīl bin ikiyüz altmış dört tārīḫinde Pārise vardığında orada oṭasında kendi kendine ʿakl-ı fikriyle bir meşveret ider ʿilim ikidir biri ʿilm-i meʿāş biri ʿilm-i meʿaddır ʿilm-i meʿād ʿilm-i āḫiret ve ʿilm-i dindir ʿilm-i meʿadda bunlara iḫtiyācımız yokdur deyü o defteri ḳapar ʿilm-i meʿaşda daḫī bütün bütün bilmez degilim sarāyda ve Mekteb-i Ḥarbiyede oḳudum dir fünūn-ı ʿaskeriyeden bilmediklerini bir cüdūl yapar ibtidā bir lisān ḫᵛācesi ṭutar Fransız lisānını öġrenmekden başlar Parisde dört yıl oturur ve o müddet içinde başına hiç şapḳa giymez zīrā ~~o vaḳit Pārisde bulunub da şapka giyen baʿżı kimseler ile mübāḥaşe eşnāsında bu siziñ başıñıza giydiġiñiz~~ bu şapḳa bizim din ve meẕhebimize muvāfıḳ olmadığı ḥālde Devlet-i ʿĀliyyede kāʾin ṣınıflardan hiçbir ṣınıfda giyilür bir kisbet-i maḥṣūsa deġildir ḥattā Devlet-i ʿAliyyeniñ Hristiyan aḥālīsinin bile kısbeti deġildir şapḳa giymekle Fransızlarıñ ʿuḳelā ve üdebāsına çatılmaz ānlara ṣanʿat ve ~~insāniyet ve~~ kābiliyet ile çatılur

Anlar oraya baḳarlar dir ~~deyü ıskāt ve ilzām ider~~ ve kendüsi Pārisde şapḳa giymedigi ḥālde onlar~~dan~~ daha ziyāde maḳbūl udebā olur

~~Parisde dördüncı senede orada Devlet i ʿAliyyeniñ elçisi Kalimāki Beg bunı çekemez aḥvāl-i Frenkistānī ṭoġrudan ṭoġruya Devlet-i ʿAliyyeniñ Pādişāhına ḫaber virdigiçün nefsāniyet ider ḳalḳar uġraşmaġa bunuñ da ḥaḳḳı oldığından tekeşşür göstermez yoluyla niẓāmıyla müdāfaʿa ve mukābele ider iş alevlenür Fransızlar bunuñ ḥaḳlı Kalimāki Beginiñ ḥaksız oldığını añlarlar sizi burada bizim maḥkemelerimizde müdāfaʿa idelim dirlerse de kendi devleti iḥḳāḳ itmezmiş gibi görüneceginden onıdaḫī kabūl itmeyüb biz kendi devletimiziñ maḥkemelerinde müdafaʿa oluruz dir ve bu iş ol vaḳit İstanbula ʿaks idüb ricāl i Devlet i ʿAliyyeden Kemāl Efendi ile Ḫāriciyeden ṣarrāfīn nāmında bir Ermenīyi bu işiñ taḥkīki żımnında Pārise meʾmūr ve iʿzām iderler Pārise vardıklarında Kalimāki Begin ḥaksız oldığını anlarlar İstanbula yazarlar azli lāzım gelür elçiyi ʿazl iderler bunu daḫī~~ altmış ṭoḳuz tārīḫinde İstanbula gelür ~~İstanbula getürürler~~ Pārisde müddet-i ikāmeti beş sene ḳadar olur ~~otuz dörtde Pārisde iken iken kendüsüyle ekşerī mükātebe iderdik~~ benim burada Müslimanlığım daha ḳuvvetlendi deyü yazardı ~~bozulmaḳ nerde ḳaldı~~

~~Pārisden İstanbula gelürken Nemse içinden Ṭuna nehrinden gelür Bulġar Kalʿasının öñünden geçerken biraz istibdāl i ʿasker i neferātı vapura korlar eşnā yı rāhde Bu neferlere gemici Frenkler bi-ġayr-i ḥaḳ ḥakāret iderler bu da żābitān-ı ʿaskeriyeden bulundığından neferātı istişḥāb ider Frenkler buña da ḳarşu ḳorlar ḳapudan da gelür biribiriyle mükāleme ve mübāḥeşeyi azdırırlar nihāyet~~ naṣılsa vapur yola revān olur Varnanın öñüne gelür ḳapudan vapuru demürler Varna muhāfıẓına ḫaber yollar ~~bu zāt Nuşret Efendi~~ vapurdan çıkmadıkca ben vapurı İstanbula götürmem dir o vaḳit orada muhāfıẓ bulunan ʿĀşir Baba ~~ḫaber~~ adam gönderir ki bu münāzaʿalı vapurdan ḥaḳḳında arkadan gelen vapura rukūb ile ~~ista~~ teşrīf idin dir müşārun ileyh cevābında ben İstanbula ḳadar muḳāvele itdim İstanbuldan başḳa yere çıkmam dir ḳapudan başa çıḳamaz nāçar ~~İsta~~ ḥareket ider İstanbula gelür İstanbula gelince ~~vapur~~ müdāfaʿa olurlar ḳapudanıñ ḥaḳsız oldığı tebeyyün ider ʿazli lāzım gelür Lovid Kompanası kapudanı ʿazlider zīrā vapurda kimileriñ itdiği ḥaḳsızlığı vapurdaki müşteriler hep görmüşler ānlarıñ isimlerini İstanbulda maḥāllerini maḥāllerini müşārun ileyh taḥrīr ve żabṭ itmiş oldığından İstanbula gelince ānlar şehādet itmişler ~~daʿvā ḳazanılmış~~ kapudanın haksızlığını meydāna çıkmış ~~İstanbulda müdāfaʿa olurlar ḳapudan ḥaḳsız çıḳar ʿazli lāzım gelür Nemseniñ Lovid Kompanası kapudanı ʿazl ider yaʿni ḥaḳlı oldığı māddede daʿvācısı ecnebī ve patenteli olsa da yine müdāfaʿa ider el-ḥakku yaʿlū ve lā yuʿlā ʿaleyhedir yaʿni ḥaḳ ẓāhir olur meydāna çıkar ḥaḳḳı bir şey örtemez ve üzerine çıkamaz dir muḳābele ve mudāfaʿadan giru durmaz sāʿye-i şāhānelerinde müşārun ileyh doġrusı vaḳtiñ ḥ̆āce paşası gibidir~~

~~Şevketlü Sulṭān ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān Efendimiz Ḥażretleriniñ~~

Ġarb-ı Ṭrabluslı evlād-ı ʿArabdan ~~Tatvani-zāde~~ muḥaddiṣ meşhūr edib fāżıl İstanbulda Ebu'l-feṯḥ ~~Fātiḥ~~ Sulṭān Meḥmed Ḫān Cāmiʿ-i Şerīfinde ehādīṣ-i şerīfe tedrīṣ iden ʿayn-ı Vāḥid Mevlānā Tatvani-zāde Ḥacı Aḥmed Efendi merḥūmdan kütüb-i sitte cümlesinden Buḫāri-i Şerīfi rivayeten ve dirāyeten okumuş ḥatmetmişdir

Rivāyeten ve dirāyeten taʿbīri muḥaddisīn-i kirāmıñ ıṣṭılāḥātındandır ehādīs-i şerīfeyi beyān iden kütüb-i sitte bunlardır Buḫāri Müslim Sünen-i Tirmizī Sünen-i Neseī Sünen-i İbn-i Māce Sünen-i Ebī Dāvud bunlardan başḳa daha kütüb-i ehādīs-i şerīfe vardır Şifā-yı Şerīf ve Cāmiʾu'ṣ-Ṣaġīr vesāire gibi

[4b]

6

Ḳırım Muḥārebesinden soñra ~~ordu baḳāyāsı beş on biñ ḳadar żābitān mecḥūlü'l-aḥvāl eşḫāṣ ı~~ Rumeliyi istīlā ider köyden köye ~~değil belki evden eve~~ geçilmez olur ~~vāliler ʿāciz ḳalur Sulṭān ʿAbdu'l-Mecīd Ḫān merḥūm irāde buyurur mīr-alay Nuṣret Beg o aḥvālin ıslāḥına meʾmūr olsun gitsün deyü yerine fevka'lʿāde taʿlīmāt ı iʿtāsıyla İstanbuldan iʿzam iderler Varnaya çıkar~~ ḫāricen ve dāḫilen aḥālīyi kefālet-i müteselsile tahtına alur teẕkiresiz ve numresiz mürūr ve ʿubūrı menʿ ider hemān o güni Müsliman kılığına girüb ve kendülerine Müsliman isimlerini taḳub biribirlerini Maḥmud İbrāhim Süleyman Ḥasan deyü çağıraraḳ ve eṭrāfına o Müsliman isimlerini işitdirerek ~~İngiliz ve Fransız żābitān ve eṭbā-yıvesāir meʾmūrātını öldirenleri~~ ve mūmā ileyhimi öldürenleri yollarda emniyet ḥaydud Bulġarlık Varnanın içinde derdest ve girift idir Ḳırım Muḥārebesiniñ soñı oldığından İngiliz Fransız ~~żābitānı~~ ve Sardunya birçok haydutlar ve ordularınıñ bakāyāsı Varnada bulunmaġla ānlarıñ kübrāsından ve ıṣlāḫın żābitān ve vücūhundan ~~başḳa~~ ve metropolitlerden ḳöşe başılardan ve çorbacılardan mürekkeb bir meclis-i kebīr cemʿ ider o ḥaydudları da meclise getürürler eski adını yeñi adını söyledirler eski adı meṣela Petro Metro Yuvanço yeñi adı Maḥmud İbrāhim olub ḥaydudlarıñ Müslimanlardan olmayub Bulġarlardan oldığını tebeyyün itdirir meydāna ḳor āmir-i milel-i muḫtelifeden mürekkeb olan meclis-i kebīr aḥalisi şaşarlar kalurlar Devlet-i ʿAliyyeye ~~devlete ve devletin meʾmūrına~~ teşekkürler iderler ~~çünki İngilizler Fransızlar muḳaddem şikāyet itmişler ki bizim dostluk itdigimiz Müslimanlar bizi kendü memleketlerinde kendüleri öldüriyorlar bu naşıl insaniyetdir dimişler bunuñ üzerine Devlet-i ʿAliyye meʾmūr-ı maḥsūsı göndermiş ḥalbuki~~ iş başka dürlü imiş işin rengi ~~degişür~~ degişür O vaḳit Moskov ve Artu doḳusu parmaġı girdiği anlaşılub meydān-ı ẓuhūra ~~çıktı~~ çıkar

Sulṭān ʿAbdü'l-ʿAzīz merḥūmuñ zamānında Ṭrabzonda iʿşardan dolayı ahāli ile hükūmet beyninde bir hoşnutsuzluk ẓuhūrıyla arbedeler vukuʿ bulur ecnebīlerin de canına minnet ānlarda müdāḫale iderler iş büyür Devlet-i ʿAliyye vāliyi ʿazlider işbu ~~yezīd-ber-vāliniñ iʿzāmı lāzım gelür pādişah-ı maġfūr müşārun ileyh irade buyurur ki Müşīr Nuṣret Paşa~~ Serezde ẓuhūr olan āteş-i fitneyi itfā itmek üzere müşārun ileyhi vāli nasb iderler ~~muḳtedir~~

~~erbāb-ı liyākatdendir o gitsün deyü bunuñ üzerine vāli naṣb olur~~ Ṭrabzona gider ibtidā aḥvāl-i aḥālīyi istimzāc itdikden ve konsoloslarla görüşüb ānlarıñ ellerini çekdirdikten ve merkez vilāyeti ve mülhiḳātı ~~kendüsi~~ dolaşub añladıḳdanṣoñra ~~ayet-i kerīmeler ve hadīṣ-i şerifler ve~~ kelām-ı kibar ve kelām-ı ḥükemā ile müṣbet ~~müberhen~~ ve matbuʿ vesāyālar müdīrlere varıncaya ḳadar neşr-i iʿṭā ile ~~ve daha tedābir-i ḥasene-i ile taḥrīren ve şifāhen~~ ahālīye ṣalāḥı taʿlīm ve taḳrīr ve ārızı olan fesādı sāye-i Devlet-i ʿAliyyede itfa ve emaneye muvaffaḳ ~~olmuşdur~~ olur

~~Ḥuṣūsiyle Ḳırım Muḥārebesindensoñra dörtyüz biñ ḳadar muhāciri bıraḳılmadan bir başḳa iklime naḳlile iskān itmek ve aḥāli-i kadīmesiyle imtizāc itdirmek ve köyler ḳaṣabalar yollar cāmiʿler mektebler ve baʿżı yerine göre aḥālī-i ḳadīme-i Naṣrāniyeye kiliseler inşā ḳılmaḳ ve bunlarıñ evlerini yapmaḳ ve taḥmını öküzini ve medār ı maʿāşını bi't tefekkür sandıḳlar vażʿ ve tertīb itmek ile din ve devlete ḥüsn-i hidmet itdigi tevārīḫ-i alemde ʿayān ve inẓār-ı dāḫilī ve ecnebīde bunlar gibi ve bu yeñi iskān olunan ahālīden zirāʿat itdikçe Devlet-i ʿAliyye on iki sene ḳadar iʿşārı ve bir somat-ı sāireyi ʿafv itmiş ise de yine onlardan 'öşr alunub icār itdigi sandıḳlara vaż' ile ahālīniñ iḫtiyarları maʿrifetiyle yine kendülerinden öküzi ve tahmını olmayanlarına o sandıkdan yine eda itmek şarṭıyla ikrāż iderler~~

~~Cennet-mekān Sulṭan Mahmūd Ḫān merhūmuñ kerīme-i muḥteremesi Münīre Sulṭānın vālidesi ḥāmile oldıġında Ānapa vālisi Çeçenoġlu Ḥasan Paşaya Çerākisenin ʿabīd ve Memlük ṣoyundan ahrārī cinsinden ṭāyeliḳ ḫidmetinde istiḫdām olunmaḳ üzere bir ḥāmile ḳadın irsāl eylemesine dāʾir o vaḳıt yazarlar bunuñ üzerine Bijeduġ Ḳabīlesinden bi't-teṣādüf Nuṣret Paşaya ḥāmile olan kadını İstanbula Topkapu Sarāy-ı Hümāyūnuna gönderürler geldikden biraz vaḳıt ṣoñra vażʿ hamlider muʾaḫḫaran Münīre Sulṭānıñ velādetinde ṭāyeliḳ ḫidmetiyle istiḫdām olunur ṭāye-zādeniñdaḫī ismini Meḥmed tesmiye idüb Enderūn-i Hümāyūna çıraġ iderler zamān-ı sabāvetinde Ḥarem-i Hümāyūnda perver-i siyāfete olub muʾaḫḫaran Mūsiḳa-i Hümāyūn ṭarafına geçer bālada beyān olundıġı üzere elli üc senesi evāilinde Mūsiḳa i Hümāyūndan ḥarbiye mektebine naḳl~~

Ve yine Ḳırım Muḥārebesindenṣoñra Çerkes ve Ḳırım muhācirleriniñ naḳline meʾmūr olub dil-havāh-ı Devlet-i ʿAliyye üzere naḳl ve sükkānına muvaffaḳ olmuşdur

[5a]

7

~~Mekteb-i ḥarbiyeye naḳlinden bir ay ṣoñra Mekteb-i Ḥarbiye civārı o vaḳit bilā ebniye arāżi i ḫāliye ve meydān ı vāsiʿa oldıġından ḥarbiye mektebi efendileri orada taʿlīm ve teʿallüm iderler bir gün bu daḫī meydān-ı meẕkūrda tüfenk taʿlīmi iderken Sulṭān Maḥmud Ḫān merḥūm Saʿdābād Ḳaṣr ı Hümāyūnuna teşrīf buyururken görür orada ḥayvanını ṭurdurur da Mā-beyn-i Hümāyūn baş kātibi Saʿīd Efendiye işte baḳ size demür gibi bir ʿasker yetişdiriyorum buyurur bu da bir tüfenk taʿlīmi idiyor ki tam niẓām üzere yalıñız elleri ḥareket idiyor vücūdı orada göñli gibi ṭuruyor hic ḥareket itmiyor mektep nāẓırı Selīm Paşaya buna kac ġuruş aylıḳ viriyorsuñ buyurur Selīm Paşa daḫī efendim daha bir ay oldı geleli nefer aylıġı virilecek dir bunuñ üzerine ḫāḳān-ı müşārun ileyh ben bezirgānımı mektebe taḥṣīl içün gönderiyorum ānıñ Mūsiḳa-i Hümāyūnda ne ḳadar aylıġı varsa ānı yine kendüsine virin buyurur ve Ceyb i Hümāyūndan beher ay beşer yüz ġuruş iʿṭā ve iḥsān buyurulmasını daḫī baş mā-beynci Rıżā Efendiye fermān buyurur Selīm Paşaya naṣıl ögreniyor mı buyurur Selīm Paşa cevābında efendim o pek büyük bir mektebden çıkmış büyük mekteb didigi Enderūn-i Hümāyūndur saye-i şāhāneñizde ḳābiliyetlidir dir Selīm Paşa Enderūn i Hümāyūna Büyük Mekteb taʿbīr ittiginiñ üzerine Pādişāh ı maġfūr müşārun ileyh Ṣaḥīḥ Paşa bre o ḫuṣuṣda ḫaṭā itmiş buyurur eġer cennet-mekānıñ daha ʿömri olaymış mektebi Enderūn-i Hümāyūna ḳaldırub mektebe ḳabūl olunacaḳ efendinizi oraya ḳabūl ile hem ʿasākiri hem ketebeyi oradan çıḳaracaḳ imiş zīrā Enderūn i Hümāyūnda o vaḳit diyānetle berāber o niẓām ve iṭāʿat başḳa şey oldıġını muʾaḫḫaran bi't-tecrübe teyaḳḳuz ve intiḳāl buyurmuşlar ḥālā Enderūn-i Hümāyūn eski ḥāli gibi degil ise de el-ān orta ḳapudan girilüb de aġalar ḳapusunuñ içeru girmeden oralara şöyle bir naẓar ve temāşā ve dört beşyüz yıldanberū cereyān iden aḥvāl i eslāf ve meḥāsin i māżīye tefekkür ile ḥayāl-i ḫāṭırdan geçürüldükde ḫuṣūsiyle ak aġalar kapusı yaʿni Bābu's-Saʿādeden içeru girildikde ḫırka i saʿādet i nebevī ʿalā ṣāḥibihā'l ḫaytü ve's selām daire i ʿaliyyesi ḳubbe-i ʿulyā-yı mütebbir-i nümāyān olub rūḥāniyet-i maʿneviyesi ḳuvvād-ı şārikası tecellī ve limeʿān itdikde inşirāḥ-ı derūn ve ṣafā-yıḳulūb ḥāṣıl olacaġında iştibāh yoḳdur~~

Ḥāḳān-ı müşārun ileyh merḥūmuñ size demur gibi bir ʿasker yetişdiriyorum buyurmuş oldıġınıñ üzerine şimdi Nuṣret Meḥmed Paşaya Demür Paşa dinse şāyāndır ~~hele bu ʿaṣr-ı şāhāneniñ ḫ̆āce paşası oldıġında iştibāh yoḳdur~~ Pārise gidüb gelenlerin Fransızca bilenleriñ içinde böyle diyānetini żāyiʿ itmedikdenṣoñra belki daha fevtlendiren bunuñla berāber ṣūret-i taʿaṣṣub göstermeyen ender gibidir

Şevketlü ʿaẓametlü merḥametlü pādişahımız Ġāzī Sulṭān ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān Efendimiz Ḥażretleriniñ muvaffaḳ bi'l-ḫayr olduḳlarında hiç iştibāh yoḳdur zīrā böyle bir vezir-i mütedeyyin ve müteberrī zāt-ı şāhānelerine muḳārin ve muḳarreb buyurmuşlardır

Hemān cenāb-ı Allāh celle celālühū bundanböyle daḫī ẕāt-ı melāʾik ṣıfat-ı şāhānelerini her ān ve zamān bā-kemāl-i ṣıḥḥat ve ʿāfiyet ve tendürüsti tevfīḳāt-ı ilāhiyesine maẓhar buyursun āmīn bi-ḥürmeti seyyidi'l-mürselīn ve ālihī'ẕ-ẓāhirīn

[5b]

8

Ferīk Muḫliṣ Paşa Merḥūmun Dāmādı Mīr-alay Āgah Begiñ Nakil ve Rivāyeti ve Taḥrīri Üzerine ~~Müşārun İleyhiñ~~ Terceme-i Ḥālidir

Müşārun ileyh Muḫlis Paşa merhūm Mūsiḳa-i Hümāyūnda ḳolaġası bulunub yetmiş bir tārīḫinde biñbaşılıḳ rütbesiyle ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl ve tārīḫ-i meẕkūrda Rusya muḥārebesi esnāsında Baṭum Ordū-yı Hümāyūnuna meʾmūr ~~olur~~ yetmiş ücde ḳāʾim-maḳāmlıḳ rütbesiyle mesrūr yetmiş beşde dār-ı ṣüvāri ʿaskeri iʿmādāt daʾiresi aʿżālığına meʾmūr ve Sulṭān ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūmuñ Mısıra teşrif-i şāhānelerinde birlikde maʿiyyet-i hümāyūnlarında Mısıra ʿazīmet ve ʿavdet ~~itmiş~~ yetmiş ṭokuz tārīḫinde Beşinci Ordū-yı Hümāyūn meclis aʿżālığına mīr- alaylıḳla naṣb ve taʿyīn ~~buyurulmuş~~ ve Beşinci Ordū-yı Hümāyūn dāʾiresinde Havran ve Ḳudüs-i Şerīf sancaḳlarında birinci defʿa olaraḳ ḳurʿa-i şerʿiyeyi ~~müşār~~ icrā ~~itmiş~~ ve kendüsünden ~~sinin~~ ~~ʿadl ve muḳābenetden nāşı~~ ʿarabān ve ʿaşāyir ṭaḳımı ~~kendüsünden~~ ḫoşnūd ve emīn olub iʿtimād itdikleri ~~itmişlerdir~~ ~~Muḫlis Paşanıñ~~ ve ḳarʿa muʿāyenesindeki olan ~~rütbe ve ṣadāḳat ve istiḳāmeti ʿadl~~ ve ḥaḳḳāniyeti el-ān oralarca müteʿārifdir ~~mehurdur Merhūm Abaza Ḳabīlesiniñ aḫrārındandır dört ḳarındaşdırlar Kāʾim-maḳām Canbaz Yāver Beg ve Ḫurşid Beg birāderleridir~~

Āḫiran Rusya ve Avusturya ve Almanya veliahdlarınıñ Ḳudüs-i Şerīfi ziyārete geldiklerinde düvel-i müşārun ileyhimiñ ṭaraflarından büyük rütbede plaḳ nişanları virilmişdir

Sükkān-ı ucda ʿArabistan ordusunca Ḳarʿa icrāsı ve redif teşkīlātı gibi mühim ḫidmet ve ṣadāḳatine mükāfāten mīr-livālıḳ rütbesini ḥāiz ~~verilmiş~~ seksen yedide ~~ḫidmāt mesbūḳasına ve icrāʾat-ı vāḳıʿada olan vaḳit ve ihtimāmına beni beşinci ordu müşīriyet-i celīlesiniñ inhāsı ve maḳām-ı serʿaskerīce bi ḥaḳḳın idilen taṣvīb ve taṣdīḳ üzerine~~ ferīḳliḳ rütbe-i celīlesiyle Beyrūt fırḳa-i ʿaskeriyesi ḳumandanlıġına meʾmūr muʾaḫḫaran ~~buyrulmuş ve aradan çoḳ zamān geçmeḳsizin~~ ʿuhdesine ʿumūm-ı redīf ḳumandanlıġı ve dār-ı şūrā-yı ʿaskerī aʿżālıġı tevcīhiyle Der-saʿādete daʿvet ~~buyrulmuş~~ ve dār-ı şūrā-yı ʿaskeriyedeki aʿżālıġı ve ṣadāḳat ve istiḳāmeti ḥaḳḳında ḥüsn-i ṣayyit kazanmış oldıġı ḥālde ṭoḳsan bir senesi evāilinde altıncı Baġdad Ḳolordū-yı Hümāyūnı ve ḫülle-i fırka-i ʿaskeriyesi ḳumandanlıġına meʾmūr ~~buyrulmuş~~ ṭoḳsan iki içinde muḥārebelerden biraz evvelce Ḳars ḳumandanlıġına ve āḫiran Ḳars ile Erżurum arasında seyyar fırḳa ḳumandanlıġına meʾmūr olaraḳ meşhūr Zevīn nām-ı mevḳiʿde Rusya ordusıyla eyledigi ve on beş saʿat imtidād iden ḳanlı bir muḥārebede ġālibiyet ʿOṣmanlı ṭarafında ḳaldıġı ḥālde eli ve ayaġından gülle parçası ve ḳurşun dānesiyle cerīḥadar olaraḳ li-ecli't-tedāvī şevketlü ḳudretlü ʿaẓametlü pādişāh-ı ʿālem-penāh veli'n-niʿmet bī-minnetimiz Ġāzī Sulṭān ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān Efendimiz Ḥazretleriniñ müsāʿde ve irāde-i seniyye-i mülūkāneleriyle Der-saʿādete çaġırılmış ve cerīḥaları iltiyām-pezīr olaraḳ bāb-ı ʿālī ve maḳām ser-ʿaskerī bi'l-mūḥābere evvel aralıḳ ehemmiyet fevḳa'l-ʿādesi olan Yeñişehir fırḳa-i ʿaskeriyesi ʿumūm ḳumandanlıġına ṭoḳsan üc senesi Teşrīn-i ṣānīsinde iʿzām ~~iʿzām verilmiş~~ ve Yeñişehir sancāġınca İslam ve Rum tabʿa-i ṣādıḳa-i ʿOṣmāniyeniñ ḥuḳuḳ ve mal ve can ve ʿarżuları muḥafaẓası ḥaḳḳında ḥüsn-i ḫidmet eylemiş oldıġından cümle hālī ~~Gündüz ḳuman müşārun ileyhiñ meʾmūriyetinden~~ ḫoşnūd olub pādişāhımız efendimiz ḥażretlerine duʿā-ḫān olmuşlardır üc defʿa daḫī ḥudūd-i Yunāniyede biʾẕ-ẕāt mevcūd maʿiyyeti olan fırḳa ile eşḳıyā-yı Yunāniye-i bi'l-mūḥārebe defʿ ve tebʿīd eylemiş oldıġı gibi bir ṭaḳım politiḳa entriḳalarını daḫī ḥüsn-i ruʾyet ve ibrāz-ı kār-āgāhı ile ḥāl ve tesviye eylemişdir

Ṭoksan dört senesi Teşrin-i s̱ānīsiniñ ondördünci s̱alı güni boġazında ẓuhūr iden ḥınaḳ ḫastalıġından evlād ve ʿiyāline ḥasret olaraḳ ecel-i mevʿūdiyle Yeñişehirde vefāt itmişdir vefātı güni bütün ehl-i islām ve ḥattā Ḫristiyān aḥālī bile işlerini taʿṭīl iderek ~~girmiş~~ on biñ kişiden mütecāviz meʾmūrīn ve ʿaskeri ve ahālī iḥtirāmāt ile cenāzesini ḳaldırmışlar ve Yeñişehirde Bayraḳlı Cāmiʿ-i Şerīf ḥavlısına defn itmişlerdir ~~müşārun ileyh ol derece taʿẓīm iderlerdi ki ʿumūm ḫalḳ peder-i ʿazīzimiz diyerek āh ve fiġān eylemişlerdir~~ merḥūm muḥārebe-i meẕkūrede yalıñız elinden urulmayub belinden bacaġından daḫī urulmuşdur Mīr-livā Ḳapudan ʿĀli Paşa gelür paşa seni oralarıñ çekil çadıra müdāvā olunsun dir ise de buraya ben ölmege geldim ölünceye ḳadar çalışurum diyub çekilmedigi maʿiyyetinde bulunan żābiṭān ve neferātdan mesmuʿ ve menḳuldur nihāyet ṭuramayacaḳ dereceye varır ondañsoñra çekerler alurlar ~~yaʿni şecaʿat ı bahadırān ve ġuyūrān cümlesinden~~ şecīʿ ve ġuyūr bir zāt-ı ʿālīḳadir idi raḥmetullāhi ʿaleyh ~~raḥmeten vāsiʿaten~~

[6a]

9

~~Müşārun ileyh~~ Merḥūmuñ vefātında ʿumūm-ı Yeñişehir ḫalḳı ṭarafından Der-saʿādetde bulunan ʿiyāline ve kerimelerine taʿziyetnāmeler gelmişdir ~~ḫūmun vefātında Ḳarş cihetinde pek çoḳ istiḥkāmāt yapdırmışdır ve ol cihetdeki olan istimkāmātı Rusyalınıñ istīlāsında bile merḥūmuñ cesāret ve şecāʿatinden Zivin Muḥārebesinde on beş saʿat imtidād iden muḥārebede iki defʿa maġlūbiyete uġrayacaḳ ramaḳ ḳalmış iken nihāyet ʿAsākir i Şāhāneyi devlet ve din ve vaṭan kelime i muḳaddeselerini ẕikr iderek ve Allāh Allāh çaġırışaraḳ nihāyet gāliben ve muẓafferen muḥārebeyi kazanmış ve Rusyayı firār itdirmiş ise de istiḥkāmāt üzerinde ḳılıcı elinde oldıġı~~ ~~ḫālde aḫşam üzeri el ve ayaġından ḳurşun ve gülle dānesi parçalarıyla~~ ve ḳılıcınıñ ḳabżasıdaḫī parça parça olmuş oldığını ḥasbe'l-ḥuḳūḳ Der-saʿādete ʿavdetinde ~~ziyaretimde~~ gördüm merḥūm müşārun ileyh müstaḳīm ve devlet ve padişāhına ṣādıḳ ~~irtikābı irtişāyı sevmez dünyā malına raġbet itmez~~ oldığından vefātında mal ve emlak ve ḥattā ʿiyāl ve evlādınıñ iḳāmetlerine maḫṣūṣ olaraḳ bir ḫāne bile bıraḳmamışdır

Cenāb-ı ḥaḳ ʿömür ve şevket-i şāhānesini müzdād ve fī evān buyursun ~~etlü merḥametlü~~ velī'n-niʿmetimiz pādişāhımız efendimiz ḥażretleri ṭoḳsān doḳuz senesi içinde merḥūm

müşārun ileyhiñ terk eylediġi iki kerimesiyle ḥarem-i cāriyelerine Üsküdarda bir ḫāne iḥsān buyurmuşlardır

Paşa-yı müşārun ileyh Enderūn-i Hümāyūndan muḫrec Takyeci ʿİzzet Aġa merḥūmuñ ġulamlarından olub merḥūmuñ irtiḥālindenṣoñra Sultān Maḥmud Ḫān merḥūmuñ irādesine ~~iltimasına~~ mebnī daha on iki yaşlarında iken Sarāy-ı Hümāyūna alınub Mūsiḳa-i Hümāyūnda Ġılmān-ı Ḫaṣṣa ʿidādīne münselik olmuşdur Taḳyeci ʿİzzet Aġa merḥūm ẓāten aġniyādan olub ḳırḳ bir tārīḫine ḳadar Enderūn-i Hümāyūnda bir nevʿ baş kisbeti var idi ki takye taʿbīr iderler Mevlevī sikkesi ṭarzında gibi amma şekl-i maḫrūṭī olmayub bunun dibi ṭoġru veʿanber ṣom ṣırma işlemeli aralarından hiç zemīni gözükmez idi ʿİzzet Aġa merḥūm Enderūn-i Hümāyūnda işte bu ṣırmalı takyeleri işletdiginden Takyeci ʿİzzet Aġa nāmını almışdır ~~Sarāydan çıraġ oldıḳdansoñra niẓāmiyeniñ ümerā ve żābitān ve mülhaḳāt-ı sāʾiresiniñ ṣırmalı alay elbiseleriñ iʿmālini iltizām ve der-ʿuhde itmişdir~~ Sarāy-ı Hümāyūn aġalarıñ o vaḳit başlarına giydigi meẕkūr ṣırma işlemeli takyeleriñ o rengi ve resmi ~~merḥūmeniñ ḥālā~~ seng-i mezarlarından nümāyāndır ~~Abaza Ḳabīlesindendir Kaʾim-makām Yāver Beg ve Ḫurşid Beg bunuñ birād~~ takye-i meẕkūreniñ iki ṭarafında serçe parmaġı ḳālınlıġında ve birer ḳarış uzunluġunda ve üzerleri siyah aṭlas ḳaplanmış şeyler olub ānlara zülüf taʿbīr iderler idi o vaḳit ṣaç olmadıġından taḳlīdini yaparlar imiş merḥūm müşārun ileyh Abaza Ḳabīlesindendir ḳāʾim-maḳām Canbaz Yāver Beg ve Ḫurşid Beg bunun birāderleridir

Mekātib-i Ḳadīme-i Devlet-i ʿAliyye-i ʿOṣmāniye

Biñ ikiyüz ḳırḳ bir yaʿni niẓām-ı tāriḫine gelinceye ḳadar bu Devlet-i ʿAliyyeniñ Mekteb-i Ḥarbiyesi Enderūn-i Hümāyūn ve mekteb-i iʿdādiyesi Ġalaṭa Sarāyı olub ve ḥattā ʿasākir-i niẓāmiye teşkil buyurulduḳdanṣoñra bile elli tārīḫinde Mekteb-i Ḥarbiye daha tertīb olunub oradan ẓābiṭa yetişinceye ḳadar yine ~~daha tertīb olma~~ żābitān ve ümerā-yı ʿaskeriye yine Enderūn-i Hümāyūndan ekṣerī ve baʿżı daḫī Ser-ʿasker Ḫüsrev Paşanıñ oḳudub yazdırub yetişdirdigi ġılmān-ı müstaʿdāndan tertīb ve tanẓīm olunmuşdur çünki Ḫüsrev Paşanıñ ḳonaġı her neḳadar eski vüzerālarıñ ḳonaġı gibi mekteb-i ʿazīm degil ise de yine ʿaṣra nisbetle mekteb denür idi meṣela ~~Zebān kitābınıñ ṣāḥibi~~ meşhūr ʿulemādan Fārisī ḫʷācesi ʿaynī Efendi o konaġa meʾmūr ḫʷāce efendilerden idi Ṣubme-i Ṣıbyānı şerḥ iden Necib

Efendi o ġılmān-ı ḳābilān zümresindendir ~~Tertīb olunmuşdur~~ Enderūn-i Hümāyūna alınan o vaḳit zādgān-ı memleket ve Ġılmān-ı Ḫaṣṣa olub lākin Galaṭa Sarāyında ḳābiliyet ve istiʿdādına baḳarlar faḳr ve ġınāsını aramazlar çünki fuḳarā-zādelerde ne ḳābiliyetli kimseler ẓūhūr ider nitekim Gülistanda buyurur hüner benmāy eger dāri ne guvher gel izḫārest ve İbrāhīm ez Āzer ve Aḫlāḳ-ı ʿAlāī kitāb-ı ʿazīzinde meẕkūrdur ḥukemā-yı ilāhiyyūndan Soḳrāṭ-ı Hekīm fuḳarā-zāde olub bir sefih-i nā-ḳābil kibar-zāde taḥḳīr maḳāmında ḥekīme sen edānī-zādesin dir cevābında Sokraṭ-ı Ḥeḳīm o sefīhe sen bir ḳavmiñ saʿādetine maḳtaʿ olduñ ben bir ḳavmiñ saʿādetine maṭlaʿ oldum bundan ziyāde saña nühūset baña saʿādet olur mu deyü ḥakīmāne güzel cevab buyurur ~~dir~~ beyit fiʿldir aṣıl rıżā-yı Ḥaḳ ne kim aṣl ve neseb Ḥaḳ-i fermān-ber beşer ʿāṣī melek şeyṭān olur // sāʾir maḫluḳdan bir kimse olsa pāk-dil ehl-i beytiñ fırḳasından ṣayılur Selmān olur

Enderūn-i Hümāyūn aġalarından muḫrec Ṭayyar-zāde Müverriḫ-i Celil Aḥmed ʿAṭā Beg merḥūmuñ ṣadr-ı esbaḳ merḥūm ʿĀlī Paşanıñ teşvīḳ ve iltimāsıyla teʾlīf buyurdıġı beş cildden müretteb Enderūn-i Hümāyūn tārīḫiniñ tafṣīlātından maʿlūm olacaġı vechle Enderūn-i Hümāyūnda kargīr-i kebīr kütüb-ḫāne vaḳit ve ʿaṣrıñ mütebaḥḥir ʿulemāları tedrīse meʾmūran gelürler ve sarāy ḫᵛāceleri taʿbīr olunurlar Ġalaṭa Sarāyında daḫī kezālik kargir kütüb-ḫāne yine ḫᵛāce efendiler tedrise meʾmūr Ġalata Sarāyı ḫᵛāceleri taʿbīr iderler bir senede ya iki senede o vaḳtiñ niẓāmca Ġalaṭa Sarāyından taḥṣīl-i ʿulūm ve fünūn idüb terbiyece yetişen ḳābilānı Enderūn-i Hümāyūna alurlar ʿaynı mekteb-i iʿdādiyeden Mekteb-i Ḥarbiyeye almaḳ gibi

[6b]

10

Aḥmed ʿAṭā Beg Tārīḫiniñ cild-i evveliniñ yetmiş ikinci ṣaḥīfesinde Ġalaṭa Sarāyınıñ aḥvāli bir tafṣīl-i beyān olunmuş oldıġından ʿaynıyla naḳlolundı

ʿAṣr-ı Beyazid Ḫān-ı Ṣānīye ḳadar Ġalaṭa Pençşenbe Bazarınıñ Voyvoda Ḳonaġından yuḳarusı ṣayd ve şikāra çesbān cebel-i çengelistān olmasıyla Sulṭān Beyazid Ḫān-ı Ṣānī ḥażretleri evān-ı cüvānīde mevsim-i şitāda bu şāḫ-sār-ı vaḥal-zārda bir gün teṣayyüde teṣaddī buyurduḳlarında eṣnā-yı tek ve pūda teʾṣīr-i şiddet-i bād ve burūddan bī-ḥużūr olarak tesḫīn-i vücūd idecek bir maḥāl cüst-cūsında iken Ṭobḫāneden Begoġlına ṭoġrı

çıḳan ve Ġalaṭa Sarāyınıñ cenbinde Boġazkesen şaḫ-sārında bulunan bir külbeden rū-nümā olan duman üzerine varub kulübe derūnunda tāze tāze gül fidanları içinde bir ʿazīz-i müteʿabbidiñ ārāmı meşhūd-ı hümāyūnları olmasıyla külbeye dāḫil ve ṭarīḳ-i taḳvāya olan meyl ve muḥabbet-i hümāyūnları cihetiyle ülfet-i ʿazīzden maḥẓūẓiyet ḥāṣıl olaraḳ ʿazīz müşārun ileyhe Gül Baba bir dil-ḫāhıñız var mıdır buyurduḳlarına cevaben pādişāhım şu zirvecige bir mekteb-i ʿirfan teʿsīs ve tertīb buyur da orada okuyub yazanları ḥidmet-i hümāyūnuñda istiḫdām eyle vaḳten mine'l-evḳāt dut ki lāzım olur cevabıyla eliyle gösterdigi otuz biñ ẕiraʿdan ziyāde olan ʿarṣanıñ eṭrāfına dīvār çekilerek bir cāmiʿ-i şerīf ile ikişer yüz adamı istiʿāb ider üc ḳoġuş ve her ḳoġuşa birer ḥamām ve żābiṭ daʾiresi ve maṭbaḫ inşā ve aḳ aġalara bir manṣıb ʿilāvesiyle ḳapu aġalıġınıñ altı rādde altında köşebaşılarıñ emek-dār ve eskilerinden mücerreb ve dirāyetkār bir aḳ aġayı żābiṭ olmaḳ üzere Ġalaṭa Sarāyı aġası naṣb ve taʿyīn ve ḫıtām-ı ebniyede devşirmeden güzīde ve maṭbūʿu'l-endām birḳaç yüz müsteʿīd aġa intiḫāb ve tefrīḳ ile taḥrīr ve bidāyet dersleri ḫᵕāceligine müşārun ileyh Gül Babayı taʿyīn ve ʿArabī Fārisī ve ḳırāʾat ve yazu ve mūsiḳī ḫᵕāceleri tertīb ve senede bir defʿa beher aġaya yigirmi beşer ġuruş ḫafṭān aḳçesi vaẓīfe ve meʾkūlāt taḫṣīṣ ve arḳalarına ʿanteri ve ḫaftān giymek ve bellerine kemer ḳuşanmaḳ ve başlarına ḳırmızı çuḳadan hilal resminde şeb-külāh taʿbīr olunur kisve iksā eylemek niẓāmınıñ vaż'ı ve aġalarıñ en eskisi oṭa ketḫudāsı alt ṭarafı oṭabaşı nevbetçi başı ḥamāmcı başı ve başeski taʿbīriyle her ḳoġuşda silsile ṭarīḳiyle derece derece beşer żābiṭ taḫṣīṣ ile bu şırada Enderūn-i Hümāyūn derslerine daḫī niẓām virerek yeñiden ḫᵕāceler intiḫāb ve Ġalaṭa Sarāyı Enderūn-i Hümāyūna ikinci ve Sarāy-ı Hümāyūndaki küçük oṭa birinci mekteb-i iʿdādı ittiḫāẕ ve bakiyye-i ḳānūnlarınıñ ʿaṣr-ı Süleymān Ḫānīde ikmāline āġāz olunmuşdur Sulṭān Selīm Ḫān-ı Ṯānī ʿaṣrında Ġalaṭa Sarāyında bulunan aġavātıñ birazı Enderūn-i Hümāyūn ve birazları eski sarāya naḳl olunaraḳ sarāy taḫliye ile yerleri medrese iʿtibār ḳılınmış ve rivāyet-i āḫere göre Murād Ḫān-ı Ṯāliṯ ʿaṣrında yine sarāy olmaḳ üzere iki defʿa niẓām-ı sābıḳlarıyla derūnına yine aġavāt vaż' olunmuş iken Aḥmed Ḫān-ı Evvel ʿahdinde bir defʿa daha taḫliye ile yine medreseye tebdīl olundıġı ḥālde ṭalebe-i ʿulūmuñ ʿadem-i istifādeleri ḥikmet-i ḫafiyyeye ḥaml ile ʿOṯman Ḫān-ı Ṯānī zamanında ücünci kere sarāyda ḳarār ve biñ yetmiş altıda devr-i Sulṭān Meḥmed Ḫān-ı Rābiʿde Köprili-zāde Fāżıl

Aḥmed Paşanıñ zamān-ı ṣadāretinde el-ḥāletü hāẕihī dāire-i celile-i ʿaskerīye ittiḫāẕ buyurılan sarāy-ı ʿaṭīḳ ve Ġalaṭa ve Edirne sarāylarıyla İbrāhim Paşa-yı Ḳadīm Sarāyında mevcūd bulunan aġalardan baʿżıları sipāh ve silaḥdār bölüklerine virilerek Ġalaṭa Sarāyı tekrar medreselere taḥvīl ile derūnına ṭalebe tavṣīl olunmuş idi biñ yüz yiġirmi altı Muḥarreminde Sulṭān Aḥmed Ḫān-ı Ṣālisiñ silaḥdārlıġından ṣadāret-i ʿuẕmā ve dāmādlıġa işʿād buyurduḳları Mora fātiḥi Enderūn-i Hümāyūndan Kilārlı meşhūr silaḥdār Şehīd ʿAli Paşa merḥūmuñ himmetiyle tekrar sarāy olmaḳ üzere ebniyesi tanẓīm ve bir ḳasr-ı ʿālī inşā ve tersim ile dördüncü defʿa olaraḳ sarāy iʿtibār olunmuşdur Sulṭān Maḥmud Ḫān-ı Ṣānī ʿaṣr-ı ʿālīsinde biñ ikiyüz otuz beş Şevvāl-i Şerifinde ricāl-i Devlet-i ʿAliyyeden Defterdār-ı Esbaḳ Hacı Yūsuf Efendi binā emīni taʿyīniyle sarāy-ı meẕkūr külliyen hidm ve tecdīd oldıġından biñyüz otuz altı evāsıṭında resīde-i ḥayyiz-i ḫıtām olmuşdur Ġalaṭa aġasınıñ yeñi sarāy menāṣıbından birisine irtiḳāya ~~ṭalebeniñ burada bil~~ nöbeti geldikde naḳl ve Ġalaṭa aġalıġına köşe başılardan diger müstaʿdī intiḫāb ve nasb olunur aġalardan müteʿallikātıyla mülāḳāt ideceklere buluşma taʿbīr iderler ve bu buluşmalar ṣalı günlerinde sarāy ḳapusunuñ iç ṭarafında görüşmege meʾzūndurlar sarāyın ḫasta-ḫānesinde tedāvīye rāżī olmayub da ḫānesine gitmek ister veyā peder ve māderi ṭaleb eyler ise temāmiyle kesb-i bür-i ʿāfiyet idinceye ḳadar ḫānesinde ārāma ruḫṣat virilür

Biñ ikiyüz on tārīḫlerinde işbu Ġalaṭa Sarāyı ḥavlısından biraz maḥāl Üsküdarda Selīmiye Cāmiʿ-i Şerifine vaḳf olmak üzere ṣatılaraḳ müsaḳḳafāta taḥvīl buyurulmuşdur

Tārīḫ-i ʿAṭānıñ beyānı burada tekmīl oldı

[7a]

11

Ġalaṭa Sarāyınıñ Mekteb-i Ṭıbbiyeye Taḥvīli

Sulṭan Maḥmud Ḫān-ı Ṣānī merḥūm teşkil ve tanẓīmine muvaffaḳ olduḳları ʿAsākir-i Şāhāne-i Niẓāmiyeye mekātib-i ʿaskeriyeniñ lüzūmı oldıġını maʿlūm-i hümāyūnı oldıġīçün vaḳit ve ʿaṣrınıñ vükelā-yı ḥāżırasıyla meşveret buyurub Enderūn-i Hümāyūn ile Ġalaṭa Sarāyınıñ artıḳ lüzūmı ḳalmadıġına ānlarıñ tensīb ve ẕehābıyla Enderūn-i Hümāyūn aġalarınıñ çoġunu ve eskilerini ṭaġıdırlar Ġalaṭa Sarāyında eski ve yeñi kimse bıraḳmazlar iḫrāc iderler pek emekdār olanlarını otuzar ḳırḳar ġuruş māhiye ihsanıyla çırāġ ve baʿżı

tāze genc aġaları Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳl iderler āndanṣoñra Ġalaṭa Sarāyı ebniyesiniñ baʿżı maḥāllerini maḥv ve iṣbāt ile Mekteb-i Ṭıbbiye-i ʿadliye ittiḫāẕ buyurulmuşdur ve bu ittiḫāẕ-ı ṭıbbiye biñ ikiyüz elli bir senesinde vāḳiʿ olmuşdur

Mekteb-i Ṭıbbiyeye ʿAdliye Tesmiyesi

Ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm Mekteb-i Ṭıbbiyeye ānıñçün ʿadliye ismini virüb ʿadle nisbet buyurdıgı tebʿa-i şāhānesinden neḳadar milel-i muḫtelife varsa ~~İslam ile beraber~~ Rum Ermenī Yahūdī Bulġar fütüvlük cümlesinden çocuḳları İslam çocuḳlarıyla berāber o mektebe ḳabul buyurdı o ʿaṣırda baʿżı ẕevātdan mesmūʿ oldığına göre ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm Ġalaṭa Sarāyı ile Enderūnı naẓar-ı iʿtibār-ı şāhānesinden devr itdirdiklerine muʾaḫḫaran baʿżı mertebe iẓhār-ı nedāmeti ile o iki mekteb-i ḳadīmi laġv itmeyūb fünūn-ı ḥarbiyeden oralarda okunmayan her ne fenler ise ānları żam ve ikmāl ile şākirdānı oraya ḳabūl-i vükelān o niẓām ve iṭāʿatı görmeli imiş deyü buyurdığını rivāyet iderler nitekim Mūsiḳa-i Hümāyūnda numūnesi nümāyān olmuşdur zīrā Mūsiḳa-i Hümāyūn ḳırḳ bir tārīḫinde Enderūn-i Hümāyūnda niẓām oldı ise de ḳırḳ sekiz tārīḫinde ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm ātīde beyān olunacaġı vechle silk-i meẕkūrı mevcūd ḥāżırıyla bir niẓām daḫī yapar o mevcūd olan adamlar Enderūn-i Hümāyūn görmüş olduḳlarından öyle bir niẓām oldılar kiʿ Asākir-i Şāhāneniñ nizāmı gibi belki daha muntaẓam idi zīrā nizāmıñ tertībi ve Enderūn-i Hümāyūnuñ iṭaʿat ve ṣadāḳatı bir yere żam ve cemʿ oldı aʿlā bir niẓām oldı ki taʿrīf olamaz ve bu tertīb yetmiş tārīḫine ḳadar sürdi yaʿni soñra o niẓām bozulmadı ammā o tertīb ḳalmadı yetmiş tārīḫinde Ḳāʾim-maḳām Ḫalil Beg ücbiñ ġuruş maʿaş-ı şāhāne ile çırāġ olub Necib Paşa o vaḳit ḳāʾim-maḳāmlıḳ rütbesiyle birinci żābiṭ oldı ve silk-i meẕkūruñ miḳdārını yüz yigirmi kişi ḳadar iken tezyīd ve teksīre bedʾen ve şurūʿ idüb beş altı yüz kişiye ~~dört beşyüze~~ ḳadar iblāġ ḳıldı idi

Gül Baba Ḥażretleriniñ Türbe-i Şerīfesi

Ġalaṭa Sarāyınıñ bānī-i maʿnevīsi olan Gül Baba Ḥażretleriniñ türbe-i şerīfesi Ṭobḫāne civārında Boġazkesenden Ġalaṭa Sarāyına gidecek yolda Yeñiçarşu civārında Ṭobḫāneden giderken ṣolda bir ṣoḳaḳ içinde kāindir biñ ikiyüz bir tārīḫinde ~~mücedded ṣūretinde taʿmīr olunmuşdur~~ Sulṭān ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān-ı Evvel devrinde mücedded ṣuretinde taʿmīr olunmuşdur orada Gül Babanıñ çeşmesi vardır Gül Baba Çeşmesi dirler türbe-i ~~sizdir~~

~~dāʾimā āb-ı ṣāfī türbe-i~~ şerīfesinde bir ḳac oṭası ve türbedārı vardır evliyāullāhdan oldıġında iştibāh yoḳdur

Ġalaṭa Sarāyınıñ ayrıca maḫṣūs ṣuyı vardır müşārun ileyh Sulṭān Beyazid Ḫān merḥūm himmet ve icrā buyurmuşlardır ki daha o vaḳit büyük dereniñ üstünde baġçe köyü ḳarbındaki ṣu bendleri mevcūd deġil idi

[7b]

12

Ġalaṭa Sarāyından Enderūna Naḳl-şüden

Ġalaṭa Sarāyında taḥṣīl olunması lāzım gelen ~~olunacaḳ~~ ʿulūm ve maʿārif ve ṣanāyiʿ taḥṣīl olduḳdan ve görileceḳ ādāb ve terbiye görüldükdensoñra bi'l-intiḫāb Enderūn-i Hümāyūna geçer o ʿaṣrıñ uṣūlünce ʿālemde müstaʿmel ve rāyic olan esliḥadan silaḥşörlüḳ ve lubuṭa-zenlik ve ceriyet-i endāzeliḳ ve seyf-bazlıḳ ve tīr-endāzeliḳ idmānını ve taʿlīm ve teʿallümüni ve diyānet ve İslāmiyeti ve ulu'l-emre olacaḳ ḫidmet ve iṭaʿat ve ṣadāḳati ve kendi ẕātına ʿāid olan ʿilm-i aḫlāḳı ve ʿilm-i tedbīr-i menzili ve ʿilm-i tedbīr-i medīneyi gördükdenṣoñra Enderūn-i Hümāyūnuñ içinde kāʾin Ḫas Oṭa taʿbīr olunan ve merātib-i terbiyeniñ nihāyeti bulunan maḥāl-i ʿālīye geçer o vaḳtiñ ışṭılāḥınca ḳoġuşlara oṭa taʿbīr iderler meṣelā Enderūn-i Hümāyūnda Ḫazīne Oṭası Kilār Oṭası Seferli Oṭası gibi Ġalaṭa Sarāyında keẕālik üc oṭa olub Baş Oṭa Orṭa Oṭa Küçük Oṭa taʿbir iderler herbiri büyük ḳoġuşlar idi yeñiçeri ḳışlalarında daḫī öyle oṭa taʿbīr iderler~~miş~~ ve dāḫiliye żābiṭine oṭa başı dirler imiş

Ḫaş Oṭaya Naḳl-şüden

Enderūn-i Hümāyūndan Ḫaṣ Oṭaya geçdikden ~~ṣoñra~~ ve orada daḫī tekrāren bir terbiye eleginden geçüb ḫaṣṣu'l-ḫaṣ olduḳdanṣoñra ~~olaraḳ~~ vaḳt-i saʿādet-i nebeviyedenberū bu ḳadar eslāf-ı düvel-i İslāmiyeden bu Devlet-i ʿAliyye-i İslāmiyeye devr ve naḳl ve teslīm olunagelen ve vücud-ı şerāfet nümūdiyle teşrīf ve iftiḫār ḳılınan faḫr-i ʿālem ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve ālihī ve sellem efendimiz ḥażretleriniñ ḫırḳa-i pāk-i risālet-penāhīleriniñ ve emānet-i sāire-i müteberrikeniñ şeref-i ḫidmet-i müstevcibü'l-mefḫaretiyle maẓhar-ı iftiḫār ve āteş-i ʿaşḳ ve şevḳ-i rasūlullāh ile mānend-i zer caʿferī tāmü'l-ʿiyād olaraḳ ~~olduḳdansoñra~~ bā-rütbe-i vezāret-i memālik-i Devlet-i ʿAliyyeye şevketlü pādişāh ʿālim-

penāh efendimiz ḥażretlerine vedīʿatullāh olan ʿibādullāhı ḥüsn-i idāre ve memālik-i islāmiyeyi taṣalluṭ-ı iʿdā-yı dīniyeden viḳāye ve gördigi terbiye ve taḥṣīli memālik-i saʾire-i Devlet-i ʿAliyyede işāʿa ve irāde itmek içün ṭaraf-ı zī-şeref ḥażret-i ḫilāfet-i rasūlullāhīden bi'l-vekāle çırāġ ve iʿzām buyurılurlar

[8a]

13

Ẕemīme-i Sirḳatin Ḳabaḥāt-ı ʿAẓīme ʿAddoldıġı

Enderūn-i Hümāyūnda her bir ḳabaḥat içün kimseyi ṭard ve iḫrāc itmezler illa sirḳat vuḳūʿı bir kimseniñ üzerinde tebeyyün ve taḥaḳḳuḳ iderse o vaḳit bi't-teşhīr ṭard ve iḫrāc iderler birgün eski aġalardan birisi faḳīre naḳl itdi biñ ikiyüz kırḳ bir tārīḫinden evvel Enderūn-i Hümāyūnda bir ḳılıç ġāib ve żāyiʿ olur ararlar ṭararlar aġanıñ birinde bulurlar bunuñ üzerine Ḫazīne Kilār Seferli Oṭalarında ve Ḫaṣ Oṭada neḳadar aġalar varsa żābiṭleri ṭarafından aldıḳları emr üzerine bi'l-cümle elbise-i resmiyelerini giyerler ve aḳ aġalar kapusuna ṭoġru iki ṭaraflı dizilürler Ḥafīẓullāh-ı teʿālā o sirḳat iden aġa daḫī elbise-i resmiyesiyle o ḳadar aġanıñ öñlerinden geçer aḳ aġalar ḳapusundan çıḳar gider Sarāy-ı Hümāyūnda cezā-yı sirḳat bu vechle icrā olunur imiş amma bundan başḳa günah ve taḳṣirāt vuḳuʿ bulursa ḍarb ve zecr ve tekdīr iderler ṭard ve iḫrāc itmezler işte bu terbiye-i şedīdeniñ üzerine ikinci Ṭarabyaya naḳl-i hümāyūn buyuruldıġı vaḳitde Mūsiḳa-i Hümāyūnı orada burunda bir yalıda iḳāme itmişler idi o yalı şimdi ḥālā ʿarṣadır bu yalınıñ yüki dolabı olmadıġından herkesiñ lalaları ʿacemīlerine birer raf yapdırdılar boġçasını muṣḥafını parasını daha nesi varsa o rafa ḳorlar o vaḳitleri her kesiñ birer de yazma muṣḥaf-ı şerīfi olurdı muṣḥaf-ı şerīfsiz kimse olmaz ~~yoḳ gibi~~ idi çünki daha o vaḳit başma muṣḥaf-ı şerīfler īcād olunmamış idi faḳīriñ lalam Baba Meḥmed Aġa faḳīre haftada beş ġuruş virirdi on ʿaded yigirmilik metelik ki şimdi on paraya gidiyor rafa ḳordum birer birer alur ḫarc iderdim kimse almazdı ṭoḳunmazdı ḫırsızlıḳ nedir bilmezlerdi naḳl-i hümāyūndan bir iki ay ṣoñra bir ḫırsızlıḳ vuḳūʿ buldı idi buldılar lākin cezā-yı meẕkūrı icrā itmediler ondañsoñra ~~Mūsiḳa-i Hümāyūnda~~ ara ṣara ḫırsızlıḳ vukūʿ bulur oldı

Ġalaṭa Sarāyına Dāʾir Evḳāf

Ġalaṭa Sarāyınıñ pādişāh-ı ʿālem-penāh ḥażretleriniñ ṭarafından eṭʿime-i mertebesi beher sofraya ücer ḳab olub asḥāb-ı ḫayrāt ṭaraflarından ḫādimi o vaḳtiñ uṣūlünce aḥyānen etʿime-i mevḳūfesi mürettebātında dāḫildir meşāyiḫ-i İslām-ı Devlet-i ʿAliyyeden Şeyḫü'l-İslām Yenci-zāde Efendimiz Beg sarāy-ı meẕkūruñ maṭbaḫından yevmiye her ḳac ṭabla ṭaʿām çıḳārsa cümlesine kifāyet ider derecede senede bir defʿa maḳarna pişmek üzere un vaḳfı vardır ve yine beher sene Ramażān-ı Şerīfleriñ onbeşinde baḳlava vaḳfı vardır ve yine Feṭḥi Aḥmed Paşa merḥūmuñ senede bir defʿa mevlüd-i şerīf vaḳfı vardır ve yine her ḳavmiñ içinde yarārı oldıġı gibi yaramazı daḫī bulunacaġından ḍaraba Zeydün ʿAmran miṣāline imtiṣālen ve o yaramazlarıñ ancaḳ ıṣlāḥ-ı aḥvālini iltizāmen çerkeşli ḫᵛāce Meḥmed Efendi merḥūmuñ senede iki merkeb yüki dükkanıñ vakfı vardır ~~olub~~ Sarāy-ı Hümāyūn meẕkūruñ nihāyeti olan biñ ikiyüz elli bir tārīḫine ḳadar bu evḳāf-ı meẕkūre meriʿʿīyyü'l-iʿṭā olunmuşdur rahmetullāhi ʿaleyhim ve ʿalā cemīʿi aṣḥābi'l-ḫayrāti ve'l-ḥasenāt bu evḳāf-ı meẕkūreyi faḳīre Ḳāʾim-maḳām Meḥmed Beg naḳl itdi mevlūd-i şerīf vaḳfı Ġalaṭa Sarāyınıñ rıfʿatdanṣoñra Üsküdarda Karaca Aḥmed Sulṭān Türbesiniñ ḳarşusunda vāḳiʿ paşa-yı müşārun ileyh merḥūmuñ cāmiʿine naḳl olunmuşdur şekeriyle şerbetiyle işbu mevlüd-i şerīf vaḳfı senevī bin beşyüz ġuruş oldıġı İḥsān Begden mesmuʿdur

Ġalaṭa Sarāyınıñdaḫī Enderūn-i Hümāyūn gibi aġalara maḫṣūs ṭablakārları ve uşaḳları olub oranıñ daḫī uşaḳlarına külahlı taʿbīr iderler o külahlılar başlarına kiçeden maʿmūl sivri ve ʿināḇī renginde külah giyerler ṭaʿāmları Enderūn-i Hümāyūn gibi mükemmel olmayub üc dürli idi yaḫnī sebze pilav ekşerī ḳuru faṣulye olur ve yemekleri çoḳ ḳorlar idi yemek ṭablalarını başlarında getürmeyüb dört ayaḳlı bir nevʿ ṭablalar olub iki başlarından iki külahlı ṭutacaḳ ḳollarından ṭutarlar yemekleri öyle getürürler idi

adam başına bir çift fodulası olub ḳabaḫaşı beyaż leẕẕetli Ġalaṭa Sarāyı fodulası dirler meşhūr idi

Ġalaṭa Sarāyında ödünc fodula almaḳ ve virmek aḥvāl ve ʿādeti var idi şöyle ki fodula lāzım olan kimse ödünc viren deyü nidā ider üc oṭayı ṭolaşur vireni bulunca alur ne güni ödeyim deyü suʾāl ider viren adama geni lāzım ise o güni vir dir o güni getürür virir kimisi

ödünce virecek olur o daḫī ṭolaşur ödünc fodula isteyen deyü çaġırır fodula lāzım olan kimse alur ne güni ödenecekse ve lāzım ise söyler o güni getürür öder beş günlüġüne bir haftalıgına ödünc fodula virilür idi bin ikiyüz ḳırḳ dört tārīḫindeki Rusya seferi vuḳuʿ bulunca o vaḳit vapurlar olmadıġından İstanbulda etmek ḳıtlıġı oldı yevmiye adam başına yüzer dirhem etmek virirler idi maḥāllede ḳaç kişi varsa büyük küçük ʿale's-seviye ~~yüzer etmek ḥesābıyla~~ Müsliman maḥāllesinde cāmiʿ-i şerīfe Ḫristiyan maḥāllesinde kiliseye ḥükūmet ṭarafından gönderirler idi faḳīr o tārīḫde ṣabāvetim ḥālinde Ġalaṭa Sarāyında bulundıġımdan her gün birer tek füdūlemi birer hafta mühel ile ödünce virüb hafta başında yevm-i mevʿūdunda herkes getürürler virirler pederim merḥūm daḫī o güni gelür alur fakir-ḫāneye götürür ~~idi~~ o vaḳtiñ ḥālinde ḥükūmet-i seniyye ṭarafından iʿṭā buyurılan nān-ı ʿazīze ʿilāve-i medār şeyʿ olur idi o vaḳitlerde bi'l-cümle ahālīce çekīlen żarūret ve ıżṭırāba muḳābil şimdi sāye-i pādişāhīde bu gördigimiz bolluḳlarıñ ve niʿmetleriñ teşekküründe çoḳ ḳuṣūrumuz vardır

[8b]

14

İṭāʿat Beyānı

Enderūn-i Hümāyūnda kendi büyügüne ḫuṣūsiyle żābiṭān maḳāmındaki eskilerine olan iṭāʿat fī zamānünā hāẕā olamaz derecelerdedir ẕāten kendüsi taḥṣīl ve taʿlīm ve terbiye görerek kelür żābiṭ olur ānıñçün ḳadr ve ḥayṣiyet ve iʿtibārı başḳa olur lākin ~~taḥṣīl~~ ve taʿlīm ve terbiyesiz ~~emeksiz ḳademesiz~~ turfandalıḳda yetişür gibi gelür ~~żābiṭ~~ olursa ṭatsız ṭuzsuz olur ~~ve ḫalḳıñ āña pek olḳadar riʿāyet ve iṭaʿat ideceġi gelmez~~ ʿacemī taʿbīr olunan birisini ki niẓām ışṭılāḥında nefer dimekdir başḳa bir lala ki ~~niẓām ışṭılāḥında~~ onbaşı belki yüzbaşı dimekdir nā-münāsib bir maḥāl ve kārda görse ānı döger tekdīr ider bu ʿacemīniñ lalası ben degilim ve vaẓīfem dimez ṣoñra o ṭayaḳ ʿacemīniñ lalası bu keyfiyeti işidir o daḫī döger yaʿni bir ʿacemī içün nāmünāsib bir ḥāl ve ḥareketde bulunmaḳ iḥtimāli yoḳdur

Terbiye-i Eṭfāl Beyānı

O vaḳitleri maḥālleler ve ḫāneler daḫī öyle idi muḥarrir faḳīr yedi sekiz yaşında iken maḥāllemizde balmumcı İsmāʿīl Aġa nāmında birisi var idi pederim āña sipāriş itmiş oġlana baḳıvir deyü babamdan ziyāde ondan ḳorḳar idim baʿżı yerlerde baʿżı babalar

Ḫristiyan baḳḳallara ve tütüncülere bile oġlana baḳıvir deyü tenbīh iderler imiş ānlar daḫī baḳıvirirler ve baʿżı dögerler bile imiş Begkozda Baḳḳal Yanni[38] vardır ben filan efendiyi çocuḳ iken ṭoḳatlamışımdır deyü faḳīre naḳl itdi o çocuġuñ pederiniñ tenbīhi üzerine o çocuḳ şimdi ḥālā iʿtibārlı ricāl-i devletden bir zātdır

Enderūn-i Hümāyūn Aġalarınıñ Ḳaravana Ṭaşıdığı

Sulṭān Maḥmūd Ḫān merḥūmuñ biñ ikiyüz ḳırḳ dört Rebīʿü'l-evveli tārīḫinde Rāmi Çiftligi Ḳışlaġ-ı Hümāyūnuna evvelki teşrīf-i mülūkānelerine Enderūn-i Hümāyūn aġaları niẓām olub taʿlīm ve teʿallüm itmişler lākin daha ḳaravana ṭaşımışlar idi ḳışlaġ-ı meẕkūrda bā-irāde-i ḫāḳān müşārun ileyh yemek ṣaḥanları refʿ ve laġv olub ʿaskerī uṣūli sofra başına ücer ḳaravana tertīb olunub aġalar maṭbaḫından yemegini kendüleri ṭaşımaġa meʾmūr olurlar ~~başlarlar~~ yemekiñ envāʿı üc dürlü olub birisi buz gibi etden ḳaravana ṭolusı yaġlı ḳavurma ve bir sebze ve aʿlā misk ḳoḳulı sāde yaġdan ḳaravana ṭolusı pilav oldığını o vaḳit faḳīr bulunmadığımdan aḫīran eski aġalardan mesmuʿ-ı ʿācizī olmuşdur

Lala Taʿbiri

Enderūn-i Hümāyūnda mürebbī olan ẕāta lala taʿbīr iderler lala ʿArabīde yoḳ yoḳ dimekdir yaʿni o mürebbīniñ zīr terbiyesinde bulunan bir çocuḳ nābe maḥāl yerlere gitse ve nā-münāsib şeylere teşebbüṣ itse ve nā-sezā sözler söylese o mürebbī gitme gitme yapma yapma öyle söyleme diyecek oldığından lala ismini virmişler ~~dimişler~~ ḫʷāce efendimiz lalanıñ ʿaḳlı irmezini eşegini bulurlar çocuġun yanına ḳorlar o çocuḳda āña baḳa baḳa eşek olur lalanıñ ʿaḳıllısını dirāyetlisini bulmalı ki çocuġı terbiyeye muḳtedir olsun buyurdı

Sulṭān Maḥmūd Ḫān Merḥūmuñ Rāmi Çiftligi ve Ṭarabyaya İkişer Defʿa Naḳl-i hümāyūn Buyurdığı

Aḥmed ʿAṭā Beginiñ tārīḫiniñ ḳavli üzere Mosḳov seferi ḥādiṣesīçün ḥareket-i seferiye buyurub ḫāric-i süverde Mevkib-i Hümāyūn ittiḫāẕ buyurmaḳ üzere ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm iki defʿa Rāmi Çiftligi Ḳışlaġ-ı Hümāyūnuna ve iki defʿa Ṭarabya Ṣayfiyesine teşrīf-i hümāyūn buyurdı Rāmi Çiftligi Ḳılşaġ-ı Hümāyūnuna evvelki defʿa teşrīfleri ~~ʿAṭā Begin tārīḫi ḳavli üzere~~ biñ ikiyüz ḳırḳ dört senesiniñ Rebīʿü'l-evveliniñ başında vāḳiʿ olub orada sekiz ay ḳadar iḳāmet buyurılub yine ḳırḳ dört senesiniñ Ẕi'l-ḳaʿdesinde

38

Ṭarabya Ṣayfiyesini Rusya muḥārebesi ġāʾilesinden-nāşı Bahr-i Siyah boġazını muḥāfaẓa mülāḥaẓasıyla Sancāġ-ı Şerīfi müstesḥiben ve Enderūn-i Hümāyūn süvāri aġaları ve ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne bi'l-maʿiyye teşrīf-i hümāyūn vuḳūʿ buldı Ṭarabyada üc dört ay ḳadar iḳāmet buyurılub ḳırḳ beş senesi Ṣaferinde ikinci defʿa Rāmi Çiftligi Ḳışlaġ-ı Hümāyūnunı teşrīf vuḳūʿ bulub bu kere ṭoḳuz ay ḳadar iḳāmet buyuruldı ~~yine ḳırḳ beş senesi Ẕi'l-ḥiccesiniñ ikisinde ikinci defʿa olaraḳ Ṭarabya ṣayfiyesine naḳl-i hümāyūn buyuruldı o vaḳit~~ Rusya seferi berṭaraf olmuş oldıġından Sancāġ-ı Şerīfi İstanbul Ṣarāy-ı Hümāyūnunda vākiʿ maḥāll-i maḫṣūṣ ve maḳām-ı mesʿūdına vażʿ ve iḳāme itmek içün

[9a]

15

Yine ḳırḳ beş senesi Ẕi'l-ḥiccesiniñ ikisinde Rāmi Çiftligi Ḳışlaġ-ı Hümāyūnundan ẕāt-ı şāhāneleri ve Rikāb-ı Hümāyūnlarında Süvāri-i Enderūn-i Hümāyūn ve Mūsiḳa-i Hümāyūn aġaları ve Ḫademe-i Rikāb-ı Hümāyūn ve ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne cümle alay-ı vālā ile İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnuna ḳadar cümlemiz māşiyen mūsiḳa çalmayaraḳ ve Sancāġ-ı Şerīfiñ ḫidmet-i müstevcibü'l-mefḫaretine maḫṣūṣ olan meʾmūrlar ve müʾezzināt-ı ḥażret-i şehriyārī yek-dehān-ı cehran tekbīr ve tehlīl-i ḫavān olaraḳ Edirne Ḳapusundan duḫūl ile ~~bīr ve tehlīl i ḳırāʾat ider~~ ʿazīmet olundı süvāri aġaları İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnunda terk ve iḳāme olunub Mūsiḳa-i Hümāyūn ve Ḫademe-i Rikāb-ı Hümāyūn ve bir ḳac ṭabur ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne ile sebük-bār olaraḳ Ṭarabyaya teşrīf-i hümāyūn buyuruldı ~~rīf i hümāyūn ikinci Ṭarabyaya yine ḳırḳ beş senesi Ẕi'l ḥiccesiniñ ikisinde vuḳuʿ bulmuş~~

Naḳl-i Eski Çıraġan ez-Ṭarabya

Ṭarabyada dört beş ay ḳadar iḳāmet buyurılub ḳırḳ altı senesi evāʾilinde Çıraġan SāḥilSarāy-ı Hümāyūnuna teşrīf buyuruldı o vaḳit Çıraġanda büyücek Ḳaṣr-ı Hümāyūn gibi bir Dāʾire-i Hümāyūn olub aḫīran ānıñ yanına ḫāḳān-ı müşārun ileyh büyük bir ẕü'l-vecheyn dāʾiresi inşā buyurdı ṣoñra ānlarıñ kāffesi hidm ile muntaẓam ṣūretde iḥsān ~~olaraḳ Beglerbeginde bundan aḳdem hidm olunan aḫşab Sarāy-ı Hümāyūnuñ daḫī Ḥarem-i Hümāyūn ile Mā-beyn-i Hümāyūnuñ ara yerinde bir ẕü'l-vecheyn dāʾiresi var idi Sulṭān ʿAbdü'l ʿāziz merḥūm Beglerbeginde o aḫşab sarāyıñ yerine bu şimdiki kargir Sarāy ı~~

~~Hümāyūnı inşā buyurdı cennet-mekān Sulṭān Maḥmud Ḫān Çıraġan Sarāy-ı Hümāyūnunı aḫşab ve~~ deñiz ṭarafıyla baġçe ṭarafı birçoḳ ~~sırasıyla~~ mermer direkli olaraḳ inşā buyurdığı vaḳitde elli beş tārīḫinde itmām buyurulmuşdur ve itmāmına ~~bu mıṣrāʿ tārīḫ vāḳiʿ olmuşdur mıṣraʿ~~ (tārīḫ nāmı oldı Çıraġan) bu mıṣraġdaki Çıraġan kelimesi tam tārīḫ düşmüşdür ki biñ ikiyüz elli beş ider o vaḳit işbu mıṣraʿ bābınıñ bālā-yı ṭaḳımında muḥarrer idi

Elbise-i Bevvābān

İkinci Ṭarabyada ve ḳırḳ altı senesiniñ evāʾilinde Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ oturdığı yalınıñ ḳapularını ~~sını~~ bevvābān ocaġından iki bevvāb ḥarāset iderler idi o vaḳit ~~Mūsiḳa-i Hümāyūnda terpuşcı Onbaşı Meḥmed Efendiniñ o ki pederi Ḳavuḳcı Ḥüseyin Efendi nāmında bir bevvāb olub kendi elbisesiyle ḳapuyı bekler idi~~ ve hem daha bevvābāna maḫṣūṣ elbise ~~daha o vaḳit~~ daha muʿayyen olmayub ḳırḳ yedi tārīḫinde yaḳası ve ḳolı ṣarı çuḳadan laciverd nimten ve ṣarı çuḳa renkli panṭolun taʿyīn ve taḫṣīṣ ~~ḳılınmışdır~~ buyurulmuş idi

~~Dāye-zādegān~~

~~Sulṭān ʿAbdü'l Mecīd Ḫān merḥūmuñ dāye zādesi Meḥmed Beg bu Meḥmed Begiñ ḳolaġalıḳ ile ʿAsākir-i Şāhāneye nakl-i 1256 senedir muʾaḫḫaran biñbaşı daḫī olub teḳāʿüd olmuşdur el-ān ber-ḥayātdır~~

~~Sulṭān Maḥmud Ḫān-ı ṣānī merḥūmuñ kerīme-i muḫteremelerinden Fāṭıma Sulṭānıñ dāye-zādesi Rāġıb Begdir~~

~~Ṣāliḥa Sulṭānıñ dāye-zādesi Yūsuf Beg ve bu Yūsuf Begiñ irtiḥāli biñ ikiyüz ḳırḳ sekiz senesinde Beglerbegi sarāyında iken vuḳuʿ bulmuşdur ḫalḳan ḫulḳan güzel ġāyet nāzik bir beg idi ḥafīẓullāhu teʿalā vebādan irtiḥāl itmişdir raḥmetullāhi ʿaleyh sene-i meẕkūrede Mūsiḳa-i Hümāyūn silāḥdar ʿAli Aġanıñ yalısında ḳarantinadır~~

Dāye-zādegān

Mūsiḳa-i Hümāyūndaki dāye-zādegāndan cennet-mekān Sulṭān ʿAbdu'l-Mecīd Ḫān merḥūmuñ ṭāye-zādesi Meḥmed Beg bin ikiyüz elli altı senesi ʿAsākir-i Şāhāneye biñbaşılıḳ ile naḳl idüb baʿde bi't-teḳāʿüd ḥālā ḫānesinde sākindir ~~ve zavallı bī-çāre müstaġraḳ girdab-ı faḳr ve żarūretdir~~ cennet-mekān Sulṭān Maḥmūd Ḫān-ı Ṣānīniñ kerīme-

i muḥteremesi Münīre Sulṭānıñ ṭāye-zādesi Meḥmed Beg ki ḥālā ~~Yāver-i Ekrem Ḥażret-i Şehriyārī Meḥmed Efendi~~ Müşīr Meḥmed Nuṣret Paşadır ve yine Ḥāḳān-ı müşārun ileyhiñ kerīme-i muḥteremesi Ṣāliḥa Sulṭānıñ ṭāye-zādesi Yūsuf Beġ ḫalḳan ve ḫulḳan ġāyet güzel bir beg idi ḥafīẓullāhu teʿālā biñ ikiyüz ḳırḳ sekiz tārīḫindeki ẓuhūr iden vebāda merḥūm oldı ve işbu vebā senesi Mūsiḳa-i Hümāyūnı Beglerbeginde Silaḥdar ʿAli Aġanıñ yalısında ḳarantinaya vażʿ itdiler bu ḳarantinanıñ keyfiyātı inşāallāhu teʿālā ilerüde ~~bir tafṣīl~~ ẕikrolunacaḳdır ve yine ḫāḳān-ı müşārun ileyhiñ kerīme-i muḥteremesi Fāṭıma Sulṭanıñ ṭāye-zādesi Rāġıb Begdir

[9b]

16

Mekteb-i Ḥarbiyeniñ İbtidā-yı Küşādı

Biñ ikiyüz elli tārīḫinde Sulṭān Maḥmūd Ḫān merḥūm Mekteb-i Ḥarbiyeyi ibtidā Üsküdarda Selīmiye Ḳışlasında birḳac ḳoġuş taḫliye ve tanẓīm buyurub seksen nefer çocuḳ ḳayd ve taḥrīriyle küşād ve miftāḥ-ı ʿulūmdur deyü luġatden ve ibtidā ile Vehbīniñ Tuḥfesi Nuḫbesi ve Subme-i Ṣıbyān kitāblarını ezberlemek üzere taʿlīm ve tedrīs itmişlerdir muʾaḫḫaran elli bir tārīḫinde Mışırdan Manastırlı Ferīḳ Selīm Paşa gelüb mekteb niẓāmātını eyü bildiginden Beşikṭaşda Maçḳada tüfenk-ḫāne anbarınıñ yerinde olan ḳışlayı mekteb-i heyʾete ifraġ itmek içün ḫāḳān-ı müşārun ileyh āña fermān buyurur ānıñ üzerine Selīm Paşa oranıñ ebniye-i ḳadīmesini maḥv ve iṯbāt ile mekteb-i heyʾete vażʿ ve tanẓīm ve baġçeler ile tezyīn itdikdenṣoñra ~~cennet mekān~~ Selīmiyedeki sükkān çocuġı oraya naḳl iderler o çocuḳlarıñ içinden birazını Selīm Paşa münāsibi vechle ayırub Ṭobḫāne mektebine gönderir cennet-mekān Macḳa Ḳışlasında ṭaş mināreli güzel bir cāmiʿ-i şerīf binā buyurur ve ekṯerī oraya cumʿa selamlıḳlarına teşrīf buyurur

ve her teşrīfinde ḳoġuşları ders-ḫāneleri gezer dersleri diñler çocuḳlara iḥsān virir idi ve o çocuḳlarıñ emr-i ḫıtanlarīçün bir güzel cemʿiyet-i süver icrā buyurdı ḳışlanıñ ḫāricine ḫaymalar ḳuruldı erkān-ı devlet-i daʿvet olundı ṭaʿāmlar żiyāfetler virildi ḫayyāller ḥoḳḳabazlar oynadı fişenkler atıldı ve ẕāt-ı şāhānelerine merḥūm daḫī aḫṣabdan muḫtaṣar bir köşk inşā buyuruldı ~~olundı~~ teşrīf buyurub oyunları temāşā buyurur idi o elli tārīḫinde o sükkān-ı çocuḳ ḳırḳ sekiz tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūnda icrā buyuruldıġı miṯillü

alafranġa sofra tertibiyle ṭaʿām iderler idi kütüb-i meẕkūreniñ ḫıtāmı eṣnālarında Ḫᵛāce ʿAbdu’r-Raḥmān Efendi ile ḫᵛāce Ḥüseyin Efendi mektebe ḫᵛāce naṣb ve taʿyīn buyuruldı kütüb-i ṣelāṣe-i meẕkūreyi Sarāy-ı Hümāyūndan muḫrec eski ʿİzzet Efendi oḳudur idi o Farisī ḫᵛācesi idi yeñi meʾmūr olan iki ḫᵛāce efendiler emṣile-i ʿArabiyeden bedʾen o mübāşeret ve mekteb efendileri ʿasākir-i İslāmiyeden olduḳları maʿlūm olmaḳ içün fünūn-ı ḥarbiye ile berāber kütüb-i dīniye daḫī taʿlīm ve tedrīsi iderler idi zīrā yalıñız fünūn-ı ḥarbiye ile ʿulūm-ı riyāżiyeyi düvel-i neṣārā mekātib-i ḥarbiyelerinde daḫī oḳuyorlar ve o vaḳit Mekteb-i Ḥarbiye dinmeyüb Ḥarbiye Mektebi dirler idi Ḫᵛāce ʿAbdu’r-Raḥmān Efendi ve Ḫᵛāce Ḥüseyin Efendi efāżıldan olub ḥattā ʿAbdu’r-Raḥmān Efendi ṣoñraları ehl-i ṭarīḳ daḫī olub ẓāhirī bāṭınī maʿmūr olmuşdur şöyle ki bir gice ʿālim maʿnāsında ṭarīḳat-ı ʿaliyye meşāyiḫinden birisini gösterirler andañ biʿat ider āndanṣoñra araya araya maʿnada gösterdikleri ẕātı bulur işāret olundıġı üzere tecdīd-i biʿat ider o ẕāt İstanbulda Cerraḥpaşa ṭuruḳlarında dergāhı olan ṭarīḳat-ı ʿAliyye-i Rıfāʿiyye meşāyiḫinden Bekār Beg dimekle meşhūr olan ẕātimiş efendi mūmi ileyh her hafta dergāhıñ muḳābele güni gider ḳıyāma ẕikre girer ve şeyḫ efendi ile ṣoḥbet ider ve sāir vaḳit daḫī gider idi

Sulṭan Maḥmud merḥūm ḫᵛāce efendimize yaʿni Ketḫüdā-zāde Meḥmed ʿĀrif Efendi ḥażretlerlerine mekteb içün suʾāl buyururlar naşıl itmeli deyü efendim ʿasker besleyen devletleriçün mekteb-i ʿaskeriye-i ḥarbiye lāzımdır şöyle olmalı böyle olmalı deyü taʿrīf daḫī buyururlar ānıñ üzerinde cennet-mekān ḥażretlerleri Ḥarbiye Mektebini teşkīl buyururlar Ḫāḳān-ı müşārun ileyh mekteb-i meẕkūrda bir gün Selīm Paşaya ḳışlanıñ baġçesinde ʿalenī olaraḳ mekteb çocuḳları işiderek bir ḫuṭbe buyurur şöyle ki bu çocuḳlar bal yapan arılara beñzer zīrā arılarıñ begi mekteb maḳāmında olan bal koġanınıñ ḳapusunda ṭurur girene çıḳana diḳḳat ider temiz iş görene raḥsīn ider boş ṭurana ve murdarlıḳ pislik idene tekdīr ider içeruda pislik var ise ṭışaruya naḳl itdirir yaʿni kendi intifaʿlarīçün ve kendülerine nafaḳa ve ġıdā olmaḳ içün çalışub yapdıḳları bal ḫāṣılātınıñ fevḳa’l-ʿāde ṣafvet ve neẕāfetine diḳḳat ~~ehemm~~ ve ihtimām iderler biz ki el-ḥamdü lillāhi teʿālā insan cinsinden eşref-i maḫlūḳdan yāradılmışdır ~~bizi yaratdıġı cümle maḫlūḳātı üzerine~~ innā ceʿalnāke ḫalīfeten fi’l-arż āyet-i kerīmesiniñ muḳteżāsınca hem kendi cinsimiziñ ḥüsn-i ḥāline ve hem maḫlūḳāt-ı sāʾiresiniñ ḥüsn-i ḥāline ḫidmet itmek

vaẕīfemiz ve borcumuzdur binā'en ʿaleyh işbu āyetullāh olan arılardan ibret ve intibāh alub çocuḳlarıñ taʿlīm ve terbiyesine tehẕīb-i aḫlāḳına ve ḥarekāt ve sükenātına ve gidişine gelişine ve diyānet ve İslāmiyetine ve ẓahāret ve neẓāfetine güzel ḫidmet olunursa bunlardan din ve devletimiz ve millet ve ahālimiz intifāʿ iderler bunlardan güzel güzel maḥṣūlāt alunur göreyim seni Selīm Paşa biʿavnillāhi teʿālā işbu temsīlātıñ ʿaynı ʿaynına ḥareket ve diḳḳat idüb muḥassenātı ileru götürmekligini arzu iderim beklerim buyurdığını Ferīḳ Fā'iḳ Paşanıñ birāderi mīr-alay ʿAbdi Beg elli tārīḫinde meẕkūr seksen çocuġuñ birisi olub femm-i şāhāneden işitmiş olmaġla naḳl itdi bu ʿAbdi Begiñ birāderi Ḳolaġası Ṭāhir Efendi daḫī o seksen çocuġuñ içinde oldığını ʿAbdi Beg söyledi ~~biñ ikiyüz seksen beş tārīḫlerinde~~

Mekteb-i Ḥarbiyeniñ dersde ve ʿilimde me'ẕūn efendilerinden birisine ṣordılar siz mektebde siyer-i nebī oḳur mısıñız tā ki ġazavāt-ı Rasūlullāhdan ḫaberdār olasıñız mādemki siz ehl-i ġazāsıñız Rasūlullāh ne ṣūretde ġazā buyururlar idi iʿlān-ı ḫarbe sebeb neler olmuşdur naḳż-ı ʿahd idene ne muʿāmele buyururlar idi ve eṣnā-yı muḥārebede ve baʿde'l-muḥārebe ne ḥareketde bulunurlar idi ve sefer ve ḥażarda aṣḥāb-ı kirāma ne muʿamele buyururlar idi Rasūlullāhıñ ḥarekāt ve süknātı heb vaḥy-i ḫudā ile idi elbette ānıñ sefer ve ḥażarda muʿamelātı ḥayyiz-i işābetdedir ḫuṣūsiyle bizim peyġamberimiz efendimiz seyf ile me'mūrdur şiʿir çün nebiyyü's-seyf āmed ān rasūl ümmet-i ū ṣafderānend ü fuḫūl āyine ve fuḫūl maṣlaḥat der dīn-i mā cenk ü şükūh maṣlaḥat der din-i ʿĪsā ġār ü kūh muʿāmelātı bize ṣaġlam seneddir tertībātımız oraya taṭbīḳ olunursa min ṭarafillāh muvaffaḳ olunacaġında iştibāh yoḳdur didiler cevābında şimdiki muḥārebeler o vaḳtiñ muḥārebelerine taṭbīḳ ve emṣāl olunamaz didi niçün olmaz mu'aḫḫaran yaʿni şimdi yalıñız ıslaḥa tebeddül itdi yoḫsa umūr-ı sā'ire-i ḥarbiye ~~göre~~ ʿaynı ʿaynına yine odur didiler sükūt itdi cevab virmedi

[10a]

17

~~İḫtār-ı Maḫṣūṣa~~

~~Derūn-i tārīḫde maḥver-i maḥāl-i müteʿaddide isimleri meẕkūr bulunan baʿżı istiʿdādlı bezirgānıñ üç beş nevʿ hüner ve żāyiʿden beheresi olub müteʿaddid ḫidmetlerde~~

~~müstaḫdem bulundıġından isimleri tekerrür itdikce ayrı ayrı şaḫışlar ẓan olunmayub şaḫṣ-ı vāḥidden ʿibāret bulundıġı ve isimleri müşābih olanlarıñ daḫī ṣıfat ı kāşifesiyle tefrīḳ ḳılındıġı~~

~~diger~~

~~İnşāʾallāhu teʿālā işbu tārīḫ ḫuṣūṣınıñ ṭabʿı tārīḫine ḳadar derūnunda meẕkūr ve muḥarrer olan esāmīlerden ḳurenā-yı şehriyārīden olanlara ḳafʿasākire naḳl idenlere ʿayn teḳāʿüd olanlara te bi'l istiʿfā iḫrāc olanlara elif müteveffā merḥūm olanlara mim ḥarfleri isimleriniñ evveline yazılacaḳdır~~

~~rumūzāt~~

~~ḳaf ḳurenā~~

~~ʿayn ʿasker~~

~~te teḳāʿüd~~

~~elif iḫrāc~~

~~mim merḥūm müteveffā~~

[10b]

18

Aḫşāb Eski Çıraġan Dāʾire-i Hümāyūnı ve Mevlevī-ḫāne ve İbrahīm Paşa Yalısı Aḥvāli

Aḥmed ʿAṭā Beg tārīḫiniñ birinci cildiniñ elli sekizinci ṣaḥīfesinde beyān buyurdıġı üzere mine'l-ḳadīm Çıraġan Ḳaṣr-ı Hümāyūnunı dāmād-ı şehriyārī Şehīd İbrāhim Paşa inşā idüb Sulṭan Ahmed Ḫān-ı Sālis ḥażretlerine taḳdīm itmiş ve kendüsiniñ yalısı daḫī Ḳaṣr-ı Hümāyūnuñ ittiṣālinde olub Ṭarabyadan Çıraġana naḳl-i hümāyūn buyuruldıġı vaḳitde Mūsiḳa-i Hümāyūnı o yalıya iḳāme itdiler ~~ve çıraġanıñ~~ Mā-beyn-i Hümāyūn ile Ḥarem-i Hümāyūn dāʾirelerinīñ ara yerinde Mevlevī-ḫāne var idi merāḳıd-ı meşāyiḫ-i Mevleviye şimdiki mevcūd olan kargir Sarāy-ı Hümāyūnuñ altında ḥālā mevcūd ve vāḳiʿdir

Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz merḥūm Çıraġan Sarāyını kargir inşā buyurdıġı vaḳitde o merāḳıdıñ ṣandūḳalarını mermerden iʿmāl buyurmuşdur Ḥadīḳatü'l-Cevāmiʿ cild-i sānīsiniñ yüz dördünci ṣaḥīfesinde beyān oldıġı üzere Mevlevī-ḫāneniñ bānīsi Oḫrili Ḥüseyin Paşadır defʿa-i sāniye ṣadāretiniñ irtesi güni aġa ḳapusunda yeñiçeriler şehīd itmişler biñ otuz bir senesi binā olunmuşdur Ḳaṣr-ı Hümāyūnuñ bināsıyla arasında yüz yıldan ziyāde vardır

maṭbaḫcı olmayub yalıñız bir semāʿ-ḫāneden ʿibāret idi baʿde vuḳuʿbulan tecdīd ve taʿmīri ṣırasında tevsiʿ ḳılınmışdır dergāh-ı meẕbūra ibtidā Aġa-zāde Meḥmed Dede Efendi şeyḫ olmuşdur Mūmā ileyh Gelibolıda binā itmiş oldıġı dergāh-ı Mevlānānıñ şeyḫi iken paşa-yı müşārun ileyh şeyḫ mūmā ileyhi getürdüb kendi tekyesine şeyḫ eylemişdir ṣoñra müşārun ileyhiñ şehādeti vuḳūʿunda yine kendi binā-girdesi olan Gelibolı tekyesine hicret idüb biñ altmış üc senesi belde-i meẕbūrede vefāt itmişdir bu Aġa-zāde Meḥmed Dede Efendi merḥūmuñ yerine eş-Şeyḫ Ḥasan Dede Efendi şeyḫ olub biñ yetmiş bir senesi vefāt itmekle dergāh-ı meẕbūrda medfūndur daha tafṣīlini arzu buyuranlar oraya mürācaʿat buyursun

~~Bundan Aḳdem Aḫṣab Beglerbegi Sarāyınıñ İnşāsı Tekmīl Olub Naḳl-i hümāyūn Oldıġı~~ Ṣayfda ve Ṣitāda Naḳl-i hümāyūnlarıñ Vuḳūʿu

Biñ ikiyüz ḳırḳ sekiz tārīḫinde Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnı aḫṣab olaraḳ müceddeden inşā buyurulmuş oldıġından ~~buyurılub tekmīl oldıġından oraya naḳl-i hümāyūn buyuruldı āndanṣoñra elli bir senesine ḳadar~~ her eyyam-ı ṣayfda Beglerbegine ve eyyām-ı şitāda Çıraġana naḳl-i hümāyūn buyurılur idi elli bir senesindenṣoñra ~~ātiḳan ẕikr olundıġı üzere~~ Sulṭān Maḥmūd Ḫān-ı merḥūm ~~mermer direkli~~ aḫṣab Çıraġan Sarāyını inşāya mübāşeret buyurmuş oldıġından elli beş senesine ḳadar yazları yine Beglerbegine ḳışları Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnuna naḳl-i hümāyūn buyurılur oldı daha o vaḳit Beşikṭaş Sarāyında Ḫaẕīne Kilār Seferli Oṭaları ḥāl-i ḳadīmiyle mevcūd ṭurmaḳda olduḳlarından Mūsiḳa-i Hümāyūn gāh Seferlide gāh ḫaẕīnede iḳāmet ider ve üc oṭanıñdaḫī ayrı ayrı ġusle maḫṣūṣ ṣoġuḳluḳsuz birer küçük oṭa gibi ḥamāmları var idi

~~Uṣūl ve Niẓām-ı Maḫṣūṣ~~ Uṣūl-i Ḳuyūd-i Bezirgan

Mūsiḳa-i Hümāyūna müceddeden ḳayd ve çırāġ ~~olacaḳ~~ buyurulacaḳ bezirgān ibtidā Cennetmekāñ Sulṭān Maḥmūd Ḫān ḥażretleriniñ ~~ḫāḳān-ı müşārun ileyh ḥażretleriniñ~~ ḥuẓūr-i hümāyūnlarına çıḳarlar ~~Ḫāḳān-ı müşārun ileyh ḥażretleriniñ ibtidā ḥuẓūr-ı hümāyūnlarına çıḳarırlar manẓūr-ı naẓar-ı şāhāneleri olmayınca mümkin degil ḳayd olamaz idi~~ olur eger pesendīde-i ḥüsn-i naẓar-ı şāhāneleri olur ise ~~āndanṣoñra tensīb buyuruldıġı ḥālde~~ ḳayd ve çırāġ ~~kılınur idi~~ sorarlar idi

[11a]

19

~~Dāmād-ı Şehriyārīleri~~ İbrāhim Paşa Yalısınıñ Aḥvāli

Biñ ikiyüz ḳırḳ altı senesiniñ evāʾilinde İbrāhim Paşa yalısına Mūsiḳa-i Hümāyūn ṭaḳım ṭaḳım her lala ʿacemīleriyle taḳsīm olundı meẕkūr yalısınıñ ṣedefler ile işlenmiş bir oṭası ve yaldızlı oṭası ve mūsandīresinde ʿinde'l-īcāb ḥarem baḳmaḳ içün ḳafesli oṭaları ve müteʿaddid mermer direkli kebīr ḳurnatinli maṣnaʿ ~~güzel~~ büyük fevḳānī bir ḥamāmı olub anda iġtisāl olunur idi işbu yalınıñ üc oṭası olub biri biri içinden geçilür ara yerinde abdest-ḫānesi ve abdest-ḫānesiniñ ḥamāmdan ısıcaḳ ṣuyı gelür idi bu yalı başıḳ başıḳ iki ḳat bir büyük yalı olub alt ḳatı zemīn ṭopraḳ daha başıḳ ḳarañlık oṭalar idi o vaḳit bu alçaḳ yalı yapılınca ḳıyāmet ʿalāmetidir yüksek binālar ẓuhūr itdi diyeñlerini eskilerden işidir idik o yalı o tārīḫde ʿale't-taḥmīn yüzyigirmi yıllıḳ ḳadar var idi

Müceddeden Kaydolan Nefer İçün Lüzūm Görünen Eşyā

Bir nefer Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayd ve çırāġ olacaġı vaḳitde ḳanġı onbaşıya nefer ḳaydolacaḳ ise o onbaşı o neferiñ pederine yāḫud velīsine bir puṣula virir gicelik içün bir uzun ʿantāri bir ḳuşaḳ bir ḫırḳa bir abdest ḥavlısı bir ʿabdest naʿlīni bir ṣabun tenekesi bir yazı ṭaḳımı neferiñ yataġıyla berāber der-meyān idüb getürüñ deyü ifāde ider yataġı daḫī naṣıl olmalıyı taʿrīf ider

Bükme Taʿbīr Olunan Yataġıñ Keyfiyeti

Daha evvelleri faḳīriñ ṣabāvetim zamānlarında Mūsiḳa-i Hümāyūnda bükme taʿbīr olunur bir nevʿ yataḳ var idi Sarāy-ı Hümāyūnuñ ışṭılāḥında yataḳ bağına ezraḳ taʿbīr iderler ezraḳ māʾī dimekdir ~~yataḳ bağı dimezler erzaḳ dirler~~ çünki o vaḳitlerde yataḳ bağları kāffeten māʾī renginde olub aḥmerī eṣferī yaʿni ḳırmızısı ṣarısı olmaz idi işte bu ezraḳ taʿbīr olunan yataḳ bağını yere yaparlar ḳarşulıklı üc dört çift çuḳa kenarından baġ dikerler ve o ezraġıñ içine ince bir şilte yaparlar o şilteniñ üzerine kice ~~erken yataḳ~~ yatar gibi çarşafı yaparlar yorġanı ve baş yaṣdığını ḳorlar ve yorġanı baş yaṣdığına ṭoġru çekerler ṣoñra yorġanıñ üzerinden o ezraḳda dikili olan ḳarşuluḳlı bağları bağlarlar āndanṣoñra bu yapılmış yataġı ṭaḳımıyla bükerler döşeginiñ baş ucuna ḳorlar bunuñ adına bükme taʿbir iderler büküldigiçün işte bu bükmeyi gice yatarken yapar bağlarını açar içine ṣoḳulur girer

yine bağlarını elleriyle bağlar yatar uyur kāffeten aşağı ḳoġuş yataḳları böyle bükme idi ne vaḳit ki bir ʿacemīniñ bıyıḳları çıḳar babayigit olur yataġını resmen yuḳaruya şirvana çıḳarır o vaḳit artıḳ büḳmede yatmaz ve lalalarıñ idāre ve maʿiyyetinden ḫalāṣ ve başlı başına olur ve eger müdebbir ʿāḳil ādem olursa āña ʿacemī virirler lala iderler iʿtibar ve ḥayṣiyet bulur yaʿni bu ve bunuñ gibi tertībāt-ı viḳāye-i ʿiffet ve ʿişmet ḥaḳḳında olan deḳāyıḳıñ āṣārından ~~olan şeylerden~~ oldıġı nümāyāndır ḳırḳ sekiz tārīḫine ḳadar lala ve ʿacemī uṣūli olub ḳırḳ sekiz tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūn ṣāniyen niẓām olunca artıḳ lalalıḳ ʿacemīlik külliyen laġv olub onbaşı nefer taʿbīrātı ve niẓām-ı muʿāmelātı icrā olunur oldı

~~Onbaşı Ḥacı Rātib Begiñ Terceme-i Ḥāli~~

~~Rumilinde Ḳoloz civārında Yeñişehir eşrāf ı ḫānedānından olub taḳrīben biñ ikiyüz otuz beş tārīḫlerinde oradan biñ ikiyüz otuz beş tārīḫinde İstanbula hicret ile boġaz içinde Beglerbegi ḳarbında ṭaraflarında Naḳḳaş nām-ı maḥālde saḥil-ḫānesinde muḳīm iken merḥūm Ḥacı Şerīf Aġanıñ maḫdūmı Ḥacı Rātib Beg Mūsiḳa-i Hümāyūna altmış iki senesinde ḳayd ve çırāġ olaraḳ altmış ṭoḳuz tārīḫinde onbaşı olub ḥadāṣet-i sinni zamānında taẓyīʿ i evḳāt itmeyerek taḥṣīl i ʿilm ve hünere saʿy ve verziş ve ṭarīḳat ı ʿaliyye-i Mevlevīyeye inābe ve intisāb ile ezelī olan ḳābiliyet-i fiṭriyesini ibrāz ile ve yetmiş bir tārīḫinde ikiyüz elli ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile teḳāʿüd olmuşdur edīb kāmil ṭabīʿat-ı şiʿiriyesi var teceddüdi iḫtiyār itmiş maʿnādan leẕẕet almış bir ẕātdır ẕāt olub el-āān~~

~~Üsküdarda Selīmiyede sākindir~~

[11b]

20 yazılacak

Mūsiḳa-i Hümāyūn Olan Kurenā-yı Ḥażret-i Şehriyārī

Büğlüci Muṣṭafa Aġa elli üc tārīḫinde Cennet-mekān Sulṭan Maḥmūd Ḫān ḥażretlerine ḳurenālıḳ şerefiyle müşerref olub yine evvelki gibi Muṣṭafa Aġa iṭlāḳ olmuşdur o vaḳit aġalıġıñ ḳadr ve şerefi olub mā-beynci olanlara aġa ise aġa efendi ise efendi beg ise beg dinür cennet-mekānıñ bir mā-beyncisi daḫī Ḳırımī Muṣṭafa Aġa olub āña daḫī Muṣṭafa Aġa dinür idi lākin Mūsiḳa-i Hümāyūndan degil idi muḥarrir faḳīr Muḥsin-zāde ʿAbdullāh

Begde bir ḳıtʿa Teẕkiretü'l-Ḫaṭṭāṭīn gördüm içinde Ḫaṭṭaṭ Ḥüseyin Aġa Ḫaṭṭaṭ Meḥmed Aġa Ḫaṭṭaṭ ʿAli Aġa var ṣordum ki ḫaṭṭaṭ olan ~~Aġa mı olur~~ efendi olmaz mı cevābında bu ḫaṭṭaṭ aġalar sarāy aġalarıdır didi evvelden Enderūn-i Hümāyūnda ḫaṭṭaṭ oluyor ḥāfıẓ oluyor dersde meʾẕūn oluyor aġa ise yine aġa diniyor

Ḳurenā-yı Ḥażret-i Sulṭān ʿAbdu'l-ʿMecīd-i Ḫānī

Ser-ḳurenā ʿOṣman Beg ḥālā şehr-emāneti ʿażāsından ~~ṣoñra müşīr olmuşdur~~ Ser-ḳurenā Aḥmed Beg Māhir Beg Ḫaṭīb-zāde Aḥmed Beg ṭaşra meʾmūriyetindedir Edhem Efendi Mūsiḳa-i Hümāyūnda yüzbaşıdır Baṣri Beg çırāġdır Ḫāliş Efendi Mūsiḳa-i Hümāyūnda mülāzim iken teḳāʿüddür Kerīm Efendi Mūsiḳa-i Hümāyūnda mülāzımdır Maḥmūd Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda yüzbaşıdır Fāʾiḳ Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda çavuş iken çırāġ olub telġrafdadır diger Fāʾiḳ Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda çavuş iken çırāġ olub żabṭiyede biñbaşıdır Küçük Emin Beg ṭaşrada orman meʾmūriyetindedir ikinci ḳurenā Ḥacı ʿĀrif Beg Mūsiḳa-i Hümāyūn ḳolaġasıdır Laṭif Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda ḳolaġası iken çıraġdır Ḥaḳḳı Beġ Mūsiḳa-i Hümāyūnda mülāzım iken fevtdir Fehim Beg bu daḫī Ḫalil Efendi Mūsiḳa-i Hümāyūnda mülāzım iken çırāġdır Kerim Efendi Mūsiḳa-i Hümāyūnda mülāzım iken berber başı olub çıraġdır ʿAzmi Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda mülāzımdır Rāḳım Beg yüzbaşı iken çıraġdır Baḥri Beg ve İsmāʿil Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda yüzbaşıdır Rāşid Beg ʿAli Beg yüzbaşı iken çıraġdır Ḥilmi Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda ḳāʾim-maḳāmdır ~~biñbaşı~~ Ṭalʿat Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda ʿaskere naḳl ile ḳolaġasıdır Ḥicābī Beg mülkiye ḳāʾim-maḳāmıdır Ebe-zāde Meḥmed Beg

Ḳurenā-yı Ḥażret-i Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz-i Ḫānī

Kāmil Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda kolaġası iken çıraġdır Remzi Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda mīr-alaydır Haydar Beg biñbaşı iken çıraġdır Cemal Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda mülāzımdır Ḥāfıẓ Meḥmed Beg ṭaşrada muṭaṣarrıfdır Ḥalim Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda biñbaşı iken fevtdir Neşʾet Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda biñbaşı iken ʿaskere naḳl ile yine biñbaşıdır Şefiḳ Beg ʿaskere naḳl ile yüzbaşıdır Aḥmed Beg ʿaskere naḳl ile yüzbaşıdır Muʿammer Beg ʿaskere naḳl ile yüzbaşıdır Zühdi Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda müstaʿfīdir Sāliḥ Beg ʿaskerde kolaġasıdır Süleyman Beg ʿaskerde başçavuşdur İbrāhim Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda kolaġası iken fevtdir Diger İbrāhim Beg ʿaskerde ḳolaġasıdır Saʿdü'd-din Beg

ḳurenālıḳdan çıraġdır Āgah Beg ʿaskerde ḳolaġasıdır Süleyman Beg çavuş iken çıraġdır Nūri Beg çavuş iken çıraġdır diger Nūri Beg mülāzım iken fevtdir Ḫālid Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda ḳolaġasıdır İsmāʿil Ḥaḳḳı Beg Rikāb-ı Hümāyūn ḫademesinde ḳolaġasıdır Rıżā Beg çavuş iken çıraġdır Emin Beg ʿaskerde yüzbaşıdır Saʿid Beg ʿaskerde yüzbaşıdır Mūmā ileyh Kāmil Begiñ ismi gibi müsemmāsıdaḫī kāmildir ~~oḳur yazardır~~ ve ṭarīḳat-i ʿaliye-i ḳādiriyeden inābe idüb Ṭobḫānede dergāh-ı şerīfi olan İsmāʿil-i Rūmī ḳuddise sirrahū ḥażretleriniñ türbe-i şerīfiniñ tecdīdine güzel ḫidmet itmişdir Vaḳʿanüvīs ʿĀlim Fāżıl Lüṭfi Efendiniñ birāder-zādesidir

Şevketlü Ġazī Sultan ʿAbdü'l-Ḥamīd-Ḫān Efendimiz Ḥażretleriniñ Ḳurenā-yı Şāhāneleri

Remzi Beg yuḳaruda ẕikri sebḳat idüb ḥālā Mūsiḳa-i Hümāyūnda mīr-alaydır evvelki ḳurenālıġı seksen iki Şubāṭında ve ikinci defʿaki ḳurenālıġı ṭoḳsan beş Māyısındadır

[12a]

21

Orta Ṣandıġı

Biñ ikiyüz ḳırḳ sekiz tārīḫine gelinceye ḳadar Mūsiḳa-i Hümāyūnda orta ṣandıġı tertībātı olmayub eger ocaḳca ẓuhūrāt olaraḳ biraz aḳça der-meyān-ı ḥuṣūl olur ise eskiler maʿrifetiyle o aḳçe ile aḫşam ṣabaḥ sofralara birer ṭabaḳ aʿlā ṭatlı pişirdirler ve eger aḳçanıñ daha meydānı var ise ve ḳavun ḳarpuz ve üzüm vaḳti ise sofralara eyüsünden bol ḳarpuz üzüm alurlar ve eger aḳçanıñ daha taḥammüli var ise güyā bayram gibi gice ḫayyal ve çalġı getürürler ḥāṣılı o aḳçeyi terākim itdirmeyüb böyle bir ṣūretde ḫarc ve ṣarf ile ʿumūm-i ehl-i istiḥḳāḳa münāfiʿ-i baḫṣā olurlar ~~bir güzel kullanmış~~ idi ḳāʾim-maḳām Meḥmed Beg merḥūm eskiden burayı bildiginden maṭbaḫa neẓāreti zemānında vekīlimizc Ḥacı İḥsan Bege lā yunḳaṭıʿ tenbīh iderdiki şevketlü efendimiziñ iḥsān-ı şāhāne buyurdıġı erzaḳ-ı taʿyīnātından fażla ḳalan parayı artırub ṣaḳlamaġa baḳmamalı ḫalḳıñ ḥaḳḳını ḫalḳa ve ehl-i iṣtiḥḳāḳa yedirmege baḳmalı ~~eger yedirmezde terākim itdirir isek ḳarınları ṭoymuş yiyememişlerde fażla ḳalmış ẓan iderler elimizden o paraları alurlar~~ eger etlerı silaḫ-ḫāneden yaġsız geliyor ise o etlerin bedelini al daha üzerine para ḳo sāye-i şāhānede ḫalḳa yaġlı et yedir dir idi

Bu ḥikāye bu maḳāma münāsibdir Ḥażret-i ʿÖmer raẕiyallāhu ʿanhiñ ḫilāfetinde bir ġazādan ġazāta tevzīʿ ve ḳısmet olunmaḳ üzere aḫşam namāzındanṣoñra māl-i ġanīmet gelür şimdi artıḳ gice oldı ṣabaḥ olsun inşāʾallāhu teʿālā o ġazāda bulunan ġāzīlere tevzīʿ ideriz dir o gice ḥıfẓ ve tevḳīf iderler gice olur ʿālem-i maʿnāsında bir lingir ṭolusı āteşi ḥażret-i ʿÖmer raẕiyallāhu ʿanhiñ öñüne sürerler o dehşet ile uyḳudan uyanur artıḳ ṣabaḥ olmasına baḳmaz hemān o vaḳit tevzīʿiñ tedārikini görür ve taʿbīr buyururlar ki işte bu āteş-i tevḳīf itdigimiz ḥuḳūḳ ʿibād idi ānı ~~ḥuḳūḳ ı ʿibādı~~ tevḳifde buḳadar şiddet görünce ketm ve ġaṣbında ne derecelerde iştidād-ı ʿaẕāb-ı ilāhiye olacaġını ḳıyas idiñ buyururlar

Ṭaʿāmiyeye maḫṣūṣ ve muʿayyen olan erzāḳıñ faẕla ḳalan aḳçesinden eger Meḥmed Beg merḥūmuñ reʾyine ḳalaydı istiʾżān idüb taḥṣīl-i ruḫṣat itdikdenṣoñra Mūsiḳa-i Hümāyūna yılda bir kere mevlid-i şerīf-i nebevī ḳırāʾatı cemʿiyetini vaḳf idecek ve o cemʿiyete lāzım gelen vakfiyesini ve edevāt-ı lāzımesini ki şerbet ḳazaġanları ve bardaḳları ve tebsileri ve gümüş buḫurdan külabdan ve ṣaçaḳlı el iḫramlar ve eşyā-yı sāʾiresini tertīb idecek idi lākin bu raʾyde ittifaḳ-ārā ḥāṣıl olamadı ḳaldı

Ve yine raʾy virirdi ki Mūsiḳa-i Hümāyūnda cāmiʿ-i şerīfimiziñ ve żābiṭ oṭalarınıñ keçeleri eskidi ānları ve ḳāʾim-maḳām Ḫalil Beginiñ zamānında alınan yemek sinileriniñ eskilerini ve noḳsānını tecdīd idelim alalım baḳır manġalı olmayan oṭalara baḳır manġallar alalım ve neferātıñ koġuşlarınıñ pencere perdeleri ve ḥaṣırlar ~~ı yoḳ bunları~~ alalım ~~yapalım~~ sāye-i şāhānede ~~paramız var~~ dāʾiremizi tanẓīm idelim zīrā çocuḳlarıñ ve ehl-i istiḥḳāḳıñ ~~dişinden ṭırnaġından artırılmış yedirilmiş~~ ḥaḳları ~~ve paralarıdır~~ didi ise de bu raʾyde daḫī ittifaḳ-ārā ḥāṣıl olamadıġından ~~bu güzel şeylerde~~ vücūd bulamadı ~~ḳaldı~~ ṣoñra Ḫademe-i Ḫaṣṣa ṭarafından müfettişler geldiler ~~geldikleri vaḳitde~~ ṣandıḳda para buldılar ānlar ~~ẓan itdiler ki Mūsiḳa-i Hümāyūn dāʾiresiniñ eksigi gedigi ikmāl olmuş noḳṣānı ḳalmamış da bu para artmış ḳalmış bināʾen ʿaleyh~~ aldılar ~~lāzım olunan yerlere~~ götürdiler

Lākin yine sāye-i şāhānede Meḥmed Beginiñ ġayreti ve İbrāhim Paşanıñ himmeti ile İḥsan Begin vekīlimizciliğinde bir aralıḳ neferāt ṭaʿām-ı sofralarınıñ kimisine olan baḳır sinileri tecdīd ve noḳsanı müceddeden aḫẕ olundı zīrā Ḫalil Beg teḳāʿüd ~~ve çırāġ~~ olduḳdanṣoñra Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ efrādı tekeṣṣür itdiginden ṭaʿām-ı sofralarınıñ birazı taḥtadan

maġmūl olub ~~idi zīrā~~ baḳır siniler idāre ve kifāyet ~~itmez idi~~ itmeyüb birazı daḥī taḥtadan maʿmūl idi

[12b]

22

Biñ İkiyüz Ḳırḳ Yedi Evāʾilinde Ġılmān-ı Ḥaṣṣanıñ Tevārüdi

Ḫāḳān-ı müşārun ileyh ḥażretleri Rāmi Çiftligi Ḳışlaġ-ı Hümāyūnunda aramsāz-ı iclāl iken bir gün Ḳışlaġ-ı Hümāyūnuñ Ḳaṣr-ı Hümāyūnundan ṭışaruya teşrīf-i şāhāne buyurub çabuḳ mūsiḳa ḥāżırlansun gelsün deyü fermān buyurur ḳışlanıñ oṭalarına ḫaber virilüb ḥażırlanub sazlarını alub ḳışlanıñ meydānına çıkıncaya ḳadar gec ḳalınur ẕāt-ı şāhāneleriniñ biraz canı ṣıḳılur mā-beynci Ser-kātibi Muṣṭafa Efendi ki ṣoñra müşīr olmuşdur ẕāt-ı şāhāneye efendim efendim çingāñeler imtinān idiyorlar fermān buyuruñda köle getürdelim efendim dir ḥāşā Bezirgān-ı Ḫaṣṣa imtinān itmez amma ḥiddetle böyle olmuş bunuñ üzerine Çerkesistān eṭrāfındaki vülāʾāt-ı kirāma irāde-i seniyyeler şeref-ṣudūr buyurur meṣela Ṭrabzon Acre Erżurum Ḳarṣ Lāzistan gibi olḥavāli ~~lāyetler~~ vālilerine fermānlar gider her ṭarafdan ~~mevzūnü'l ḳāme~~ meṭbūʿu'l-endām mevzūnu'l-ḳāme ve ġayr-i mevzūn-ı ṣaġīr ve kebīr cemʿan otuz ḳadar ġılmān tevārüd ~~ider~~ ve Mūsiḳa-i Hümāyūnda Ġılmān-ı Ḫaṣṣa ʿidādīne münselik olur ~~ve defātir ve jurnallere ḳayd ve ilḥāḳ ḳılunub Mūsiḳa i Hümāyūn ḫidmet-i şāhānesinde ʿale'd-devām ve'l-istiḳāme istiḫdām olundılar ve olunmaḳdadırlar~~ onlardan nīce ḳābiller müsteʿidler neşʾet ve ẓuhūr itdi Mūsiḳa-i Hümāyūn efrādınıñ yekūni o vaḳitleri ḳırḳ elli kişi ḳadar olub Ġılmān-ı Ḫaṣṣanıñ tevārüd ve ilḥāḳıyla seksen kişiye ḳadar iblāġ olundı Dāru'l-Ḫilāfe-i ʿAliyyede ricāl-i Devlet-i ʿAliyyeden baʿżılarıdaḫī taḳdīm itdiler Ketḫudā-yı Ṣadr-ı ʿĀlī Pertev Efendi ki ṣoñra müşīr olmuşdur üc nefer gılman taḳdīm ḳıldı ~~İstanbul civārında~~ Zeytünburnı Fabriḳa-i Hümāyūnı sābıḳ müdīri ḳolaġası merḥūm Ḫurşid Aġa onlardandır ne derecelerde ehliyetli adam oldıġı terceme-i ḥālinden maʿlūmdur Ser-eṭıbbā-yı Şehriyārī Esbaḳ Behcet Efendi daḫī iki üc nefer ġılmān taḳdīm itdi biñbaşı Zīver Aġa ol cümledendir Mūsiḳa-i Hümāyūnda māhir ḫidmet-i maḫṣūṣasında muḳīm ve müdāvim oldıġı nümāyāndır Çıraġanda İbrāhim Paşa yalısında Mūsiḳa-i Hümāyūn oturdıġı vaḳitde ṣabaḥleyin ṣabaḥ havalarını çalmaḳ içün ikimizi de o vaḳit çocuḳ oldıġımızdan her ṣabaḥ ister istemez ḳaldırırlar oṭaları ṣofaları düdük çalaraḳ

tranpeteler ile ṭolaşur ve herkesi ṣabaḥ namazına uyandırır idik bu Zīver Aġa Mūsiḳa-i Hümāyūnda biñbaşı rütbesine ḳadar resīde olub ṭoḳsan dört Temmuzunda teḳāʿüd ~~ittiler~~ olmuşdur ẕāten kendüsi Abaza cinsindendir

Ġılmān-ı Ḫaṣṣa ücer beşer tevārüd idüb Mūsiḳa-i Hümāyūna cemʿ olduḳdanṣoñra ḫāḳān-ı müşārun ileyh ḥażretleri şehrīleriñ anası babası vardır kölelerīñ anası babası daḫī benim buyurur ser-ḳurenā-yı ḥażret-i şehriyārī taḫt neẕāretinde idāre olunur Ġılmān-ı Ḫaṣṣaya Şeker Ḥasan Aġayı lala ve Ḥacı ʿAli ile Ḳayṣerili Ḥüsni ḫidmetlerine maḫṣūṣ uşaḳ naṣb iderler

Muḫaṣṣaṣāt ve Taʿyīnāt-ı Ġılmān-ı Ḫaṣṣa ~~Beyān Olur~~

Bilā miʿād nimten panṭolun	ṭon gömlek yelek	senede iki çift ḳundura	senede iki ʿaded fes	Ramażān ve Ḳurban Bayramlarında birer çift saḫtiyān terlik	üc ayda bir kere iki çift yüñ çorab birer çift ʿaba terlik	her ayda bir ruḳye ṣabun
Ramażānda birer ruḳye şerbetlik şeker	Ramażān bayramında bir ruḳye elvan şeker	Ramażān-ı Şerīf evāḫirinde fiṭralar ṭaraf-ı neẕāretden virilür	cāmaşuyları camaşuyları ṭaraf-ı neẕāretden yıḳanur	daha lāzım olan elbise ve eşyāları neẕāretden alunur yapılur		
Yaz gelince yorġanlarıñ birini vażʿ ve ḥıfẓ itmek içün kebir yorġan anbarları var idi						

Ġılmān-ı ḫāṣṣa-i meẕkūre biñ ikiyüz ḳırḳ altı tārīḫiniñ evāʾilinde tevārüd idüb ḳırḳ sekiz tārīḫine ḳadar maḫṣūṣ lala ve ḫidmetciler taʿyīniyle neẕāfet ve terbiyelerine ve tehẕīb-i aḫlāḳlarına ve oḳuyub yazmalarına ḫidmet ve ruʾyet olunub ḳırḳ sekiz tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ṯāniyen vākiʿ olan niẓām-ı ʿaskerīsi eṯnāsında Ġılmān-ı Ḫaṣṣa-i meẕkūre daḫī dāḫil-i jurnal olub neferāt defterine ilḥāḳ ve onbaşı ṭaḳımlarına ḳayd ve taḳsīm ve ilerüde ~~olmuşlardır~~ ve silsile vuḳūʿuyla ~~terfīʿ~~ ve ehliyet ve liyāḳatlerine göre terfīʿ-i rütbeler itmişlerdir

[13a]

23

Onbaşı Cemşid Aġanıñ Terceme-i Ḥāli

Onbaşı Cemşid Aġa ~~ḳırḳ yedi tārīḫinde tevārüd iden~~ ġılmān-ı ḫāṣṣa cümlesinden olub fuġuta çalardı derviş-nihād muḥibb-i ḫandān ḥalīm selīm kendi ḥāliyle ḥallenür iḫvānımız cümlesinden bir can idi māh-ı Muḥarremde Ḥadīḳatü’s-Suʿdāyı birlikde oḳuridik yetmiş

bir tārīḫinde teḳāʿüd ve Üsküdārda teʾehhül ve ʿināḍiyede Hāşim Baba Efendi Ḥażretleriniñ dergāhına devām ve oranıñ post-nişīni ve Hāşim Baba Efendiniñ ḫafīdiniñ maḫdūmı Şeyḫ Faḫruddīn Efendi ḥażretlerine intisāb ile evḳāt-güzār ve zāten ~~müteselli ve kendüsi~~ Noġay Ḳabīlesinden ~~olub~~ idi

~~muḥibb-i ḫandān oldıġıçün ḳabīle-i meẕkūreye ābrū olmuşdur~~

Mülāzım Ferruḫ Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Mülāzım Ferruḫ Efendi Erżurum vālisi ~~olub teşrīfāt ı resmiyeye aşurı mertebede riʿāyeti ve şiʿri olan~~ Esʿad Paşa ṭarafından taḳdīm ḳılınan Ġılmān-ı Ḫaṣṣa ʿidādındandır İskender Fāʾiḳ Beg daḫī ol cümledendir Mülāzım Ferruḫ Efendi yetmiş bir tārīḫinde altıyüz ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile teḳāʿüd olub semt-i Ṣamatya ṭarafında bulundıġından Ḳoca Muṣṭafa Paşada Sünbül Efendi ḳaddesallāhu sırrahū ḥażretleriniñ dergāh-ı şerīfine ~~muḥabbet~~ ve devām ile evḳāt-güzār ~~ve ʿazze men ḳaneʿa mażmūnını kendüsüne şiʿār-i ḥāl idinüb Devlet-i ʿAliyyeniñ ve pādişāhımızıñ beḳāsına duʿā itmekdedir işbu şiʿir-i şirin paşa-yı müşārun ileyhiñ eşʿārı cümesindendir şiʿir sırda dudu dilde āteş āşıkım dudubda çarḫ eism-i ʿāşıḳ ṣūretā vapūr şeklin gösterir beñzer erbāb-ı riyānıñ ḥāli ol kāşāneye iç yüzi vīrān tışı maʿmūr şeklin gösterir~~

~~Sulṭān ʿAbdü'l*-mecīd Ḫān merḥūmuñ ser-berberi Gürcīyyü'l-aṣl Ḥüseyin Beg daḫī ol cümledendir~~

Ṭrabzon vālisi Ḫazīnedār oġlu ʿOsman Paşanıñ ṭarafından taḳdīm ḳılınan Ġılmān-ı Ḫaṣṣa neferan

10

Erżurum Valisi Esʿad Paşa ṭarafından taḳdīm ḳılınan Ġılmān-ı Ḫaṣṣa

neferān

6

ʿAcre Vālisi Yūsuf Paşa ṭarafından taḳdīm ḳılınan Ġılmān-ı Ḫaṣṣa

neferān

4

Ve sāʾire ṭaraflarından takdīm ḳılınan Ġılmān-ı Ḫaṣṣa ile cümlesi otuz ḳadar olur

Ḳarṣ valisi Aḥmed Paşa ṭarafından iki 2 nefer ki ḳā'im-maḳām Gürciyyü'l-aṣl ʿUmūm-ı Mūsiḳalar Muʿallimi Reşid Beg ol cümledendir

Enderūn-i Hümāyūnda Gügüm Başı Ḥasan Beg

Enderūn-i Hümāyūnda ḥālā gügüm başı Ḥasan Beg daḫī Ḫazīnedaroġlu ʿOṣman Paşanıñ taḳdīm itdigi Ġılmān-ı Ḫaṣṣa müsteʿdānından ~~çerkesīyyü'l-aṣl~~ olub Cennet-mekān Sulṭan Maḥmūd Ḫān merḥūm ḫak-pāy-ı şāhānesine taḳdīm ḳılınan Ġılmān-ı Ḫaṣṣadan birazını ṭoġru Enderūn-i Hümāyūna gönderilmesine fermān buyurur ki olmaḳāmāt-ı mübārekeler ve o terbiye-i ḳadīmeyi biraz görsünler içün ~~ḳırḳ yedi tārīḫinde geldigi gibi Enderūn-i Hümāyūna gönderilüb~~ bir sene ḳadar orada ikāmetdenṣoñra ḳırḳ sekiz tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳl itdirdiler mīr mūmā ileyh elli beş tārīḫine ḳadar Mūsiḳa-i Hümāyūnda olub tārīḫ-i meẕkūrda kendüsünüñ ricā ve iltimāsına mebnī yine Enderūn-i Hümāyūna naḳl olunmuşdur ~~muḳaddem ḳırḳ yedi tārīḫinde Enderūn-i Hümāyūnda bir sene ḳadar iḳāmet itmiş oldıġı eṣnālarda ol emākin-i müteberrikelerden leẕẕet-yāb olmuş oldıġından yine oralarını arzu ve iştiyāḳ itmişdir~~ Mīr mūmā ileyhiñ zekāvet ve ḳābiliyeti ~~ve istiʿdād-ı mādır-zādı bunca senelerdir~~ Enderūn-i Hümāyūn feyż-i mukrūnda bunca senelerdir idāre-i ẓāhiresinden ẓāhir ve nümāyān olmuş oldıġından ~~ehliyet ve ḳābiliyeti~~ artıḳ taʿrīf ve taḥrīre ḥacet hissitmez olmuşdur ~~Çerkesiyyü'l-aşıldır~~ ve amma kendüsi Çerkesiyyü'l-aşıldır

~~Esbak Ser-berber Ḥażret-i Şehriyārī Ḥüseyin Beg daḫī paşa-yı müşārun ileyhiñ taḳdīm itdigi Ġılmān-ı Ḫaṣṣa cümlesindendir Gürciyyü'l-aşldır ḳavābildendir~~

Sulṭan ʿAbdü'l-mecid Ḫān merḥūmuñ ser-berberi Gürciyyü'l-aṣl merḥūm Ḥasan Beg daḫī ʿOṣman Paşanıñ ~~paşa-yı müşārun ileyhiñ~~ taḳdīm itdigi Ġılmān-ı Ḫaṣṣa cümlesindendir

[13b]

24

Beş Vaḳit Namaza Devām Olundıġınıñ Beyānı

Umūr-ı dīniyeniñ ḳāffesine diḳḳat olundıġı gibi namaz beş vaḳitde cemāʿatle edā olunur abdest almaḳ içün ḳoġuşuñ direginde mıḫlı ṭoḳmaḳ var idi namaz vaḳtiniñ taḳrībini iʿlān ve abdest almasını iḫbār içün o ṭoḳmaġı ṣoḳaḳ ḳapusunuñ ṭoḳmaġı gibi ururlar ~~niẓāmıñ teşkīlindenṣoñra tranpete ile iʿlān ider oldılar~~ İstanbul Sarāyında ve Ġalaṭa Sarāyında bu dürlü idi nizāmıñ teşkīlindenṣoñra bu ṭoḳmaḳ ʿādeti refʿ olunub tranpete ile iʿlān ider

oldılar Rāmi Çiftligi ḳışlasına naḳl-i hümāyūn olduḳdanṣoñra Sıġırlı ṭarafında eski ʿİzzet Efendi eẕān okunub namaz vaḳti gelince aġalar buyuruñ namaza taʿbiriyle ḳışla oṭalarınıñ ḳapularını açar ḳapudan başını uzadır söyler idi bu eski ʿİzzet Efendi çıraġ oluḳdanṣoñra Mekteb-i Ḥarbiyeye Fārisī ḫācesi oldı ~~idi~~ her aḫşam saʿat onbir buçuġa gelince ḳoġuş ahālisi cümleten abdest alurlar muṣḥaf-ı şeriflerini açarlar herkes kendi yataḳlarında otururlar Kurʾan-ı Kerīm tilāvet iderler ~~Bu ʿādet-i müstaḥseneniñ nāmına ḳarşu taʿbīr iderler~~ Cumʿa giceleri Yāsīn-i Şerīf oḳunub ervāḥ-ı güzeştegāna ihdā olunur ~~idi~~

Sebeb-i Tesmiye-i Tımar

Elli dört elli beş tārīḫlerine gelinceye ḳadar ayda bir gice iẕin virilür daha evvelleri yılda bir gice iẕin virilür imiş bu yılda bir gice iẕin virmek bir nevʿ-i meʿalce ḳabīlinden oldıġından ismine tımar taʿbīr itmişler yāḫud daha sebebler sezülmeli

Teʾehhül Beyānı

İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnunda Enderūn-i Hümāyūn tārīḫleriniñ beyān buyurduḳları üzere baʿżı müsteṣnālardan başḳa silaḥdar aġa ve baʿżı ruʾesā gibi teʾehhüle müsāʿade olunmamaḳ ʿādet-i cāriye ḳabīlinden oldıġı gibi Mūsiḳa-i Hümāyūnda daḫī teʾehhüle müsāʿade buyurulmayub ~~ruḫṣat olmayub~~ ḳırḳ yedi tārīḫinde Müdīr Noḳṭa Meḥmed Efendiye bir sene ṣoñra Baba Meḥmed Aġaya daha ṣoñraları biraz eski aġalara ḫākān-ı müşārun ileyh ruḫṣat-ı şāhāne buyurmuşlar idi elli beş senesindenṣoñra ekṣerī arzu idenlere müsāʿde buyuruldı teʾehhüle müsāʿde buyurulmaḳ ḳatʿ-ı tenāsüle ve taklīl-i ümmete sebeb gibi görinür zīrā beş altıyüz ḳadar aġalarıñ içinde öyle tüvana aġalar varki zevce-i vāḥide degil ezvāc-ı erbaʿayı bile idāre ~~ider~~ kāfīdir herbirinden beşer evlād-ı peydā olsa yigirmi evlād der-meyān itmiş olur bu muḥassenātıñ üzerine bu ʿadem-i müsāʿde nedir denürse ~~çünki~~ mine'l-ḳadīm mülūk-i ʿiẓām-ı ḥażerātı kendileri bi'ẕ-ẕāt muḥārebeye teşrīf buyurduḳlarından maʿiyyet-i şāhānelerinde bulunan yaḳın bezirgānı yek at yek mızraḳ sebükbār olub ḫuṣūsāt-ı vāḳıʿa-i pādişāhīyi ez-cān ve dil tefekkür ve teşebbüṣ itsün içün başḳa düşünecegi olmasun yāḫūd daha başḳa sebebleri meʾmūldür

Niẓām-ı ʿAṭīḳ

Biñ ikiyüz ḳırḳ bir ~~üc~~ tārīḫinde Sarāy-ı Hümāyūn aġaları ~~na nizām olması~~ niẓām olmuşlar lākin mūsiḳa ṭarafına geçen ve mūsiḳacılıġı ögrenen tāze genc aġalar o vaḳit mūsiḳa

ṭarafına geçen ve mūsiḳacılığı ögrenen tāze aġalar o vaḳit onbaşı çavuş naṣb ~~itmişler~~ ise de yine yaşlı ve müsinni aġalarıñ ʿacemīleri idiler meṣelā çavuş olan bir genc aġa yaşlı ve müsinni olan bir nefer aġanıñ ʿacemīsi olub tā ḳırḳ sekiz tārīḫine gelinceye ḳadar bu uṣūl ve ḳāʿide cārī idi

Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ Tekrāren İkinci Kere Niẓām Oldıġınıñ Beyānı

Biñ ikiyüz ḳırḳ sekiz tārīḫinde ḫākān-ı müşārun ileyh Beglerbegi ṣayfiye Sarāy-ı Hümāyūnunda iken Mūsiḳa-i Hümāyūnunı tekrāren bir niẓām daḫī yapdı bu ḳırḳ sekiz tārīḫine ḳadar Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ muʿāmelāt ḳalemiye ve ḳuyūdiyesi Enderūn-i Hümāyūn defterlerinde muḥarrer ve muḳayyed olub veẓāʾif ve mürettebāt-ı Enderūn-i Hümāyūndan gelür iʿṭā ve icrā buyurulür idi bu ḳırḳ sekiz tārīḫinde Enderūn-i Hümāyūn defterlerinden Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ḳuyūdātını terḳīn idüb ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne yoḳlamasına ilḥāḳ buyurdı defātir ve ḳuyūd ve künye oradan ṭutuldı maʿaş ve elbise oradan gelür idi yaʿni ḫākān-ı müşārun ileyh ḥażretleri mūsiḳa-i şāhānesine tamāmen ʿasker naẓarıyla baḳdı ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne yoḳlamasına ilḥāḳdan murād-ı şāhāneleri o idi işte bu niẓām oluşa bināʾen Mūsiḳa-i Hümāyūn niẓāmdır ʿaskerdir hem aġadır eger Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāneden ṣabaḥ aḫşam pişmiş ṭaʿam iḥsān buyurulıyor bu sarāy aġalığına işāretdir dinürse o taʿam ayrıca bir iḥsān-ı şāhāne ḳabīlindendir

Yaʿni ḫākān-ı müşārun ileyh ḥażretleri Sarāy-ı Hümāyūnuna Mūsiḳa-i Hümāyūnunı ʿasker olaraḳ ḳabul buyurdı mekātib-i ʿaskeriye ṭalebesine efendi taʿbīr olundıġı gibi Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānına daḫī Sarāy-ı Hümāyūna olan mensūbiyeti cihetiyle ~~el-ān~~ aġa taʿbīr olunmaḳdadır

[14a]

25

Aḥvāl-i Şettī

Bu tārīḫe ḳadar Mūsikā-i Hümāyūnda bir neferiñ maʿaşı Enderūn-i Hümāyūn ṭarafından vārid ve ʿāʾid otuz ġuruş olub bu niẓām-ı ṯānī tārīḫinde ḳırḳ ġuruşa iblāġ buyuruldı ~~elbiseler setrī degil nimten idi~~ cumʿa selamlığına maḫṣūṣ elbise olmayub herkesde ne bulunursa elvān-ı muḫtelifede elbise giyilür idi yek-renk olmaḳ ve cumʿalara maḫṣūṣ bulunmaḳ içün ḫāḳān-ı müşārun ileyh ḳırḳ sekiz tārīḫinden evvel yaʿni ḳırḳ altı evāḫirinde

irāde buyurur mūsiḳacılar kendileri yaḳası ṣırma işlemeli laciverd çuḳadan setrī panṭolon yapdırsunlar cumʿa selamlıḳlarında giysünler deyü ṣırmalı yaḳalar içün iki resim gösterdiler biri yüz ġuruşluḳ digeri yetmişbeş ġuruşluḳ faḳīriñ setrī ve panṭolonluġuñ yüz ġuruşluḳ yaḳasıyla berāber ücyüz ġuruş gitmiş o vaḳit otuz ġuruş maʿaşım ve baʿżı vezā'if ile lalam Baba Meḥmed Aġa maḥālline teʾdiye itmiş Mūsikā-i Hümāyūn bu ḳırḳ sekiz tārīḫinde tekrāren niẓām olunca neḳadar saz çalmıyan eski büyük aġalar var ise ve baʿżı çalanlarıdaḫī çıraġ itdiler Noḳṭa Meḥmed Efendi Ḥamāmcı Şeker Ḥasan Aġa ṭanbūr major Necib Aġa terpuşcı Muṣṭafa Aġa zilbān Ḳırbıyıḳlı Hababam Emin Aġa gibi bālāda esāmīleri meẕkūr olan dört nefer zenci ḥarem aġalarını daḫī İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnuna gönderdiler ~~ṣoñra orada onlardan Ṭalḥa Aġa ḳızlar aġası Ḥaydar Aġa İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnunda ḳapu oġlanı ʿOṯman Aġa ḫaẕīne vekīli oldılar Beşir Aġa bir şey olmadı~~

ve bu ḳırḳ sekiz tārīḫine ḳadar yemekleri ṭablakārlar getürürler idi o ṭātiḫde ṭablakārlıġı laġv idüb yemek ṣaḥanlarını niẓām-ı ʿaskerī uṣūli üzere ḳaravanaya tebdīl itdiler Mūsiḳa-i Hümāyūn neferātı ʿaynı neferāt-ı ʿaskeriye gibi bölük ile taʿlīmli ayaḳ ataraḳ maṭbaḫa gider nöbetci çavuşunuñ ḳumandasıyla maṭbaḫda işcileriñ yerlere dizdigi ḳaravanalardan bir dānesini alur yine ḳumanda ile ayaḳ ataraḳ yemek-ḫāneye gelür baʿdeʿṭ-ṭaʿām boş ḳaravanaları maṭbaḫa götürmek içün iki uşaḳ taʿyīn itdiler ānlar götürürler idi

Alafranġa Sofra Beyānı

Bu niẓām-ı ṯānīdenṣonra Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ yemekleri bā-irāde-i ḫāḳānī alafranġa sofra-i ṭavīle oldı yaʿni terebzeler biribirine muttaṣıl ḳonmuş ve üzerlerine beyaż peçeteler serilmiş ṣu ile ṭolu sürāḥīler ḳonmuş ve ṣandalyeler ve herkesiñ öñünde ikişer beyaż ṭabaḳ ve birer ṣu ḳadeḥi çatal bıçaḳ ḳaşıḳ maḳrome yerine beyaż peçeteler istiʿmāl olunur idi ḳumanda ile yemek-ḫāneye girilür baʿdeʾṭ-ṭaʿām yine ḳumanda ile birlikde çıḳılur ṭabaḳlarını ḳadeḥini çatalını pıçaġını ḳaşıġını herkes kendüsi eline alur yemek-ḫāneye getürür baʿdeʾṭ-ṭaʿām yine eline alur yemek-ḫāneden ṭışaru çıḳarır kendüsi yıḳar temizler eger ḳırılur ise yine kendüsi alur ṣu ṣürāḥīlerini ḫidmetci saḳalar ṭoldururlar ḳorlar kaldırırlar ānlar idāre iderler yemekler büyük kepçe ile ḳaravanadan alunur öñündeki ṭabaḳlara ḳonur çatal bıçaḳ ile tenāvül olunur idi

Eşdiḳā-yı Bezirgānı Talṭīfen Teşrīf-i Şāhāne

Bu yemek-ḫāne uṣūlüni ʿacabā naṣıl icrā idiyorlar deyü ʿaynen müşāhede buyurmaḳ içün Beglerbeginde yemek-ḫāneye iki defʿa ḫāḳān-ı müşārun ileyh ḥażretleri teşrīfe raġbet buyurdılar ve ḳoġuşlarıñ neẕāfetini daḫī müşāhede buyurmaḳ içün bir ḳac defʿalar ḳoġuşı teşrīf buyurub bezirgānını iltifāt-ı şāhāneleriyle mültefīt ve mesrūr buyurdılar

Gice Nöbet Beklemek İcādı

Bu niẓām-ı şānīdenṣoñra giceleri ḳoġuşlarda gündüzleri ḳapularda nöbet beklenür oldı bu tārīḫe ḳadar bevvābān ocaġından ~~ṣarı yaḳalı~~ iki ḳapucı var idi ḥattā Ḳapucı Saʿid Aġa ile Ḳapucı Aḥmed Beg çoḳ vaḳit beklemişlerdir Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ḳapularını ānlar ḥıfẓ ve ḥadāset iderler idi tārīḫ-i meẕkūrede niẓām olununca ~~meẕkūr~~ ḳapucıları İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnunda orta ḳapuda vāḳiʿ ocaḳlarına gönderdiler ānlara ḥācet ḳalmadı ~~o vaḳit Sarāy-ı Hümāyūnda kāʾim bevvābān nimtenleriniñ ḳol ve yaḳaları ve panṭolunlarınıñ zihleri ʿalāmet-i fāriḳa olmaḳ üzere ṣarı çuḳadan idi ve nimten idi setrī degil idi şimdi el-ān beyaż ṣırmadan ʿalāmet-i fāriḳaları vardır ve setr ider~~

Taʿrīf-i Ḳaravana

Ḳırḳ sekiz tārīḫinde yemek ṣaḥanları ḳaravanaya taḥvīl oldıġı vaḳitde o ḳaravanalar ne resm ne biçim ise bu tārīḫde yaʿni biñ ücyüz bir tārīḫinde daḫī neferātıñ yemekleri yine o biçim ḳaravanadır ~~ile gelür~~ o resm degişmedi kenarı ḳıvrıḳdır lākin Rāmi Çiftligi Ḳışlaġ-ı Hümāyūnda süvārī aġalarıñ yemekleri ʿaskerī ḳaravanası biçiminde olub kenarı düz olub ḳıvrıḳ degil idi ~~nimtenleri daḫī setrī oldı~~

Ṣaç Ṣalıvirmek Beyānı

Ḳırḳ sekiz tārīḫine gelinceye ḳadar Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānınıñ başları traşlı olub ṣaç ~~yok idi~~ ṣalıvirmek ʿādeti ~~yoḳ idi~~ daha ḥārī degil idi o vaḳitleri ṣaça Avrupa taʿbīr iderler ṣoġuḳ görinür idi ḳırḳ sekizde ṣaç ṣalıvirsünler deyü irāde-i ḫāḳānī ṣudūr buyuruldı ise de baʿżı eski aġalar baʿżı iʿẕār beyānıyla yine ṣalıvirmediler zīrā o vaḳit ānlarıñ ʿindinde ṣaç ṣalıvirmek küfür gibi idi her naṣılsa ṣoñraları biribirini görerek alışıldı hepsi ṣalıvirdiler

[14b]

26

Ḳarantina İcrāsı ve Baʿżı Vuḳūʿāt-ı Cāriye

Sulṭan Maḥmūd Ḫān-ı Ṯānī merḥūm biñ ikiyüz ḳırḳ bir tārīḫinde ʿasākir-i niẓāmiyeyi tanẓīm ve tertīb buyurduḳdanṣoñra ʿilac ve devā envāʿından olan ḳarantina uṣūlüni bu Devlet-i ʿAliyyelerinde teʾsīs ve icrā itmek emel ve arzusuyla ʿulemā-yı ʿaṣırdan istiftā buyururlar ~~ʿulemā-yı kiram~~ cevābında bu ḳarantina didikleri şey uṣūl-i efrinciyedendir deyü tecvīz itmezler ḥalbuki bu ḳarantina didikleri keyfiyet çiçek ʿilletiniñ aşısı ve muḥāfıẓ-ı ṣāʿiḳa maʿnāsına olan paraṭoner gibi ʿilac ve devā envāʿından bulundıġı tecrübeler ile derece-i tevātüre varmış ve neḳadar derd ve ʿillet var ise Ḥaḳ teʿālā cümlesiniñ devāsını yaratmış ḳāle ʿaleyhi's-selām mā enzelallāhu dāʾen illā enzele lehū şifāʾün ve o devālarıñ çoġunı vaḳit ve zamānıyla enbiyā-yı ʿiẓām ve ḥükemā-yı ilāhiyyūn taʿrīf buyurub ḫaber virmişler ve el-ān daḫī tecārüb-i eṭıbbā-yı ḥāẕiḳanıñ esāsı ve ḳavāʿid-i eslāf-ı kirāma ḳıyasıyla aranub bulunulmaḳdadır bināʾen ʿaleyh bu Devlet-i ʿAliyyede daḫī ümmet-i Muḥammedī ve memālik-i Maḥmūd-ı maḥrūse-i şāhāneyi muḥāfaẓa mülāḥaẓasıyla ḳarantina uṣūlünüñ icrāsını muḳteżā görürler o vaḳit ḫᵕāce efendimiz merḥūm ve maġfūr Ketḫudā-zāde el-Ḥāc Meḥmed ʿĀrif Efendi ʿilim ve kemalde ve umūr-ı ḫāriciyede maʿlūmāt-ı kāmileleri der-gār olub aʿlem-i zamān ve molla cāmī-i devrān bulunduḳları cümleniñ müsellemi olmaġla ḫākān-ı müşārun ileyh merḥūm kendülerine ḫaber yollar ki şerīʿat-ı muṭahhere ḳılı ḳırḳ yarar bu ḳarantina ḥaḳḳında bir cevaz-ı şerʿī yoḳmıdır deyü ḫᵕāce müşārun ileyh daḫī pādişāh-ı ʿālem-penāh ḥażretleriniñ emr-i hümāyūnları üzere mufaṣṣal bir lāyiḥa tanẓīm ve berāhīn ve edillesiyle ḳarantina lüzūmunı ve şerʿan cevāzı oldıġını iṯbāt ve nihāyetinde bu ḳarantina uṣūlı ḳıṭʿa-i Afriḳada vāḳiʿ düveli İslāmiyeden Fas devletinde vardır biz o esāsa ṭaṭbīḳ itmiş olalım dir lāyiḥayı bi't-tanẓīm ḫāḳān-ı müşārun ileyh ḥażretlerine gönderir bu fetevā-yı şerīfeniñ üzerine ḳarantina niẓāmātını yürüdürler paraṭoner yıldırım siperi ve muḥāfıẓı dimekdir Fransız luġatıdır

Fetevā-yı şerīf eṯnālarında ve ḳırḳ sekiz tārīḫinde ḥafīẓullāhu teʿālā İstanbulda vebā ẓuhūr ider Mūsiḳa-i Hümāyūnda ve bāẕen bir ḳac kişi vefāt ider Ḥarem Çocuġı Yūsuf Beg ve Küçük Ḥasan Aġa gibi o vaḳit yaz mevsimi oldıġından ẕāt-ı şāhāne Beglerbegi Sarāy-ı

Hümāyūnunda idi ve o evvelki aḫşab Sarāy-ı Hümāyūn daha yeni binā olunmuş birinci defʿaki teşrīf-i hümāyūn idi ḳarantina uṣūlüni icrā itmek ve Memālik-i Devlet-i ʿAliyye ahālisine bir numūne göstermek içün ḳalb-i devlet olan Sarāy-ı Hümāyūndan bedʾ ile Mūsiḳa-i Hümāyūnı o civarda Naḳḳaş nām-ı maḥālde Silaḥdar ʿAli Aġanıñ yalısı o vaḳit ḫālī oldıġından oraya götürürler ve ḳapunuñ içerüsüne bir kerevet ḳorlar o kerevetiñ üzerinde herkesi birer birer sirke ile yıḳarlar yeñi camaşuylar ve yeñi ʿabalar ve başlarına yeñi ışḳırlaḳlar giydirirler ve içerüye ne alsalar sirke ile ışladırlar öyle alurlar paraları daḫī sirke içine ḳorlar öyle alurlar ve yalı ḳapusunuñ ṭışarusuna öñüne ḳaraġol ḳolbası gibi ḳolba vażʿ idüb içerüye girecekleriñ herbirisini evvelā o kolbanıñ içine ḳorlar ve altına manġal ḳoyub servi aġacıyla ve ḳozalaġıyla tütsülerler o yalıda karantina ḳırḳ gün sürdi ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne livālarından Namıḳ Paşa ~~ḥażretleri yeñi~~ el-ān müşīr ve yāver-i ekrem ḥażret-i şehriyārīdir o vaḳit yalıya gelür bir disḳor ider yaʿni bir ḫuṭbe oḳur ve ḳarantinanıñ şerʿī oldıġını herkesiñ muvācehesinde beyān ider ḫˇace-i müşārun ileyh merḥūmuñ lāyiḥasında bu daḫī meẕkūrdır ki Ḥażret-i ʿÖmer raẕiyallāhu ʿanh ḫilāfetinde Şama teşrīf ider Şama yaḳlaşınca Şamda vebā var dirler bu ḫaberiñ üzerine Şama girmez içerüde olan çıḳmasun ṭışaruda olan girmesün dir iḫtilāṭdan menʿ ider ve el-ān ḳarantina didikleri daḫī muvaḳḳaten iḫtilāṭdan menʿ dimekdir işte ḳarantina şerʿīdir Frenkler ḳarantinayı bu esasdan aldılar zīrā Frenkler kütüb-i İslāmiyeyi lāyıḳıyla eslafda ve ḥālā tetebbuʿ idüb elek elek elediler Devlet-i ʿAliyyede bu cevaz-ı şerʿīdenṣoñra Boġaziçinde Ḳuleli Ḳışlaġ-ı Hümāyūnunı o vaḳit ḳarantina-ḫāne yapdılar

Ḳarantina İtalyanca olub ḳarantin Fransızca olur luġat-ı müşterekedendir teḥaffuẓu maʿnāsınadır ve bu lüġat-ı ismi müʾenneṯdir taʿbīrāt-ı maḥṣūṣa-i meşhūre olaraḳ ḫastalıḳdan ḥıfẓ ve muḥāfaẓa olunmaḳ maḳāmında istiʿmāl olunur meṯelā mezūn ḳarantin dirler taḥaffuẓ-ḫāne maʿnāsınadır zīrā mezūn-ḫāne ve maḥāl dimekdir ḳordon ḳarantin daḫī dirler muḥāfaẓa şeridi ve zinciri dimekdir ḳordon şerit ve zincir maʿnāsınadır yaʿni muḥāfaza şeridi dimek muḥāfaza ḥudūdı ve maḥālli dimek olur bu luġatler ~~mülāzım~~ Yüzbaşı İsmāʿil Begden taḥḳīḳ olunmuşdur

[15a]

27

Ve Minhā

Beglerbeginde Mūsika-i Hümāyūn dāʾiresiniñ ḥamāmı bir ḳurnalı küçük olub vaḳtiyle bir yalınıñ ḥamāmı oldıġından yıḳmamışlar Mūsika-i Hümāyūna ḥamām olsun dimişler zīrā Mūsika-i Hümāyūnuñ efrādı o vaḳitleri yüz kişi ḳadar ~~idi~~ olub kāfī gibi idi mā-yı cārīsi az olub ~~kāfī derecede olmadıġından~~ ḳuyu ṣuyu ile idāre olunur faḳaṭ her ḥamāma giren ḥamāmdan çıḳdıḳdan ṣoñra ḳuyunuñ ṭulumbasını yüz kere çeker idi nöbetci çavuşı yanında ṭurur birer birer ṣayar ya çekmeli yāḫud birisine para virüb çekdirmeli ṭulumbayı çekerken ḥamāma girmeden ziyāde adam terler idi ḫuṣūsiyle Ḫademe-i Ḫaṣṣa Rikāb-ı Şāhāne ile elli dört tārīḫinde birleşdikdenṣoñra ḥamām-ı meẕkūr bütün bütün ṭar gelür oldı çünki silk-i meẕkūr içün o tārīḫde ḳoġuşlar dāʾireler yapdılar amma ḥamām ve maṭbaḫ yapmadılar Mūsiḳa-i Hümāyūn Maṭbaḫı ve ḥamāmı idāre ider didiler

Ve Minhā

Ve yine Beglerbeginde vebā gibi bir ḫastalıḳ ẓuhur ~~idüb~~ itdiginden ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm Beglerbeginiñ ḳarşusunda Neşāṭ-ābād nām-ı maḥālde kāim ve ḥālā ebniyesi ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūmuñ zamānındanberü mevcūd bulunan kendü kerīmeleri Ṣāliḥa Sulṭān merḥūme içün binā buyurmuş olduḳları Sulṭān Sarāyına Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnundan naḳl buyurub o sarāyıñ üc ḳatlı ṭarafında iki ay ḳadar āram-sāz-ı iclal buyurdılar Mūsiḳa-i Hümāyūnlarını Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnuna gönderüb yevmiye üc defʿa icrā buyurulmaḳda olan Nevbet-i Sulṭānīlerini ʿafv buyurub yalıñız cumʿa selamlıḳlarınıñ resm-i ālīsini icrā içün Beşikṭaş İskelesinden Beşikṭaş bazar ḳayıġını celb ile Sarāy-ı Hümāyūn-i meẕkūre gidilür gelinür idi zīrā o vaḳit Mūsiḳa-i Hümāyūna maḫṣūṣ bazar ḳayıġı daha yapılmamış idi ~~yok idi~~

Ve Minhā

Ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm Ṭuna ṭarafına teşrīf buyurdıġı gibi baʿżı kere vapur-ı hümāyūnlarıyla İzmide ve Gelibolıya ve Ḳalʿa-i Sulṭāniye ve sāʾir ṭaraflara ~~berā-yı tezeh~~ teşrīf-i şāhāne buyururlar ve Mūsiḳa-i Hümāyūnlarını daḫī maʿiyyet-i şāhāneleriyle götürürler ve maẕhar-ı iltifāt-ı hümāyunları buyururlar idi bir gün yine Beglerbegi Sarāy-ı

Hümāyūnundan bir gidişde vapurda ḳamara-i şāhānesine yuḳarudan gügerteden birisi yaklaşması ile tükürür lākin tüküreni göremezler Mā-beyn-i Hümāyūn ḫademelerini ṣıḳışdırırlar o vaḳit Mā-beyn-i Hümāyūn ḫademesidaḫī üc dört kişiden ʿibāret Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ruḳbāsından baʿżıları mūsiḳacılar tükürdi dirler ḥalbuki ḳamara-i şāhāne vapuruñ ḳıç ṭarafında Mūsiḳa-i Hümāyūn ise vapuruñ baş ṭarafında ṭurur bir ḫaṭve ilerü gidemez niẓāmdır ṭur dedikleri yerde ṭurur her naṣılsa bu iftirāyı iderler bunuñ üzerine ḥiddet-i şāhānelerini mūcib olur ʿavdet buyurulduḳda Mūsiḳa-i Hümāyūnlarına kürek ve ḳoġuşda ḥabis ve tevḳīf buyururlar ḳapudan ṭışaruya baḳdırmazlar ḳapuya ḳaraġol ḳorlar ḥafīẓullāhi teʿālā dünyāda ġażab-ı pādişāhīye uġramaḳ gibi fenā şey yoḳ ḳoġuşda oturur heb aġlaşur idik ḥālimiz nice olacaḳ deyü hele şükürler olsun Ser-ʿasker Ḫüsrev Paşa merḥūm gelür ricā ider de ḳurtarır ʿafv itdirir

Ve Minhā

Sulṭan ʿAbdu'l-ʿAzīz Ḫān merḥūmuñ ʿaṣrında ve yetmiş sekiz evāḫirinde Mūsiḳa-i Hümāyūn ~~ruḳbā şerrindennāşī bir~~ sābıḳī miṣillü bir ḳuru iftirāya daḫī uġradı ~~ḥattā~~ on beş gün ḳadar imtidād daḫī itdi ~~nā'il-i iltifāt-ı şāhāneleri olunamayub~~ nevbet çalġılarına ḳabūl buyurulmaz oldılar Mūsiḳa-i Hümāyūn o tārīḫde Maçḳada mine'l-ḳadīm Mekteb-i Ḥarbiyede olan ḳışlada iḳāmet itmekde idi ~~ḳışlasında idi~~ bu meṣā'ib daḫī sābıḳī miṣillü dilsüz ise de ḥamd ü ṣenālar olsun ḳalb-i hümāyūnlarına ilhām-ı rabbānī olur da o ḥāliñ iftirā oldıġı maʿlūm-ı şāhāneleri olur da tersāne körügünden beter olan ġażab-ı pādişāhī ~~ʿadem-i iltifātları~~ maḥbesinden ʿafv ile azād ve ḫalāṣ buyuruldı ~~ʿafv-ı iltifāt-ı hümāyūnları buyururlar~~ ve nevbet çalġılarına daḫī ḳabūl buyururlar

Hemān cenāb-ı ḥaḳ ʿazze ve celle ḥażretleri pādişāhımız veli'n-niʿmetimiz şevketlü merḥametlü Sulṭān ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān Efendimiz ḥażretleriniñ müfterī iftirāsı ~~vāsıṭasıyla~~ ve ruḳbā-yı nifāḳıyla Mūsiḳa-i Hümāyūn ve cümle bezirgān ṣadāḳat nişānelerini maẓhar-ı ġażab-ı şāhāneleri olmaḳdan ḥıfẓ ve emānında buyurub ~~sun āmin~~ sāye-i merāḥim-vāye-i cenāb-ı cihan-bānīlerini cümle bezirgān ile berāber cümlemiziñ üzerlerimize sāye-bān buyursun āmīn bi-ḥürmeti seyyidi'l-mürselīn ve ālihī'ṭ-ṭāhirīn

[15b]

28 yazılacaḳ

Ḳolaġası Ḥacı Reşid Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Mūsiḳa-i Hümāyūn ḳolaġalarından olub Şam Ordusı Mūsiḳalarınıñ muʿallimi bulundıġından Dimeşḳ-i Şamda temekkün iden Ḥacı Reşid Efendi ~~orada~~ meşāyiḫ-i kirāmdan Ḳuşaṭalı İbrāhim Efendiden inābe ider baʿde'l-inābe kendüsüne mūsiḳadan nefret gelür ḥaramdır deyü Mūsiḳa ḫidmetini terk idecek olur şeyḫe danışur cevābında şeyḫ seniñ rızḳını Rezzāḳ-ı ʿĀlem oradan açmış ānı begenmemek rızḳını ayaġıyla tepmek ve Rezzāḳıñ tertībini ḳabūl itmemekdir ve mūsiḳa didikleri muḥārebelerde teşcīʿ-i ġazāt itmek içün tertīb ve īcād olunmuş oldıġından ānıñ cevāz-ı şerʿīsi vardır dir Ḥacı Reşid Efendi daḫī bunuñ üzerine artıḳ ḫidmetine devām ider bu Ḳuşaṭalı merḥūm beyne'l-ḥaremeyn Rābuḳ nām ḳaṣabada medfūndur Rābuḳ ikidir bu Ḳara Rābuġıdır Bu ḥacı Reşid Efendi gencliginde daḫī kendi ḥālinde oḳur yazar ṣalāḥ ḥālde bir çocuḳ idi mine'l-ḳadīm Rodosda aġniyādan bir Rum papazınıñ oġlu olub Mūsiḳa-i Hümāyūnda oldıġını ḫaber alur ḳaç defʿalar Mūsiḳa-i Hümāyūna ḫaberler paralar gönderir ise de ḳabul itmez ve o ṭarafa meyl-i naẓar bile itmez ḳac defʿa ḥacca gitdi ḫuṣūsen efendimiz mūmā ileyhden inābe itdikdenṣoñra kendüsine daha ziyāde ṣalāḥ-ı ḥāl gelmişdir ẓāhiren ṣulb-i kāfirden geldigi ḥālde mālik oldıġı ḥüsn-i ḥāl sūd be sūd Müslimanlarda az bulunur ve ānlarda baʿżı dīniñ ḳadr ve ḳıymetini bilmezler bulunur işte burası bir ʿacāyib keyfiyetdir ana baba evlādı dünyāya getürmege bir vāsıṭadır iş dünyāya gelendedir anaya babaya ya uyar ya uymaz yaradan naşıl yaratdı ise öyledir nitekim ḥadīṯ-i şerīfde mā min mevlūdin illā ve ḳad yūledü ʿalā fıṭrati'l-islām ṣümme ebevāhu yühavvidānihī ve yünaṣṣirānihī ve yümeccisānihī buyurur yaʿni ḥaḳ teʿālā neḳadar insan yaradır ise cümlesini müʾmin muvaḥḥid yaradır yaʿni Allāhıñ birligine īman idici ve Allāhı bir diyici olaraḳ yaradır tā ṣabāvetden çıḳıncaya ḳadar müʾmin muvaḥḥiddir āndanṣoñra anası babası Yahūdī ise Yahūdī ~~ider~~ Naṣrānī ise Naṣrānī ~~ider~~ Mecūsī ise Mecūsī ~~ider~~ yaʿni ṣūretā ider yine iş yed-i ḳudret-i ilāhiyededir o anasınıñ babasınıñ taʿlīm itdigi ṣıfatda ya ṭurur ya ṭurmaz yaʿni her şeyi azlider kāfir ṣulbünden ḥaḳ teʿālā çoḳ müʾmin müslimān getürmüşdür ḳudret-i

ilāhiyesini göstermek ~~içün~~ ve inne'd-dīne ʿindallāhi'l-islām āyet-i kerīmesini ẓāhiren daḫī taṣdīḳ ve iṯbāt itmekiçün

~~Min Kelimāti Sulṭān ʿAbdü'l-ʿMecīd Ḫān Merḥūm~~

~~Usta Donizet[39] bir opera tertīb ider adı Papuccı Operası idi naḳaratları ve ṭuraḳları muṣṭafā ḳalurdı Cennet-mekān Sulṭān ʿAbdü'l-ʿMecīd Ḫān merḥūm ḥużūr-ı şāhānesinde daha birinci diñleyişinde memnūn olmaḳ nerde ḳaldı mużṭarib olaraḳ muṣṭafānıñ yerine Rüstem Aġa lafẓı iḳāme olunsun o da o vezindedir buyurur o ism i ʿazīziñ öyle eṣnā-yı melʿabede teẕkār oldığına vicdānı ḳā'il olmaz çünki Muṣṭafā esmā-yı nebevīden bir ism-i ʿazīzdir cennet-mekānıñ Rasūlullāh ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve ālihī ve sellem efendimize derecesiz olan muḥabbet ve intisābı ism-i şerīf-i nebevīyeleriniñ öyle meyān-ı lehv ve luʿbde telaffuẓ olunmasına ḳā'il olmadı~~

~~Bu operayı Ḳā'im-maḳām Maḥmūd Beg eyü oḳurdı ẕāten kendüsi tuḥaf ẕāt oldığından ḳanto okurken ḳantoyı çehresine ve eṭvārına yaḳışdırır idi~~

[16a][40]

29

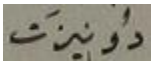
[16b]

30

Merātib-i Niẓām-ı Tārīḫ-i Kırḳ Sekiz ve Nöbet Deşt-i Şebhā

İşbu ḳırḳ sekiz senesi nizām-ı ṯānīsinde ḳılarnaṭa curasını eyü çalan Ḫalil Efendi birinci yüzbaşı hem birinci żābiṭ naṣb buyuruldı ~~oldı ki daha āndañ yuḳaru rütbe yok idi~~ ḳırḳ üc tārīḫinde Mūsika teşkīl oldığı vaḳitde çavuş naṣb olmuş imiş ve ʿAsākir-i Manṣūre-i Muḥammediyeden ʿİzzet Aġa nāmında birisidaḫī Mūsiḳanıñ idāre ve ḳumandasına ḳarışmıyaraḳ ikinci yüzbaşı rütbesiyle ~~başılıḳ ile~~ celb olunub ṭanbūr major naṣb oldı İsmāʿīl Efendi mülāzım-ı evvel Ḥasan Efendi mülāzım-ı ṯānī naṣb oldı yedi ṣıra çavuşı bir başçavuş Başçavuş İbrāhīm Paşa idi eyü trambon çaldıġīçün ~~başçavuş~~ naṣb itmişler ~~çaldıġı~~ trambon perdeli olmayub sürgüli idi ve o vaḳit perdeli trambon yoḳ idi ve ondört onbaşı olub Edib Efendi bölük emīni naṣb olmuş idi

---

39

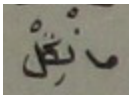
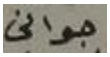
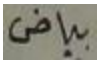
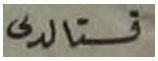
40 Bu sayfa orjinal metinde boş bırakılmıştır.

Gice nöbetlerinde aşagı yuḳarı ʿale’d-devām uyumayub gezinmek niẓāmīden bulundıġından eger ḳażārā uyuya ḳalan olursa ṣabaḥleyin birinci żābiṭ olan Ḫalīl Efendi ḳırbac ile ḳıçına niẓām uṣūli üc dört dāne urur idi bu ṣıḳıya aġalarıñ çoġı ṭayanamayub istiʿfāyı daḫī ḳabul itmediklerinden firār idüb nā-būd nā-peydā oldılar

Ḥattā Ḳandillili Meḥmed Beg nāmında tāze genc birisi var idi Ḳandillide yalıları olub pederi Paşa Ḳapusunda ḳalem żābiṭānından oldıġından maḫdūmını yanına almaḳ içün elli üc tārīḫinde ḫayli ricālar niyāzlar itdi de nedenṣoñra güc ile istiʿfāsını ḳabul itdirdi o vaḳit Bezirgān-ı Ḫaṣṣanıñ istiʿfāsı ḳabul buyurulmadıġı miṣillü ʿasākir-i niẓāmiye neferātınıñ daḫī ḫiẓmet-i ʿaskeriyeyesiniñ müddeti maʿlūm degil ~~yoḳ idi~~ tā biñ ikiyüz elli ṭoḳuz tārīḫinde Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdu’l-ʿMecid Ḫān ʿaleyhi’r-raḥmeti ve’l-ġufrān ḳurʿa ve istidāl-i muḥassenātıñ icrāʾatına maẓhar ve muvaffaḳ oluncaya ḳadar

Büyük ve Küçük İtalyalı Ustalar

İbtidā Mūsiḳa-i Hümāyūn ḳırḳ üc tārīḫinde teşkīl oldıġı vaḳitde İtalyadan resmen celb olunan birinci ustanıñ ismi Mangil[41] olub maʿiyyetinde ʿacemīlere meşḳ ve taʿlīm itmek içün Covāni[42] nāmında bir de ḳılarnaṭa ustası var idi Mangil vefāt itdikdenṣoñra ānıñ yerine yine İtalyadan resmen Usta Donizet celb olunub maʿiyyetinde Usta Beyaż[43] nāmında bir borı ustası var idi muʾaḫḫaran Ḳastaldı[44] nāmında bir ḳılarnaṭa ustası ve yine İtalyalı Valis[45] nāmında bir keman ustası alındı Usta Donizete ~~mīr-alaylıḳ rütbesi iḥsān buyurılub Donizet Beg oldı muʾaḫḫaran~~ Sulṭan ʿAbdü’l-Mecīd Ḫān merḥūm mīr-alaylıḳ ve ~~muʾaḫḫaran~~ virmeden ṣoñra mir-livālıḳ iḥsān buyurdı ānıñ vefātındanṣoñra ~~livālıḳ iḥsān buyurdı ḫasta iken livālıḳ berāt-ı ʿāliṣānını götürürler virirler çoḳ teşekkürler ider ben paşa hā ben paşa hā diyerek surūrını iẓhār~~ ve ne diyecegini şaşırır ~~insāniyetli bir ẕāt idi Usta Donizet vefāt itdikdenṣoñra~~

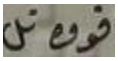
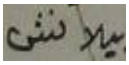
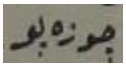
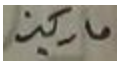
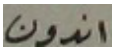
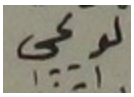
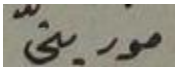
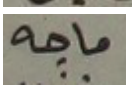
41
42
43
44
45

Usta Ḳuvatel[46] ʿumūm içün büyük usta naṣb oldı ibtidāsından Mūsiḳa-i Hümāyūna piyano forṭa ve opera ~~taʿlīm itmek~~ ve ḳanto ~~meşḳ~~ meşḳ ve taʿlīm itmek içün meʾmūr olmuş idi buna daḫī mīr-alaylıḳ ~~rütbesi virilüb~~ ve muʾaḫḫaran mir-livālıḳ iḥsān buyuruldı Ḳuvatel Paşa oldı ʿacemīlere meşḳ itmek içün Rossi[47] nāmında İtalyalı borı ustası ~~vardır~~ daḫī Flisinz[48] flavṭa ustası daḫī Bilaniş[49] ḳılarnaṭa ustası Çuzepu[50] pantomim ustası Markiz[51] veyā Niko[52] dans ustaları vardır Fransız milletinden Andon[53] nāmında bir düdükci ustası olub Bonaparṭa Napolyonuñ bölük emīni imiş iri cesāṣlı ~~mücessem~~ bir adam olub Bonaparṭıñ laḳırdısı oldığı vaḳitde aġlar idi düdük meşḳ itdigi vaḳitde parmaḳlarıyla gösterir muḥarrir faḳīr o vaḳit düdükci idim biz daḫī öyle ögrenür idik noṭa bilmez idik o daḫī noṭa bilmez mi idi orasını bilmeyiz ṣabāvet zamānımız ~~ʿaṣrānem~~ oldığından farḳ ve temyiz ~~idemiyorum~~ olunmuyor o vaḳit çoḳ kimse noṭa bilmez biraz noṭa bilen ~~iki kişi var dirler idi~~ Mülāzım-ı Evvel İsmāʿīl Efendi ve Mülāzım-ı Ṣānī Ḥasan Efendi idi gide gide ṣoñraları herkes pādişāh sāyesinde noṭayı ögrendiler ʿale'l-ʿaks şimdi nāme-i şāhānede noṭayı bilmiyen az ḳaldı erbāb-ı ustalar oldılar ~~sāye-i şāhānede~~ yetişdiler

Borı Ustası Talyan Ser-çavuş Delvīçi[54] ḫāʾiz oldığı bir ḳıtʿa Nişān-ı Mecīdī beşinci rütbesi

Mim Kitārā Ustası Ser-çavuş Moriyanni[55] Nişān-ı Mecīdī beşinci rütbesi

Ḳanto Ustası Mülāzım-ı Evvel Maça[56] ḫāʾiz oldığı Nişān-ı ʿOṯmānī dördünci rütbesi

46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56

[17a]

31

Nevbet-i Sulṭānī ve Tranpete Düdük Havaları

İkindi aḫşam ve yatsu namazlarındanṣoñra günde üc kere çalınan Nevbet-i Sulṭānīde bir hava Mūsiḳa çalar Mūsiḳa ṭurur Tranpete Düdük başlar o daḫī bir hava çalar ṣoñra ṭurur Tranpete ~~düdük ṭurur~~ Mūsiḳa başlar böyle böyle her iki bando ücer hava çalarlar andañṣoñra Mūsiḳa bir selam çalar yaʿni bir küçük hava çalar āna selam taʿbir iderler baʿde bir temennā idüb ~~iderler~~ ʿavdet iderler günde üc nevbet çalınması yāḫud bir nevbet çalınması pādişāh-ı ʿālem-penāh efendimiz ḥażretleriniñ irāde-i şāhānelerine menūṭ ve meḥūl bulunmuş keyfiyetdendir

O vaḳitleri baʿżı ehl-i ṭabīʿat olan eski aġalardan işidilür idi ki Tranpete Düdük havaları Mūsiḳa havalarından daha müʾeṩṩirdir deyü faḳīre daḫī her neḳadar o vaḳitleri ṣabāvetim zamānı idiyse de didikleri gibi teʾṩīr iderdi

Ṣāḥib-i ḳānūn Cenetmekān Sulṭān Süleyman Ḫān-ı Evvel ʿaṣr-ı hümāyūnunda sulṭan-ı şuʿarādan Bāḳī merḥūmuñ Nevbet-i Sulṭānī ḥaḳḳında söyledigi bahāriye eşʿārından şiʿir (ṣubḥ-dem velvele-i nevbet-i şāhī mi degil ṣavt-ı mürġān-ı ḫoş-elhān ve sadā-yı kühsā) yedi sekiz düdük yedi sekiz tranpete ile aḫşam nevbetinden ʿavdetde eski Çıraġan Sarāyında İbrāhim Paşa yalısınıñ ~~oturılur iken yalınıñ~~ meydānında aḫşam havası taʿbīriyle muḥarriḳ bir hava çalınur idi ṣabaḥ namāzına ḳalḳmaḳ içün yine dört beş düdük dört beş tranpete ile yalı-i meẕkūruñ ṣofalarını oṭalarını çalaraḳ dolaşur idik ṣabaḥ havaları dinür müʾeṩṩir havalar idi o vaḳit düdük çalanlar muʾaḫḫaran ferīḳ olan Tevfīḳ Paşa ve yine ferīḳ olan Ḥüseyin Paşa ve Boġçaaṭalı Ḥacı Ḥüseyin Efendi ve Biñbaşı Zīver Aġa ve Çerkes Küçük Muḫtar Aġa ve muḥarrir faḳīr ve Küçük Rāʾini[57] Aġa ve Ḥarem Çocuġı Rāġıb Beg ve sāʾire gibi idiler Zīver Aġa Muḫtar Aġa ve muḥarrir faḳīr o vaḳitleri küçük çocuḳ oldıġımızdan ekṩerī ṣabaḥ havalarını çalmaġa bizleri uyandırırlar idi

Tranpete Düdük Bandosunuñ Terk ve İlġā Olundıġı

Ḫāḳān-ı müşārun ileyh ḥażretleri elli ~~üc tārīḫlerinde~~ dört evāʾilinde tranpete düdük bandosunı ḳaldırıb ilġā buyurur yalıñız Mūsiḳa üc hava çalar ara yerlerinde birer ikişer

57

daḳīḳa ṭurur ṣoñra bir de selam taʿbīr olunan bir küçük hava çalar baʿde bir temennā olunub ʿavdet olunur ḥālā bu uṣūl-i Nevbet-i Sulṭānī icrāsında cārīdir bu Tranpete Düdük Mūsiḳası ilġā buyurulduḳdanṣoñra tranpete düdük çalanlar başḳa sazlar aldılar faḳīr daḫī si bemol ḳılarnaṭa aldım ~~o vaḳit mūsiḳada iki nevʿ ḳılarnaṭa olub birine uṭ digerine si bemol dirler idi uṭ si bemolden azacıḳ ḳışa daha āndañ çoḳ ḳışa bir ʿaded cura var idi nevbet çalınan herḳanġı hava çalınacaḳ ise ānı işāret itmek cura çalanıñ reʾyine ḥavāle idi ṭaraf-ı şāhāneden ḫaṣṣaten bir hava ışmarlanmadıḳca o vaḳit herkes nevbet çalınmaġa giderken ikişer ḳılarnaṭa götürürler idi uṭuñ havası ayrı si bemolüñ havası ayrı çalınur idi ṣoñra mi bemol ḳılarnaṭalar īcād oldı mī bemollar uṭlardan daha ḳışadır uṭ ḳılarnaṭaları laġv idüb yerlerine mi bemol ḳılarnaṭaları iḳāme itdiler buraları her neḳadar Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānınıñ maʿlūmları ise de ṣoñradan ḳayd ve ilḥaḳ olunan bezirgāna ve sāʾireye mūsiḳaca bir maʿlūmāt-ı ḫazīne olmuş olur~~

Bügli Mūsiḳası

Ve bir de tene sazlardan mürekkeb Süvārī Mūsiḳası gibi Bügli Bandosı var idi ve on beş yigirmi kişiniñ terekküb ve tecmiʿiyle ḥāṣıl olur müretteb bir mūsiḳa olub o daḫī muʾaḫḫaran terk ve ilġā olundı bügli didikleri teneke sazlardan bir sazıñ ismidir o bandonıñ sazlarınıñ ekṣerīsi bügli oldıġından Bügli Mūsiḳası taʿbīr olundı idi bügliniñ ṭatlı bir sesi vardır Ḥāfıẓ-ı Cenāb Beginñ pederi Eşref Sırrı Efendi bügliyi eyü çalar ve işbu bügli bandosunuñ reʾisi gibi idi

[17b]

32

Boġçaaṭalı Ḥacı Ḥüseyin Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Mūmā ileyh Ḥacı Ḥüseyin Efendiniñ pederi olan Bayram Aġayı otuz altı tārīḫinde vuḳuʿ bulan Rum Fenerlerinde Akdeñizde bir kayıġıñ içinde Boġçaaṭa ahālīsinden on Müsliman ile bir maḥālle giderken on beş yigirmi çifte büyük ṣandallar ile ḥaydudlıġa çıkan Rumlar rast gelür ṭutarlar ~~gezerken Rumlar ṭutar~~ esir iderler Boġçaaṭada o vaḳit aʿyān bulunan sarāydan muḫrec ʿAli Beg Boġçaaṭa Ḫristiyanlarından birini yollar herbirini biñer ġuruş on kişiyi on biñ ġuruşa ṣatun alur bu on kişi ḫalāṣ olur aṭaya gelürler Bayram Aġa emvāl ve emlak ve eşyāsını ṣatarlar altıyüz ġuruş ider Aʿyān ʿAli Bege teslīm iderler dörtyüz ġuruş

borcu ḳalur ḳırḳ bir tārīḫinde niẓām çıḳınca Ḫüsrev Paşa Aḳdeñizde ḳapudan paşa bulunub donanma ile gezerken tranpere düdük ögredib yetişdirmek içün aṭalardan çocuḳlar ṭopladıġı vaḳit Aʿyān ʿAli Beg o vaḳit bu Ḥüseyin Efendiyi on iki yaşında iken bir dostluḳ ider Ḫüsrev Paşaya virir kilārda düdük çalmasını Frenk ustalardan ögredirler Ḫüsrev Paşa İstanbula gelince Hüseyin Efendi ile Çanaḳḳalʿadan aldıġı Ferhad Aġayı Enderūn-i Hümāyūna virir Enderūn-i Hümāyūnda Mūsiḳa ṭarafına alurlar Mūsiḳa-i Hümāyūnda ḳırḳ sekiz tārīḫi niẓāmında çavuş olur ṣoñra ḳolaġası rütbesine ḳadar ḥāʾiz olur yetmiş bir tārīḫinde Necib Paşanıñ birinci żābiṭligi eṣnāsında teḳāʿüd olan yigirmi ḳadar emekdarıñ içinde Ḥüseyin Efendi daḫī biñ ikiyüz ġuruş maʿaş ile teḳāʿüd olub belde-i ḳadīmesi ve masḳaṭ-ı raʾsi bulunan Boġçaaṭaya ʿazīmet ider lakin artıḳ orada tevaṭṭun itmeyüb oradan pederini birāderini ve taʿallüḳāt-ı sāʾiresini Boġçaaṭanıñ ḳarşusunda Anaṭolı Yaḳasında sāḥile yarım saʿat mesāfede Geyikli nām ḳaryeye geçürür orada mesken ṭutar Boġçaaṭada bir ilişik bıraḳmaz Aʿyān ʿAli Bege pederiniñ borcı olan dörtyüz ġuruşı sarāyda iken teʾdiye ider ṣoñra o Geyikli Ḳaryesine ḳuyu ḳazdırır cāmiʿ-i şerīfini taʿmīr ider İstanbuldan cāmiʿ-i şerīf içün ḥaṣır ve yazılar getürdür köyi ḳaṣaba gibi şenlendi ve o ṭaraflardan teʾehhül ider Niyāzī ve Kāmil nāmında iki oġlı olur ānları evlendirir İstanbuldan cihāz düzer el-ān orada sākindir ticāret ider palamudlıġı vardır bir dükkan daḫī açdı şeker ḳahve ve eşyā-yı sāʾire fürūḫt ider aḫẕ ve iʿṭā ile meşġuldur eḥallallāhu'l-beyʿa ve ḥarrame'r-ribā) āyet-i kerīmesiyle ʿamel ider ~~Pādişāh sāyesinde iḥsān buyurılan teḳāʿüd maʿaşını ḳalʿa i sulṭāniyeye naḳl ve ḥavāle itdirdi~~ ġayūr mütedeyyin ẓarīf bir ẕātdır lākin ṣūreten ḳaba ṣaba görinür

Meẕkūr yetmiş bir tārīḫinde Ṭanbūr Major Ḳolaġası Ḥaydar Aġayı daḫī biñ ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile teḳāʿüd itdiler Boġçaaṭalı ḳolaġası Ḥüseyin Efendi Ḥaydar Aġadan daha emekdārdır deyü her neḳadar ikisidaḫī ḳolaġası iseler de Ḥüseyin Efendiyi biñ ikiyüz ġuruş ile teḳāʿüd idüb ḳadem ve emegi aradılar ve sāʾir rütbelerde teḳāʿüd olanlarda daḫī ararlar idi lākin biñ ikiyüz ṭoḳsan dört senesi vākiʿ olan teḳāʿüdlükde ~~tenḳīḥātında~~ Necib Paşa burasını aramadı elli yıllıḳ ile yigirmi ~~onbeş~~ yıllıḳ müsāvī ṭutdı bezirgān-ı pādişāhī ḥaḳḳında ġadr ve nefsāniyet itdi mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri pādişāhımızı sū-i ḳarīnden muḥāfaẓa buyursun āmīn

Mūsiḳa-i Hümāyūnda ḳırḳ sekiz tārīḫiniñ niẓāmına gelinceye ḳadar müdīr Noḳṭa Meḥmed Efendiniñ idāresi zamānında ve neferātiñ aylıġı daha otuz ġuruş olub Enderūn-i Hümāyūn ṭarafından geldigi eṣnāda Mūsiḳa-i Hümāyūnda herkim sazını keskīn çalar devām ider noṭa ögrenür emṣāli beyninde temeyyüz iderse ānıñ otuz ġuruş aylıġı otuz beş ġuruşa iblāġ iderler böyle beşer beşer onar onar żam iderler bu Ḥüseyin Efendiniñ otuz ġuruş aylıġından başḳa żamīmātı elli ġuruşa ḳadar varmış idi ṭaraf ve münāsebet aranmayub bi-ḥaḳḳın icrā iderler idi bu ʿādet bir güzel ʿādet olub herkesiñ istek ve iştāhını artırır hevesini müzdād ider keskīn mūsiḳacı yetişdirmege sebeb olur bir eyū şey idi

[18a]

33

Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāneniñ Mūsiḳa-i Hümāyūna İlḥāḳı

Biñ ikiyüz elli dört senesiniñ evāʾilinde ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhānesini Mūsiḳa-i Hümāyūnuna kāmilen ilḥāḳ buyurub~~dı~~ ikisindeñdaḫī neẓāretini Baş Mā-beynci Rıżā Efendiye ḥavāle buyurur~~du ki ṣoñra Rıżā Paşa oldı~~ Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ṭaʿāmları o vaḳitleri sāye-i şāhānede şimdiki oldıġı gibi mükemmel olub Ḫademe-i Ḫaṣṣanıñ ṭaʿāmı muḫtaṣar bulundıġından Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ḫarc ve erzāḳını tenzīl ve taḳlīl ve Ḫademe-i Ḫaṣṣanıñ ḫarc ve erzāḳını żam ve tekṣīr ile bir ḳarār-ı maḫṣūṣa ṣūret virmişlerdir ~~yemekleri her vakitleri börek ṭatlı kebab muḥallebi sebze ve eti ḳuşḫāne çevirmelerinde sāde yaġı ile pişer ṭaʿāmlarıydı ser-ḳademe-i ḫaṣṣanıñ ravġan-ı çerviş ile pişer iki dürlü ṣabaḥleyin bir çorba bir yaḫni aḫşamleyin bir yeşillik bir de pilav olub mülāzım yüzbaşı hepsi ondan tenāvül iderler o vaḳit en büyük birinci żābiṭ olan ḳolaġası içün üc dört ḳab yemek vekīlimize erzāḳıñ faẓlasından tertīb ider bu vechle Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ḫarc ve erzāḳını tenzīl ve taḳlīl ve Ḫademe-i Ḫaṣṣanıñ ḫarc ve erzāḳını żam ve tekṣīr ile beş ʿaded büyük ḳazġan tertīb ve ravġan ı sāde ravġan ı çervīşe tebdīl ile beş dürlü ṭaʿām ki yaḫni pilav iki sebze bir de ʿaşūre ṭatlısı virilüb taʿyīn buyurulmuş idi~~

Mine'l-ḳadīm Rikāb-ı Hümāyūn cenāb-ı mülūkānede giden Ṣolaḳ ve Peyk ve Ḫaṣekiyān Ocaḳlarını ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm ilġā buyurub Aḥmed ʿAṭā Beg tārīḫiniñ cild-i ṣāliṣinden on ücünci ṣaḥīfesinde beyān itdigi üzere Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Hümāyūnı biñ ikiyüz ḳırḳ dört tārīḫinde ānlarıñ yerine tertīb buyurmuş oldıġından ve o ocaḳlar

müḳaddemen Sarāy-ı Hümāyūna mensūb bulunduḳlarından bunlarıñdaḫī mensūbiyeti ve Sarāy-ı Hümāyūna yaḳın maḥāllerde iḳameleri mültezem-i pādişāhī olmaġla bundanböyle artıḳ Ḳuleli Ḳışlasında ve Naḳḳaş Ḳaraġolunda iḳāmet itmeyüb niẓām olduḳları ḥālde Sarāy-ı Hümāyūna mensūbiyeti nümāyān olmaḳ üzere civar-ı şāhānelerinde bulunan Mūsiḳa-i Hümāyūnlarınıñ nezdinde Riḳāb-ı Hümāyūn ḫademesiçün ḳoġuşlar dāʾireler inşāsına irāde-i seniyye-i pādişāh-ı şeref-ṣudūr buyurur o vakit faṣl-ı ṣayf oldıġından ve ẕāt-ı şāhāneleri Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnunda bulundıġından Mūsiḳa-i Hümāyūna maḫṣus buyurılan daʾireniñ orada vāḳiʿ baġçeleri olub o baġçelere Ḫademe-i Riḳāb-ı Hümāyūn içün ḳoġuşlar daʾireler inşā buyurdılar bu ṣūretde Mūsiḳa-i Hümāyūn ile Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Riḳāb-ı Şāhāne bir nevʿ ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Mümtāze dimek oldı

Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne Yoḳlamasınıñ Teʾsīs ve İcādı

Bin ikiyüz elli dört senesi Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāneniñ Mūsiḳa-i Hümāyūna ilḥāḳındanṣoñra ikisiniñdaḫī maṭbaḫını idāresini ve defātir ve ḳuyūdātını birleşdirüb müceddeden bir yoḳlamacı efendi naṣb ve taʿyīn ile ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne yoḳlamasından o vaḳit tefrīḳ buyurdılar bu ṣūretde Mūsiḳa-i Hümāyūn ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne yoḳlamasınıñ altı sene ḳadar idāresinde bulunmuş oldı ibtidā Meḥmed Efendi nāmında müstaḳīm-i ḥaḳ-şinas bir yoḳlamacı efendi taʿyīn buyurdılar bu efendi istiḳāmetinden-nāşı māh bi-māh ehl-i maʿaşa tevzīʿ idecegi vaḳitde kendüsi maʿaş defterini eline alub o vaḳit neferātıñ maʿaşları seksener ġuruş oldıġından her bir nefer içün ayrı ayrı vir seksen vir seksen vir deyü taʿyīn-i taʿdad ider idi Mūsiḳa-i Hümāyūn Maṭbaḫından bu efendiye bir ṭabla yemek taʿyīn buyurdılar o tārīḫde Mūsiḳa-i Hümāyūn Maṭbaḫında Mā-beyn-i Hümāyūn İkinci Kātibi Vaṣṣaf Begiñ bir ṭabla yemegi pişerdi zīrā Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ o vaḳit Ḥacı Meḥmed isminde bu leylī bir aşcıbaşısı olub işciliḳde üstād oldıġından mānend-i eṭʿime-i cennet ṭaʿāmlar pişerdi ki yemekle ṭoyulmaz Vaṣṣaf Beg ikinci kātib idi lākin ġāyet nüfuzlı idi Ḳuş-ḫāne-i ʿĀmire Maṭbaḫından muʿayyen olan bir ṭabla mükemmel yemegini Mūsiḳa-i Hümāyūn Maṭbaḫına ḳaldırdı Ḥacı Meḥmed bir pilav pişirir Vaṣṣaf Pilavı dirler fevḳa'l-āde idi bu yoḳlamacı Meḥmed Efendiye size Vaṣṣaf Pilavından virelim dirler ḫayır istemem ben kendi evimde yerim gelürüm Mūsiḳa-i Hümāyūn Maṭbaḫından iḥsān buyurdıḳları ~~ḳabūl itdigim~~ bir ṭabla yemegi ḳabul itdigim ~~bir~~

~~ṭabla yemek istedigim~~ pişen yemek yaġlı mı yaġsız mı çig mi pişmiş mi görmek bilmek içündür dir

Leṭāifden Ḥikāyet

Yeñiçeri zamānında başı bozuḳ süvārī delīl ʿaskerleri olub bir sefere meʾmūr ve taʿyīn olduḳları vaḳitde delīl başıları o gitdikleri maḥālliñ ḥükūmetine gider maʿiyyetimde ücyüz kişi vardır dir o ḳadar taʿyīnāt ve o ḳadar ḥayvanāt yemi alur ḥalbu ki maʿiyyetinde ṭopu ṭopu yüz elli kişi var fażla ḳalan yüz elli kişiniñ taʿyīnātına ḳaragöz indirir bu ḥikāye meşhūr oldıġından efendi mūmā ileyh daḫī işleriniñ īfā ve tesviyesine meʾmūrı oldıġı kesānı ʿaynen birer birer muʿāyene itmek ile işi deli başınıñ işiniñ rengine döndürmemek içün kemāl-i diḳḳatinden vir seksen ve vir seksen deyü veznedāra emr virir baba gibi bir ẕāt idi ondan o vaḳit muḥarrir faḳīr dīvānī yazısı meşḳini aldım o meşḳi çıḳartmasıyla berāber ḥālā ṣaḳlarım

[18b]

34

Rıżā Efendi Rıżā Paşa olub Paşa-i Ḫaṣṣa Müşīri olduḳdanṣoñra biñ ikiyüz elli altı tārīḫinde bu Meḥmed Efendiyi ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne baş kitābetine naḳl ve taʿyīn eyleyüb ~~eyledi~~ orada daḫī ḫayli istiḫdām olundıḳdanṣoñra ~~olunub ṣoñra~~ irtiḥāl-i dār-ı beḳā eyledi raḥmetullāhi ʿaleyh raḥmeten vāsiʿaten

Ānıñ yerine ʿĀrif Efendi yoḳlamacı taʿyīn olundı altmış dört tārīḫinde ʿĀrif Efendi irtiḥāl-i dār-ı beḳā idüb yerine maḫdūmı Rıżā Efendi Mūsiḳa-i Hümāyūn Żābiṭi Ḫalil Beginiñ himmetiyle yoḳlamacı taʿyīn ḳılındı

Silkiniñ debüy ṣandıġı Yoḳlamacı Meḥmed Efendi merḥūmuñ zamānındanberū yoḳlama idāresinde bulunub çünki bu Meḥmed Efendi silkiniñ żābiṭ-i maʿnevīsi gibi idi neẓāret āña öyle bir nufūẕ virmiş idi Rıżā Efendiniñ bidāyet meʾmūriyetinde debüy ṣandıġınıñ Mūsiḳa-i Hümāyūna ʿāʾid olan ciheti Mūsiḳa-i Hümāyūn meclisi idāresine ve Ḫademe-i Ḫaṣṣaya ʿāʾid olan ciheti keẓālik oranıñ meclisi idāresine naḳl olunmuşdur

Çünki Meḥmed Efendi merḥūmuñ istiḳlāli ve istiḳāmeti oldıġı cihetiyle maṭbaḫın ve ṣandıġıñ ve silkīn dāʾireleriniñ idārelerine neẓāret ṭarafından ~~neẓāret Rıżā Paşa merḥūmuñ ṭarafından~~ memūr buyurılub ~~lmuş idi ve~~ ḥüsn-i idāre daḫī ider idi ṣoñra ʿĀrif Efendiniñ

zamānında her neḳadar kendüsünüñ istiḳlāl ve istiḳāmeti var ise de işiniñ başında kendi ṭurmayub digerlerine ḥavāle itdiginden ve ḥavāle itdikleri ~~itdigi kesān~~ daḫī ḥüsn-i idāreye muvaffaḳ olama~~dıġındandıḳları~~ ~~mālik olmayub~~ ara yere su-ʾi istiʿmāl girer~~diginden~~ böyle kendüsiniñ evāḫir-i meʾmūriyetine ḳadar ~~bozuḳ düzen~~ gidüb nihāyetinde debüy ṣandıġı silkiniñ meclisleri idāresine ~~geçdi~~ geçmege sebeb virilür ānlar daḫī yetmiş tārīḫindenṣoñra kesb-i paşa zamanında ḥüsn-i istiʿmāl idemediklerinden Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne cānibinden meʾmūr müfettişler gelüb ṣandıḳda bulduḳları yetmiş buḳadar biñ bu ḳadar ġuruş ve daha ṣoñraları yine gelüb bulduḳları mebāliġi alub Ḫazīne-i celīle-i meẕkūreye naḳl itdiler

Rıżā Efendi merḥūmuñ nezāketi ve silkīn ḥaḳḳında ṣiyāneti derkār olub meṣelā merciʿimiz olan Bāb-ı Ser-ʿaskerī ṭarafından bir suʾāl vārid olacaġını istimāʿ itse onıñ ḥüsn-i ṣūretde iʿṭā-yı cevābını ve muḳābelesini der-meyān itmege iḫṭāra himmet iderdi yetmiş sekiz tārīḫinde ikmāl-i enfāsı muḳaddere itmişdir raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten

Ānuñ yerine el-ān yoḳlamacı bulunan Cemīl Beg Efendi taʿyīn buyurulmuşdur mīr mūmā ileyh Ḫazīne-i Celīle-i Māliye Muḥāsebecisi Esbaḳ Rāşid Efendi-zāde olub altmış tārīḫinde Ḫazīne-i Māliyede Rumili meṣārifāt muḥāsebesine devamdanṣoñra altmışyedi tārīḫinde bā-irāde-i şāhāne fabriḳa-i hümāyūnlar yaʿni İstanbul civārında Zeytünburnunda bez fabriḳası ve İzmid deñiz sāḥilinde Hereke Fabriḳası ve Bursada ḥarīr fabriḳalarıyla yine Bursa dāḫilinde çiftlikāt-ı şāhāneniñ baş kitābetine meʾmūr ve yetmiş sekiz tārīḫinde bā-irāde-i seniyye Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne yoḳlamacılıġına taʿyīn buyurılub el-ḥāleten hāẕihī ḫidmet-i meẕkūrede meʾmūrdur

Ve seksen tārīḫindenṣoñra altı sene ḳadar ceyb-i hümāyūn kitābeti ḫidmetinde ʿilāve-i meʾmūriyet olaraḳ bulunmuşlardır kendüsünüñ nezāket ve ḥamiyyeti ve meʾmūr īfāsı oldıġı kesānıñ tesviye-i umūr ve ḫuṣūṣı ḥaḳḳında ʿibret ve himmeti vardır fuḳarāya iltifat buyurur ~~neferātı ve dervīşānī umūr~~ mihmān-nüvāz bir ẕātdır Yāver-i Ekrem Ḥażret-i Şehriyārī Müşīr Namıḳ Paşanıñ dāmādıdır

Maʿiyyetlerinde bulunan Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne biñbaşılarından Edhem Efendiniñ silk-i meẕkūre duḫūli altmış iki Şaʿbānı olub yoḳlamacı efendileriñ maʿiyyetlerinde kitābet ve refāḳatları yetmiş üc Muḥarremindedir ḳolaġalıġı ṭoḳsan sekiz

Kānūn-ı Ṣānī efendi mūmā ileyhiñ kitābet ve muḥāsebe ḫuṣūsunda dirāyet ve ehliyeti derkār ve veẕāʾif-i maḫṣūsesinde devām ve diḳḳati āşikārdır ve ~~māder zād olaraḳ nezāket ve ḥilmi daḫī vardır~~ biñbaşılığı ücyüz senesindedir

Yoḳlamacı efendileriñ refāḳatında ~~maʿiyyetinde daha küçük bir efendi vardır~~ Mūsiḳa-i Hümāyūn çavuşlarından Bahāʾu'd-din Efendi var idi bu Bahāʾu'd-din Efendi Mūsiḳa-i Hümāyūn Ḳalem Oṭasına refīḳ-i ṣānī olub ānıñ yerine yine silk-i meẕkūrdan İsmāʿīl Beg devām itmekdedir mūmā ileyh Bahāʾüd-din Efendiniñ daḫī kitābet ve muḥāsebe ḫuṣūṣunda ehliyeti ~~vardır~~ der-kārdır Yoḳlama Oṭasınıñ Ḥarem-i Hümāyūn Maṭbaḫı cānibinden şimdi el-ān sāye-i şāhānede bir ṭabla mükemmel ~~vardır mürettib~~ ṭaʿāmı vardır

[19a]

35

Ḫademe Luġatiniñ Taḥḳīḳi

Ḫademe lafẓı ḫādim lafẓınıñ cemʿidir ḫādimün ḫādimāni ḫādimüne ḫuddāmün ve ḫuddemün ve ḫademetün deyü ṣīġası çekilür ḫademe-i şāhāne dimek kāffeten Sarāy-ı Hümāyūna mensub olan bezirgān dimekdir devāʾir-i Sarāy-ı Hümāyūndan herḳanġı dāʾire-i hümāyūnuñ ẕikri murād olunur ise mużāf taḳrīriyle tefrīḳ ve temyīz olunur

Meṣelā Ḫırḳa-i Şerīf ḫademesi Enderūn-i Hümāyūn ḫademesi Mā-beyn-i Hümāyūn ḫademesi Mūsiḳa-i Hümāyūn ḫademesi Rikāb-ı Hümāyūn ḫademesi Ḥarem-i Hümāyūn ḫademesi Iṣṭabl-ı ʿĀmire ḫademesi vesāʾireleri gibi imdi Ḫademe-i Ḫaṣṣa yoḳlaması dimek Devāʾir-i Sarāy-ı Hümāyūndan herḳanġı dāʾire-i Hümāyūnuñ yoḳlama-i meẕkūre-i idāresine taʿlīḳi var ise o dāʾireniñ yoḳlamacısı dimek olur

Lākin bir şey vardır bir lafız bir şeyʾe ʿilm-i maḫṣūṣ olduḳdanṣoñra o lafẓı maʿnā-yı luġavīsi alıviriyor deyü şeyʾ-i āḫarde daḫī istiʿmāl itmek pek de cāʾiz olamaz ~~eāʾiz degildir çünki~~ zīrā Sulṭan Maḥmūd Ḫān merḥūm Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne Ocaġını ḳırḳ dört tārīḫinde teşkīl buyurdıġı vaḳitde ḫādim-i ḫademe tesmiye buyurmuş oldıġından şimdi ḫademe diyince Rikāb-ı Hümāyūn ḫademesi ʿakla gelür Enderūn-i Hümāyūn ḫademesi hicʿaḳla gelmez Burasıda ~~böyledir~~ münker degildir

Ḳapu Çuḳadarları

Mūsiḳa-i Hümāyūn ve Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne maʿāşāt-ı ve istidʿalleriniñ Ḫademe-i Ḫaṣṣa yoḳlamasıyla Bāb-ı Ser-ʿaskerī Aḳlāmı meyānında ḳuyūdāt ve ḥesābātına dāʾir vāsıṭa olan meʾmūra ḳapu çuḳadarı taʿbīr iderler bālāda beyān olundıġı üzere Ḫademe-i Ḫaṣṣa yoḳlamasınıñ tārīḫ-i teʾsīsi olan elli dörtden altmışdörde ḳadar İbrāhim Aġa ḳapu çuḳadarı olub dişsiz taʿbir itdikleri Ḫalil Aġa ānıñ muʿāvini idi İbrāhim Aġanıñ irtiḥālinden ṣoñra Ḫalil Aġa ānıñ yerine ḳapu çuḳadarı naṣb oldı bu Ḫalil Aġa mine'l-ḳadīm ʿArab İskele taʿbir olunub şimdi el-ān Beşiktaş Sarāy-ı Hümāyūnuna ve biraz yerleri daḫī ṭarīḳ-i sulṭānīye terk ve ilḥāḳ buyurulmuş olan maḥālle cāmiʿ-i şerīfiniñ ~~ve ḥamām ve maḥāllesinden Tekerlek Cāmiʿi dimekle bi nām olan Tekerlek nām cāmiʿ şerīfiniñ~~ müʾeẕẕini olub muʾaḫḫaran ḳapu çuḳadarı olduḳdanṣoñra namaz vaḳtini her nerede bulunsa cemāʿat-ı mevcūdeye müʾeẕẕinlik ider idi o cāmiʿ-i şerīfiñ ismi Tekerlek Camiʿ idir ~~miʿi idi kibr ve ʿaẓīmet itmez bir ṣāliḥ adam idi~~ seksen beş tārīḫinde Ḫalil Aġa irtiḥāl idüb ānıñ yerine Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne mülāzımlarından Veli Beg ḳapu çuḳadarı ~~Ḥacı Meḥmed Efendi muʿāvin naṣb ve taʿyīn olunmuşlardır~~ olub yine silk-i meẕbūr çavūşānından Feyrūz Aġalı İbrāhim Aġa muʿāvin olur seksen ṭoḳuzda ānıñ infiṣāliyle yerine yine silk-i meẕbūr ser-çavuşānından ḥālā müstaḫdem olan Ḥacı Meḥmed Efendi meʾmūr olmuşdur

Ve yine silkiniñ māh bi-māh niẓāmiye taʿyīnātına dāʾir olan istidʿāllerini Bāb-ı Ser-ʿaskeriyeye götürüb muʿāmelāt ḳalemiyesini ve lāḥiḳ ve ḫāriciñ ḳuyūdātını tesviye ve taʿyīnāt puṣulalarını istiḥṣāl ile aṣḥāb-ı istiḥḳāḳa tevzīʿini icrā itmek içün silkiniñ kendi rufeḳālarından meʾmūr-ı maḫṣūṣları vardır buña daḫī ḳapu çuḳadarı taʿbīr iderler ~~bālāda beyān olundıġı üzere~~ biñ ikiyüz altmış iki tārinde silkiniñ żābiṭānına ~~altmış ikide żābiṭine niẓāma taʿyīnātı iḥsān buyuruldıġı vaḳitde eṣvāb emīni olub Mūsiḳa i Hümāyūnuñ ibtidā küşādı olan ḳırḳ üede Mūsiḳa ṭarafına geçen~~ eski aġalardan Eyūbī Yüzbaşı ʿOṯman Efendi ḳapu çuḳadarı naṣb olmuş idi āndanṣoñra Mülāzım Baba Ḥüseyin Aġa āndanṣoñra Onbaşı Ḥacı ʿAli Efendi āndanṣoñra Ṭanbūr Major Meḥmed Beg āndanṣoñra Ḥacı Ḥamdi Efendi āndanṣoñra Enderūn-i Hümāyūndan seksen tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳl olunan

Kemānī Mülāzım Rıfʿat Efendi āndanṣoñra ḥālā meʾmūr bulunan Çavuş Neşāṭ Beg ile Çavuş ʿAbdullāh Beg ḳapu çuḳadarlıḳ veẓāʾifiyle meʾmūrdurlar

[19b]

36

Şu Bendiniñ Küşādı

Cennet-mekān Sulṭān Maḥmūd Ḫān Ḥażretleri ḳurenā-yı şāhānelerine naşıl iltifat-ı şāhāne buyururlar ise Mūsiḳa-i Hümāyūnları bezirgānına daḫī öyle iltifat-ı şāhāne buyururlar idi biñ ikiyüz elli beş senesiniñ ~~evāʾilinde~~ Muḥarreminde Çıraġan Sarāy-ı Hümāyūnunuñ bundan evvelki bināsını aḫşab olaraḳ inşā buyurduḳları vaḳitde Sarāy-ı Hümāyūna çoḳ şu gider ahālī ve ʿibādullāhıñ mine'l-ḳadīm mevcūd olan şularına ṭoḳunmayalım ayrıca bir bend yapdıralım hem bizim hem ʿibādullāhıñ işine yarasun buyurur da Büyükdere civārında Baġçe Köyi ḳarbında Beşikṭaş ṭaraflarına maḫṣūṣ olan bendleriñ ṭarafında müceddeden inşā buyurduḳları şu bendiniñ binā ve inşāsı resīde-i ser-ḥadd-i ḫitām olub feṭḥ ve küşād olması zamānı geldikde ~~olmaḳ eşnāsında~~ daʿvāt-ı ḫayriye-i şerīfe ḳıraʾat olunmaḳ üzere orayı teşrīf-i şāhāne buyurduḳlarında meşāyiḫ-i kirāma ʿarabalar tertīb ile bend-i meẕkūre daʿvet olundıġı vaḳitde Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānı içün daḫī on beş yigirmi ʿaraba gönderilüb sazsız maḥāl-i meẕkūre ʿazīmet ve orada bend-i meẕkūruñ nezdinde inşā buyurulmuş olan aḫşab ḳaṣr-ı hümāyūn pişkāhında ṣaf-beste ḳıyām ve edeb olunub ḳıraʾat olunan daʿvāt-ı ḫayriye-i şerīfeye āmīn-i ḫavān icābet olunmuşdur

ʿAlāmet-i Fāriḳa Olan Nişanlar

Sulṭān Maḥmūd Ḫān merḥūm biñ ikiyüz ḳırḳ bir senesi teşkīl-i ~~tertīb~~ ʿAsākir-i Niẓāmiye Şāhāne buyurdıġı zamān umerā ve żābiṭān ʿaskeriyeden her birleri ḳanġı rütbeniñ ḥāʾizidir maʿlūm olmaḳ içün ʿalāmet-i fāriḳalar yaʿnī onbaşıdan tā ser-ʿaskere ḳadar sim ve zerden maʿmūl cevāhir ile muraṣṣaʿ nişanlar tertib buyurub herbirileriniñ zīb-sīne-i iftiḫārları buyurmuş idi Mūsiḳa-i Hümāyūnlarīçün tertīb ve iḥsān ve ʿināyet buyurmuş olduḳları nişanlarıñ orta yerleri ṭuġrā-yı ġarā ile müzeyyen ve maḥāllī idi ~~olub~~ muaḫḫaran elli ṭoḳuz tārīḫlerinde Rıża Paşa Mā-beyn-i Hümāyūn müşīri iken Mūsiḳa-i Hümāyūn nişanlarınıñ ṭarz ve resmini tebdīl ile ṭuġralarını refʿ itdi ~~ise de~~ lākin ānıñ yerine onbaşı nişānını ṣom altun ve evvelki onbaşı nişanınıñ dirhemce iki aġırlıġında tanẓīm idüb ~~olub~~ çavuş nişanınıñ

bir miḳdār maḥālli elmas ile muraṣṣaʿ ve daha yuḳaruda bulunan rütbeler āña göre ḳıymetdār nişanlar iḥsān-ı şāhāne buyurulmuş idi bu ʿalāmet-i fāriḳa içün tertīb buyurulmuş olan nişanlar biñ ikiyüz altmışyedi senesinde ʿadem-i lüzūmuna mebnī külliyen refʿ ve ilġā olunub baʿdemā ʿalāmet-i fāriḳa daha eshel ṣūretde tanẓīm buyurılub an be-an teshīl ve tanẓīm buyurulmaḳdadır ~~olmaḳdadır~~

Evvel-i Baharlarda Saʿdābād Ḳaṣr-ı Hümāyūnuna Teşrīf-i Hümāyūn

Biñ ikiyüz elli tārīḫinden bedʾ ile elli beş tārīḫine ḳadar ḫāḳān-ı müşārun ileyh ~~merḥūm~~ evvel-i bahārlarıñ rūz-i ḥażarında Saʿdābād Ḳaṣr-ı Hümāyūnuna naḳl ve teşrīf buyurub otuz gün ḳadar aramsāz-ı iclāl buyurılur idi Mūsiḳa-i Hümāyūn daḫī Naʿl-bend Deresi taʿbīr olunan vādī-i vāsiʿde ʿAbdi Paşa Ḫayması taʿbīr olunan tek ve çifte direkli ḫaymalar derūnunda iḳāmet ider ve günde üc defʿa cumʿa gicesinden ġayrı ikindi aḫşam yatsu namazlarındanṣoñra icrā olunmaḳda olan Nevbet-i Sulṭānī ḳaṣr-ı hümāyūn pişkāhına gidilür icrā olunur idi Saʿdābād naḳl-i hümāyūnlarınıñ birinde ḫākān-ı müşārun ileyhiñ irādesiyle herbirlerimiz içün birer ʿaded ʿasker neferleriniñ çanṭalarından getürilüb yaġmurluḳlarımızı dürüb büküb ʿAsākir-i Şāhāneniñ yapdıġı gibi çanṭalarıñ üzerine baġladıḳ ṣoñra ṣırtımıza alub ʿAsākir-i Şāhāne Piyāde Ṭaburlarınıñ önüne düşüb ʿAsākir-i Şāhāne Mūsiḳaları gibi o Saʿdābād meydānlarında döne döne taʿlīmler manevralar icrā itdik idi Saʿdābād naḳl-i hümāyūnlarını Sulṭān ʿAbdü'l-Mecid Ḫān merḥūm daḫī evvel-i baharlarda ḫayli seneler icrā buyurmuş idi

Ḫāḳān-ı Müşārun İleyh Merḥūmuñ Mekārim-i Aḫlāḳı

Ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm yalıñız Mūsiḳa-i Hümāyūnları ḥaḳḳında degil belki bi'l-cümle ahālī ve bezirgānı ḥaḳḳında iltifat-ı şāhāneleri mebẕūl ve bī-dirīġ olub ḥattā cedd-i aʿlā~~sı~~ları olan Ebu'l-Feṭḥ Sulṭān Meḥmed Ḫān merḥūmuñ türbe-i şerīfesini ziyāretden çıḳar yaya olaraḳ Sulṭān Beyazıd Ḫān merḥūmuñ türbesine ḳadar baʿżı vüzerā ve ḳurenāsıyla kelam buyuraraḳ ve baʿżı eṣnā-yı rahde uzaḳdan birisini görünce bu gelen falan degil mi diyerek teşrīf buyururlar idi bu yaya yürümek külfetini iḫtiyar buyurduḳları ancaḳ yolda teṣādüf buyurılan bezirgān ve ahālīsine iltifat ve iḥsan-ı şāhāne buyurmaḳ içün oldıġı bī-iştibahdır

[20a]

37

Ḫāḳān-ı Müşārun İleyh Merḥūmuñ Vāṣıl-ı Aʿlā-yı ʿİlliyyīn Oldığı

Biñ ikiyüz elli beş senesi Beglerbegi ṣayfiye~~sinde~~ Sarāy-ı Hümāyūnunda iken ḫāḳān-ı müşārun ileyhiñ mizāc-ı hümāyūnunda inḥirāf-ı ẓuhūr idüb tebdīl-i āb ve hava żımnında büyük Çamlıca civārında Ṣarıḳaya nām-ı maḥālde vāḳiʿ ḳaṣr-ı hümāyūnlarını teşrīf buyurdılar dāʾire-i hümāyūn mensūbātīçün civār-ı şāhānede birer köşk istīcār buyurdıḳları gibi Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānına daḫī bir köşk taḫṣīṣ buyurdılar camaşuvı çıḳarmaġa ḥamāma girmege Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnundaki ḳoġuşumuza gider gelür idik Nevbet-i Sulṭānī Çamlıcada iḳāmet-i şāhāne buyurduḳları ḳaṣr-ı hümāyūnlarınıñ ḫāricinde icrā buyurılur idi orada on beş gün ḳadar aramsāz-ı iclal buyurduḳdanṣoñra yā eyyetühe'n-nefsü'l-muṭmeʾinnetü irciʿī ilā rabbike emr-i şerīfine imtiṣālen elli beş senesiniñ Rebīʿü'l-evveliniñ on ṭoḳuzuncı güni ʿāzim-ḫuld-berīn ve ravende-i maḳām-ı ʿilliyyīn olub naʿş-ı şerifleri derūn-i dāru'l-ḫilāfeti'l-ʿaliyyeye naḳl ve ḳubbe-i kordon-nümāsı olan maḥālle defin-i ḫāk-i ʿıṭırnāk olmuşlardır pādişāh merḥūm ve maġfūr nūr içinde yatub ʿarş-ı aʿlānıñ gölgelerinde sāye-bān olsun ʿadālet pīşe merḥamet endīşe ġayūr ve cesur pādişāh-ı ʿaẓīmü'ş-şān idi mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri ḫāḳān-ı maġfūr müşārun ileyhiñ ~~yatdıḳca veli'n-niʿmetimiz şevketlü merḥametlü pādişāhımız efendimiz~~ ḥafīd-i saʿīdi yaʿni Sulṭān ʿAbdü'l-Ḥamīdi taḫt-ı ʿālī baḫt-ı şāhānelerinde muvaffaḳ bi'l-ḫayr olaraḳ muʿammer ve müstedām buyursun āmīn ~~seyyidi'l mürselīn ve ālihī'ṭ ṭāhirīn~~

Sulṭān ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān Merḥūmuñ Cülūs-i Hümāyūnı ve Ṭopḳapu Sarāy-ı Hümāyūnuna Üc Sene Faṣl-ı Şitālarda Naḳl-i Şāhāneleri

Sultan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm biñ ikiyüz elli beş senesi Rebīʿü'l-evveliniñ on ṭoḳuzuncı bazar irtesi güni İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnunda Bābu's-Saʿāde pişgāhında nihāde ve mevżūʿ olan serīr-i salṭanat-ı ʿOṯmāniyeye nice biñ muḥabbet ve mesʿudīleriyle cülūs-i hümāyūn buyurub Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnuna teşrīf buyurdılar o seneniñ eyyām-ı şitāsında İstanbulda Ṭopḳapu Sarāy-ı Hümāyūnuna naḳl ve teşrīf ve Ramażān-ı Şerīf o sene ḳışa teṣādüf itdiginden orada imrār buyurdılar dört beş ay ḳadar iḳāmet buyurılub ṣayfiye olaraḳ bundan evvelki aḫşab Maḥmūdī binā olan Çıraġan Sarāy-ı

Hümāyūnuna naḳl ve teşrīf buyurdılar ~~buyuruldı~~ elli ṭoḳuz Şaʿbān-ı Şerīfinde bir ay şitāʾiye ikinci defʿa yine Ṭopḳapu Sarāy-ı Hümāyūnuna naḳil ve teşrīf ve altmış senesi evāʾilinde ṣayfiye içün meẕkūr Çıraġan Sarāy-ı Hümāyūnuna naḳil ve yine o sene yaʿni altmış senesiniñ Ẕi'l-ḳaʿdesi ibtidālarında şitāʾiye olaraḳ ücünci defʿa yine Ṭopḳapu Sarāy-ı Hümāyūnuna naḳl-i hümāyūn buyuruldı Mūsiḳa-i Hümāyūn Ṭopḳapu Sarāy-ı Hümāyūnuna birinci defʿa ki naḳl-i hümāyūnda Yalı Köşki ṭarafında Ḫaṣbaġçeniñ içinde ḥālā Mekteb-i Ṭıbbiye-i Ḥarbiye ṣınıfınıñ oturdıġı ḳışlada iḳāmet idüb ikinci ve ücünci defʿalarında yuḳaruda Kilār Ḳoġuşunda iḳāmet itmişdir ~~itdi~~ Nevbet-i Sulṭānī icrāsına sāḥil-i deryādā vāḳiʿ Ṭopḳapu Dāʾire-i Hümāyūnuna Ḳum Meydānına inilür faḳaṭ yatsu nevbeti ücünci yeri taʿbir olunan maḥālliñ meydānında icrā olunur idi

Neferātıñ Maṭbaḫından Yemek Karavanasını Ṭaşıması ʿAfv Buyuruldıġı

İnne meʿa'l-ʿuṣri ki yüsr ḳafāst şād berānem ki kelām ḥudāst naẓm-ı şerīfiniñ meʾal-i ʿālīsince vaḳt-i ʿasr-ı zamān yüsriñ içinde maḥv ve munḳarıż olub Mūsiḳa-i Hümāyūn neferātınıñ yemek ḳaravanasını maṭbaḫından kendüleri gidüb alub ṭaşıması Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān ʿaleyhi'r-raḥme ve'l-ġufrān ḥażretleriniñ cülūs-i hümāyūn-i meymenet-i maḳarrūnı olan elli beş senesine ḳadar sürdi ḳırḳ sekiz tārīḫinden elli beş tārīḫine ḳadar Mūsiḳa-i Hümāyūn neferātı yedi sene yemegini kendi ṭaşıdı neferātıñ ekṣerīsi daḫī çoluḳ çocuḳ olduḳlarından üstüne başına dökerek ṭaşurlar idi muḥarrir faḳīr daḫī ḳırḳ sekiz tārīḫinden elli iki tārīḫine ḳadar çocuḳ oldıġımdan dökerek dört yıl ṭaşıdım elli ikide Bölük Emīni Edib Efendi eṣvab emīni naṣb oldıġından ānıñ yerine yazı yazar deyü faḳīri bölük emīni naṣb itdiler zīrā o vaḳit şimdiki gibi mekātib-i müteʿaddide olmayub yazı yazan az bulunur idi zamānımızda ḥamd ü Ḫüdā olsun sāye-i maʿārifvāye-i mülūkānede envāʿ-ı mekātib mevcūd bulundıġından ʿale'l-ʿaḳs yazı yazmıyan az bulunur

Ḥikāyet

Cennet-mekān Sulṭan Maḥmūd Ḫān ḳırḳ bir tārīḫinde ʿasākir-i niẓāmiyeyi tertīb ve tanẓīm buyurunca ḳavuḳ giyen ahālīden ~~her ḥāl ve maḥālde sebük-bār bulunmaḳ mülāḥaẓasıyla~~ ḳavuḳları çıḳardıb fes üzerine ṣarıḳ ṣardırdıġı gibi ẕāt-ı şāhānelerine maḫṣūṣ olan imāmından ~~imāmı-ı şehriyārīlerinden~~ büyükünüñ ve küçükünüñ eṣnā-yı seferberīde sebük-bār bulunmaḳ mülāḥaẓasıyla başlarından ḳavuḳları çıḳardıb yalıñız fes giydirmiş idi

Cenetmekān Sulṭān ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān serīr-i salṭanat-ı ʿOṯmānīyi ~~taḫt-ı muvaffakiyet-baḫş i ʿOṯmānīyi biñ ikiyüz elli beş tārīḫinde~~ cülūs-i hümāyūnlarıyla baḫtiyār buyurınca eʾimme-i müşārun ileyhimiñ ~~başlarındaki~~ fesleri beyaż ve yeşil destarlar ile tezyīn buyurmuşlardır

[20b]

38

Ṭablakār Vażʿı

Tārīḫ-i meẕkūr olan elli beşde Mūsiḳa-i Hümāyūn ve Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne ṣınıflarında herkesden birer ġuruş ṭoplayub Mūsiḳa-i Hümāyūn uşaḳlarından biraz ṭablakār tertīb ile çoluġı çocuġı ḳaravana ṭaşımaḳdan ~~maḫn ve meşeḳḳatinden ṭaşımaḳdan~~ taḫlīṣ ve rehā buyurdılar çünki daha tiz elden ṭablakār mürettebātı mevcūd ~~dermeyān~~ olmadığından ~~bu dürlü tessiye itdiler~~ ṣoñraları ~~ilerüde~~ tertīb buyurılub ~~olunub~~ el-ān sāye-i şāhānede muvaẕẕaf ṭablakārān vardır

Ḳażā-yı İlāhī

Sulṭan Maḥmūd Ḫān-ı Ṯānī merḥūmuñ binā buyurdığı sāḥil-i deryāda vāḳiʿ Ṭopḳapu Sarāy-ı Hümāyūnı ve Şehīd Sulṭan Selīm Ḫān-ı Ṯālişiñ inşā buyurdığı sāḥil-i deryādan bir miḳdār arḳada Şevḳiye nām-ı dāʾire-i cesīme-i mīnu'n-nişānī biñ ikiyüz yetmiş ṭoḳuz senesiniñ evāʾilinde bi-ḳażāillāhi teʿālā muḫteriḳ olub ḫālā yeri ʿarṣadır mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri bunuñla çoḳ ḳażāyı belāyı defʿ ve refʿ ve başḳa keder ve żarar virmeyüb Devlet-i ʿAliyye-i ʿOṯmānī ilā yevmi'l-ḳıyām ṯābit ve pāyidār buyurub pādişāhımız Sulṭān ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān Efendimiz Ḥażretlerini serīr-i salṭanat-ı şāhānelerinde dāʾim ve cāvidān buyursun āmīn ~~bi-ḥürmeti seyyidi'l-murselīn ve ālihī't-ṭāhirīn~~

Ḥikāyet

Cennet-mekān Sulṭān ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān bir Ramażān-ı Şerīfde Üsküdarda Yeni cāmiʿ-i şerīfiñ sebīlinde oturur iken Enderūn-i Hümāyūndan muḫrec ~~aḳ ṣaḳallı~~ beyaż urubalı temiz tendürüst pīr bir adam sebīliñ oñünden geçer ẕāt-ı şāhāneleri bu adamı görür çaġırdır iltifāt-ı şāhāne buyurur maʿaşını ṣorar naṣıl geçiniyor mısıñ buyurur sāye-i şāhāneñizde geçiniyorum efendim dir ẕāt-ı şāhāneleri o adama inşā'allāhu teʿālā ṣıḥḥat ve ʿāfiyet üzere çoḳ yaşarsıñ deyü duʿā buyurur pīr daḫī efendim Allāhu teʿālā seni dünyāda pādişāh itdigi

gibi āḫiretde daḫī pādişāh itsün dir pīriñ bu duʿāsınıñ üzerine ẕāt-ı şāhāneleri vāḳıʿan āḫiretde sefālet gücdür dir ve başını öñüne eger de başlar aġlamaġa ṣoñra pīr giderken on biñ ġuruş iḥsān-ı şāhāne buyurur

Ḥikāyet

Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ birinci ustası sābıḳ Donizet bir opera tertīb ider adı Papuççı Operası idi naḳaratları ve ṭuraḳları Muṣṭafa ḳalurdı Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm ~~eülūs i hümāyūnı eşnālarında ḥużūr ı şāhā~~ opera-i meẕkūreyi daha birinci diñleyişinde memnūn olmaḳ nerde ḳaldı maġmūm ve muẓṭarib olur da ṭuraḳlarda Muṣṭafanıñ yerine Rüstem Aġa lafẓı iḳāme olunsun o daḫī o vezindedir buyurur zīrā Muṣṭafa esmāʾ-yı nebevīdendir ~~peyġamberimiz seyyidinā Muḥammed Muṣṭafā ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem efendimiz ḥażretlerine cennet mekānıñ bī ḥudūd i nihāye olan muḥabbet ve intisābından nāşı diyānet ve vicdānı ism-i şerīf i nebevīyeleriniñ öyle meyān-ı lehv ve luʿbda telaffuẓ olunmasına ḳāʾil olmadı zīrā Muṣṭafa esmā-yı nebevīden bir ism-i ʿazīzdir Aḥmed Maḥmud Muḥammed esmā-yı şerīfeleri gibi cennet-mekān risālet-penāh ʿaleyhi ve ālihi's-selām nübüvvet-penāh seyyidü'l-enām-ı ʿaleyhi ve ālihi's-selām~~ efendimiz ḥażretlerine cennet-mekānıñ muḥabbet ve intisābı feḳa'l-ġāye kemālde idi ve o muḥabbet ve intisāb ānı ḫidmet-i nebeviyede ~~lerinde~~ bulunurdı yaʿni Medīne-i Münevverede ḳubbe-i saʿādet-i nebeviyyeden başḳa Ḥarem-i Şerīfi kāmilen tecdīd itdi orada cebelden ṣomākī direkler iḫrāc ve iʿmāl itdirüb aġac direkleriñ yerine niçe yüz ṣomākī direkler ḳodurdı o ḳadar ḳubbeler bu ḳadar binālar inşāsına ve itmāmına muvaffaḳ olub ~~eger ṭaraf-ı risālet-penāhīden ḳabūl buyurlmamış olaydı itmāmı müyesser olmazdı~~ ḫādimü'l-ḥarameyni'ş-şerīfeyn elġābınıñ ~~niṣāb-ı celīlesiniñ~~ maẕharı oldı İstanbulda daḫī Ebu'l-Feth Sulṭan Meḥmed Ḫān merḥūmuñ civārında ḫāne-i muḳaddesinde meżūʿ-ı taʿẓīm ~~ve tebcīl~~ olan Ḫırḳa-i Saʿādet-i Nebeviyeniñ saʿādet-ḫānesini ve ḳubbesini yeñiden ve esāsından inşā ve ittiṣālinde iki mināreli cāmiʿ-i şerīf binā ve o civarlardan yigirmi otuz ḳadar evler ḫāneler alub beşbiñ ġuruşluḳ evi on bin ġuruşa aḫẕ ve ṭaşdan başḳa enḳāżını daḫī aṣḥābına red ve iʿāde eyledi benim evimi de alıñ deyü ricā ideniñ ḥesābı yoḳ idi oralarda ṭuruḳ ve muʿābiri tevsīʿ ve ebniye-i ʿāliye-i meẕkūreyi binā ve inşā buyurdı ve ebniyeniñ itmām-ı inşāsına ḳadar ḫırḳa-i saʿādet-i risālet-penāhī Yavuz Sulṭan Selīm

merḥūmuñ camiʿ-i şerīfiniñ derūnunda maḥfūẓ muḥafaẓa-i iḥlāl ve ibcāl ḳılındı ~~Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūm Silaḥdar ʿAli Aġa merḥūmuñ teşvīḳiyle Beglerbeginde vākiʿ Şıra Yalılar nāmıyla yalu olan yalıları alub ānlarıñ birine Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnını inşā buyurur ve o Şıra Yalılarıñ aṣḥābına her neḳadar diger bahālarını iḥsān buyurmuşlar ise de ānlar oranıñ havalarıyla imtizāc itmiş olduḳlarından onlardan ekşerīsi yalılarından çıḳarken aġlayaraḳ çıkub terk itmişler oldıġından cennet-mekān ḥażretleri orada pek ol ḳadar istirāḥat buyuramadılar muḥarrir faḳīriñ raḥmetli vālidemiñ o şıra yalılardan Şākir Aḥmed Paşanıñ yalısına tereddüd ve münāsebeti olmaġla ḥüzün ve bekālarını raʾye'l-ʿayn müşāhede itdiginden faḳīre naḳl-itmiş idi imiş~~

[21a]

39

Kelimāt-ı Hikmet-i Emīn Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān

Eski Çıraġan Sarāy-ı Hümāyūnunda bir gün ṭışaru ḫ̆ānendeleri aḫşam üzeri yevm-i maḫṣūṣunda faṣl iderken Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm yavaş yavaş mūmā ileyhiñ ~~ayaḳalarındaki terlikleri yere sürükliyerek~~ yanlarına teşrīf buyurur Suyolcı-zāde Ṣāliḥ Efendiye ve Kemānī ʿAli Efendiye ve Kemānī Ṭodorākiye ve sāʾir emekdārāne ayrı ayrı iltifāt-ı şāhāne buyurur ʿAli Efendi ḫastalıḳlı olub her vaḳit gelemediginden aman efendim ḫidmet-i şāhāneñize devam idemiyorum ḳuṣur idiyorum dir ẕāt-ı şāhāneleri daḫī yoḳ yoḳ bu ḫidmetler görülür ~~ḳurulmuş bir dolabdır döner~~ siz benim pederime ve ceddime hidmet itmiş ẕātlarsınız siz buraya gelüb de ~~beni ḳabul ve~~ baña ḫidmet itmeñizle ben iftiḫār iderim buyurur bu ḥikāyeyi Ḳolaġası Efendi rivāyet itdi

Tiz Ez-Süḫanān-ı Ḫāḳān-ı Müşārun İleyh

Yine Çıraġan Sarāy-ı Hümāyūnunda altmış üc tārīḫlerinde bir aḫşam ḥużūr-ı şāhānede orkestra bandosu çalacaġı vaḳitde ẕāt-ı şāhāneleri Ḫalil Bege ve Necib Bege sizde yaşlı şişmanca bir adam vardır buradan geçiyor ben ẕü'l-vecheynden görüyorum buyurur evet efendim ona Baba Meḥmed Aġa dirler emekdar bir bendeñizdir dirler ṣaḳınıñ ānı iḫtiyardır deyü çıraġ itmek ve çıḳarmaḳ taṣavvurunda olmayıñ zīrā eyü çocuḳlar bulunur ve bu ḫidmetler görülür amma böyle iḫtiyarlar bulunmaz bunlarıñ ḫidmeti o çocuḳlarıñ ḫidmetinden daha elzem daha fāʾidelidir bu çocuḳları ānlar terbiye iderler bir ḳac biñ

kişiniñ içinden elli altmış senede böyle bir ḳac kişi ḳalur pādişāha böyle ḫidmet olur bunı daḫī żābiṭe böyle iṭāʿat olur dirler ānlarıñ tecrübeleri vardır ve o tecrübeler zamān ile ḥāṣıl olur ~~bir keyfiyetdir~~ dinir buyurur

Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnunda bir aḫşam orkestra çalarken ~~orada~~ rehāvīli bir çalar sāʿat rehāvī havasını çalar ḫāḳān-ı müşārun ileyh o havayı begendiginden bu bir güzel havadır ʿacabā mūsiḳīye yazılabilür mi buyurur Ḥalīl Bege söyler Ḥalil Beg efendim Necib Beg ḳuluñuz yazar dir çabucaḳ orada noṭalardan bir parça noṭa kaġıdı yırtarlar rehāvīyi yazarlar çocuḳlara virirler hemen çalarlar ẕāt-ı şāhāneleri ḫoşlanur Ḥalīl Bege talṭīf buyurur dīvān-ḫāneden oṭaya götürür erkān minderine oturdur çocuḳlar eyü çaldılar dir Ḫalil Beg yine efendim Necib Beg ḳuluñuz ustadır yazar dir cevābında yoḳ yoḳ aṣıl ustalıḳ çocuḳlardadır meşḳ itmeden çaldılar bunu daḫī çocuḳlar çalamıya idi Necib Begiñ yazdıġı ve ustalıġı mektūm ḳalurdı buyurur ~~ẕāt-ı şāhāneleri muḳādir-şinas oldıġı müsellemdir~~

~~Sulṭān ʿAbdü'l-ʿAzīz merḥūm seksen beş tārīḫinde bir gice ḫużūr-ı şāhānesinde ḳol oyunu oynayacaġı vaḳitde alafranġa bir kısbeti Şākir Beg başına giysün buyururlar Şākir Bege söylerler Şākir Beg ben şerefādenim emir ṣayarım ben bu alafranġa kısbeti giymem dir efendimiz gücenür dirler ḫayır efendimiz gücenmez efendimiz benim şerefāden oldıġımı bilmez efendimiziñ ḫaberi yoḳdur dir o vaḳit ẕāt-ı şāhānesine giderler söylerler ẕāt-ı şāhāneleri memnūn olur ve elli altun iḥsān-ı şāhāne gönderir işte bunuñ gibi mülūk-i ʿiẓām ḫażerātından ṣudūr iden ḥüsn-i ḥāl ve sūʾi ḥāl ḥüsn-i muḳārin ve sūʾ-i muḳārinden neşʾet itdigi mücerrebdir hemān mevlā yı müteʿāl ḥażretleri~~

~~Şevketlü ʿaẓametlü merḥametlü pādişāhımız Ġāzī Sulṭān ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān Efendimiz ḥażretlerini sūʾ-i ḳarīnden muḥafaẓa buyurub ḥüsn-i ḳarīne muḳārin buyursun āmīn bi-ḥürmeti seyyidi'l-mürselīn ve ālihī'ṭ-ṭāhirīn~~

Taḥsīn Mışırlı Selīm Paşa Beher Enderūn

Mā-beyn-i Hümāyūn Ḳapu Çuḳadar-ı Evveli Sābıḳ Maḥmud Efendiden Enver Efendi naḳl ve rivāyet ider Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūmuñ irādesiyle Fetḥi Aḥmed Paşa merḥūm Mekteb-i Ḥarbiyeniñ bidāyet-i teşkīlinde nāẓır rütbe naṣb buyurılan ~~nāẓır naṣb olan Mışırdan gelen Manastırlı~~ Mışırlı Selīm Paşaya Enderūn-i Hümāyūnuñ ötedenberü

merʿīyyü'l-icrā olagelen ḳavānīn ve niẓāmātını bi'l-eṭrāf ~~bi'l-inḳişān~~ naḳl ve ḥikāye ider Selīm Paşa diñler diñler de daha bundan eyü mekteb ve niẓām mı istersiñiz dir

Bunuñ üzerine o vaḳit mektebde kütüb-i dīniyeden siyer-i kebir oḳunmasını daḫī niẓām taḥtına alurlar

~~Zīrā yālıñız fünūn-ı mürebbiyeyi Fransada Fransızlar İngilterede İngilizler daḫī oḳuyorlar İslāmiyet ve Muḥammedīlik nereden bellü olacaḳ dirler de ṭalebeye siyer-i kebīr daḫī oḳudurlar vaḳt i saʿādet i nebeviyede vuḳūʿ yāfte olan ġazavāt naṣıl oldı muʿāhede idüb de muʿāhedesinde ṭuran ecnebīlere ne muʿāmele buyuruldı ve naḳż-ı ʿahd iden ecnebilere ne muʿāmele buyuruldı ümmet-i Muḥammed ḫuṣūsiyle ruesā-yı millet-i İslāmiye bilsünler içün oḳudurlar idi zīrā bizim peyġamberimiz hem kitāb ile hem seyf ile mebʿūṯdur~~

[21b]

40

Żābitāna Taʿyīnāt-ı Niẓāmiye İḥsan Buyuruldıġı

Biñ ikiyüz ḳırḳ sekiz tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūn Bezirgānı silk-i celīl-i ʿAsākir-i Şāhāneye insilāk idüb mükerreren niẓām olmuş ise de żābiṭānınıñ muʿayyen olan taʿyīnātı henüz Sarāy-ı Hümāyūna maḫṣūṣ olan baʿżı küçük taʿyīnātdan olmaġla bu kere bā-irāde-i seniyye-i Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫānī biñ ikiyüz altmış iki senesi Mūsiḳa-i Hümāyūn ve Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne żābiṭānına żābiṭān-ı ʿAsākir-i Niẓāmiye-i Şāhāne miṣillü taʿyīnāt iḥsān-ı hümāyūn buyurulmuş Dāmād-ı Şehriyārī Saʿid Paşa merḥūm o tārīḫde ser-ʿasker ve Ḥamdi Paşa ser-ḳurenā bulunub o vaḳit eñ büyük birinci żābiṭ biñbaşı Ḫalil Efendi ve mā-dūnunda bir ḳolaġası iki yüzbaşı altı mülāzım ve żābiṭānıñ ekṣerīsi o tārīḫde eski emekdārān ~~adamlar~~ bulundıġından Saʿid Paşa merḥūm Mūsiḳa-i Hümāyūn ḳırḳ bir ve ḳırḳ sekiz tārīḫleriniñ mükerrer ʿasākir-i niẓāmiyeleridir ve ilerüsi çıḳmaz işlemez bir ocaḳdır Bezirgān-ı Ḫaṣṣa olduḳları ḥālde żarūret çıkıyorlar görülüyor ānlarıñ żābiṭānına virilecek taʿyīnātı azacıḳ bir geçinecek ṣūretde tertīb itmeli dir de mülāzeme ṣaġ ḳolaġası yüzbaşıya alay emīni ḳolaġasına biñbaşı biñbaşıya ḳāʾim-maḳām taʿyīnātı taḫṣīṣ buyururlar

Muḥarrir faḳīr o tārīḫde mülāzım bulunub ṣaġ ḳolaġası taʿyīnātı alur pādişāhıñ ve Devlet-i ʿAliyyeleriniñ devām ve beḳāsına el-ān itdigim miṣillü duʿā ider idim

Yevmiye ve Cumʿalıḳ Elbise İḥsan Buyuruldıġı

~~Biñ ikiyüz altmış iki tārīḫine ḳadar~~ ḳırḳ sekizden altmış ikiye ḳadar ondört sene Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ yevmiye elbiseleri senede bir panṭolon bir nimten olub kifāyet itmediginden eṣnā-yı icrā-yı Nevbet-i Sulṭānīde ~~lāʿilāc~~ ḥużūr-ı şāhānede pejmurde ḥālde bulunmasun deyü ~~bulunurlar idi~~ yine Saʿid Paşa merḥūmuñ ser-ʿaskerliginde bā-irāde-i seniyye-i Sulṭān ʿAbdü'l-Mecīd Ḫānī bir senede iki ḳat elbise yaʿni rūz-i ḥażar ve rūz-i ḳāsım ḥulullerinde birer ʿaded fes maʿa-ḥarīr püskül birer ʿaded çuḳa setrī maʿa-çuḳa panṭolon ve çuḳa yelek ve rūz-i ḥażarda yine bir ʿaded çuḳa panṭolon ile yazlıḳ biri beyaż digeri şeker renk ikişer don panṭolon ve üc ayda bir kere birer çift ruġanlı ḳaluş ve rūz-i kāsım ḥulūlünde birer çift ruġanlı çizme eñ birinci żābiṭ olan Biñbaşı Ḥalil Efendiden neferāta ḳadar taḫṣīṣ buyurulmuş idi

Ve yine cumʿa selamlıḳlarına maḫṣūṣ olmaḳ ve iki senede bir defʿa iʿṭā buyurulmaḳ üzere keẕālik birinci żābiṭden neferāta ḳadar birer ʿaded fes maʿa-ḥarīr püskül bir ʿaded çuḳa setrī maʿa-çuḳa panṭolon ve eyyām-ı şitāda telbis olunmaḳ içün birer ʿaded çuḳa palto maʿa-ḳuyruḳlu başlıḳ ve birer ʿaded ṣayfiye beyaż don panṭolon ve birer çift ruġanlı ḳaluş taḫṣiṣ buyurulmuşdur bu elbise-i meẕkūreler ḳoyu lāciverd çuḳanıñ eñ birinci cinsinden olub o vaḳitde Dāvid Elbufi taʿbir iderler idi ṣoñraları Birinci Luyiye taḥvīl olundı Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ mevcūdı o tārīḫlerde yüzyigirmi kişi ḳadar idiler

Gerek yevmiye ve gerek cumʿalıḳ melbūsāt-ı meẕkūre içün muʾaḫḫaran ṭoḳsan tārīḫlerindenṣoñra faẕlası ḥaḳḳında ḫayli taṣarrufāt vuḳūʿ bulmuşdur

[22a]

41

Maṭbaḫ Beyānı

Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ṣabaḥ aḫşam iḥsān-ı şāhāne buyurulmaḳda olan ṭaʿamları ḳac ḳab ve ne dürlü tertib ve taḫṣiṣ buyuruldı ise biñ ikiyüz seksen tārīḫine ḳadar sāye-i şāhānede mine'l-ḳadīm Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne cānibiñden meʾmūran bir vekīlimizc ve bir kilārcı taʿyīniyle gerek az gitsün gerek çoḳ gitsün ~~biñ ikiyüz seksen tārīḫine ḳadar~~ idāre buyurılur ~~olunur~~ idi tārīḫ-i meẕkūrda Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne Nāẓırı Ḥaḳḳı Paşa Ḫazīne-i şāhānece münāfiʿ buldıġından bu uṣūl-i ḳadīmeyi laġv idüb Mūsiḳa-i Hümāyūn meṣelā neḳadar ḫarc

ve erzaḳ ile idāre olunacaġını kendüsi Mūsiḳa-i Hümāyūn daʾiresiniñ yemek-ḫānesine bi'ẕ-ẕāt ʿazīmet ve raʾye'l-ʿayn ṭaʿām olunur ki muʿāyene ider ve yemek-ḫānede her sofrayı ṭolaşur neḳadar ḫarc ve erzaḳ virmek lāzım gelecegini ve neḳadar ḫarac ile ṭoyulacaġını görür ānıñ üzerine beher nefere yevmiye yüz on dirhem pirinc yigirmi dirhem aʿlāsından ve ravġan-ı sebre yüz yigirmi dirhem laḥm-ı ġanem sekiz dirhem ṭuz sekiz dirhem ṣoġan bir bir ḳıyye ḫaṭab altmış altı buçuḳ dirhem kömür ve yevmiye on beş para sebze bedeli

Nāẓır müşārun ileyh pirinc taʿyīnātını maḫṣūṣ bile bile fażlalıca ṭutdıgı ziyādesini furuḫt ile lāzım gelen ve Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne cānibinden taʿyīn buyurulmamış olan levāzımān-ı sāʾire-i ṭaʿāmiyelerini alsunlar īrād ve maṣraf itsünler içün

bazar ve pimşenbe günleriniñ aḫşam ṭaʿamlarında yaʿni bazar irtesi ve cumʿa giceleri ṭatlı pişmek üzere beher nefere otuzar dirhem şeker ve ḳırḳ dirhem daḳīḳ ve yigirmişer dirhem ravġan-ı sebre

Ve yalıñız żābiṭāna maḫṣūṣ olmaḳ ve ṣabaḥ aḫşam ṭaʿamlarında ṭatlı ve börek pişmek üzere beher żābiṭe yevmiye yigirmişer dirhem ravġān-ı sebre ve ḳırḳar dirhem daḳīḳ ve otuzar dirhem şeker

Ve yine birinci żābiṭe maḫṣūṣ olmaḳ üzere yevmiye üc ḳıyye laḥm-ı ġanem bir ḳıyye erz yarım ḳiyye ravġān-ı sebre yarım ḳıyye şeker bir ḳıyye daḳīḳ ve yevmiye üc buçuḳ ġuruş sebze bedeli bā-irāde-i Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫānī taʿyīn ve taḫṣīṣ buyurulmuşdur

~~Mūsiḳa-i Hümāyūna taḫṣīṣ buyurılan taʿyīnāt-ı ṭaʿāmīyeleri çig olaraḳ bu vechle Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne cānibinden kendi daʾirelerine ve kendi yed-i idārelerine iʿṭā buyuruldıġı miṣillü~~ Sarāy-ı Hümāyūnuñ devāʾir-i sāʾire-i şāhānesine daḫī iʿṭā buyuruldı Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Hümāyūn ve Iṣṭabl-ı ʿĀmire teber-dārān ve ḥameleciyān ve sāʾire gibi

İşbu biñ ikiyüz seksen tārīḫinde Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne cānibinden ḳarār buyurılub ~~ʿalıverilüb mūcibince~~ cig taʿyīnāt Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ Dāʾiresine iʿṭā buyurulınca ʿOṣman Paşa ~~ki daha o vaḳit mīr-alay idi~~ umerā ve żābitānıñ maʿrifetiyle Ḳāʾim-maḳām Meḥmed Begi ~~ki daha o vaḳit biñbaşı idi~~ maṭbaḫıñ cemʿi umūr ve ḫuṣūṣuna nāẓır naṣb idüb İmam Ḫalil Efendi-zāde Yüzbaşı Selven Efendiyi ~~daha o vaḳit çavuş idi~~ vekīlimizc ve Mülāzım ʿİzzet Efendiyi ~~daha o vaḳit nefer idi~~ vekīlimizc muʿāvini naṣb ve taʿyīn

iderler bir sene ḳadar minvāl-i meẕkūr üzere gidüb seksen bir tārīḫinde Selven Efendi vekīlimizcilikden ʿazl olunub muʿavini bulunan mülāzım ʿİzzet Efendi vekīlimizc ve Mülāzım Ḥacı İḥsan Begi ~~o vaḳit onbaşı idi~~ muʿavin naṣb ~~itdiler~~ iderler altı sene ḳadar maṭbaḫıñ umūr ve ḫuṣūṣı minvāl-i meẕkūr üzere cereyān ~~itdi~~ ider seksen yedi tārīḫinde ʿİzzet Efendi ʿazl olunub yüzbaşı Raḳım Beg vekīlimizc ve İḥsan Beg muʿavinlikde ebḳā ve Mülāzım Ḫulūṣi Beg ~~ki o vaḳitler onbaşı idi~~ muʿavin-i ṣānī naṣb ~~oldılar~~ olur altı ay ṣoñra Yüzbaşı Rāḳım Beg muʿavinleriyle berāber ʿazl olunub yerine Selven Efendi defʿa-i ṣāniye vekīlimizc ve ʿArnavud Muṣṭafa Efendi muʿavin naṣb ~~oldılar~~ olurlar

[22b]

42

~~Ḳālallāhu teʿālā~~ innallāhe yeʾmurukum en tüʾeddū'l-emānāti ilā ehlihā āyet-i kerīmesiniñ muḳteżā-yı müntefiḫa ~~ṣadaḳallāhu'l-ʿaẓīm sūre-i nisāda işbu āyet-i kerīmeniñ muḳteżā-yı tefsīr i şerīfi tefsīr i şerīfinde müfessirīn i ʿizāmıñ beyān buyurdıġı üzere~~ taḫḳīḳullāhi teʿālā emānetleri ve meʾmūriyetleri ve manṣubları ehil ve erbābına virmekligiñizi size emr ider ~~ehil ve erbābı ehli olmayana virüb de benim maḫlūḳātımı maġdūr ve maẓlūm ve ḫarāb ve türāb itmeyiñ benim ḳullarımdan herbirisi~~ herkes herḳanġı işden añlarsa ānı o işe meʾmūr idiñ yemekden añlayanı maṭbaḫa yazıdan oḳumadan añlayanı yazıya oḳumaġa demürcilikden añlayanı demürcilige keẕā ve keẕā meʾmūr idin ḫalḳıñ işinde ve insanlarıñ umūrunda ʿadl ve iḥḳāḳ ~~iderek kibirsiz ʿaẓametsiz işgüẕār olanları żābiṭ ve reʾīsi~~ idiñiz buyurur

Bu emr-i ilāhīniñ muḳteżā-yı muḳaddesi ġāfilāne güẕerān itdiginden meʾmūrān-ı mūmā ileyhimiñ herbirileri müstaḳīm iseler de ṭaʿāmıñ ~~börekiñ ṭatlınıñ~~ envāʿını ve erzāḳıñ ṣaġını çürügüni cinsini fīʾatını bilmek añlamaḳ emek virmeḳ herkesiñ ḳābiliyetinde mevcūd olamadıġından ve żābiṭān ṭarafından maṭbaḫa meʾmūrsuñ dinildikde ehli degilim dise imtinān ve istiġnā tefhim olunub ithām olunacaġından nā-çār ḳabul iderse de ~~o iş ānıñ enbān ı vicdānında nā mevcūd oldıġından o işi teraḳḳī itdiremeyüb hem o işi berbād ve hem kendüsüni müttehim ve nā-şād ider teraḳḳī itdiremeyüb ḫarāb ve türāb olmasına sebeb olacaġı bī-iştibāhdır~~ o işi teraḳḳī itdiremeyüb tedennī ve tenezzül itdirir

İşbu tebdilāt meʾmūrını eşnāsında Ḳāʾim-maḳām Meḥmed Begiñ seksen iki Kānūn-i evvelinde ḥasbe'l-ḳader rütbe-i ḥāliye ve muʿallimlikle silk-i ʿAsākir-i Şāhāneye ~~seksen iki kānūn~~ naḳli teşādüf idüb iki sene şoñra yine Mūsiḳa-i Hümāyūna tekrār naḳil ve iʿāde olunmuş ~~ve ʿavdet itmiş~~ ise de ānıñ ʿavdeti olan seksen dört tārīḫinde ʿOṯman Paşanıñ naḳli teḳāʿüdlügi vuḳuʿ buldığından ~~icrā olundığından~~ bu iki tebdīlāt-ı maṭbaḫ meʾmūrınıñ tebdīlātına inżimām ile ~~itdiginden~~ umūr-ı maṭbaḫ miḥver-i lāyıḳında devrān ~~ve cereyān~~ idemeyüb ~~şurşpezir olur~~ şirāze-i niẓāmından çıḳmasına sebeb virir bunuñ üzerine ümerā ve żābiṭān ʿaḳd-i meclīs-i meşveret ile açığı ḳapamak çāresi teveccühle ṣūret-i imkān bulur deyü müẕākere eṯnāsında neferāt sofralarından iki ḳab ~~dürlü~~ sebzeniñ biri ~~dürlüsüni~~ tenzīl ile açığı ḳapamanıñ çāresini bi't-teẕekkür ḳarār virirler ~~çünki o vaḳit neferāt sofralarında dört ḳab ṭaʿam olub biri laḥm ı ġanem biri pilav ikisi sebze haftada iki defʿa daḫī ṭatlı idi~~ o vaḳit birinci żābiṭ bulunan İbrāhim Paşa tefekkür ider ki selefi ʿOṯman Paşanıñ teḳāʿüd oldığı seksen dört tārīḫine ḳadar maṭbaḫıñ idāresi açılmayub işbu seksen sekize ḳadar dört sene benim idārem zamānında erzaḳ o erzaḳ taʿyīnāt o taʿyīnāt olub da bir ḳab yemek kesilmeginden īcāb idiyor dir de o bir ḳab sebzeniñ ḳaṭʿı tenzīline ~~īl olmasına~~ rıżā-dāde olmaz ve ʿOṯman Paşanıñ itdigi gibi umūr-ı maṭbaḫıñ kāffesine seksen sekiz senesiniñ Mart ayında ~~ḳāʾim-maḳām naṣb olan~~ Sābıḳ Maṭbaḫ Müdīri ~~Nāẓırı~~ Meḥmed Begi yine müdīr ~~nāẓır~~ naṣb idüb umūr-ı maṭbaḫıñ fesad ve iḫtilalden rehāyāb ile tanẓīm ve ıṣlaḥ olunmasını ānıñ ruʾyet ~~niẓām ve~~ idāresinden emel ve arzu ider

Meḥmed Beg daḫī emr-i meẕkūrı bi'l-ḳabul ~~İḥsan Begin vekīlimizc olmasını ṭaleb ider İbrāhim Paşa ve aʿżā-yı meclisi bu ṭalebini ḳabul idüb~~ Selven Efendi vekīlimizciliḳden ʿArnavud Muṣṭafa Efendiyi muʿāvinlikden ʿazl ile İḥsan Begi vekīlimizc ve Çavuş Vefā Begi ~~müstaḳīm oldığına mebnī~~ muʿavin naṣb iderler ~~bu Selven Efendi ile ʿArnavud Muṣṭafa Efendiniñ mustaḳīm olduḳları bi'l-cümle ḳapu yoldaşlarınıñ ʿindinde bu nice senelerdir kelişmesi fī vasaṭi's-semā müsellem ise de bir bu işe meʾmūriyetleri yine sebeb daḫī istiḳāmetleri olmuş ise de bu umūr yemeden maʿdūd olan maṭbaḫ-ı umūriyeniñ racüli ve adamı olmadıḳlarından işi öñüne ḳalub teraḳḳī itdirebilemediginden başḳa tedennī itmiş ve ucı altına ḳaçırmış sebeb virdiler bu miṣillü işler yalñız mūmā ileyhiñ ḥaḳḳında degildir belki her añlamıyanlara ḥāli böyledir~~ bunuñ üzerine Ḳāʾim-maḳām Meḥmed Beg ~~seksen~~

~~sekiz senesi maṭbaḫñ tesviye-i umūr ve ḫuṣūṣīçün İḥsan Begi istedigi gibi istiḫdām iderek teşebbüş idüb~~ ibtidā ʿAsākir-i Niẓāmiye-i Şāhāne Ḳışlalarında vāḳiʿ maṭbaḫlar miṣillü ṭabla niẓāmını tertīb ve īcād ider ṭabla dimek yaʿni yevmiye Kilārdan virilen erzāḳıñ ḳıyye ve dirhemi yazılmaḳ ve meclis-i maḫṣūṣuna taḳdīm olunmaḳ içün hergüne maḫṣūṣ başḳa başḳa varaḳadır işte bu varaḳayı tertīb idüb bir yüzbaşı bir mülāzım bir çavuş yevmiye Kilārdan virilecek erzāḳıñ vezn ve ḳanṭarında ḥāżır bulunub bi'l-muʿāyene vażʿ-ı ḳazġan ile pişüb tevzīʿ olunmaya ḳadar maṭbaḫda bulunurlar ve yevmiye virilen erzaḳ ḳiyye ve dirhemiyle yazılub varaḳanıñ ẕeylini ḫarc virmege meʾmūr olan meẕkūr üc żābiṭ tamāmen ḫarcı Kilārdan miḳdār-ı muḥarrer üzere aldıḳ deyü bi't-temhīd işbu ṭablayı dāḫiliye żābiṭligine maḫṣūṣ ve munḥaṣır olan Biñbaşı Zīver Aġanıñ Nevbet Oṭasına teslim iderler bu ṭabla evrāḳı oṭa-i meẕkūrede terākim ider mīr māh tamāmında otuz ʿaded varaḳanıñ cümlesi Dāḫiliye Oṭasından Ḳalem Oṭasına virilüb defter-i maḫṣūṣa ḳayd olunur muʾaḫḫaran birinci ẓābiṭiñ oṭasında teşekkül ve tecemmüʿ iden ümerā ve żābiṭān meclisinde vekīlimizciñ defteriyle muḳābele olunub ṣavāb ve ḫaṭāsı nümāyān olur

[23a]

43

Ḳalem Oṭasınıñ Teşkīl ve Teʾsīsi

~~Bālāda beyān olundıġı üzere seksen tārīḫinde ḳarār-ı ʿālī üzere mūcibince~~ imdi çig taʿyīnātı Mūsiḳa-i Hümāyūn Maṭbaḫına iʿṭā buyurulınca umūr ve ḫuṣūṣ-i muḥāsebede evvelki bir nefer-i kātib ile ruʾyet ve idāre itmek ḳābil olmayub ~~muḥarrir faḳīriñ muḫtaṣar bir defteriyle idāre ve kifāye itmeyüb~~ bir ~~iki~~ iki kātib ile maḫṣūṣ bir Ḳalem Oṭasınıñ ve müteʿaddid defterleriñ lüzūmı görünmüş ise de naṣılṣa tanẓīm olunamayub ʿuḳde-i teʾḫīrde ḳalmış idi seksen sekiz tārīḫinde Meḥmed Begiñ defʿa-i ṣāniye neẕāreti eṣnāsında Ḳalem Oṭası olmayınca bu maṭbaḫ muḥāsebesiniñ ki māh bi-māh bu ḳadar biñ ġuruşluḳ ḫarc ve erzaḳ devridiyor ḫaṭāsını ṣavābını bulamayız bunsuz ben neẕāreti idāre idemem dir de müceddeden bir Ḳalem Oṭası inşā iderler muḥarrir faḳīr altmış üc Ẕi'l-ḳaʿdesinde yüzbaşı maʿāşı ve taʿyīnātı ve nişanı ile kātib olub seksen sekiz senesine ḳadar kāmilen yigirmi beş sene miḳdārı hem sazımı çalar ve nevbet ve küme çalġılarına kendi zamānındanberū ~~gidüb~~ ve hem kitābet ḫidmetini ʿācizāne bilā-maʿaş-edā ider idim

Zīrā ~~çünki zamān-ı sābıḳda~~ eslāf-ı kirām ekṣerī umūr-ı ḫayriyeler ḥasbī görülür idi lalam Baba Meḥmed Aġa burasını bildigine ve böyle görüb meʾlūf olmuş oldıġından aṣlā ḳaṣver itmez beher kulı okudur idi meṣelā bir cumʿanıñ içinde Ḳurʾān-ı Kerīm ḳırāʾatini ve namāzıñ ṣalāḥ ve fesādını bilenler namaz vaḳti olunca imāmet ider ve sesi olanlar bi'l-iftiḫār eẕān oḳur ~~ve iḳāmet ider~~ yazısı olanlar ḫalefiñ ʿarżuḥālini ferāṣet-i şerīfesini zevr mektubını teẕkiresini yazar ve yazı taʿlīm ider ve oḳuması olanlar ḫalḳa ders oḳudur böyle ḫidmāt-ı muḳaddese içün veẓāʾif ʿaḳla gelmez ġayret-i dīniye ve İslāmiye olub ḳanāʿat daḫī olunur Sarāy-ı Hümāyūnda ve ṭaşrada ~~az para ile geçinilür idi~~ o vaḳtin töresi öyle idi ~~şimdiki töre daha aʿlādır cenāb-ı ḥaḳ pādişāhımıza zevāl virmesün ʿömrine bereket vücūd-i hümāyūnuna ṣıḥḥat ve ʿāfiyet iḥsān buyursun āmīn~~

Seksen sekiz senesinde yine sen Kitābet Oṭasında başkātib ol didiler ise de artıḳ biraz da ocaġın işini başḳası görsün deyü ~~didim~~ kitābet ḫidmetini terk itdim bunuñ üzerine Biñbaşı Saʿid Begi ki o vaḳit mülāzım idi başkātib ve sābıḳ vekilimizc ʿİzzet Efendiyi ikinci kātib naṣb iderler ṭoḳsan dört Temmuzunda Saʿid Beg ve ʿİzzet Efendi teḳāʿüd olub yerlerine ḳolaġası İbrāhim Efendi başkātib çavuş Bahāʾu'd-din Beg ikinci kātib Saʿid Beg ücünci kātib Lüṭfi Beg dördünci kātib Nūri Beg beşinci kātib naṣb olunmuşlardır

	Duḫūlü	Onbaşılıġı	Çavuş naṣbı	Mektebe naḳli	Mektebiñ Mūsiḳaya yine ḳalbi
Bahāʾu'd-din Beg	Fī 20 Mart 82	Fī 1 Şubaṭ 89	Fī 15 Kānūn-i ṣānī 98	Fī 15 Kānūn-i ṣānī 82	Fī 1 Kānūn-i Evvel 84
Saʿid Beg	Fī 25 Kānūn-i ṣānī 86	Fī 31 Kānūn-i evvel 96			
Luṭfi Beg	Fī Kānūn-i evvel 88	Fī 15 Şubaṭ 94			
Nūri Beg	Fī 1 Kānūn-i evvel 93	Fī 15 Kānūn-i ṣānī 98			

[23b]

44

İşbu ṭabla varaḳasını Meḥmed Beg Mūsiḳa-i Hümāyūn Maṭbaḫında īcād itdikdenṣoñra maṭbaḫıñ irādesini virilen ḫarcıñ diḳḳatli pişmesīçün ~~pişmesine ve yemekleriñ ve żābiṭān ve neferāt içün eyyām ve evḳāt ı maḫṣūṣasında muʿayyen olan eṭʿimeniñ böreklerin ve ḳaymaḳlı ṭatlılarıñ hergün bir nevʿ-i āḫar bişüb nefāsetine diḳḳat~~ vekīlimizc İḥsan Beg hergün ~~her vaḳit fütūr ve ihmāl itmeyüb~~ taʿrīf ve tenbīh ider zīrā ~~çünki~~ Meḥmed Beg

yemekden ~~ṭatlıdan börekden~~ añlar naṣıl pişer naṣıl pişirmeli ~~hangi yaġdan hangi undan ḳomalı~~ eyü bilür ve taʿrīf itmesini ~~söylemesini~~ daḫī bilür idi İḥsan Beġ daḫī işi diḳḳatli görmege ḳābiliyeti oldıġından gice gündüz maṭbaḫdan çıḳmayub ḥāṣılı bu iki işgüzārıñ ṣemere-i saʿy ve ġayretleriyle maṭbaḫıñ açıġı ḳapanur bir ḳab yemek tenzīl olmadıḳdan başḳa evvelki ḥālinden on ḳat daha ilerüye gider yemekler aʿlālaşur dört beş yıl ḳadar sāye-i şāhānede pişen eṭʿameye ~~nefāsetine~~ teşekkürden ġayrı diyecek olmaz ~~zīrā iḥsān buyurılan ḥarc ve erzāḳ ı sāye i şāhānede başdan başa ḥarc ve erzaḳ yalıñız pişmesine vaḳit olunmuş ḳalmışdır ḳalmış idi~~

~~Żābitān sofrasınıñ neferāt sofrasından farḳı yoḳdur et pilav sebze ve et bir ḳazġanda pişer żābiṭānıñ neferātdan fażla olaraḳ yevmiye yalıñız bir börek ve bir ṭatlısı vardır neferātıñ daḫī haftada iki kere ṭatlısı vardır ʿaynı żābiṭānıñ ṭatlısı böregi gibidir seksen tārīḫinde ḳırḳ ṭaḳım ṣabāḥ ḳırḳ ṭaḳım aḫşam yevmiye seksen ṭaḳım yemek çıḳar idi~~

~~Sarāy-ı Hümāyūna mensūb neḳadar devāʾir var ise irāde-i ḥażret-i pādişāh-ı ʿālem-penāhī üzere cümlesiniñ ṣabāḥ aḫşam yemekleri Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāneden iḥsān buyuruldıġı miṣillü Mūsiḳa-i Hümāyūna daḫī bu mensūbiyetiçün iḥsān buyurulmaḳdadır~~

ʿUmūm-ı ʿAsākir-i Şāhāne miṣillü Ramażān-ı Şerīfiñ erzāḳ ve taʿyīnātı gerek żābiṭān ve gerek neferāt sofralarında ayrıca fażlalı ve müsteṣnādır mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri bu Devlet-i ʿAliyye-i ʿOṣmāniye ilā ḳıyāmi's-sāʿa dāʾim ve ḳāʾīm ~~ve pāyidār~~ buyursun bu ṭaʿāmlar bu ~~devletiniñ~~ Devlet-i ʿAliyyeniñ bir żiyāfeti gibidir bezirgānından niçe biñ kişiler o niʿmetden ~~ondan~~ tenāvül ve intifāʿ iderler ʿale'l-ḫuṣūṣ ḥālā erīke pirā-yı salṭanat-ı ʿOṣmānī şevketlü merḥametlü ḳudretlü el-Ġāzī Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretleriniñ mebẕūl ve bī-dirīġ buyurılan ḫavān-ı merāḥim ʿünvān-ı şāhānelerinden bi'l-cümle bezirgān ve ahālī niʿm-dīde olmaḳdadırlar işte bu nān ve niʿmet-i şāhāneleri mebẕūl ve bī-dirīġ buyurulmuş oldıġından elḳāb-ı salṭanat nişāb-ı mülūkāneleri tā ecdād-ı ʿiẓām ve ebā-yı kirām-ı merḥamet ʿünvanları zamān-ı ḳadīmlerindenberū ḫʷān-kār deyü telḳīb buyurulmuşlardır zīrā ḫʷān yemekle ṭolu sofra maʿnāsına oldıġı maʿlumdur bu cihetle ḫʷān-kār-ı ṣāḥib-nān ve niʿmet dimek olur mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri devletlerini dāʾim ve bāḳī itsün ~~eylesün~~ āmīn

Biñ ikiyüz ṭoḳsan bir Şubaṭında Ḳāʾim-maḳām Meḥmed Begiñ teḳāʿüdlügi icrā buyuruldı ise de yine ānıñ ~~taʿrīfātı ve taʿlīmātı üzerine~~ taʿlīmātı üzerine İḥsan Beg diḳḳatini bozmayub ṭoḳsan dört Temmuzunda teḳāʿüd oluncaya ḳadar yine saʿy ve ġayretde bulundı el-ān daḫī meʾmūrları ṭarafından diḳḳat ve ġayret olunmaḳdadır

Mine'l-ḳadīm Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ beher neferine Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne cānibinden yevmiye birer çift fodula taʿyīnātı iḥsan buyurulagelmiş olub ~~gelürdi ise de~~ Ḥaḳḳı Paşa ~~nıñ neẓāretinde~~ bir minvāl muḥarrir Sarāy-ı Hümāyūn devāʾirine çig taʿyīnāt iʿṭā buyurılan ~~itdigi~~ seksen tārīḫinde fodulalarıdaḫī ṭoḳsanar dirhemlik birer çift ṣomuna taḥvīl buyurulmuşdur ~~lākin furun ḥaḳḳı olmaḳ üzere beherinden niẓāmen beşer dirhem noḳṣāndır~~

Biñ ikiyüz ṭoḳsan üc senesi teşkīl buyurılan ʿasākir-i muʿāveneye muʿāvenet itmeḳ üzere maḫṣūṣ olan laḥm-ı ġaneminñ yüzde yigirmi ḳıyyesi muvaḳḳaten tenzīl olunub ṭoḳsan altı senesi Ḫazīne-i Ḫaṣṣa Anbarı erzaḳıñ zevāʾidinden yüzde yigirmi tenzīl itmişdir maʿāşātıñ ḫumusı daḫī sene-i meẕkūrede tenzīl olunmuşdur lākin yine gerek taʿyīnāt ve gerek maʿāşāt kāfī olub eṭʿime-i maḫṣūṣanıñ faẓlasından yine ṭablakārān ve hüddām ve teneʿʿüm ve intifāʿ itmekdedirler ~~işte maʿāşāt daḫī bu nān ve niʿmet miṣillüdür~~ zīrā bidāyet-i niẓām olan biñ ikiyüz ḳırḳ bir tārīḫinde Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūm mülāzımıñ maʿāşını yüz yigirmi yüz başınıñ yüz seksen ~~biñbaşınıñ yüz elli ser-livānıñ iki biñ beşyüz ferīḳiñ beşbiñ ġuruş olub~~ ḳolaġasınıñ dörtyüz biñbaşınıñ yediyüz elli ḳāʾim-maḳāmıñ ṭoḳuzyüz mīr-alayıñ biñ ikiyüz mīr-livānıñ ikibiñ beş yüz ferīḳiñ beşbiñ ġuruş taḫṣīṣ buyurulmuş ~~idi oldıġı der kārdır imdi bu taḫṣīṣāt ı meẕkūreye naẓaran şimdi maʿāşātıñ miḳdārı sāye-i şāhānede bāliġdir tefekkür olacaḳ ṣūretdedir~~ muʾaḫḫaran ḳac defʿalardır ḫumusı südüsi ṣülüsi ḳaṭʿ olunub taṣarrufāt-ı icrā buyuruldı ~~olundı~~ isede ḥamd ü ḫudā olsun mevlā pādişāhımıza zevāl virmesün ʿömürler virsün yine evvelki ḥālden eyüdür

[24a]

45

~~Şimdi āña nisbetle veli'n niʿmetimiz pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü'l Ḥamīd Ḫan efendimiz ḥażretleriniñ sāye-i şāhānelerinde el-ḥamdü lillāhi teʿālā müteşekkir olacaḳ ṣūretdedir hemān bāliġan mā-belaġ teşekküründen ʿāciziz mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri vücūd-i~~

~~hümāyūnuna ṣıḥḥat ve ʿāfiyet ve ḳalb-i mülūkānelerine refāh ve ṣafvet ʿömr-i şāhānelerine bereket iḥsān buyursun āmīn~~

Ṭoḳsan dört Temmuzunda İḥsan Beg teḳāʿüd olduḳdanṣoñra Saḳızlı Mülāzım Süleyman Aġa vekīlimizc olub Şerāfü'd-din Efendi ve Çavuş Cāzım Efendi ve Çavuş Kāmil Aġa muʿāvin oldılar ve bu kere maṭbaḫ idāresiniñ üzerine müceddeden bir ḳomisyon teşkīl idilüb Biñbaşı Ḥalim Beg reʾīs oldı ve yine sene-i meẕkūrede mūmā ileyhim ʿazl olunub biñbaşı Ferhad Beg reʾisi ve Pārise gidüb gelen Mülāzım İsmāʿil Beg vekīlimizc naṣb olub Şerāfü'd-din Efendi muʿāvinlikde ibḳā ḳılındı altı ay ṣoñra İsmāʿil Beg vekīlimizciliḳden istiʿfā idüb yerine kimse naṣb olmadı vekīlimizc maḳāmını maṭbaḫ ḳomisyonı idāre itdi üc dört aydanṣoñra Ḥacı Necmi Aġa vekīlimizc oldı ṣoñra Reʾis Ferhad Beg ile vekīlimizc Ḥacı Necmi Aġa ve ḳomisyon meʾmūrları ʿazl olunub Ḳā'im-maḳām Ḥilmi Beg reʾisi Ḳolaġası Rüşdi Aġa vekīlimizc ve müceddeden ḳomisyon meʾmūrları naṣb olub Şerāfü'd-din Efendi muʿāvinlikde kemā fi's-sābıḳ ibḳā ḳılındı ṣoñra Ḥilmi Beg ḳomisyon reʾisliginden maʿiyyetiyle berāber ʿazl olunub Ḳolaġası Süleyman Aġa reʾis olub Rüşdi Aġa vekīlimizciliḳde Şerāfü'd-din Efendi muʿāvinlikde ibḳā ḳılındı el-ān ṭabla evrāḳı nöbetci żābiṭleri maʿrifetleriyle istiʿmāl olaraḳ her ayıñ defterleri idāre-i meclis ṭarafından ruʾyet ve muḥāsebe olunmaḳdadır

Ḳā'im-maḳām Meḥmed Begiñ Terceme-i Ḥāli

Mūmā ileyh Meḥmed Begin pederi Ġalaṭa Sarāyında maḫṣūṣ Bölükbaşı ʿArnavud Ṣāliḥ Aġa olub ḥāl-i ṣabāvetinde Ġalaṭa Sarāyına ḳayd ve çıraġ ile oranıñ Mekteb-i Ṭıbbiyeye ḳalb ve taḥvīli ve sarāy aġalarınıñ sarāydan iḫrāc ḳılındıġı elli bir tārīḫinde genc ve tāze olanlarından üc dört neferi Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳl ve irsāl olundıġı ṣırada Meḥmed Beg daḫī o vaḳit Ġalaṭa Sarāyından Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳl olundı biraz vaḳit fuġuta çaldı ve biraz vaḳit ḳılarnaṭa çalub ṣoñraları ḫayli vaḳit ṭanbur majörlüḳ itdi żābiṭānıñ niẓāmiye-i taʿyīnātına ~~daḫī rüʾyeti~~ ḳapu çuḳadarlıġı daḫī vardır yetmiş yedide ḳolaġası ~~olub~~ yetmiş ṭoḳuzda biñbaşı ~~olmuşdur~~ olub seksen ikide ~~kānūn-i evvelinde~~ rütbe-i ḫāliye ve muʿallimlikle silk-i ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl ~~idüb~~ olunub seksen dörtde ~~ḥazīrānında~~ yine rütbe-i sābıḳasıyla Mūsiḳa-i Hümāyūna tekraren naḳl itmişdir seksen altıda ~~Martında~~ ḳā'im-maḳām ~~olub~~ ṭoḳsan bir Şubaṭında teḳāʿüdlügi icrā olunub ~~ṭoḳsan ṭoḳuz Kānūn i~~

~~ṣānīsiniñ yigirmi ṭoḳuzuncı ve~~ biñ ücyüz bir senesi Rebīʿü'l-āḫiriniñ on üçünci ve Kānūn-i ṣānīsinde yigirmi ṭoḳuzuncı ~~bazar~~ bazar güni ikmāl-i enfāsı muḳaddere idüb Beşikṭaş civārında Yaḥya Efendi maḳberesinde medfundur

Merḥūm eyü ḫuylı ḫalḳıñ işine yarar aman Meḥmed Beg bir işim var baḳıvir diyince aḫşama ḳadar çarşuda berāber gezer ~~lā ḫayır adamlardan olmayub~~ ḫayru'n-nās sırrına maẓhar idi elmasdan kürkden ve eşyā-yı sāʾireden añlar bencillik itmez ödünc para virir Maṭbaḫa ve orta ṣandıġına neẓāreti zamānında güzel idāre itdi m~~eclis ārā nedīm i muṣāḥib~~ ḫoş ṣoḥbet-meclisinde bulunanları ṣıḳmaz ~~eglendirir~~ ṣaçma atar mażmūn söyler tuḥaf tuḥaf laḳırdı ider dört beş saʿat meclisinde bir adam bulunsa vaḳtiñ geçdigini ṭuymaz tiyatro oyunlarınıñ ~~ḫuṣūṣan Ṣulṭan ʿAbdülmecid Ḫān ile Sulṭan ʿAbdülʿaziz Ḫānıñ ḥużurlarında baʿde'ṭ ṭaʿām baʿżı giceler vāḳiʿ olan tiyatro oyunlarınıñ~~ mūcid-i müʾessisi gibi idi Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ birinci żābiṭānını ḳoġuşlar ve neferāt ḥaḳḳında dāʾimā ḫayrāt ve muḥsenāta terġīb ider bunlar size emānetu'llahdır evlad gibi baḳmalı deyü ifādeler ider idi maṭbaḫa neẓāreti zamānında bu ḳadar ḫarc ve erzaḳ elinde olub vekīlimizc ve işciler emrine muntaẓır iken maṭbaḫdan bir çitmik ṭuz bile almamışdır eger ben maṭbaḫdan bir şey alsam dilim ḳışa olur laḳırdı söyleyemem ṣoñra işciler ve vekīlimizc istedikleri gibi oynarlar dir idi burasını ~~İḥsan~~ vekīlimizc İḥsān Beg daḫī taṣdīḳ idiyor eger alaydı benim elim ile alacaḳ idi diyor almadıġına yemin ve ḳasem idiyor İḥsan Beg eger alaydı benim elim ile alacaḳ idi gerek pişmiş ve gerek çig taʿyīnātlardan hic bir şey almadı deyü yemin ve ḳasem ider ve kendisi daḫī ~~eger ben maṭbaḫdan bir şey alsaydım dilim ḳışa olur laḳırdı söyleyemez olurum ṣoñra işciler ve vekīlimize istedigi gibi oynarlar dir idi~~

Beş vakit namazını ḳılar Ḳurʾān-ı Kerīm tilāvet ider ḫānesinde mevlūd-i şerīf oḳudur Ramażān-ı şerīfde ʿulemāyı iftara daʿvet ider mütedeyyin ṣāliḥ ḫuluşlı bir ẕāt idi raḥmetu'llāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten

[24b]

46

Ṣıra Çavuşı Vefā Begiñ Terceme-i Ḥāli

Mūmā ileyh Vefā Beg māliye ketebe-i mütemeyyizātından İstanbulda Sulṭan Aḥmed civārında Şeftāli Çeşmesi ḳarbında sākin olub ḥafīẓullāhu teʿālā oranıñ ḥarīḳindeñṣoñra

~~ḥarīḳindeñṣoñra~~ Beglerbeginde tavaṭṭun iden ṣāḥib-i nefes merḥūm Rıżā Efendiniñ maḫdūmı olub Mūsiḳa-i Hümāyūna yetmiş dört Rebīʿü'l-evvelinde ḳayd ve ilḥāḳ ve Mūsiḳa-i Hümāyūnda ʿArabī Fārisī oḳuyub yazı yazub taḥṣil-i hüner ve maʿārif itmişdir derviş-nihād musiḳīşinās ilāhī oḳur şarḳı söyler laṭīfeyi sever iş görmekden ḫoşlanur ḥamarāt ehl-i dil muḥib-ḫāndan ekşerī faḳīr ile görüşür Fātiḥde Ṣofular Maḥāllesinde dergāhı olan ʿamucası Şeyḫ Yesārīniñ kerīme-zādesini alub ḫayli vaḳit muʿammer olmuşlardır evlādı olmadı serīʿ ve selīs ḳalemi var idi iki ʿaded Fārisī ibāreli Vaḥīd Tebrizī ʿarūżı yazdı birini kendine digerini Eṣvāb Emīni ʿİzzet Bege kendiniñkini kendi ḥaḳḳa yürüdükdenṣoñra bir añlamayana gitmesün deyü ḳayınpederi Şeyḫ Muḥterem Efendiden bir beyaż Mecidiyeye faḳīr ṣatun aldım hem vekīlimizc İḥsan Begiñ muʿavini hem Eṣvab Emīni ʿİzzet Begiñ muʿavini idi ikisiniñde yazılarını yazar defterlerini yapar böyle ṭatlı bir can olub sinni yigirmi beş ṣularında idi ~~ile otuzuñ arasında idi~~ seksen sekiz Temmuzunda ḥaḳḳa yüridi Üsküdarda Ḳaraca Aḥmed Sulṭan civārında Fetḥi Aḥmed Paşa Cāmiʿ-i Şerīfiniñ on ḫaṭve ḳadar açıġında medfūndur baş ayaḳ iki ṭaşı vardır ḳabriniñ üsti pehle ḳılıḳlı ṭaşlar ile yapılmışdır onbaşılıġı 82 ṣıra çavuşlıġı 87 senesi Recebindedir raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten

Ḥacı İḥsan Begiñ Terceme-i Ḥāli

Ḥacı İḥsan Begin pederi Ṭobḫāne-i ʿĀmire aḳlāmınıñ yoḳlamacısı ʿAzīz Efendi olub elli beş yaşında iken seksen tārīḫinde rāvende-i ḫāne-i beḳā olub ānıñ pederi Sulṭan Ḥamīd Ḫān-ı Evvel merḥūmuñ ḥamelecisi Aḥmed Aġa yüz on yaşında yetmiş tārīḫinde irtiḥāl itmişdir ~~idüb~~ Üsküdarda Ḳaraca Aḥmed Sulṭan civārında medfūndurlar İḥsan Begiñ Mūsiḳa-i Hümāyūna duḫūli biñ ikiyüz yetmiş dört Cumāde'l-āḫiri onbaşılıġı seksen iki Eylüli ṭaḳım çavuşlıġı seksen altı Ẕi'l-ḳaʿdesi mülāzımlıgı ṭoḳsan Şubaṭı teḳāʿüdligi ṭoḳsan dört Temmuzınıñ birindedir

Nāfiẕ İḥsan Ṭobḫāne yaʿni İḥsan Begin maḫdūmı Nāfiẕ Beg seksen yedi Temmuẕınıñ birinde Mūsiḳa-i Hümāyūn ḳayd ve ilḥāḳ olub ṭoḳsan dört Temmuzınıñ birinde vāḳiʿ olan tenḳīḥātda pederiniñ teḳāʿüdlügi eṣnāsında ~~iḫrāc olmuşdur~~ tenḳiḥ ve iḫrāc ḳılınmışdır

Ḫatm-i Ḳurʾan ve Bedʾen ~~Elif Bā-yı Kurʾan~~ Elif Bā Süver-i Hümāyūn

Biñ ikiyüz ḳırḳ yedi evāʾilinde o vaḳitleri maḥāll-i süver-i Hümāyūn olan Üsküdar civārında Ḫaydar Paşa nām ~~şaḥrāda maḥālde~~ şaḥrāda o vaḳit mevṣūl olan kāʾim ḳaṣr-ı Hümāyūn~~uñ~~ pişkāhında ~~vāḳiʿ~~ şaḥrā-yı vāsiʿdeki şimdi oraları maḥālleler olub evler ḫāneler inşā ~~olundı olunub~~ ve şimendifer merkez ve maḥrā ~~oldı~~ olmuşdur işte o şaḥrāda ~~işte orada~~ müteʿaddid otaġ-ı Hümāyūnlar rekz olunub ~~derūnunda~~ Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm şeh-zāde civān-ı baḫt iken ḫatm-i şerīf-i Ḳurʾān-ı Kerīm buyurub ~~idüb~~ buyurub Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān-ı merḥūm daḫī bedʾen Ḳurʾān-ı Kerīm buyurmuşdur beyit (meger ḥaḳ-ı übüvvet nīdüken telmīḥdir el-ḥaḳ ki oldur mebdeʾ taʿlīm-i elif bādan) meʾal-i dilārāsı üzere peder-i bezir-güverleri Cennet-mekān Sulṭan Maḥmūd Ḫān ḥażretleri evlādıñ babada olan ḥaḳḳını evlād-ı emcād-ı kirāmı ḥaḳḳında edā ve īfā buyurmuşlardır bu süver-i pür-surūrda münezzil Eyüp canbazları vesāʾir oyun-bazān icrā-yı hüner ve ṣanāyiʿ ḳılmışlardır Mūsiḳa-i Hümāyūn daḫī maḥāll-i meẕkūrda rūz ve şeb-i icrā-yı neġamāt iderek ḫidmet-i şāhānede bulunmuşlardır

[25a]

47

ʿUlūm-i ʿArabiye ve Fārisiye Taḥṣīli ve Ḫuṭūt-ı Metnūʿa Kitābet ve Temşiḳi

Elli bir elli iki tārīḫlerine gelinceye ḳadar Mūsiḳa-i Hümāyūnda ʿArabī Fārisī oḳunmayub ~~tmaḳ ʿādeti olmayub~~ yalıñız Türkī kitāblar oḳunur Birgivī şerḥi āmentü şerḥi ilm-i ḥāl Dürr-i Yektā gibi ~~kitāblara maḫṣūṣ ve munḫaṣır idi~~ faḳīriñ lalam Baba Meḥmed Aġa oḳudur idi işbu kütüb-ı meẕkūreyi ḥadāṣet senemiz zamānında ḳac defʿalar tekrar bi-tekrar oḳuduḳdan ve ~~bayaġı ezbere aldıḳdanṣoñra~~ muḥarrir faḳīr ve şerīkim Meḥmed Efendi ki ṣoñra Meḥmed Nuṣret Paşa olmuşdur ānıñla ~~Meḥmed Efendi ki şimdi el-ān Meḥmed Nuṣret Paşa ḥażretleridir~~ berāber Mülāzım İsmāʿil Efendiden Vehbī Tuḥfesine başlayub ḫayli oḳuduḳ bunuñ üzerine ʿArabī Fārisī oḳumaġa heves ve muḥabbet geldi ise de daha o vaḳitleri Mūsiḳa-i Hümāyūnda ʿulūm-i meẕkūreyi tedrīse meʾmūr ḫˇāce efendiler olmadıġından żābiṭimiz Ḫalil Efendi ṭarafından ṣabaḥları irkenden sarāydan gidüb Beşiktaşda Ḳarşlı Ḫˇāce Efendiden ders alub gelmege meʾẕūniyet-i taḥṣīl itdik bu ḥāl ile biraz oḳuduḳ ṣoñra ḫˇāce efendimize yaʿni Ketḫüdā-zāde Meḥmed ʿĀrif Efendi

ḥażretlerine gitdik Gülistānı tekmīl itdikdenṣoñra şerīkim ~~ʿazīzim~~ Mekteb-i Ḥarbiyeye naḳl itdi ~~faḳīr yalıñız ḳaldım~~

~~Faḳīr ʿavāmile çıḳdım Mūsiḳa-i Hümāyūnda~~ emṣile-i ~~ʿArabiyeden bedʾ itdirdim Fārisīden Gülistana çıḳdım Vehbi Tuḥfesinden bedʾ itdirdim~~ bu ṣūretle Mūsiḳa-i Hümāyūnda ʿArabī Fārisī oḳunmaḳ yüzi ġöründi o vaḳit birinci żābiṭ bulunan Yüzbaşı Ḫalil Efendi tedrīsi ḥaḳḳında ~~olan~~ faḳīriñ devāmımı görünce bize buraya bir ḫᵛāce lāzım geliyor ḥāżır sen oḳudıyorsun seni buraya ḫᵛāce yapacaġız inşāʾallāhu teʿālā devāmını bozma diyüb elli sekiz tārīḫinden iʿtibāren elli ġuruş ḫᵛācelige maḫṣūṣ maʿaş taḫṣīṣiyle naṣb ve taʿyīn buyuruldılar ~~itdiler~~ riḳʿa meşḳi daḫī virmek üzere min ġayri ḥaddin taʿlīme devām olundı refte refte Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ efrādı tekeṣṣür ḫuṣūṣiyle yetmiş tārīḫinden ve Necib Paşanıñ birinci żābiṭ oldıġından ṣoñra dört beşyüze ṭoġru teraḳḳī itdiginden efrādıñ tekeṣṣüri muʿallimiñ daḫī teʿaddüdini istilzām itmekle Beşikṭaş civārında Āsāriye nām-ı cāmiʿ-i şerīfiñ imamı Fātiḥ Sulṭan Meḥmed Ḫān Camiʿ-i Şerīfi Müʾezzinlerinden Ḥacı ʿAbdullāh Efendi ʿulūm-ı ʿArabiye taʿlīmine meʾmūr ~~oldı~~ buyuruldı

Bir aralıḳ daḫī Yaḥyā Efendi ḥażretleriniñ türbeʾi şerīfesi müdāvimlerinden Muṣṭafa Efendi ʿArabī taʿlīmine meʾmūr oldı muʾaḫḫaran bu Muṣṭafa Efendi teḳāʿüd olub yine Ḥacı ʿAbdullāh Efendi yalıñız ḳaldı

Ṣoñra biñ ikiyüz seksen iki tārīḫinde Ramażān-ı Şerīfiñ ḥużūr-ı Hümāyūn derslerinde bulunan muḫāṭab ḫᵛāce efendilerden ve Fātiḥ ḫᵛācelerinden Aydınlı Meḥmed Rāsiḫ Efendiniñ baʿżı suʾal ve cevābından liyāḳati oldıġına Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūm mülheme olub beşbin ġuruş maʿaş ve Mūsiḳa-i Hümāyūn biñbaşısı taʿyīnātı iḥsānıyla Mūsiḳa-i Hümāyūna ʿArabī ḫᵛācesi naṣb ve taʿyīn buyurdı

Efendi mūmā ileyh ~~ʿālim fāżıl inṣaflı insāniyetli bir ẕāt olub~~ ḫayli şākirdān yetişdirdi ṭoḳsan tārīḫinde irtiḥāl-i dār-ı bekā idüb ānıñ yerine yine Fātiḥ ḫᵛace efendilerinden Mūsā Ḳāẓım Efendi Mā-beyn-i Hümāyūn baş kātibi sābıḳ ʿĀṭıf Beginiñ himmetiyle ʿArabī taʿlīmine meʾmūr oldı ṭoḳsan sekiz tārīḫinde irtiḥāl-i dār-ı bekā idüb yerine Ḳayseri müftisi Muṣṭafa Mesʿūd Efendi ʿArabī taʿlīmine meʾmūr buyuruldı

~~Ve efendi maʿlūmāt-ı keşīre ile meşhur ve maʿārif-i kāmile ile maʿrūf ve el-ān taʿlīm ve tedrīsi ile meşġūldür~~

Bu ẕāt icāzete muvaffaḳ olmuşdur bu ṣūretde muḥarrir faḳīriñ meʾmūriyeti yalnız Fārisī ve lüġat ve inşā tedrīsine münḥaṣır ḳaldı Cenāb-ı Ḥaḳḳa ḥamd ve ṣenālar olsun saye-i ḥażret-i şāhāneleri ve ḫᵛāce efendimiz ~~ḥażretleriniñ~~ Hümem-i rūḥāniyeleri ~~ve teveiḥāt-ı ḳudsiyeleri~~ bir katıyla ~~bilür bilmez~~ elden geldigi ḳadar tedrīs ve taʿlīm olunub ~~olunmaḳdan ve sāye-i şāhānede elden geldigi ḳadar~~ devam olunmaḳdadır

Sāye-i Şahānede Mūsiḳa-i Hümāyūnda Peyder Pey Taḥṣīl Olunmaḳda Olan ʿUlūm

ʿArabīden ʿilm-i ṣarf ʿilm-i naḥv manṭıḳ meʿānī ve ʿulūm-i sāʾireden ḥeyʾet ve ḥesāb ve fıḳıh ve ʿakāʾid oḳunur

Farisīden ve lüġatden Vehbi Tuḥfesi ve Nuḫbesi Subme-i Ṣıbyān ve Niṣāb-ı Ṣıbyān Şāhidī Pend-i ʿAṭṭār Gülistān-ı Şeyḫ Saʿdī ʿArūż-ı Vaḥīd-i Tebrizī Endülüs ʿarużı Dīvān-ı Ḥāfıẓ Şirāzī caġrafya ḫarīṭa oḳunur aḥyānen Dīvān-ı Ṣāʾib daḫī görilür

[25b]

48

Fındıḳlılı ʿİṣmet Beġiñ Taḥḳīḳātı Üzere Ders Ḫᵛācesi Meḥmed Rāsiḫ Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Efendi mūmā ileyh Aydında Ḳuyucaḳdandır velādeti biñ ikiyüz otuz dörtdedir baʿde Der-saʿādete vārid olaraḳ Deñizlili Yaḥyā Efendiden ikmāl-i nüsaḫ ve yetmiş Recebinde müderris seksen ikide Mūsiḳa-i Hümāyūna ḫᵛāce naṣb olub ṭoḳsanda irtiḥāl-i dār-ı bekā itmişdir Edirnekapusunuñ ḫāricinde ʿallāme-i Rum Kemal Paşa-zāde ḥażretleriniñ civār-ı feżāʾil-i penāhīlerinde medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh

Yine ʿİsmet Beginiñ Taḥḳīḳātı Üzerine Ders Ḫᵛācesi Mūsā Kāẓım Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Ders ḫᵛācesi Mūsā Kāẓım Efendi Ḳaraḥiṣar ṣāḥibindendir velādeti biñ ikiyüz otuz beşdedir elli altıda Der-saʿādete vārid ve Yabanovalı Şeyḫ Meḥmed Efendiden tekmīl-i nüsaḫ idüb kendüsüne dāmād olmuşdur altmış altı Recebinde ʿĀrif Ḥikmet Beginiñ meşīḫatinde bi'l-imtiḥan müderris ve bilād-ı maḫrecini iḫrāz itdikdenṣoñra bilād-ı ḥaremeyn pāyesini almışdır ṭoḳsanda Mūsiḳa-i Hümāyūna ḫᵛāce naṣb olub ṭoḳsan sekizde irtiḥāl-i dār-ı bekā itmişdir

Yine Taḥḳīḳāt-ı Meẕkūra Üzerine Ders Ḫˇācesi Muṣṭafa Mesʿud Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Ders ḫˇācesi Muṣṭafa Mesʿud Efendiniñ velādeti biñ ikiyüz otuz altıdadır elli dörtde Ḳayseriyeye vārid olub ʿayn-ı Ekber Meḥmed Efendiden ʿĀlim Efendiden Ḥacı Vaḥdī Efendiden Künci-zāde Ṣādıḳ Efendiden Ṭorun Efendiden tekmīl-i nüsaḫ itmişdir yetmiş sekizde Ḳayseri müftisi olub seksen ṭoḳuzda infiṣāl ve ṭoḳsan ikide İzmir pāye-i mücerredi virilüb muʾaḫḫaran Der-saʿādete bi'l-vurūd muḫrec pāyesi müteʿāḳiben ṭoḳsan ṭoḳuzda Mūsiḳa-i Hümāyūna bā-irāde-i ḥażret-i pādişāhī ḫˇāce naṣb olmuşdur mecelleniñ menḳūlātını mübeyyin bir eṣeri vardır

Muḥarrir Faḳīriñ ʿArabī Oḳudığımız Ḫˇāce Efendiler

İbtidā Ġalaṭa Sarāyında biñ ikiyüz ḳırḳ dört tārīḫinde on yaşımda iken orada Balṭacılar imamı nām-ı ḫˇāceden emṣile-i ʿArabiye oḳuduḳ Beşikṭaşda sākin kürsi şeyḫi Ḳarşlı Meḥmed Efendi nām ḫˇāce efendiden elli tārīḫinde binā ve maḳṣūd oḳuduḳ Beglerbeginde sākin Ḳudus Mollası Divrigli Ḥacı Meḥmed Efendiden elli tārīḫinde ʿArabī ve ʿavāmil oḳuduḳ İstanbulda ḫˇāce paşa ṭarafında Demürḳapu semtinde sākin Enderūn-i Hümāyūndan muḫrec ser-kātibi yamaġı dimekle meşhur ʿAyıntābī-zāde Ḥacı Emin Efendi merḥūmdan elli beş tārīḫlerinde İẓhar ve Ḥalebī oḳuduḳ Beşikṭaşda sākin balṭacı Ḥasan Efendi dimekle meşhur ḫˇāce efendiden elli yedi tārīḫinde Kāfiye Molla Cāmīsini ve manṭıḳdan İsāġoci Dürr-i nācīsini oḳuduḳ defʿa İsāġociyi ḳenārıyla berāber büyük şerīkim Tevḥīd Efendiden oḳuduḳ tecvīdi ve ḳırāʾat-i Ḳurʾān-ı Kerīmi Ḥarem-i Hümāyūn türbedārānından Ḳara Ḥāfıẓ nām efendiden oḳuduḳ ~~yüzbaşı ʿİzzet Begin pederi mülāzım İsmāʿil Efendiden Vehbi Tuḥfesi oḳuduḳ~~ raḥmetullāhi ʿaleyhim ecmaʿīn ḫˇāce-gān-ı mūmā ileyhimden Ḳarşlı Efendi ve Ḥasan Efendi Fārisī görmüşler ~~idi~~ amma yine Tuḥfe-i Vehbī ve Subme-i Ṣıbyān lüġatlerini oḳumaġa ṭālib olanları oḳudurlar idi biz daḫī Ḳarşlı Efendiden ibtidāları Subme-i Ṣıbyan lüġatini oḳumuş idik kitāb-ı meẕkūr her neḳadar ʿArabī lüġati ise de ekṣerī ~~baʿżı kere~~ Fārisī lüġatlerini tereccüm maḳāmında ~~terceme yerine getürmüş oldığı~~ īrād itmiş oldığından ṭālib olan eṣnā-yı taʿrifde muʿallim olan ẕāt Fārisī luġatini görmüş olmaḳ lāzım gelür muʾaḫḫaran elli bir tārīḫinde ḫˇāce efendimiz ḥażretleriniñ ḫākpāyilerine yüz sürdükdenṣoñra Vehbi Tuḥfesiyle Subme-i Ṣıbyan luġatini ḫˇāce efendimizden tekrar oḳuduḳ taṣḥīḥ itdik ve oḳudığımız kütüb-i ʿArabiyeniñ

deḳāyıḳını daḫī yine ḫākpāyīlerinden ögrenür idik ʿArabī ve Fārisī luġatlerini kāmilen ḫᵛāce efendimizden oḳuduḳ ḥattā Niṣāb-ı Ṣıbyān luġatini daḫī ~~bize~~ oḳutdılar Niṣāb-ı Ṣıbyan Subme-i Ṣıbyan ḳadar bir lüġat kitābıdır İran ve Buḫāra ve sāʾir Fārisī tekellüm iden milel ve aḳvām-ı İslāmiye ṣıbyānınıñ ʿArabī luġatini ögrenmesiçün yapılmış bir kitāb-ı ʿazīzdir o kitābda lüġatden başḳa daha çoḳ fevāʾid vardır o tārīḫde yaʿni taḳrīben biñ ikiyüz altmış ~~elli sekiz~~ tārīḫlerinde o kitābı ṣaḥaf çayşusunda araya araya güc ile bulduḳ idi

[26a]

49

Nāfiʿa Nāẓırı Meḥmed Rāʾif Paşanıñ Terceme-i Ḥāli

Müşārun ileyhiñ pederi ticāretle meşġul oldıġı ḥālde bir aralıḳ Mıṣıra gidüb orada baʿżı ḫidmātda ve muʾaḫḫaran Egridirli Muṣṭafa Paşanıñ Ḥükūmet-i Mıṣriye ṭarafından Girid vāliligi eṣnāsında Girid meclisi riyāsetinde bulunmuş olan İbrāhim Edhem Efendidir ~~Mūsiḳa-i Hümāyūna iş iki istifāsı altmış beş tārīḫindendir~~

Biñ ikiyüz elli üc tārīḫinde Giridde panhāde-i ʿālem-i şuhūd olmuşdur ~~Mūsiḳa-i Hümāyūna duḫūli altmış iki istifāsı altmış beş senesindedir~~ Der-saʿādetde mekteb-i ʿArabiyede ʿulūm-i ʿArabiye ve Fārisiye maʿārif-i sāire ve manṭıḳ taḥṣīl ve teʿallüm ve o eṣnāda Mūsiḳa-i Hümāyūna çıraġ olub orada daḫī ~~istiʿdād ı fiṭriyesinden nāşı~~ fünūn-i mūsiḳayı az vaḳtiñ ẓarfında taḥṣil ve oraya meʾmūr buyurulmuş olan ʿArabī Fārisī yazı ḫᵛāce efendilerden tekrar taḥṣīl-i hüner ve maʿārif idüb muḳteżā-yı ṭāliʿ ve ḳader bi'l-istiʿfā altmış altı tārīḫinde ondört yaşında oldıġı ḥālde mülāzemetle Bāb-ı Ser-ʿaskerīde niẓāmiye muḥāsebesine duḫūl idüb iki sene ṣoñra māliye Ḫazīnesinde Tüccārān Oṭasına naḳl ile yetmiş tārīḫine ḳadar ḫidmet ve yetmiş bir senesi evāḫirinde oradandaḫī Meclis-i Vālā Evraḳ Oṭasına naḳl itmişdir

~~Sene i merḳūme olan~~ yetmiş doḳuzda baʿżı taḥḳīḳāt icrāsıyla eşḳiyā taḥarrīsine meʾmūren Silistre ve Vidin ṭaraflarına iʿzām ḳılınan Ṣadri Paşanıñ kitābetle maʿiyyetine meʾmūr ve on sekiz māh ṣoñra Der-saʿādete ʿavdet ve Evraḳ Oṭaşından Mażbaṭa Oṭasına taḥvīl-i meʾmūriyet itmişdir

Ṭuna vilāyetiniñ tārīḫ-i teşkīli olan seksen bir senesinde vilāyet-i meẕkūre evrāḳ müdīrligine ve muʾaḫḫaran meclis-i idāre-i vilāyet baş kitābeti ile faḫrī olaraḳ Ruscuḳ

Dāʾire-i Belediyesi Riyāsetine taʿyīn olunmuş ve bu şırada ḥāiz oldığı rütbe-i şālişe-i şāniyeye terfīʿ ve seksen dört tārīḫinde daḫī Avrupadan ʿavdet-i Hümāyūnda dördünci rütbe bir ḳıtʿa nişān-ı ʿOşmānī iʿṭā buyurulmuş ve sene-i merḳūme Ẕi'l-ḳaʿdesinde mütemāyiz rütbesiyle vāli muʿāvinligine taʿyīn olaraḳ seksen beş senesi Cumāde'l-ūlāsında rütbe-i evveli şınıf-ı şānīsini iḥrāz itmişdir sene-i merḳūme Şaʿbānında şūrā-yı devlet-i ʿadliye dāʾiresi baş muʿāvinligine ve yine sene-i merḳūme Ẕi'l-ḳaʿdesinde Baġdad vilāyeti vāli muʿāvinligine meʾmūr olub iki seneden ziyāde īfā-yı ḫidmetle İrān Şāhı ḥażretleriniñ Baġdad seyāḥatlerinde ikinci rütbeden Şīr-i Ḫurşid nişānı almış ve baʿde ḫastalanur meʾẕunen Der-saʿādete gelerek istiʿfā ve seksen sekiz senesi Cumāde'l-āḫiresinde aʿżālıḳ niẓāmıyla maḥkeme-i niẓāmiye baş mümeyyizligine meʾmūr olmuş ise de elli gün şoñra tebeddül-i ʿumūmī şırasında infişāli vuḳuʿ bulmuşdur on mah ḳadar maʿẕūl ḳaldıḳdanṣoñra seksen ṭoḳuz senesi Cumāde'l-ūlāsında Bāb-ı ʿālī evraḳ müdīrligine ve ṭoḳsan senesi Rebīʿü'l-evvelinde Beg Oġlu maḥkemesi riyāsetine meʾmūr olub onbir māh şoñra ḥasbe'l-ḳader infişāl itmiş ve ṭoḳuz māh yine açıḳda ḳalub baʿde ṭoḳsan bir senesi Ẕī'l-ḳaʿdesinde Beyrut ve ṭoḳsan iki senesi Ẕi'l-ḥiccesinde Rodos mutaṣarrıflıḳlarına taʿyīn olunub ṭoḳsan üc senesi Rebīʿü'l-āḫirinde Ḳıbrıs mutasarrıflıġına naḳl itmiş ve buradan muvaḳḳaten Der-saʿādete ʿavdetinde sene-i merḳūme Ẕi'l-ḥiccesinde meʾmūriyet-i muvaḳḳate ile Edirne ve Filibe ṭaraflarına iʿzām olunaraḳ ṭoḳsan dört senesi Muḥarreminde defʿa-i şāniye olaraḳ Beyrut mutaṣarrıflıġına taʿyīn olunmuşdur

Sūriye vilāyetiniñ ṣūret-i idāre ve aḥvāl-i ʿumūmiyesine dāʾir vilāyetden tanẓīm olunan lāyiḥanıñ taḳdīmiyle berāber münderecātı üzerine şifāhen daḫī iżāḥāti virmek üzere Der-saʿādete bir meʾmūr iʿzāmı ḥaḳḳında müteʿallik buyurılan irāde-i seniyye olbābda Mā-beyn-i Hümāyūn mülūkāna baş kitābet celīlesinden ṭoḳsan yedi senesi Recebiniñ ikinci güni bā-telġraf vuḳuʿbulan eşʿār üzerine vilāyet-i meẕkūreden bi'l-intiḫāb Der-saʿādete gelüb sene-i meẕkūre Ramażānınıñ yigirmi yedisinde ʿuhdesine rütbe-i evveli şınıf-ı evveli ile ikinci rütbeden bir ḳıtʿa Mecīdī nişānı ve sene-i meẕbūre Şevvāliniñ yedisinde ticāret ve zirāʿat neẕāreti tevcih ve ṭoḳsan sekiz senesi Ramażānınıñ yigirmi dördünde rütbesi rütbe-i bālāya terfiʿ ve ṭoḳsan ṭoḳuz senesi cumāde'l-uḫrāsınıñ yigirmi birinde umūr-ı nāfiʿa müfettiş ʿumūmīligine naḳl ile biñ ücyüz senesi Şevvāliniñ on ṭoḳuzunda meẕkūr nişān-ı

birinci rütbesini tebdīl ve ücyüz bir senesi Cumāde'l-āḫiresiniñ yigirmi yedisinde meʾmūriyeti yine Nāfiʿa neẕāretine taḥvīl buyurulmuş

ve bir şeyle müttehem olmamış ve taḥte muḥākemeye alınmamış

Biñ ücyüz bir senesi şehr-i Ramażān-ı Şerīfiniñ yigirmi beşinde biri altundan ve digeri gümüşden iki ḳıṭʿa imtiyāz nişān-ı ẕīşānī madalyası iḥsan buyurulmuşdur müşārun ileyh biñ ücyüz iki senesi Muḥarreminiñ on birinde rütbe-i sāmiye-i vezāret tevcīh buyurulmuşdur

[26b]

50

İcāzet Cemʿiyeti

Mūsiḳa-i Hümāyūnda ʿArabīden Fārisīden luġatden sāye-i şāhānede meʾmūr buyurılan ḫˇāce-gān efendileriñ taʿlīmleriyle ḫayli ders görüb ve yazı meşḳ-i birle hüner ve maʿārif aṣḥābından olmuş bezirgān mevcūd olub peyder pey daḫī yetişmekde bulunmaḳdadırlar bu kere ~~ḥattā~~ biñ ücyüz iki senesi Cumāde'l-āḫiresiniñ on doḳuzuncı ve māh-ı Martıñ yigirmi dördünci bazar güni ḫayli vaḳitdenberū ders gören ḳolaġası İbrāhim Efendi ile mülāzım Cemal Efendi silk-i meẕkūruñ ʿArabī ḫˇācesi Muṣṭafa Mesʿūd Efendiniñ dersinde icāzet şerefiyle müşerref olmuşlardır ve bu icāzet cemʿiyetinde Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Hümāyūndan Çavuş Meḥmed Efendi ve Süleyman Efendi ve ḫˇāce mūmā ileyhiñ maḫdūmı Rıfʿat Efendi ve kendü ḳışlasından Mūsiḳa-i Hümāyūn daʾiresine gelüb derse devām iden ṭabur imamı Ḥacı Meḥmed Efendi ve Şükri Efendi cemʿan yedi nefer efendiler sāye-i maʿārifvāye-i Ḥażreti Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫānīde silk-i meẕḳūr dāʾiresinde Ferīḳ Süleyman Paşanıñ ġayret ve himmetiyle medʿuvvīn ḫˇāce efendiler ve duʿācı efendi ve ḥużūrı lāzım olan ve zevāt-ı sāʾire-i daʿvet birle żiyāfetler küşīde ḳılınaraḳ cemʿiyet daʿvet-i icābet-i āyāt-ı ḥażret-i pādişāhī tekrar ḳılınmışdır ~~bi't tertib dersden meʾẕūn olmuşlardır~~ bir himmet-i mübārek-bād

[27a]

51

Yazı Ḫᵛācesi

Mūsiḳa-i Hümāyūna ibtidā yazı ḫᵛācesi naṣb olan Çömez Muṣṭafa Efendi ve āndanṣoñra Ḳażʿasker Muṣṭafa ʿİzzet Efendi ve āndanṣoñra Şefiḳ Beg ve Şefiḳ Begden bi'l-vekāle Muḥsin-zāde ʿAbdullāh Beg ve Şefiḳ Begden ṣoñra ḥālā meʾmūr olan imam Rıżā Efendidir ve muʿavini ~~Rıfḳı~~ Mülāzım ʿAlāʾü'd-din Begdir

Yazı Ḫᵛācesi Ḳażʿasker Muṣṭafa ʿİzzet Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Ḳażʿasker Muṣṭafa ʿİzzet Efendi ẕāten Ṭosyalı olub biñ ikiyüz on yedi tārīḫinde ḳademnihāde-i ʿālem-i şuhūd olaraḳ sāʾiḳ-i ḳader naṣībini der-ʿaliyyeye sevḳ ile ehliyet ve liyāḳatine mebnī Enderūn-i Hümāyūna çıraġ olur ḳırḳ bir tārinde niẓām-ı ẓuhūrunda yuḳaruda beyān olundıġı üzere Mūsiḳa-i Hümāyūn ṣınıfına geçer Enderūn-i Hümāyūndan çıraġ olduḳdanṣoñra Eyüb ḫaṭībi baʿdehū imam-ı şehriyārī ve reʾīsü'l-ʿulemā ve Rumili ṣadāretinden maʿzūlen ṭoḳsan dört tārīḫinde irtiḥāl-i dār-ı beḳā ider sinni yetmiş beş rādelerindedir Ṭobḫāne civārında Pīr-i Ṣānī İsmāʿil-i Rūmī ḳaddesallāhu sırrahū ḥażretleriniñ Ḳādirī-ḫāne dimekle meşhur olan dergāh-ı şerīfiniñ ḫaṭīresinde medfūndur merḥūm mūsiḳī bilür sesi güzel nāy çalar ḳurṣ yapar ḥattā Enderūn-i Hümāyūnda aġa iken muḥarrir faḳīriñ dāyım ṭomruḳ aġası dimekle meşhur olan Naẓif Aġanıñ ḳurṣ ortaġı idi hezarfen ḫuṣūṣıyla ḫaṭṭıñ envāʿ ve aʿlāsını yaʿni şeş ḳalem taʿbir itdikleri altı esas olan ḳalemi yazar ondört muṣḥāf-ı şerīf yazmış yazıda vaḳt u zamānıñ şeyḫi gibi üstād-ı gül olmuş idi raḥmetullāhi ʿaleyh terceme-i ḥāliniñ daha tafṣīlātı maṭlūb buyurılur ise Aḥmed ʿAṭā Beg tārīḫiniñ cild-i ṣālisiniñ on altıncı ṣaḥīfesine mürācaʿat buyurula

~~Ders Ḫᵛācesi Meḥmed Rāsiḫ Efendiniñ Terceme-i Ḥāli Ber Taḥḳīḳ-i ʿİṣmet Beg~~

~~Ḫᵛāce Meḥmed Rāsiḫ Efendi Aydında Ḳapucuḳdandır velādeti 1234 dir baʿde Der saʿādete varid olaraḳ Deñizlili Yaḥyā Efendiden ikmāl-i nüsaḫ itmişdir yetmiş Recebinde müderris seksen ikide Mūsiḳa i Hümāyūna ḫᵛāce ṭoḳsanda irtiḥāl i dār ı beḳā idüb Edirnekapusı ḫāricinde Kemal Paşa-zāde ḥażretleriniñ civārında medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh~~

~~Ders Ḫᵛācesi Mūsā Kāẓım Efendiniñ Terceme-i Ḥāli Ber Taḥḳīḳ-i ʿİṣmet Beg~~

~~Ḫᵛāce Mūsā Kāẓım Efendi Ḳaraḥiṣar ı ṣāḥibdendir velādeti 1235 dir Der saʿādete vurūdı elli altıdadır Yabanovalı Şeyḫ Meḥmed Efendiden tekmīl-i nüsaḫ idüb kendüsüne dāmād olmuşdur ʿArif Ḥikmet Begin meşīḫatinde altmış altı Recebinde biʾl-imtiḥan müderris olmuşdur bilād-ı maḫrec-i iḫrāz itdikdenṣoñra bilād-ı ḥaremeyn pāyesini almışdır Mūsiḳa-i Hümāyūna ṭoḳsan tārīḫinde ḫᵛāce olub ṭoḳsan sekiz tārīḫinde irtiḥāl itmişdir~~

~~Ders Ḫācesi Muṣṭafa Mesʿūd Efendiniñ Terceme-i Ḥāli Ber Taḥḳīḳ-i İşmet Beg~~

~~Ḫᵛāce Muṣṭafa Mesʿūd Efendiniñ velādeti 1236 dır Ḳāyseriyeye vurūdı elli dörtdedir ʿayn-ı ekber Meḥmed Efendiden ʿĀlim Efendiden Ḥacı Vaḥdi Efendiden Künci-zāde Ṣādıḳ Efendiden Ṭorun Efendiden tekmīl-i nüsaḫ itmişdir Ḳayseriye müftiligi yetmiş sekizdedir infiṣāli seksen ṭoḳuzdadır ṭoḳsan ikide İzmir pāye-i mücerredi virilmişdir muʾaḫḫaran Der-saʿādete biʾl-vurūd muḫrec pāyesi ve müteʿāḳiben ṭoḳsan ṭoḳuzda Mūsiḳa-i Hümāyūna ḫᵛāce naṣb olmuşdur mecelleniñ menḳūlātını mübeyyen bir eṣeri vardır~~

[27b]

52

Yazı Ḫᵛācesi Çömez Muṣṭafa Efendi Dimekle Maʿruf Olan Ḫaṭṭāṭ Muṣṭafa Vāṣıf Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Efendi mūmā ileyh Ḳasṭamonı vilāyeti dāḫilinde Gökceaġac ḳażāsında İnaltı dīvānında Aḳṣu ḳaryesinde Ḳażıoġlu dimekle maʿruf Meḥmed Efendiniñ maḫdūmı olub ʿale't-taḫmīn biñ ikiyüz on tārīḫinde İstanbula gelmiş ve rusūm-ı ḫaṭṭı ḳudemā-yı ḫaṭṭāṭīnden Küpeci-zāde Meḥmed el-Vaṣfi Efendiden aḫẕ ve temeşşuḳ idüb ketebe almış lākin Laz ʿÖmer Efendiden daḫī meşḳ almışdır iki ʿaded muṣḥaf-ı şerīf yazdığı rivāyet olunur Delāʾilü'l-ḫayrāt çoḳ yazmışdır bir dānesini dāru's-saʿāde aġası Ḥāfıẓ ʿİsā Aġaya virmişdir

Müddet-i meẕburda Enderūn-i Hümāyūn ve Mūsiḳa-i Hümāyūn meşḳ ḫᵛāceliginde bulunaraḳ niçe telāmīẕ yetişdirmişdir İstanbulda Ḥamīdiye ʿİmāreti Ḳāʾim-maḳāmı oldığı ve meşāhir-i ḫaṭṭāṭīn kemālāt-ı ḳarīnden bulundığı ḥālde altmış ṭoḳuz cemādīye'l-evvelīsinde irtiḥāl-i dār-ı beḳā idüb Ebū Eyüb Ḫālid bin Zeyd Enṣārī raẓiyallāhu ʿanh civār-ı maġfiret-i medārında Bostan İskelesi Ḳapusı ḫāricinde ṣadr-ı esbaḳ Ayaz Paşa

Türbesi ittiṣālinde medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh Küpeci-zāde merḥūm bizim Çömez bizim Çömez didigine mebnī Çömez Muṣṭafa Efendi dimekle şehret-şiʿār olmuş oldığını Fındıḳlılı ʿİsmet Beg rivāyet ider

Yazı Ḫᵛācesi Meḥmed Şefiḳ Begiñ Terceme-i Ḥāli

Mūmā ileyh es-Seyyid Meḥmed Şefiḳ Begiñ pederi mühimme ḳalemi ḫulefāsından Süleyman Māhir Beg ānıñ pederi daḫī ruʾesā ḳalemi kise-dārı Sabri Efendidir Şefiḳ Beg biñ ikiyüz ḳırḳ tārīḫinde panhāde-i ʿālem-i imkān olub pederiniñ ḳalemi olan Mühimme Oṭasına biraz devam baʿdehū Mūsiḳa-i Hümāyūna üstādı Ḳażʿasker Muṣṭafa ʿİzzet Efendi imām-ı şehr-iyārī olduḳdansoñra altmış bir tārīḫinde yazı ḫᵛācesi naṣb olduḳda Mūsiḳa-i Hümāyūnda şākirdānıñ keṣretinden-nāşı ḳalemine devāmı terk ve yazı meşḳiyle meşġūl olmuşdur yaʿni ḳalemindeki iḥrāz idecegi peder ve ceddinden mevrūṯ feyż ve teraḳḳīyi Mūsiḳa-i Hümāyūnundaki yazı meşḳ ve neşrine fedā itdi ise de Nāẓır Necib Paşa bu fedākarlığını ṭanımayub ve üstād-ı zamān oldığını bilemeyüb ġıyābından ~~maḳhūran~~ maġdūren teḳāʿüdlügüni icrā itdirmişdir piyasa pirince giderken evdeki bulġurdan olduḳ didigi gibi merḥūm bu ḥāle keder idüb bir buçuḳ sene ṣoñra yaʿni ṭoḳsan beş şubaṭınıñ yigirmi altıncı güni vāṣıl-ı raḥmet-i raḥmān olmuşdur

Merḥūmuñ ḫüzn-i vaṣfı iki cihetdendir birisi ḫidmet-i pādişāhīde ve neşr ve meşḳde daha arzusı var iken devr oldığına ~~Necib Paşa devr itdigine~~ birisidaḫī kendi şākirdi olan İmam Rıżā Efendiyi yerine ḫᵛāce naṣb itdigine

Lākin Rıżā Efendiniñ bu işden aṣlā ḫaberi ~~ḳusūdiyeti~~ olmayub bī-iḫtiyār oldığını faḳīre ṭoġrusı naḳl itdi merḥūm elli beş yaşında olub eyü ḫuylı güler yüzli ~~olan pādişāhımızıñ devām-ı ṣıḥḥat ve ʿāfiyetle salṭanat-ı hümāyūnuna duʿācı~~ esḥiyādan muḥibb-i ḫandān ~~risālet~~ aḥbābına ve daha arzu idenlere yazılar levḥalar yazar yalıñız muḥarrir faḳīrde celī ṣülüṯ taʿlīḳ ḫaṭlarıyla ṭoḳuz on ḳadar levḥası vardır ~~gerek~~ Mūsiḳa-i Hümāyūndan ~~ve gerek~~ sāʾir-i maḥāllerden çoḳ şākird yetişdirüb yazı meşḳine vücūdını vaḳf itmiş idi Mūsiḳa-i Hümāyūndaki şakirdānına ṭaḳım ṭaḳım ketebe icāzetleri virüb ~~ziyāfetleri sāye-i~~ sāye-i padişāhīde ketebe ḳıṭʿaları teẕhīb ve tezyīn ve żiyāfetler cemʿiyetler tertīb olunmasına muvaffaḳ olmuşdur ḫᵛācesi olan Ḳażʿasker Muṣṭafa ʿİzzet Efendiniñ hemen ṣānīsi gibi feyżli idi ẕāten peder ve vālidesi Beşikṭaşda Ḳılıç ʿAli maḥāllesinden olub muʾaḫḫaran

teʾehhül ile İstanbula naḳl itdi ṣoñra Ḳuruçeşmede Muḥsin-zāde ʿAbdullāh Begiñ yalısınıñ civārında bir küçük yalı aldı müceddeden taʿmīr itdi biraz daḫī oturdı idi teḳāʿüdlügi biñ ikiyüz ṭoḳsan dört Temmuzınıñ birindedir Yaḥya Efendi ḥażretleriniñ maḳberesinde kendi vālidesiniñ yanında medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten

[28a]

53

Muḥsin-zāde ʿAbdullāh Beg Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Biñ ikiyüz yetmiş üc tārīḫinde yazı ḫʷācesi Şefiḳ Bey Efendi Burusada vāḳiʿ cennet-mekān firdevs-āşiyān Yıldırım Beyazid Ḫān ~~ḥażretleriniñ~~ bina-gerdeleri olan Cāmiʿ-i Kebīriñ ḫuṭūṭunı taʿmir ve taḥrīrine meʾmūr buyuruldıġı cihetle ḥüsn-i ʿavdetlerine degin Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānından ḫʷastagān-ı ʿilm-i ḫuṭūṭ olan şākirdāna metnuʿ olaraḳ taʿlīm-i ḥurūf eylemek üzere mīr müşārun ileyhiñ şerīki Muḥsin-zāde ʿAbdullāh Beg Efendi muvaḳḳaten taʿyīn buyurılub üc buçuḳ sene ḳadar biʾl-vekāle ḥidmet-i meẕkūreye müdāvemet buyurmuşdur

Mīr müşārun ileyh ʿAbdullāh Begiñ pederi Meḥmed Beg ānıñ pederi Saʿid Beg ānıñ pederi Ṣadr-ı aʿẓam ʿAbdullāh Paşa ānıñ pederi Ṣadr-ı aʿẓam Ḳāʾim-maḳam Ḥasan Paşa bu Ḥasan Paşa firārī şöhretiyle meşhurdur mūmā ileyh ʿAbdullāh Beg aḫlaḳ-ı ḥamīdeye māliḳ güler yüzli mihman-nüvaz ~~müsafir~~ sāḥil-ḫānelerinden müsāfir eksik olmaz ~~bu cihetle ẕāt-ı ḫandan olub aṣil-zādelik āṯārı olan aḫlaḳ-ı ḥamīde kendüsünde mevcūddır güler yüzli eyü ḫuylı mihman nüvaz cennet niʿmetleri mebẕūl müsāfir sāḥil ḫānelerinden eksik olmaz~~

Bāb-ı ʿĀlīye devām ider idi el-ān sāḥil-ḫānelerinde yazı ile meşġuldür

Cenāb-ı ḥaḳ ve ḥāfıẓ-ı muṭlaḳ celle ve ʿalā ḥażretleri rasūl-i ekrem ve ḥabīb-i muḥterem ~~ḥabib-i ekremi~~ Muḥammed Muṣṭafā ʿaleyhi ve ālihiʾs-selām efendimiz ḥażretleriniñ ḥürmetine muḥāfaẓa buyursun bir daḫī emṯālini göstermesün o vaḳit Bursada vāḳiʿ olan zelzele eṯnāsında Ulu Cāmiʿ-i Şerīfiñ çoḳ yerleri yıḳılub ḫarāb oldıġından Sulṭan ʿAbdüʾl-Mecīd Ḫān merḥūm mücedded ṣūretinde cedd-i aʿlāsınıñ binā-gerdesi olan cāmiʿ-i şerīfiñ taʿmirini ~~taʿmir idüb buyurmasını~~ arzu buyurur ve yazılarını yazmaġa Şefiḳ Beg merḥūmı kendi ẕāt-ı şāhānesi ḥużūr-ı şāhānesine çaġırub kendüsi taʿlīmāt virerek Bursaya gönderir Şefiḳ Beg daḫī orada üc buçuḳ sene ḳadar cāmiʿ-i şerīfiñ yazılarından ḳalmış olanlarını

taʿlīmāt-ı şāhāne vechi üzere ḳadīm-i resmini yüz çıraḳ heyʾet-i aṣliyesi üzerine ve hic ḳalmamış olanlarını kendi bildigi gibi güzel diḳḳatli çalışub yazmışdır ferman buyurur Bursaya gönderir muḥsin-zāde ʿAbdullāh Bege şevketlü kerāmetlü pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretleri reʾīsü'l-ḫaṭṭāṭīn mesnedini ve ücünci rütbeden bir ḳıṭʿa nişān-ı Mecidī iḥsan-ı şāhāne buyurmuşdur fī 14 Şaʿbān 1301

İmam Rıżā Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Şefiḳ Beg merḥūmdanṣoñra Şefiḳ Beg merḥūmuñ şākirdi ve Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ imamı Rıżā Efendi ṭoḳsan dört Temmuzunda yazı ḫᵛācesi naṣb olmuşdur mūmā ileyh es-Seyyid el-Ḥāc Ḥasan Rıżā Efendi Mūsiḳa-i Hümāyūn neferliginden yetişüb pederi Varna ~~eşrāf~~ ḫānedānından ve ṭarīḳat-ı ʿaliyye-i Bektaşiye ricālinden es-Seyyid Aḥmed Naẓif bin es-Seyyid Ḫāfıẓ İbrāhim bin es-Seyyid Ḫalildir Varnada Bülbülci Oġulları dimekle meşhur bir ḫānedān-ı ḳadim olub biñ ikiyüz ḳırḳ dört tārīḫi Varna bozġununda yaʿni Rusya Varnayı o vaḳit istīlā itdiginde ve Varnanıñ iç ḳalʿa ṭış ḳalʿa ~~munṭaẓam ṣūretde~~ metīn ve müstaḥkem ḳalʿaları olub ānları żabṭ itdikdenṣoñra baġçe olub ~~ḳalʿaları~~ kāmilen ber-hevā idüb Varnayı devled itdigi tārīḫ Der-saʿādete hicret idüb ḫayli meʾmūriyetlerde istiḫdām olunmuş mūmā ileyh Rıżā Efendi altmış beş tārīḫinde Üsküdarda panhāde-i ʿālem-i şuhūd olub üc senedenṣoñra İstanbula naḳl ve yetmiş ikide ḫaṭṭ-ı ṣülüse bedʾ ile dört beş yazı ḫᵛācesi efendilerden meşḳ ve seksen ikide Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayd ve çırāġ olub Şefiḳ Beg merḥūmdan meşḳ ve teʿallüm ve esrār-ı ḫaṭṭı āndañ lāyıḳıyla aḫẕ ve taḥṣīl itmiş olmaġla kendüsüne Şefiḳ Begi aṣıl ḫᵛāce ittiḫāẕ itmişdir biñ ikiyüz seksen dörtde üstādı olan Şefīḳ Beginñ himmetiyle on yedi nefer şürekāsıyla berāber sāye-i şāhānede Mūsiḳa-i Hümāyūnda ketebe alub ḫᵛācesiniñ daʿvāt-ı ḫayriyesine maẓhar olmuşdur büyük ḫᵛācesi olan Ḳażʿasker Muṣṭafa ʿİzzet Efendiden daḫī bir ḳac meşḳ almışdır

Ḫaṭṭaṭ Mülāzım ʿAlāʾü'd-din Beginñ Terceme-i Ḥālidir

Mūmā ileyhiñ pederi Ḳasṭamonı ḥavālīsinde İvrāniye Ḳaryesinden ve tüccar ṣınıfından Molla ʿÖmer oġlu ʿOṣman reʾīs olub tüccar sefīnesiyle bir ay ticāret Çerkistāna ʿazīmetinde ẕāten kendüsünüñ diyār-ı āḫirde iki zevcesi oldıġı ḥālde Çerkistanda nisā-yı Çerākeseden birisini daḫī tezevvüc birle mūmā ileyh ʿAlāʾü'd-din Beg orada biñ ikiyüz altmış ṭoḳuz senesinde tevellüd itmiş bir senedenṣoñra pederi ve vālidesi Çerkestandan

İstanbula ʿazīmet itdikden biraz vaḳit mürūrunda pederi irtiḥāl ider andañṣoñra ʿAlāʾü’d-din Beg Çerkes māderiyle berāber Refīʿa Sulṭan ḥażretleriniñ dāʾire-i devletlerine alınur oradan yetmiş altı senesinde Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayıd ve çıraġ olub Mūsiḳa-i Hümāyūnda sazını noṭasını taḥṣīldenṣoñra ʿArabī ḫᵛācesi Meḥmed Rāsiḫ Efendiden Ḳāfiyeye ḳadar ders görür ve yazı ḫᵛācesi Meḥmed Şefiḳ Begden nesḫ ve ṯülüṯ ve celī ḫaṭlarını meşḳ ile Mūsiḳa-i Hümāyūndan sāye-i şāhānede ketebe almaḳ şerefine nāʾiliyetle ḫaṭṭāṭīn-i kirām zümresine şeref-i iltiḥāḳ bulunur ṭoḳsan iki senesinde eṯvāb emāneti muʿavinligine meʾmūr ve ṭoḳsan beş senesinde mülāzım naṣb olmuşdur

İşbu biñ ücyüz iki senesi pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü’l-Ḥamīd Ḫān efendimiz Beşikṭaş cāmiʿ-i şerīfini taʿmir ve termim ve nakş ve tersim buyurduḳlarında cāmiʿ-i şerīfiñ yazılarını ʿAlāʾü’d-din Beg yazmışdır ve Üsküdarda Nuḥ ḳuyusı civārında Ḫazīnedār ustanıñ müceddeden inşā buyurduḳları ~~Kargir ḳubbeli ve ṭaş mināreli~~ cāmiʿ-i şerīfiñ yazılarını daḫī ʿAlāʾü’d-din Beg yazmışdır

Ve Mūsiḳa-i Hümāyūn yazı ḫᵛāceliginde imam Rıżā Efendiye muʿavindir Yıldız Sarāy-ı Hümāyūnuñ cānib-i şarḳında pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü’l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretleriniñ inşā buyurduḳları Orḫāniye nām-ı ḳışla cāmiʿ-i şerīfiniñ yazılarını daḫī ʿAlāʾü’d-din Beg yazmışdır

[28b]

54

Ḥāfıẓ Ḥüsāmü’d-din Efendi

Ḥāfıẓ Cenāb Efendi

Ḥüffāẓ-ı Ḳurʾān-ı Kerīm

Mūsiḳa-i Hümāyūnda mūsiḳaca veẓāʾif-i maḫṣūṣası olan ~~gerek~~ noṭasını ~~gerek~~ sazını ögrenüb ḫidmāt-ı meʾmūresini edā ve īfā itdikdenṣoñra ḥıfẓa çalışub ḥāfıẓ-ı Ḳurʾān-ı Kerīm olanlarıñ esāmīleri ~~beyān olunur~~

Ḥāfıẓ Nūri Efendi | İmām Ḥāfıẓ el-Ḥāc Rıżā Efendi | Ḥāfıẓ el-Ḥāc Ṭayyar Efendi | Ḥāfıẓ Lüṭfi Efendi | ʿayn Ḥāfıẓ Muṣṭafa Efendi | Ḥāfıẓ Rıfʿat Efendi | ʿayn Ḥāfıẓ Tevfīḳ Efendi | Ḥāfıẓ Naẓmi Efendi

Cenāb Efendi | Ḥüsāmü’d-din Efendi

Ḥāfıẓ Ḥaḳḳı | Ḥafıẓ Oṣman | Ḥāfıẓ Ḥacı | Yüzbaşı İbrāhim Beg Ḥāfıẓ | Müʾeẕẕin-i Şehriyārī Ḥāfıẓ | bu daḫī İsmāʿil Ḥāfıẓ | bu daḫī Ḥāfıẓ | Ḥāfıẓ Aḥmed | Ḥāfıẓ Seyyid

Efendi Efendi Seyfi Efendi Müʾezzin-i Şehriyārī Çavuş Ḥakkı Beg Efendi Enderūnī Ḥasan Efendi Efendi Aġa

Ḥāfıẓ Nūri Efendi Mūsiḳa-i Hümāyūnda Ḳurʾān-ı Kerīm ḫᵛācesidir Ḥāfıẓ Lütfi Efendi daḫī muʿavindir Ḥāfıẓ Ṭayyar Efendi hem ḥāfıẓdır hem ḳurrādırdandır sebʿa ve ʿaşara ḳırāʾatlarını Ḥamāmī-zāde Ḥāfıẓ Emīn Efendiden ve taḳrīb ḳırāʾatini Ortaköy Cāmiʿ-i Şerīfi müʾezzini Bülbül-zāde Ḥāfıẓ Meḥmed Efendiden aḫzitmişdir Bu Ḥāfıẓ Ṭayyar Efendiniñ ve ḳırāʾat cemʿiyyeti Beşikṭaş Cāmi-i Şerīfinde icrā olunmuşdur eṭraf maḥāllelerden baʿżı ḳābilān ve müstaʿdān Mūsiḳa-i Hümāyūn daʾiresine ʿArabī Fārisī oḳumaġa geldikleri gibi gelürler Ḳıraʾat teʿallüm iderler bu Ḥāfıẓ Ḥacı Ṭayyar Efendi mūsiḳaca kendi sazını çaldıḳdanṣoñra eyü kemençe daḫī çalar güzel ḥicāzī naġmeler yapar idi ṣoñradan naṣılsa yalıñız kendi ḫidmeti olan mūsiḳa sazına devām idüb kemençeyi terk itdi muḥarrir faḳir mūsiḳadan leẕẕetyāb oldıġımdan efendi mūmā ileyhe kemençe içün oldıġım içün ḥāżır ögrenilmiş ele getürülmüş bir güzel sazı terk itdigine kāʾil olamadıġından olamadıġımiçün göñül eglencesi olur terk itmemeliydi dinildi ise de teʾsīr peẕīr olamadı İmam Rıżā Efendi Ḥāfıẓ Nūri Efendiden Ḥıfẓa çalışub Ḥāfıẓ olmuşdur

Ḫuṭūt-ı Metnūʿa

Mūsiḳa-i Hümāyūnda ṣülüṣ nesḫ taʿlīḳ celī riḳʿa yazılarını eyü yazanlar vardır İmam Rıżā Efendi silk-i meẕkūrda baş ḫaṭṭaṭdır ʿAlāʾü'd-din Beg ikinci ḫaṭṭaṭdır bunlardan ṣoñra daha eyü yazanlar mevcūddur riḳʿa ḫaṭṭını yazan ḫayli vardır imam Ḥacı Rıżā Efendi ḫuṭūṭ-ı metnūʿayı güzel yazar ise de nesḫde şöhreti oldıġından eṭrāf maḥāllerden maḥālle ve maḥalden gelüb meşḳ alurlar ʿAlāʾü'd-din Beg Efendi daḫī keẕāllik her nevʿ yazıyı güzel yazar amma celīde şöhreti vardır o daḫī eṭrafdan gelen ṭālibīne meşḳ virir bu cihetlerle Mūsiḳa-i Hümāyūn sāyeʾi şāhānede bir medrese-i ʿumūmiye ve mekteb-i ʿirfāniye gibidir heyʾetini giymişdir heyʾetini giymişdir

[katlanmış] el-İmam Ḥasan rażiyallāhu teʿālā ʿanhu ibn-i Ebī Ṭālib kerremallāhu veche ve rażiyallāhu teʿālā ʿanh ketebtü ve ḳad eyḳantü inne yedeyī tefnā ve yebḳā kitābühā eyā ḳārie ḫaṭṭi'l-leẕī ḳad ketebtühü tefekker fī yedī ve mā ḳad eṣāberā

[katlanmış]nī ḥażret-i İmam Ḥasan efendimiz buyurıyor rażiyallāhu ʿanh efendimiz buyurıyor ben yazıyı yazdım ve taḫḳīḳ bildimki benim elim fānī olur ve o elimiñ yazdıġı

yazılar bāḳī ḳalur ey benim yazdığım yazıyı oḳuyan tefekkür ile benim elimi ve elime işābet iden fānīligi

el-İmām-ı Ebū Ḥanīfe-i Kūfī Lā tüḳarmiṭ ḫaṭṭake in şiḫte teẕum ve in mütte teştüm yaʿni yazıyı ince yazma zīrā iḫtiyar olursuñ nādim olursuñ ve eger olursañ sogülürsüñ yaʿni bu yazıyı böyle ince oḳunmaz neye yazdıñ deyü eliñe sögerler

[29a]

55

Süver-i Hümāyūn-i Ḫıtan

Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūmuñ ʿaṣrında vāḳiʿ ~~gününde~~ olan süver-i ḫıtan biñ ikiyüz seksen yedi Rebīʿü'l-evvelinde yigirminci ~~ve seksen altı~~ Ḥazīranınıñ sekizinci dūşenbe güni saʿat ~~üçde~~ üc ḳarārlarında bedʾ olunub ~~bedʾ idüb~~ on yedi gün imtidād itmişdir Ṭolmabaġçe civārında Gümüş Ṣuyı Ḳışlasında Mūsiḳa-i Hümāyūn ve Ḫademe-i Ḫaṣṣa daʾirelerinde etfāliñ ḫıṭānı icrā buyurılub Ṭolmabaġçe meydānında at canbazānı vesāʾir oyun-bazān icrā-yı hüner ve gicelerinde envāʿ fişenkler ~~daḫmeler maytablar~~ eşʿāl ve endāḫt olunub ip canbazānınıñ menzil ipi Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ oturdığı ḳışlanıñ öñündeki seddiñ aşağısına ḳurulub seddiñ üzerine daḫī iki ḫayma-i kebīre ḳuruldı biri Ṣadr-ı aʿẓam-ı Esbaḳ Şirvānī-zāde içün digeri sāʾir vükelā ve ricāl-i devletiñ seyr ve temāşāsına maḫṣūṣ ve ḫıtānı icrā buyurılan şeh-zādegān-ı necābet-i ʿünvan Ṭolmabaġçe Meydanına küşād olunan Sarāy-ı Hümāyūnuñ büyük ḳapusunuñ yemīn ve yesārındaki iki ʿaded ḳuleler tefrīş ve tezyīn olunub oyun-bazān ve canbazānı ~~hünerlerini ve cemʿiyeti~~ o cihet-i süveri oralardan seyr ve temāşā buyurdılar Mūsiḳa-i Hümāyūn daḫī iki üc ṭaḳım olub baʿżısı ḥużūr-ı cenāb-ı şāhānede baʿżısı şeh-zādegān-ı ḥażerātınıñ ḥużūrunda baʿżısı oyun-bazān nezdinde neġamāt-efzā ~~oldılar~~ olmuşlardır

Sulṭan müşārun ileyh merḥūmuñ ~~ileyhin~~ şeh-zādeleri Yūsuf ʿİzzü'd-din Efendi ve Maḥmūd Celālü'd-din Efendi ve Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm şeh-zādegān-ı necābet ʿünvānından ~~şeh-zādegānından~~ Süleyman ve Vaḥdü'd-din Efendi Ḥażerātınıñ emr-i ḫıtān-ı mesnūneleri icrā buyurulmuşdur

~~Çırağan Sarāyına~~ Naḳl-i hümāyūn

Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz merḥūm ~~bu şimdiki~~ Çırağan Sarāy-ı Hümāyūnunuñ inşāsını itmām buyurduḳdanṣoñra biñ ikiyüz seksen sekiz Mayısınıñ altıncı cumʿa irtesi güni Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnundan ṣayfiye olaraḳ bir defʿa naḳl-i hümāyūn buyurub üc dört ay aramsāz-ı ikbal buyurulduḳdanṣoñra şitaʾiye içün yine Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnuna ʿavdet buyuruldı Mūsiḳa-i Hümāyūn içün orada daha bir maḥāll-i maḫṣūṣ buyurulmamış oldığından ~~buyurulmadığından~~ yine Gümüş Ṣuyı Ḳışlasından aḫşamları bazar ḳayığı ile Çırağana gelinür bir kere Nevbet-i Sulṭānī icrā olunur yine bazar ḳayığı ile ʿavdet olunur idi

Süver-i Pür-Sürūr-ı Hümāyūn-i Ḫıtan

Velīniʿmet-i bī-minnetimiz şevketlü merḥametlü pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Hān efendimiz ḥażretleriniñ ʿaṣr-ı Hümāyūnları bulunan ~~işbu~~ biñ ücyüz senesi Ẕi'l-ḥiccesiniñ yigirmi yedinci ~~ve biñ ikiyüz ṭoḳsan ṭoḳuz senesi~~ Tişrīn-i evveliniñ on yedinci düşenbe güni dört saʿat ḳırḳ daḳīḳada mesʿūden ~~mebrūken~~ müteyemminen bedʾ buyurılan ḫıtān-ı mesnūn cemʿiyet pür-meymenet necl-i aṣīl-i cenāb-ı ḫilāfet-penāhī necābetlü Meḥmed Selīm Efendi ḥażretleri ve merḥūm Burhānü'd-din Efendi ḥażretleriniñ maḫdūm-ı mükerremi necābetlü Meḥmed Tevfiḳ Efendi ḥażretleri Yıldız Sarāy-ı ʿālīsinde ve merḥūm Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫānıñ şeh-zādegānından necābetlü Şevket Efendi ḥażretleri Malṭa Ḳaṣr-ı Hümāyūnunda ve necābetlü Mecid Efendi ve Seyfü'd-din Efendi ḥażerātı Ferʿiyyede kendi dāʾire-i fāḫirelerinde ve necābetlü Reşad Efendi ḥażretleriniñ maḫdūm-ı mükerremleri Żiyāü'd-din Efendi ḥażretleri Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnunda vāḳiʿ efendiler ḥażerātınıñ dāʾire-i fāḫirelerinde emr-i ḫıtān-ı mesnūnları mükemmel ve muṭanṭan oyunlar ḥoḳḳabazlar çalġılar ile ~~süver-i pür-sürūrları~~ icrā buyurulmuşdur eṭfāl-i ahālī-i ḫilāfet-penāhī daḫī sāye-i merāṣimvāye-i cenāb-ı cihānbānīde emākin-i müteʿaddidede yaʿni Mūsiḳa-i Hümāyūn Ḳışlasında ve Dārü'ş-Şafaḳa Mektebinde vekil-ḫāne ve Selīmiye Ḳışlası ḫasta-ḫānesinde oyunlar eṭʿimeler elbiseler ʿaṭiyyeler iḥsānıyla bā-kemāl mesār-ı bī-şümār icrā buyurulmuşdur bu emākin müteʿaddidede icrā buyuruldığı ~~kerāmetce olmuşdur~~ zīrā maḥāll-i vāḥidde icrā buyuruldığı ḥālde ~~buyurulmuş~~ bi-eyyi ḥālin ġalaba ve izdiḥāmı ve eṭfāl ve ahālīniñ bī-ḥużūr ve bī-ārām olmalarını ~~bī-rahat olmasını~~ mūcib

olacaġı bī-iştibāh ~~bu daḫī veli'n-niʿmet efendimiziñ muvaffaḳiyet-i mülūkāneleri cümle-i cemīlesindendir~~ işbu süver-i hümāyūn dūşenbe ṣalı çārşanba pinşenbe cumʿa günleri yaʿni beş gün imtidādı olmuşdır Mūsiḳa-i Hümāyūn daḫī emir ve fermān buyurılan maḳamlarda icrā-yı neġamāt itmişdir

[29b]

56

Neẓāret ve İdāre

Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ḳırḳ sekiz tārīḫine gelinceye ḳadar neẓāret ve idāresi baş mā-beynci Ser-kātibi Muṣṭafa Efendiniñ idi ki bu Muṣṭafa Efendiniñ ḳırḳ sekiz tārīḫinde bā-rütbe-i vezāret ʿuhdesine Tırḥala vāliliği tevcīhiyle Muṣṭafa Paşa olub Sarāy-ı Hümāyūndan infiṣāli vuḳuʿ buldı bu ḳırḳ sekiz tārīḫine ~~gelinceye~~ ḳadar Mā-beyn-i Hümāyūn feyż-i meşḥūn içün cānib-i ʿāliyeye maḫṣūṣ olan kitāb-ı feżāʾil-maāb ~~ketebesi bāb-ı ʿālīden intiḫāb olunmayub~~ Enderūn-i Hümāyūnuñ oḳur yazarlarınıñ ~~ḳābilān~~ müstaʿdānından intiḫāb buyurılur ~~olunur~~ idi Ser-kātibi Muṣṭafa Paşanıñ tārīḫ-i meẓkūrda infiṣālindenṣoñra bundanböyle ~~Mā beyn i Hümāyūn ketebesi~~ bāb-ı ʿālīden intiḫāb buyurılur oldı

Ḳırḳ sekizden elli ikiye ḳadar neẓāret ve idāre-i Mā-beyn-i Hümāyūn ve ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne müşīri Firārī Aḥmed Paşa ve Ferīḳi Fetḥi Aḥmed Paşaya ḥavāle buyuruldı ~~lmış idi~~ ḥattā ḳırḳ sekizde silk-i meẓkūruñ muʿāmelāt ḳalemiyesi daḫī ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne yoḳlamasına ḥavāle buyuruldıġı yuḳaruda beyān olundı idi

Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫan ḳırḳ sekizde bālāda beyān olundıġı üzere Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ lalalıḳ ʿacemīlik uṣūl-i ʿatīḳasını laġv ile niẓām-ı tertībine vażʿ buyurub ~~ḳoyub~~ uṣūl-i ʿaskeriyeyi teʾsīs buyur~~lurdılar~~dılar Mā-beyn-i Hümāyūnlarınıñ idāre-i ḳadīmesini daḫī taġyīr ve tebdīl ile ḳalıb uṣūl-i cedīdeye ifraġ buyurub Mā-beyn-i Hümāyūn müşīri ve ferīḳ naṣb ve taḫṣīṣ buyurmuşlar idi elli iki evāḫirinden elli dörde ḳadar ~~silkiniñ~~ neẓāreti Dāmād-ı Şehriyārī ve Mā-beyn-i Hümāyūn Müşīri Saʿid Paşaya ḥavāle buyuruldı

Elli dörtde bālāda beyān olundıġı üzere Sulṭān Maḥmūd Ḫān merḥūm ḫademe-i riḳāb-ı Hümāyūnını Mūsiḳa-i Hümāyūnuna ilḥāḳ buyurduḳda her iki silkiñ neẓāretlerini kemā fi's-sābıḳ Baş Mā-beynci Rıżā Efendiye ḥavāle buyurdı cennet-mekān Sulṭān ʿAbdü'l-

Mecīd Ḫān merḥūmuñ cülūs-i hümāyūnı olan elli beş tārīḫinde Rıżā Efendi Rıżā Paşa olub Mā-beyn-i Hümāyūn müşīri naṣb oldı ve neẓāret-i meẕkūre yine kendüsünde ibḳā buyuruldı altmış birde Rıżā Paşanıñ ser-ʿaskerligiñden infiṣālindenṣoñra nezāret ve idāre Ser-ʿasker Süleyman Paşaya ḥavāle buyuruldı Süleyman Paşa silkine meclisler tertīb buyurub ve şāverahüm fi'l-emr āyet-i kerīmesiniñ meʾal-i şerīfiyle ʿamel buyurmuşlardır

Ve ḥattā oraya yaʿni Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnunda Mūsiḳa-i Hümāyūn dāʾiresiniñ birinci żābiṭi Ḫalil Begiñ oṭasına teşrīf buyurub silkiniñ cümle żābiṭānını ḥużūrına celb ile dīvān ve tenbīhāt buyurdı ve orada minder üstünde bir yazı çekmecesi olub o çekmeceden temṯīl ile öyle taʿrīf buyurdılar ki işte şimdi şu çekmeceniñ bāña nāẓır olan cihetini ben görürüm cihāt-ı ṣelāṣesidaḫī sizlere nāẓırdır sizler getürürsiñiz bu cihetiniñ birini ben ḫaber viririm diger cihetleriniñ aḥvālini de sizler ḫaber virirsiñiz deyü meclis-i meşveretiñ lüzūmuna ve muḥassenātına dāʾir bir güzel temṯil ve taʿrīf buyurduḳları Esbaḳ Eṣvab Emīni Ṣıdḳı Efendiniñ ḫaṭırında ḳalmış oldıġından eṣnā-yı suʾāl-i ʿācizīde aḫbār itmişlerdir

Altmış ikide neẓāret ve idāre Ser-ʿasker Ḫüsrev Paşaya ḥavāle buyurılub ~~ḥattā altmış iki Ṣaferinde muḥarrir faḳīri mülāzım naṣb oldıġı vaḳitde İstanbula Bāb ı Serʿaskeriyeye żābıta Ḫalil Beg götürdi Ḫüsrev Paşanıñ ḥużūrunda ṣom altun rubuʿı miḳdār-ı maḥāllī elmas muraṣṣaʿ Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ mülāzımlık nişānını taʿlīḳ-i seniyye-i bendegū ile mülāzım naṣb buyurdılar o vaḳit Mūsiḳa-i Hümāyūnda dört yāḫud beş mülāzım var idi naṣbdanṣoñra Ḫüsrev Paşa faḳīre o vaḳit pādişāha güzel ḫidmet idiñ inşā'allāhu teʿālā sāye-i şāhānede daha aʿlā olursıñız deyü naṣīḥat ve duʿā buyurmuş idi~~ altmış ücde ~~neẓāret ve idāre~~ yine ser-ḳurenālıḳ maḳāmına ḥavāle buyuruldı o vaḳit Ser-ḳurenā Ḫamdi Beg idi muʾaḫḫaran Ḫamdi Paşa oldı maʿaş ve elbise ve levāzımāt-ı sāʾirelerinīñ mīʿād-ı iʿṭāsı ḥulūlünde silkinden her silkiñ tanẓīm ve taḥrīr itdigi istidʿallerini ser-ḳurenālıġa maḳām-ı ser-ʿaskeriyeye taḳrīr buyururlar

~~Mīr-livā İbrāhim Paşa merḥūm Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūmuñ şeh-zādeliginde etbāʿīsi imiş mine'l ḳadīm Enderūn i Hümāyūnda çocuḳlardan efendi etbaʿīleri olub şeh-zādegān ḥażerātları gündüzleri ḫidmet iderler imiş İbrāhim Paşa mülāzım iken bir iltifāt-ı şāhāne ile sürūr olmasını ḫāḳān ı müşārun ileyh arzu buyurdıġından müceddeden yüzbaşı~~

~~naṣb olmasına irāde-i seniyye buyurur ānıñ yerine faḳīri baş çavuş bulundıġımdan mülāzım yapmaḳ içün İbrāhim Paşa ile faḳīri berāber Çıraġandan żābiṭimiz Halil Beg bir ḳayıġa bindirir faḳir o vaḳit ṣordum nireye gidiyoruz deyü Ḫalil Beg İstanbula nikaḥa gidiyoruz deyü laṭīfe itdi raḥmetullāhi ʿaleyh~~

[30a]

57

Sāye-i Pādişāhīde İḥsan Buyurulan Eṭʿimede Ravġan-ı Çervişiñ Ravġan-ı Sādeye Taḥvīli

Biñ ikiyüz altmış iki senesi Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūmuñ ḥużūr-ı şāhānesinde bir aḫşam orkestra mūsiḳası icrā-yı naġamāt iderken ~~bezirgānına iltifāt-ı şāhāne buyurulmaḳ üzere~~ orkestra mūsiḳası ṭarafına ~~ṭoġru~~ ṭoġru ve teşrīf-i şāhāne buyururlar o vaḳitleri on iki yaşında bulunan Meḥmed Ṣaḫ Beg ḳullarına iltifāt-ı şāhāne ~~olmaḳ~~ buyurulmaḳ üzere çocuḳ seniñ adıñ nedir buyururlar cevābında efendim Meḥmed Ṣaḫ ḳuluñuzdur dir laṭīfe-i şāhāne ḳabīlinden olmaḳ üzere ay sen nereniñ şāḫısıñ buyururlar çünki he ile şāh pādişāh maʿnāsına ḫā ile ṣāḫ aġacıñ kökünden bir sürgün maʿnāsına oldıġı müsellem ise de Meḥmed Ṣaḫ Beg o vaḳit cevāba cesāret idemiyüb ~~amma lafıẓda hāmīdir ḫāmīdir pek olḳadar tefrīḳ olunamadıġından ve Meḥmed Ṣāḫ Begiñ o vaḳit oralara maʿlūmātı olamadıġından~~ yine kendi ẕāt-ı şāhāneleri hā pederinden bir cenāḥ bir cenāḥ buyururlar āndanṣoñra sen ne żaʿıfsın sen pilav yimeyor mısıñ buyururlar ānıñ üzerine birinci żābiṭ Biñbaşı Ḫalil Efendi nezd-i şāhāneye ṭoġru bir iki ḫaṭve daha teḳarrüb ider de efendim cenāb-ḥaḳ vücūd-ı hümāyūnuñuza ṣıḥḥat ve ʿāfiyet iḥsān buyursun doḳtorlar pilav yimege iẕin virmiyorlar dir ẕāt-ı şāhāneleri niçün buyururlar Ḫalil Beg cevābında efendim yemeklerimiziñ yaġları çerviş yaġı oldıġından mūsiḳacılarıñ gögsüne ṭoḳunur diyorlar dir bunuñ üzerine ẕāt-ı şāhāneleri döner arḳasından gelen Ser-ḳurenā Ḥamdi Bege yarın ṣabaḥ bunı ʿaḳlıma getür buyururlar irtesi güni ʿināyeten ve kemāl-i merḥameten ravġan-ı sāde olmasını irāde buyururlar Mūsiḳa-i Hümāyūn yemekleriniñ yaġı mine'l-ḳadīm sāye-i şāhānede yine ravġan-ı sāde olub biñ ikiyüz elli dört tārīḫinde Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Hümāyūn ile birleşdigi ṣırada ravġanı çervīşe taḥvīl olmuş idi bu ḥāle naẓarañ Mūsiḳa-i Hümāyūn yemekleriniñ yaġları sekiz sene ḳadar ravġan-ı çervīşe olmuş oldı bu ṣūretde merḥametli pādişāh-ı ʿarīż ve ʿamīḳ mülāḥaẓa

buyururlar da neḳadar Ordū-yı Hümāyūnları varsa Anaṭoli ʿArabistan Rumili vesāʾire gibi bunlardaki ʿAsākir-i Şāhāneleri sāye-i hümāyūnlarında ravġan-ı sāde tenāvül idüb yalıñız Der-saʿādet ordū-yı Hümāyūnlarınıñ ʿAsākir-i Şāhāneleri ravġan-ı çerv̄iş tenāvül idiyorlar bu ise muvāfıḳ-ı ʿadl ve inṣāf degildir buyururlar da Der-saʿādet ordū-yı Hümāyūnundaki ʿAsākir-i Şāhānelerin̄iñ daḫ̄i yemekleriniñ yaġlarını ravġan-ı sādeye taḥv̄il olmasına irāde buyururlar

Allāhu teʿālā ḥażretleri pādişāh-ı maġfūr müşārun ileyhi ʿarş-ı aʿlānıñ gölgelerinde sāye-bān buyurub o yatdıḳca ḥālā er̄ike-pirāy-ı salṭanat-ı ʿOs̱mān̄i ve z̄inet-i baḫş̱ā-yı ser̄ir-i cihan-bān̄i olan veli'n-niʿmetimiz pādişāhımız şevketlü sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretlerini muḳārin-i kemāl ṣıḥḥat ve ʿāfiyet ve muvaffaḳiyyet buyurub ʿömr-i hümāyūnlarını müzdād ve ferāvān buyursun āmīn

Tecdīd-i Aġa-i Ḫasta-ḫāne

Ḫastalar aġası mülāzım Reşid Efendi altmış bir tār̄iḫinde teḳāʿüd olub yerine Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne müteḳāʿid̄ininden Aḥmed Aġa Ḫastalar aġası naṣb olmuş idi lākin aġa-i mūmā ileyh selefi Reşid Efendi gibi ḥüsn-i idāreye muvaffaḳ olamadığından selefi Reşid Efendiniñ yine kemā fi's-sābıḳ Mūsiḳa-i Hümāyūn ḫasta-ḫānesine müdīr naṣb buyurulmasını daḫ̄i o aḫşam Biñbaşı Ḫalil Efendi ḫākpāy-i şāhāneye yine min ġayri resmin ʿarż ve ~~ricā~~ istirḥām ve ricā itmiş oldığından āña daḫ̄i müsāʿade ~~idilmişdir~~ şāhāne buyurulmuşdur

~~Allāhu teʿālā ḥażretleri pādişāh-ı maġfūr müşārun ileyhi ʿarş-ı aʿlānıñ gölgesinde sāye-bān buyurub o yatdıḳca ḥālā er̄ike-pirāy-ı salṭanat-ı ʿOs̱mān̄i ve z̄inet-i baḫş̱ā-yı ser̄ir-i cihan-bān̄i olan veli'n-niʿmetimiz pādişāhımız şevketlü Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretlerini muḳārin-i kemāl-i ṣıḥḥat ve ʿāfiyet ve muvaffaḳiyyet buyurub ʿömr-i hümāyūnlarını müzdād ve ferāvān buyursun āmīn~~

[30b]

58

Otuz Ḳırḳ Senedenberū Sābıḳ ve Lāḥiḳ ve Ḫāric ve Dāḫil Olaraḳ Tiyatroya Dāʾir Olan Oyunları Beyān-ı Bezirgān

~~Tiyatroya Dāʾir Olan Oyunları Beyānlar~~

Müteḳāʿid Ḳāʾim-maḳām Canbaz Yāver Beg

Merḥūm Ḳāʾim-maḳām Meḥmed Beg

Merḥūm Ḳāʾim-maḳām Maḥmud Beg

Mīr-alay Meḥmed Şaḥ Beg

Mīr-alay Neşʾet Beg

Mīr-alay Ḫurşid Beg

Mīr-alay Remzi Beg

Merḥūm Ḳāʾim-maḳām ʿĀṭıf Beg

Merḥūm Mīr-alay ʿİzzet Beg

ʿAskere naḳil iden Ḳāʾim-maḳām Ḳadri Beg

Ḳāʾim-maḳām ~~Binbaşı~~ Sırrı Beg

Merḥūm Binbaşı Ḥalim Beg

ʿAskere naḳil iden Binbaşı Neşʾet Beg

Ḳāʾim-maḳām ~~Binbaşı~~ Ḥilmi Beg

Yüzbaşı Rıfʿat Beg

Ḳolaġası ~~Yüzbaşı~~ Rüşdi Aġa

Yüzbaşı ~~Mülāzım~~ İsmāʿil Beg

ʿAskere naḳil iden Ḳāʾim-maḳām ʿAli Beg

Ḳolaġası İbrāhim Efendi

Binbaşı Taḥsīn Beg

Onbaşı İḥsan Beg

Mülāzım-ı Şāḥ ~~Çavuş~~ Fuʾad Beg

Şıraçavuşı ~~Onbaşı~~ Ḥalim Beg

Onbaşı Sāmi Beg

Cüce Muṣṭafa Efendi

Ṭaḳım Çavuşu ~~Onbaşı~~ Nūri Beg

Ḫayri Beg ʿayn

ve ġayruhum

Curacı Ḳolaġası Meḥmed Beg

Teḳāʿüd Yüzbaşı Sālim Beg

Merḥūm Ḳolaġası Kemancı İbrāhim Beg

Merḥūm Canbaz Mülāzım ʿĀrif Aġa

Hāşim Beg

Mūmā ileyhimden herbirerleri mūsiḳaca olan sazını ve noṭasını ve veẕāʾif-i aṣliyelerini taḥṣīl ve īfādanṣoñra tiyatroya dāʾir ḳomedya ve pantomima ve dansı ve sāʾire gibi oyunlarıdaḫī alafranġalardan daha ziyāde nümāyişli olaraḳ icrā itmekdedirler ḫuṣūṣiyle Canbaz Yāver Beg maʿiyyetiyle berāber ṣanāyiʿ-i meẕkūrede müşārun bi'l-benān olub Beşikṭaş civārında Nişanṭaşı nām-ı ṣaḥrāda yetmiş üc ve yetmiş dört senelerinde iki defʿa ṣafā baḫṣā-yı meydān-ı ḫās ve ʿālem olan süver-i hümāyūn meserret-numūnlarıñ ikisinde de rūz ve şeb başḳa başḳa oyunlar icrā ve pīş-i inẓār-ı ʿāmāde güne gün nādīde olanlar gösterüb pesendīde-i yār ve aġyār olmuşdur Avrupadan baʿżı ecnebī müsāfir prensler gelüb ḥużūr-ı mükārim nüşūr ḥażret-i Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd-i Ḫānīye ~~şāhāneye~~ şāyān-ı ḳabul buyurulduḳlarında Yāver Beginñ ve mūmā ileyhimiñ icrā itdikleri oyunlara ~~pāre i canbāzī ecnebīler ḥaḳīḳaten~~ herkesi ḥuṣūsan ecnebīler engişt bir duhān-ı ḥayret ḳalurlar idi ~~zīrā Avrupada bu oyunlarıñ aʿlālarını icrā iderler ise de kendüleriniñ maḥāll-i maḥṣūṣalarında icrā iderler burada ḥużūr ı şāhānede bir iki muḫtaṣar terebeze ile buḳadar oyunlarıñ icrā olunmasına taʿaccüb ve taḥsīn iderler idi Ferīḳ Muḫliṣ Paşa ve esbaḳ Ser-ḳurenā Ḫurşid Beg bu yāver begin birāderleridir~~

Mūmā ileyhimden herbirerleri muṣāḥib-i şehriyārī ve nedīm-i pādişāhī dimekle şāyān-ı bezirgān ~~ındandırlar~~ müsteʿdān zümresindendirler

~~Ferīḳ Muḫliṣ Paşa ve esbaḳ Ser-ḳurenā Ḫurşid Beg bu Yāver Beginñ birāderleridir~~

Derūn-i tārīḫde muḥarrer baʿżı istiʿdādlı bezirgān müteʿaddid ḫidmetlerde müstaḫdem bulundıġından isimleri tekrar itdikce ayrı ayrı ẕevāt ~~eşḫāṣ~~ ẕan olunmayub ~~ṣaḥṣ ı~~ ẕāt-ı vāḥidden ʿibāret bulundıġı ve isimleri müşābih olanlarıñ daḫī ṣıfat-ı kāşifeleriyle tefrīḳ ḳılındıġı iḫtār olunur

İḫtār-ı Maḫṣūṣ rumūzāt ḳaf ḳurenā içün ʿayn ʿasker içün te teḳāʿüd içün elif iḫrāc içün mim müteveffā içün

İnşāʾallāhu teʿālā işbu tārīḫiñ ṭabʿīsi ve muḳadder oldıḳda rumūzāt içün ḥurūfāt-ı meẕkūre esāmīleriniñ ~~evvellerine~~ āḫirlerine ḳayd ve taḥrīr olunacaḳdır

[31a]

59

ʿİlm-i Mūsiḳī Beyānındandır

Biñ ikiyüz altmış altı tārīḫinde ḥikmet-i riyāżiyeniñ aḳsām-ı erbaʿasından bir ḳısmı olan ʿilm-i mūsiḳī bir ṣanʿat-ı nāzike olub biñ ikiyüz ḳırḳ ~~beş~~ dört tārīḫine ḳadar Enderūn-i Hümāyūnda mükemmel ṣūretde ehil ve erbābı mevcūd ise de āndanṣoñra azalmaġa başlamış belki rafte rafte miḥver-i munḳarıż olmaġa yüz ṭutmuş oldıġından Mūsiḳa-i Hümāyūn velev alafranġa ise de mūsiḳī maḥālli oldıġından işbu ṣanʿat-ı nāzikeniñ miḥver-i inḳırāżdan ve ḳāyesīçün Mūsiḳa-i Hümāyūnda ehil ve erbābınıñ cemʿ ve celbiyle ehl-i ṭabiʿat olan şākirdāna taʿlīm ve teʿallüm olunması ḥaḳḳında Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm irāde buyurur Necib Paşayı ki o vaḳit biñbaşı idi bu ʿilm-i mūsiḳīniñ teraḳḳī idüb ilerülemesīçün meʾmūr buyurur bir muḳteżā-yı irāde-i işābet-ʿāde Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd-i Ḫānī üstādān-ı mevcūdeden ~~Sābıḳ Ser-müʾeẕẕinān-ı Ḥażret-i Şehriyārī Mevlevī Merḥūm Dede İsmāʿil Efendiniñ şākirdān-ı müsteşnālarından~~ Dellal Başı-zāde Ḥacı İsmāʿil Efendiyi ve Eyūbī Meḥmed Begi ~~ve Dellal Başı zāde İsmāʿil Efendiniñ şākirdānından~~ ve Hāşim Beg ile Usta Niġos[58] ve daha üstādān-ı sāʾireden Kemānī Ṭodorākīyi ve Ḳānūnī ʿÖmer Efendiyi ve Ṭanbūrī ʿOsman Begi ve Kemānī ʿİsmet Aġayı ve Ṣuyolcı-zāde Ṣāliḥ Efendiyi maʿaşlar taḫṣīṣiyle meşḳ ve taʿlīme meʾmūr buyururlar ~~ve Mūsiḳa-i Hümāyūn neferātından yetişüb nāy zenlikde üstād olan Biñbaşı Dede Ṣāliḥ Efendi nāyī şākirdānına meşḳ ider nāy-zen Mevlevī Dede İsmāʿil Efendi daḫī nāy meşḳ ider~~

Üstādān-ı mūmā ileyhimden herbirerleri daha meşḳe meʾmūr olmayub kendi ḫānelerinde sākin iken meşḳ ve taʿlīm idegeldikleri şākirdānıñ müsteʿdānından daḫī derdest ~~yetişmek içün~~ baʿżılarını Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayd ve çıraġ itdiler ~~mūmā ileyh~~ Mevlevī Dede Ḥacı İsmāʿil Efendiniñ kerīme-zādesi Rıfʿat Beg altmış altı Rebīʿü'l-evvelinde Ferhad Beg

58 نقوصی

altmış altı Şevvālinde Ḥacı ʿArif Beg altmış yedi Muḥarreminde İsmāʿil Efendi altmış altı Ẕi'l-ḥiccesinde Rıżā Efendiniñ birāderi Muṣṭafa Efendi altmış ikide Ḫ̬ānende Edhem Efendi altmış altıda ḳayıd ve çıraġ olmuşlardır mūmā ileyh Muṣṭafa Efendi yetmiş beşde ṣıra çavuşı olub seksen ikide teḳāʿüd ve ḫ̬ānende Edhem Efendi yetmiş ücde onbaşı olub seksen ikide teḳāʿüd olmuşlardır

Altmış altı tārīḫinde eñ evvel müʾeẕẕin-i şehriyārī olub faṣla dāḫ̬il olanlar Ser-ḳuşcı Reşid Beg Ser-müʾeẕẕin Rıfʿat Beg ʿĀṣım Efendi Rıżā Efendiniñ birāderi Ḫ̬ānende Muṣṭafa Efendi bu dört kişilerdir sene-i meẕkūrede Dede Ṣāliḥ Efendi daḫ̬ī faṣla dāḫ̬il olmuşdur

Enderūn-i Hümāyūnda bulunub mūsiḳī meşḳ ve teʿallüm iden ehil ve erbābdan Mūsiḳa-i Hümāyūna bā-irāde-i ʿAbdü'l-Mecīd-i Ḫ̬ānī Ḥacı Ṭāhir Efendi Laṭif Efendi ʿİzzet Beg ʿAbdi Beg Ḥüsni Beg altmış yedi Muḥarreminde Hidāyet Efendi yetmişde naḳil olunmuşdur mūmā ileyhimden Enderūn-i Hümāyūnda herneḳadar ʿilm-i mūsiḳīde iktisāb-ı mahāret itmişler ise de bir muḳteżā-yı irāde-i seniyye yine Mūsiḳa-i Hümāyūnda üstādān-ı mūmā ileyhimden meşḳ ve teʿallüm itdiler

Ẕehāb

Ḳaba ṣofulardan ~~ders-i ʿām-ı ḫ̬āce efendilerden~~ birisi Mevlevīleriñ uṣūli güzeldir lākin çalġınıñ evvelinde de Ḳurʾān oḳurlar āḫ̬irinde de Ḳurʾān oḳurlar buraya benim ʿaklım irmedi dir bunı gelürler ḫ̬āce efendimize naḳliderler cevābında o çalġı deyü diñlesün buyurur dimek olur ki çalġı deyü nefsine diñletdirir çalġı olur ve eger ḥaḳdan ġayrı bir şey yoḳdur bunlar daḫ̬ī ẕikr-i ḫ̬udādır deyü rūḥuna diñletdirirseñ çalġılıḳdan çıḳar rūḥa ġıdā olur yaʿni şābdesinde şükürdesinde şāb isterseñ şāb oluyor şükür isterseñ şükür oluyor erenleriñ şāb ṭarafı mestūr olub ṣāfī şükür olmuşlar Mevlā cümlemizi erenler ḥürmetine muvaffaḳ bi'l-ḫ̬ayr eyliye āmīn

~~Müʾellifīnden müverriḫ̬īnden Kātib Çelebi merḥūmuñ Mīzānü'l-ḥaḳ nām-ı başma kitābında bu kişileri güzel taḥḳīḳ ve terfīḳ itmişdir arzukeş olanlar oraya mürācaʿat buyursun o kitābı altı yedi ġuruşa virirler~~

[31b]

60

Mīr-alay Rıfʿat Begiñ Terceme-i Hāli

El-ān Ser-müʾezzinān-ı Ḥażret-i Şehriyārī ve Mevlevī Dede Ḥacı İsmāʿīl Efendiniñ Kerīme-zādesi ve Enderūnī Ṭanbūrī ʿĀrif Aġanıñ ṣulbī maḫdūmı Mūsiḳa-i Hümāyūn mīr-alaylarından Rıfʿat Beg ki kendüsüne ʿilm-i mūsiḳī peder ve māder ṭarafından mevrūṯ ve münteḳil gibidir ~~münteḳildir~~ ve seksen yedi tārīḫindenberū İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnuñ mūsiḳī üstādıdır orada daḫī ḫayli ehl-i mūsiḳī yetişdirmege muvaffaḳ olmuşlardır ~~yetmiş ṭoḳuz tārīḫinde Ḥarem-i Hümāyūn ʿismet-i maḳrūn civār-ı ʿulyāsına mūsiḳī muʿallimligi vardır~~

Gerek mīr mūmā ileyh Rıfʿat Beg ve gerek Biñbaşı Laṭif Efendi ve gerek Ḥilmi Beg ve gerek sāʾir-i ehl-i fen ~~ve gerek Ḳolaġası Ḥacı ʿĀrif Beg bunlar~~ vaḳit ve zamānıñ Mevlevī Dede İsmāʿil Efendisi ve Dellalbaşı-zāde Ḥacı İsmāʿil Efendisi ve Eyyūbī Meḥmed Begi gibidirler üstādlarından aḫẕ itdikleri gibi ḫᵛāhiş-girāna meşḳ ve taʿlīm ve āṯār-ı eslāfı neşr ve iḥyā itmekdedirler nitekim Gülistanda Şeyḫ Saʿdī buyurur beyit

nāme nik-i reft-gān-i żāyiʿ mekun bemāned nāme niket pāyidār

yaʿni evvel gelen ehl-i hüneriñ eyü adını żāyiʿ itme tā ki sendendaḫī eyü adıñ bāḳī ḳala ve yine buyurur beyit

tū bi-pāy-i peder çi kerdī ḫayr tā hemān çeşm-i dārī ez peseret

yaʿni sen babanıñ ve üstādıñ ḥaḳḳında ne ḫayır itdiñ tā ki ānı oġlundan ve şākirdinden ümīd ṭutarsın ve daḫī femen yaʿmel miṯḳāle ẕerratin ḫayran yerah vemen yaʿmel miṯḳāle ẕerratin şerran yerah āyet-i kerīmesinden ḫaberdār degil misin

Ṭanbūrī ʿOṯman Begiñ Terceme-i Ḥāli

Ṭanbūrī Ḥacı Meḥmed Zeki Aġa-zāde Ṭanbūrī ʿOṯman Beg biñ ikiyüz ḳırḳ tārīḫinde Enderūn-i Hümāyūna çıraġ olub ḳırḳ ücde Mūsiḳa-i Hümāyūn ṭarafına geçmişdir ~~bu ʿaṣırda şānīsi bulunmaz ehl-i~~ mūsiḳī üstadlarındandır ~~ve Mūsiḳa-i Hümāyūn ḳolaġalarındandır~~ muḥarrir faḳīr ḳırḳ beş tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūna çıraġ oldığım eṯnāda Ṭanbūrī Oṯman Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda onbaşı olub keskin ṭavul çalar ve hemde

ṭavulı noṭasız çalar muḳteżā-yı ḥüsn-i ṭabīʿat yanlış perdeye başmaz idi zīrā ānıñ mādır-zād olan ṭabiʿatı ānıñ elini yañlış perdeye başdırmayub ṣoġuḳ naġmeler yapdır mıyor maz idi

Mūsiḳa-i Hümāyūnda iken onbaşı iken elli tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūndan istiʿfā idüb faṣıl ṭaḳımına duḫūl edḫāl ile muṣāḥibān-ı şehriyārī cümlesinden olmuş idi olmuşdur muʾaḫḫaran ṭoḳsan sekiz tārīḫlerinde şevketlü merḥametlü velī'n-niʿmetimiz pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretleri şāyān-ı merḥamet buyurub faṣla dāḫil oldıġı ḥālde ḳolaġası rütbesinde Mūsiḳa-i Hümāyūn meʾmūrānı cümlesine ilḥāḳ buyurmuşlardır

Biñ ücyüz üc Muḥarreminiñ yigirmi ikinci ve Tişrīn-i Evveliniñ on ṭoḳuzuncı güni irtiḥāl idüb Beşikṭaş ṭarafında Yaḥya Efendi ḥażretleriniñ civārında maḳbere vāḳiʿ maḳberede medfūndur irtiḥāli biñ ücyüz üc Muḥarreminiñ yigirmi ikinci ve teşrīn i evveliniñ on ṭoḳuzıncı güni olub Beşikṭaş civārında Yaḥya Efendi ḥażretleriniñ maḳberesinde medfūndur

Ez Meṣnevī-i Şerīf

Pes hekīmān küftānd in laḥnhā ez devāri çarḫ bikriftīm mā beng-i gerdişhāy-i çerḫest in ki ḫalḳ mī serāyendeş be ṭanbūr ve be ḫalḳ

Yaʿni Aṣḥāb-ı Raṣddan çok ḥekīmler dimişlerdir ki bu āvāzeleri ve ṣadāları çarḫıñ edvārından aḫẕ itdik zīrā edvār kitāblarında mesṭūr olan odur ki ʿilm-i mūsiḳīyi ḥükemā eflākiñ devrinden aḫẕ itmişlerdir pes on iki maḳam on iki burc muḳābilinde ve yedi āvāze yedi kevkeb seyyāre muḳābilinde ve yigirmi dört şuʿbe yigirmi dört saʿat muḳābilinde ve ḳırḳ sekiz terkīb bir senede vāḳiʿ olan ḳırḳ sekiz hafta muḳābilinde vażʿ olunmuşdur min şerḥ-i rābiʿ-i Meṣnevī-i Anḳaravī ṣaḥīfe 76

[32a]

61

Sābıḳ Eṣvāb Emīni ʿİzzet Begiñ Terceme-i Ḥāli

Mūsiḳa i Hümāyūnuñ biñ ikiyüz ḳırḳ sekiz niẓāmında mülāzım ı evvel naṣb olan İsmāʿil Efendiniñ maḫdūmı sābıḳ eṣvāb emīni yüzbaşı ʿİzzet Beg ehl-i mūsiḳī üstadlarından olub luġuṭayı güzel çalar üstād-ı meşhur Kemānī Ṭodorakīniñ ḫānesine giderek āndañ meşḳ ve taḥṣīl itmişdir luġuṭayı pek aʿlā çalar Kemānī Ṭodorākīden ḫānesine giderek meşḳ ve taḥṣīl

~~idüb mūsiḳī üstadlarından olmuşdur~~ gerek Mūsiḳa-i Hümāyūnda ve gerek saʿādet-ḫānelerініñ semt ve civārında teşnegān-ı āb-ı nāb ʿilm-i mūsiḳī olan ḫ̲ᵕāhişkarānı zülāl-i neġamāt-ı şirīn nekkāt-ı taʿlīmleriyle dil-seyr itmektedir ḳılarnaṭayı daḫ̲ī eyü çalar ʿArabī Fārisī oḳur yazı yazar aṣḥāb-ı maʿārifden Fārisīde ve luġatde mahāretleri vardır ṣāḥib-i ṭabīʿat temizligi sever en-neẕāfetü mine'l-īmān ḥadīṣ̲-i şerīfiniñ ṣuveri maʿnevī sırrına maẓhar inṣaflı insāniyetli bir ẕ̲ātdır duḫ̲ūli ve naṣbı cedvelde muḥarrerdir

Sābıḳ Eṣ̲vab Emīni ʿİzzet Begiñ Pederi İsmāʿil Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Mūmā ileyh ~~ʿİzzet Begiñ pederi~~ İsmāʿil Efendi ḳırḳ üc tārīḫ̲inde Mūsiḳa teşkīl buyuruldıġı vaḳitde Mūsiḳa ṭarafına geçmiş aġalardan olub muḳteżā-yı zekāveti her kesden evvel noṭayı ögrendigi gibi ṣanāyiʿ-i ~~ve maʿārif~~ sāʾirede daḫ̲ī ehil ve erbāb~~dır~~ idi meṣ̲elā saʿati söker siler yerli yerine ḳor bozulan ālātını yeñiden yapar yapudan ebniyeden añlar elinden dülgerlik gelür ḳılarnaṭa ḳamışını yeñiden yapar ḳılarnaṭayı eyü çalar baʿżı havalar vardır ki sāʾir sazlar ṭurur o yalıñız çalar kendi zamānında eyü çalanlardan idi ~~olub~~ oḳur yazar hezarfen bir ẕ̲āt idi Nuṣret Paşa ~~ḥażretleri~~ daha zamān-ı ṣabāvetde sarāyda iken efendi mūmā ileyhden berāber riḳʿa yazısı yazar ve Vehbi-i Tuḥfesi oḳur idik aḫ̲lāḳ-ı ḥamīdeye mālik ḥalim selim ~~aġzından loḳmasını alsañ sesini çıḳarmaz~~ kimseye nefsāniyet itmez Fārisīde ibtidā bizim ḫ̲ᵕācemiz o ẕ̲ātdır

Ġarāʾibden olaraḳ bir ḥüsn-i aḫ̲lāḳını beyān idelim naḳl-i hümāyūn ikinci Ṭarabyada iken Sulṭan Maḥmūd Ḫ̲ān merḥūm sefāyin-i ḥarbiye-i şāhāneniñ taʿlīm ve taʿallümüni ~~bir ay~~ seyr ve tamāşā żımnında oṭalar cānibine teşrīf-i hümāyūn buyurdıġında faḳīr çocuḳ oldıġımdan bir ḳac çocuḳlar ve daha başḳalar ile berāber gidemeyüb kalur idik efendi mūmā ileyh gidmeyenlere müdīr itdiler o vaḳit yaz eyyāmı ısıcaḳ oldıġından ~~havalar ısıcaḳ~~ deñize girdik efendi daḫ̲ī neferātı żabṭ ve rabṭ içün oralarda bulunur gezinür idi ḫ̲āʾin bir adam faḳīr çocuḳ oldıġımdan ḳandırdı efendiyi deñize ḳaḳıvir dedi bendaḫ̲ī şeyṭana uydum efendiyi arḳasından ḳaḳıvirdim o vaḳitleri Mūsiḳa-i Hümāyūnda açıḳ mor çuḳa üzerine beyaż tel işlemeli nimten panṭolon alay eṣ̲vabları olub o eṣ̲vab daḫ̲ī arḳasında oldıġı ḥālde deñize düşdi her neḳadar deñize girilecek maḥāl-i ḫ̲arman yeri gibi direkler taḫtalar ile çevirilmiş ḥavuż şekline ḳonulmuş ise de efendiniñ boyı pek uzun olmadıġından deñiz omuzına ḳadar çıḳdı mevlā-yı müteʿāl ḥażretlerine şükürler olsun bir żarar olmadı güc ile

çıḳdı ḫalaṣ oldı bu ḳabāḥat-ı ʿazīmeniñ üzerine ben oradan ḳaçdım ṣaḳlandım ṣoñra baña cezā olaraḳ yalıñız ben seniñ ananı sikerim didi lalam Baba Meḥmed Aġa aṭalardan geldikdenṣoñra ṭuymuş kāfir piç ḫabāṯeti niye itdiñ didi baña bir ṭoḳat urdı bu ḳabāḥati lalam kendi ṭuymuş yine efendi şikāyet itmemiş dimek oluyor ki ʿafvitmiş lalam daḫī eyü ḫuylı adam idi az cezā itdi efendi mūmā ileyh şimdi bu ḳabāḥatiñ üzerine baña çoḳ nefsāniyet itmeli ḥaḳḳımdan gelmeli idi nefsāniyet nerde adını bile añmadıkdanṣoñra bize dersi oḳutdı yazı meşḳi virdi ve ögretdi faḳīr virdigi meşḳi ḥālā ṣaḳlarım

ve sāir-i şākirdānından ziyāde talṭīf ~~ve iltizam~~ buyururlar idi çoḳ ~~nāzik~~ aḫlaḳ-ı ḥamīdeye mālik ẕāt-ı ʿāliḳadir ~~idi~~ oldıġında iştibāh yoḳdur

4444

[32b]

62

4444

Hele ~~meʾmūr īfāsı oldıġı~~ mūsiḳa ṣanʿatınıñ ʿilmīsi bulunan noṭa fenninde ~~belki~~ ve mahāreti müsellem ve o vaḳit mülāzım Ḥüsni Efendi daḫī noṭayı efendi mūmā ileyh ḳadar bilürdi ikisiniñdaḫī mūsiḳada müretteb havaları var idi oṭa ḳılarnaṭa ṭaḳımlarında Nevbet-i Sulṭānī icrāsında çalınur İsmāʿil Efendiniñ havası Ḥasan Efendiniñ havası dirler idi d~~aha o vaḳitleri Usta Donizetiñ mūsiḳaya virdigi havalar yüz ʿadede bāliġ olmamış idi İsmāʾil Efendi merḥūmuñ küçük birāderi biñbaşı Ṣāliḥ Efendiniñ daḫī mūsiḳi ʿilminde mahāreti ve ehliyeti olub bir ḥammal yüki ḳadar noṭaları var idi irtiḥālindenṣoñra yetimlerinden vārişlerinden Necib Paşa bilā şemen aldı İsmāʿil Efendiniñ~~ teḳāʿüdlügi biñ ikiyüz elli sekiz tārīḫinde ~~Mūsiḳa-i Hümāyūndan~~ altıyüz ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ~~şāhā~~ ile ~~teḳāʿüdlügi~~ icrā buyurulmuşdur ~~olmuşdur~~ o vaḳtiñ uṣūlünde mülāzım maʿaşı dörtyüz ġuruş olub teḳāʿüd oldıġı vaḳitde altıyüz ġuruş iḥsan buyurılur idi t~~eḳāʿüdlügi biñ ikiyüz elli sekiz tārīḫindedir~~ emek-dār ve ḳıdemli oldıġına teraḫḥümen muʾaḫḫaran dörtyüz ġuruş daha żamla biñ ġuruşa iblaġ buyurulmuşdur efendi mūmā ileyhiñ Fes-ḫāne-i Āmireye meʾmūriyeti ve kitābeti ve ḫaṣ furun müdīrligi vardır ḥüsn-i idāreye muvaffaḳ olmuşdur

Seksen altı Şevvāliniñ yigirmi ṭoḳuzuncı ~~ve yine seksen altı~~ Kānūn-i Ṣānīsiniñ on ṭoḳuzuncı güni ikmāl-i enfās muḳaddere idüb Eyüb el-Enṣārīde Ḳaşġarī ḥażretleriniñ dergāhına gidecek yoḳuşda ṣol ṭarafda medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh raḥmeten vāsiʿaten

Yüzbaşı Ḥacı Ṭāhir Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Yüzbaşı Ḥacı Ṭāhir Efendi biñ ikiyüz altmış Ramażānında Enderūn-i Hümāyūna çıraġ olub altmış yedi Muḥarreminde Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳil ve seksen Ẕi'l-ḥiccesinde mülāzım ve seksen yedi Recebinde yüzbaşı naṣb olmuşdur efendi mūmā ileyhiñ pederi Aḥmed Ṣaḥ Efendi Enderūn-i Hümāyūnda Seferli Oṭası aġalarından olub biñ ikiyüz otuz üc senesi bā-ʿarżuḥāl-i istidʿāsına mebnī ḥażret-i Ḫālid bin Zeyd Ebū Eyyüb el-Enṣārī raẓiyallāhu ʿanh türbedarlıġı ile çıraġ oldıġını ve türbedarlıḳ vāridātına biraz veẓāʾif-i żam buyuruldıġını İlyas Efendi Leṭāʾif-i Enderūnī nām tārīḫiniñ yüz ellinci ṣaḥīfesinde beyān ider efendi mūmā ileyh müʾeẕẕinān ḥażret-i şehriyārīden olub türbe-i şerīfe-i meẕkūreniñ pederinden mevrūṯ türbedārı olmaḳ münāsebetiyle imamü'l-müslimīn ḫādimü'l-ḥarameyni'ş-şerīfeyn şevketlü Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretleriniñ kerāmetleri cümlesinden olaraḳ lıḥye-i efendi mūmā ileyhiñ irsāl ve küşādına Mūsiḳa-i Hümāyūnda müstaḫdem oldıġı ḥālde ferman buyurmuşdur bu irāde-i işābetʿāde-i ḥażret-i ḫilāfet-penāhīleri muʾaḫḫaran taʿmim buyurılub ~~teʿammum buyurub~~ Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānından nefer-i żābiṭ her kim olursa olsun eger arzu iderse lıḥyesini irsāl itsün deyü müsāʿade-i şāhāneleri buyurulmuşdur ve bu irsal-i lıḥye irāde-i seniyyesi biñ ücyüz iki senesi Muḥarreminiñ on sekizinci güni ṣudūr buyurmuşdur

~~Dellalbaşı-zāde Ḥacı İsmāʿil Efendi merḥūmuñ irtiḥāli 1286 senesi velādeti 1199 senesi müddet-i ʿömrü 87 Beşikṭaş ṭaraflarında Yaḥyā Efendi maḳberesinde medfūndur Ṣarıgüzelde sākin mīr-i dellalbaşısı-zādedir muʾaḫḫaran Beşikṭaşda Ḫaşeki Tarlası maḥāllesinde sākin olurdı~~

Ḥacc-ı Şerīf

Bin ikiyüz altmış ṭoḳuz senesi ḳolaġası ~~yüzbaşı~~ Ḥacı Muṣṭafa Aġa ḥicāz-ı maġfiret-ṭraz cānib-i ʿālīsine ʿazīmet ve īfā-yı farīża-i ḥacc-ı şerīf iderek ʿavdet itmişdir

Hāşim Begiñ Terceme-i Ḥāli

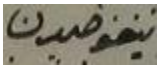
Hāşim Begiñ terceme-i ḥāli Aḥmed ʿAṭā Beg ~~bu İlyas Efendi tārīḫlerinde~~ tārīḫinde meẕkūrdur Enderūn-i Hümāyūn aġalarından olub Enderūnda Dellalbaşı-zāde İsmāʿil Efendi Beg hem lalası hem üstādıdır mūsiḳī meşḳ itmişdir ~~hemde Dellal-zādeniñ ʿacemīsidir~~ biñ ikiyüz seksen beş tārīḫinde irtiḥāl idüb Üsküdarda Ṭunus Bağı nām-ı maḥālde köşe başından azacıḳ arḳada medfūndur

[33a]

63

Biñbaşı Laṭif Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Biñbaşı Laṭif Efendiniñ pederi tüccardan Aḥmed Aġa olub ~~o vaḳit semtleri İstanbulda Lanġa Yeñiḳapusı ṭaraflarında olub şimdi el-ān Üsküdarda Selīmiyededir idi şoñra Beşiḳṭaşda Ḫaşeki Tarlasında aldı bu kere onıdaḫī fürūḫt idüb Üsküdarda Selīmiyede baġçesi ebniyesi vāsiʿ bir göz ḫāne iştira itdiler ṣafā ile otursunlar şimdi el ān Beşiḳṭaşda Ḫaşeki Tarlası maḥāllesindedir~~ biñ ikiyüz altmış bir senesi Enderūn-i Hümāyūnda Ḫazīne Oṭasına çıraġ ve altmış üc senesi Ḫırḳa-i Saʿādet müʾeẕẕinligiyle müşerref ve o tārīḫde Enderūn-i Hümāyūnda bā-irāde-i seniyye açılmış olan faṣıl ṭaḳımına deḫāletle taʿlīme meʾmūr buyurılan ʿAbdullāh Efendi ve Hāşim Beg ve baʿżandaḫī Yeñiḳapu Mevlevī-ḫānesi ḳudüm-zenbaşısı Ḥāfıẓ ʿAli Efendiden meşḳ idüb fenn-i mūsiḳīde aktāb-ı biḍāʿa itmiş ve Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūmuñ Enderūn-ı Hümāyūna haftada ekşerī cumʿa giceleri teşrīf-i şāhāneleri vuḳūʿunda ḥużūr-ı hümāyūnlarında icrā buyurılan mūsiḳī faṣıllarında ~~ndīde-i pādişā~~ bulunmuş ve o eṣnāda yaʿni altmış altı tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūnda mūsiḳī meşḳ olması ḥaḳḳında şeref-ṣudūr buyurulmuş olan irāde-i ~~seniyye üzerine~~ ʿinde'l-ḥāli üzere Enderūn-i Hümāyūnda mūsiḳī meşḳ iden ~~bezirgān~~ müstaʿdān Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳl oldıġı ṣırada Latif Efendi daḫī altmış yedi Muḥarreminde naḳl itmişdir Mūsiḳa-i Hümāyūnda daḫī müʾeẕẕinbaşı Saʿdullāh Efendiden ve Dellalbaşı-zāde Ḥacı İsmāʿil Efendiden ve Hāşim Begden ve Eyūbī Meḥmed Begden ve Ṣuyolcı-zāde Ṣāliḥ Efendiden ve Usta Niġoṣ[59]dan meşḳ itmişdir ~~devr-i Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫānīde Ḥarem-i Hümāyūn ʿismet-i maḳrūn muʿallimligi vardır~~ seksen ṭoḳuz tārīḫlerinde irāde-i

59

seniyye üzerine Mūsiḳa-i Hümāyūnda eṭfāl-i ḳābilan zümresinden on beş ḳadar müstaʿdān bi'l-intiḫāb yeñiden bir faṣıl ṭaḳımı yetişdirmek teşerrüfüne daḫī nāʾil olmuşdur bunu resīde-i faṣılda keman luġuta ḳānūn nāy mevcūd ve on faṣıldan ziyāde çıkarub ḫayli aktabı liyāḳat ve meleke ~~ve deḳāyıḳ-ı mūsiḳiyeyi ṭabīʿat-ı ẕātiyelerine te'sir-i mader gibi ṭabīʿat-ı ṡāniye~~ ḳılmışlar ve daha teraḳḳī itmeleri meʾmūl idiyse de ~~çaçara ḥasbe'l-ḳader~~ Necib Paşa o aralıḳ neẓāretle meʾmūr olmuş oldıġından Laṭif Efendiniñ bu ḫidmeti belki pesendīde-i ḥażret-i pādişāh-ı ʿālem-penāhī olur da maẓhar-ı iltifat-ı şāhāneleri olur meʾmūliyle o tertībāt-ı müstaḥsene-i taġyīr ve şākirdān-ı mūmā ileyhimden birazını büyük faṣla ḳarışdırmışdır ~~ḳarışdırub cemʿiyetleriniñ nām ve nişānını nā-būd ve nā-peydā eyledi cemʿiyetlerini bī-nām ve nişān itmişdir~~ reḳābet vuḳuʿ buldıġından bu dünyā böyle ḥal-i iḳbalde ~~ḥālde~~ kendüsüne dāim bāḳī ~~ve dāim~~ ḳalacaḳ ẓan eylemişdir ~~eyledi idüb~~ Gülistān-ı Saʿdī beyit nemā ned sitemkār bed rüzgār bemāned ber ü laʿnet pāyidār

Efendi mūmā ileyh faṣl-ı meẕkūr ile berāber o vaḳit bir de kemençe ṭavşan ṭaḳımı mükemmel ṣūretde yetişdirdi ise de onıdaḫī yetişdi faṣl-ı meẕkūre beñzetdi

Efendi mūmā ileyh şākirdān-ı mūmā ileyhime ekṣerī eslāf-ı kirām ~~ve ḳudemā-yı ʿiẓām~~ üstadlarınıñ āṣār-ı müteʾeṣṣirāna maʿārif-i hünermendāneleriniñ meşḳ ve neşrini iltizām itmiş oldıġından bir başḳa rūḥāniyetli şey olacaġı nümāyān idi

Faḳir daḫī baʿżı kere o vaḳit meşḳ-ḫānelerine gidüb meşḳlerini istimāʿ ile leẕāyiẕ-i rūḥāniyelerinden leẕẕetyāb olur idik efendi mūmā ileyh ṭālibān ve heveskārāne derīġ itmeyüb el-ān taʿlīm ve meşḳ ve neşritmekdedir ~~efendi mūmā ileyh~~ yetmiş ücde onbaşı seksen ikide ṣıra çavuşı seksen dörtde ser-çavuş seksen beşde mülāzım seksen yedide yüzbaşı seksen sekizde ḳolaġası ṭoḳsan dörtde biñbaşı naṣb olmuşdur

~~Laṭif Efendi ile berāber tārīḫ-i meẕkūrda Enderūn-i Hümāyūndan Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳl iden ehl-i mūsiḳī bunlardır Hacı Ṭāhir Efendi ʿAbdullāh Beg ʿİzzet Beg merḥūm Ḥüsni Beg~~

[33b]

64

Nāyī Şeyḫ Saʿid Dede Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Nāyī Şeyḫ Saʿid Dede Efendi nāy üflemekde meşāhir-i ʿaşırdan olub Yaḥya Efendi Mevlevī-ḫānesiniñ ki şimdi Bahāriye Mevlevī-ḫānesidir Nāy-zenbaşısı ve ḥużūr-ı şāhānede icrā olunan mūsiḳī faṣlına dāḫil her hafta eyyām-ı maḫṣūṣāsında ḫānesinden gelür īfā-yı ḫidmet itdikdenṣoñra ṭaraf-ı şāhāneden iḥsan buyurılan ʿavānid-i maḫṣūṣalarını cümle ile berāber alurlar ḫānelerine giderler Yaḥyā Efendi Mevlevī-ḫānesinde pederidaḫī Şeyḫ Ḳadri Efendiden muḳaddem şeyḫ bulundıġından Ḳadri Efendiniñ bilā veled irtiḥālinde dergāh-ı meẕkūre şeyḫ olduḳdanṣoñra dergāhıñ ḫuṣūṣātıyla meşġul olub faṣlı ḫoş görür oldı Saʿid Dede Efendiniñ meşīḫati biñ ikiyüz altmış yedi tārīḫi olub irtiḥāli yetmiş tārīḫindedir

Biñbaşı Dede Sāliḥ Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Biñbaşı Nāyī Dede Sāliḥ Efendi mūmā ileyh Şeyḫ Saʿid Dede Efendiniñ li-ümmi ḳarındaşı olub nāyi daḫī āndañ meşḳ itmişdir pederine Enderūn-i Hümāyūnda Sünbülī Dede Muṣṭafa Aġa dirler ẕāten kendüsi Sünbül Efendi Ḥażretleriniñ dergāh-ı şerīfinde ẕākirbaşı olub sesi güzel ehl-i mūsiḳī oldıġından Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫān dergāh-ı meẕkūre teşriflerinde görür sesini begenür ~~oradan~~ alur Enderūn-i Hümāyūna çıraġ ider bu ṣūretde Ṣāliḥ Efendiye dedelik iki cihetdendir birisi pederinden mevrūṯ digeridaḫī el-ān iki Mevlevī-ḫāneniñ yaʿni Ḳasımpaşa ve Bahāriye Mevlevī-ḫānelerıniñ nāy-zenbaşısıdır alafranġa noṭayı bildigi gibi alaturḳa noṭayı daḫī bilür ʿArabī Fārisī oḳur yazı yazar yeñiden keman yapar nāy yapar hezarfen gibidir ~~mūmā ileyh~~ pederi Yaḥya Efendi ḥażretleriniñ maḳberesinde medfūndur seng-i mezārında olan tārīḫ budur eyledi cenneti maḳar-ı sünbülī Muṣṭafa Dede 1241

~~Nāyī Yūsuf Paşanıñ Terceme-i Ḥāli~~

~~Nāyī Şeyḫ Saʿid Efendi-zāde Nāyi Yūsuf Paşa Mūsiḳa-i Hümāyūn neferātından yetişmiş ve mūsiḳī ḫamurıyla yuġurulmuş mūsiḳī kesilmişlerdendir nāyi ve flavṭayı pek eyü çalar āndanṣoñra bir miḳdar keman çalar çıġırtma çalar yaʿni mūsiḳī kendüsüne ebā ve ecdādından mevrūṯ gibidir duḫūli biñ ikiyüz altmış iki ḳurenā-yı şehriyārīden oldıġı yetmiş bir senesindedir~~

Kemānī ʿİsmet Aġanıñ Terceme-i Ḥāli

Kemānī ʿİsmet Aġa Mūsiḳa-i Hümāyūnda onbaşı olub elli tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūndan muṣāḥibān-ı şehriyārī silkine mūsiḳī ṭarafına naḳl-i meʾmūriyet itmişdir Mūsiḳa-i Hümāyūnda ḳılarnaṭa çalar idi Kemānı ve sanṭūrı daḫī eyü çalar üstād-ı meşhūr idi kim gitse meşḳ ider derig itmez kibirsiz göñülsüz bir mūsiḳī üstādı idi şeyḫūḥat ve pīri zamānlarında ṭarīḳat-ı ʿaliyye-i Mevleviyeden inābet ve intisāb idüb derviş-nihād ve ḫoş aḫlaḳ olmuşdur Nişanṭaşında olan ḫānesini furuḫt ve İstanbul Mevlevī-ḫānesi civarlarında dergāha yaḳın olsun içün bir ḫāne iştirā idüb oraya naḳl ile dervişān-ı Mevleviyeye mūsiḳī meşḳ ider oldı seksen iki tārīḫinde ikmāl-i enfās muḳaddere idüb dervişān-ı Mevleviye naʿşını Hū ismiyle götürüb dergāh-ı şerīf civārında ḫāmūşān taʿbir itdikleri dede-gān maḳberesine defin itmişlerdir raḥmetullāhi ʿaleyh

Mūmā İleyh Şeyḫ Saʿid Dede Merḥūmuñ Üstadları

Şeyḫ Şemsi Efendiniñ birāderi ʿArif Efendiniñ naḳli üzere Nāy-zen Şeyḫ Saʿid Dede merhūm nāyiñ birazını meşhūr Nāy-zen ʿAli Begden ve birazını daḫī Ṭanbūrī Zeki Aġadan ögrenmişdir bu ʿAli Beg ṭarīḳat-ı ʿaliyye-i Mevleviyedendir sikkepūşdur ricāl-i devlet-i ʿaliyyeden meşhūr Ḥālit Efendiniñ sevgilisidir ḫoş ṣoḥbet şirin-i zamān ~~bir ẕāt idi~~ Beşikṭāşda üc dört oṭalı bir ḫānesi olub her Oṭasına bir ṭul ḳadın ḳomuş ānlarıñ nafaḳalarını görür kendüsünüñ meʾkūlātını daḫī ānlar tedārik iderler vefātına yaḳın Şeyḫ Şemsi Efendiyi çaġırır neḳadar eşyām ve malım varsa hepsini de bu ṭul ḳadınlara taksim itdim virdim ve bu yatdıġım yataġımı daḫī kendüsünüñ Dervīş İbrāhim nāmında bir küçügi var imiş āña virdim dir iki üc gündenṣoñra kendüsidaḫī ḥaḳḳa yürür Kendüsi nārin mücerred bir ẕāt idi Şeyḫ Saʿid Dede merḥūma Ṭanbūrī Nuʿmān Aġa daḫī bā-irāde-i Sulṭan Maḥmud Ḫānī ṭanbūr ile nāy meşḳ itmişdir ~~Zeki Meḥmed Aġanıñ itdigi gibi~~ ʿAli Beg merḥūm Ḳule Ḳapusı Dergāhına Şeyḫ Rūḥī Efendiden ṣoñra şeyḫ olacaḳ imiş Çelebi Efendi Ḥażretlerinden kaġıd gelür ḳaġıdı ʿAli Beg getürür Hālit Efendiye gösterir yoḳ sen olmayacaḳsın ḳudretullāh olacaḳ dir Ḳonyaya Çelebi Efendi Ḥażretlerine tatar çıkarır oradan kaġıd gelür Ḳudretullāh Efendi Şeyḫ olur cenāzesine olacaḳ maṣraf daḫī yataġınıñ baş yaṣdıġınıñ altından çıḳar onıdaḫī oraya ḫarc iderler

Ṭanbūrī Nuʿman Aġa Enderūn-i Hümāyūndan muḫrecdir Seccādecibaşı ʿArif Beginñ pederidir Saʿid Dede merḥūm nāyiñ çoġunı bu Nuʿman Aġadan taḥṣīl itmişdir

[34a]

65

Bir mıṣraʿ maḳāmāt

Bir mıṣraʿ uṣūlāt

Nevres Efendi

Rast geldim merġ-i zār içre o şūh dilkeşe
Bir uṣūl ile idüb der-çenber itdim rām anı

Bir rehāvī naġme-i dil-sûze āġāz eyleye kim
Def gibi devr-i kebīr ile döne çerḫ-i denī

Naġme-i nikrizden ḳaçmaz görüb cānāneyi
Bir ḫafif āvāz ile çekdim uṣūle ten teni

Bī-ḳarār iken nevā-yı bülbül ile baġda
Eyledi āsūde bir devr-i revān cān ve teni

O nihāvendi ʿacem maḥbūbuna tenhāca dün
Fārisī bilmez misiñ didim berefşān dāmeni

Bir nühüfte naẓre eyle eyleyüb ʿuşşāḳa nāz
Çekdi zencīre kemend-i kākül ammā beni

Pençe-i dest muḥannāsın ṣabā taḥrīk idüb
Açdı bir zibā muḥammesle o gülpīrāheni

Naḳşın āl muṭrib ḥüseynīde icrākārını

Tek düyek olsun uṣūli durma eglendir beni

Ḥalḳa-i tevḥīdde itdi ḥiṣārı dilleri
Hāy ve hūy ṣofyan tek yegāh-ı gülşeni

Ġabġab-ı dildārda bir būselik yer ḳoymadı
Piç ve tāb-ı kāküli ḳıldı Frenkçin gerdeni

Gördi bir kürdī çemende baġbān yetmiş ḳażā
Fahte ḳoynuna serviñ girdi tutdu meskeni

Ṭutdı dil semt-i beyābān ḥicāzı baʿdezīn
Ḳumda oynatsun remel baḥrında seyrān ideni

Ben niyāz itdikçe ol şehnāza başlarsa ne ġam
Tek ṣaḳil bī-mürüvvet almasun pirāḥeni

Rind olur cāna ʿarāḳīler ṣaḳıñ başdırmasun
Bezm-i nūş-anūş meyde nīm devir ile seni

Evc-i gir-i ʿalem-i şevḳ oldı nevres naġmeler
Nola rūḥānīlere itse semāʿī rehzeni

Nāyī Yūsuf Paşanıñ Terceme-i Ḥāli

Nāyī Mevlevī Şeyḫ Saʿid Dede Efendi-zāde Nāyī Yūsuf Paşa Mūsiḳa-i Hümāyūn neferātından yetişmiş ve mūsiḳī kesilmişlerdendir Nāyı ve flavṭayı pek eyü çalardı bunlardanṣoñra keman çalar çıġırtma çalar yaʿni mūsiḳī kendüsüne mevrūṣ gibi idi duḫūli biñ ikiyüz altmış iki ḳurenā-yı şehriyārīden oldıġı yetmiş bir irtiḥāli biñ ücyüz bir Teşrīn-i

Ṣānīsindedir Bahāriye Mevlevī dergāhında pederi Şeyḫ Saʿid Dede Efendiniñ ṣanduḳasınıñ içine defn olunmuşdur

[34b]

66

Ḳolaġası İsmāʿil Efendi ehl-i ṭabiʿat-ı ẕurefādan ḫᵛānende-i nādīdelerdendir Biñbaşı Bahā Beg māşā'allāh ṣadāya mālik aʿlā ḫᵛānendedir teḳāʿüd olan Onbaşı Edhem Efendi güzel ḫᵛānendedir ḫuṣūṣiyle mānīde emṣalsizdir ~~Ferhād Beg ṭatlı ḫᵛānendedir puhu şarḳısını pek eyü söyler idi faḳir ibtidā āndañ işitdim öyle teʾṣīr itdi idi ki ḥalā ʿaḳıldan gitmez ve kendüsi derviş nihāddır~~ Yüzbaşı Hidāyet Efendi ve Yüzbaşı Rāşid Efendi üstād-ı ḫᵛānendelerdir Hidāyet Efendi taṣvirsiz şifāhen güzel ḫayalbazlıḳ ider ṭabīʿatı vardır ~~Biñbaşı Kemānī Rāfet Aġa üstād kemānīdir ḳırḳ sekiz niẓāmına ḳadar Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ birinci żābiṭi olan Noḳṭa Meḥmed Efendi-zāde Kemānī Mülāzım Hüdāyī Beg ile~~ Yüzbaşı Ḥāfıẓ Yūsuf Efendi Kemānī Ṭodorākiden keman meşḳ idüb üstād olmuşlardır Yüzbaşı Ḳānūnī Edhem Efendi usta Ḳānūnī ʿÖmer Efendiden meşḳ idüb erbāb-ı ḳānūnī olmuşdur Ḳolaġası ~~mülāzım~~ Ḥüsāmü'd-din Beg eyü ḫᵛānendedir māşā'allāh tiz mevzūn-ı müʾessir ṣadāya mālikdir hele mānī söylemekde māhirdir

Yüzbaşı Feyżi Efendi ~~yetmiş bir senesiniñ Rebīʿü'l āḫirinde Mūsiḳa i Hümāyūna ḳayd ve çıraġ olub~~ muḥarriḳ ṣadāya mālik ehl-i dil ʿāşıḳ-ı muḥib bir candır Mülāzım Ḫālid Beg Başçavuş Necib Beg ehl-i ṭabiʿat-ı ḫᵛānendelerdir

İşbu şākirdān-ı mūmā ileyhim yetişüb üstādlarıyla berāber ḥużūr-ı şāhānede cemʿiyet-i keşīre ile yigirmi yigirmi beş ḳadar ehl-i mūsiḳī icrā-yı neġāmāt itmege başlayınca o muḥarriḳ müʾessir sesler ṣādālar maḳamlar uṣūller sazlar insana degil ḥayvānāta bile teʾṣīr itmemek muḥāldir meger ḫām ervāḥ ola nitekim Gülistān kitābınıñ aḫlāḳ-ı dervīşān beyānında olan bāb-ı ṣānīsiniñ bir ḥikāyesinde Şeyḫ Saʿdī ḥażretleri buyurur ḥikāyet vaḳtī der sefere Ḥicāz ṭāʾife-i cevānān ṣāḥibdil hemdem-i men būdend u hemḳadem veḳtāh zemzeme-i kerdendī ve beytī çend muḥakkiḳāne biküftendī yaʿni bir vaḳit Ḥicaz seferinde ṣāḥib-i gönül ve ehl-i dil maḥbublardan bir ṭāʾife benim muṣāḥibim ve ayaḳdaşım idiler şeyḫ ḥażretleriniñ yaya olaraḳ çoḳ ḥaccı vardır eṣnā-yı rāhde bu tāzeler baʿżı vaḳitler ġazeller besteler şarḳılar ilāhiler ve muḥaḳḳiḳāne beyitler şiʿirler oḳurlar idi ve ʿābedī

dersebīl münker-i ḥāl-i dervīşān būd bīḫaber ez derd-i dil īşān ve bu yolda ḥüccācıñ arasında bir ʿābid var idi münker ḥāl-i dervişān idi lākin dervişleriñ göñlünüñ derdinden bī-ḫaber idi tā ber sidīm biḫayl-i beni hilāl tā ki neḫīl Benī Hilal didikleri konaġa irişdiñ Şerḥ-i Sevdīniñ naḳline göre Neḫīl-i Benī Hilal Kūfeden on üçünci ḳonaḳdır oradan Medīne-i Münevvereye dört ḳonaḳ ḳalur kude ki siyāh ez ḥayyi ʿarab bederāmed ve āvāz-i berāverd ki murġ-i hevārā eẓṭīrān vācib-i revān rā ez ceryān bazdāşt o ḳonaḳda ʿArab Ḳabīlesinden bir siyah ʿArab çocuġı çıḳdı ve kendüsünüñ mādır-zād ve ezelī olan ṭabīʿatiyle bir şey oḳudı mevāl midir beste midir her ne ise o ses o ṣadā havada uçan ḳuşları uçmaḳdan ve aḳar ṣuları aḳmaḳdan girü ḳodı eşter-i ʿābid rā didem ki be-raḳṣ der-āmed veʿābid rā biyendaḫt ve rāhe biyābān gireft bu çocuġuñ sesi ʿābidiñ devesini raḳṣa getürdi ve ʿābidi üzerinden atdı ve coşdı çöl yolunı ṭutdı gitdi guftem ey şeyḫ der-ḥeyvānī eṣer kerd ve turā eṣer nī kuned şeyḫ ḥażretleri didimki diyor yā şeyḫ muʿcize eṣeri olan bu ses bu ṣadā ḥayvana teʾṣir itdi saña teʾṣir itmedi mi naẓm-i dānī çe guft merā an bülbül seherī tuḫud çe ādemī kez ʿaşḳ-ı bī-ḫaberi o seḥer vaktinde söyleyen bülbül baña ne didi bilür misiñ sen böyle ʿaşḳdan bī-ḫaber naşıl adamsıñ didi eşter bi-şiʿr-i ʿArab der-ḥālet-i sena ve ṭurāb ger zevḳ nīst turā kez ṭabʿ-i cānverī deve ʿArabıñ şiʿiriyle vecd ü ḥāle ve şevḳ ü surūra geliyor eger sen bu leẕẕetden bir şey ṭatmıyor iseñ egri ṭabiʿatlı maḫluḳsun beyit şotor rā çūşūr ve ṭurāb der-sergeşt eger ādem-i rā nebāşet ḫar est çünki deveniñ başında ẕevḳ ü surūr ve cūş u ḫurūş vardır eger bu ḥālāt benī ādemde olmazsa o ādem degildir eşekdir şiʿr-i ʿArabī ve ʿinde hubūbu'n-nāşirāti ʿale'l-ḥummā temīlü ġuṣūni'l-bāni le'l-ḥicri'ṣ-ṣaldi ḳorıya ḥazīn ḥazīn rüzgarlar esdigi vaḳitde nāzik olan aġaclar iki ṭarafa meyl ve ḥareket ider ḳatı ṭaşlar itmez meṣnevī bi-ẕikri şey herçe bibinī der ḫurūş-est delī dāned der-īn maʿney ki gūş-est yaʿni bu ʿālemde her neyi ki görürsüñ Ḫüdānıñ ẕikriyle cūş u ḫurūşdadır cemīʿ eşyā ẕākir-i Ḫudādır lākin bu maʿnāyı bir göñül añlar ki ḳulaġı vardır ne bülbül-i ber-gülşen tesbīḥ ḫavān-īst ki her ḫārī bi-tesbīḥiş zebān-est yaʿni yalıñız bülbül gül üzere Ḫudānıñ tesbīḥ ḥ˘ānı degildir belki herbir diken tesbīḥ-i Ḫudā itmek içün bir dildir ḳālallāhu teʿālā ve in min şeyʾin illā yüsebbiḥu bi-ḥamdihi yaʿni ne ḳadar Ḫudānıñ yarattıġı dünyā ve mā fīhāda ḥayvānāt ve nebātāt ve meʿādından cümlesi yaradanını tesbīḥ ve tekbīr ider buyurur

[35a]

67

Ḥacc-ı Şerīf

Mevlevī Dede Ḥacı İsmāʿil Efendi ile Ṭanbūrī Ḥacı Meḥmed Zeki Aġa birlikde elli ṭoḳuz tārīḫinde ḥacc-ı şerīfe ʿazīmet idüb baʿde'l-ḥac iki sene daḫī Ḥicazda iḳāmetdenṣoñra Dede Efendi Mekkede Zeki Aġa Yenbuda irtiḥāl-i dār-ı beḳā itmişlerdir bu mūsiḳī ḫʷācesi olan Mevlevī Dede Ḥacı İsmāʿil Efendi başḳadır nāy-zen Mevlevī İsmāʿil Dede Efendi başḳadır bunuñ şöhreti nāy-zenlik iledir mūsiḳī ḫʷāceligi ile degildir bu nāy-zen Dede İsmāʿil Efendi daḫī Mūsiḳa-i Hümāyūn şākirdānına nāy meşḳ itmişdir üstad ~~dır~~ ve ehl-i dil ~~ṭatlı~~ ḫoş ṣoḥbet ~~güler yüzli laṭīfeyi sever~~ bir ~~sulṭan~~ güler yüzlü idi rūḥ ve revānı şād ~~olsun~~ olsun

İcrā-yı Faṣl-ı Mūsiḳī

Ḳırḳ iki ḳırḳ üc tārīḫlerindenberū faṣıl ṭaḳımı yevm-i maḫṣūṣunda münāviye ile ḫānelerinden gelüb ḥużūr-ı şāhānede icrā-yı neġāmāt iderler idi altmış altı tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānı mūsiḳī ögrenmege meʾmūr buyurulduḳdanṣoñra Mūsiḳa-i Hümāyūndan yetişen bezirgān daḫī mūmā ileyhiñ ilḥāḳ olunub bi'lm-aʿiyye edā-yı ḫidmet-i ~~ḥażret~~ pādişāhī ider oldılar

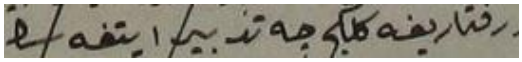
Mine'l-Ḳadīm Faṣıl Günleri

Ehl-i Mūsiḳīniñ yevm-i maḫṣūṣları haftada iki gündür cumʿa irtesi güni aḫşam üzeri yaʿni bazar gicesi birisidaḫī çarşanba güni aḫşam üzeri yaʿni pençşenbe gicesidir bazar gicesi faṣıl ṭaḳımı ve ince sazıñ nöbetidir bu faṣılda dāʾire ve sīne kemanı ve ṭanbūr ve nāy ve ḳānūn sazları vardır pençşenbe gicesi şarḳı nöbetidir bu nöbetde luġuṭa ve kemençe ve sanṭur ve ḳılarnaṭa sazları vardır

Bir hafta Müslimandan olan ehl-i mūsiḳī diger hafta Ḫristiyandan olan ehl-i mūsiḳī icrā-yı naġamāt iderler şarḳı ṭaḳımı ẕāt-ı ḥażreti şāhāne bā-kemāl-i ṣıḥḥat ve ʿāfiyet ve tendürüsti aḫşam ṭaʿāmını tenāvül buyurmaġa başlayınca başlar faṣıl ṭaḳımı başladıḳdanṣoñra ẕāt-ı ḥażret-i şāhāne eger namaza ḳıyām buyurursa faṣıl ṭaḳımı ṭurur ve ṣuṣar namazdanṣoñra başlar Ḫristiyanlardan baʿżıları Müsliman ṭaḳımıyla daḫī bulunurlar Kemānī Ṭodorākī gibi zīrā Kemānī Ṭodorāḳī gibi hem kemān hem luġuṭa çalar gelmemiş dinse cāʾizdir dirler ~~ve~~

~~ẕāten kendüsi eyü ḫuylı olub kim gitse meşḳ ider meşḳ ve neşre mā'il üstadlardan nāzik bir ẕāt idi~~ Kemānī Rıżā Efendiniñ irtiḥālindenṣoñra Ṭodorākiyi Müsliman faṣlına alurlar

Rıżā Efendiniñ birāderi olan Ḫᵛānende Muṣṭafa Efendi ~~Mūsiḳa-i Hümāyūn ṣıra çavuşlarından olub~~ Fużūlī merḥūmuñ ġazellerini ʿāşıḳāne ~~öyle~~ pek güzel oḳur ve ~~yiñe rūḥ-i Fużūlī kendüsünden ḫoşnūd olmuşdur ẓan olunur~~ yaʿni her şeyʾi güzel oḳur~~dı~~ ḫuşūşiyle ġazel-i mümā ileyhiñ ṭabīʿati oldığından ġazelleri yañlış oḳumiyim deyü güftelerini muḥarrir faḳirden ders oḳur gibi ibtidā teʿallüm ider idi ~~toġrı oḳurdı ānıñçün teʾşīrātı ziyāde olurdı~~

Enderūn-i Hümāyūnda ehl-i mūsiḳiye çavuş taʿbir iderler Ḥacı ʿĀrif Beginñ Hāşim Begden naḳline göre bir ehl-i mūsiḳī eḳallī on beş faṣıl ḥıfẓ ve ezber itmeyince çavuş itmezler imiş Enderūn-i Hümāyūnda çavuş taʿbir itdikleri ehl-i mūsiḳī gibi Mūsiḳa-i Hümāyūnda az vaḳit içinde yetişüb ḥāṣıl oldı zīrā Mūsiḳa-i Hümāyūnda alafıranġa noṭa bulundığından perdeleri āña taṭbiḳ ile ögrenmege suhūlet ve unudub ḳaymamaġa medār-i küllī oldı meṣela bir faṣlı ṭaḳımıyla teferruʿātıyla noṭaya çeker āndanṣoñra esāsen żāyiʿ olmasınıñ iḥtimāli yoḳdur faḳaṭ noṭada ġāʾib ve żāyiʿolmaz amma oḳuyuşda baʿżı şīveler edālar alışlar yayışlar vardır ki orası femm-i üstāddan aḫẕa ve görmege mevḳufdur Ḫᵛāce efendimiziñ Fārisīniñ üstaddan oḳumasını ögrenmeli maʿnā şerḥler vāsıṭasıyla da çıḳarılabilür buyurdığı ve işbu çiftā-yı beyitiniñ ey muṣavvir kirçe ol ṣūretini taṣvīr iş ānıñ didigi ve Şeyḫü'l-imām Behāyī Meḥmed Efendiniñ beyit idersiñ ḫoşça tasvīr-i ḫāl u ḫaṭ-ı dilberi ammā rusūm-i fitneye geldikde ey Behzād neylersiñ buyurdığı gibi bu sözler mulāḥaẓa olununca mūsiḳī üstadsız yalıñız noṭaya baḳub çalmaḳla kāmil olamıyacaġa beñziyor ~~amma yine noṭanıñ külliyen ve esāsen żāyiʿ ve ġāʾib olmasına medār-ı küllīsi vardır~~

Ṭanbūrī Ḥacı Meḥmed Zeki Aġadan bir pişrev ve mūsiḳaya alunub çalınmaḳ içün emir buyuruldığı vaḳitde aġa-i mümā ileyhi Mūsiḳa-i Hümāyūna daʿvet iderler gelür o pişrevi maḳam ve perdesiyle oḳur ve ṭanbūr ile çalar bir iki saʿatıñ içinde noṭaya yazarlar meşḳ iderler çalarlar Zeki Meḥmed Aġa çalınur iken gelür diñler ben bu pişrevi üstādımdan on günde meşḳ itdim siz bir saʿatıñ içinde ḳolaycana aldıñız çaldıñız dir şaşar ḥayretde ḳalur

ve azacıḳda ḥiddetlenür merḥūm laṭīfeyi de sever idi işte bu iki saʿatiñ içinde alub yazub çalmaḳ noṭanıñ vāsıṭasıyladır ~~sāyesindedir~~ ḥaḳḳı da inkār olunamaz

[35b]

68

Enderūn-i Hümāyūndan Mūsiḳa-i Hümāyūna Naḳil İtdirilen Baʿżı Aġavāt

Yuḳaruda beyān olundıġı üzere Enderūn-i Hümāyūn ile Mūsiḳa-i Hümāyūn daʾire-i vāḥide ḥükmünde gibi olub birinden yek-digerine naḳl-i besāṭ meʾmūriyet itmek niẓām gittiginden ~~niẓāmından~~ bulunmuş olmaġla ~~biñ ikiyüz seksen tārīḫinde~~ Enderūn-i Hümāyūnda olunub ehl-i mūsiḳī olan Kemānī Rıfʿat Efendi çavuşluḳ Kemānī Tevfiḳ Efendi onbaşılıḳ Ṭanbūrī Ṣābit Efendi mülāzımlık Nāy-zen Rāşid Efendi başçavuşluḳ Nāy-zen Tevfiḳ Efendi onbaşılıḳ rütbeleriyle biñ ikiyüz seksen tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūna bā-irāde-i şāhāne naḳl-i yataġ ʿazīmet itmişlerdir Enderūn-i Hümāyūndaki ḳademelerine ve ḫidmetlerine göre Mūsiḳa-i Hümāyūnda rütbeler iḥsān buyurulmuşdur

~~Ṭoḳsan üc tārīḫinde~~ Ḥāfıẓ Tevfiḳ Efendi müʾeẕẕin-i şehriyārīlik ḫidmet-i müstevcebü'l-mufaḫḫaratiçün Enderūn-i Hümāyūndan Mūsiḳa-i Hümāyūna ṭoḳsan üc tārīḫinde mülāzımlık rütbesiyle bā-irāde-i şāhāne ~~seniyye~~ naḳl ~~itmişdir~~ olunmuşdur

Mūsiḳī ḫᵛācesi Mevlevī Dede Ḥacı İsmāʿil Efendi ser-müʾeẕẕinān-ı şehriyārī iken haftada bir kere müʾeẕẕinlik ḫidmetini edā içün Çıraġan Sarāy-ı Hümāyūnuna elli yedi elli sekiz tārīḫlerinde gelür Mūsiḳa-i Hümāyūnda dāmādı eṣvab emīni Yüzbaşı ʿOṣman Efendi bulundıġından Eẕān-ı Muḥammediyeyi oḳuyub namazı ẕāt-ı şāhāneye ḳıldırdıḳdanṣoñra gelüb Mūsiḳa-i Hümāyūnda oturub ve gice yatdıġı vaḳitlerde çocuḳlar geliñ size biraz şey meşḳ ideyim ḥāżır buraya geliyorum boşuna vaḳit geçirmeyelim didigi eṣnāda ḳuşcı başı ~~mīr-alay ile ki o vaḳit nefer idi~~ onbaşı Ḥacı Eşref Efendi meşḳ iderler ~~ehl-i ṭabīʿat o vaḳit ānlar imiş~~ megerse Dede İsmāʿil Efendi merḥūm o sözi kendi kerāmet gibi söylemiş zīrā çoḳ geçmedi Mūsiḳa-i Hümāyūn mūsiḳīniñ ~~merkez ve mekānı~~ ocaġı oldı

Dellalbaşı-zāde Ḥacı İsmāʿil Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Sarāy-ı Hümāyūnda faṣıl taʿbiri ıṣṭılāḥ-ı ḳavm olaraḳ ehl-i mūsiḳīniñ bir yere tecemmuʿ iderek naġamāt-ḫavān olmalarına taʿbir iderler ve daha faṣıl deyü taḳsim pişrev semāʿī şarḳı cemʿiyetine daḫī dirler meṣelā fülan üstād faṣıl yapmış dirler bunlarıñ hepsini cemʿ

ve tertīb itmiş dimekdir ḥattā Dellalbaşı-zāde Ḥacı İsmāʿil Efendiye efendim sizde ḳac faṣıl vardır dirler faṣılları biz īcād ideriz deyü cevab virir fi'l-vāḳiʿ didigi gibi tamāmıyla mūsiḳī ḫᵛācesi olmuş idi devlet-ḫānelerine kim gitse meşḳ ider kibr ve ʿaẓamet itmez ki ehl-i hüner ṣıfatı da budur zengini fakir gavur Müsliman aramaz āṣār-ı eslāfı ve uṣūl-i fenni neşr ve iʿlāna māʾil bir üstād-ı kāmil idi zīrā sāye-i taʿlīminde perveriş-yāfte evlā-yı şākirdān-ı māhirāndan birisi başma şarḳı mecmūʿasınıñ cāmiʿ ve mürettibi Enderūnī Hāşim Beg ile Ṭopḳapulı Kemānī Nişānıñ birāderi Ḫᵛānende Usta Niġosdur ki fi'l-ḥaḳīḳa üstād oldıġını ehl-i fen taṣdīḳ iderler işte bu iki üstād mūmā ileyh Ḥacı İsmāʿil Efendiniñ fenn-i meẕkūrda olan faẓl ve kemāline delālet iderler daha başḳa şākirdānı pek çoḳdur Sarāy-ı Hümāyūnuñ gerek ḫāricinde gerek dāḫilinde İlyas Efendiniñ Leṭāʾif-i Enderūniye nām-ı tārīḫiniñ yüz on birinci ve ücyüz elli altıncı ṣaḥīfelerinde beyānı üzere biñ ikiyüz otuz bir senesi Dellal-zāde İsmāʿil Efendi ile Çilingir-zāde Aḥmed Aġa ricāl-i ḫᵛānendeden derviş İsmāʿil Dede Efendiniñ mumtāz ve münteḫab şākird-i müeddiblerindendir deyü Dellal-zādeyi Enderūn-i Hümāyūnda Ḫazīne Oṭasına Çilingir-zāde Aḥmed Aġayı Seferli Oṭasına çıraġ idüb çavuşān zümresine ilḥāḳ iderler Dellal-zāde İsmāʿil Efendi ḳırḳ bir tārīḫinde Sarāy-ı Hümāyūndan istiʿfā ider çıḳar ise de baʿdehū müstevfī maʿaş taḫṣīṣ ve muṣāḥib-i şehriyārīlik ʿünvānı tevcīh buyurılur terceme-i ḥāli İlyas Efendi tārīḫinde bir tafṣīl beyān olunub medḥ ve ṣenā-yı ḥaḳḳında ʿilm-i mūsiḳīde ṣāḥib-i ḥaḳ gibidir yaʿni müʾellifīnden gibidir ehl-i ḥāl ehl-i maʿnādır ẓāhir-i binboş adamlardan degildir dir Mūsiḳa-i Hümāyūnda ehl-i mūsiḳīniñ bitişmesine rükn-i ḳavī gibidir Mūsiḳa-i Hümāyūnda mevcūd olan ehl-i mūsiḳī leyāli-i mübāreke üzere üc iḫlaṣ bir fātiḥa bir ṣalāt ve selām oḳuyub gönderseler rūḥ-ı şerīfini şād ve ḫandān iderler ve gönderenlere de medār-ı inşiraḥ derūn olacaġı bī-iştibāhdır ~~raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿa~~ merḥūmuñ velādeti 1199 rāriḫidir müddet-i ʿömri seksen yedi sene olub irtiḥāli biñ ikiyüz seksen altı senesindedir Beşikṭaş ṭarafında Yaḥyā Efendi ḥażretleriniñ maḳberesinde medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten

~~Çilingir-zāde Aḥmed Aġa biñ ikiyüz ḳırḳ dört tārīḫi Rāmī Çiftligi Ḳışlasında ser-müʾeẕẕinān-ı şehriyārī naṣb olmuşdur~~

Saʿdullāh Efendiniñ yerine Dellal-zāde İsmāʿil Efendiniñ ser-müʾezzin-i şehriyārī oldığı 1272

Ṣuyolcı-zāde Ṣāliḥ Efendiniñ irtiḥāli-i naṣb 1279

[36a]

69

Mūsiḳīniñ Mimik Oldığı

Eslafdan baʿżı mülūk-i ʿiẓām evladlarını ḥāl-i ṣabāvetinde daha kehvāre-nişīn iken yanında ehl-i mūsiḳīye icrā-yı naġamāt itdirirler eger eṣnā-yı naġamātda çocuḳ ḥareket ider beşāşet gösterirse ehl-i ṭabiʿat olacaġını oradan istidlāl iderler

Taḥḳīḳ-i Mūsiḳa

Mūsiḳa kelimesi ẕāten mūsiḳī kelimesinden meʾḫuẕdur zīrā Endülüsde hicret-i nebevīyeniñ yüz otuz ücünci senesinde Devlet-i İslāmiye-i ʿArabiye-i Emeviye teşekkül ve ẓuhūr itdigi vaḳitde orası Frenkistān oldığından Frenkler o İslam-ı ʿArablardan çoḳ ʿulūm ve fünūn ve ṣanāyiʿ aldıḳları gibi çoḳ luġatler daḫī aldılar ve mādirzād olan kendi lüġatlerine ilḥāḳ idüb telaffuẓ itdiler Mūsiḳī kelimesini daḫī aldılar faḳaṭ zāy-ı hevvez ile muziḳa didiler Mūsiḳa diyemediler orası muḳteżā-yı lisānlarıdır beʾis yoḳdur bu maʿẕūriyet her ḳavimde vardır zīrā ḫᵕāce efendimiz Boşnaḳlar ḥaḳḳında el-Boşnaḳān yeḳraʾūne ḥarfe kef cimʾen miṣāluhū çülistān çitābını çetir yaʿni Boşnaḳlar kef ḥarfini cim oḳurlar bunuñ miṣāli Gülistan kitābını getür diyecek yerde Çülistan çitabını çetir dirler daha bunuñ gibi miṣaller olub her ḳavim içün baʿżı ḥurūfı baʿżı ḥurūfa ḳalb iderek telaffuẓ itmek vardır meṣelā bizim Kürdler Maḥo dirler Meḥmed dimekdir ʿAlu dirler ʿAli dimekdir hic beʾis yoḳdur yine o odur buyurduḳları gibi biz Frenkleriñ diyemediklerine baḳmayız yine kemā fi’s-sābıḳ sīn-i mühmele ile mūsiḳa yazarız

Ḳolaġası Merḥūm Ḥacı ʿĀrif Begiñ Terceme-i Ḥāli

Ḳolaġası Ḥacı ʿĀrif Beg Eyüb Meḥkemesi ketebe-i mütemeyyizānından Bekir Efendiniñ ṣulbünden Eyüb ḳaṣabasında biñ ikiyüz elli tārīḫinde panhāde-i ʿālem-i şuhūd olub ṣabāveti zamānında üstādı ~~mükemmel~~ Eyyübī Meḥmed Begden ~~mūsiḳī~~ meşḳ ve o vaḳit Sulṭan Aḥmed civārında mekteb-i ʿirfāniyede taḥṣīl ve yetmiş beş ġuruş maʿaş ile Bāb-ı Ser-ʿaskerīde Mektūbi Oṭasına devām ~~itmekde iken~~ altmış altı tārīḫinde mūsiḳīniñ Mūsiḳa-

i Hümāyūnda meşḳ olmasınıñ emri üzerine Meḥmed Begi meşḳ ve taʿlīm itmeḳ içün silk-i meẕkūre celb ve meʾmūr ve ʿArif Begi daḫī müʾeẕẕinān-ı şehriyārī ʿidādīne münselik olmaḳ üzere Mūsiḳa-i Hümāyūn neferātı silkine ḳayd ve çırāġ iderler üstādı Meḥmed Begden kemā fi's-sābıḳ meşḳ itdikinden başḳa ser-müʾeẕẕinān-ı şehriyārī Saʿdullāh Efendiden ve Dellalbaşı-zāde İsmāʿil Efendiden ve Hāşim Begden meşḳ ve Ṣuyolcı-zāde Ṣāliḥ Efendiden baʿżı ilāhiyāt meşḳ ile dört sene ḳadar Mūsiḳa-i Hümāyūnda ḫidmet ve altmış ṭoḳuz evāḫirinde ḳurenā-yı şehriyārī silk-i celīline nāʾil ve Neşʾet Beginñ ser-ḳurenālıġı zamānında ikinci ḳurenālıḳ ile müşerref ve muʾaḫḫaran Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāneden altı biñ ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile çıraġ ve yetmiş beşde Ḥicaza ʿazīmet ve yetmiş yedi culūs-ı hümāyūnunda ekṣer maʿāşātıñ ḳaṭʿ olundıġı ṣırada maʿaş-ı meẕkūrdan ḳaṭʿ ile sekiz yüz ḳuruşa tenzīl ṣoñra ikiyüz ġuruş maʿaş ile Meclis-i Vālā Mażbaṭa Oṭasına ve muʾaḫḫaran teşkīl ḳılınan Taḥrīr-i Emlāk Daʾiresine sekiz yüz cemʿan biñ ġuruş maʿaş ile müdāvemetde iken seksen dörtde bā-irāde-i seniyye ḫᵕānendelik ile faṣıla dāḫil ve meẕkūr biñ ġuruş maʿaş ikibiñ ġuruşa muʾaḫḫaran ücbiñ ṭoḳuz yüz ~~ṭoḳsan altı~~ ġuruşa iblāġ ve Mūsiḳa-i Hümāyūn ḳāʾim-maḳāmı taʿyīnātı iḥsan ve o eṣnāda küşād olunan millet meclisi reʾyiyle taʿyīnātı ve maʿaşı ~~ve maʿaşınıñ ücbiñ ġuruş~~ ḳaṭʿ oldıġından felāket-zede olaraḳ Levend çiftligi ṭaraflarında tevaṭṭün ~~ile inekcilik ve çiftcilik~~ itmekde iken biñ ġuruş maʿaş ile Begḳoz ḳażāsı aʿşār meʾmūriyetine nāʾil ~~ve ifā-yı meʾmūriyet itmek üzere iken~~ ve iş bu ṭoḳsan sekiz senesi ḳadīme-i cenāb-ı cihān-bānīden ~~lüṭfen ve kemāl-i merḥameten~~ uhdesine mūsiḳī muʿallimligi içün Mūsiḳa-i Hümāyūn ḳolaġalıġı rütbesiniñ tevcīh ve iḥsānıyla silk-i meẕkūre taḥvīl-i meʾmūriyet ve ḳayd ve ilḥāḳ olundıġı

~~Mīr mūmā ileyhiñ maḫdūmı Cemil Beg fünūn-ı mūsiḳada ehil ve erbāb oldıġından işbu biñ üçyüz Kānūn-i Evveliniñ evvelinde sāye-i ṭūbāvāye-i cenāb-ı cihānbānīde mülāzım naṣb ve taʿyīn buyurulmuşdur~~

Biñ üçyüz iki senesi Ẕi'l-ḳāʿdesiniñ on üçünci güni ikmāl-i enfās muḳaddere idüb Yaḥyā Efendi Ḥażretleriniñ civārındaki maḳberede medfūndur i~~lm-i mūsiḳīde kemāli olub muḥarriḳ müʾeṣṣir besteler yapar öyle meṣnūʿ ve pesendīde ṭabiʿat ṣāḥibi olub~~ ʿilm-i mūsiḳīde meṣnūʿ ve peṣendīde ṭabiʿat ṣāḥibi ve kemāli olub muḥarriḳ müʾeṣṣir besteler

~~yapar~~ şarḳılar ~~yapar~~ yaptığı ~~az bulunur oldığını~~ ehl-i fenn-i şehādet iderler ~~itmekde bulunmuşlardır~~ raḥmetullāhi ʿaleyh

Merḥūmuñ maḫdūmı Cemil Beg fünūn-ı mūsiḳada ehil ve erbāb oldığından pederiniñ vefātından sekiz māh-ı muḳaddem sāye-i cenāb-ı cihān-bānīde mülāzım naṣb olunmuşdur

[36b]

70

~~Ṭaşrada Bulunan Müʾeẕẕinān-ı Şehriyārī~~

Ser-müʾeẕẕinān-ı Ḥażret-i Şehriyārī Mevlevī el-Ḥac Dede İsmāʿil Efendi āndanṣoñra ~~Ser-müʾeẕẕin~~ Enderūnī Çilingir-zāde Aḥmed Aġa bu Aḥmed Aġa İlyas Efendi tārīḫiniñ dörtyüz elli beşinci ṣaḥīfesinde meẕkūr oldığı üzere Rāmi Çiftligi ḳışlasında ḳırḳ dört tārīḫinde ser-müʾeẕẕin-i şehriyārī naṣb olmuşdur āndanṣoñra

~~Ser-müʾeẕẕin~~ Enderūnī Saʿdullāh Efendi bu Saʿdullāh Efendi Enderūn-i Hümāyūnda şāʿir-i meşhūr Kilār kahyāsı Vāṣıf Beġiñ birāderidir ~~irtiḥāli~~ biñ ikiyüz yetmiş iki tārīḫinde~~dir~~ irtiḥāl idüb Ayaz Paşa maḳberesinde medfūndun ~~ve Ayaz Paşa maḳberesinde medfūndur 1273 Ser-~~ ~~müʾeẕẕin~~ Enderūnī Dellalbaşı-zāde el-Ḥāc İsmāʿil Efendi ~~āndanṣoñra Mīr alay Rıfʿat Begdir~~ naṣb olmuşdur

~~Saʿdullāh Efendi Ayaz Paşa maḳberesinde medfūndur 1273~~

Ṭaşrada bulunan müʾeẕẕinān-ı şehriyārī

Suyolcı-zāde Ṣāliḥ Efendi	Rıfʿat Beg	Ḥacı Meḥmed Efendi	Altuni-zāde Ḥāfıẓ Muṣṭafa Efendi	Ḥāfıẓ ʿÖmer Efendi	Ḥüsni Efendi	Ḥacı Edhem Beg	

Enderūnī Ḥacı Edhem Efendi	Ḳaḍıköyli ʿİzzet Aġa	Yaġlıḳcı-zāde Aḥmed Efendi	Enderūnī Şevḳi Efendi muʾaḫḫaran imām-ı şehriyārī olmuşdur	

Enderūnī Muṣṭafa ʿİzzet Efendi muʾaḫḫaran imām-ı şehriyārī olmuşdur	Unḳapanlı Ḥüsni Efendi bir miḳdar Mūsiḳa-i Hümāyūna ḫidmeti vardır

~~Mūmā ileyh Dede İsmāʿil Efendi mūsiḳīyi Uncı-zāde merḥūmdan almışdır Uncı-zāde daḫī meşhur ve maʿrūf olan ʿIṭrī merḥūmdan almışdır ʿIṭrī merḥūm Edirne Ḳapusunuñ ḫāricinde Muṣṭafa Paşa Dergāhı civārında bir köşe başında medfūndur bir ʿacāyib baş ṭaşı vardır Dede İsmāʿil Efendi merḥūm Davud Paşa ḥamāmcısınıñ maḫdūmıdır Yeñīḳapu Mevlevī ḫānesi Şeyḫi ʿAli Nuṭḳī Dede Efendiniñ zamān ı meşīḫatinde külah pūş intisāb~~

~~olub dergāh-ı meẕkūrda bu Dede Efendi çoḳ vaḳit naʿt-ḫᵛānlıḳ eylemişdir deyü Fındıḳlılı ʿİsmet Beg naḳlider ʿIṭrī merḥūm daḫī Muḥasebeci Kāmil Efendiniñ naḳline göre Ḥāfıẓ Post Ḥacı Meḥmed Efendiden almışdır bu daḫī ʿAyıntābī üstād Meḥmed Begden almışdır ʿIṭrīniñ ismi Muṣṭafadır irtiḥāli 1127 dir~~

Biñ İkiyüz Altmış Altı Tārīḫindenṣoñra Mūsiḳa-i Hümāyūndan Olan ~~Bulunan~~ Mü'eẕẕinān-ı Ḥażret-i Şehriyārī

el-ān Ser-mü'eẕẕin Mīr-alay Rıfʿat Beg Dellalbaşı-zāde Ḥacı İsmāʿil Efendiden ṣoñra ~~olmuşdur ser mü'eẕẕin i şehriyārī~~ naṣb olmuşdur

ʿAṣım Efendi

Çavuş Muṣṭafa Efendi Rıżā Efendiniñ birāderidir

Āgāh Efendi

ʿOṣman Efendi Ḳapudan Meḥmed ʿAli Paşaya müteʿalliḳdir

Enderūnī Binbaşı Laṭīf Efendi

Onbaşı Edhem Efendi

Muṣṭafa Efendi

ʿOṣman Efendi

Biñbaşı Ferhad Beg

Ḳolaġası İsmāʿil Efendi

Enderūnī Ḥacı Ṭahir Efendi yüzbaşı

Enderūnī Yüzbaşı Hidāyet Efendi

Ḳolaġası Ṭopḳapulı Rāşid Aġa

Yüzbaşı Feyżi Efendi

Yüzbaşı Rāşid Efendi

Biñbaşı Bahā Beg

Mülāzım Ḥüsāmü'd-din Beg

Mülāzım Ḫālid Beg

Enderūnī Mülāzım Ḥāfıẓ Tevfīḳ Efendi

Ser-çavuş Mücib Beg

ʿAli Efendi

İsmāʿil Beg

Aḥmed Beg

Enderūnī ʿĀṣım Beg

Ḥāfıẓ Ḥaḳḳı Efendi

Bahā Beg İmām-ı Şehriyārī Şevḳi Efendi-zādedir

Enderūnī Mülāzım ʿAbdi Beg

Enderūnī ʿİzzet Beg

Enderūnī Ḥüsni Beg

[37a]

71

Biñ elli tārīḫiniñ mūṣannif ve müverriḫlerinden olan Kātip Çelebi merḥūmuñ Mīzānü'l-Ḥaḳ nām-ı kitābında vāḳiʿ teġannī baḥṣi bi'l-eṭraf ~~tamāmıyla~~ keyfiyet bilinmek içün buraya ʿaynıyla naḳil ve taḥrīr ḳılındı

Teġannī fenn-i mūsiḳī ḳāʿidesince naġamāt ile terdīd-i ṣavta dirler muṭlaḳ eṣvāṭıñ nüfūs ve ibdānda teʾṣiri muḳarrerdir inkār olunmaz ṣavt eger nā-mevzūn olursa nefret cihetinden teʾṣīr ider ve eger mevzūn ve maṭbūʿ olursa raġbet ve iḳbāl ile teʾṣīr ider nüfūs ve ervāḥ āndañ müʾeṣṣir oldıġında ibdānda eṣeri olur ve ṣāḥibi evvel teʾṣiri idrāk idüb bilür meger ʿilaca muḥtac fāsidü'l-mizāc ola eṣvāt-ı mevzūna daḫī müteʿallik baḥṣ olmaḳ içün üc ḳısma münḳasım olur biri ḥancere-i ṭuyūrdan ṣādır olur biridaḫī ḥancere-i insandan çıḳar biridaḫī saz ve sözden bir alet-i żarb ve nefḫle ṣudūr ider sāʾir milel-i vādiyān aṣḥābı

cümlesini istiʿmāl eylediler millet-i İslāmiyede ehl-i şerʿ-i şerīf ṭuyūrdan ṣādır olan naġamātı istimāʿ-ı muṭlaḳ cāʾizdir deyüb ḥancere-i insandan ṣudūr ideni baʿżı şurūṭ ve ḳuyūd ile tecvīz eylediler żarb ve nefḫle istiʿmāl olunan āletleri istimāʿ aṣlā cāʾiz degildir didiler fāżıl muḥaḳḳiḳ ʿallāme-i Rūm Ḳınalı-zāde ʿAli Efendi Aḫlāḳ-ı ʿAlāʾī nām-ı kitābında bu siyāḳı taḥrīr ve ġınā baḥṣini tafṣīl üzere taḳrīr eyledi ṭālib-i ḥaḳ olan iḫvān-ı müʾminīn ol kitābı ḥerezcān idüb evrād ve ezkār yerine oḳumaġı iltizām eylemek gerek tā ki dīn ve dünyā mühimmini bilüb mūcibi ile ʿamel ide zīrā ḥikmet ile şeriʿat bilineni cemʿ eylemiş bir kitāb-ı mübārekdir ve muṣannifi dehre bir gelenlerdendir geldikki ḥancere-i insandan ṣudūr iden eṣvāt ve naġamāt ḫuṣūṣunda mezāhib-i eʾimme-i dīn nice dirler eger mey ve maḥbūb ve fısḳ u fücūr żikrini mutażammını ebyāṭ ve eşʿārıyla olursa istimāʿ ı muṭlaḳā cāʾiz degildir eger żikrullāh ve naʿt-i Rasūlullāh ʿaleyhi ve ālihi’s-selām ve baʿżı terġīb ve terhībe müteʿalliḳ eşʿār ile olursa ekṣer ḳatında istimāʿı cāʾizdir baʿżı fuḳahā anda daḫī niçe ḳīl ve ḳāl eylediler lākin meʾali veraʿ-bārda müntehī olur bu cümle Ḳurʾān-ı ʿāẓmü’ş-şān tilāvetinden ġayrıdadır amma Ḳurʾanda teġannī-i maḫāric-i ḥurūfa ve tertīl ve tecvīde ḫalel virmemekle meşrūṭ ve muḳayyeddir ḳāʿide-i uṣūle riʿāyet laḥna müʾeddī olmamaḳ lāzımdır ol bir maḫṣūṣ-ı teġannī olur ki ʿilm-i edvār uṣūle uymaz men lem yentaġin fi’l-ḳurʾān feleyse minnī ḥadīṣinde murād ol nevʿ teġannīdir didiler ve sāz ve sözden baʿżı ālet-i żarbını kāhī birāy-ı maṣlaḥat tecvīz eylediler ḥarbde ġazātı teşcīʿ içün ṭabl ve naḳḳāre gibi ve süver-i zifafda def bi-celācil gibi

Tenbīh

Şerʿi şerīfde bu bābda vārid olan menʿler bir ḥikmete mebnīdir aṣlı budur ki muṭlaḳā naġamāt sābıḳan żikr olundıġı üzere ibdānda teʾṣīr idüb rūḥ ve nefsi taḥrikde ʿaẓīm-i daḫli oldıġından ḥukemā didiler ki şol kimesneniñ ki rūḥı nefsine ġālib ola taṣfiye ve riyāżet ile nefs-i emmāreyi ḳahr eyleyüb memleket-i bedende zemām-ı ḥükūmeti sulṭān-ı rūḥ eline vire naġamāt ve elḥān-ı mūsiḳī istimāʿı ānıñ rūḥunı rūḥāniyāt-ı cānibine taḥrīk idüb teʾellehe mebdeʾ-i evvel evṣāfıyla ittiṣāf ve teşebbühe şevḳ virir evvel-i ecelden Aristo erganuni īcād idüb meṣānīler ve işrāḳīlere taʿlīm ve naṣīḥat eṣnāsında çaldırırdı amma şol kimesneniñ ki nefsi rūḥuna ġālib olub bedende nefs-i emmāre ḥükmüni icrā eyleye naġamāt istimāʿı ānıñ nefsini şehvāniyāt-ı behīmiye cānibine bir mertebe taḥrīk ider ki

derdinden insan kāhī bir beyit-i ʿāşıḳāne istimāʿı ile derkāt-ı hevā ve hevese uçar gider ḫaberi olmaz imdi ġınā maddesinde nefʿ ile żarar cemʿ oldı eḫaṣṣ-ı ḫavāṣa nāfiʿ lākin ʿāmmeye żarar-ı maʿneviyesi ġālib-i vāḳiʿ olmaġla şeriʿat-ı şerīfe uṣūlünde bir maddede ḫaṭır ile ibāḥa cemʿ olsa ḫaṭır cānibi tercīḥ olunmaḳ ḳāʿide ve aṣıldır ol aṣla bināen ḫavāṣṣıñ intifāʿına naẓar olunmayub ʿāmmeyi żarardan ṣıyānet-i muṣallaḥatı içün menʿ buyuruldı ʿavāma daḫī lāzım olan ḥükm-i şerʿ-i şerīfe etbāʿdır

Amma baʿżı meşāyiḫ-i kibār-ı ḥukemā-yı müteʾellihīn meslegine gidüb ānlarıñ şarṭı üzere taṣfiye yolunda rūḥ-ı nefsine ġālib sülūk-i ṭāliblerini teşvīḳde müʾeṣṣirdir deyü kimi nāy kimi dünbelek kimi ḳudüm istiʿmāl eyledi ve ekṣer-i semāʿ tesmiyesiyle uṣūl ve ḳāʿidesi üzere naġamātı diñledi bunlarıñ bu ṭarz ve ṭavrı ḥakīmāne düşüb bāb-ı maʿalce de ödeviyye-i semmiye istiʿmāl ḳabīlinden oldı zīrā ekṣer ehl-i taṣavvuf ḥikmet-i işraḳ üzere mebnī ve ıṣṭılāḥı āndañ meʾḫūẕdur lākin her ʿaṣırda müteşerriʿler bu ḫuṣuṣda ānlara ṭaʿna ṭāş atub daḫl ve taʿriżden ḫāli olmadılar ānlardaḫī bildiklerinden ḳalmayub çaldılar çaġırdılar beyit tevḥīdānı çekivir nāy ve ud ente ḥasbī ente Kāfī yā Vedūd deyü cevablar virdiler ve likülli veche feḥvāsınca ferīḳiniñ ḳavl ve fiʿlī vechden ḫālī olmadı lākin bu daʿvā bir zamanda feyṣal bulmadı ʿāḳil olan bu maḳvele nizāʿ-ı ḳadīmiñ faṣlı ümīdinde ḥamāḳat eylemez temme beyānuhū

[37b]

72

Himmet ve Saʿy-i Rıfʿat Beg

~~Ser-müʾeẕẕinān Ḥażret-i Şehriyārī Mīr-alay Rıfʿat Beg~~ Sāye-i şāhānede bu āna ḳadar taḥṣīl itmiş oldıġı fenn-i mūsiḳīdeki eslāf-ı kirāmıñ āṣārını ~~āṣār-ı eslāfıñ~~ alafranġa noṭaya ṣırasıyla alub ~~alub~~ çekilüb mevḳiʿ-i intişāra ḳomaḳ ve bu vechle niʿmet-i taḥṣīliñ teşekkürini ḳılmaḳ arzusiyle ṭoḳsan üc tārīḫinde mübāşeret-i birle her faṣlı bir cüzʾ olaraḳ tertīb ve evvelü'l-maḳāmāt olan rast faṣlından bedʾ ile bir pişrev ve bir kār ve bir beste ve bir pişrev ve semāʿī ve ondan ziyāde şarḳiyāt piyano ile istiʿmāl olunmaḳ üzere munṭaẓam ve müzeyyen heyʾetde ve elden geldigi ḳadar seḳāmetden vāreste olaraḳ ṭabʿ itdirmiş ve bundan ṣoñra ṣırasıyla beher maḳāmı bir cüzʾ-i iʿtibār iderek neşr idecegini iʿlān ḳılmış ve rast faṣlından ṣoñra sūz-i dilārā faṣlı ve diger neveṣer faṣlı ve baʿżı yalıñız şarḳiyāt ṭabʿ

itdirmiş ve bu ʿilm-i mūsiḳīniñ bu āna ḳadar tanẓīm olunub pişkāh-ı erbāb-ı ṭabiʿata nihāde ḳılınan āṯārı żāyiʿ olmamaḳ içün noṭaya çekilmesine erbāb-ı fen ṭaraflarından ~~ʿaṭf-ı ʿinān~~ himmet olunmasına mebnī āṯār-ı meẕkūreniñ ekṯerīsi belki küllīsi ehil ve erbābınıñ ẕihninden ḳayub-ı maḥv olmaḳ derecesine gelmiş oldığından mīr mūmā ileyh ġayret idüb bu eṯer-i behiyyeniñ meydāna ḳonulmasına ve bu ḫayrıñ ḳuvveden fiʿle ~~çıḳmasına~~ çıḳarılmasına ez-hercihet ṣarf-ı naḳdīne-i himmet itmiş ve numūnelerini göstermiş ~~ve on beş yigirmi biñ ġuruş ḳadar da bu uġurda~~ ṣarfiyātı vāḳiʿ olmuş ve itdigi zaḥmet ve emekden ~~ve ṣarf itdigi emek ve zaḥmetden~~ artıḳ ṣarf-ı naẕar itmiş lākin ibnā-yı zamān-ı nev resid-kānından ekṯerīsi yeñi şarḳı modasına mecbūr olub eslāf-ı kirāmıñ āṯār-ı maʿārifniṯār-ı nefsiyeleriniñ mezāyā ve leẕāʾiẕ-i maʿneviyelerine ve ara maḥāllerinden āṯār-ı meẕkūre nezd-i mūmā ileyhimde maʿdūmu'r-revāc ~~ḳalmış~~ olmaġla baʿdemā tertīb olunacaḳ maḳāmāt faṣıllarınıñ ʿuḳde-i teʾḫīrde ḳalmasına bāʿiṯ ve bādī olmuşdur böyle bir hüner-i nāz ki ve nādireniñ nihāde-i peyġūle-i nisyā münsiyā olub dil-nişangān-ı zülāl-i naġamāt-ı mūsiḳī olan ʿāşıḳān zinde dalan o āb-ı ḥayāt-ı maʿnevīden dil-seyr olmıyacaḳlarına bi'l-ʿumūm esef olunur bu cihetle mīr mūmā ileyh şu ʿaṣr-ı ḥāżırımızda ṭoġrusı ehl-i mūsiḳīniñ ~~efḍal~~ ekmeli oldığı erbāb-ı fenniñ teslīm-gerdeleridir

Ser-müʾeẕẕin Mevlevī Dede İsmāʿil Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Fındıḳlılı ʿİsmet Begiñ rivāyetine göre Mevlevī Dede İsmāʿil Efendi merḥūm İstanbulda Dāvud Paşa Ḥamāmcısınıñ maḫdūmıdır Yeñiḳapu Mevlevī-ḫānesi şeyḫi ʿAli Nuṭḳī Dede Efendiniñ zamān-ı meşīḫatinde külah-pūş intisāb olub dergāh-ı meẕkūrda çoḳ vaḳit naʿtḫ͡ānlıḳ itmişdir ve mūsiḳīyi Uncı-zāde merḥūmdan almışdır o daḫī ʿIṭrī merḥūmdan almışdır ʿIṭrī merḥūm daḫī muḥāsebeci ehl-i faẕl ve kemāl ve mūsiḳī-şinās Kāmil Efendiniñ naḳline göre Ḥāfiẓ Post Ḥacı Meḥmed Efendiden o daḫī ʿayntābī Üstād Meḥmed Begden almışdır ʿIṭrīniñ ismi Muṣṭafadır İrtiḥāli biñ yüz yigirmi yedi tārīḫindedir 1127

Olunan taḫḳīḳāta göre ʿIṭrī ücdür birisi Avcı Sulṭān Meḥmed Ḫān-ı Rābiʿiñ buḫurcıbaşısıdır Eyübüñ üstünde Otaḳcılar maḥāllesinde Muṣṭafa Paşa Tekyesi civārında köşe başında medfūndur bunuñ seng-i mezarında ne tārīḫ vardır ne yazı vardır ḫarf-i vāḥid bile yoḳdur

İkincisi mūsiḳī üstādı olan ʿIṭrī-i müşārun ileyhdir

Üçüncisi şāʿir-i māhir Surūrī-i şānīniñ şu ḳıtʿa ile medḥ ve şenā itdigi ʿIṭrīdir

Ḳıṭʿa merḥabā ehl-i hüner ʿIṭrī danışur kim eyledim būy-i maʿārif gel ṭabʿından şem söyledim muḳaddemine lafẓen ve maʿnen tārīḫ başdı İstanbula Iṭrī 1200 biñ iki yüzde ḳadem

Mūmā ileyh Dede İsmāʿil Efendi merḥūmuñ meşhūr ve maʿrūf olan üc nefer-i şākirdi vardır birisi Dellalbaşı-zāde Ḥacı İsmāʿil Efendi ve birisi daḫī Çilingir-zāde Aḥmed Aġa üçüncisi Eyūbī Meḥmeddir daha başḳa şākirdānı bī-ḥesabdır bu Meḥmed Beg ketebedendir ~~Dellalbaşı-zāde İsmāʿil Efendiniñ daḫī meşhūr ve maʿrūf iki şākirdi vardır birisi Hāşim Beg digeridaḫī Ermenī milletinden Usta Niġosdur daha başḳa şākirdānı keẕālik bī-ḥisābdır~~

[38a]

73

Ser-sāzendegān-ı Şehriyārī

~~Ser sāzende~~ ʿAbdi Efendi āndanṣoñra c~~fendidenṣoñra~~ Dellalbaşı-zāde Ḥacı İsmāʿil Efendi āndanṣoñra ~~ser-sāzende olub āndanṣoñra~~ Hāşim Beg ser-sāzende naṣb olmuşlardır

~~Sāzendegān-ı Şehriyārī~~

Ḳırḳ elli senedenberū sābıḳ ve lāḥıḳ ve ḫāric ve dāḫil ~~gerek ḫᵛānende ve gerek sāzende olaraḳ~~ mūsiḳī faṣlınıñ ḫidmetinde bulunan bezirgān

Dā'ire yaʿni def şaḫṣa maḫṣūṣ degildir ḫᵛānendelerden kim olursa çalar alttmış altı senesindenṣoñra ḥużūr-ı Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫānīde olan faṣıllarda dört beş dā'ire bulunur idi

Keman	ʿAli Efendi Müteveffā Ṭodorākī	Rıżā Efendi Müteveffā Miron[60]	Müteveffā Ṣarı Yorki	Merḥūm Hüdāyī Beg	ʿAskere naḳl iden Ḥāfıẓ Yūsuf Efendi	Merḥūm Kāmil Aġa	Müteḳāʿid Ḥacı Selven Efendi	Merḥūm Çavuş Vefā Beg	Merḥūm Mülāzım Fehim Beg	Merḥūm ve maʿruf ʿİṣmet Aġa
		~~Rıfʿat Efendi~~	~~Tevfiḳ Beg~~	~~Cemal Beg~~	~~Raʾfet Aġa~~					
	Mülāzım Enderūnī muḫrec Rıfʿat Efendi	Enderūnī merḥūm Tevfiḳ Beg	ʿAskere iden Mülāzım Cemal Beg	Merḥūm Biñbaşı Raʾfet Aġa	Mülāzım Taḥsīn Beg	Onbaşı Ḥaydar Beg	Çavuş Māhir Beg	Merḥūm ʿİzzi Efendi	Mülāzım Niyāzi Efendi	

60 مبدون

Luġuṭa	Yimiḳo[61]	Aġuni[62]	Mīr-alay Rıfʿat Beg	Mülāzım ʿAbdi Beg	Küçük ʿİzzet Beg	ʿAskere naḳliden ʿİzzet Beg	Civān	Çavuş Taḥsīn Beg
Sanṭur	Merḥūm ʿİsmet Aġa	Merḥūm Beg	Ḫayri	Kāʾim-maḳam Ḥilmi Beg	İsmāʿil Efendi	Zīver Efendi	Çavuş Ḥasib Aġa	
Kemençe	Ḫristo	Niḳolāki	Pināyut	Civān	Şefiḳ Aġa	Muṣṭafa muḫrec Beg	Merḥūm Mīr-alay ʿİzzet Beg	
Ḳılarnaṭa	Ḳostinoz	Ṭāhir Efendi						
Ḳānūn	ʿArabī ʿÖmer Efendi	Yüzbaşı Edhem Efendi	Çavuş ʿİsmet Beg	Çavuş ʿAlāʾü'd-din Beg	Çavuş Ḥamāmī Meḥmed Beg			
Ṭanbur	ʿOṣman Beg	Edhem Efendi	Müteḳāʿid Çavuş Yaḥyā Aġa	Mülāzım müteḳāʿid Ṣābit Efendi	Çavuş Ḥamāmī Meḥmed Beg	Küçük ʿOṣman Beg		
ʿUd	Müteḳāʿid Başri Beg	Müteḳāʿid Ḥacı Emin Efendi	Meḥmed [illegible]	Çavuş Siyāḥī Server Efendi				
Nāy	Merḥūm Saʿid Dede Efendi	Dede Ṣāliḥ Efendi	Rāsim Efendi	Müteḳāʿid ʿOṣman Aġa	Çavuş Tevfiḳ Efend	Mülāzım müteḳāʿid ʿAzīz Efendi	Müteḳāʿid Yūsuf Paşa	Mevlevī Ḳadri Dede Efendi
	Mevlevī ʿAli Dede Efendi	Mevlevī Ḫalil Dede Efendi	Mevlevī İsmāʿil Dede Efendi	~~Rāşid Efendi~~ Mülāzım Enderūnī Rāşid Efendi				

bu İsmāʿil Dede Efendi Mışır vālisi ʿAbbas Paşa zamānında Mışıra gitdi geldi

Mūmā ileyh Sanṭūrī Zīver Efendi Tersāne ketebesinden olub hem kemānī hem sanṭūrī olan ʿİṣmet Aġa merḥūmuñ maḫdūmıdır

[38b]

74

~~Biñbaşı Laṭif Efendiniñ Enderūn-i Hümāyūna duḫūli altmış bir Ẕi'l-ḥiccesi Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳli altmış yedi Muḥarrem mülāzımlıgı seksen beş Ẕi'l-ḥicce yüzbaşılıġı seksen yedi Cumāde'l āḫire ḳolaġalıġı seksen sekiz Rebīʿü'l evvel biñbaşılıġı ṭoḳsan dört Cumāde'l-āḫire yüzbaşılıġı yetmiş üc Cumāde'l-āḫire ṣıra çavuşluġı seksen iki Kānūn-i evvel ser çavuşluġı seksen dört Temmuz tārīḫinde icrā olunmuşdur~~

61 [illegible]

62 [illegible]

Yüzbaşı ʿİzzet Beginñ Enderūn-i Hümāyūna duḫūli altmış bir Ẕi'l-ḳaʿdesi Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳli altmış yedi Muḥarrem mülāzımlıgı seksen Rebīʿü'l-āḫir yüzbaşılıġı ṭoḳsan Şubaṭ merkezi Edirne olan ikinci ordū-yı Hümāyūn mūsiḳalarına muʿallimlik ve ḳolaġalıḳ ile ʿAsākir-i Şāhāneye naḳli 1 Temmuz 94

~~Mülāzım ʿAbdi Beginñ Enderūn-i Hümāyūna duḫūli altmış iki Şevvāl Mūsiḳī-i Hümāyūna naḳli altmış yedi Muḥarrem mülāzımlıgı seksen Ẕi'l-ḥicce~~

Yüzbaşı Hidāyet Efendiniñ Enderūn-i Hümāyūna duḫūli altmış dört Şaʿbān Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳli yetmiş Cumāde'l-āḫiri yüzbaşılıġı seksen yedi Receb

Yüzbaşı Rāşid Efendi Mūsiḳa-i Hümāyūna duḫūli altmış ṭoḳuz Muḥarrem mülāzımlıgı yetmiş ṭoḳuz Receb yüzbaşılıġı seksen yedi Receb

Mīr-livā ʿOṣman Paşanıñ Terceme-i Ḥāli

Mīr-livā ʿOṣman Paşanıñ Enderūn-i Hümāyūna duḫūli otuz ṭoḳuz onbaşı naṣbı ḳırḳ sekiz çavuş naṣbı elli mülāzımlıgı elli üc yüzbaşılıġı elli sekiz ḳolaġalıġı altmış üc Ẕi'l-ḳaʿde biñbaşılıġı yetmiş bir Cumāde'l-āḫir ḳā'im-maḳamlıġı yetmiş beşdir mīr-alaylıġı ve birinci żābiṭligi yetmiş sekizdir ~~Cumāde'l-ūlāsında~~ mīr-livālıġı seksen üc Ramażānında teḳāʿüdlügi seksen dört Recebindedir ~~vuḳuʿ bulmuşdur~~ Ser-ḳurenā Cemil Beg zamānında biñbaşı maʿaşı olan biñ ikiyüz ġuruş ile maġrūren icrā buyurulmuşdur seksen altı Rebīʿü'l-āḫiriniñ on beşinci güni ʿāzim-i ʿālem-āḫiret olub Üsküdarda Ḳaraca Aḥmed Sulṭan civārında demür parmaḳlıḳlı ṣuffe-i maḫṣūṣa derūnunda medfūndur Ḳaraca Aḥmed Sulṭān Türbesinden Nuḥ ḳuyusuna gidecek cadde üzerinde ṣaġ ḳolda vāḳiʿdir raḥmetullāhi ʿaleyh

Mīr-alay Ḥasan Beginñ Terceme-i Ḥāli

Mīr-alay Ḥasan Beginñ Ġalaṭa Sarāyına duḫūli otuz beş Enderūna duḫūli ḳırḳ bir ~~Enderūna Ġalaṭa Sarāyıyla berāber duḫūli otuz beş~~ senesi ve mülāzımlıgı ḳırḳ sekiz yüzbaşılıġı elli sekiz ḳolaġalıġı altmış üc ~~Ẕi'l-ḳaʿde~~ ḳā'im-maḳāmlıġı yetmiş bir ~~Cumāde'l-āḫir~~ mīr-alaylıġı yetmiş beş ~~Şevvāl~~ birinci żābitligi yetmiş yedi tārīḫi olub ücbiñ ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile yetmiş sekizde ~~Cumāde'l-ūlāsında~~ çıraġ ve seksen Şaʿbānında irtiḥāl-i dār-ı beḳā idüb Beg Oġlu maḳberesinde süvārī ṭopcıları

aḫurlarınıñ civārında maḳberede medfūndur ~~raḥmetullāhi ʿaleyh~~

İbrāhim Paşaya Mūsiḳa-i Hümāyūnda neḳadar baṭṭallar tenbeller işe yaramazlar varsa defterini tertīb it getür tenḳīḥāt ı icrā olunacaḳ dirler cevābında efendim benden ġayrı işe yaramaz baṭṭal zāʾid kimse yoḳdur ibtidā ḳuluñūzı tenḳīḥ buyuruñ ṣoñra kimi isterseñiz tenḳīḥ buyuruñ dir bunuñ üzerine baġışlarlar kimseyi tenḳiḥ itmezler pādişāh ṣadaḳası olsun dirler pādişāhı vebalden ṣaḳınur kimseyi incitmez inkisardan ḳorḳar bir ẕāt idi Enderūn-i Hümāyūna duḫūli otuz ṭoḳuz yüzbaşılıġı altmış iki biñbaşılıġı yetmiş bir ḳāʾim-maḳāmlıġı seksen ʿAsākir i Şāhāneye mīr alaylıḳ ve muʿallimlik ile naḳli seksen üc defʿa i ṣāniye mīr-alaylıḳ birinci żābiṭlik ile duḫūli seksen dört mīr-alaylıġı seksen altı irtiḥāl-i dār-ı beḳā itdigi ṭoḳsan beş mart onbeşinci günidir raḥmetullāhi ʿaleyh merḥūm ḫalḳ ile ḳonuşur görüşür kibirsiz gönülsüz tuḥaf laḳırdı ve eyü mażmun söyler güzel ṣaçmalar atar nedīm i muṣāḥib adam idi Üsküdarda Ḳaraca Aḥmed Sulṭan maḳberesinde medfūndur

[39a]

75

Ravġan-ı Çervişiñ Ravġan-ı Sādeye Taḥvīli

Biñ ikiyüz altmış iki senesi Sulṭan ʿAbdü'l Mecīd Ḫān merḥūmuñ ḥużūr ı şāhānesinde bir gice bir aḫşam ṭaʿam buyururken ferman-ı şahānesiyle orkestra mūsiḳası icrā-yı naġmāt iderken baʿde'ṭ ṭaʿam ḳıyam buyurub gezinerek orkestra ṭaraflarına meyl i meşiy ve ḥarekete raġbet ve naġamāt-ı āṣār olan bezirgāna iltifat-ı şāhāne olmaḳ üzere buyurdıġı eṣnāda Meḥmed Şaḫ Beg ile Yüzbaşı ʿArnavud ʿAli Efendi o vaḳitler ānlar on birer on ikişer yaşlarında çocuḳ olduḳları ḥālde orkestra çalarken dans idiverirler ẕāt ı şāhāne Meḥmed Şaḫ Begiñ yanına gelür çocuḳ sen ne żaʿifsin seniñ adıñ nedir buyurur efendim Meḥmed Şaḫdır dir böyle diyince ay sen nereniñ şāḫısın buyurur yine kendüsi hā pederinden bir cenāḫ bir cenāḫ buyurur ʿAli Aġa içün ne ekşi ṣūretiñ var hic yüzüñ gülmüyor buyurur Meḥmed Şaḫ Bege żaʿfınıñ üzerine sen pilav yimeyor mısın buyurur Mūsiḳa-i Hümāyūn żābiṭi o vaḳit biñbaşı bulunan Ḫalil Efendi bir iki ḫaṭve daha nezd-i şāhāneye ṭoġru teḳarrub ider de efendim Allāh vücūd ı şāhāneñizi kedersiz itsün doḳtorlar pilav yemege iẕin virmiyorlar dir niçün buyurur efendim çerviş yaġı oldıġından mūsiḳacılarıñ gögsüne ṭoḳunuyor diyorlardı bunuñ üzerine ẕāt-ı şāhāne döner arḳasından gelen Ser ḳurenā Ḥamdi Bege yārın ṣabaḥ ʿaḳlıma getür de yaġlarıñ taḥvīline ve ıṣlāḥına

baḳalım buyurur irtesi güni ravġan-ı sāde olmasını irāde buyururlar Mūsiḳa-i Hümāyūn yemekleriniñ yaġı ẕāten sāye i şāhānede ravġan ı sāde olub elli dört tārīḫinde silkiniñ birleşdigi şırada ravġan-ı çervīşe taḥvil olmuş idi bu ḥesabca Mūsiḳa-i Hümāyūn yemekleriniñ yaġları sekiz sene ḳadar ravġan-ı çerviş olmuş oldı

Bunuñ üzerine merḥametli olan pādişah-ı maġfur ʿarīż ve ʿamiḳ mülāḥaẓa buyururlar da ne ḳadar ordū-yı Hümāyūnları varsa Anaṭolı ʿArabistan Rumili vesā'ire gibi bunlardaki ʿAsākir i Şāhāneleri sāye i şāhānelerinde ravġan ı sāde tenāvül idüb yalıñız Der saʿādetde olan birinci ordū-yı Hümāyūnlarınıñ ʿAsākir-i Şāhāneleri ravġan-ı çerviş tenāvül idiyorlar bu ise muvāfıḳ ʿadālet ve inṣāf degildir buyururlar da birinci ordū-yı Hümāyūnlarında bulunan ʿAsākir-i Şāhānemize daḫī bundanböyle sāye-i ordū-yı Hümāyūnlarımız miṣillü ravġan ı sāde virilsün deyü Der saʿādet irāde i seniyye buyururlar

Allāhu teʿālā ḥażretleri merḥūm müşārun ileyhi ʿarş ı ʿaʿlānıñ gölgelerinde sāyebān buyurub o uyandıḳca ḥālā erīke pirā-yı salṭanat-ı ʿOṯmānī ve zīnet-i baḫşā-yı serīr-i cihānbānī olan veli'n-niʿmetimiz pādişāhımız şevketlü Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān Efendimiz ḥażretlerini ilā yevmi'l-ḳıyām muḳārin-i kemāl-i ṣıḥḥat ve ʿāfiyet ve muvaffaḳiyet buyursun ʿömr i hümāyūnlarını müzdād ve ferāvān buyursun āmin bi ḥürmeti seyyidi'l-mürselīn ve ālihi'ṭ-ṭāhirīn

Tecdīd i Aġa i Ḫasta-ḫāne

Ḫastalar Aġası mülāzım Reşid Efendi altmış bir tārīḫinde teḳāʿüd olub yerine Ḫademe-i Ḫaṣṣa i Rikāb ı Şāhāne müteḳāʿidīninden Aḥmed Aġa ḫastalar aġası naṣb olmuş idi Selefi Reşid Efendi gibi ḥüsn-i idāreye muvaffaḳ olamayub ḫasta-ḫāneniñ şirāze-i idāresi miḥver-i lāyıḳından devir ve ḫastagān-ı bī-çāregān ḫasta-ḫānede iʿāde-i ṣıḥḥat ve ʿāfiyet idemediginden başḳa daha daha başḳa bī-ḥużūr rencur olduḳlarından ḫastagān ḫasta-ḫāneye gitmesini artıḳ istemez dereceye varmış olmaġla selefi Reşid Efendiniñ yine ḫasta-ḫāneye müdīr olmasını daḫī o gice Ḫalil Efendi ḫākpāyi-i şāhāneye min ġayri resmin ʿarż itdiginden merḥametli pādişāh ḳabul buyurub o daḫī icrā buyurulmuşdur

[39b]

76

Birinci Żābitler

Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ küşād ve teʾsīsi olan ḳırḳ üc tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūna müdīr naṣb olan Noḳṭa Meḥmed Efendi ḳırḳ sekiz tārīḫinde çıraġ ve teḳāʿüd olub ~~olmuşdur yerine yüzbaşı~~ Ḫalil Efendi yüzbaşılıḳ rütbesiyle birinci żābiṭ naṣb olmuşdur ~~olub~~ elli ṭoḳuzda ~~tārīḫinde~~ biñbaşı ve altmış üc Ẕi'l-ḳaʿdesinde Ḥaydar Paşada on beş gün imtidādı olan ḫıtān-ı süver-i hümāyūnunda ḳāʾim-maḳām ve yetmiş Mart tārīḫinde çıraġ ve teḳāʿüd olub yerine Necib ~~Paşa~~ Biñbaşı Necib Beg ḳāʾim-maḳāmlıḳ ~~ile~~ rütbesiyle birinci żābiṭ naṣb olmuşdur ~~aşaġıda şerḥ ve beyān olundıġı üzere tevārīḫ-i meẕkūresinde merātib ve derecātı teraḳḳī iderek~~ yetmiş yedi tārīḫinde Dār-ı Şūrā-yı ʿAskerī aʿżālıġı ile çıraġ ~~olmuşdur~~ olur yerine Mīr-alay Ḥasan Beg tārīḫ-i meẕkūr olan yetmiş yedide birinci żābiṭ naṣb olub yetmiş sekizde ~~Cumāde'l-ūlāsında~~ çıraġ ve teḳāʿüd olmuşdur yerine Mīr-alay ʿOṯman Beg tārīḫ-i meẕkūr olan yetmiş sekizde ~~Cumāde'l-ūlāsında~~ birinci żābiṭ naṣb olub ~~seksen üc Ramażānında mīr livā ve~~ seksen dört Recebinde çıraġ ve teḳāʿüd olmuşdur yerine Mīr-alay İbrāhim Beg tārīḫ-i meẕkūr olan seksen dörtde birinci żābiṭ olub ~~seksen altı Ẕi'l-ḥiccesinde Mīr livā ve~~ ṭoḳsan dörtde yine İbrāhim Paşanıñ birinci żābiṭligi eyyāmında Necib Paşa Mūsiḳa-i Hümāyūn ve Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne neẕāretleriyle berāber Mā-beyn-i Hümāyūn ferīḳi naṣb ~~olmuşdur~~ buyurulmuşdur ṭoḳsan beş Martında İbrāhim Paşa irtiḥāl-i dār-ı beḳā idüb yerine kimse birinci żābiṭ naṣb olunmadı dāḫilen mīr-alay begler idāre ile ~~ve~~ ḳoġuşlar ve neferāt bölüklere taḳsim olunub ümerā ve żābiṭāñ ʿaḳd-i meclīs-i meşveret birle ittifaḳ ārā ḥāṣıl oldıġı ḥālde yevmiye jurnaliyle berāber neẕārete ifāde olunur ~~oradan virilen emir üzerine ḥareket ider~~ oldı biñ ücyüz senesinde Necib Paşanıñ irtiḥālindenṣoñra Süleyman Paşanıñ neẕārete meʾmūr ~~buyuruldıġı ātīde muḥarrerdir~~

Tiyatro-i Ḫaşşanıñ Bādi-i Teşekküli

Tevārīḫde meẕkūr oldıġı üzere İngiltere ve Fransa ve İtalya devletleriniñ ittifāḳıyla biñ ikiyüz yetmiş tārīḫinde Sulṭan ʿAdülmecid Ḫān merḥūm Rusya devletiyle muḥārebe idüb ġālibiyet ile muṣālaḥa itdikden ve baʿde'l-muṣālaḥa düvel-i ṣelāṣe orduları ve sefāyin-i ḥarbiye ve naḳliyeleri Devlet-i ʿAliyye memālikinden kendi memleketlerine

gitdikdenṣoñra bundan böyle Avrupalu ile ṣūret-i dostāne-i düveliyede ḥüsn-i iltifat itmek yaḳışıḳ oldıġı mulāḥaẓasıyla Avrupada tiyatro didikleri oyun-ḫāne güyā cāy-ı ibret olub ekṣer ahālī Avrupaya gitmekde ḥattā ḳralları ve ruʾesāları daḫī tebdīl heyʾetiyle gitmekde olduḳlarından ʿādetā resm-i devletden gibi bir şey olmuş

Bunuñ üzerine ẕāt-ı ḥażret-i şāhāneye maḫṣūṣ bir tiyatro-ḫāne inşā olunmasına o vaḳtiñ vükelāsı sulṭan müşārun ileyhi terġib itdiklerinden Ṭolmabaḥçe Sarāy-ı Hümāyūnunuñ civārında vāḳiʿ tüfenk-ḫāneniñ edevāt maʿmūlātını Zeytünburnı nām-ı maḥālde kāʾin demür-ḫāne fabriḳa-i cesīmesine naḳlidüb orayı Sarāy-ı Hümāyūna ziyādesiyle ḳarbiyeti oldıġından münṭaẓam ṣūretde bir tiyatro-ḫāne yapmaḳ arzu buyurılur bunuñ üzerine Fransa erbāb-ı maʿārifinden beş altı ḳadar ehl-i ṣanʿat getürürler Tiyatro-i Ḫaṣṣanıñ tanẓīm ve inşāsına yetmiş dört tārīḫinde teşebbüṣ ve şurūʿ iderler bu üstadlarıñ yanına hem çıraḳlıḳ ve ḫidmetciliḳ itmek ve hem göre göre ṣanāyiʿi ögrenüb taḥṣil itmek içün Mūsiḳa-i Hümāyūn neferātınıñ müsteʿdānından sekiz on ḳadar nefer taʿyīn ve tertīb buyururlar ve üstādān-ı mūmā ileyhime şehriyye yigirmi dört biñ ġuruş maʿaş virirler muʾaḫḫaran seksen dört tārīḫinde Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūm bir gün bizim birāder merḥūm bu Ṭolmabaġçe tiyatro-ḫānesi üstadlarınıñ maʿiyyetlerine mūsiḳadan çocuḳlar taʿyīn itmiş idi o çocuḳlar ʿacabā tiyatro-ḫāneniñ tanẓīm ve tertībini ḳurmasını ḳaldırmasını ve inşā-yı edevātını ve perdeler istiʿmālini ögrenmişler mi buyurur çocuḳlara ṣorarlar sāye-i şāhānelerinde elimizden geldigi ḳadar yaparız dirler gelsünler bu gice ögrendikleri gibi icrā itsünler ben de göreyim buyurur girerler ḥużūr-ı şāhānesinde ālāt ve edevātıyla oyunları icrā iderler maḥẓūẓiyet ḥāṣıl olursa da lāyıḳıyla ögrendiklerine yaḳın ḳavī gelsün içün irtesi gice Beg Oġlu tiyatro-ḫānesinden oyuncular getürüb yine ālāt ve edevātı mūsiḳacılar icrā ve idāre itsün buyurur bir mūcib-i fermān-ı hümāyūn mūsiḳacılar ʿaynı Beg Oġlu Tiyatro-ḫānesi gibi bilā ḳuṣur idāre iderler daha ziyāde bāʿiṣ-i maḥẓūẓiyet olur arası beş on gün geçer Fransızlar muvaḳḳit ṣūretiyle meʾmūr olmuş olduḳlarından ḥesablarını görürler memleketleri cānibine ʿazīmete müsāʿde buyururlar işte o tārīḫden bu günki biñ ücyüz tārīḫine ḳadar o bezirgān Tiyatro-i Ḫaṣṣayı maranġoz ve demür ve boya ve ṭorna-ḫānelerinde işleyerek her nevʿ oyunlarınıñ icrāsına lāzım gelen edevātını inşā ile ḥużūr-ı şāhānede ecnebī müsāfirler geldikleri vaḳitde icrā ve idāre itmekde ve bu cihetle

pesendīde-i ecnebiyān ve eṣnāyān olmaḳda olub gide gide sāye-i şāhānede merātib ve derecāt daḫī iḥrāz itmişlerdir ibtidā İstanbulda tiyatro ṣaḥnında millī olarak ʿOṣmanlı ḳıyāfetinde elbise giyerek orta oyununuñ ışlāḥıyla tiyatro uṣūlüne taṭbīḳan Ṭolmabaḥçe Tiyatro-i Ḫaṣṣasında seksen iki senesinde Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānı Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz merḥūmuñ ḥużūr-ı şāhānesinde icrā eylemişlerdir tiyatro oyunlarınıñ muḥarrirlik ve mürettibligi ḫidmātında bulunan yüzbaşı İsmāʿil ~~Begde oyunlar tertībātı ḥaḳḳında āṣār-ı küşīdesi varılan ḫuṣūṣiyle~~ bir sene müddet ḳadar meʾẕūnen Pārisde bulunub Avrupa oyunlarına daḫī maʿlūmāt ḥāṣıl itmiş ve muʾaḫḫaran İtalyalı Cozeb isminde olan tiyatro ustasına daḫī mütercimlik ve muḥarrirlik itmiş oldıġından ~~lisān-ı āşināder bi-istiʿdāddandır ve el-ān mīr-alay Ḫurşid Begiñ refāḳatinde bulunmaḳdadır~~ oyunlar ḥaḳḳında āṣār gīdesi vardır ve ḥālā Mīr-alay Ḫurşid Begiñ refāḳatinde bulunmaḳdadır

[40a]

77

Tiyatroya Dāʾirdir

Bezirgān-ı mūmā ileyhimden Mīr-alay Ḫurşid Beg ehil ve erbāb olub bu miṣillü ṣanāyiʿ ve maʿārife diḳḳat ve intiḳālātı vāriṣli oldıġından yapub meydāna ḳoydıġı şeyler şāyān-ı taḥsīn bulunmaġla ṣanāyiʿ-i meẕkūreniñ riyāsetinde bulunur maʿiyyetinde Yüzbaşı Şevḳi Efendi Yüzbaşı Bahāʾu'd-din Beg Mülāzım Nesim Aġa Mülāzım Besim Beg Çavuş Ḥüsni Efendi Çavuş Saʿid Beg Çavuş Ḥamīd Efendi Onbaşı Caʿfer Beg ʿOṣman Beg Meḥmed Efendi Onbaşı ʿİṣmet Beg Onbaşı Süleyman Efendi Onbaşı Ferid Beg Onbaşı Şefiḳ Beg Feyżi Efendi istiḫdām olunurlar ermeni milletinden İṣtepan sene-i meẕkūre olan yetmiş dörtde inşā buyurılan Tiyatro-i Ḫaṣṣa-i meẕkūreniñ ebniyesinde istiḫdām olunan ḥamallardan olub ṣoñra maranġozlıġı Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānından görüb teʿallüm itmiş oldıġından el-ān o daḫī maranġoz-ḫāne-i meẕkūrede istiḫdām olunmaḳdadır

Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ nāmı fi'l-vāḳiʿ Mūsiḳa-i Hümāyūndur lākin orada ruʾyet olunan ḫidmetler ~~ḫudemāt ı maḫṣūṣa~~ yalıñız mūsiḳa ve çalġıya dāʾir aḥvāl ve ehvā degildir belki ~~olmayub~~ āndañ başḳa ānifen beyān olundıġı üzere tiyatro ve pantomima ve ḳomedya gibi envāʿ-ı lüʿbiyāt-ı efrinciye ʿaṣr-ı ḥālimizde ẓuhūr yafta oldıġından ~~niñ meẕkūrları efrād-ı mevcūdesi kemā fī's sābıḳ~~ ~~yüz kişi de ḳalmayub üc dört yüzbaşıya ḳadar bāliġ olmuş~~

efradıñ birazı mūsiḳaya dāʾir olan ḥidmetleri ~~ḫidmātı~~ ruʾyet ve īfā itdikdensoñra bu ḫidmetlerde daḫī istiḫdām olunurlar ~~yani hem çalġıya ve hem bu ṣanāyiʿa ḫidmet iderler~~ Ḥattā ~~bu defʿaki~~ biñ ikiyüz ṭoḳsan dört ~~üe~~ muḥārebesinde bezirgān mūmā ileyhimden ekṣerīsi faḫrī olaraḳ Ṭobḫāne-i ʿĀmire fabriḳa-i Hümāyūnlarına gidüb destegahlarda ḫidmetler itdiler ve mahall-i meẕkūr ümerāsınıñ maẓhar-ı taḥsīn ve āferīni oldular ve dāʾimī ṣūretde Ṭobḫānede ḳalmalarını arzu ve teklif itdiler ise de mūmā ileyhim teşekkür ve iʿtiẕār idüb baʿde'l-ḥarb yine Mūsiḳa-i Hümāyūn ḫidmetine ʿavdet itmişlerdir

ʿAzīmet-i Cihād

Biñ ikiyüz ṭoḳsan dört ~~sene-i meẕkūre~~ muḥārebesinde Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānından ḫayli göñüllüler ẓuhūr ~~ile~~ iderek fārīża-i ẕimmet cümle-i İslāmiyān olan cihād-ı emr-i ilāhīsini edā ve īfā ile ġāzī ve baʿżıları resīde-i derece-i şehādet olmuşlardır raḥmetullāhi ʿaleyhim ve ʿalā cemīʿü'ş-şühedā ~~yüzbaşı Çerkes Rāsim Aġa ve daha sāʾirleri gibi raḥmetullāhi ʿaleyhim ve ʿalā cemīʿü'ş-şühedā Remzi Beg daḫī vācibe-i ẕimmeti bulunan mūsiḳa ḫidmetini edā ve īfādan ṣoñra maranġoz-ḫāneniñ boya-ḫānesinde istiḫdām ve muʾaḫḫaran muḥārebe-i meẕkūreye gidüb fārīża-i cihādı bi'l-icrā ġazāt-i muvaḥḥidīn zümre-i fāriżasından olmuşdur bināʾen berin ṭaraf-ı ẕī şeref-i cenāb-ı ḥażret-i ḫilāfet penāhīden kendüsüne dördüncü rütbe mecīdī nişān-ı ẕī-şānı iḥsān-ı hümāyūnıyla tezyīn-i giryān faḫr ve sār itmişdir ve ẕāten kendüsi edīb ve fatīn bulundıġından şevketlü merḥametlü pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretleriniñ ḳurenalıḳ şerefiyle müşerref olmuş ve el-ān Mūsiḳa-i Hümāyūn mülūkāne mīr-alaylarından bulunmuşdur~~

Muḥārebe-i Meẕkūrade Bulunub İftiḫār Madalyası Alan Bezirgān

Mīr-alay Remzi Beg	Ḳolaġası Şefiḳ Beg	Yüzbaşı Rāsim Efendi şehīd olan	Yüzbaşı Mūsā Efendi	Mülāzım Meḥmed Emin Beg	Yüzbaşı ~~Mülāzım~~ Rāʾif Efendi	Mülāzım Cemal Efendi
Çavuş Ḥasan Efendi	Çavuş Dilāver Aġa	Ḥüseyin Efendi ʿayn	Nāẓım Onbaşı Efendi ~~şehīd olan~~	Reşid Aġa ʿayn	Onbaşı Ḥāfıẓ Naẓmi Efendi	Onbaşı Süleyman Efendi
Biñbaşı Rıfʿat Efendi ʿayn	Yüzbaşı Hāşim Beg	Onbaşı Muṣṭafa Beg	Aḥmed Aġa ʿayn			

Şühedā-yı müşārun ileyhim içün saʿādet kim ḳālallāhu teʿālā (Velā taḥsebenne'l-leẕīne ḳutilū fī sebīli'l-lāhi emvāten belehum aḥyāün ʿinde rabbihim yürzeḳūn) āyet-i kerīmesiniñ

~~sırrına~~ maẓhar oldılar yaʿni aʿdā-yı din muḳabelesinde ṣaf beste-i şecāʿat olan ġazāt-i müʾminīnden eṣnā-yı muḥārebede nāʾil derece-i şahādet olanlar içün sen ānlar öldüler mevtādır dime zīrā ānlar ḥayāt-ı maʿneviye ile diridirler ānlar rab-i teʿālānıñ ʿind-i ilāhīsinde niʿam-ı müşāhedāt-ı āṣār-i ilāhiyesiyle merzūḳ ve mütenaʿʿim olurlar

[40b]

78

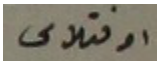
Tevārīḫ-i Muḫtelife ile Orkestra Çalanlar

Birinci keman çalan	Ḳolaġası Bedri Beg	Yüzbaşı Edhem Efendi	Yüzbaşı İḥsan Beg	Mülāzım Ḥüseyin Efendi	Mülāzım Rūşen Beg	Ser-çavuş Şükri Beg
	mim Biñbāşı Küçük Ṣāliḥ Efendi	mim Ḳolaġası Rāʾif Beg	te Mā-beynci Kāmil Beg dal	mim Ḳolaġası Ṣādıḳ Efendi	te Ḳolaġası Enver Efendi	mim Ḳolaġası İbrāhim Beg
	~~Yüzbaşı Selven Efendi~~	Ḥacı ʿOsman Efendi	~~Çavuş~~ Şükri Beg dal			
İkinci Keman Çalan	Biñbaşı Dede Ṣāliḥ Efendi	Yüzbaşı Ḥacı Selven Efendi te	Mülāzım Taḥsīn Beg mim	mim Mülāzım Fehim Beg	Çavuş Fehim Beg	Çavuş ʿİrfan Beg
Ḳolaġası Ṭāhir Efendi	Nefer Aḥmed Efendi	Mülāzım ~~Yüzbaşı~~ ʿAbdi Beg	~~Mīr-alay Meḥmed Şaḫ Beg~~	Ḥāfıẓ Yūsuf Efendi	Yüzbaşı Rıfʿat Beg	mim Biñbaşı Ḥalim Beg
Çerkes Rātib Beg mim	Ḥacı Ḥamdi Efendi te	Mülāzım ʿAli Efendi te	Kāẓım Beg te	Mülāzım ʿAzīz Efendi del	Çavuş Nāẓım Beg	
	Miralay Meḥmed Şah Beg					
Viyola az büyük keman dimekdir	mim Ḳolaġası Kāmil Efendi	te Çavuş Nāẓım Aġa	mim Mülāzım Canbaz ʿĀrif Aġa	mim Çavuş Çerkes ʿĀrif Aġa	Maḥmud Beg	cim diger Maḥmud Beg
Viyolonçel orta büyük keman dimekdir	Yüzbaşı Küçük İbrāhim Efendi	Mülāzım Niyāzi Efendi	~~Çavuş~~ Mülāzım Cemil Beg	Mīr-alay Ḫurşid Beg	ʿĀmir Aġa te ~~Çavuş Cemil Beg~~	Onbaşı Selīm Efendi
Onbaşı Reşad Beg						
Ḳonturabaşu pek büyük keman dimekdir	ʿayn Ḳolaġası Muḫliṣ Beg ṣoñra Ferīḳ Muḫliṣ Paşa olmuşdur	ʿayn Biñbaşı ʿAbdi Şaḫ Efendi	ʿayn Yüzbaşı Vāṣıf Beg	Ḳolaġası Süleyman Efendi	Onbaşı Ḫamdi Beg	
Ḳolaġası Aġası Süleyman Aġa	Onbaşı Ḫayri Beg	Mülāzım Ḥacı Behcet Aġa mim	Beglerbegli Aḥmed Efendi ʿayn			

Birinci ḳılarnaṭa	mim Mīr-alay Aḥmed Beg	Mīr-alay Meḥmed ʿAli Beg	Ḳolaġası Şevket Beg	mim Mülāzım Ṭāhir Beg	Mülāzım Aḥmed Efendi	
İkinci ḳılarnaṭa	Ḳolaġası Tevfiḳ Efendi	~~Mülāzım Aḥmed Efendi~~	Yüzbaşı İbrāhim Beg	Mülāzım Kerim Efendi	Mülāzım Bebekli Muṣṭafa Beg	Ẕāti Beg
Birinci flavṭa	mim Ḳolaġası Ḫüsrev Aġa	te Biñbaşı Ḥaydar Beg	~~Yüzbaşı~~ Ḳolaġası Ṣafvet Beg	Ḳolaġası Şevket Beg	mim Mülāzım Nūri Beg	Çavuş Şervet Aġa
Mülāzım ʿOṣman Efendi						
İkinci flavṭa	Ḳolaġası Ḳadri Efendi	Mīr-alay Remzi Beg	Çavuş ʿAli Rıżā Efendi	Çavuş Şervet Efendi	Çavuş Ḥasib Aġa	Onbaşı Rıżā Efendi ʿayn
Onbaşı ʿAbdi Efendi						
İbu Frenk zurnāsı dimekdir	mim Ḳolaġası Yūsuf Efendi	Mülāzım Ḫāliṣ Efendi te	ʿayn Çavuş Şükri Beg	Onbaşı Ẕātī Efendi	Mülāzım ʿOṣman Efendi	
Fuġuṭa	mim Mülāzım Cānib Aġa	mim Mülāzım Nābī Meḥmed Efendi	Ser-çavuş Şevḳi Beg			
Birinci borı	Onbaşı Rāʾif Efendi te	Mülāzım ~~Çavuş~~ Kerim Aġa te	Yüzbaşı Remzi Beg	Mülāzım Cemil Beg	mim Ḳolaġası Ḥüsni Beg	Onbaşı ʿĀrif Beg
İkinci borı	mim Çavuş Aḥmed Aġa	Mülāzım Ṣāʾib Aġa	Mülāzım Rāġıb Aġa ʿayn	mim ʿİşmet Beg		

[41a]

79

Birinci trambon	Ḳolaġası Ḫayri Efendi	Mülāzım Çavuş Şükri Beg	Mülāzım Rāġıb Aġa mim			
İkinci trambon	Mülāzım ʿİşmet Aġa	Çavuş Żiyā Efendi	Mülāzım Remzi Aġa			
	ʿayn Binbaşı Reşid Aġa					
Birinci ḳorno	Mülāzım Nāẓım Aġa te	Yüzbaşı Cemal Beg	Mülāzım Taḥsīn Aġa	Onbaşı Nūri Beg		
İkinci ḳorno	Yüzbaşı Bahāuddīn Beg	Mülāzım Süleyman Aġa	~~Ḳol~~aġası Biñbaşı Taḥsīn Beg			
Bombordut	Mülāzım Tevfiḳ Aġa	Mülāzım Hāşim Aġa	Yüzbaşı ~~Mülāzım~~ Cemil Aġa	mim Mülāzım Nūrullāh Efendi	Mülāzım Raʾuf Aġa	Mülāzım Vāḥid Efendi

[41b]

80

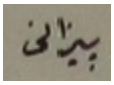
~~Çelik~~	Onbaşı Efendi	Lüṭfi	Mülāzım Aġa	Ṣābit			
Ṭavul	Mülāzım Beg	Besim	Onbaşı Aġa mim	Reşid			
Zil	~~Onbaşı~~ Beg	Āgah					
Tranpete	Mülāzım Aġa	Sāmi	Çavuş Aġa	Ḥasib	Mülāzım Beg	Tevfīḳ	

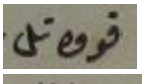
Ṣulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūmuñ ʿaṣrında ~~gününde~~ cumʿa irtesi aḫşamı orkestranıñ yevm-i maḫṣūsı olub her hafta gidilür ḥużūr-ı şāhānelerinde çalınur idi orkestra ve ḳanto içün Usta Pizani[63] büyük usta olub ānıñ infiṣālindenṣoñra büyük Usta Ḳuvatel[64] Paşa meşḳ ider oldı kemān ustaları Padvāni[65] Camaliva[66] Pasḳualli İtalyalıdır

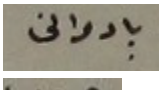
Orkestra ve Bando Taʿrifi

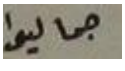
~~Mūsiḳa-i Hümāyūn mülāzımlarından panṭomima kātibi ve mürettibi Pārise gidüb gelen İsmāʿil Begden taḥḳīḳ olundıġına göre~~ İsmāʿil Begden taḳīḳ olundıġına göre orkestra İtalyan luġatidir Fransızcası orşestra olub bu iḫtilaf-ı ḥurūf daḫī lisanlarınıñ telaffuẓı iḳtiżāsından olaraḳ sāzende ṭaḳımına ıṭlaḳ olunur ki tiyatrolarda niẓāmen inşā ve icrā olan opera oyunlarına söylenilen naġmelere ~~ve maḫṣūṣ~~ ve ince sazlardan mürekkeb tiyatrolara maḫṣūṣ bir mūsiḳa heyʾeti dimek ~~oldıġı~~ olur

Bando deyü Talyan lisānında aġac ve teneke āġız sazlarıyla yaʿni ḳılarnaṭa flavṭa ve borılardan ʿibāret olan mūsiḳa heyʾetinde dirler

63

64

65

66

Fān fān deyü keẕālik Talyan lisānında süvāri mūsiḳası gibi teneke sazlardan ʿibāret olan mūsiḳa heyʾetine taʿbir iderler

Ḳol Oyunı

Ḳol oyunı ve ẓuhūrı ḳavli taʿbīr olunan oyunlar Türkiyeniñ tiyatrosı maḳāmında olub faḳaṭ öyle alafranġa tiyatro gibi ebniye-i ʿaẓīme ~~ve elbise-i müzeyyene ẕī-ḳıymet ve~~ müzeyyen perdeler ~~ẕī- ḳıymet ve müzeyyen perde~~ ve edevāt-ı munṭaẓame-i sāʾireleri mükemmel olamadığından güzel ṣūretde görememekdedirler ~~ḳalmışlardır~~ bunı güzel göstermeniñ ~~bu ṣūretden taḫlīde pek~~ çāresi meṣārif-i keṣīreniñ vücūdına mütevaḳḳıf oldığı bī-iştibāhdır evvel emirde tiyatro-ḫāne gibi muṭanṭan binālar ve her ṭāḳım oyunlara ve eşkal ve ṣıfatına maḫṣūṣ müzeyyen ~~aġır bahalı~~ elbiseler ~~ya çok~~ ve daha teferruʿāt-ı sāʾiresi içün lāzım gelen eşyāsını lāyıḳıyla ikmāl itmek īcāb ider eger alafranġa tiyatronuñ öyle muʿaẓẓam maḥāll-i maḫṣūṣ ve ẕī-ḳıymet-i elbise-i müẕeyyeneleri olmayub ḳol oyunı gibi açık maḥāllerde muḫtaṣar elbiselerle oynasalar ḫalḳıñ bu ḳadar hücūmunı mūcib olmazdı lākin şu ḥālde bile ḳol oyununı çok kimseler severler ve seyr ve temāşāsına giderler eyyām-ı ṣayfiyede Ḳaḍıköyi civārında yoġurtcı çeşmesi nām-ı maḥālde görülür idi işte Türkiyeniñ tiyatrosu olan bu ḳol oyununı mümkin mertebe tezyīn itmek içün Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūm bunlarıñ söz anlar ve ehl-i liyāḳat olanlarından onar beşer kişiyi yaʿni ḳolbaşı Ḳadri Aġa dal Büyük Ḳavuḳlı Şükri Efendi dal Şakir Beg dal Türk Sālim Aġa dal Ḫayālī Rıża Efendi dal Yaġcı ʿİzzet Aġa dal Derviş dal Külahcı Meḥmed Aġa dal Saʿatcı ʿAli Aġa ve Oyuncaḳcı İbrāhim Aġa mim Çiçekci Şākir Aġayı dal intiḫāb buyurub yetmiş sekiz Ṣaferiniñ yigirmi sekizinci güni Mūsiḳa-i Hümāyūn jurnaliniñ ẕeyline ḳayd ve ilḥāḳ buyurdılar bu onbir kişiniñ Ermenī milletinden Şāhin mim nāmında bir ṣanduḳkāriyle millet-i ḳıpṭiyeden Maḥmud nāmında bir zurnā-zenleri var idi Muʾaḫḫaran tevārīḫ-i muḫtelife ile bu onbir kişiye yedi sekiz kişi daha żımm ve ilḥāḳ olundı ki bunlardır

Emin Meḥmed Beşikṭaş dal Edhem Ḫalil Zeyrek mim Meḥmed Ḥüseyin Ḫᵕāce Paşa mim Muṣṭafa ʿAli İsḥaḳ Paşa bu Muṣṭafa Beg ṣoñraları Mā-beyn-i Hümāyūna alınub şimdi uncıbaşı olmuşdur ẕāten Enderūnīdir Rāʾifʿ Ali Ḳāsım Paşa mim Edhem Saʿid Ḥekimoġlu mim Çıraġ ve Ḫayālī Ṣāliḥ Efendi dal Ermenī milletinden Ḳurban ʿAbdullāh āsitāne dal baʿde mūmā ileyhimden ekṣerīsi tevārīḫ-i muḫtelife ile kimi istiʿfā kimi teḳāʿüd olub

nihāyet bāḳī ḳalan Ḳolbaşı Ḳadri Aġa Ḳavuḳlı Şükri Efendi ~~Ḫayālī Rıżā Efendi Türk Sālim Aġa Sāʿatci ʿAli Aġa bu beş kişi~~ ṭoḳsan bir senesi Şubaṭında beşer yüz ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile çıraġ ve teḳāʿüd olmuşlardır

Perteṭuranıñ Taʿrifi

Perteṭura fi'l-aṣl İtalyan lisānından meʾḫuẕ olub aṣḥāb-ı mūsiḳī beyninde bir havayı müteʿaddid sazlara taḳsim itmege ehl-i mūsīḳi ıṣṭılāḥında ʿilim olmuşdur ve hākeẕā bir havayı müteʿaddid sazlara taḳsimini müşaʿʿar olan noṭaya perteṭura dinmek ehli fenniñ ḳāʿide-i ıṣṭılāḥlarındandır yaʿni muḳsim hava dimege varır işbu luġat Nuṣret Paşa Ḥażretlerinden taḥḳīḳ olunmuşdur

[42a]

81

Ḫasta-ḫāne Aḥvāli

Mūsiḳa-i Hümāyūn içün ḫasta-ḫāne ibtidā elli tārīḫinde teşkīl ḳılındı şöyle ki bundan evvelki Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnunda Ḫazīne Oṭası taʿbīr olunan ḳoġuşlarda oturulur iken orada bir oṭayı ḫasta-ḫāne tertīb ile ~~biñ ikiyüz otuz üc senesi Enderūn i Hümāyūna çıraġ olub ḳırḳ ücde mūsiḳa ṣınıfına geçen~~ eski aġalardan ~~müdīriyet-i nāṣiye-i ḫālinden nümāyān olan~~ Onbaşı Reşid Efendiyi müdīr ve Ermenī milletinden Nerson[67] nāmında bir ḫidmetci ayvāz tertib ve on ʿaded niḥās çorba ṭası ve on ʿaded niḥās tükrük ḥoḳḳası ve buña göre daha levāzımāt-ı sāʾiresi o vaḳtiñ ḥāline orta parasından tanẓīm ve tesviye idilüb nā-ḫarac olanlarıñ iʿāde-i ṣıḥḥat ve ʿāfiyet itmesine meʿalce ve tedāvī itmek içün Sarāy-ı Hümāyūnuñ nöbetci ṭabībi ṣabaḥları gelür ḫastagānı muʿāyene ve tedāvī ider idi

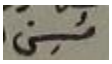
Beglerbegi ṣayfiyesine naḳl-i hümāyūn buyurulduḳda Mūsiḳa-i Hümāyūn dāʾiresiniñ arḳa ṭarafında baġçe derūnunda üc odalı muḫṭaṣar bir ḫasta-ḫāne dāʾiresi inşā olundı muʾaḫḫaran Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnunda Seferli Oṭasınıñ üstündeki koġuş ki mine'l-ḳadim Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnuna naḳl-i hümāyūn buyuruldıġı vaḳitde Ḫaṣ Oṭa aġalarınıñ ḳoġuşı imiş orası ḫasta-ḫāne ḳılındı

67

Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ efrādı tekeşşür itdikce bu muḫtasar ḫasta-ḫāneniñ muntaẓam ṣūretde olmasınıñ luzūm-ı ḥaḳīḳīsi göründiginden bā-irāde-i seniyye Ḫazīne-i niẓāmiye-i şāhāneden ḫastagānıñ eşyā ve melbūsātı ve levāzımāt-ı sā'iresi tanẓīm ve tertīb ~~buyurılub~~ Bolasiyuz nāmında Müsini[68] Usta eski tecrübeli bir ṭabīb ve bir eczācı ve Nersond[69] başḳa daha ḫidmetciler taʿyīn olundı yetmiş dörtde eski Çıraġan Sarāy-ı Hümāyūnunda işṭabl-ı ʿāmire dā'iresiniñ bir ṭarafında bir ḳac ḳoġuş taḫliye idilüb ḫasta-ḫāne ḳılındı ṭabīb Bolasiyuza ṣoñra mīr-alay rütbesi iḥsān buyuruldı

Ḫasta-ḫānede Baʿżı Me'mūrātıñ Esāmīleri

Eczācı Panayut o gittikdenṣoñra birinci eczācı Ḳuzġuncuḳlı Dimitrāki ve eczācı muʿāvini Küçük Yorġāki bu Yorġāki gitdi yerine Küçük Dimitrāki geldi ve cerraḥ Ḫristāki bu Ḫristāki gitdi yerine cerraḥ Ḳolaġası Ḳāmil Efendi geldi Bu Kāmil Efendi Ḳarḳı[70] vapurıyla Selānike giderken başḳa bir vapur bu vapura çatdığından maġrūḳan irtiḥāl itmişdir ve cerraḥ muʿavini Yāver Efendi idi Ḫasta-ḫāne ḫademesinden Maḥmud cerraḥlıġı Ḫristākiden ögrendiginden o daḫī biraz cerraḥlıḳ ider idi ~~Ḫristāki üstād-ı cerraḥ idi lākin cerraḥlıḳ sanʿatına Naṣrāniyet taʿaṣṣubı ġalebe itmiş idi ḥaṭṭā ḫasta-ḫāneye maʿalce żımnında girenleri Naṣrāniyete terġīb ider sözler söyledigi dergār ve muḥarrir faḳīr başḳalarından istimāʿ idüb kendim daḫī bir ḳac defʿalar daḫī kendüsinden işitmiş oldığımdan artıḳ bir defʿasında mubāḥeṣe itmek lāzım geldi Ḫristāki burası ḫasta-ḫāne mi yoḫsa kilise mi siz bu ḫasta-ḫānede me'mūr cerraḥ mısıñız yoḫsa papaz mısıñız ṣırası geldigi vaḳitde de Müslimanlarıñ taʿaṣṣubı vardır dirseñiz taʿaṣṣub odur ki kendi meẕhebdaşından ġayrısını adam yerine ḳomaz mücir müşteciri nevʿinden ʿaddider rabbü'l-ʿālemīniñ maʿnāsını bilmez bir de ṭurur feylesofluḳdan baḥṣidersiñiz feylesof geçinürsiñiz feylesofluḳ nerde siz nerde siz muteʿaṣṣıbıñ ile bayraḳlısı oldığıñız meydānda duruyor didim bir cevab virmedi lākin ṣoñraları taʿaṣṣubı daha ilerü gitmiş oldığından bir gün ḫasta-ḫānede İslāmiyetin ʿaleyhine aġzına yaḳışmaz sözler söylediginden ḫasta-ḫāne ahālīsi işṭiḳā ve daʿvā itmeleriyle Marḳo Paşa Ḫristākiyi ḫasta-ḫāneden ʿazl itmişdir~~

68

69

70

Ṭoḳsanikide Tertīb Buyurulan Eczā-ḫāne-i Muḫtaṣaraya Naṣb Buyurulan ~~Olan~~ Meʾmūrān

~~Mūsiḳa-i Hümāyūn ḫasta ḫānesi seksen altı tārīḫinde laġv olduḳdanṣoñra bu alan şimdiki alay ve ṭabur uṣūli üzere olan eczā-ḫāne-i muḫtaṣaraya gelüb giden ve el-ān meʾmūr bulunan meʾmūriyeniñ esāsīleridir~~ Ṭabib Ḳāʾim-maḳām İskender Beg ṭoḳsan iki Ḥazīran bir tārīḫinde meʾmūr olub muʾaḫḫaran livā ve başḳa maḥālle meʾmūr ~~olmuşdur~~ buyurulmuşdur ṭabib mīr-alay Milletyādī[71] Beg meʾmūr olub o daḫī ṣoñra başḳa maḥālle meʾmūr olmuşdur ṭabib Mīr-alay Maḥmud Beg ṭoḳsan dört Kānūn-i ṣānī birinde meʾmūr olub ṣoñra başḳa maḥālle meʾmūr olmuşdur ṭabib Biñbaşı ʿArif Beg ṭoḳsan altı Temmuzunuñ on yedisinde meʾmūr ve muʾaḫḫaran ḳāʾim-maḳām naṣb olub el-ān meʾmūrdur cerraḥ Biñbaşı ʿAli Beg ṭoḳsan iki Ḥazīranınıñ birinde meʾmūr ve muʾaḫḫaran ḳāʾim-maḳām naṣb olub el-ān meʾmūrdur eczācı saġ ḳolaġası Mişel Efendi ṭoḳsan iki Ḥazīranınıñ birinde meʾmūr olub el-ān meʾmūrdur cerraḥ muʿāvini Bilal Efendi ṭoḳsan iki Ḥazīranınıñ birinde meʾmūr olub el-ān meʾmūrdur yaʿni ḫasta-ḫāneniñ laġv oldıġı seksen altı tārīḫinden ṭoḳsan iki tārīḫine ḳadar altı sene Mūsiḳa-i Hümāyūna maḫṣūṣ eczā-ḫāne ~~mevcūd degil idi~~ ve eṭibbā ve cerraḥ ve ḫidmetciler mevcūd degil idi 77

[42b][72]

82

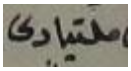
[43a][73]

83

[43b][74]

84

71

72 Bu sayfa orjinal metinde boş bırakılmıştır.

73 Bu sayfa orjinal metinde boş bırakılmıştır.

74 Bu sayfa orjinal metinde boş bırakılmıştır.

[44a]

85

2222

Ḫasta-ḫāneye Dāʾir Ẕeyldir

Mūsiḳa-i Hümāyūndan birisi bel ṣoġuḳlıġı ʿilletine mübtelā olur da meʿalce olunmaḳ üzere ḫasta-ḫāneye gider o vaḳit usta Bolasiyuz oranıñ ṭabībi bulundıġından gelür nā-mizācıñ yanına nedir keyifsizliginiñ dir ben bu gice rüʾyāda ḳorḳdum da bel ṣoġukluġuna uġradım dir Bolasiyuz cevābında Ḥażret-i ʿĪsā eger gökden inse bel ṣoġuḳluġum var dise hangi ḳarıdan aldıñ dirim dir yaʿni dāyī ister ki Ḥażret-i ʿĪsā ṣalavātu'l-lāhi ʿalā nebiyyinā ve ʿaleyhi tārik-i dünyā ve mücerrid-i pāk oldıġı ḥālde ḳadınlarıñ yanına gitmek nerde ḳaldı o naẓarla yüzine baḳmaḳ iḥtimāli yoġiken böyle dirim didigi maḥāl-i muḥāle taʿlīḳ ḳabīlinden olaraḳ bel ṣoġuḳluġı didikleri ʿillet muṭlaḳā bel ṣoġuḳluġı olan ḳarılardan geçer öyle ḳorḳu ile ve başḳa sebebler ile gelmez geçmez dimegi murād ider ḥāṣā ṣümme ḥāṣā enbiyā-yı ʿiẓām ile öyle temṣīlāt olunmaz amma Bolasiyuz bu ya ~~itmiş ne dirseñ~~ itdi ne dinür

Sarāy-ı Hümāyūn bevvābānından yüz ġuruş maʿaş ile müteḳāʿid Süleyman Aġa yüz elli ġuruş maʿaş ile ḫasta-ḫānede müdīr muʿāvini idi ve kendüsi tuḥaf laṭīfeci kibirsiz bir ẕāt idi

Usta Bolasiyuzuñ meẕhebce taʿaṣṣubı var idi amma meʾmūriyetine devāmı olub ḫastagānı pek diḳḳatli muʿāyene ider idi yetmiş sekiz tārīḫinde vekīlimizc mülāzım İḥsan Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda nefer iken ḥūmmā ḫastalıġına uġrar ḫasta-ḫāneye götürürler Usta Bolasiyuz İḥsan Begiñ gözlerini görür görmez gözlerinden añlar ve nabżına daḫī baḳdıḳdanṣoñra ḳoyundan yarım ḳıyye ḳan aldırır irtesi güni göbegine otuz beş sülük urdırır ḥummā delisi olacaġını daḫī bilür bu gice nöbetciler bu çocuġa diḳḳat itsünler dir fi'l-vāḳiʿ didigi gibi çocuḳ gice yataġından ḳalḳar abuḳ ṣabuḳ şeyler yapar nöbetciler derʿaḳab gelürler yataġa yatırırlar ḳollarından yataġıñ demürine baġlarlar faḳaṭ irtesi güni ʿaḳlı başa gelür ḳollarınıñ baġını çözerler yaʿni işte o murdar fāsid olmuş ḳanları vücūdundan ṭışaru çıḳardır iʿāde-i ṣıḥḥat itdirir ve ḥamden lehū teʿālā ḥālā ṣıḥḥat ve ʿāfiyet üzredir

Lākin şimdi yaʿni biñ ücyüz tārīḫlerinde ḥummā ḫastasından ḳan almayub ve sülük yapışdırmayub başḳa ʿilaclar viriyorlar bilinmez o mı eyüdür bu mı eyüdür hemen mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri ḥabīb-i ekremi ḥürmetine derd virüb derman aratmasun ve ḫasta idüb eṭıbbāya muḥtāc itmesün āmin

[44b]

86

Ḥasta-ḫāneye Dāʾirdir

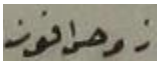
Yetmiş beşde Mūsiḳa-i Hümāyūn ḫasta-ḫānesi Sarāy-ı Hümāyūn devāʾiri içün taʿmim ḳılındı meẖelā Mā-beyn-i Hümāyūn ḫademesi ve Iṣṭabl-ı ʿĀmire ḫademelerinden baʿżıları ve bekci ḫademelerinden ve bevvābān ḫademelerinden baʿżılarıdaḫī gönderilmekde bulundı faḳaṭ Mūsiḳa-i Hümāyūn ḫastagānına maḫṣūṣ ḳoġuşlar yine ayrı idi ṣoñra Maçḳa nām-ı maḥālde şimdiki tüfenk anbarının yerinde olan Mekteb-i Ḥarbiye ḳışlasında Mūsiḳa-i Hümāyūn bir iki sene ḳadar ~~seksen tārīḫinde~~ oturdıġı vaḳitde o ḳışlanıñ bir iki ḳoġuşı ḫasta-ḫāne tertīb olundı Mūsiḳa-i Hümāyūn ḥālā iḳāmet itdigi Ġümüşşuyı ḳışlasına naḳl itdikdenṣoñra o ḳışlada bir iki ḳoġuş ḫasta-ḫāne olmaḳ içün taḫṣīṣ ḳılındı Maçḳa ḳışlasına Mūsiḳa-i Hümāyūn yetmiş sekiz tārīḫinde naḳl idüb seksen tārīḫinde Gümüşşuyı ḳışlasına naḳl itmişdir ve ḥālā orada iḳāmet üzeredir biñ ücyüz tārīḫinde ḳışlā-yı meẕkūr şevketlü pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretleriniñ sāye-i şāhānelerinde muntaẓam ṣūretde baʿżı lüzūmı olan maḥālleriñ ʿilāvesiyle berāber bir güzel taʿmīr ~~oldı~~ buyuruldı

Mūsiḳa-i Hümāyūn ḫasta-ḫānesi seksen altı tārīḫinde laġv olub Mūsiḳa-i Hümāyūndan nā-mizāc olanlar içün Gümüşşuyı ḳışlası ittiṣālinde Ṭobḫāne-i ʿāmireye maḫṣūṣ olan ḫasta-ḫāneden bir iki ḳoġuş taḫliye ve taḫṣīṣ ~~idilüb~~ buyurılub orada oranıñ eṭıbbāsı meʿālce ider oldılar muʾaḫḫaran ṭoḳsan iki tārīḫinde ~~muʾaḫḫaran sāye i şāhānede ṣoñra~~ Mūsiḳa-i Hümāyūn içün ṭaburlar alaylar miẖilli ṭabīb cerraḥ eczācı tımarcı taʿyīn ve eczā ve edeviye tertīb olunub Gümüşşuyı ḳışlasında Mūsiḳa-i Hümāyūn dāʾiresiniñ bir ṭarafında bir iki oṭa taʿyīn ~~taḫṣīṣ~~ ḳılındı ḥālā bu tertibdedir mevlā-yı müteʿāl yaturmasun yatacaḳ ḫasta ẓuhūr itdigi ḥālde ḫasta-ḫāne-i meẕkūreye gönderilür

Müdīr-i meẕkūr Onbaşı Reşid Efendiye ṣoñradan mülāzımlık iḥsān buyuruldı ẕāten kendüsi biñ ikiyüz ḳırḳ bir tārīḫinden evvel Enderūn-i Hümāyūnda Rikāb-ı Hümāyūn çuḳadar aġalarından olub Mūsiḳa-i Hümāyūn īcād oldıġı vaḳitde mūsiḳa ṭarafına geçen aġalardandır yetmiş dört tārīḫinde bu Reşid Efendiniñ vefātındanṣoñra Mūsiḳa-i Hümāyūn onbaşılarından mūsiḳīşināś Nābī Meḥmed Efendi müdīr oldı ānıñ vefātındanṣoñra müdīr-i sābıḳ Reşid Efendiniñ maḫdūmı Kāmil Beg müdīr oldı āndanṣoñra biñ ikiyüz ḳırḳ sekiz tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ikinci kere niẓām oldıġı vaḳitde ʿAsākir-i Şāhāneden gelüb ikinci yüzbaşı naṣb olub ve beş altı senedenṣoñra teḳāʿüd olan yüzbaşı ʿİzzet Aġa yetmiş beş Recebiniñ altısında müdīr oldı Kāmil Efendiniñ ḫasta-ḫāne müdīri oldıġı yetmiş beş Rebīʿü'l-evveliniñ onbeşinci günidir

Yetmiş dört tārīḫinde mezkūr Usta Bolasiyuz refīḳ olaraḳ Usta Zuḥrafuz[75] taʿyīn olundı Muʾaḫḫaran Usta Zuḥrafuz gidüb usta Ḳosṭāki taʿyīn ḳılındı Ḳosṭākiye biñbaşı rütbesi virildi ṣoñra ḳosṭāki meʾmūriyetini terk idüb Pārise keḥḥañlıḳ ögrenmege gitdi Lākin evvelā iẕin istedi gidüb ögrenüb yine işine gelmek üzere zīrā kendüsünüñ taḥṣīl-i ʿilm-i ṭabābet ḫuṣūṣunda arzu ve hevesi var idi iẕin virmeyince meʾmūriyetini taḥṣīline terk ve fedā iderek Pārisiñ ṭıb mekteblerine gitdi ögrendi geldi şimdi keḥḥaldir göz ṭabībidir ḳāʾim-maḳām rütbesinde Ḥaydar Paşa Ḫasta-ḫānesiniñ meʾmūrlarındandır Ḳosṭāki Begdir Pārise bir ay taḥṣīl-i meʾẕūnen gidüb gelmege müsāde olunmadıġınıñ sebeblerinden birisi Usta Bolasiyuz ḫasta-ḫānede eski emekdār bu Ḳosṭāki genc yeñi mektebden meʾẕun Bolasiyuzı begenmez mekteb görmemiş dir Bolasiyuz de bunı adam yerine ḳomaz ḫasta-ḫānede istemez Bolasiyuzuñ ḫāṭıriçün bütün bütün defʿ olsun deyü iẕne müsaʿade itmediler daha Pārise gitmezden evvel iki ṭabib biribiriyle münāzaʿa iderler Usta Bolasiyuz Ḳosṭākiye sen ne bilürsüñ ṭur baḳalım daha sen ḳaç kişi öldürdüñ dir bu ḥikāye gibi Molla Cāmīʿ ḥażretleri Baharistanda naḳl ider eṭıbbādan birisi ḳabristana gider aġlar ne aġlayorsıñız dirler naşıl aġlamayım bu mevtālarıñ yarısı benim şirretimden gitdi dir

Ḳosṭāki Pārise gidince Usta Bolasiyuz yalıñız ḳaldı āndanṣoñra Bolasiyuz öldi yerine Aleksandıroz geldi o daḫī başḳa yere gitdi yerine mīr-alay Tevfīḳ Beg geldi bu Tevfiḳ

75

Begiñ gününde ʿİzzet Aġa müdīr iken seksen altı tārīḫinde ḫasta-ḫāne laġv olub Tevfiḳ Beg Maltepe ḫasta-ḫānesine meʾmūr ve ʿİzzet Aġa daḫī ṣāniyen teḳāʿüd oldı

~~Ġalaṭasarāyı laġv ile Mekteb-i Ṭıbbiye-i ʿadliyeye taḥvīl oldığı vaḳitde Nābī Meḥmed Efendi Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳlolunan aġavāt zümresindendir māderzād olaraḳ kendüsünüñ ṭabiʿat-ı mūsiḳīsi olub güftelere ṭatlı ṭatlı besteler maḳamlar taḫṣīṣ iderdi ḥattā ḥaram oldı bu şeb-i uyḳu gözüme şarḳısınıñ bestesi ānıñdır vefātı yetmiş beş Rebīʿü'l-evveliniñ on beşinci günündedir~~

Usta Bolasiyuz eski ve terbiyeli ve ṭabābetde mücerreb idi lākin yine kendi ~~itdiyse de yine~~ taʿaṣṣubı var idi bir gün muḥarrir faḳīre siz evvelā Ḫristiyān idiñiz didi yaʿni niye orada ṣebāt itmediginiz gibi faḳīr daḫī cevābında öyle ise Ḫristiyanlarda evvelā Yahūdī idi didim zīrā ḥażret-i Mūsā ḥażret-i ʿİsādan çok evveldir o vaḳit dünyā hepsi Mūsevī idi daha evvelā ~~ḫālī ve Dāvūdī daha evvelā~~ Yaʿḳūbī İbrāhimī ~~daha evvelā~~ Nūḥī daha evvelā ~~Şītī~~ Ādemī idi eger ṣoñra gelene īmān olmayacaḳ ise yine Ādemde İbrāhimde ḳalmadılar Mūsevī ʿİsevī oldılar ve eger ṣoñra gelene īman olacaḳ ise yine ḥażret-i Muḥammed ʿaleyhi's-selāma īmān itmediñiz didim bir cevab virmedi

2222

[45a]

87

Mūsiḳa ve Mehter-ḫāne

Ḫʷāce efendimiziñ yaʿni Kethüdā-zāde Meḥmed ʿĀrif Efendi ḥażretleriniñ buyurdığı ḥikāye buraya yazılacaḳ olan mā naḫnü fīhimize muḳaddeme olabilür Ebü'l-Fetḥ Sulṭan Meḥmed Ḫān ḥażretleri İstanbulı fetḥ buyurdığı vaḳitde cāmiʿ-i şerifi binā buyurub içine bir vāʿiẓ taʿyīn buyurur haftada bir kere çıḳar vaʿẓ ider gide gide cemāʿat çoġalur uzaḳda ḳalanlar vāʿiẓiñ sesini işidemezler iki vāʿiẓ olması lāzım gelür kendüsüne söylerler efendim haftada bir vāʿiẓ idāre itmiyor iki olsa da cemāʿatiñ birazı da ānı diñlese dirler ḳabul buyurmaz yine ricā iderler yine ḳabul buyurmaz yine ricā iderler iki vāʿiẓ olmasını ḳabul iderim amma o iki vāʿiẓ kürside cemāʿata söyleyecekleri sözleri ibtidādan kendüleri bir yere gelsünler birbine ḫaber versünler kürside biri ne söylerse öteki daḫī vaʿẓa çıḳdığı vaḳitde ānıñ söylediğini söylesün ḥarf-i vāḥid ziyāde noḳsan söylemesün böyle olursa

didiklerini ḳabul iderim böyle olmazsa ḳabul itmem zīrā ilerüde iḫtilāf-ı ümmetī ve tefriḳa-i milletī mūcib olur herbiri bir ṭarafa çeker ayrı ayrı ḳavimler olurlar ittifaḳ ve ittiḥad idemedikden başḳa biri biriyle muḥārebe bile iderler ṣoñra inneme'l-müʾminūne iḫvetün āyet-i kerīmesiniñ ḥükmüne ʿamel ve ittibāʿda bir miḳdar noḳṣan gelür buyurur

Bu ḳabīlden olaraḳ ṭalebe-i ʿulūm dāru'l-ḫilāfeti'l-ʿaliyyede zīr-cenāḥ müstevcebü'l-felāḥ imāmü'l-müslimīnde taḥṣil-i ʿulūm-ı şerʿiyye ve ḥekimiyye idüb şuhūr-ı ṣelāṣe-i müteberrikede yaʿni Receb Şaʿbān Ramażān ayları vurūdunda resmen dersleri kesilüb Devlet-i ʿAliyyeniñ bilād ve ḳaṣabāt ve ḳurrāsına ṭaġılub giderler medāris-i dārü'l-ḫilāfede taḥṣīl itdikleri mesāʾil-i dīniye ve uṣūl ve ḳavāʿid-i şerʿiyyeyi oralarda vaʿẓ ve neşr iderler bu tertībātı vaḳtiyle ḳuranlar ittiḥād-ı meẕāhib-i dīniye ve meẕhebiye ber-devām olsun içün ḳormuşlar eyü düşünmüşler eger böyle olmayaydı memālik-i Devlet-i ʿAliyyede dört meẕhebden başḳa dürlü dürlü daha meẕāhib peydā olurdı baʿżı ṭalebe-i ʿulūm bu ittiḥādı eger mülāḥaẓa itmeyüb ancaḳ medār-ı maʿāşīçün giderse de maʿīşiçün gitmesini arzu iderse de yine ʿaḳıllılarıñ maṭlūbı olan ittiḥād-ı meẕhebiye ḥāṣıl olur bu mülāḥaẓaya mebnī medrese neşr olan ṭalebe-i ʿulūma nān ʿazīz ve meʾkūlāt virmişlerde maʿaş ve veẓāʾif virmişler bir ay taʿyin memālik-i sāʾire-i islāmiyeye ister ise gitsünler ve vaʿẓ ve neşr itsünler içün bunlar miṣilli

Sulṭan Maḥmud Ḫān-ı Ṯānī merḥūm farż-ı evvel olan cihād ve ġazā içün muḳābele bi'l-meṯel ḳāʿide-i şerʿiyyesine riʿāyeten eser-i Zafernāme Tārīḫinde yazıldığı üzere eser-i Zafernāme Tārīḫde beyān olundığı üzere muḥārebeniñ taʿlīm ve teʿallümüni ve süngülü tüfengi ve ḥesāb ve hendese üzere muḥārebe itmegi ḳabul itmeyen ve ḥayvānu lā yaʿlemü müşābehesinde ve Devlet-i ʿAliyyeniñ o vaḳit piyāde-i ʿasākiri maḳāmında bulunan cühhāl-i yeñiçeriyānī bi'l-külliye ve bi'l-esās refʿ ve ilġā ile işbu mesʿūd ve mebrūk olan ve muṭābıḳ-ı şerʿişerīf bulunan taʿlīmli ʿasākir-i niẓāmiyeyi fetāvā-yı şerīfeler ve duʿālar ṣenālar ile teşkīl ve īcād itdigi ve nāmını ʿAsākir-i Manṣūre-i Muḥammediyye tesmiye ḳıldığı vaḳit eṣnā-yı muḥārebede dīn-i mübīn uġurına cihād iden ġāzīleri cihād ve ġazāya teşvīḳ ve teşcīʿ itmek mülāḥaẓasıyla mine'l-ḳadīm icrā olunagelen mehter-ḫāne bu Devlet-i ʿAliyye-i ʿOṯmāniyede bānī-i esās-ı Devlet-i ʿAliyye olan Sulṭan ʿOṯman Ḫān Ġāzī ḥażretlerinden berū gelür ve ġazavātda çalınur olub bidʿat-i ḥasene ṣırasına girmiş olan

mehter-ḫāneniñ maḳāmına biñ ikiyüz ḳırḳ üc tārīḫinde iḳāme olunan ve teʾsīrāt-ı ġazāt ḥaḳḳında mehter-ḫāne gibi müʾessir olan tranpete ve düdük ve mūsiḳalar ġāzīlere ḳanġı maḳam ve hava teʾsīr ider ise ānı çalmalarīçün mevāḳiʿ ve merākizde īcād ve peydā iderler tevārīḫü Āli ʿOṯmān ġazā-yı ʿünvanda beyān olundıġı buyuruldıġı üzere Devlet-i Selçūḳiyye ve ʿāliyesinden ṭarafından bu Devlet-i ʿAliyye-i ʿOṯmāniyeye teberrüken ve tefeʾülen taḳdīm ḳılınan ṭabl ve ʿilimdeki ṭabldan murād devlet-i müstaḳille nişānesi olan meḫter-ḫāne dimekdir imdi bu tranpete ve düdük ile mūsiḳa daḫī meḫter-ḫāne dimekdir amma mūsiḳa Frenkden alındı bu mehter-ḫāne ḳabīlinden degildir deyü eger sual olunur ise mūsiḳa mūsiḳīden meʾḫuẕdur mūsiḳī ise ḥikmet-i riyāżiyeniñ envāʿ-ı erbaʿasından birisidir envʿ-ı ṣelāṣesi daḫī heyʾetdir hendesedir hesabdır bu ṣūretde mūsiḳī ḥikmetden oldıġı āşikārdır

el-Ḥikmetü ḍālletü'l-müʾmini eynemā vecedehā eḫaẕehā ḥadīṯ-i şerīfi muḳteżāsınca ḥikmet müʾminiñ ġāʾib itdigi şeydir nerde bulursa alur böyle olunca mūsiḳīniñ birazını biz ġāʾib itmiş idik Frekistanda bulduḳ bulunca hemān aldıḳ itdik yaʿni mūsiḳa dimek ḳadīm olan mehter-ḫāne dimekdir uṭlubū el-ʿilme velev bi'ṣ-ṣīn ḥadīṯ-i şerīfi daḫī vardır yaʿni ʿilim Çinde daḫī olursa da gidiñ o ʿilmi oradan alıñ ḥalbu ki daha vaḳit saʿādet-i nebevīde iken Çinde hiç Müsliman olmayub orası kāfiristan idi yaʿni ʿilim böyle ʿazīz bir şeydir lākin bir daḳīḳası vardır orasını ferāmuş itmemeli meṣelā Sinyör Bellinīniñ operasıdır Frenk milletine teʾṯir idiyor saña niçün teʾṯir itmiyor deyü musallaṭ olmamalı işte burasıda ḥikmetdendir kendi milletiniñ mizācını da gözetilmeli amma bize teʾṯir idiyor dinürse İstanbulda biñ kişiye teʾṯir itmekle niçe milyon ahālīye daḫī teʾṯir itsün dimek ḥikmetden degildir İstanbulda bile baʿżı efendiler aġalar begler vardır ki kendüsüne ḳılarnaṭadan ziyāde

[45b]

88

zurnā ile çifte nāra ve çıġırtmanıñ eyü çalanı teʾṯir idiyor ṭabiʿatden baḫṯ olmaz mülūk-i ʿiẓāmdan birisi ṭışaru vüzerātından birisine iltifāten kendü ḫᵕānendelerinden beş altı kişi gönderir faṣıl itsünler deyü giderler o vezīriñ ḥużūrunda dürlü faṣıllar naġmeler ḫᵕāceniñ kārlarından bestelerinden şeyler oḳurlar vezire aṣlā teʾṯīrātı olamaz bī-ruḥ gibi ṭurur o ehl-i

mūsiḳīniñ içinde bilür bir efendi bulunur vezirinden ḫoşlanur añlar başlar oralardan icrā-yı naġamāt itmege bu efendi o maḳamlara başlar başlamaz vezir başlar ḥareket itmege ve aġlayub āh itmege ve başlar avuc avuc altun virmege işte böyledir

Bu mūsiḳīniñ īcādı muḫāṭaba söylenen sözüñ teʾsīrātı olsun içündür mūsiḳīsiz söz bir derece teʾsir iderse mūsiḳī maḳāmātından bir maḳām ile beste āmiḫte olunca on derece teʾsīrātı müstezād olur insanıñ o sözi dinleyecegi gelür ozan ve eşʿar daḫī böyledir yaʿni nice kelām meḫter-ḫāne maḳāmına iḳāme olunan işbu mūsiḳaları kendü havasına ḳosalar uṣūl ve ḳavāʿid-i aṣliye ve teʾlīfāt-ı ḳadīme-i ḥükmiyesinden ayrılub başḳa renge gider herbiri bir hava çalar niẓāmı düzeni bozulur böyle olmasun deyü ḳırḳaltı tārīḫindenberū Mūsiḳa-i Hümāyūndan ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne mūsiḳalarına muʿalimler ve ʿAsākir-i Niẓāmiye Şāhāne mūsiḳalarına muʿallimler ve ṭaşralarda vāḳiʿ ordū-yı Hümāyūnlarıñ mūsiḳalarına elli ṭoḳuz tārīḫinden bedʾ ile birer muʿallim taʿyin ve iʿzāmıyla ittiḥad ve yek-ciheti her yerde maḳbul merġūb oldıġı gibi mūsiḳalar ṣafında daḫī maḳbul merġūb ṭutmuşlardır ve ḥālā biʾl-cümle ʿAsākir-i Şāhāne ve Ordū-yı Hümāyūnlar mūsiḳalarına Mūsiḳa-i Hümāyūndan ehil ve erbab olanlar bā-irāde-i seniyye-i cenāb-ı cihanbānī meʾmūr olub meşḳ ve taʿlīm itmekdedirler bu muḥassenātı şāmil olan aḥvāl-i meşrūḥa biñ ikiyüz ṭoḳsan dört senesi Temmuzına Mūsiḳa-i Hümāyūnda vāḳiʿ olan tenḳīḥāta ḳadar cārī olub sünnet-i meẕkūrede nāẓır sābıḳ Necib Paşanıñ raʾy ve tensībiyle tebdīl ve taġyīr olunub uṣūl-i meẕkūre yalıñız Der-ʿaliyyedeki Ḫaṣṣa-i Ordū-yı Hümāyūnı mūsiḳalarıyla Ṭobḫāne ve Baḥriye mūsiḳaları ḥaḳḳına maḫṣūṣ ve munḫaṣır ḳalmışdır tārīḫ-i meẕkūrdanṣoñra ṭaşrada bulunan ordū-yı Hümāyūnlar içün yine Mūsiḳa-i Hümāyūndan giden muʿllimler yine Mūsiḳa-i Hümāyūndan gitdiler lākin Mūsiḳa-i Hümāyūn jurnalinden tenzīl ve iḫrāc olunub muʿallimi bulunduḳları ordū-yı Hümāyūnlarıñ defātir ve jurnaline naḳl ve ḳayd ve ilḥāḳ olunmuşlardır meṣelā Şam ordū-yı Hümāyūnunda Biñbaşı ʿAbdi Efendi Ordū-yı Hümāyūnunda Biñbaşı Rıfʿat Efendi Edirne ordū-yı Hümāyūnunda Ḳolaġası ʿİzzet Beg olduḳları ordulara mālolduḳları gibi bu elli yıllıḳ güzel ʿādeti Necib Paşa taʿbir itdi Hümāyūn ḥaḳḳında itdigi āhenḳler cümlesinden birisidaḫī bu zīrā muḥassenātındır cemiyyātındır fırḳa ḥaḳḳında degil idi

Ḫaṣṣa ordū-yı Hümāyūnı mūsiḳalarıñ muʿallimleri Ḳolaġası Ṭāhir Efendi Yüzbaşı Ḳılarnaṭacı İbrāhim Efendi Çavuş ʿAzīz Aġa Çavuş ʿİṣmet Beg

Ṭobḫāne-i ʿĀmire Mūsiḳalarınıñ Muʿallimleri Mīr-alay Rıfʿat Beg Mülāzım Ṣāʾib Efendi

Ṭersāne-i ʿĀmire Mūsiḳalarınıñ Muʿallimleri Enver Efendi Biñbaşı Dede Ṣāliḥ Efendi Ḳolaġası Kāmil Aġa Mülāzım Sāmi Efendi Aġa Ḫamāmi Ser-çavuş Meḥmed Beg Ḳolaġası Bedri Beg Ḥacı Meḥmed Emin Efendi Mülāzım Cemal Efendi

İstanbul Civārında Yediḳuleniñ Ḫāricinde Zeytünburnı Nām-ı Maḥalde Başma ve Bez Fabriḳasınıñ-i Hümāyūnuñ Aḥvāli

Müdīr-i Sābıḳı Olan Mūsiḳa-i Hümāyūn Ḳolaġalarından Ḫurşid Aġanıñ Terceme-i Ḥāli

Fabriḳa-i meẕkūre o vaḳtiñ ḥālinde barutcıbaşılara ḥavāle ile ānlarıñ yed-i idāresinde bir makine ve bir damdan ʿibāret olub teferruʿāt-ı lāzımesi yapılmamış baḳılmamış bayaġı metruk ḥükmünde ḳalmış ve fabriḳada işliyen ʿamele içün müretteb yatacaḳ yerler tanẓīm olunmamış ʿamele ṣabaḥ gelür aḫşam gider beş on Ermenī reʿāyāsından raʿiyyeden ʿibāret fabriḳaya müteʿalliḳ çoḳ şey noḳṣan ve o civarda dereler bataḳlar bulundığından yaz mevsiminde sıtmadan fabriḳada ʿamele lāyıḳıyla işliyemez ve sıtmalı maḥāldir deyü ʿamele gelüb işlemesini ʿarżu itmez böyle ġayr-i munṭaẓam bir ḥālde bulunur ve Devlet-i ʿAliyye oradan oradan bir istifāde idemediginden ḥüsn-i naẓarından düşer bayaġı bütün bütün refʿ ve laġv itmek taṣavvurunda bulunur muʾaḫḫaran fabriḳa-i Hümāyūnlar Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne idāresine ḥavāle olundığından Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān zamānında Ser-ḳurenā-yı Şehriyārī Selīm Beg biñ ikiyüz altmış dört tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūn çavuşānından Ḫurşid Aġayı işgüzār ve ġayr-ı tişʿār eṣdiḳā-yı bezirgāndan oldığını bildigīçün tensīb idüb

[46a]

89

Fabriḳa-i meẕkūreye ~~niñ her vechle ilerülemesīçün~~ müdīr naṣb ider gönderir Ḫurşid Aġa o vaḳit çavuş oldığı ḥālde fabriḳaya varır ibtidā fabriḳanıñ noḳṣānını ve ʿamelesini ikmāl ve tertīb-i teveccühüyle olacaḳ ise o ḥāle teşebbüṣ ider fabriḳaya neḳadar yer lāzım ise bi'l-keşf o yerleri mülḥaḳāt ve levāzımātını ḥāvī ve muḥīṭ olmaḳ belki daha fāżlalı ve ʿalāḳalı bulunmaḳ üzere içerüye alub fabriḳayı ~~kāmilen ve~~ dāʾiren mādār-i metīn ve muḥkem divār

içine ~~alub maḥfuẓ~~ alub ve sıtma tekevvün iden dereleri bataḳları ṭoldurur niçe yüz aġaclar diker yetişdirir haᵕnıñ ve ḫān-ı leṭāfetiñ tebeddül ~~ve taḥavvül~~ ider ve ʿameleniñ ekşerīsini belki küllīsini Ḳasṭamonı ahālīsinden intiḫāb ider Ramażān-ı Şerīfde müteʾehhil olan ʿameleniñ ifṭāriyesini ve ḫarcını ve ḳışıñ kömürini ve yevmiye itmegini tertīb idüb ilerüde maʿaşından maḥsūb ider Bī-kār ve mücerred olan ʿamele içün Sarāy-ı Hümāyūnda gördigi uṣul üzere yatacaḳ ḳoġuşlar oṭalar ḫelālar ve makineniñ eslim ṣuyı ile ısınur ġusle maḫṣūṣ ḥamām ve dört dıvarı ḫāliş ḫarc ile maʿmūl metīn ve vāsiʿ cāmiʿ-i şerīf ve müdīr ~~ve kātib~~ ve baʿżı meʾmūrına maḫṣūṣ olmaḳ üzere ~~bi eyyi ḥālin elzem olan~~ dört beş oṭalı bir dāire ~~e~~bniye inşā ve ʿameleniñ işden ferāġati zamānında teneffüs ~~ve teferrüc~~ ve inşirāḥı içün ayruca çiçekler ~~aġaclar~~ ile müzeyyen baġçeler tanẓīm ~~ve bunlarıñ cümlesini fabriḳanıñ cevānib i erbaʿasına çekdigi dıvarıñ dāḫiline binā ve inşā~~ ve meṣārifāt-ı inşāʾiyesini daḫī fabriḳa-i īrādından tanẓīm ve tesviye ider ve evvelkinden ziyāde makineler daḫī ʿilāve itmişdir

Fabriḳada dörtyüz ḳadar ʿamele işler hem başma çıḳarır hem ʿAsākir-i Şāhāne içün panṭolon ve ṭon gömlek ve çadır bezleri çıḳarır ʿameleye baḳdıġından ʿamele daḫī candan çalışurlar idi ʿameleden birisi ḥasbe'l-beşeriye bir ḳabāḥat idüb de bāb-ı żabṭiyede maḥbūs olursa gider kefil olur ~~ḥabisden çıḳarır~~ götürür terbiyesini ~~kendüsi~~ virir baba gibi döger baḳar

Ṭoḳsan tārīḫinde fabriḳaya boya mübāyeʿe itmek lāzım gelüb bunuñ da ṣādıḳ ve ġuyūr oldıġını o vaḳit Mā-beyn-i Hümāyūn müşīri Ferīd Paşa biliyor ucuz ve eyüsüni alsun deyü Anaṭolıda Bursa civārında boya çıḳan maḥālle Ḫurşid Aġayı ~~yere kendüsüni~~ gönderir oraya gider īfā-yı meʾmūriyet ittikdenṣoñra ʿud ve tütün ḳaçaġı bir ṭaḳım eşḳıyāya teṣādüf ider budaḫī eṣdiḳā-yı bezirgandan bulundıġından o eşḳiyāyı derdest ve girift itmek tedārikinde bulunur iken o eşḳıyālar

yāḫud baʿżı ehl-i vuḳūfdan mesmūʿāta göre boya çıḳan maḥālde boyayı ecnebīlerden birisi o vaḳtiñ ḥālinde oranıñ ḥükūmetini iġfāl idüb boya ~~daha ḳat ḳat digeri var iken~~ dün baha ile taʿahhüd ve iltizām itmiş oldıġından ~~olub bunuñ üzerine~~ Ḫurşid Aġa oraya varır aṣıl ve esāsını ve boyanıñ fiʾat-ı ḥaḳīḳiyesini bi't-taḥḳīḳ deger-i bahasını meydāna ḳorʿavdet idüb gelürken ecnebī-i merḳūm aḳça ḳuvvetiyle baʿżı eşḳiyāyı iḳnaʿ ve teşvīḳ ile eṣnā-yı rāh

puṣudan aġa-i mūmā ileyh işrāb-ı şerbet-i şehādet ḳılarlar ~~raḥmetu'l-lāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten~~

Cenāb-ı ḥaḳ şevketlü ~~merḥametlü~~ pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretlerine ʿömür ve ʿāfiyetler iḥsān buyurub serīr-i salṭanatında dāʾim buyursun āmin

Aġa-i mūmā ileyh Çerkesiyyü'l-aṣl olub ~~yuḳaruda Ġılmān-ı Ḫaṣṣanıñ beyānı ṣırasında ẕikri sıbḳat itmişdir yuḳaruda çekūneg-i aḥvāli Ġılmān-ı Ḫaṣṣa ẕikri ṣırasında güzerān itmişdir~~ ḥasbe's-silsile mülāzım yüzbaşı ~~ṣırasıyla yüzbaşı ve mülāzım~~ olub biñ ikiyüz seksen Mayısında ḳolaġası naṣb olmuşdur ṭoḳsan bir senesi Ṣaʿbānınıñ ve Eylülünüñ on altıncı günleri ~~ṭoḳsan senesi Eyülünüñ onaltıncı ve ṭoḳsan bir senesi Ṣaʿbānınıñ yine on altıncı güni~~ şehādeti vuḳuʿ bulmuşdur esḫiyādan ~~kiremādan~~ mekārim-i aḫlāḳa mālik herkesiñ işlerini görmege ödünc para virmege ḫᵛāhişger güzel yemekler ṭatlılar pişirir binādan yapudan añlar ḥattā Mūsiḳa-i Hümāyūn ḳoġuşlarınıñ taʿmīrātını devletiñ yapu ḳalfaları āña ḥavāle iderler idi ~~İşgüẕar tenbelligi sevmez biñde bir bulunur~~ ḫayru'n-nāsi men yenfeʿu'n-nās sırrına maẓhar bir ẕāt idi raḥmetu'l-lāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten

Merḥūmuñ yerine Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i riḳāb-ı şāhāneden ḳolaġası ʿİṣmet Beg müdīr naṣb oldı ve ṣoñra biñbaşı oldı iki sene ḳadar müdīrlik idüb ṣoñraları fabriḳa-i Hümāyūn Ḫazīne-i Ḫaṣṣadan niẓāmiyeye ḥavāle olunmaġla artıḳ müdīrler niẓāmiye żābiṭānından naṣb olur oldılar

Ḫurşid Aġa-zādeniñ Terceme-i Ḥāli

Ḫurşid Aġa merḥūmuñ maḫdūmı Rıżā Beg Mūsiḳa-i Hümāyūna biñ ikiyüz seksen ṭoḳuz Muḥarreminde ḳayd ve çıraġ olub ṭoḳsan iki senesinde onbaşı olmuşdur iki māh ḳadar Mā-beyn-i Hümāyūn ḫademeligi Kilārcılıġı vardır oradan yine Mūsiḳa-i Hümāyūna gelüb ṭoḳsan dört Temmuzunda ~~Temmuz 94 tenḳīḥātında~~ teḳāʿüd olmuşdur şimdi el-ān fabriḳa-i meẕkūrede mübāyaʿāt meʾmūrıdır ġayretli ~~dikḳatli~~ ve devamlıdır inşāʾallāhu teʿālā böyle gider de pederi gibi dünyādan merʿiyyü'l-ḫāṭır olur

[46b]

90

Ḳolaġası Yūsuf Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Ḳolaġası Yūsuf Efendi ḳırḳ yedi tārīḫinde Enderūn-i Hümāyūna ve ḳırḳ sekiz tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayd ve çıraġ olub yetmiş ikide mülāzım yetmiş ṭoḳuzda yüzbaşı seksende ḳolaġası olub ṭoḳsan dört Temmuzunda teḳāʿüd olmuşdur oḳur yazar ~~ʿārif nüktelü maʿnā-şinas~~ muḥibb-i ḫandān laṭīfeyi sever ~~az ve nükteli söyler~~ çoḳ diñler az ve nükteli söyler ḳābil-i müsteʿid ehl-i dillerden idi Vehbi-i Tuḥfesinden Dīvān-ı Ḥāfıẓa ḳadar Fārisīyi ʿArabīden daḫī ṣarfı naḥvi Molla Cāmīye ḳadar faḳīrden görüb ʿArabī ḫᵛācesi Meḥmed Rāsiḫ Efendiden daḫī Ḳolaġası Kātib İbrāhim Efendi ile birlikde baʿżı dersler görmüşlerdir Mūsiḳada ḳılarnaṭa ve ibū çalar ve çalġıya fevḳa'l-ʿāde devām ider idi ki devāmı az kişi ~~ancaḳ biñde bir kişi~~ ider ẕāten Gürciyyü'l-aṣl olub Sulṭan Maḥmud merḫūma Ṭrabzon vālisi Ḫazīnedār oġlu ʿOṩman Paşa ṭarafından taḳdīm ḳılınan Ġılmān-ı Ḫaṣṣa ʿidādındandır Mūsiḳa-i Hümāyūn mīr-livāsı ʿOṩman Paşanıñ kerīmesini ʿaḳd idüb āndañ evlādı olmuşdur yetmiş ikide ~~Ḳaymaḳam Gürcī Reşid Beg birer Paşa Sābıḳ Ḥüseyin Aġa ve Ferruḫ Efendi ve İskender Fāʾiḳ Beg ol cümledendir ibtidā geldiklerinde bunları Sulṭan Maḥmud merḥūm ṭoġru İstanbul Sarāy ı Hümāyūnuna gönderir orada biraz Enderūn-i Hümāyūn uṣūli terbiye gördükden bir sene ṣoñra Mūsiḳa-i Hümāyūna alurlar bu ṣūretde~~ biñ ikiyüz ḳırḳ tārīḫinden ṭoḳsan dört tārīḫine ḳadar ~~Yūsuf Efendi~~ tamam ḳırḳ yedi sene müddet-i şāhānede istiḫdām olunmuşdur

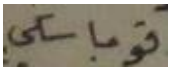
Teḳāʿüdlügünden iki üc ay ṣoñra ikmāl-i enfās muḳaddere idüb Üsküdarda Ḳaraca Aḥmed Sulṭan civārında ḳayınpederi ʿOṩman Paşa merḥūmuñ ṣuffesi derūnunda ~~ve yanında~~ medfūndur Raḥmetu'l-lāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten

Ḥacc-ı Şerīf

Mülāzım ʿArnavud Ḥacı Muṣṭafa Efendi ve Mülāzım Ḥacı Ḥamdi Efendi ve Mülāzım Ḥacı Ḫulūsi Beg ve Ḳolaġası Ḥacı ʿOṩman Aġa biñ ikiyüz seksen dört senesi Ḥicaz maġfiret-ṭıraz cānib-i ʿālīsine ʿazīmet ve īfā-yı farīża-i ḥac-ı şerīf itdikdenṣoñra ʿavdet itmişlerdir

Orkestranıñ İcādı ve Enver Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

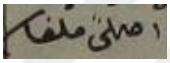
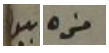
Mūsiḳa-i Hümāyūnda orkestranıñ yaʿni keman mūsiḳasınıñ icād ve teşkīli ḥaḳḳında Ḳolaġası Enver Efendiniñ rivāyeti şu vechledir ki biñ ikiyüz altmış tārīḫinde İstanbula Frenkistandan baloncı bir Frenk gelüb Ḥaydar Paşa şaḥrāsında balon uçurması ḥaḳḳında irāde-i Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫānī ṣudūr ider seyr ve temāşāsı taḥtında Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnı cānibinden Ḥaydar Paşa Ḳaṣr-ı Hümāyūnı teşrīf-i şāhāne buyurılur o vaḳit ʿİzzet Efendi nāmında bir ẕāt işbu tārīḫ-i cevherīyi söyler sāyesinde on iki burcı görüb ʿİzzet didim Ḫān-ı Mecīdiñ şānı çıḳsun göklere balon ile 1260 işbu tārīḫ ṭarīḳ-i Mevleviye mensūbātından ḳapuyoldaşımız Ḥacı Rātib Begde bulunmuş oldıġından āndañ istinsaḫ olunmuşdur işbu baloncı muaḫḫaran biñ ikiyüz altmış üc Ẕi'l-ḳaʿdesinde vāḳiʿ Ḥaydar Paşada icrā buyurılan ḫıtān-ı süver-i hümāyūnunda yine balon ile berhava ~~viran~~ oldıġından artıḳ bir daḫī nümāyān ve ʿayān olmayub nā-pūd ve nā-peydā olmuş gitmişdir ismine Ḳomaski[76] didiler ṣoñra bunuñ oġlunı o vaḳit lüṭfen Mekteb-i Ṭıbbiye şākirdānı zümresine çıraġ buyurmuşlardır ve o baloncınıñ yanında sekiz on ḳadar mūsiḳacıları olub içlerinde kemancıları daḫī var idi Enver Efendi bu keman mūsiḳasına naẓar-ı diḳḳatle naẓar ider ~~iyici gözüyle naẓar ider~~ Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnuna ʿavdet buyurulduḳda ~~olundıḳda~~ gider Beg Oġlundan otuz ġuruşa bir alafranġa keman alur Nemse Mūsiḳasındaki kemancılara taḳlīden başlar seslerini ve ışḳalasını çıḳarmaġa ~~Mūsiḳa-i Hümāyūnda o vaḳit~~ żābiṭ ~~bulunan~~ Ḫalil Efendi görür o daḫī Ḥaydar Paşada Nemse Mūsiḳasını gördiginden bu Enver Efendiniñ böyle keman alub kendi kendine çalmaġa çalışdıġına ḫaẓ ider ikinci keman olmaḳ üzere Biñbaşı Dede Ṣāliḥ Efendi ile Biñbaşı Zīver Aġayı daḫī Enver Efendiye żam ve ilḥāḳ ider ve Usta Donizete söyler orkestra içün birḳaç hava yapar ṣoñra Ḳolaġası Ṭāhir Efendi Ḳolaġası Kāmil Efendi Ḳolaġası Ṣādıḳ Efendi Ḥacı ʿOsman Aġa ve daha baʿżıları ilḥaḳ olub hava on ʿaded olub orkestracı on iki nefer olduḳdanṣoñra Mā-beyn-i Hümāyūn ~~müşīri Rıżā Paşadan~~ bi'l-istīẕān İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnunda Ṭopḳapuda Şevḳiye Dā'ire-i Şāhānesinde ḥużūr-ı mülūkānede çalmaġa müsāʿade buyurılur giderler çalarlar pesendīde-i pādişāhī olur ṭaraf-ı şāhāneden altmışbir ġuruş çalanlara dörtyüz ġuruş Ḫalil Bege onbiñ ġuruş Usta Donizete iḥsān-ı şāhāne şeref-ṣudūr

76

buyurur ṣoñradan ḳanto çaġıranlar daḫī żam ve ilāve olunur ibtidā ḳanto çaġıran Küçük Yāver Begdir ki muʾaḫḫaran ser-ḳurenā oldı daha ṣoñra ḳantocılar çoġalur orkestra ve büyük mūsiḳa ile çaġrılur idi bunuñ üzerine haftada bir ḳac gice orkestranıñ seyr ve istimāʿına raġbet-i şāhāne buyurulduḳca Enver Efendiyi görüb ḥaḳḳ-ı ʿāciz-ānesinde bir lüṭf-i maḫṣūṣ-ı pādişāhāneleriniñ bī-derīġ buyurulmasını arzu-i şāhāne buyurılur da ~~buyurur da~~ on beş biñ ġuruş

[47a]

91

iḥsān-ı şāhāne ile Enver Efendiniñ teʾehhülüni irāde buyururlar baʿde't-teʾehhül yine bir gice orkestra çalġısında Ḫalil Bege bunuñ rütbesi nedir buyurur efendim neferdir dir bunı evlendirdik amma bu ne ile geçinecek buña bir geçinecekde bulmalı buyurur o aralıḳ tersāne-i ʿāmire mūsiḳalarınıñ saʿlamlıgı maḥlūl oldığından bā-irāde-i seniyye Enver Efendi tersāne-i ʿāmire mūsiḳalarına muʿallim naṣb olur İzmid Tersānesinde inşā olub gelen ve nām fevziye muʾaḫḫaran Şevket nāmıyla nām-āver bulunan tersāne-i ʿāmirede dīvan-ḫāneniñ açığında lenger-endāz olan paşa gemisi ḳapaḳdaki Mūsiḳaya Enver Efendi bir gün gidüb meşḳ iderken biñ ikiyüz altmış altı senesi Ẕi'l-ḥiccesine onaltıncı çarşanba güni cenāb-ı ḥaḳ ḥabīb-i ekremi ḥürmetine cümle sefāyin-i İslāmiyeyi ve kāffeten tersāne-i ʿāmireleri ve cümle ümmet-i Muḥammedi ḥıfẓ ve emānında buyursun ~~ḥafīẓu'l lāhi teʿālā~~ içindeki ceb-ḫānesi ṭutuşub sefīne ve ahāli-i sefīne ber-hevā oldığı vaḳitde Enver Efendi daḫī o sefīneniñ içinde bulunur o daḫī deñize giderse de ṣaḳlıyan Allāhu teʿālā ṣaḳlar necāt virir

Bu sefīne vuḳuʿāt-ı müteʾellimesini ve Enver Efendiniñ bulundığını ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūma ʿarż iderler bir gice ḥużūr-ı şāhānesinde orkestra mūsiḳası çalarken kendüsüne çoḳ iltifāt-ı şāhāne maʿdūl buyurılub vuḳūʿāt-ı sefīneye ve maġrūḳına pek çoḳ esef itdim buyurur cevab ve ḥużūrum selb oldı buyurur ~~baʿde'ṭ-ṭaʿām naġamāt-ı ḫ̆ān olan bezirgānlar ṭaraflarına ṭoġru teşrīf buyurur ve Enver Efendi keman çalarken ḳarşusuna muḳābele olurlar derece i hümāyūnları ṣūret i müteʾellimāne olaraḳ sefīne ber hevā oldığı ḥāle īmāʾen mübārek elini yuḳaru yuḳaru işāret buyurur ve ṣoñra yanıma yaḳlaşur mübārek ṣaġ elini Enver Efendiniñ ṣol omuzına ḳor da sen bir ṭoġru çocuḳsuñ Allāh seni baña~~

~~bağışladı buyurur ve bu vechle bende-i perverlik nişānesini gösterirler cennet-mekānıñ bu ḥüsn i tevcihāt ı şāhāneleri mebẕūl ve bī dirīġ buyurılan zamānındanberū ḫüdā yı müteʿāle ḥamd ola aṣlā żarūret ve iḥtiyāc görmedim el-ḥamdü lillāhi teʿālā refāḥ-derūn ve ṣafā-yı tesellī ḳalb ile yaşamaḳdayım deyü müteşekkirāne naḳil ve ḥikāye ider~~

Bu Enver Efendi Çerkesiyyü'l-aṣl olub daha sekiz ṭoḳuz yaşında iken Üsküdarda Ayazmada sāḥil-ḫānesi bulunan Şalcı Naẕif Aġa dimekle meşhur ve maʿruf bir kibarıñ evlādlıḳ gibi ġulāmı olub aġa-i mūmā ileyhiñ irtiḥālindenṣoñra Sulṭan Maḥmūd Ḫān merḥūmuñ ṭaleb ve irādesiyle Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳl ve Ġılmān-ı Ḫaṣṣa ʿidādīne ilḥāḳ ile ḳırḳ sekiz senesi evāḫirinde Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayd ve çıraġ ve niẕāmıyla onbaşı çavuş mülāzım olub ~~biñ ikiyüz~~ yetmiş ṭoḳuzda ~~Teşrīn-i evvelinde~~ yüzbaşı seksen Mayısında ḳolaġası ṭoḳsan dört Temmuzunda teḳāʿüdlügi icrā olunmuş ise de bi'ẕ-ẕāt iḥsān-ı Sulṭān ʿAbdü'l-Mecīd Ḫānī olan muʿallimlik meẕkūr ʿuhdesinde ibḳā buyurulmuş oldıġından müdāvimi bulundıġı ḫidmet-i meʾmūresine sāye-i şāhānelerine müdāvemet üzeredir ~~daha o vaḳitleri çiçek aşısı meşhur olmadıġından Enver Efendi elli bir tārīḫinde çiçek çıḳardı idi Enver Efendiye iltifat içün sen bir ṭoġru çocuḳsun Allāhu teʿālā seni baña bağışladı buyurur~~

~~Naġamāt-ı ḫᵛān olan bezirgānınıñ ṭaraflarına ṭoġru teşrīfe raġbet buyururlar da Enver hümāyūnlarına teselli-güne lüṭfen ve iltifat içün sen bir ṭoġru çocuḳsuñ Allāhu teʿālā seni baña bağışladı buyurur bu iltifāt-ı şāhānelerіniñ üzerine Enver Efendi Ḫüdā-yı müteʿāle ḥamd ider de o vaḳitdenberū ṣafā yı derūn ile yaşamaḳdayım deyü naḳl ider ḫāḳān ı maġfūr müşārun ileyhiñ necil-i aṣīlī olub el-ān zīnet-i baḫşā-yı erīke salṭanat-ı seniyye-,i Devlet-i ʿAliyye-i ʿOṣmāniye olan pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān Efendimiz Ḥażretleriniñ beḳā-yı salṭanat-ı ʿuẕmālarına amma duʿā ḫᵛān olmaḳdadır rabbimiz müteʿāl ḥażretleri ḳabūle ḳarīn buyursun āmīn~~

~~ʿİbret~~

~~Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūm seksenbeş tārīḫlerinde ḥużūr-ı şāhānesinde bir gice ḳol oyunı oynayacaġı vaḳitde oyunuñ iḳtiżāsınca alafranġa bir kisbeti Şākir Begiñ başına kiymesi lāzım gelür giysün buyururlar Şākir Bege söylerler Şakir Beg ben şerefādenim ben bu alafranġa kısbeti giymem dir ẕāt ı şāhānesine giderler söylerler ẕāt ı şāhāneleri maḥnūn~~

~~olur ve elli altun iḥsan buyurur ḳışşanıñ ḫaṣṣa şūrāsında dir ki mulūk-i ʿiẓām ḫażerātından ṣudūr iden ḥüsn i ḥāl ve sū i ḥāl ekşerī ḥüsn i meḳārin ve sū i meḳārinden neşʾet ve ẓuhūr itmekde oldıġı bī-işṭibāhdır~~

~~Hemen mevlā-yı müteʿāl ḫażretleri şevketlü merḥametlü pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḫażretlerini sūʾ-i ḳarīnden muḥāfaẓa buyurub ḥüsn-i ḳarīne meḳārin buyursun āmīn bi-ḥürmeti seyyidi'l-mürselīn ve ālihī'ṭ ṭāhirīn~~

[47b]

92

Enderūn-i Hümāyūndan Biñ İkiyüz Ḳırḳ Yedi Tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūna Naḳl Olunan On Nefer-i Aġavāt

Bālāda keşīde-i silk meṣṭūr oldıġı vechle Mūsiḳa-i Hümāyūn Enderūn-i Hümāyūndan bir ḳıṭʿa-i müfreze bulundıġından Mūsiḳa-i Hümāyūna lüzūm göründükce ṭışarudan kimse alınmayub İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnundan münāsib olanlar intiḫāb olunurlar ve İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnını arzu idenler Mūsiḳa-i Hümāyūndan oraya naḳil ve irsāl olunurlar elli dört tārīḫine ḳadar bu uṣūl ve ḳāʿide cārī idi vücudca mūsiḳaya el virmiyecek olanlar daḫī İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnuna gönderilür idi ~~ṭışarudan~~ ibtidā Enderūn-i Hümāyūna dāhil olmuşdur ~~ibtidā~~ ṭoġru Mūsiḳa-i Hümāyūna ~~ibtidā~~ ḳayd ve çıraġ olan esbaḳ eṣvab emīni Ṣıdḳı Efendidir gerek efendi mūmā ileyh ve gerek sāireleri gerek żābitān ~~elli üc Şevvāliniñ on beşinde ḳayd ve çıraġ olub seksen dört tārīḫinde teḳāʿüd olmuşdur~~ Enderūn-i Hümāyūna ḳayd ve çıraġ olmadan fi'l-ḥaḳīḳa Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayd ve çıraġ oldılar ise de yine Enderūn-i Hümāyūn niẓāmı yaʿni o iṭaʿat ve inḳiyād ve ḫidmet bozulmadı zīrā her gelen o niẓāmı ~~gör~~ gördi öyle ḥareket itmege ṭabīʿi mecbūr bulundı Enderūna ḳaydolmuş gibi oldı

Necib Paşanıñ Terceme-i Ḥāli

Ḳırḳ yedi tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūna ehil ve erbābınıñ lüzūmı oldıġından müdīr~~i~~ Noḳṭa Meḥmed Efendi İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnuna bā-irāde-i seniyye gidüb Mūsiḳa-i Hümāyūna elvirir ṣūretde aġalardan on kişi bi'l-intiḫāb Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳliderler ~~ve celb olunur~~ Necib Beg İskender Beg ʿĀṭıf Beg Ṭavulcı Emin Efendi Ḳandillili Meḥmed Beg İmam Meḥmed Efendi Onbaşı Eşref Efendi evvel-i cümle-i münteḫabedendir Necib

Beg İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnuna otuz ṭoḳuz tārīḫinde ḳayd ve çıraġ ve ḳırḳ yedide ~~senesiniñ evāḫirinde~~ Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳl ~~ve yigirmi iki sene Mūsiḳa i Hümāyūnda birinci żābiṭlik iden ḳāʾim-maḳām Ḫalil Beg yetmiş senesiniñ Martında çıraġ ve teḳāʿüd oldıġından ānıñ yerine tārīḫ-i meẕkūrda biñbaşı iken~~ ḳāʾim-maḳāmlıḳ rütbesiyle ~~Mūsiḳa-i Hümāyūna~~ birinci żābiṭ naṣb olur biñbaşılıġı altmış ~~tārīḫinde~~ üc Ẕi'l-ḳaʿdesindedir yetmişbirde mīr-livā yetmişbeşde ferīḳliḳ rütbesi tevcīh ile Mūsiḳa-i Hümāyūn Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne neẕāretleriyle meʾmūr olmuşdur yetmişyedi tārīḫinde rütbe-i ḥāliyesiyle dār-ı şūrā-yı ʿaskerī aʿżālıġıyla çıraġ ve muʾaḫḫaran rütbe-i ʿaskeriyesiniñ sene-i meẕkūrede rütbe-i mülkiyeye taḥvīliyle rusūmāt riyāset-i ṣāniyesinde istiḫdām ve ṭoḳsan dörtde ~~tārīḫinde~~ defʿa-i ṣāniye olaraḳ bā-irāde-i cihan-bānī Mūsiḳa-i Hümāyūn ve Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne neẕāretleriyle berāber Mā-beyn-i Hümāyūn ferīḳi naṣb ve taʿyīn buyurulmuşdur biñ ücyüz senesi Cumāde'l-āḫiresiniñ yigirmi dördünci ~~ve ṭoḳsan ṭoḳuz~~ Nisanınıñ yigirminci çarşanba güni bu yalan ʿālem-i fānīyi terk idüb ~~ġāy-ı intihā-yı dünyā-yı gün ve mekān idüb~~ Der ʿAliyyede Sulṭan Maḥmud Ḫān-ı Ṣānī merḥūmuñ türbe-i şerīfesi ḫaẕīresinde medfūndur

Anıñ yerine Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāneden ve yāverān-ı ḥażret-i şehriyārīden Ferīḳ Süleyman Paşa silkine neẕāret itmek üzere bā-irāde-i işābetʿāde-i ḥażret-i pādişāh-ı ʿālem-penāhī meʾmūr buyurulmuşdur Ḫüdā-yı müteʿāl ḥażretleri kendüsüni rıżā-yı pādişāhīye müvāfıḳ ḥareketle berāber muvaffaḳ bi'l-ḫayr buyursun āmīn

Necib Paşanıñ ~~dedesi~~ pederiniñ pederi Meḥmed Esʿad el-Yesārī münāṣib-i sitte aṣḥābından ve meşhūr Taʿlīḳ-i Nüveysī ḫaṭṭāṭındandır ḥattā Sulṭan Selīm Ḫān-ı Sālis ʿaṣrında Fennī merḥūm İranda ḫaṭṭ-ı taʿlīḳde meşhur olan ʿİmād merḥūmı rüʾyāda görür ʿaṣır ve zamānıñ Taʿlīḳ-i Nüveysānından suʾal ider ʿAmad cevābında Yesārīyi medḥ ve ṣenā ider Fennī merḥūm bu maʿnāyı manẕūm olaraḳ beyān ider naẕım ʿİmādı ʿālem-i maʿnāda gördüm ẕevḳyāb itmiş yesārīye bu fenn-i ḫaṭıra olan lüṭf-i bārīniñ kemāl-i nev-ḫaṭṭāṭa dehri heb bir bir suʾal itdim yemin itdigi yoḳdur miṣli dünyāda Yesārīniñ merḥūm biñ ikiyüz on üc ~~tārīḫi~~ Receb-i şerīfinde irtiḥāl idüb Cāmiʿ-i Ebü'l-Feṭḥ civārında yeñi ḥamāma gidecek cadde üzerinde ṭūṭ-i ʿinde'l-Laṭīf Efendi medresesi ḫaṭīresinde caddeye nāẕır pencerede pişkāhında bānī merḥūmuñ yanında medfūndur Aṭanalı Surūrī merḥūmuñ tārīḫinde

Ḫaṭṭāṭı ḫūş Nüveys-i Yesārī Efendiniñ

Fevtiyle giydi ḫāmme-i terāceme-i seyyāh

Tārīḫi ḥarf-i muʿceme taʿlīḳ idüb didim

Ceffü'l-ḳalem-i Yesārī-i ḫaṭṭāṭ gitti āh

1213

Mūmā ileyh Yesārī Efendiniñ maḫdūmı Muṣṭafa ʿİzzet Efendi Yesārī-zāde dimekle maʿrūf ṣadāret-i Rūmilinden meʿzūlen biñ ikiyüz altmışbeş ~~tārīḫi~~ Şaʿbān-ı Şerīfinde ẓıl ve ḫayāl olan bu yalān dünyāya vedaʿ idüb medrese-i meẕkūrede pederiniñ yanında medfūndur bunuñ yazusuyla pederiniñ yazusı naṣıldır deyü ḫᵛāce efendimize yaʿni Ketḫüdā-zāde Meḥmed ʿĀrif Efendi ḥażretlerine suʾal itdiklerinde oġlu yazı kesildi buyurdılar yaʿni ~~bu taʿbir ile~~ pederine teḳaddüm itmiş oldığını beyān buyurdılar

[48a]

93

Necib Paşa evvelki neẕāretinde Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ efrād-ı yanıma yüz yigirmi kişi ḳadar bulub büyügünden yigirmi beş ḳadar bezirgānı ġıyābından teḳāʿüd itdirir muʾaḫḫaran o yekün-i meẕkūrı beşyüz kişi ḳadar iblāġ ider defʿa-i ṣāniye neẕāretinde yine yüz kişiden ziyāde ekṣerīsi genc ve mūsiḳa~~eılıḳda~~ ṣanʿatında hünerver ve ḫidmet-i şāhānede arzu ve hevesi der-kār ve elverişli olan bezirgān-ı pādişāhīyi gūyā kendi ḳonaġınıñ uşaḳları imiş gibi yine ġıyābından teḳāʿüd itdirir pādişāha duʿā aldırmaḳ arzusunda degil o baḳımdan ḳalb ḳırmaḳdan ḳorḳmaz deger-i mükāfātı bilmez cesur adam idi

~~Necib Paşa yetmiş tārīḫinde birinci żābiṭ naṣb oldıḳda Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ yüzyigirmi kişi ḳadar mevcūdı olub bu yekūndan yigirmi beş ḳadar eṣdiḳā-yı bezirgānı ġıyābından teḳāʿüd itdirdi ṣoñra infiṣāl i tārīḫi olan yetmiş yediye ḳadar yedi yıl ẓarfında itdigi birinci żābiṭlik zamānında meẕkūr yüz neferi beşyüz nefere resīde ḳıldı lākin ne ḳāʾide ḥasbe'l-ḳader kendüsünüñ infiṣālindenṣoñra gelen nāẓırlar āña raġmen ḥadd lüzūmunı tecāvüz itmiş deyüb tenḳīḥāt-ı icrā itdiler muʾaḫḫaran ṭoḳsan dörtdeki meʾmūriyetiniñ yine Mūsiḳa-i Hümāyūn ve Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāneye neẕāretle meʾmūr oldıḳda bezirgān ı emekdarānı ġıyābından tenḳīḥāt icrā itdirdi pādişāha duʿā aldırmaḳ emel ve~~

~~arzusunda olmayub inkisār-ı ḳulubdan iḥtirāz itmez o yıḳmaḳdan ḳorḳmaz dünyānıñ mükāfāt ve mücāzātını bilmez cesur bir adam idi tecāveza'l lāhu ʿan seyyi Mūsiḳa i Hümāyūn silki ve hem bezirgānı ānıñ yüzünden ḫayliden ḫayli ḫitārdīde olmuşlardır tecāveza'l-lāhu ʿan seyyiʾātihī~~

~~Tārīḫ-i meẕkūrdan iʿtibāren müceddeden ḳayd ve ilḥāḳ olunan neferātıñ seksen ġuruş maʿaşlarından otuzar ġuruşını kendülerine iʿṭā ve elli ġuruşını bir sene kāmilen tevfīḳ ile debuy ṣandıġına vażʿ ider idi kendüsünüñ infiṣāli olan yetmiş yedi tārīḫindenṣoñra işbu ʿādet-i maḳdūḥa terk ve ilġā ḳılınub ḳayd ve ilḥāḳ olunan neferāta istiḥḳāḳı oldıġı seksen ġuruş iʿṭā olunur oldı ḥattā bu vażʿa nā-maḳbūlı Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Ṣāḥāne silkine daḫī ʿaksitdirüb o vaḳit silk-i meẕkūrda mīr-alay~~

maʿlūm-i ʿālemiyān oldıġı üzere ḳaṣaṣ ve tevārīḫinden maṭlūb ve maḳṣūd olan eslāfıñ aḥvāline iḫlāf vuḳūf ve iṭlāʿ-ı taḥṣīl-i meẕkūre ileniñ ve bidehrin her ne ḥāl ise āndañ ʿibret alub intibāh üzere bulunmasıdır bu cihetden-nāşı tārīḫlerde meẕkūr ve muḥarrer olan vaḳāyiʿ ve aḥvāl-i güzerān idi eslāf-ı māżiyeye ya raḥmet oḳudur ya laʿnet oḳudur ikiden ḫālī degildir

Emnā-yı Eṣvāb

İbtidā eṣvāb emīni olan Mūsiḳa-i Hümāyūnda ~~ittiḫad iden~~ Edib Efendidir elli iki tārīḫinde müceddeden naṣb oldı bu Edib Efendi ḳırḳ sekiz tārīḫinde bölük emīni olub ẕāten Ġalaṭa Sarāyından Enderūn-i Hümāyūna naḳl itmiş ve oradan ~~ḳırḳ bir tārīḫini niẓāmındanṣoñra~~ mūsiḳa ṣınıfına geçmiş olan eski aġalardandır ḳorno çalar bir miḳdar daḫī mūsiḳīşinās olub güzel sesi var idi eẕān-ı şerīf oḳur iḳāmet ider çünki o vaḳit eyü sesi olanlar kibir ve istiġnā itmezler eẕān oḳurlar ḳāmet iderler ve hem cemāʿat ile namāza daḫī ~~fevḳa'l-ʿāde var idi~~ her vaḳit ve ḥālā şimdi oldıġı gibi ~~idi olmadıġı~~ ~~ḥālde~~ ṣoñra bu Edib Efendi elli ṭoḳuzda ḳolaġası altmış ücde biñbaşı altmış beş Rebīʿü'l-āḫirinde irtiḥāl-i dār-ı beḳā idüb ~~itmiş~~ Ṭobḫāne civārında Ḳādirī-ḫāne dergāhında İsmāʿil-i Rūmī ḳuddise sirruhū ḥażretleriniñ ayaḳ ucunda medfūndur ānıñ yerine elli ṭoḳuzda bölük emīni Eyūbī ʿOṣman Efendi eṣvāb emīni oldı ḳılarnaṭa çalar idi altmış üc Ẕi'l-ḳaʿdesinde ʿOṣman Efendiniñ infiṣāliyle faḳīriñ lalam Eyūbī Baba Meḥmed Aġa eṣvāb emīni oldı ḳılarnaṭa çalar idi Ṣıdḳı Efendi muʿavin oldı Baba Meḥmed Aġa Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūmuñ Enderūn-i Hümāyūnuñ Seferli

Oṭasına ilk çırağı olub ḥalim selim ~~ağzından loḳmasını alsañ sesini çıḳarmaz~~ nāzik bir ẕāt idi ṣoñra Baba Meḥmed Aġanıñ infiṣāliyle yetmiş bir tārīḫinde Ṣıdḳı Efendi eṣvāb emīni oldı ṣoñra Ṣıdḳı Efendi infiṣāliyle seksen dört Recebinde İsmāʿil Efendi-zāde ʿİzzet Beg eṣvab emīni oldı bu ʿİzzet Beg daḫī güzel idāre itdi ve herkesi ḫoşnūd itdi ṣıraçavuşı Vefā Beg ʿİzzet Bege muʿāvin oldı Ṭoḳsan dört Temmuzunda ʿİzzet Begiñ infiṣāliyle yerine Ḥacı Ḥamdi Efendi eṣvab emīni oldı Ṣıdḳı Efendi ʿİzzet Beg Ḥacı Ḥamdi Efendi ḳılarnaṭa Vefā Beg flavṭa çalarlar idi ṭoḳsan altı tārīḫinde yüzbaşı Ḥacı Ḥamdi Efendiniñ infiṣāliyle yerine Yüzbaşı İbrāhim Efendi eṣvab emīni oldı İbrāhim Efendiniñ infiṣāliyle Fransaya gidüb gelen Yüzbaşı ~~lāyıḳıyla maʿlūmātı olan mülāzım~~ İsmāʿil Beg ṭoḳsan yedi tārīḫinde eṣvab emīni oldı muʾaḫḫaran İsmāʿil Begiñ infiṣāliyle yerine Yüzbaşı İbrāhim Efendi ṣāniyen eṣvab emīni oldı muʾaḫḫaran İbrāhim Efendiniñ infiṣāliyle yerine Maḥmūd Aġa naṣb oldı

Mumā ileyhimā ʿOṣman Efendi ile Baba Meḥmed Aġanıñ eṣvab eminlikleri ikişer defʿa oldığını ve kendüsünüñ naṣbını bu her ikiden ṣoñra bulundığını mūmā ileyh Ṣıdḳı Efendi rivāyet idiyor

[48b]

94

Fünūn-ı mūsiḳada yaʿni pertetora taʿbir olunan naġamātı sazlara taḳsīm ile āhengi birleşdirmek fenninde ve hem sazını beyne'l-aḳran temiz ~~ve pürüzsüz~~ çalmaḳ ḫuṣūṣunda ehliyeti olan bezirgānıñ baʿżıları

Mīr-alay Meḥmed ʿAli Beg ḳılarnaṭa	Ḳolaġası Tevfīḳ Efendi ḳılarnaṭa	Ḳolaġası Bedri Beg keman	Mülāzım ʿOṣman Aġa flavṭa ve ibu	Mülāzım Ṣāʾib Aġa borı		

Eger mūmā ileyhim Talyanca bilüb de Talyan mūsiḳa kitāblarından fünūnı istiḫrāca iktisāb-ı iḳtidār itmiş olaydılar daha başḳa dürlü olurlar idi muḥarrir faḳīriñ yetmiş tārīḫinde Usta Bolasiyuzdan Talyancaya başladığımıñ sebebi bu idi lākin üc dersden ziyāde oḳunmaḳ naṣılṣa olamadı ḳaldı

Sazını Fevḳa'l-āde Eyü Çalan Bezirgan

Biñbaşı ~~Ḳolaġası~~ Taḥsīn Beg bomborṭ	Mülāzım Dede-zāde Hāşim Efendi bomborṭ	Yüzbaşı Remzi Beg ince inla	Mülāzım Aḥmed Efendi sibemol ḳılarnaṭa	Mülāzım Cemil Beg borı	Mülāzım-ı Müleḥḥim Taḥsīn Efendi ḳorno	Mülāzım Tevfīḳ Beg ḳorno-i sinyal

Mülāzım Besim Beg ṭabl	Mülāzım Behcet Aḥmed Beg trambon	Mülāzım Sāmi Beg trampete	Mülāzım Taḥsīn Beg keman ve zil	Mülāzım-ı Şānī Şükri Beg trambon	Mülāzım-ı Şānī Cemal Efendi ḳaba inla	Ser-çavuş Żiyā Beg trambon	Ser-çavuş Ḥasib Efendi sanṭur
Ser-çavuş Şervet Efendi flavṭa	Çavuş Muṣṭafa Beg mi bemol ḳılarnaṭa	Çavuş ʿĀrif Beg borı	Onbaşı Vāṣıf Beg borı	Onbaşı Ẕāti Beg sibemol ḳılarnaṭa ve fuġuṭa			

Mūmā ileyhimden baʿżılarınıñ polḳa vals marş mazurḳa şutis ḳadril tirentel borılı marş nām havalar gibi tertīb ve tanẓīm itdikleri eṣerleri daḫī vardır ki ḥaḳīḳatde fence şāyān-ı taḳdīrdir

~~Mūsiḳa-i Hümāyūnda bālāde muḥarrer~~ mūmā ileyhimden başḳa daha eyü bilenler ve sazını eyü çalanlar mevcūd olub peyder pey nūr-i seyyidgān daḫī yetişmekde iseler de ~~şimdilik~~ bu ḳadarıñ ẓikir ve beyānıyla iktifā ḳılındı eger baʿżı hermendānıñ terceme-i ḥāli ferāmūş ve nisyān olunmuş ise ānıñdaḫī maʿārif ehliniñ ḥużūrundan ʿafvını ricā ideriz zīrā es-sehvü ve'n-nisyān maḫṣūṣ-ı bi'l-insāndır ve yine evvelü'n-nās evvelü'n-nāsīdir ~~ve bu emre ʿāciz-āne teşebbüṣde tesellimiz daḫī mā lā yuʿlemu küllehū lāyutrakü küllehū dür~~

[49a]

95

Rütbe-i Mecidi	Rütbe-i Nişanı	ʿOṣmānī ve Mecidī nişan-ı ẕī-şānlarıyla tezyīn-i seniyye-i faḫr ve mübāhāt iden bezirgān-ı ṣadāḳatnişānıñ esāmīleri ve nişanlarınıñ merātib ve derecātı
2	2	Mūsiḳa-i Hümāyūn ve Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne ḳumandanı evran ḥażret-i şehriyārīden Ferīḳ Süleyman Paşa
3	4	Birinci Usta Mīr-livā Ḳuvatel Paşa
3	3	Mīr-alay Meḥmed Şaḫ Beg
3	0	Mīr-alay Ḫurşid Beg
3	0	Mīr-alay Neşʾet Beg
3	4	Mīr-alay Meḥmed ʿAli Beg
4	3	Mīr-alay Remzi Beg
4	3	Mīr-alay Rıfʿat Beg
4	0	Biñbaşı Ferḥad Beg mim
4	0	Biñbaşı Bahā Beg
4	0	Ḳolaġası İbrāhim Efendi
4	0	Ḳolaġası Şevket Beg
4	0	Ḳolaġası Rāşid Beg
4	0	Ḳolaġası Bedri Beg
5	0	Ḳolaġası Şefiḳ Beg

5	0	Yüzbaşı Ṣafvet Beg ve Yüzbaşı Mūsā Efendi
5	0	Ḳolaġası Şevket Beg
5	0	Mülāzım Meḥmed Emin Beg
4	0	Yüzbaşı Ḥāfıẓ Tevfiḳ Efendi
5	0	Ṭaḳım Çavuşı Meḥmed Aḥmed Efendi
4	4	Piyano Ustası Mīr-alay Usub Beg
8	0	Mūsiḳī Muʿallimi Ṭanbūrī ʿOṣman Beg mim
5	0	Mūsiḳī Muʿallimi Ḥacı ʿĀrif Beg mim
5	0	Ṭabib Mīr-alay ʿĀrif Beg
4	0	Cerraḥ ḳāʾim-maḳām ʿAli Beg ve Ḳolaġası Curacı Meḥmed Beg ve Yüzbaşı ʿĀṭıf Beg Aḥmed Behcet Beg (23 Şubaṭ 1302)
4	0	Eczācı Ḳolaġası Mişel Efendi
4	0	Eczācı Muʿavini Bilal Efendi
0	0	Filavṭa Muʿallimi Talyan Mülāzım Milaci Efendi ve ḳanṭo muʿallimi Mülāzım Ferīḳli Efendi
5	0	Mülāzım Sāmī Beg

[49b]

96

Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān Merḥūmuñ ʿAṣrında Sarāy-ı Hümāyūn Ḳuşlugunda Mūsiḳa-i Hümāyūn Bezirgānınından Ḫidmetde Bulunanlar

Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūm ṭuyūr-ı ġaybiye ve ḥayvānāt-ı ʿacebeden ḫoşlanur sever ḫoşlanur seyr ve temāşā buyurur Çünki Ḫāḳān-ı müşārun ileyh lākin kelāmu'l-mülūk mülūku'l-kelām yaʿni mülūk-i iʿẓāmuñ kelāmı kelamlarıñ pādişāhıdır meʾalince ānuñ sevdigi daḫī sevdigine beñzemezdi meṣelā ḫorosuñ ṭavuġuñ ṭuyūruñ ḳazıñ ördekiñ ve ḥayvānāt-ı sāʾireden feresiñ baḳarıñ ḥimārıñ ġanemiñ kelbiñ envāʿından heb nādide ve nāşidelerini sever ve seyr ve temāşā buyurur idi Ḳuşcı başı Mīr-alay Reşid Beg ḳuşcı başı olub olub Biñbaşı Ferhad Beg ikinci ḳuşcı idi bu Ferhād Beg bu maḫlūḳāt-ı ġarībiyeyi terbiye ve idāre ider ikinci ḳuşcı Ferhad Beg ekṣer-i evḳāt ṭaşralarda emdār-ı evḳāt ider ġarb-ı Ṭrablusa İzmide ve Anaṭolıdan Ḳaradeñiz sevāḥiline ve daha sāʾir maḥāllere gider arslan ḳaplan ẓürāfālar filler ve sāʾir ḥayvanāt ve ṭuyūr-ı ʿacībeler getürür ẕāt-ı hümāyūnı seyr ve temāşā buyurur ṣoñra sāye-i şāhānesinde bezirgān ve sāʾir ahālī daḫī görmedigi işitmedigi maḫlūḳātı görürler idi Ser-ḳuşcı Mīr-alay Reşid Beg ikinci ḳuşcı Biñbaşı Ferhad Beg ücünci ḳuşcı Ḳolaġası Aḥmed Efendi Çavuş Bahāʾu'd-din Beg Kāẓım Beg ʿAli Beg

~~Ḳuşcı idiler Ḳañlıcalı Ḥaḳḳı Begiñ daḫī ser-ḳuşcılığı vardır ḫāricden ḳuşcı ḫademeleri vardır~~ Yüzbaşı Rıżā Efendi Yüzbaşı Rāḳım Beg ~~mülāzım~~ İsmāʿil Beg Çavuş ʿAzīz ve Tevfiḳ Efendiler Saʿdü'd-din Beg Ferruḫ Efendi ve ʿĀmir Efendi ḳuşcı idiler Ḫāricden daḫī ḳuşcı ḫademeleri oldığı gibi Ḳanlıcalı Ḥaḳḳı Begiñ daḫī ser-ḳuşcılığı vardır

Ḳolaġası Meḥmed Begiñ Hüner-i Maḫṣūṣası

Mūsiḳa-i Hümāyūn ḳolaġalarından Curacı Meḥmed Begiñ rehāvī kütügi yapub mıḫlamaḳda ve mücellidliḳde mahāret-i kāmilesi ve daha ṣanāyiʿ-i sāʾiresi vardır

Ḳātib Çavuş Bahāʾu'd-din Efendiniñ Hüner-i Maḫṣūṣası

Mūsiḳa-i Hümāyūn ḳalemi ikinci kātibi Bahāʾu'd-din Efendiniñ kendi vicdānı olaraḳ görülmedik bir ṣanʿatı vardır iftāriye ṭaḳımı ve sāʾire iʿmāli gibi mūmā ileyhiñ bu hünerinden başḳa kendüsi sāye-i şāhānede ʿArabī Fārisī oḳumuş şiʿiri var kitābeti var oḳur yazar efendiler zümresindendir

Onbaşı Meḥmed Begiñ Hüner-i Maḫṣūṣası

Onbaşı Meḥmed Beg Filibede ṭoġub biraz ~~vaḳit~~ Giridde oturmuş ve çoḳ vaḳitdenberū İstanbulda iḳāmet ve iskān itmek üzredir Filibede ṭoġdığīçün Filibeli dirler bu Meḥmed Beg yeñiden tenekeden saz yapar Mosḳov tenekesini ḫam tenekeyi alur trambon ve avcı borısı vesāʾir teneke sazlar yapar ḫam tenekeyi biri birine öyle ḳaynadır ki ʿaynı aşaġıdan gelen teneke sazıñ ḳaynaġı gibi yapar Ferid Beg Onbaşı Nāẓım Beg Onbaşı Zīver Beg daḫī bu hüneri bilür

~~Bāb ı Ser ʿaskeriyeye daḫī avcı borıları yapmaḳdadır aġac sazlarıñ taʿmirini daḫī güzel ider niẓāmiye mūsiḳalarınıñ sazlarını cümle ben taʿmir ideyim sāʾireleri beş ġuruşa taʿmir iderse ben dörde dörde iderse üce iderim belki daha aşaġı taʿmir iderim deyü Necib Paşaya ifāde itdi ise de müteşehhir olamamışdır Edirne ordū-yı Hümāyūnı mūsiḳalarınıñ sazlarınıñ taʿmirātı Bāb-ı Ser-ʿaskerīde vāḳiʿ olan münāḳaḥasında muʿallimleri bulunan Ḳolaġası ʿİzzet Begiñ ġayret ve tevassuṭıyla Meḥmed Begiñ üzerinde ḳalub ehven ṣūretle pek aʿlā taʿmir itmişdir Edirnedeki muʿallim ʿİzzet Begiñ mūsiḳasınıñ sazlarınıñ taʿmīrātınıñ Bāb-ı Ser ʿaskerīde olan münāḳaḥası ʿİzzet Beg vāsıṭasıyla bunuñ üzerinde ḳalub pek aʿlā ehven ṣūretde taʿmir itmişdir mūmā ileyhiñ maʿiyyetinde Ferid Beg Onbaşı Naẓmi Beg Onbaşı Zīver Beg vardır~~

İstanbulda Bāb-ı Ser-ʿaskerī civārında sazcılıḳda şöhret ve mahāreti olan Sezāyī Efendi daḫī Mūsiḳa-i Hümāyūndan neşʾet itmişdir

Derzilik ~~Şanʿatında Mahāreti Olan~~ Şanʿatı Bilenler

Merḥūm Maḥmud Efendi	Merḥūm Rıfʿat Efendi	Hāfiẓ Naẓmi Efendi	Müteḳāʿid diger Ḥüsni Efendi	Müteḳāʿid Şemsi Efendi	Ḳadir Beg	ʿayn İbrāhim Beg	ʿAzīz Efendi	Reşid Efendi	dal ~~fırıncı~~ Rıżā Efendi

Merḥūm Ḥacı Ḥüsni Efendi

[50a]

97

Sebeb-i Tenḳīḥāt

Mūsiḳa-i Hümāyūnda taḳrīben otuz beş seneniñ ẓarfında iki üc defʿa tenḳīḥāt ve iḫrācāt vāḳiʿ olub sebeb-i ẓāhirīsi böyle görinür ki ḥarbiye ṭıbbiye iʿdādiye mekātib-i ~~ʿaskeriye~~ şāhānelerinde icrā buyurulageldigi miṣillū ~~olunageldigi miṣillū~~ silk-i meẕkūr efrādınıñ yekūnī içün teʾsis ve küşādı tārīḫi olan ḳırḳ üc senesindenberū ve irāde-i seniyye-i pādişāhī müsteṣnā ṭutılaraḳ bir ḥad ve miḳdār taʿyīn ve taḥdīd buyurulamadıġından ~~olunamadıġıdır~~ Mūsiḳa-i Hümāyūna bir nefer ḳayd ve çıraġ buyurulınca ~~olunca~~ Dāʾire-i Hümāyūnuñ nān ve niʿmetine ve şeref ve iʿtibārına meʾlūf ve muʿtād olur muʾaḫḫaran tenḳīḥ ve iḫrāc ile o niʿmetden dūr olunca ~~ḳılınınca~~ cennetden ḳoġulmuş gibi ṭışaruda bir işe yarayamayub perīşān ve ḥayrān ve kimisi mecnūn bī-sāmān olub nā-būd ve nā-peydā olurlar

Mine'l-ḳadīm Enderūn-i Hümāyūnda icrā buyuruldıġı miṣillü Bezirgān-ı Ḫaṣṣanıñ emekdārānı ʿalīlü'l-vücūd olub çıraḳlıḳ ve teḳāʿüdlügüni ḫaḳ-pā-yi şāhāneden ricā ve istirḥām itdikleri ḥālde sāye-i pādişāhīde çıraġ ve teāʿüdlük ile bekām buyurılub dāʿiyān-ı salṭanat-ı seniyye zümresine ilḥāḳ buyurulması ve ānlarıñ yerine muḫrec ve maḥāllinden ḫidmet-i şāhāneye elverişli münāsib mütenāsebetiñ ḳayd ve ilḥāḳ buyurulması ḳavāʿid-i merʿiye-i salṭanat-ı seniyyedendir

Der-beyān-ı Berberān Ki Pīr-i Şān-ı Selmān

Merḥūm Ḳolaġası Ḫʷāce Yūsuf Efendi	Müteḳāʿid Mülāzım Kerim Aġa	Ḳolaġası Süleyman Aġa	Müteḳāʿid Çavuş Selmān Aġa	Mülāzım Süleyman Aġa	Merḥūm Çavuş Reşid Aġa	Merḥūm Ṭayfur Efendi	Çavuş Şevḳi Efendi	Müteḳāʿid ʿİzzi Efendi

Muṣṭafa Efendi	Seyyid Aġa

İşbu ḳıṭʿa-i berberāna münāsibdir tevāżuʿ ḳıl çū serkeşlik yaḳışmaz ehl-i ʿirfāna felek baş kesdirir berber öñünde merd-i ẕī-şāna ~~tıraş ol pāk ṭabīʿatınıñ sert olmaḳ isterseñ~~ nuḳūd-ı terżiyātı ile ihdā rūḥ-i Selmāna

çū peyġamber iki defʿa traş oldı olub sünnet

Bu beyit daḫī münāsibdir sezā-yı beyʿ olur ḥadden tecāvüz eyleyen müvler ānıñçün tıġdan āzādedir müjgān ve ebrūlar

Bu daḫī traşa münāsib-i muʿammā bi-nām-ı ʿalā traş olsam o berber şūḫuna gir benimçün başına gün ṭoġdı dirler

Ḳunduracılıḳ Ṣanʿatını Bilenler

Mīr-alay Ḫurşid Beg	Mülāzım Ḥüseyin Efendi	Çavuş İbrāhim Beg	Onbaşı Caʿfer Beg	dal Ḳaẓım Beg	

[50b]

98

Bin İkiyüz Ṭoḳsan Üc Kānūn-i Evvelinde Mūsiḳa-i Hümāyūn Jurnalinde Mevcud ve Muḳayyed Olan Ümerā ve Żābiṭān 3 Kānūn-i Evvel 1293

Mīr-livā Ḥacı İbrāhim Paşa

Mīr-alay Begler

Merḥūm ʿİzzet Beg	Meḥmed Ṣaḥ Beg	Ḫurşid Beg	Neşʾet Beg	Meḥmed ʿAli Beg	Merḥūm Aḥmed Beg	Merḥūm Reşid Beg	7

Ḳāʾim-maḳām Begler

Ser-müʾezẕzin muʾaḫḫaran mīr-alay olmuşdur Rıfʿat Beg	ʿAsākire naḳlitmişdir Ḳadri Beg	ʿAsākire naḳletmişdir ʿAli Beg	3

Biñbaşı Efendiler

Müteḳāʿid Emin Efendi	Müteḳāʿid Zīver Aġa	Dede Sālih Efendi	Müteḳāʿid Ḥaydar Beg	Merḥūm Ḥalim Beg	Ferhad Beg	Neşʾet Beg	Muʾaḫḫaran ḳāʾim-maḳām olmuşdur Sırrı Beg
Merḥūm Raʾfet Aġa	Müteḳāʿid Saʿid Beg	ʿAsākire naḳlitmişdir ʿAbdi Aġa	Laṭif Efendi	12			

Ḳolaġaları

Müteḳāʿid Ṣervet Aġa	Müteḳāʿid Rüstem Aġa	Şevket Beg	İsmāʿil Efendi	Müteḳāʿid Enver Efendi	Merḥūm Yūsuf Efendi	Merḥūm İbrāhim Beg
Ḫayri Aġa	İbrāhim Efendi	Muʾaḫḫaran Mīr-alay Remzi Beg	Merḥūm Ḳāmil Aġa	muʾaḫḫaran biñbaşı olmuşdur Bahā Beg	Tevfīḳ Efendi	Ṭāhir Efendi
Merḥūm Rāşid Aġa	Taḥsīn Beg binbaşı olmuşdur	Ḥilmi Beg muʾaḫḫaran ḳāʾim-maḳām olmuşdur	diger İbrāhim Beg ʿayn	Aḥmed Efendi ʿayn	Ḫalid Beg	Muṣṭafa Beg ʿayn
Müteḳāʿid Münib Aġa	Merḥūm Rāʾif Beg	Ḳadri Efendi	Süleyman Aġa	Rāşid Beg	26	

Yüzbaşıyān

Edhem Efendi	Merḥūm ʿĀkif Aġa	del Maḥmud Beg	Müteḳāʿid Rāḳım Beg	ʿİzzet Beg	Müteḳāʿid ʿOṣman Aġa	Müteḳāʿid Emin Aġa	Müteḳāʿid ʿAli Aġa	
Aḥmed Efendi ʿayn	del Saʿid Beg	Müteḳāʿid diger Emin Aġa	del Diger ʿAli Aġa	Ḥacı Muṣṭafa Aġa	İbrāhim Efendi	Müteḳāʿid Ḥüsni Efendi	mim ʿAli Beg	
Müteḳāʿid Hāşim Aġa	Meḥmed Beg	Rıżā Efendi ʿayn	Rāşid Efendi	Feyżi Efendi				

[51a]

99

Hidāyet Efendi	Ḥacı Ṭāhir Efendi	Müteḳāʿid Sālim Beg	Ḥasib Beg ʿayn	ʿayn Āgah Beg	Müteḳāʿid Selven Efendi	ʿasākire naḳlitmişdir Ġālib Beg	Rüşdi Aġa	Rıfʿat Beg	ʿİzzet Beg ʿayn
İsmāʿil Beg	İbrāhim Efendi del	Edhem Efendi	Müteḳāʿid Saʿid Aġa	Cemal Beg	Ḥüsni Beg	İḥsan Beg	Bedri Beg ḳolaġası olmuşdur	Cemil Aġa	İbrāhim Beg
Vāṣıf Beg	Bahāʾu'd-din Beg	ʿAṭā Beg	Şevḳi Aġa	Şefiḳ Beg	Ṣafvet Beg	47			

Mülāzımān

ʿAbdi Beg	Müteḳāʿid Ḫulūṣi Beg	mim ʿĀrif Aġa	Sālim Beg	Raʾuf Aġa	Ṣābit Aġa	del Nāẓım Aġa	Merḥūm Ḥacı Ḥüsni Efendi	mim Nūri Beg	ʿAli Efendi del	ʿAzmi Beg
Ṣāʾib Aġa	ʿAskere naḳl Mesʿūd Efendi	Ṣafvet Efendi del	Müteḳāʿid Ḥamdi Efendi del	Merḥūm Behcet Aġa	Ḥāfiẓ Nūri Efendi	Esʿad Aġa del	Sāmi Aġa	ʿAzīz Efendi del	Tevfiḳ Aġa	
del Ḥasan Aġa	Diger Ḥasan Aġa	ʿOṣman Aġa	Remzi Aġa	Yūsuf Aġa	Aḥmed Beg	Nūri Efendi del	Cemal Beg	ʿAlāʾü'd-din Beg ayn	mim İsmāʿil Ḥaḳḳı Beg	

Ḫālid Beg	Ḥāfıẓ ~~diger~~ Nūri Efendi	del Aḥmed Beg	del Ḫalil Efendi	Żiyā Efendi	Eşref Aġa	Süleyman Aġa	mim Maḥmud Aġa	mim diger Maḥmud Aġa	Remzi Beg
Rāşid Efendi	Ḥüsāmü'd-din Beg	ʿayn Muʿammer Beg	ʿayn diger Aḥmed Beg	ʿayn Aḥmed Aġa	ʿayn Şevḳi Beg	Cemil Beg	Taḥsīn Aġa	Diger Taḥsīn Aġa	Necmi Aġa
Rāuf Aġa	del Rāʾfet Beg	Vāḥid Efendi	Besim Beg	Aḥmed Beg	ʿayn Saʿid Beg	İsmāʿil Beg	del Muṣṭafa Efendi	del Şükri Beg	
ʿayn Rāġıb Aġa	ʿayn Tevfiḳ Ṭāhir Beg	ʿOṯman Aġa	del ʿİzzet Efendi	Süleyman Aġa	Muṣṭafa Beg	Hāşim Aġa	mim Cānib Aġa	del Ḫāliş Efendi	del diger Ṣābit Efendi
Tevfiḳ Muṣṭafa Aġa	mim Ḳadir Aġa	Niyāzi Efendi	Rūşen Beg	del Necib Efendi	Aḥmed Efendi	Kerim Aġa	Taḥsīn Beg	İḥsan Beg	Ḥüseyin Efendi
del Rāuf Beg	ʿayn ʿAli ʿOṯman Aġa	Taḥsīn ʿÖmer Beg	del ʿAlāʾü'd-din Beg	~~Ḳadri Aġa~~ ʿAbdü'l-Ḳādir Efendi	Nādir Beg	Ḥaḳḳı Beg	mim Nūri İbrāhim Aġa	Meḥmed Emin Beg	89

Yekün

01
07
03
12
26
47
89
185

[51b]

100

Zīrde Muḥarrer-i Veḳāyiʿ-i Şitānıñ Tārīḫleri Ricāl-i Devlet-i ʿAliyyeden Bursalı Rıżā Efendiden Taḥḳīḳ Olunmuşdur

Sulṭan Maḥmūd Ḫān merḥūmuñ Rumiline yaʿni Ṭuna ṭarafına teşrīf-i hümāyūnları biñ ikiyüz elli üc Ṣaferindedir Yelken gemisi Ḳapaḳ-ı Nuṣretiye nām-ı sefīne-i Hümāyūn ile Macar Ḳalʿasınıñ önünden ḥareket olundı oraya ḳadar Sarāy-ı Hümāyūndan yedi çifte Tebdīl-i Hümāyūn Ḳayıġı ile teşrīf buyuruldı idi oradan bir keskin lodos rüzgarıyla Ḳaradenize boġazdan Mūsiḳa-i Hümāyūn sefīne-i Hümāyūnuñ baş ṭarafında naġamāt-ı saz

olaraḳ ~~ve ey ġāzīler yol göründi āhengini çala~~ çıḳıldı irtesi güni maṣḥūben bi’s-selāme Varnaya varıldı faḳaṭ yolda hava biraz sākinleşdiginden maʿiyyetde berāber giden iki Frenk vapurları gelüb yetişüb iki ṭarafdan baġlayub götürdiler Lodos rüzgarı eserken vapurları geçmiş idi bu seyaḫat-ı hümāyūnda faḳir daḫī var idim ~~çocuḳ idim amma o vaḳit Mā-beyn-i Hümāyūn müşīri Dāmād Saʿid Paşa merḥūmuñ mehirdārı dayım Naẕīf Aġa merḥūm żābitimiz Ḫalil Efendiye bizim Emīni de götür de ʿOṯmanlı olsun dir de götürürler~~ Varnadan Şumniden Silistreden Deli Ormandan Ruscuḳdan Belenden Ġabrovadan Şibḳadan Şabḳa Balḳanından Ḳızanlıḳdan ve Ḳızanlıḳdan gülyaġı alaraḳdan çünki teşrīf-i hümāyūn bahar mevsiminde idi Eski Zaraden Muṣṭafa Paşadan Edirneden Edirnede bir hafta oturuldı Ḥavṣadan Babaeskisinden Lüleburġazdan Çorlıdan Silivriden Ḳumburġazdan Biġadusdan taḳrīben bir māhda Ayastefanuza aḫşam eẕānı gelindi Çorlıdan gice beşde ḥareket olundı ṣabaḥleyin Silivriye irişildi orada bir vaḳfe-i ḥafīfe ve ḳahve altı idildikdenṣoñra yine esib süvāri ḥareket olunub sürʿatle Ayastefanuza gelinüb irtesi güni der-ʿaliyyeye resīde olundı Edirneden İstanbula ḳadar ḫuṣūṣiyle Çorlıdan her ne esbāba mebnī ise fevḳa’l-ʿāde sürʿat ile gelindi Varnadan tā Ayastefanuza ḳadar Mūsiḳa-i Hümāyūn ẕāt-ı ḥażret-i şāhāneden bir gice evvel ḥareket idüb irtesi güni ẕāt-ı şāhāne orayı teşrīf buyurdıġında mūsiḳa ile selamlanur idi 1252

Sulṭan ʿAbdü’l-Mecīd Ḫān ve Sulṭan ʿAzīz Ḫān Cennet-mekānlarıñ ~~merḥūmānıñ~~ süver-i hümāyūn ḫıtanları Kaġıd-ḫānede elli iki senesiniñ Muḥarreminde mükemmel ṣūretde icrā buyurulmuşdur orada Ḳaṣr-ı Hümāyūnuñ ḳarşusundaki ṭaġda Topcı ʿAsākir-i Şāhānesiniñ laġm- endāḫtında mahāreti olanlar laġm-endāḫt itdiler 1252 ~~ʿAsākir-i Şāhānesi māhirleri laġmidilir~~

Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūmuñ kerīme-i muḥteremeleri Ṣāliḥa Sulṭan Ḳapudan Ḫalil Paşaya elli tārīḫinde ʿaḳd ve tezvīc olunub süver-i hümāyūnları Ṭolmabaġçe Meydanında on beş gün ḳadar köçekler çalġılar ip canbazları ve sā’ir oyunlar giceleri envāʿ fişenkler ve eṭʿime-i mebẕūle ile icrā buyuruldı ~~ıłub ṣafā-baḫşā-yı ʿālemiyān olmuşdur~~ 1250

Midillü reʿāyāsına devletiñ iṭāʿatindedir deyü şefāʿat ve kefālet birle Donanma-i Hümāyūn ṭarafından urulmamalarına vāsıṭa olan Ḳulaḳsız oġlu merḥūm Muṣṭafa Aġa Beg Oġlu

Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūmuñ Rumiline yaʿni Ṭuna ṭarafına teşrīf-i hümāyūnları altmış iki tārīḫinde pederleri cennet-mekān gibi yine Ḳaradeñizden Varna ṭarafından teşrīf buyurub Edirne cihetinden ʿavdet buyurmuşlardır pederleri cennet-mekānıñ teşrīf buyurdığı memālik ve büldānıñ kāffesine teşrīf ~~baḫşā-yı ʿazze ve iclāl olmuşlardır~~ buyurmuşlardır 1262

Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān Mudanya İskelesinden ~~merḥūm biñ ikiyüz altmış senesinde~~ Bursaya teşrīfi biñ ikiyüz altmış senesindedir ~~Mudanya İskelesinden teşrīf-i birle evvel pāy-i taḫt-ı ḳadīm salāṭīn ʿadl āl-i ʿOṯman medda'l-lāhu ẓilāle salṭanatehüm ʿalā müfārıḳi'l-İslām ve sāʾiri'l-ḳubād olan şehr-i dilārāyı memālik buyurub bir hafta ḳadar iḳāmet ve~~ orada defīn-i ḫāk-i ʿıṭır-nāk olan ecdād muʿaddelet-i iʿtiyād-ı ʿiẓāmlarından müʾesses-i bünyān Devlet-i ʿAliyye-i ʿOṯmāniye ~~salṭanat ı seniyye i İslāmiye olan~~ Cennet-mekān Sulṭan ʿOṯman Ḫān Ġāzī ikincisi Sulṭan Orḫan Ġāzī ücüncisi Sulṭan Murad Ḫān-ı evvel ki ānıñ elḳābı Ġāzī Ḫüdāvendigardır dördüncisi Yıldırım Sulṭan Beyazid Ḫān Ġāzī beşincisi Çelebi Sulṭan Meḥmed Ḫān Ġāzī altıncısı Ġāzī Sulṭan Murad Ḫān-ı Ṯānī ḥażretiniñ ~~herbirlerinin~~ türbe-i şerīfeleri ~~muḳaddese ve maḳāmāt-ı mübārekelerini~~ ve Emir Sulṭan ḥażretleriniñ türbe-i muḳaddeselerini ve sāʾir emākin-i mubārekeleri iḳāmet buyurduḳdanṣoñra ~~ziyāret~~ oradan ʿavdet-i şāhāne buyurub Baḥr-i Sefīd Boġazında kāʾim ḳalʿa-i sulṭāniyeye teşrīf ve bir gice Beytūtet ve oradan daḫī Midillü Aṭasına ḳadar teşrīf ve Midillü Aṭasında biñ ikiyüz otuz altı senesinde Rum vaḳʿası ẓuhūrunda ~~Midillü reʿāyāsını şeḳāvet itmeyeceklerine kefil olub ḳatl i ʿām olmalarından taḫlīṣ-i gürībān ʿömr-i muvāfaḳatlarına sebeb olan Midillüde ḫandān-ı ḳadīm Ḳulaḳsızoġlu merḥūm Muṣṭafa Aġanıñ oġlu~~ İsmāʿil Paşanıñ ḳonaġında iki üc gice ḳadar iḳāmet ve musāferet buyurub oradan ḥareket-i şāhāne ile

[52a]

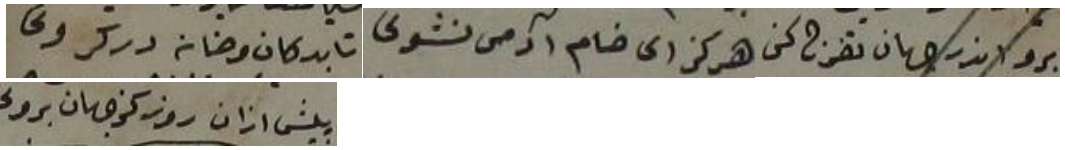
101

Sulṭan Orḫan merḥūmuñ büyük şeh-zāde si olub Baḥr-i Sefīd Boġazı civārında Bolayir nām-ı maḥālde medfūn āram olan şeh-zāde Ġāzī Süleyman Paşayı ve Gelibolıda Ḥacı Bayram Velī Ḥażretleriniñ ḫulefāsından Yazıcı-zāde Meḥmed Efendiyi ziyāret buyurub dāru'l-ḫilāfeye ʿavdet-i hümāyūn buyurmuşlardır bu seyaḥat-i hümāyūnda faḳir daḫī

bulundum ve sāye-i hümāvāye-i Devlet-i ʿAliyyede oralarını gördüm zīrā Gülistanda Şeyḫ Saʿdī ḳıtʿa[77] tā bed kān u ḫān der-kerevī her kez ey ḫām ādem-i neşevī ber u ender cihān teferrüc kün pīş ezān rūz gez cihān-ı bedevī buyurur ~~yaʿni tā ki dükkanda ve avda rehinsin yaʿni ṣabaḥleyin dükkana yāḫud meʾmūriyetine gidüb aḫşamları oyuna gelen adamsın aṣlā pişkin adam olamazsıñ ḫam ḳalursun ölmezden evvel çıḳ oralardan cihānı seyr ve teferrüc eyle tā ki pişesiñ ḫamden Allāhu teʿālā pādişāhlarımızıñ sāye-i şāhānelerinde ḫaylice seyr ve seyaḥat itdik dünyāyı biraz gördük~~ 1260

Veli'n-niʿmetimiz şevketlü Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān efendimiz ḥażretleriniñ süver-i hümāyūn ḫıtanları altmış üc senesiniñ Māh-ı Ẕi'lḳaʿdesinde Üsküdar civārında Ḥaydarpaşa ṣaḥrāsında on beş gün ḳadar rūz ve leyāl günāgün oyunlar fişenkler ip ve at canbazları icrā-yı envāʿ-ı luʿbiyāt ve ṣafā-baḫşā-yı ʿālemiyān ve kāʾināt olmaḳda ve envāʿ-ı eṭʿameleriñ mebzūliyeti ise taʿrīf olmaz derecede medʿuvvīnden başḳa temāşā-yı süver-i hümāyūn içün gelenler daḫī o żiyāfet-i şāhāneden dil-sir-i neʿam ve ṭaʿam olmadan ʿavdet itmezler Sarāy-ı Hümāyūna mensub olan bezirgandan birisiniñ vālidesi yāḫud çoluġı çocuġı temāşā-yı süver-i hümāyūn içün oraya geldikleri vaḳitde meʾmūr olan vekīlimizce ifāde olundıḳda ṭuzlısıyla ṭatlısıyla mükemmel bir ṭabla yemek taʿrīf olan maḥālle gönderirler idi faḳiriñ vālidem ʿaraba ile gelmiş idi ifāde itdim böyle mükemmel bir ṭabla yemek gönderdiler bizimkilere kifāyet itdikdenṣoñra orada bunlunan nisvān ve eṭfāle daḫī kifāyet itmişdir yediler içdiler pādişāhıñ beḳāsına duʿā itdiler ~~eger bu seḫāveti göreydi Cerīde-i İsḫiyāde nāmınıñ menḳūş ve muḥarrir oldıġına itdigi iftiḫārı taḥvīl iderdi~~ Ḥaydarpaşa ṣaḫrāsında o vaḳitleri şümendüfer merkezi ve evler binālar meḥalleler olmayub vāsiʿ ḫāli ṣaḥrālar çayırlar oldıġından ve sāḥil-i deryā daḫī düz ayaḳ bulundıġından lāyıḳıyla süver-i hümāyūn yeri idi 1263 Ẕi'l-ḳaʿde

Sulṭān Maḥmud Ḫān merḥūmuñ kerīme-i müḫteremesi ʿAṭiye Sulṭan Fetḥi Aḥmed Paşaya elli altı tārīḫinde ʿaḳd ve tezvīc olundı Ṭolmabaġçe meydānında süveri hümāyūn icrā buyuruldı 1256

77

Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūm Bursaya yetmiş sekiz Şevvālinde teşrīf buyurdı 1278 ~~rifleri yetmiş ṭoḳuz Şevvālinde~~

ʿĀdile Sulṭan Ḳapudan Meḥmed ʿAli Paşaya altmış bir Cumāde'l-ūlāsında ʿaḳd ve tezvīc olundı 1261

Şeh-zāde necābetlü Reşad Efendi ve Kemālü'd-din Efendi ve Burhānü'd-din Efendi ve Nūru'd-din Efendiler ḥażerātınıñ ḫıṭanları ve Refiʿa Sulṭānıñ Edhem Paşaya ʿaḳd ve tezvīci yetmiş üc senesidir Beşikṭaş civārında Nişanṭaşı nām maḥālde süver-i hümāyūnları on beş gün ḳadar imtidād itmişdir 1273

~~Saʿdü'd-din Efendi ve Süleyman Efendi ve Vaḥīdü'd-din Efendi ve Celālü'd-din Efendiler ḥażretleriniñ ḫıtanları seksen yedi Rebīʿü'l-evveline~~

Seyāḥat-ı hümāyūnlarıñ cümlesinde Mūsiḳa-i Hümāyūn maʿiyyet-i şāhānede bulunub ḫidmet-i maḫṣūṣasını edā ~~sında muḳim~~ ve süver-i hümāyūnlarıñ daḫī cümlesinde rūz ve leyāl īfā-yı ḫidmet-i meʾmūre ile naġamāt-efzā olmuşdur

[52b]

102

Fāṭıma Sulṭan Ṣadraʿẓam Reşid Paşa-zāde Müşīr ʿAli Ġālib Paşaya yetmiş tārīḫinde ʿaḳd ve tezvīc ḳılındı ki o tārīḫde düvel-i şelāşe yaʿni İngiltere Fransa Sardunya ki o Sardunya ḳralı muʾaḫḫaran tekmīl-i İtalya ülkesine ḳral naṣb olub Romayı papadan istirdad yaʿni papanıñ ḥükūmet-i cismāniyesini tenzīl ile Romayı İtalya devletine pay-i taḥt ḳıldılar ~~ile āña pāy i taḥt ḳılındılar~~ bu Sardunya ḳralı ~~avrupalunuñ yaʿni~~ İngiltere ile Fransalunuñ ittifāḳına dāḫil oldıġīçün ānlar ḥuṣūi~~yetle~~şiyetle İngiltereli ʿAribaldi nāmında ṣāḥib ḫurūc ḳılıḳlı birisiniñ iḫtilāliyle İtalya ülkesinde mevcūd olan müteʿaddid ḳrāliyetleri ve duḳaları maḥv ile müşārun ileyh Sardunya ḳralını dört beş milyon ahālīye buyurur İtalya arāżīsinden müfrez bir küçük ḥükūmet iken tekmīl İtalya ülkesine ḳral naṣb olmasına ġayret itdiler tārīḫ-i meẕkūrda Rusya ile muḥārebe itmek üzere işbu düvel-i şelāşe Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān ile ʿaḳd-i ittifaḳ idüb sefāyin ve ʿasākirleri İstanbula vurūd ile İngilizler Selīmiye ḳışlasında Fransızlar Davud Paşa ḳışlasında Sardunyalılar Boġaziçinde Yeñiköyde müsāfir olub muʾaḫḫaran Rusya ile muḥārebeye gitdiler ~~ve müsāfir ve~~

~~muʾaḫḫaran muḥārebeye gitmişlerdir idi~~ baʿde'l-muḥārebe yine İstanbula ʿavdet baʿde kendi memleketlerine ricʿat itdiler 1270

Münīre Sulṭan Mışırlı İlhāmī Paşaya ve Cemile Sulṭan Fetḥi Aḥmed Paşa-zāde Maḥmud Celālü'd-din Paşaya yetmiş dört tārīḫinde ʿaḳd ve tezvīc olunub süver-i hümāyūnları Beşikṭaş ṭarafında Nişanṭaşı meydānında icrā buyuruldı o vaḳit oraları Ḥaydarpaşa şaḥrāsı gibi ebniyeden ḫāli meydān-ı vāsiʿ ve şaḥrā-yı ḫālī idi 1274

Fātıma Sulṭan Nūri Paşaya ʿAli Ġālib Paşanıñ ḥafīẓullāhu teʿālā maġrūḳan irtiḥālindenṣoñra yetmiş beş tārīḫinde ʿaḳd ve tezvīc oldığı 1275

Münīre Sulṭan Ser-ʿasker Rıżā Paşa-zāde İbrāhim Paşaya İlhāmi Paşanıñ irtiḥālindenṣoñra yetmiş yedi tārīḫinde ʿaḳd ve tezvīc olundığı 1277

Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūmuñ Avrupaya seyaḥat-i hümāyūnı biñ ikiyüz seksen üc senesi

1283

Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūmuñ Mışr-ı Ḳāhireye teşrīf-i hümāyūnları biñ ikiyüz yetmiş ṭoḳuz senesidir 1279

[53a]

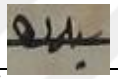
103

~~**Mīr-alay Meḥmed ʿAli Begiñ Terceme-i Ḥāli**~~

~~Mir mūmā ileyh mīr mūm-ileyh vaẓīfe meʾmūriyeti olan noṭasını ve çaldığı sazını aḳrānına tefavvuḳ ider derecede taʿlīm ve taḥṣīl itdikdenṣoñra mūsiḳaca olan ṣavt ve ṣanāyiʿi daḫī şimdi bu tārīḫde yaʿni biñ ücyüz bir tārīḫinde ʿādetā İtalyadan gelen mūsiḳa ustaları gibi mūsiḳada vāḳiʿ bir çoḳ sazlarıñ āhenk ve naġamātını birleşdirerek keşretde vaḥdeti bulmaḳ perdesini istiḫrāc ile numūne nümā-yı ittiḥād olan ceríde-i perteṭurayı tanẓīm ve tertībe muḳtedir bulundığı ve mīr mūmā ileyhe~~ ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne mūsiḳalarından bir mūsiḳanıñ birinci żābiṭi bulunan ~~ve ḳılarnaṭa curasını eyü çalan ve avcılıḳda murāḳī olan merḥūm~~ Yüzbaşı Muṣṭafa Aġanıñ maḫdūmı olub ʿālem-ṣabāvetde Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayd ve çıraġ ile pederinden mevrūṯ olan mūsiḳa fünūnunda müşārun bi'l-benān olmuş ve ehliyetine mebnī ʿAsākir-i Şāhāne Mūsiḳalarınıñ ve muʿallimleriniñ daḫī ṭoḳsan tārīḫlerinde neẓāreti ʿuhdesine ḥavāle buyurulmuş idi ve eger Talyan lisānını daḫī teʿallüm

idüb ānlarıñ mūsiḳa kitāblarından fünūn ve ḳavāʿid-i mūsiḳayı istiḫrāca ḳadar görmüş olaydı bu istiʿdād ile berāber Talyan ustalarından ~~biʾeyyi ḥāl~~ ilerü gideceginde iştibāh olmaz idi zīrā İslāma iḥsān-ı ilāhī buyurılan ʿirfān-ı fünūn ve ḳavāʿid ve ʿulūma müḳārin oldıġı ḥālde ḥuṣūl-peẕīr olan teʾṣīrāt ve maʿlūmāt milel-i sāʾireye ʿāde-i dāre-i Ḫudā oldıġı vaḳit saʿādet-i nebeviyedenberū bi't-tecārib mesmuʿ ve müşāhede olunmamışdır ve mīr mūmā ileyh ~~derviş-nihad ve ḳayġusuz merḥūm Şeyḫ İbrāhim Baba Efendi ḥażretlerinden müsteḫlef vaẓīfe i meʾmūriyetine muḳaddem müdāvim ve bā irāde i kerāmetʿāde i ḥażret i veli'n-niʿmet Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān dāme salṭanatehu liḥyesini irsāl ve küşād idüb el-ān lıḥye-dārdır duḫūli ve naṣbları derūn-ı kitābda cüdulde muḥarrerdir~~ bā-irāde-i pādişāhī liḥyesini irsāl ve küşād itmişdir

Mūsiḳaca keṣret-i naġamātı ḳalıb-ı vaḥdete ifraġa erbāb ve fünūn-i āşinā sāye-i şāhānede Mūsiḳa-i Hümāyūnda daha bezirgan vardır ḳolaġası Vaniköyli Tevfiḳ Efendi ve Mülāzım ʿOṣman Efendi vesāʾir ʿAsākir-i Şāhāne ve ordū-yı Hümāyūnlar mūsiḳalarınıñ muʿallimleri gibi

~~Gelür Taḳsim Olunmuş Olan~~ ~~Ḳısımları ve Ḫaṣṣaları ve Yılları~~

Ḳoca Muṣṭafa Paşadan Celb Olunan Canbazān

İstanbulda Ḳoca Muṣṭafa Paşa semtinde vāḳiʿ Eyüp canbaz-ḫānesi canbazānı ruʾesāsı evlād-ı müsteʿdānından birḳac dānesi Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayd ve çıraġ olunmaḳ içün ferman buyurılur bināʾen ʿaleyh canbazbaşı Cin Aḥmed Aġa-zāde Eşref Beg ve birāderi Muṣṭafa ~~Naẓīf~~ Beg ve Canbazbaşı Ḥacı Meḥmed ʿAli Aġa-zāde Nūri Beg ve canbazbaşı ḳalfası ʿAbdullāh Aġa-zāde ʿĀrif Aġa ve digeriniñ maḫdūmı Ḳadri Beg bu beş nefer çocuḳlar biñ ikiyüz yetmiş bir tārīḫinde silk-i meẕkūre ḳayd ve cıraġ olub ḳāʾim-maḳām canbaz Yāver Begiñ maʿiyyetine virilmişdir mūmā ileyhimden herbirerleri Mūsiḳa-i Hümāyūnda güzel ḫidmetler idüb rütbelere şeref-i nāʾiliyet bulmuşlar ise de tenḳīḥāt patırdılarında ḳābil ve nā-ḳābil seçilmediginden bunlardan ṭaḳım çavuşı Nūri Beg ile şıra çavuşı Eşref Beg seksen iki tenḳīḥātında teḳāʿüd idildiler bu Eşref Beg Ḳoca Muṣṭafa Paşada el-ān canbaz-ḫānede pederiniñ maḳāmında canbazbaşıdır ḳāʾim-maḳām Ḳadri Beg ve Ḳolaġası Muṣṭafa ~~Naẓif~~ Beg biñ ikiyüz ṭoḳsan dört tenḳīḥātında rütbe-i ḥālīleriyle ʿAsākir-i Şāhāneye ~~ziyāde sekizinci alayına üçüncü ṭaburına ṭoḳsan dört tenḳīḥātında şaġ~~

~~ḳolaġalıḳ ile~~ naḳl ve mülāzım ʿĀrif Aġa teḳāʿüd olmuşdur ~~tenḳīḥāt-ı meẕkūrede teḳāʿüd olmuşdur Ḳadri Beg teḳāʿüd olmuşlardır eylediler olub Ḳadri Beg ʿAsākir i Şāhāneye naḳl itmişdir~~

Meẕkūr beş nefer ile berāber Mūsiḳa-i Hümāyūn neferātından intiḫāb olunub Yāver Begiñ maʿiyyetine virilen canbazān

ʿAsākire naḳl iden ḳāʾim-maḳām Ḳadri Beg müteḳāʿid mülāzım ʿAbdullāh Aġa ~~Maḥmud Paşa~~ Çavuş Edhem Beg müteḳāʿid mülāzım Nesim Aġa merḥūm mülāzım Rāʾif Aġa Ḳolaġası Ḫayri Efendi Aḥmed Paşa-zāde Edhem Beg müteḳāʿid Çavuş Kemālü'd-din Beg müteḳāʿid Fāʾiḳ Beg merḥūm diger Fāʾiḳ Beg müteḳāʿid Mülāzım Ḥaḳḳı Beg Yüzbaşı müteḳāʿid Sālim Beg ʿasākire naḳliden Rıżā Beg Müteḳāʿid Rıżā Beg merḥūm Ḥaḳḳı Beg Liyonidī[78] Yüzbaşı muḫrec

[53b]

104

Muḥarrir Faḳīriñ Terceme-i Ḥāli

Dāmad Saʿid Paşa merḥūmuñ birinci ser-ʿaskerliginde Bāb-ı Ser-ʿaskerīde ṭomruḳ aġası bulunan dayım Naẓif Aġa merḥūm Ġalaṭa Sarāyından Enderūn-i Hümāyūna naḳl olan aġalardan bulundıġından ānıñ himmetiyle faḳīri üc yaşımda iken otuz yedi tārīḫinde Ġalaṭa Sarāyına çıraġ iderler yıldan yıla ~~yigirmi yedi guruş~~ yigirmi yedi ġuruş ḫaftān aḳçesi virilecegi vaḳitde faḳīri oraya götürürler ~~yedi~~ Ġalaṭa Sarāyınıñ sübyesi füdūlesi gibi meşhūr oldıġından ~~ve aʿlā idi olub yaparlar~~ [illegible] ~~oraya taʿliḳi olanlar yeşil sırlı~~ bir desti daḫī sübye alub ~~oradan~~ ʿavdet ider idik öyle sübye ṭışaruda ~~ānıñ gibi~~ yapamazlar böyle çoḳ şeyler var idi ki Sarāy-ı Hümāyūnlara maḫṣūṣ idi ser-gencebīn ve donanmacı böregi ḫuṣūṣiyle ṭatlınıñ envāʿı ~~aʿlāsı~~ ḳuruşı ve sāʾire gibi

Ḳırḳ iki tārīḫinde sekiz yaşımda iken Ġalaṭa Sarāyına yataḳ sereriz ~~ḳayd ve çıraġ iderler götürürler ḳorlar yaʿni yataḳ sereriz~~ üc sene orada ḫidmetde bulunub ~~yatdıḳ ḳalḳdıḳ~~ Ġalaṭa Sarāyı aġalarından ḳolluḳcım var idi orada ḫidmetciye ḳolluḳcı taʿbir iderler dayım ayda üc ġuruş virirdi bī-naẓīr ḫidmet iderdi ḥamāma gidecek oldıġım vaḳitde beni ḳoġuşda

78 [illegible]

yataḳda ṣoyar ḳucaġına alur ḥamāma götürür kendüsi de ṣoyunur yıḳar yine ḳucaġına alur ḳoġuşa yataġa getürür idi ḳırḳ beş tārīḫinde ~~göc yaʿni~~ naḳl-i hümāyūn ikinci Rāmi Çiftligi ḳışlasında iken faḳīr onbir yaşımda ~~iken oldıġım~~ ~~ḥālde~~ müşārun ileyh Saʿid Paşa daha sarāyda ~~aġa iken Saʿid Efendi ki ṣoñra dāmād ve ser-ʿasker paşa olmuşdur~~ ānıñ iltimāsıyla Rāmi Çiftligi ḳışlasına naḳl ve Enderūn-i Hümāyūn defterine ḳayd ve çıraġ ile Mūsiḳa-i Hümāyūn ṣınıfına geçürürler ~~diler~~ o vaḳit Enderūn-i Hümāyūn orası idi dimekdir

Elli iki tārīḫinde bölük emīni elli altı tārīḫinde ṣıra çavuşı elli ṭoḳuzda başçavuş altmış iki Ṣaferinde ~~yedisinde~~ mülāzım altmış üc Ẕi'l-ḳaʿdesinde ~~yigirmi sekizinde~~ yüzbaşı yetmiş bir Cumāde'l-āḫiresinde ~~beşinde~~ ḳolaġası seksen Ẕi'l-ḥicce ~~ondördünde~~ biñbaşı ṭoḳsan dört Temmuzunda ~~birinde~~ sāye-i şāhānede teḳāʿüd olub dāʿiyān-ı salṭanat-ı seniyye zümresine ilḥāḳ ile minel ḳadīm pādişāhımızıñ nān ve niʿmetini yiyüb ṣıḥḥat ve ʿāfiyeti ve devām-ı salṭanatı ~~ve beḳāsı~~ daʿvet-i ḫayriyesini ~~rūz ve leyāl-i īṣāl ḳabul-gāh ḥażret-i Ḫudā~~ edā ḳıldıġım miṣillü el-ān edā itmek ~~müdāvemet ve muvāẓebet~~ üzere bulundıġım bi-işṭibāhdır

Peder-i ʿāciz-ānem Sulṭan Selīm Ḫān-ı Ṣāliṣ merḥūmuñ ricālinden İbrāhim Kahyā dimekle meşhūr olan ~~taʿbīr itdikleri~~ İbrāhim Nesim Efendiniñ imamı ve hem meḫādim ve ġılmānınıñ ḫᵛāceleri ḳużātdan el-Ḥāc Ḥāfıẓ Ḥüseyin bin el-Ḥāc İsmāʿil masḳat-ı raʾsi Anaṭolıde Sivriḥisardan olub ~~ve kendüsi ḳużātdandır~~ vālidem İstanbul şehrinden ve esbaḳ ṣadr-ı aʿẓām Ḳalaylıḳoz Aḥmed Paşa aḥfādından ʿāḳile-i ʿafīfe ~~ve ṣāliḥātdan ʿākil ʿāḳile ʿafīfe~~ evliyāyı sever Emīne isminde ~~bir ṣāliḥa i maḫdūme olub~~ seksen sin-i visālinde biñ ikiyüz ṭoḳsan ṭoḳuz Muḥarreminiñ yigirmi sekizinde irtiḥāl idüb Üsküdarda Ḳaraca Aḥmed Sulṭan civārında Kāmil Paşa sebīli ḳarşusunda ~~Selīmiye meydānına ḳarşu~~ maḳbere-i maḫṣūṣasında medfūndur

Pederim biñ ikiyüz elli yedi tārīḫinde irtiḥāl idüb Büyük Çamlıcada Selāmi ʿAli Efendi ḥażretleriniñ ṣuffasında ve ittiṣālinde ~~ve ittiṣālinde~~ medfūndur yetmiş beş yaşında oldıġını kendüsi naḳl ider idi raḥmetullāhi ʿaleyhimā raḥmeten vāsiʿaten

Mülāzım Oldıġımıñ Laṭīfesi

Bu İbrāhim Paşa merḥūm Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫānıñ ~~merḥūmuñ~~ şehzādeliginde etbāʿīsi oldıġından ~~mine'l ḳadīm Enderūn i Hümāyūnda çocuḳlardan efendi~~

~~etbāʿİleri olub şeh-zādegān-ı ḥażerātına gönderirler ḫidmet iderler eglendirirler bunuñ üzerine İbrāhim Paşa~~ mülāzım iken bir iltifāt-ı şāhāneleriyle mesrūr olmasını ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm arzu buyurdı müceddeden terfiʿ-i rütbe ḳılmasını ~~yüzbaşı naṣb olmasına~~ irāde~~-i seniyye~~ buyurur ānıñ yerine faḳīri o vaḳit başçavuş bulundığımdan mülāzım yapmaḳ içün İbrāhim Paşa ile berāber Çıraġandan żābiṭimiz Ḫalil Beg bir ḳayıġa bindirrüb İstanbula götürür faḳīr o vaḳit ṣordum nereye gidiyoruz deyü Ḫalil Beg İstanbula birisiniñ nikahına gidiyoruz deyü laṭīfe itmiş idi ~~raḥmetullāhi ʿaleyh~~ tā Ḫüsrev Paşanıñ ḥużūruna girüb mülāzım naṣb olmayınca İstanbula Bāb-ı Ser-ʿaskeriyeye ne içün gitdigimizi bilemedim o tārīḫde Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ neẓāreti ser-ʿasker paşaya ḥavāle buyurulmuş ve Ser-ʿasker Ḫüsrev Paşa idi naṣbdan ve mülāzımlık nişānını seniyye-i iftiḫār-ı ʿāciz-āneme taʿliḳdenṣoñra ~~bendenṣoñra~~ pādişāha güzel ḫidmet idiñ İnşāʾallāh pādişāh sāyesinde daha aʿlā olursıñız deyü naṣiḥat-ı vedʿā itmiş idi

[54a]

105

~~**Mülāzım Cemal Efendi**~~

~~Mūsiḳa-i Hümāyūnda meʾmūr īfāsı oldığı sazını kifāyet ider derecesinden daha ziyāde eyü çalanlar çoḳ vardır ez ān cümle mūmā ileyh ḳaba inla ile prayma[79] ḳılarnaṭa gibi naġamāt icrā ider bu dersde daḫī ezkiyādandır farṭ ġayretindeñ derecelerdedir ki Mūsiḳa-i Hümāyūnda oḳunan derslere ḳanāʿat itmeyüb ṣabaḥleyin ders vaḳti tā Fātiḥ Cāmiʿ-i Şerīfine gider derse ḥāżır olur ve hem derviş nihāddır~~

~~**Ḳolaġası Taḥsīn Beg**~~

~~Ḳāʾim-maḳām Ḫalil Beg-zāde Ḳolaġası Taḥsīn Beg daḫī sazı olan ḳorno ile prayma ḳılarnaṭa havalarını eyü çalar bu Taḥsīn Begiñ~~

Yevm-i meẕkūrdan on sekiz gün ṣoñra yaʿni Receb-i Şerīfiñ sekizinci pençşenbe güni

~~Ḳolaġası Edhem Efendi Çavuş Bahāʾu'd-din Beg Çavuş Żiyā Beg ʿĀrnavud Muṣṭafa Efendi ʿÖmer Efendi~~

~~Mūmā ileyhim~~ Mūsiḳa-i Hümāyūnda sāye-i şāhānede ʿArabīden Fārisīden lüġatden ḫayli ders görüb ve yazı yazıb aṣḥāb-ı hüner ve maʿārifden ~~olub~~ olan bezirgān-ı maʿarif-nişān

79

aḳlām-ı şāhānede istiḫdām olunmaġa bile liyāḳat bulmuşlardır ve peyderpey yetişmekdedirler ~~Daḫī ḫayli vardır~~ ez-ān cümle baʿżılarınıñ esāmīsi zīrde ẕikr ve taʿdād olunmuşdur

Yüzbaşı Ḥacı Ṭāhir Efendi	Ḳolaġası İbrāhim Efendi icāzet almışdır	Merḥūm Ḳolaġası Yūsuf Efendi	Çavuş Bahāʾu'd-din Beg	Ḥacı Nūri Efendi	Muḫrec Çavuş Żiyā Beg	ʿÖmer Efendi	Mülāzım Cemal Efendi	ʿArnavud Muṣṭafa Efendi	Merḥūm Vefā Beg	Ḥāfıẓ Aḥmed Efendi muḫrec
Müteḳāʿid Mülāzım ʿİzzet Efendi	Yüzbaşı ʿİzzet Beg	Müteḳāʿid Ḥasib Beg	Merḥūm Mīr-alay ʿİzzet Beg	Muḫrec Ḳapu çuḳadarı Edhem Efendi	Müteḳāʿid Biñbaşı Saʿid Beg	Müteḳāʿid Ḳolaġası Kāmil Beg	Çavuş Nebil Beg	Müteḳāʿid Şehid Yüzbaşı Rāsim Efendi	Mīr-alay Rıfʿat Beg	
Yüzbaşı Feyżi Efendi	Çavuş Berber Şevḳi Efendi	Muḫrec Çavuş Berber Aḥmed Efendi	Kātib Nūri Beg	Kātib Saʿid Beg	ʿAli Beg	Mülāzım Ṣāliḥ Beg	Mülāzım Meḥmed Emin Beg	Müteḳāʿid Ṣadri Beg		
Mülāzım Sālim Beg	Mülāzım Rūşen Beg	Mülāzım Ṣāʾib Aġa	Müteḳāʿid Mülāzım Ṣafvet Efendi	Müteḳāʿid Mülāzım Esʿad Aġa	Onbaşı Ḥacı Eşref Efendi müteḳāʿid					
Müteḳāʿid Bursalı Ḥüseyin Efendi	Müteḳāʿid Boġçaaṭalı Ḳolaġası Ḥacı Ḥüseyin Efendi	Onbaşı Lüṭfi Efendi	Reşid Efendi	Rıżā Beg	Emin Efendi	Biñbaşı Dede Ṣāliḥ	Biñbaşı Laṭif Efendi	Müteḳāʿid Ḥüsāmü'd-din Beg	Muḫrec ʿAbdu'r-Raḥmān Efendi	
Muḫrec Baṣri Beg	Muḫrec Zihni Beg									

ve ġayruhum gibi sehv ve nisyān itdiklerimiñ ʿafvını ricā iderim

Beyān-ı İcāzet

İş bu biñ ücyüz iki senesi Cumāde'l-āḫiresiniñ on ṭoḳuzuncı ve biñ ücyüz bir senesi māh-ı Martıñ yigirmi dördünci bazar güni mekātib-i ʿirfāniyeden maʿdūd olan Mūsiḳa-i Hümāyūn-i Şāhānede bu kere daḫī silk-i meẕkūr-ı ʿArabī ḫ͡ācesi ~~feyiż ve fażīlet~~ Muṣṭafa Mesʿud Efendiniñ meclis-i dersine müdāvim olan ve ḫayli vaḳitlerdenberū ṭarīḳ-i taḥṣīl-i ʿilimde bulunan ~~bālāda muḥarrerü'l esāmī~~ Ḳolaġası İbrāhim Efendi ile mülāzım Cemal Efendi silk-i meẕkūr dāʾiresinde sāye-i maʿārifvāye-i ḥażret-i Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫānīde icāzet şerefiyle bā-istiḥḳāḳ-ı müşerref olmuşlardır mūmā ileyhimādan başḳa

Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāneden Çavuş Meḥmed Efendi ve Süleyman efendi ve ḫᵛāce-i mūmā ileyhiñ maḫdūmı Rıfʿat Efendi ve ḳışlasından Mūsiḳa-i Hümāyūn dāʾiresine gelüb ḫᵛāce-i mūmā ileyhiñ dersine devām iden ṭabur imamı Ḥacı Meḥmed Efendi ve Şükri Efendi yaʿni cemʿan yedi nefer efendiler ḫᵛān-ı pür-niʿmet-i ʿilm-i şerīfden nāʾil-i niʿmet icāzet olmuşlardır ~~mūmā ileyhim taḥṣīline nāʾil oldukları ʿilm-i şerīfi bundanböyle ṭālibine neşr ve iʿlān ile devlet ve milletimiziñ uġurına ḫüsn-i ḫidmete inşāallāhu teʿālā muvaffaḳ olurlar~~

Cenāb-ı ḥaḳ ve feyyaż-ı muṭlaḳ ʿazze ve celle ḥażretleri ḥālā erīke pīrā-yı ḫilāfet-i kübrā-yı ʿOṯmānī ve mesnedārā-yı cenāb-ı cihanbānī olan ve bu taḥṣīlāt ve ḳuyūżāta bāʿiṯ ve bādī-i müstaḳil bulunan şevketlü merḥametlü şehriyār-ı maʿārif-vāye pādişāh-ı ʿadālet-sāye bāʿiṯ-i āsāyiş-i zamān Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretini serīr-i salṭanat-ı cihan-dārīlerinde leyl ve nehār devrān ve şems ve fecr seyrān itdigi müddetce ṯābit ve ber-ḳarār buyursun āmin

Bi-ḥürmeti seyyidi'l-murselīn ve ālihi'ṭ-ṭāhirīn icāzet-i meẕkūreyi yevm-i meẕḳūrda ḫᵛāce mūmā ileyh yalıñızca kendi kendine oṭasında virmiş ve duʿāsını daḫī kendüsi maḫfīce itmiş ise de Mūsiḳa-i Hümāyūn nāẓırı yāverān ḥażret-i şehriyāndan Ferīḳ Süleyman Paşa meṯūbāt ve muḥassenāta muḥabbet ider ẕevātdan bulundıġından bu icāzet-i ʿilmiye didikleri keyfiyet emr-i ʿaẓīm-i celīlü'ş-şāndır öyle gizli ḳapaḳlı olmaḳ lāyıḳ degildir bir ufaḳ cemʿiyet olsun yapalım dir de duʿācı efendiyi ve taʿdād-ı silsile-i icāzet-nāmeyi bilür efendiyi ve daha baʿżı ẕevātı daʿvet ile silkiniñ emir ve żābiṭānı ḥāżır olaraḳ icāzet-i meẕkūre iʿlān ve daʿvāt -ı lāzımesi icrā ile cemʿiyet-i meẕkūreye maḫṣūṣ bulunmaḳ ve eṭʿime-i muḫaṣṣaṣalarınıñ üzerine ʿilāve olmaḳ üzere o güni neferāt sofralarına zerde ve żābiṭān sofralarına sarāy loḳması ve medʿūyine maḫṣūṣ ṭaʿamlar tanẓīm ve tertible ikrām ve işbu cemʿiyet-i meẕkūre Mūsiḳa-i Hümāyūn Cāmiʿ-i Şerīfinde icrā ile daʿvāt-ı ḫayriyeye ḫitām virilmişdir

[54b]

106

Mūsiḳa-i Hümāyūn Mekteb-i İʿdādīsiniñ Beyān-ı Ḥāli

Biñ ikiyüz seksen üc Ramażān-ı Şerīfiniñ yigirmi birinci ve seksen iki Kānūn-i Ṯānīsiniñ on beşinci güni ~~tenḳīḥāt-ı aḳsāmından olaraḳ Mīr-livā ʿOṯman Paşa merḥūmuñ gününde~~

yüz otuz dört nefer tefrīḳ ve tenḳīḥ ider ~~olub~~ yetmiş beş neferi mektebe iki neferi ʿasākire yigirmi beş neferi teḳāʿüd on neferi Enderūn-i Hümāyūna ve yataḳ sermiyen yaʿni dāḫil-i defter olub da ḫidmete gelmeyüb daha ḫānesinde oturan yigirmi iki neferi iḫrāc olunmuşdur ~~Yaʿni~~ işbu mektebiñ tafṣīli bu vechledir ki Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ mevcūdundan Mūsiḳa-i Hümāyūn mekteb-i iʿdādīsi ʿünvānıyla yetmiş beş nefer tefrīḳ olunub yine Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ muḳīm oldığı Ṭolmabaġçe civārındaki Gümüş Suyı ḳışlasınıñ dāḫilinde bir dāʾire-i maḫṣūṣa taḫliye ve tanẓīm idilüb biñbaşı Zīver Aġa o mektebe müdīr naṣb olur İmam Rıżā Efendi nefer bulunub mektebe naḳl itmedigi ḥālde tecvīd üzere Ḳurʾān oḳumaġa liyāḳati ve sesi olub imāmet itmek içün namazıñ ṣalāḥ ve fesādını bildiginden gündüzleri giceleri müdīr mūmā ileyh ~~Zīver Aġanıñ~~ celb ve daʿvetiyle mekteb ṭarafına gider ~~mektebe naḳl itmedigi~~ ~~ḥālde gündüzleri giceleri mektebe gider~~ Ḳurʾān-ı Kerīm oḳudur ve imāmet ider Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ yazı ḫˇācesi Şefiḳ Beg bu mektebe daḫī gider yazı meşḳi virir Mūsiḳa-i Hümāyūna yazılacaḳ neferāt ibtidā bu mektebe ḳayd olunub oḳuyub yazmanıñ ve mūsiḳa fenniniñ ʿilmī ve ʿamelīsinden evveliyātını orada taḥṣīl itdikden ve oldıḳca iktisāb-ı liyāḳāt eyledikdenṣoñra Mūsiḳa-i Hümāyūna geçecek bu esās üzerine tanẓīm ve maʿaşları seksen ücer ġuruş taḫṣīṣ ve ṭaʿamları kemā fī’s-sābıḳ Mūsiḳa-i Hümāyūn neferātınıñ ṭaʿamları gibi faḳaṭ mekteb nāmı virildigiçün Ḫaẕīne-i Ḫaṣṣa o neferāt-ı meẕkūreye maḥsūb olan ḫarc ve erzāḳı Ḫaẕīne-i Niẓāmiyeye devir ve naḳil ve ḥavāle itmiş oldıġından niẓāmiye erzaḳ anbarından aḫẕ ve yine Mūsiḳa-i Hümāyūn Maṭbaḫında ṭabḫ olunur Mekteb-i ṭaʿāmını ṭabḫ iden işcileriñ maʿaşları ve odunı kömüri ve meṣārif-i sāʾire-i ṭaʿāmiyesi Ḫaẕīne-i niẓāmiyeden tesviye olunur Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ʿArabī ḫˇācesi ʿAbdullāh Efendi mekteb-i meẕbūre gider taʿlīm ve tedrīs ider ~~idi~~ yaʿni mekteb-i meẕkūrda kemā fi’s-sābıḳ ~~yaʿni~~ ʿArabī ve Ḳırāʾat ve ʿilm-i ḥāl ve yazı dersleri taḥṣīl idilüb yalıñız Fārisī ~~dersi ve oḳutulmuşdur~~ ve luġat ~~oḳunmayub~~ dersleri oḳunmayub zīrā müdīr mum-i ileyh Fārisī oḳunmasını arzu itmeyüb Fārisīye ve luġata heveskār olanlara daḫī Fārisī muʿallimine gitmege ruḫṣat virmediginden kim oḳumaz Fārisī ḳaldı dersiñ yarısı didigi gibi ḳalmışdır ṣoñraları ʿadem-i idāre itmişdir her naṣıl oldıysa mektebiñ renginde Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ʿaleyhine baʿżı mertebe-i ~~baʿżı~~ reḳābet emāreleri nümāyān oldıġından ~~idi beʿde her naṣıl olduysa~~ taḥṣīlāt-ı meẕkūre kemā

fī’s-sābıḳ Mūsiḳa-i Hümāyūnda olmaḳ üzere iki senedenṣoñra seksen dört Ḳānūn-i Evveliniñ birinde ve İbrāhim Paşanıñ birinci żābiṭligi zamānında bā-irāde-i seniyye mekteb-i meẕbur yine Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳalb ve ilḥāḳ olunmuşdur

İmām Ḫalil Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Mekteb-i meẕbūr neferātınıñ muʾaḫḫaran Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳalb ve ilḥāḳındanṣoñra İmam Ḫalil Efendi nā-miẕāc bulundıġından Rıżā Efendi üc sene ḳadar imāmete vekālet ider İmām Ḫalil Efendi seksen sekiz Recebinde irtiḥāl-i dār-ı beḳā idince vekālet iden Rıżā Efendi aṣāleten Mūsiḳa-i Hümāyūna imam olmuşdur Ḫalil Efendi Yaḥyā Efendi maḳberesinde medfūndur

İmam Ḫalil Efendi şehriyyü’l-aṣl ve İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnunda orta ḳapuda Bevvābān Ocaġı neferātından olub biñ ikiyüz ḳırḳ sekiz tārīḫinden evvel Mūsiḳa-i Hümāyūn ḳapularını ḥıfẓ ve ḥarāset itmek içün meʾmūran ocaġından gelmiş ve kendüsi ehl-i Ḳurʾan ve namazıñ ṣalāḥ ve fesādını ʿālim oldıġından ve o vaḳitleri Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ muvaẓẓaf imamı olmayub Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānından liyāḳatı olanlar ḥasbī imāmeti ve sesi olanlar eẕān-ı şerīfi edā iderler idi zīrā o vaḳitleri icrā-yı umūr-ı dīniye içün para aramazlar (vemā esʾelüküm aleyhi min ecrin in ecriye illā ʿalā rabbi’l-ʿālemīn) āyet-i kerīmesiyle ʿamel iderler muʾaḫḫaran bu Ḫalil Efendi beş vaḳit eẕānı oḳuyub namazı ḳıldırdıġından Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ taʿyīnāt mertebesinden yevmiye ikişer çift fodula ve müteferriḳadan beş on ġuruş maʿaş virilür idi ṣoñraları aṣāleten imam naṣb olub idāresine kāfī imāmete maḫṣūṣ maʿaş-ı pādişāhī taḫṣīṣ buyurulmuşdır

Ḥac-ı Şerīf

Biñ ikiyüz ṭoḳsan iki senesinde imam Ḥacı Rıżā Efendi Vekīlimizc Ḥacı İḥsan Beg Mülāzım Ḥacı Behcet Aġa avcı bi’r-refāḳa-i ḥicaz-ı maġfiret-ṭırāz cānib-i ʿālīsine ḥareket ve ʿazīmet ve īfā-yı ferīża-i ḥac-ı şerīf iderek ʿavdet itmişlerdir Uşaḳ Fehmī daḫī ānlar ile refīḳ idi

[55a]

107

Mektebe Naḳl Olunan Neferāt

ʿAyn Onbaşı Muṣṭafa ʿAli Ṣamatya	ʿayn Onbaşı Rāmi Meḥmed Beşikṭaş	ʿayn Onbaşı Tevfiḳ Meḥmed Ṭobḫāne	Del Onbaşı Rıfʿat Eyüb Beşikṭaş	Del Ḥüseyin Yaḥya Beşikṭaş	Meḥmed Yaḥya Beşikṭaş	ʿayn Ḳadri Meḥmed Üsküdar	Del Saʿdü'd-din Muṣṭafa Üsküdar
ʿayn Fā'iḳ Muṣṭafa Üsküdar	ʿayn Meḥmed Aḥmed Beglerbegi	Del Ḥalim ʿAbdullāh Mevlevī-ḫāne Ḳapusı	ʿayn ʿĀṣım Kāmil Beşikṭaş	Aḥmed Ḥüseyin Fındıḳlı	Mim Maḥmud ʿAbdullāh Āsitāne	Meḥmed Muṣṭafa Beşikṭaş	Ḥa İḥsan ʿAli Ṭobḫāne
Ḥalim Meḥmed Beşikṭaş	ʿayn ʿİzzet Ḥasan Āsitāne	Ḫurşid Muṣṭafa Beşikṭaş	Del Rā'if Muṣṭafa Feyrūz Aġa	ʿayn Vāḥid Aḥmed Ṭobḫāne	ʿAli ʿOsman Ayaz Paşa	Seyfi ʿÖmer Ḳadırġa	Muṣṭafa Yūsuf Mevlevī-ḫāne Ḳapusı
ʿAzmi Ḥüseyin Beşikṭaş	Nāẓım Tevfiḳ Sulṭan Aḥmed	Laṭif Ḥüseyin Beşikṭaş	ʿAṭā İbrāhim Ḥiṣar	Aḥmed Süleyman Beglerbegi	Şevḳi ʿAli Beşikṭaş	Del Ḫayri Yūsuf Beşikṭaş	ʿAlā'ü'd-din ʿAbdullāh Āsitāne
Del Fā'iḳ Meḥmed Ṭobḫāne	Del Żiyā Emin Ḥiṣar	Sāmi İbrāhim Fındıḳlı	Yūsuf Ḫurşid Beşikṭaş	Aḥmed İsmāʿil Beşikṭaş	ʿAbdu'r-Raḥmān Aḥmed Eyüb	Ḫalil Ḥüseyin Beşikṭaş	Selīm ʿAbdullāh Āsitāne
İsmāʿil ʿOsman Fındıḳlı	Ḥamīd Eşref Fındıḳlı	Meḥmed İsmāʿil Feyruz Aġa	ʿAzmi Ḥasan Ḳaracaaḥmed	İbrāhim Ḥüseyin Silivri Ḳapusı	Tevfiḳ Rüstem Ṭolmabaġçe	İḥsan Ḫaḳḳı Çenberliṭaş	Aḥmed Ḥasan Beşikṭaş
Nūri Muṣṭafa Üsküdar	ʿAli Aḥmed Beşikṭaş	Şükri Meḥmed Beşikṭaş	Rıżā ʿOsman Sulṭan Meḥmed	ʿAzmi Rā'fet Üsküdar	ʿAbdi Süleyman Üsküdar	ʿAzmi Muṣṭafa Beşiktaş	ʿAli Cemil Beglerbegi
Lüṭfi ʿAli Üsküdar	Feṭḥi Naẓif Ṭobḫāne	Rıżā Muṣṭafa Aḳsarāy	Aḥmed Meḥmed Fındıḳlı	Ṣāliḥ ʿAli Fındıḳlı	İbrāhim Ḥüseyin Ḫ͡āce Paşa	Saʿid Meḥmed Beşikṭaş	Ḥasan ʿOsman Beşikṭaş
Dilāver ʿAbdullāh Āsitāne	ʿAlā'ü'd-din Ṣādıḳ Beşikṭaş	Ṭalʿat Ḥüseyin Beşikṭaş	Şevket Aḥmed Eyüb	Ḥüseyin İbrāhim Beg	Oġlu Ferid Ḥüseyin Cihangir	Tevfiḳ Kāmil Cerraḥpaşa	Ḥasan Meḥmed Fındıḳlı
Bahā'u'd-din ʿOsman Beşikṭaş	İḥsan Ḥüseyin Ḳoca Muṣṭafa	Paşa Āṣıf Rıżā Üsküdar					

Neferan 75

[55b]

108

ʿAsākir-i Şāhāneye Naḳl Olunan Yüzbaşı Ḥāfıẓ Yūsuf Efendi Neferan 2

Teḳāʿüd olanlar

Ḳolaġası Laṭif Beg	Mülāzım Zeki Efendi	Mülāzım Ṣadri Beg	Mülāzım ʿAbdullāh Aġa	Mülāzım Hüdāyi Beg	Mülāzım Ḫ̬ānende Edhem Efendi
Ser-çavuş Şefiḳ Aġa	Ṣıraçavuşı Aḥmed Aġa	Ṣıraçavuşı Eşref Beg	Ṣıraçavuşı ʿOṣman Aġa	Ṣıraçavuşı Yaḥyā Aġa	Ṣıraçavuşı Ḫ̬ānende Muṣṭafa Efendi
Ṣıraçavuşı ʿĀrif Beg	Ṣıraçavuşı Kemālü'd-din Beg	Ṣıraçavuşı Edhem Aġa	Ṭaḳımçavuşı ʿAli Ḥüseyin Ḫ̬āce Paşa	Ṭaḳımçavuşı Maẓhar Şāliḥ Aḳsarāy	
Ṭaḳımçavuşı Ḥalim Şāliḥ nişancı	Onbaşı Aḥmed Faẓlı Feyruz Aġa	Onbaşı Fāʾiz Muṣṭafa Beg	Onbaşı İdris ʿAbdullāh Āsitāne	Emin Meḥmed Ḫ̬āce Paşa	
Sezāyi Emin Feyruz Aġa	ʿAli Muṣṭafa Ḳoşḳa	Süleyman Fāʾiḳ İbrāhim Sulṭanaḥmed		Neferan 25	

Enderūn-i Hümāyūna naḳl olunan

Onbaşı Sālim ʿAbdullāh Āsitāne	Necib ʿAbdullāh Āsitāne	Rāʾif ʿAbdullāh Āsitāne	ʿĀrif ʿAbdullāh Āsitāne	Yūsuf ʿAbdullāh Āsitāne	
Ḫ̬urşid ʿAbdullāh Āsitāne	ʿĀkif ʿAbdullāh Āsitāne	Muṣṭafa ʿAbdullāh Beşiḳtaş	Nūri ʿAbdullāh Āsiṭāne	Ḥüsni ʿAbdullāh Āsitāne	Neferan 10

Yataḳ sermiyenlerden olub iḫrāc ḳılınan

Ḥüseyin İbrāhim Beşiḳtaş	Ḥüsni Ḥüseyin Ṭobḫāne	Rıfʿat Ṣāliḥ Ṭobḫāne	Ḳāẓım Ferruḫ Beşiḳtaş	Meḥmed ʿAli Cihangir	
İsmāʿil ʿAli Fındıḳlı	Rıżā Reşid Beşiḳtaş	Ṣādıḳ Reşid Beşiḳtaş	ʿAli Āgah Beşiḳtaş	Taḥsīn Muṣṭafa Beşiḳtaş	Nāẓım İbrāhim Beşiḳtaş
Ḫ̬ulūṣi Ṭāhir Beşiḳtaş	Nūri ʿOṣman Beşiḳtaş	Ṣıdḳı Yaḥyā Beşiḳtaş	Aḥmed Yaḥyā Beşiḳtaş	Āṣaf Süleyman Beşiḳtaş	ʿAli Fāʾiḳ Beşiḳtaş
ʿAli Ḫ̬urşid Aya Ḳapusı	ʿİrfan Rıfʿat Ṭobḫāne	Esʿad Ḥüseyin Bostanbaşı	Ṣafvet Yūsuf Beşiḳtaş	Kāẓım Ṣādıḳ Beşiḳtaş	Neferan 22

Yekün
Neferan
075 Mektebe naḳlolan
002 ʿAsākir-i Şāhāneye naḳlolunan
010 Enderūn-i Hümāyūna naḳl olunan
025 Tekāʿüd olanlar
022 Yataḳ sermiyenlerden olub iḫrāc kılınan
134

[56a]

109

Her neḳadar ṣadedden ḫāric ise de muḥarrir faḳīr biraz vaḳitdir Begḳozda iḳāmet üzere bulundığımızdan ~~vālidem ile berāber Begḳozda bir ḳac sene oturdığımızdan~~ ve oradaki Çeşmebaşı taʿbir olunan Çeşme-i Kebīre ʿādetā meşāhir-i ʿālem cümlesinden bulunmuş gibi oldığından o çeşmeniñ ve bānīsiniñ keyfiyet-i aḥvālinden bir miḳdar beyān ḳılınmaḳ arzu olundı

~~Dāḫilī~~

Begḳozda Çeşme-i meẕkūruñ sekiz ʿaded mermer direkli ve bi-ḥesāb terbiʿī taḳrīben ~~taḫmīnen~~ yüz elli arşun ḳadar olan dāḫilen ḥavlısı tekmīl mermer döşemeli ve çeşme çuḳurda bulndığından beş ʿadet mermer nerd-banlı ve mermer divarlı ve burmasız on ʿaded sekizi ṣaġīr ikisi kebīr muṣluḳlı ve iki kebīr muṣluġuñ birisi ḳışa maḫṣūṣ olub yedek muṣluḳ taʿbir iderler Eyyām-ı ṣayfde ~~ṣayfiyede~~ cereyān itmez bu çeşmeniñ menbaʿı cereyān iden divarıñ hemen arḳasındadır bu çeşmeye çeşmebaşı taʿbir iderler baʿżı kere deñize giden yolunuñ ızġarasını ṭıḳarlar da çeşmeniñ dāḫilī ḥavuż gibi ṭolar ḫoş olur içinde iskemleler ile otururlar nargile içerler biñ yüz elli ṭoḳuzda binā olunmuşdur bānīsi emīn-i gümrüḳ-i āsitāne es-Seyyid İsḥaḳ Aġa deyü üzerinde yazılıdır bānī merḥūm biñ yüz yetmiş altı Ramażānınıñ ücünci güni irtiḥāl-i dār-ı beḳā itmişdir Üsküdarda Ḳaracaaḥmed Sulṭan civārında Selīmiye dergāhınıñ ḳarşularında ṭarīḳ-i ʿāmden sekiz on ḫaṭve ḳadar içerüde ṣom ṭaşdan maʿmūl ṣofa derūnunda medfūndur yanında müteʿalliḳātı daḫī vardır merḥūmuñ bundan başḳa daha çoḳ çeşmeleri vardır Begḳoz çayırında iki ve Aḳbaba yolunda bir çeşmeleri ve ḳarşu Rumili yaḳasında Kirecburnı çeşmesi daḫī ānıñ ḫayrātıdır ki orada o çeşme-i mübārekeniñ vücūdı o maḥāllin şenelüb maḥālle olmasına esbāb-ı müsteḳille olmuşdur her çeşme yapdığı yerde bir de oturacaḳ sed binā ve bir de namazgāh ṭaşıyla bir yāhud bir ḳac çınar aġacı rekz iderimiş raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten rivāyete göre Anaṭolı ṭarafında da çeşmeleri var dirler yapdığı çeşmeleriñ vaḳfı yoḳdur Çeşmeniñ bir ṭarafı bozulsa bir ehl-i ḫayr yaradılur taʿmir ider

~~Merḥūm müşārun ileyh~~ Müşārun ileyh İsḥaḳ Aġa merḥūm Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫān-ı Evvel ricālindendir Zīrā Sulṭan Maḥmud Ḫān-ı Evveliñ cülūsı biñ yüz ḳırḳ üc senesi

olub irtiḥāli biñ yüz altmış sekiz senesidir yigirmi beş sene salṭanatı vardır Fātiḥ Cāmiʿ-i Şerīfindeki kütüb-ḫāne-i cesīme bunuñ ḫayrātıdır Beşikṭaş ṭarafı içün büyük dereniñ üstünde Baġçe Köyü ḳurbunda ibtidā ṣu bendi īcād idüb yollarını ve terāzularını ve mecrāsını ve Beg Oġlundaki Taḳsimi ve Taḳsimiñ arḳasındaki müteʿaddid Ḫazīneleri binā ve inşābuyuran iş bu ~~Sulṭan Maḥmud Ḫān-ı Evveldir~~ pādişahdır ~~ẕat-ı şerīfidir~~ Boġaziçinde Yeñiköyden Ḳasımpaşaya Ḫaṣköye ḳadar bend ṣuyı icrā ve iḥsān buyurmuşdur inşā buyurdığı bendiñ nāmına şimdi Ṭopuzlı Bendi taʿbīr idiyorlar

Ġalaṭada Çeşme meydānındaki çeşme-i kebīreyi daḫī vālideleri ṣāḥibetü'l-ḫayrāt inşā buyurmuşdur bu Ġalaṭadaki çeşmeniñ bālāsında muḥarrer olan tārīḫ budur

Oldı tārīḫe sezā ey Vehbī çeşme-i vālide-i Ḫān-ı Maḥmud 1145

Bu tārīḫ eski Vehbīniñdir Seyyid Vehbī daḫī dirler raḥmetullāhi ʿaleyhim

Ennāsu ʿalā dīni mülūkihim meʾalince ricāl-i devletden İsḥaḳ Aġa merḥūm daḫī veli'n-niʿmeti efendisi gibi ṣu ḫayrātına muvaffaḳ olmuşdur

Mūsiḳa Havalarınıñ Tertībātı

Fünūn-ı mūsiḳada yaʿni perteṭura taʿbir olunan naġamātı sazlara taḳsīm ile āhengi birleşdirmek fenninde mahāret ve dirāyeti ve hem sazını beyne'l-aḳrān temiz pürüzsüz çalmaḳ ḫuṣūṣunda ehliyeti olan bezirgān-ı sāye-i şāhāneleri çoḳ vardır onlardan baʿżılarınıñ

Polḳa vals marş mazurḳa şutis[80] ḳadril tirentel[81] nām havalar gibi tertīb ve tanẓīm itdikleri eserleri vardır ki fi'l-ḥaḳīḳa fence şāyān-ı taḳdīrdir

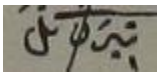
[56b]

110

Ḫalil Begiñ Terceme-i Ḥāli

Biñ ikiyüz ḳırḳ sekiz tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūn mükerreren niẓām oldığı vaḳitde birinci ẓābiṭ naṣb olan Ḫalil Beg ġayūr ve ʿafīf ve mendīn ve ṣāliḥ ~~birẕāt bir adam~~ olub ḥāṣıl olan orta paralarını Noḳṭa Meḥmed Efendiniñ zamānındaki gibi yemek sofralarına ṭatlılar pişirdüb üzümler ḳarpuzlar alub ḫalḳa yedirmedi terāküm itdirdi ise de yine maḥv ve żāyiʿ

80

81

itmeyüb Çıraġan Sarāy-ı Hümāyūnunda iken taḳrīben altmış iki tārīḫlerinde ḳoġuşa bir başdan bir başa ḳadar boyuna ve żābiṭ oṭalarına ve mūsiḳanıñ cāmiʿ-i şerīfine aʿlā ʿUşaḳ ḥalısı alub basṭ ve tefrīş itdi ve yemek sofralarında o tārīḫe gelinceye ḳadar ḳırḳ sekiz tārīḫinde alafıranġa sofra baḳāyasından ḳalmış taḫta terebezeleriñ üzerlerinde ~~alafranġa kāri~~ ṭaʿam olunub lāyıḳıyla taḫtalar taṭhīr olunamadıġından baʿżı ḳoḳu peydā ider idi kāmilen sofralara nemmās-ı kebīr siniler ve neferātıñ o vaḳit bir ḳoġuş olub o ḳoġuşa üc ʿaded kebīr-i pirinc manġallar maʿa-taḫta ve żābiṭ oṭalarına nemmās göbekli manġallar iştirā idüb Mūsiḳa-i Hümāyūn dāʾiresini sāye-i ḥażret-i pādişāhīde tezyīn eyledi ve bu eşyā-yı meẕkūreniñ aḫẕ ve iştirāsīçün elli biñ ġuruş ḳadar orta parasından virdi çünki bu tārīḫde orta ṣandıġı yoḳlamadan mūsiḳa ṭarafına geçmiş idi Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānından baʿżı aṣḥāb-ı ḥācete paranıñ eşedd-i lüzūmı oldıġı ḥālde māh bi-māh edā itmek üzere meblaġ-ı meẕkūrdan iḳrāż oldıġından ider idi nihāyet yetmiş tārīḫinde teḳāʿüd olub Necib Paşa birinci żābit oldıġı vaḳitde orta ṣandıġında buldıġı paralar ile biraz ṣandalyeler ve terebezeler şeyler alub meblaġ-ı meẕkūrı maḥv ve evvelden kimlere iḳrāż olundı ise onlarıdaḫī baḫş ve ʿafv itd~~mişdir~~irüb ve āndanṣoñra orta parasından ʿumūmuñ intifāʿı gözükmedi biñ ikiyüz seksen beş Martında irtiḥāl-i dār-ı bekā idüb Yaḥyā Efedi ḥażretleriniñ maḳberesinde medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten

Merḥūmuñ alıvirdigi ḥalılar siniler manġallar el-ān ḳoġuşlar ve oṭalar ve cāmiʿ-i şerīf ve yemekḫānede köhne olduḳları ḥālde yine istiʿmāl olunmaḳdadırlar

~~Bin İkiyüz Ṭoḳsan Dörtde Müdafiʿ Olan Ḥarb Muḥārebesine Gidüb İftiḫār Madalyası Alan Bezirgān~~

~~Mīr-alay Remzi Beg Yüzbaşı Mūsā Efendi Mülāzım Rāʾif Efendi Mülāzım Cemal Efendi Mülāzım Meḥmed Emin Beg Yüzbaşı Rāsim Efendi şehīd olan Ḳolaġası Şefiḳ Beg Çavuş Ḥasan Efendi~~

Mīr-livā Ḥacı İbrāhim Paşanıñ Terceme-i Ḥāli

~~Mūsiḳa-i Hümāyūn~~ Mīr-livā merḥūm Ḥacı İbrāhim Paşaya idāresi zamānında bir gün Mūsiḳa-i Hümāyūnda ne ḳadar baṭṭallar tenbeller işe yaramazlar var ise defterini tertīb it de getür tenḳīḥāt icrā olunacaḳ deyü Mā-beyn-i Hümāyūn ṭarafından emir buyururlar cevābında efendim ḳuluñuzdan ġayrı işe yaramaz baṭṭal zāʾid kimse yoḳdur ibtidā ḳuluñuzı

ṣoñra kimi isterseñiz tenḳīḥ buyuruñ dir bunuñ üzerine baġışlarlar kimseyi tenḳīḥ itmezler pādişāh ṣadaḳası olsun dirler pādişāhı vebalden ṣaḳınur kimseyi incitmez mānīʿ-i rızıḳ olmaḳdan ~~inkisardan~~ ḳorḳar ḥattā seksen iki tārīḫinde tenḳīḥāt aḳsāmından olmaḳ üzere Mūsiḳa-i Hümāyūn mektebi nāmıyla Mūsiḳa-i Hümāyūndan yetmiş beş nefer tefrīḳ ve mekteb ṣūreti teşkīl olunmuş ise de ~~ʿadem-i idāreden-nāşı sivri ḳazıḳ didigi gibi Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ʿaleyhine reḳābet ve nifāḳ ḥāṣıl itdiginden ve zaten bu yetmiş beş kişi bu tefriḳadan memnun olmadıḳlarından ve~~ bu mektebde olacaḳ taḥṣīle Mūsiḳa-i Hümāyūnda dübālā taḥṣil olması muḥkem olabildiginden ~~ve bu mektebiñ~~ iki senedenṣoñra yine Mūsiḳa-i Hümāyūna kemā fī’s-sābıḳ ḳalb ve ilḥāḳa ~~merḥūm Ḥacı İbrāhim Aġa~~ sāye-i şāhānede muvaffaḳ olub pādişāha duʿā aldırmışdır merḥūm eyü ḫuylu herkes ile görüşür ḳonuşur kibirsiz göñülsüz fuḳarālar gelür gider ānlara paralar virir ~~tuḥaf tuḥaf laḳırdılar~~ eyü mażmunlar söyler ~~güzel~~ ṣaçmalar atar nedīm-i teṣāḥüb bir ẕāt idi ḥattā bir gün Sarāy-ı Hümāyūnda ser-ḳurenā beg efendiniñ oṭasında oturur iken oṭanıñ arḳa ṭarafında gizli ufaḳ bir nerdbān olub ~~o nerdbān~~dan patır patır ~~iner çıḳarlar~~ inerler çıḳarlar ser-ḳurenā beg efendi ṭuyar ~~nedir~~ bu inen çıḳan nedir dir Ḥacı İbrāhim Paşa çabucaḳ efendim konsoliddir dimesiyle bāʿiṣ ḫande-i meclis olmuşdur ~~olur~~ Enderūn-i Hümāyūna duḫūli biñ ikiyüz otuz ṭoḳuz ṣıra çavuşlıġı ḳırḳ dört başçavuşlıġı ḳırḳ sekiz mülāzımlıġı elli sekiz yüzbaşılıġı altmış iki ḳolaġalıġı altmış üc biñbaşılıġı yetmiş bir ḳāʾim-maḳāmlıġı seksen ʿAsākir-i Şāhāneye mīr-alaylıḳ ve mūsiḳalar muʿallimligi ile naḳli seksen üc defʿa-i ṯāniye mīr-alaylıḳ ve birinci żābiṭlik ile yine Mūsiḳa-i Hümāyūna iʿādesi ~~duḫūli~~ seksen dört mīr-livālıġı seksen altı tārīḫi olub ṭoḳsan beş Mart on beşinci güni irtiḥāl-i dārı beḳā idüb Üsküdārda Ḳaraca Aḥmed Sulṭan maḳberesinde medfundur raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten

~~ṣoñraları ġālibā ʿadem-i idāreden-nāşı mektebiñ renginde Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ renginde ʿaleyhine baʿżı mertebe reḳābet nümāyān oldıġından~~

[57a]

111

El-ān Mekke-i Mükerremede Muḳīm Ḥicaz Maġfiretṭırāz Evraḳ Müdīri Ḥacı Nūri Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Efendi mūmā ileyhiñ Mūsiḳa-i Hümāyūna duḫūli biñ ikiyüz yetmiş dört senesi Rebīʿ ü'l-evvel ibtidāsında olub seksen senesi Recebinde bi'l-istiʿfā Üsküdar telġraf-ḫānesine şākird olaraḳ iki üc māh ẓarfında işāret-i telġırāfiyeyi bi't-taḥṣīl yine sene-i meẕkūre ~~olan seksen senesi~~ Şevvālinde Sivas telġraf-ḫānesi meʾmūrlıġına taʿyīn ve iki māh ṣoñra Başra telġraf-ḫānesi meʾmūrlıġına taḥvīl ve Başra telġraf-ḫānesini bi'ẕ-ẕāt küşād idüb seksen iki senesi Şevvāli ġāyesinde meʾmūriyeti laġv olunmaġla iki māh açıḳda ḳalub seksen üc Muḥarremi ibtidāsında Başra sancāġı taḥrīrāt ve meclis-i idāre kitābetine ve seksen beş senesi Muḥarremi ġāyesinde bi'l-istiʿfā Der-saʿādete ʿavdet ve dört māh iḳāmetdenṣoñra seksen beş Cumāde'l-āḫire ġurresinde Ḳonya vilāyetinde Burdur telġraf müdīrligine ve müceddeden ḫaṭlar taḥdīd ve telġraf-ḫāne teşkīl ve Ḳonya ḫaṭṭını iftiḫār-ı ahālī olaraḳ bi'l-iʿāne Deñizli cihetinden Aydın ḫaṭṭına rabṭ ile seksen sekiz Rebīʿ ü'l-evvelinde Isparta telġraf müdīrligine becāyiş

Ve ṭoḳsan senesi Rebīʿ ü'l-evvel ibtidāsında Yemende Maḫā telġraf müdīrligine naḳil ve ṭoḳsan bir senesi Ẕi'l-Ḥicce ibtidāsında Yemen telġraf ve posta müfettişligine taʿyīn ve müceddeden ḫaṭlar taḥdīd ve telġraf-ḫāneler teşkīl idüb ṭoḳsan üc senesi Muḥarreminde Ṣanʿa telġraf müdīrligine tenzīl ve bir buçuḳ māh ṣoñra Ḥadīde telġraf müdīrligine taḥvīl ve ṭoḳsan altı senesi Ẕi'l-ḳaʿdesi evaḫirine ḳadar altışar māh iki defʿa ser-müdīrlik vekāletini de īfā ile bi'l-infiṣāl ṭoḳsan yedi Rebīʿ ü'l-āḫiri ibtidāsında Yemende Cebel-i Ḥaraz Ġażāsında ḫükūmetce muvaḳḳaten ruʾyet-i muḥāsebāta meʾmūr ve Cumāde'l-āḫire evāʾilinde Ṣanʿaya ʿavdetle ṭoḳsan yedi Ṣaʿbānında Ḥadīde sancāġı taḥrīrāt müdīrligine ve muʾaḫḫaran Der-saʿādetden digeri bi'l-burūd ṭoḳsan sekiz Cumāde'l-ūlā avāḫirinde Yemen vilāyeti Mektubi Oṭası mümeyyizligi vekāletiyle Meclis İdāre-i Vilāyet Baş Kitābeti ḫidmetini īfāya meʾmūr ve ṭoḳsan ṭoḳuz Rebīʿ ü'l-āḫiri evāʾiline tekrar Ḥadīde sancāġı taḥrīrāt müdīrligine naḳl ve ṭoḳsan ṭoḳuz Ẕi'l-ḥiccesinde altı māh-ı ruḫṣat-ı istiḥṣāliyle Mekke-i Mükerremeye ʿazīmet ve muʾaḫḫaran bi'l-istiʿfā

Ücyüz senesi Recebiniñ yedisinde Ḥicaz vilāyet-i celīlesi evraḳ müdīrligine taʿyīn buyurılub el-ān meʾmūriyet-i meẕkūrede müstaḫdemdir

Efendi mūmā ileyh ~~meẕkūr olan~~ bu ḳadar meʾmūriyeleriñ hic birisinde muḥākemeye ṭutulmıyub cümlesinden devr ve teslīm ve berāʾat mażbaṭaları oldıġı ḥālde ve memālik-i maḥrūse-i şāhānede müceddeden bu ḳadar telġraf-ḫāneler teşkīl ve ḫaṭlar taḥdīd idüb sāye-i maʿdelet-vāye-i cenāb-ı cihanbānīde iltifat ve mükāfāta çār çeşm-i intiẓār ile ümīdvār iken ʿale'l-ʿaks bir ḳac ḥasad ve ruḳbā ve ġarażkārıñ ġamz ve nifaḳ ve reḳābetine telġraf neẓāreti ṣaḥiḥ naẓarıyla baḳub umūr ve aḥvāliñ tedḳīḳ ve istiḳṣāsından ṣarf-ı naẓar buyurdıġına ve böyle naʿm-ı pādişāhī ile perverde olmuş bir beze-i ṣādıḳanıñ yigirmi beş senedir emek virdigi ḫidmātıñ mükāfātına nāʾil olamadıġına esef ile berāber yine maẓhar-ı muʿaddalet-i seniyye-i ḥażret-i pādişāh eṣdiḳā-perver olmasına ümid-vār olunur

~~Efendi mūmā ileyh Mūsiḳa-i Hümāyūnda sāye-i şāhānede vaẓīfe-i maḫṣūṣası olan sazını ve noṭasını ögrenüb ve ḫidmāt-ı mukannenesini edā ve īfā birle ʿArabīden ʿilm-i ṣarf ve ʿilm-i naḥv ve Fārisīden Vehbī Tuḥfesi Subme-i Ṣıbyān bend-i gülistan ʿaruż inşā caġrafya ve resāʾil-i sāʾire görüb ve ḫuṭūṭ-ı metnūʿa temeşşuḳ idüb~~ taḥṣīl-i hüner ve maʿārif itdikdenṣoñra dāʾire-i telġrafa geçmişdir ve şimdi el-ān maḳbūl envāʿu's-sinne-i ʿālim olan lisān-ı Ḥicāzī üzere faṣīḥ-i ʿArabī tekellüm itmekdedir ~~efendi mūmā ileyh ẕāten Sivas eşrāf-ı ḫandānındandır~~

Onbaşı Ḥacı Rātib Beginñ Terceme-i Ḥāli

Rumilinde Ḳoloz civārında Yeñişehir eşrāf-ı ḫandānından olub taḳrīben bin ikiyüz otuz tārīḫlerinde İstanbula hicret ile Boġaziçinde Beglerbegi ḳarbında Naḳḳaş nām-ı maḥālde sāḥil-ḫānesinde muḳīm ~~merḥūm~~ iken merḥūm Ḥacı Şerif Aġa-zāde Ḥacı Rātib Beginñ duḫūli altmış iki onbaşı naṣbı altmış ṭoḳuz teḳāʿüdlügi ikiyüz elli ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile yetmiş bir senesinde vāḳiʿ olmuşdur ṭarīḳat-i ʿaliyye-i Mevleviyye menṣūbātından edīb ve ẓarīf ve şāʿir Üsküdar civārında Selīmiye nām-ı maḥālde ḫānesinde sākindir

[57b]

112

Mekteb-i Hümāyūn Ṭaburı

Biñ ikiyüz ṭoḳsan üc senesinde ẓuhūr iden Rusya muḥārebesi şırasında pādişāhımız şevketlü Ġāzī Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretleri Mūsiḳa-i Hümāyūn ve Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne bezirgānından bir ṭabur teşkīlini fermān ve irāde buyurub der-ʿaḳab silkīn-i meẕkūrından bir ṭabur teşkīl ve bi'l-cümle żābiṭānı silkīn-i meẕkūrīnden tanẓīm buyurılub bando daḫī ikiye taḳsīm ile ~~Mūsiḳa-i Hümāyūndan iki bando tertīb buyurılub taḳsīm ile ve iki ṭaḳım Mūsiḳa ayrılub~~ birisi Rikāb-ı Şāhāne Bandosı nāmıyla Mīr-alay Meḥmed Şaḫ Beginñ birisidaḫī ṭabur bandosı nāmıyla Mīr-alay Meḥmed ʿAli Beginñ idārelerinde ve bir ṭaḳım daḫī avcı borısı teşkīl ile bāḳī ḳalan bezirgān sāye-i şāhānede aʿlā ġalvenizm taʿbīr olunan yaldızlı martin tüfenkleri ile müselleḥ ve beş bölük Mūsiḳa-i Hümāyūndan ve üc bölük Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāneden tertīb ve sekiz bölüge iblaġ ile mükemmel bir Mevkıb-ı Hümāyūn Taburı teşkīl ve taʿlīme meʾmūr olan ʿAsākir-i Şāhāne muʿallimleriniñ taḥsīn ve intiḫābıyla ʿale'l-ʿumūm żābiṭānıñ ḥāʾiz oldıġı rütbelere baḳılmayaraḳ taʿlīm-şinas olanlarından Mīr-alay Neşʾet Beg ṣadāsı ḳumandaya elverişli ve kendüsi dirāyetli oldıġından bā-irāde-i şāhāne ṭaburuñ biñbaşısı naṣb olunub keẕa Mīr-alay Ḫurşid Beg Ṣaġ ḳolaġası ve Biñbaşı Ḥalim Beg Ṣol ḳolaġası ve ḳāʾim-maḳām Ḳadri Beg birinci bölük Yüzbaşısı ve Biñbaşı Neşʾet Beg ikinci bölük Yüzbaşısı ve Biñbaşı Saʿid Beg ücünci bölük Yüzbaşısı Saʿid Beg teḳāʿüd olduḳdanṣoñra Ḳolaġası Süleyman Aġa ānıñ yerine yüzbaşı ~~naṣb oldı~~ ve Yüzbaşı Şevḳi Aġa dördünci bölük yüzbaşısı ve ḳolaġası Remzi Beg beşinci bölük yüzbaşısı Remzi Beg ḳurenā-yı şehriyārīden olduḳdanṣoñra Ḳolaġası Taḥsīn Beg ~~yüzbaşı naṣb oldı~~ onın yerine yüzbaşı naṣb olmuşlardır

Ve Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne yüzbaşılarından Aḥmed Beg altıncı bölük yüzbaşısı ~~ve yine silk-i meẕkūr yüzbaşılarından~~ ve Yüzbaşı Yūsuf Efendi yedinci bölük yüzbaşısı ~~ve yine silk-i meẕkūr yüzbaşılarından~~ ve yüzbaşı diger Aḥmed Beg sekizinci bölük yüzbaşısı ~~ve yine silk-i meẕkūr~~ ḳāʾim-maḳām Ḥüsāmü'd-din Beg ṭabur-ı meẕkūruñ sancaḳdārı naṣb olub mülāzımlık çavuşluḳ onbaşılıḳ vaẓīfeler daḫī bu minval üzere rütbe-i aṣliyelerine

baḳılmayub münāsibi vechle taʿyīn buyurulmuşlardır imdi ~~işbu~~ ṭabur-ı meẕkūr Ḫademe-i Rikāb-ı Hümāyūnuñ üc bölügiyle berāber Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i mümtāze-i şāhāne ṭaburı dimek oldı

Sāye-i şāhānede mūmā ileyhim az vaḳtin içinde fen-i ʿaskeriyeyi ~~geregi gibi~~ taḥṣīl itdiklerine ve ṭaburca görülen ehliyet ve liyāḳat ve niẓām ve intiẓāma diḳḳatlerine bināʾen hümāyūn numūne ṭaburı dinmege şāyān ve cüz-i zamān ẓarfında beş on senelik taʿlīm ve taʿallüm itmiş ṭaburlara müsābaḳat ider derecesine irişdigi ve bazar ve çarşanba günleri Beg Oġlu Ḳışla-i Hümāyūnı ḳarşusunda vāḳiʿ taʿlīm-ḫānede ve Nişanṭaşı şaḥrāsında taʿlīm ve teʿallüm ḥattā Mekteb-i Ḥarbiye efendileri ~~maḫṣūṣan~~ temāşāya gelüb ḥaḳīḳaten taḥsīn ve āferin eyledikleri ve Nişanṭaşı şaḥrāsında ibtidāları Mūsiḳa-i Hümāyūn ṭaburıyla maḥāl-i sāʾire Mevkıb-ı Hümāyūn Ṭaburlarından sekiz on ḳadar ṭabur cemʿ olub duʿācı ʿÖmer Efendi naṣb olan kürsi üzerine çıḳub bi'l-cümle ʿasākir-i İslāmıñ menṣūriyet ve muẓafferiyeti üzerine bir güzel duʿā yapdırmışdır ~~itmişdir~~ mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri dergāh-ı ilāhiyesinde ḳabūle ḳarīn ~~maḳbūl~~ buyursun āmīn

Mūsiḳa-i Hümāyūn ṭaburı Yıldız Sarāy-ı Hümāyūnı baġçesinde ḥużūr-ı ḥażret-i pādişāhīde ~~şāhānede~~ dört beş bölük ile taʿlīmler manevralar ve süngü taʿlīmleri icrā itmişdir ve Sulṭan Beyazıd Cāmiʿ-i Şerīfine cumʿa selamlıġı resm-i ʿālīsi icrāsīçün teşrīf-i mehābet-i şerīf-i cihandārī ~~şāhāne~~ buyuruldıġı vaḳitde Bāb-ı Ser-ʿaskerī meydānında Mūsiḳa-i Hümāyūn ṭaburı sāʾir Mevkıb-ı Hümāyūn Ṭaburlarıyla berāber resm-i geçid icrā itmişdir

İşbu Mevkıb-ı Hümāyūn Ṭaburlarınıñ vücūdına şimdilik pek evvelḳadar lüzūm görünmediginden silaḥları der-anbar olunub taʿlīm ve teʿallümleri teʾẖīr ve tevfīḳ ḳılınmışdır

Ānifen ẕikrolunan ġalvenizm luġatı Fransızca~~dır yaʿni~~ olub elektrik ile gümüş yaldızlanmış dimekdir

[58a][82]

113

[58b]

114

Baba Meḥmed Aġa

Yüzbaşı eṣvab emīni Baba Meḥmed Aġanıñ ~~teḳāʿüd oldıġı~~ her ne vechle oldıysa kendi istidʿāsı üzerine teḳāʿüd ḳılındıġı biñ ikiyüz yetmiş senesidir Ḥażret-i Ḫālid Ebū Eyüb Ensārī civārında medfūndur

İskender Fāʾiḳ Beg

Ḳāʾim-maḳām Fāʾiḳ Begiñ yüzbaşı rütbesiyle onbaşılıḳdan ḳātib oldıġı biñ ikiyüz elli sekiz Şevvāliniñ yigirmi sekizinci günidir ʿAsākir-i Şāhāneye rütbe-i ḥāliyesiyle ve muʿallimlik ile naḳli biñ ikiyüz seksen iki ~~nūn i evvelindedir~~ senesindedir

Maḥmud Beg

Muṣāḥibān-ı şehriyārīden Yeñiköylü ḳāʾim-maḳām Maḥmud Beg duḫūli biñ ikiyüz elli altı ~~Muḥarreminde~~ ḳolaġalıġı yetmiş ṭoḳuz ~~Teşrīn-i Evvelinde~~ biñbaşılıġı biñ ikiyüz seksen ḳāʾim-maḳāmlıġı biñ ikiyüz seksen iki ~~Ḳānūn-i Evvelinde~~ irtiḥāl-i dār-ı beḳā itdigi fī 25 Muḥarrem 84 ve fī 18 Mayıs 84 Üsküdarda Ḳaraca Aḥmed Sulṭan civārında medfūndur

ʿOṣman Efendi

Yüzbaşı eṣvab emīni Eyūbī ʿOṣman Efendiniñ teḳāʿüd oldıġı biñ ikiyüz yetmiş iki senesindedir

ʿĀṭıf Beg

Ḳāʾim-maḳām ʿĀṭıf Beg ʿAsākir-i Şāhāneye rütbe-i ḥāliye ve muʿallimlik ile naḳli biñ ikiyüz seksen iki ~~Kānūn i evvelinde~~ defʿa-i ṣāniye yine rütbe-i ḥāliyesiyle Mūsiḳa-i Hümāyūna duḫūli biñ ikiyüz seksen dört Ḥazīran ~~ve seksen beş Rebīʿü'l-evvelindedir~~ irtiḥāl-i beḳā itdigi seksen sekiz Kānūn-i Evveliniñ on yedisindedir Ḥażret-i Ḫālid civārında medfūndur

[82] Bu sayfa orijinal metinde boş bırakılmıştır.

Reşid Beg

Ser-ḳuşcıyān-ı Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫānī Mīr-alay Reşid Beg ~~Mūsiḳa i Hümāyūn~~a duḫūli biñ ikiyüz ḳırḳ sekiz ḳolaġalığı ~~biñ ikiyüz~~ yetmiş sekiz ~~Mart~~ biñbaşılığı yetmiş ṭoḳuz ~~Kānūn-i Ṣānī~~ ḳāʾim-maḳāmlığı seksen ~~Temmuz~~ mīr-alaylığı seksen dört ~~Temmuz~~ teḳāʿüdlügi ~~biñ ikiyüz~~ ṭoḳsan dört Temmuzunda ṭarīḳat-i ʿaliyye-i Bektāşiye-i dervişān ~~dilrişānından~~ sevd gibi beyāż ṣaçlı ṣaḳallısını ʿale't-taḥmīn ~~yetmiş ile~~ yetmiş beş ile seksen arasında paradan rütbeden meḥabbet-i dünyādan taʿlīḳāt-ı eşyā-yı ʿālemden gerçekden geçmiş nūr olmuş ~~bir~~ kāmil-ḥān idi eger Bektāşi dergāhīden birisine post-nişīn olaydı çoḳ münāsebet olurdı zīrā tam derviş aḫlāḳındandı irtiḥāli fī 15 ṣafer 1302 ve fī 21 Tişrīn-i ṣānī ~~1300~~ Beşikṭaşda Yaḥyā Efendi maḳberesinde medfūndur merḥūm Rūmīyyü'l-aṣl olub mā min mevlūdin ḥadīṣ-i şerīfe maẓhar -ı ezelī ʿālem-i ervāḥ müʾminlerinden oldıġı bī-iştibāhdır raḥmetullāhi ʿaleyh

Ṣıdḳı Efendi

Ḳolaġası Sıdḳı Efendi kitābet ve muḥārebe ḫuṣūṣunda ehil ve erbāb olub Necib Paşanıñ münferiden kātibi bulundıġından o ḳadar muḥarrerāt ve murāselātıñ ecviye-i lāzıme ~~ve muḳteżā yı mühimme~~ sine münāsib taḥrīrātı az vaḳtiñ ẓarfında derdest ve tesviye ider hem aḥbāb ile muṣāḥabet hem muḥarrarāta cevāb taḥrīr ider şaşırmaz ~~böyle~~ zekāvete mālikdir duḫūli ~~bālāda yazıldı ise de~~ elli üç Şevvāliniñ on beşinci günidir eṣvab emīni oldıġı yetmiş bir yüzbaşı oldıġı yetmiş beş ḳolaġası oldıġı seksen Mayıs eṣvab emānetinden infiṣāli seksen üç ~~Teşrīn i Ṣānīsindedir~~ elli dört tārīḫindenṣoñra yoḳlamacı efendileriñ naṣbları ve ḳapucu ḳuddarlarınıñ ve daha baʿżı naṣblar ve vuḳūʿātlar kendüsünden taḫḳīḳ olunmuşdur

Ḳolaġası Kāmil Aġa

Mūmā ileyh Kāmil Aġanıñ duḫūli biñ ikiyüz elli yedi ~~senesi olub~~ mülāzımlıgı yetmiş dört yüzbaşılığı seksen ~~senesinde~~ ḳolaġalığı seksen dört senesindedir mūsiḳalarınıñ muʿallimātından idi ~~Temmuz~~ irtiḥāli biñ ücyüz iki ~~sene i hicriye i ḳameriyesi~~ Muḥarremiñiñ on beşinci ~~ve biñ ücyüz sene i māliyesi~~ ve Teşrīn-i Evveliniñ yigirmi ücünci ṣalı günidir ~~irtiḥāl-i dār-ı beḳā itmişdir~~ mūmā ileyh eyü ḫuylu güler yüzlü laṭifeyi sever çoluġuna çocuġuna eyü baḳar oḳur yazar bir ṣāliḥ ẕāt idi raḥmetullāhi ʿaleyh merḥūm

irtiḥāline ḳadar ~~baḥriye muʿallimlerinden idi~~ ḳabri Üsküdarda Ḳaraca Aḥmed Sulṭan civārındadır

Onbaşı Şeyḫ Tevfīḳ Efendi

Şeyḫ Tevfīḳ Efendiniñ duḫūli biñ ikiyüz elli beş onbaşılıġı altmış teḳāʿüdlügi altmış dörtdedir Eyübde Nişancılarda dergāh-ı şerīfi olan Şems-i Şeyḫ ʿAbdü'l-Mecīd Sivāsī ve ʿAbdu'l-eḥad Nūri ḥażerātınıñ ekber evlādından bulunmaġla ~~şimdi el-ān~~ dergāh-ı şerīf meẕkūrda post-nişindir ~~Tevfīḳ Efendidir~~

Meḥmed Efendi

Meḥmed Tevfiḳ Molla ʿAşḳī yaʿni mūmā ileyh Şeyḫ Tevfīḳ Efendiniñ maḫdūmı Meḥmed Efendi duḫūli ṭoḳsan sekiz onbaşılıġı ṭoḳsan üc teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dörtdedir ~~Dergāh-ı şerīf meẕkūrda~~ pederinin yanında dergāhıñ işiyle meşġuldur

[59a-b]

115-116

Mīr-alaylı ġı	**Ḳā'im-maḳāmlı ġı**	**Biñbaşılı ġı**	**Ḳolaġalı ġı**	**Yüzbaşılı ġı**	**Mülāzımlı gı**	**Ser-çavuşlı ġı**	**Şıraçavuşlı ġı**	**Çavuşlı ġı**	**Onbaşılı ġı**	**Duḫūli**	
Fī 21 Teşrīn-i Evvel 99	Fī 19 Teşrīn-i Evvel 87	Fī 20 Kānūn-i Evvel 85	Fī 1 Teşrīn-i Evvel 82	Fī 14 Ẕi'l-ḥicce 80	Fī 15 Nisan 78		Fī 21 Cumāde'l-ūlā 75	Fī ġurre-i Cumāde'l-āḫire 73		Fī 20 Rebīʿü'l-evvel 66	**Rıfʿat Beg**
	~~Fī 12 Ḥazīran 87~~	~~Fī 5 Teşrīn-i Ṣānī 85~~	~~Fī 1 Mart 81~~	~~Fī 2 Kānūn-i Evvel 80~~			~~Fī 21 Cumāde'l-ūlā 75~~	~~Fī Ġurre-i Cumāde'l-āḫire73~~		~~Fī 25 Şevvāl 66~~	~~**Ferhad Beg Teḳāʿüdlügi Fī Aġus 87**~~
	Fī 21 Muḥarrem 1304	Fī 15 Aġustos 86	Fī 8 Mayıs 80	Fī 15 Nisan 78	Fī 26 Ṣafer 74					Fī 7 Receb 54	**Dede Ṣāliḥ Beg**
Fī 20 Kānūn-i Evvel 87	Fī 12 Mart 82	Fī 15 Kānūn-i Ṣānī 79	Fī 15 Aġustos 79	Fī 5 Muḥarrem 78		Fī 26 Ṣafer 74		Fī 26 Ṣafer 74		Fī Ġurre-i Muḥarrem 57	**Meḥmed Ṣaḫ Beg**
Fī 28 Aġustos 89	Fī 29 Mart 89	Fī 13 Mayıs 85	Fī 1 Şubaṭ 82	Fī 1 Kānūn-i Evvel 81					Fī 22 Ṣafer 74	Fī 12 Ṣafer 71	**Meḥmed ʿAli Beg 4**
Fī 29 Mart 89	Fī Kānūn-i Evvel 87	Fī 24 Kānūn-i Evvel 82	Fī 8 Mayıs 80	Fī 15 Aġustos 79						Fī 23 Cumāde'l-āḫire 72	**Neş'et Beg 3**
Fī 29 Mart 89	Fī 1 Kānūn-i Evvel 85	Fī 24 Kānūn-i Evvel 83	Fī 1 Mart 81	Fī 15 Kānūn-i Ṣānī 79					Fī Ġurre-i Cumāde'l-āḫire 73	Fī 21 Ṣaʿbān 69	**Ḫurşid Beg 2**

	Fī 21 Kānūn-i Ṣānī 1300	Fī 8 Teşrīn-i Ṣānī 88	Fī 26 Mart 88	Fī 24 Kānūn-i Evvel 82		Fī Ẕi'l-ḥicce 80			Fī 15 Mayıs 77	Fī Ġurre-i Receb 72	**Sırrı Beg 1**
			Fī 15 Mart 86	Fī 8 Mayıs 80	Fī 15 Kānūn-i Evvel 78	Fī 21 Ramażān 77				Fī 7 Muḥarrem 57	**Tāhir Efendi**
			~~Fī 1 Temmuz 84~~	~~Fī Mayıs 80~~	~~Fī 26 Ṣafer 74~~					~~Fī Ġurre-i Cumādeʾl-ūlā 57~~	~~**Kāmil Efendi**~~
			Fī 24 Kānūn-i Evvel 82	Fī 15 Aġustos 82					Fī 20 Kānūn-i Ṣānī 78	Fī 17 Receb 72	**Kātib İbrāhim Efendi**
			Fī 8 Mayıs 80					Fī Ġurre-i Cumādeʾl-āḫire 72		Fī 11 Muḥarrem 62	**Şevket Beg**
			Fī 8 Mayıs 80				Fī 21 Cumādeʾl-ūlā 75	Fī Ġurre-i Cumādeʾl-āḫire 72		Fī 15 Ẕi'l-ḥicce 66	**İsmāʿil Efendi**
			Fī 24 Kānūn-i Evvel 83	Fī 8 Mayıs 80	Fī 13 Şubaṭ 77			Fī Ġurre-i Cumādeʾl-āḫire 72		Fī 15 Ẕi'l-ḳaʿde 62	**Ḫayri Efendi**
Fī 11 Kānūn-i Ṣānī 98	Fī 14 Aġustos 97	Fī 18 Mayıs 95	Fī 24 Kānūn-i Evvel 83	Fī 1 Aġustos 82		Fī 8 Mayıs 80			Fī Ġurre-i Cumādeʾl-āḫire 72	Fī 16 Ramażān 68	**Remzi Beg**
		Fī 99	Fī 15 Kānūn-i Evel 84	Fī 17 Teşrīn-i Evvel 83	Fī 15 Şubaṭ 83				Fī 24 Eylül 82	Fī 15 Ẕi'l-ḳaʿde 74	**Bahā Beg**
		Fī 27 Kānūn-i Ṣānī 300	Fī 1 Şubaṭ 86			Fī 15 Mart 86			Fī 7 Şaʿbān 74	Fī 15 Şaʿbān 66	**Taḥsīn Beg**
	Fī 21 Kānūn-i Ṣānī 1300	Fī 14 Kānūn-i Ṣānī 99	Fī 19 Ḥazīran 86	Fī 15 Kānūn-i Ṣānī 79					Fī Ġurre-i Cumādeʾl-āḫire 72	Fī 5 Cumādeʾl-ūlā 70	**Ḥilmi Beg 2**
			Fī 11 Şubaṭ 90	Fī 15 Mart 86	Fī 8 Mayıs 80	Fī 15 Eylül 78		Fī 26 Ṣafer 74		Fī 25 Cumādeʾl-āḫire 62	**Ḳadri Efendi**
			Fī 20 Kānūn-i Ṣānī 92	Fī 8 Mayıs 80					Fī 26 Mayıs 74	Fī 8 Cumādeʾl-āḫire 65	**Rāşid Beg**
			Fī 11 Şubaṭ 90	Fī 1 Mayıs 88	Fī 1 Teşrīn-i Ṣānī 83			Fī 8 Mayıs 80	Fī 7 şubat 74	Fī 5 Ẕi'l-ḳaʿde 70	**Süleyman Aġa**
				Fī 1 Temmuz 94						~~Fī 7 Ẕi'l-ḳaʿde 70~~	~~**ʿİzzet Beg**~~

[60a]

117

Mülāzım Zeki Efendiniñ Ser-güzeşti

Mülāzım Zeki Efendiniñ ve vālidesiniñ bir aʿcebü'l-ʿacāyib sergüzeştleri vardır şöyle ki bu Zeki Efendiniñ pederi İtalya efrencinden olub Sulṭan Maḥmud-ı Hān-ı Ṯānī ʿaṣrında İtalyadan İstanbula gelür Müsliman olur Cihangir ṭarafından teʾehhül idecek oldığından naḥnu naḥkümü bi'ẓ-ẓāhir meʾalince yaʿni ẓāhirde Müslimandır deyü Mūsiḳa-i Hümāyūnda ~~muḳaddem biñbaşı ve şimdi~~ yüzbaşı ~~bulunan~~ Kemancı Rıfʿat Begiñ aḳrabālarından bir duḫter-i pākize ʿaḳd ider çoluġı çocuġı olur Zeki Efendi ~~bu belde-i İslāmiyede~~ İstanbulda panhāde-i ʿālem-i şuhūd olub birḳac yıllardanṣoñra bir gün bu adam bir poyraz havada İtalyaya gider bir yelken gemisi bulur ḳapudan ve ṭāʾifeleriyle ḳonuşur keyfiyeti añladır çünki daha o vaḳitde vapur īcād olmamış ʿiyālini çocuḳlarını alur sizi gezmege götürüyorum deyü ḳayıġa bindirir bu gemiyi de seyridiñ diyerek bunları meẕkūr gemiye çıḳarır şurasını da görüñ diyerek ḳamaraya indirir bunlar ~~ister istemez~~ ḳamarada iken gemi demüri alur yelkenleri açar Sarāyburnundan ṭışaruya çıḳar gider çocuḳlar daha bir şey bilmiyor vālideleri işiñ ne oldığını añlar amma ne çāre iş işden geçdi başa gelen çekilür demür gök baḳır deyü ~~ḥayretde ḳalur~~ ne idecegini bilemez Allāhu teʿālā ḥażretleri buña bir ṣabır iḥsān ider o ṣabır ile sākin olur oturur megerse bu resmen Müsliman olan İtalya Frenki teneṣṣur itmiş ~~itmiş kāfir olmuş~~ ḥāşā s̱ümme ḥāşā ḥaḳ dīn-i Muḥammediyeyi māye-i ẕātiyesinde ḫabās̱et oldıġīçün inkār ve bu fenālıġa ictisār itmiş yolda giderken kemide bunlara elbise-i Naṣrāniye ~~keferiye~~ ilbās ider o vaḳitde ~~küfrüñ ḳoyu yeri~~ ḳötülük milletiniñ reʾīsi olan papanıñ pāy-i taḫtı bulunan Romaya vardıḳlarında bir ḫānede tūṭsaḳ iderler Zeki Efendi orada büyür vālidesiniñ ẕāten Müsliman oldığını añlar babası geberdikdenṣoñra oradan ḳaçar İstanbula gelür Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūma ʿarżuḥāl-i taḳdīm ve kendüsünüñ ẕāten Müsliman oldığını ~~ve sergüzeşt~~ ve mācerālarını beyān ile istirḥām ider pādişāh-ı maġfūr müteʾes̱s̱ir olub taḥḳīḳmāde buyurduḳdanṣoñra iḥsān-ı şāhāne iʿṭāsıyla Mūsiḳa-i Hümāyūna yetmiş bir senesiniñ muḥarreminde ḳayd ve çıraġ buyurur yetmiş üc tārīḫinde mülāzım ve seksen ikide teḳāʿüd olub o vaḳit Ṣadraʿẓam Fuʾad Paşanıñ himmetiyle İtalya ülkesinde Messina şehrinde Devlet-i ʿAliyye ṭarafında

Şehbender olub ḥālā şabḳa giymeyüb fes giydigini ve Devlet-i ʿAliyyeniñ gemilerine ve orada bulunan tebaʿasına niẓāmı üzere güzel ḫidmet ve muʿāvenet itdigini ḥālā İtalya ḳralınıñ pāy-i taḫtı olan Roma şehrinde kāim Devlet-i ʿAliyyeniñ sefāret-ḫānesinde başkātib Macar milletinden Müsliman olan ve fes giyen Emin Begden bir maḥālde bulunduḳ faḳīr bi'ẕ-ẕāt işitdim Messinada bir aralıḳ Zeki Efendiye nefsāniyet iden bulunur Romaya sefārete ʿazlini yazarlar ise de tebaʿa-i ʿOṩmāniye ḥaḳḳında ~~Zeki Efendi~~ güzel ḫidmet idiyor deyü ʿazlini biz ḳabul itmedik didi Emin Beg naḳlitdi

Zeki Efendi daha İstanbula gelmeden Romada bunlara Türkler didiklerini ve vālidesi merḥūmeniñ baʿżı kere bir boş oṭaya ḳapanub bir iki saʿat ḳadar ṭışaruya çıḳmadığını Mūsiḳa-i Hümāyūnda muṣāḥebet ve ülfet itdigimiz eṣnālarda naḳl ve ḥikāyet ider idi

Terceme-i Ḥāl-i Emin Aġa

Yüzbaşı Ḳornocı Emin Aġa biñ ikiyüz elli yedi Muḥarreminde Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayd ve çıraġ olub seksen Muḥarreminde mülāzım seksen altıda ~~Ẕi'l-ḥiccesinde~~ Yüzbaşı ~~olub~~ ṭoḳsan dört Temmuzunuñ birinde teḳāʿüd olmuşdur

Ḳolaġası Rāʾiḳ Begiñ Terceme-i Ḥāli

~~Ḳolaġası~~ Mūsiḳa-i Hümāyūn mīr-livāsı İbrāhim Paşanıñ ḳüçük birāderi Ḳolaġası Rāʾiḳ Begiñ duḫūli fī 15 Şaʿbān 62 onbaşılıġı fī ġurre-i Cumāde'l-āḫire 73 yüzbaşılıġı fī 4 Ẕi'l-ḥicce 82 ḳolaġalıġı fī 11Şubaṭ 90 teḳāʿüdlügi fī 1 Temmuz 94 esbaḳ uşak voyvadası Anadolu Ḥiṣarında sākin Ḥacı Ḥalim Aġanıñ maḫdūmıdır merḥūm Ḥacı Ḥalim Aġa mesāʿ-i kirāmdan meşhur Müştaḳ Efendi ḥażretleriniñ dervişānından olub ʿĀşıḳ Saḫī Kerīm ismi gibi ḥalīm muḥibb-i ḫandān ~~ve ehl-i beyt ḥażret-i risālet-penāhīniñ feżāʾil ve menāḳıbı ẕikr olundıġı vaḳitde geriye ve begā itmemek yed-i iḫtiyārında degil~~ böyle bir sulṭan idi ~~Rāʾiḳ Begi İbrāhim Paşadañ ziyāde sever Rāʾiḳ Beg daḫī evṣāf-ı meẕkūrede biraz pederine mümāṯil gibi idi~~ Rāʾiḳ Begiñ vefātı ṭoḳsan sekiz Şubaṭındadır mūmā ileyh teḳāʿüd olduḳdanṣoñra Gelibolı sancāġında Keşan ḳażāsında bir ḳac seneler iġnām ve iʿşār meʾmūriyetlerinde istiḫdām olunmuşdur vefātı ~~raḥmetullāhi ʿaleyh Anaṭolı Ḥiṣarında maḳberede~~ Anadolı Ḥiṣarı maḳberesinde medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh

Aḥmed Beg

Ferīḳ Fażlı Paşa-zāde balıḳ-ḫāne müfettişlerinden Aḥmed Beg duḫūli 1274 ve teḳāʿüdlügi 1282dedir

[60b]

118

Mekātib-i ʿirfāniyeden maʿdūd olan Mūsiḳa-i Hümāyūnda sāye-i şāhānede ʿArabī Fārisī oḳuyub yazı yazub taḥṣīl-i hüner ve maʿārif itdikden ve Dāʾire-i Hümāyūn terbiyesini gördükden ve üzerinde bulunan ḥuḳuḳ-nān ve niʿmet-i pādişāhīyi edā ve īfā itmek lāzım oldığını bildikdenṣoñra tekāʿüden yāḫud istiʿfāen çıḳub da ḥükūmet-i seniyyeniñ umūr ve devāʾirinde istiḫdām olunanlar otuz ḳırḳ seneniñ ẓarfında ~~tecrübe~~ ve müşāhade olundığına göre ekṣerīsi ~~ḥafīfāne~~ müstaḳīmāne ḥareketde ~~bulunmuşlar ve bulunmaḳda olduḳları~~ bulunmaḳdadırlar

Ez-an Cümle

Enderūn-i Hümāyūnda Kilār Oṭasında ẕāt-ı ḥażret-i pādişāhī içün aʿlā ṭatlı ve turşı pişiren meşhur ṭatlıcı ve turşıcı Mesʿud Aġanıñ küçük birāderi Onbaşı Ḥacı Eşref Efendiniñ Enderūn-i Hümāyūna üc yaşında iken bi'l-münāsebe ḳayd ve duḫūli biñ ikiyüz otuz beş ~~beşdir~~ muʾaḫḫaran yataḳ serdigi ḳırḳ ve Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳli ḳırḳ yedi ~~dir Necib Paşa ile birinci Enderūn-i Hümāyūndan Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳliden on kişiniñ meyānındadır~~ onbaşı naṣbı elli iki teḳāʿüdlügi elli sekizdir āndanṣoñra ḫazīne-i celīle-i māliyede veznedarlıḳ baʿde ġarb-ı Ṭrablusunda meşiyyede ve Binġāzīde ve Giridde Ḥanyada ve İstanbulda Kirec Ḳapusunda rusūmāt meʾmūriyetlerinde muʾaḫḫaran varaḳa-i ṣaḥīḥa ser-veznedarlığı ve Mekke-i Mükerremede üc sene ḳadar ṣandıḳ eminligi ~~Mekke-i Mükerremede veznedara emīn-i ṣanduḳ taʿbir iderler imiş~~ ve muʾaḫḫaran filiġran ve ʿādī ḳaʾime kaġıdınıñ ser-veznedarlığı taʿyīn ~~ḥāṣıl ı kelām ve muʾaḫḫaran~~ ṭoḳsan ṭoḳuz sene ḳadar ḳırḳ sene böyle ḫidmāt-ı Devlet-i ʿAliyyede ~~ʿafīfāne~~ müsteḳīmāne istiḫdām olunub ~~aṣlā~~ lekedār olmamış ~~ve el-ān oralarıñ ruʾesāları efendi mūmā ileyhi bıraḳmayub istiḫdām olunmasını arzu iderler ise de vaḳt-i hidm ve pīri ve şeyḫu minnet-i teḳarrub itmekde olunmuş oldığından kendüsünüñ ricā ve istidʿāsına mebnī teḳāʿüdlügi icrā buyurulmuşdur icrādır aḫlaḳ ı ḥamīdeye mālik göñülsüz kibirsiz~~ ṭatlı dilli güler yüzli ṣaf ṣadr ile ṣaf naʿl

ʿindinde müsāvi kerem ve serd rüzgarı görmüş ~~Mücerreb zamān bir ẕāt-ı ʿālīḳadirdir güzel sesi var~~ sesi güzel eẕān ~~şerif~~ oḳur iḳāmet ider şarḳı ~~söyler eski aġalardandır sevilür bir ẕātdır ve eski aġalardandır~~ sevilür gönülsüz kibirsiz bir ẕātdır

Ḥacı Eşref Sırrı Efendi Mūsiḳa-i Hümāyūn mīr-livāsı ʿOsman Paşa merḥūmuñ ḳaynıdır Mūsiḳa-i Hümāyūnda çavuş bulunub dörtyüz ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile teḳāʿüd ve bāb-ı ʿālīde pederi Sırrı Efendi merḥūmuñ maḫlaşını alub el-ān orada ~~żābiṭān-ı aḳlām cümlesindendir eski aġalardandır~~ Dīvān-ı Hümāyūn Ḳaleminde Baş Defterdilik meʾmūriyet-i mühimmesiyle müstaḫdemdir ~~mesnedini iḥrāẕ iderek żābiṭā-yı aḳlām cümlesinden maʿdūddur eski aġalardandır Enderūn-i Hümāyūnda mūsiḳanıñ küşādında bā-irāde-i seniyye Mūsiḳa ṭarafında idḫāl olunan aġalardandır ḫidmeti~~

Mā-beynci ʿĀrif Aġa-zāde Onbaşı Meḥmed Beg māliye Ḫazīne-i celīlesinde veznedarlıḳ ḫidmetiyle meʾmūrdur Mūsiḳa-i Hümāyūndan müteḳāʿid eski aġalardandır

Onbaşı Terpuşcı Meḥmed Efendi ṭaşralarda rusūmāt ve müdīriyetliklerde istiḫdām olunmaḳdadır Mūsiḳa-i Hümāyūndan ikiyüz elli ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ~~ile~~ ile müteḳāʿiddir duḫūli biñ ikiyüz elli yedi onbaşılıġı altmış beş teḳāʿüdlügi altmış yedi

Mülazım Ḥacı Ḥamdi Efendi duḫūli 66 onbaşılıġı 71 başçavuş ve ḳapu çuḳadarlıġı 77 mülāzımlıġı 84 eṣvab eminligi 93 teḳāʿüdlügi Temmuz 94 māliye-i Ḫazīne-i celīlesi ṭarafından iʿşār meʾmūriyetiyle müstaḫdemdir Aydın sancāġında iʿşār keyfiyetinden dolayı devlete ḫayli menāfiʿ bulmuşdur ~~göstermişdir~~

[61a]

119

Onbaşı Ḥacı ʿAli Efendi ṭaşralarda müdīrlik meʾmūriyetiyle müstaḫdemdir müteḳāʿiddir

~~Ṭaḳımçavuşı Ḫalil Beg duḫūli fī 7 Ṣafer onbaşılıġı Ẕi'l-ḥicce 74 ṭaḳımçavuşlıġı fī 14 Ẕi'l-ḳaʿde istiʿfāsı seksen ṭaşralarda telġraf ve rusūmāt meʾmūriyetlerinde müstaḫdemdir~~

Onbaşı Muṣṭafa Beg Bāb-ı Ser-ʿaskerī levāzım-ı ʿumūmiye ikinci şuʿbesinde muḳayyeddir istiʿfāsı seksen tārīḫindedir semt-i Üsküdarda eski vālide ṭarafındadır

~~ʿarżuḥalcilik şöhretiyle maʿrūf münşiʾī meşhūr ʿAli Beg-zāde ezkiyādan Rāʾiḳ Efendi bā-rütbe-i bā-lā-yı devāʾir-i ʿumūmiye müfettişi Mūsiḳa-i Hümāyūndan müsteʿfīdir~~

Onbaşı Nūri Beg Mā-beyn-i Hümāyūn feyyaż-ı meşḥūn kātib-i rābiʿi ve reji ḳomiseri ezkiyādandır Mūsiḳa-i Hümāyūndan müsteʿfīdir

İskender Beg-zāde Reşad Paşa Amasya mutaṣarrıfıdır duḫūli yetmiş bir ~~müsteʿfāsı yetmiş ṭ~~ onbaşılıġı yetmiş dört istiʿfāsı yetmiş ṭoḳuzdur ~~müsteʿfīdir~~ bu İskender Beg daḫī Mūsiḳa-i Hümāyūndan müteḳāʿiddir ~~Rıżā Paşanıñ birinci ser-ʿaskerliginden ʿazlinde~~ ser-ʿasker ve muʾaḫḫaran Pāris sefīri olan Süleyman Paşanıñ Ḫazīnedārı olub Süleyman Paşanıñ irtiḥālinden ṣoñra müteʿaddid maḥāllerde ḳāʾim-maḳāmlıḳlarda bulunmuşdur İskender Begiñ duḫūli 47 teḳāʿüdlügi altmış tārīḫidir

Yüzbaşı Ḥasib Beg duḫūli 1277 yüzbaşı naṣbı fī 13 Şaʿbān 1287 rütbe-i ḥāliyesiyle ʿAsākir-i Şāhāneye naḳli fī 1 Temmuz 1294 masḳaṭ-ı raʾsi Selānik şehriniñ içindendir oḳur yazar nāzik güzel bir begdir

Tersāne-i ʿĀmire ḳaleminde Rıżā Efendi ve birāderi Cemal Beg bu Cemal Beg Ġalaṭa Ẕaḫīre Gümrügi baş kātibidir Rıżā Efendiniñ duḫūli 72 sene onbaşılıġı 81 istiʿfāsı 85

ʿAbdu'r-Raḥmān Meḥmed Sulṭan Meḥmed duḫūli altmış iki ~~istiʿfāsı~~ vālidesiniñ ışrārıyla istiʿfāsı altmış altı senesindedir Mora muhācirlerindendir

Müʾeẕẕinān-ı şehriyārīden Ḥüsni Meḥmed Unḳapānī duḫūli altmış iki istiʿfāsı altmış ṭoḳuzdur

Selman Şemsü'd-din Ḳadırġa duḫūli yetmiş iki onbaşılıġı seksen bir teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dört Temmuzıdır berberlik ṣanʿatında kāmil ustadır

Ḥicābī Beg İstanbulda Ṣarıgüzel ṭarafındandır ~~Ṣarıgüzelli~~ duḫūli yetmiş bir istiʿfāsı yetmiş dörtdür ~~senesindedir~~

[61b]

120

Ḥüsni Beg Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne muḥāsebecisi müsteʿfīdir

~~Onbaşı Rāʾif Efendi Ġalaṭada Fransızlarıñ gümrügünde estimatör yaʿni muḫammin-i eşyā müteḳāʿiddir~~

~~Dülbendciler ketḫüdāsı Rıżā Efendi ki ḫʿānende Muṣṭafa Efendiniñ birāderidir müteḳāʿiddir~~

Ḥacı Ġālib Beg duḫūli Ẕi'l-kaʿde 70 onbaşılığı Şaʿbān 74 teḳāʿüdlügi seksen bir ~~Medīne-i Münevverede mücāvir ḳalmaḳ içün dört yüz ġuruş maʿaş ile Şevvāl 81 tārīḫinde teḳāʿüdlügi icrā buyurulmışdır ve ḫayli mücāveretdenṣoñra baʿżı esbāba ve aʿẕāra mebnī İstanbula ʿavdet idüb~~ Ḫazīne-i Māliyede duyūn-ı ʿumūmiye veznedārbaşılığında müstaḫdemdir ~~Ḳaḍıköyünde belediye reʾīsidir~~

Maʿṣūḳ Beg duḫūli Cumāde'l-āḫir 72 ~~yetmiş dört Ramażanıñ yigirmi yedinci güni~~ pederi Emin Begiñ iltimāsına mebnī istiʿfası 74 Ramażanındadır ~~ḳabul olunmuşdur~~ [illegible] ~~merkezi Ḳanlıcada bulunan sekizinci dāʾire-i belediyeniñ reʾīsidir müdīridir~~ Ḳażıḳöyünde belediye reʾīsidir

Ḥalim Efendi duḫūli Muḥarrem 68 ṭaḳımçavuşlığı 75 sene teḳāʿüdlügi seksen ikidir işbu sene-i meẕkūrede ~~Kānūn-i Ṣānīsiniñ onbeşinci güni teḳāʿüdlügi icrā olmuşdur ṭoḳsan ikide Ṣubaṭınıñ āmnñcı güni~~ rusūmāt-ı emānet-i celīlesinde iskele başkitābetine taʿyīn seksen altıda balıḳ-ḫāne neẕāretinde meʾmūrdur ṭoḳsanda ḳanṭar idāresi baş kitābetine ṭoḳsan dörtde şehr-i emānetinde taḥṣīlāt müdīrligi muʿavinligine ṭoḳsan yedide yine ḳanṭar idāresi pul veznedarlığına taʿyīn olunmuşdur

Mülāzım ʿİzzet Efendi duḫūli biñ ikiyüz yetmiş dört mülāzımlıgı ṭoḳsan üc teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dört Temmuzundadır ~~icrā olunmuşdur~~ ṭoḳsan beşde māliye Ḫazīne-i celīlesi veznesine taʿyīn ṭoḳsan altıda ~~Teşrīn-i Evvelinde~~ şehr-i emāneti mülḥaḳāt-ı ser-veznedarlığına taʿyīn ṭoḳsan sekizde [illegible] rütbe-i ṣāliṣe tevcīh ~~olmuşdur~~ olunmuşdur

Ḫüsrev Aġa-zāde Cemal Beg şehr-i emāneti ṭarafından Fātiḥ civārında at bazarında mirī meʾmūriyetindedir

Ḫademe imāmī-zāde Mülāzım ʿAli Efendi teḳāʿüdlügi Temmuz 94 Üsküdar Çarşusunda tuḥafcı dükkānı küşādıyla ticāretle meʾlufdur ~~müteḳāʿiddir Temmuz 94~~

Çavuş Bahāu'd-din Beg ~~İstanbul bedestānında ticāretle meʾlufdur~~ duḫūli 72 sene teḳāʿüdlügi Temmuz 94 İstanbul bedestānında ticāretle meʾlufdur

Muṣṭafa Kāmil Cihangir duḫūli 64 teḳāʿüdlügi Muḥarrem 67

Yediḳuleniñ ḫāricinde vāḳiʿ Zeytünburnundaki Bez Fabriḳa-i Hümāyūnunda direktöridir ~~yaʿni ustabaşıdır olan Muṣṭafa Kāmil Cihangir yaʿni Muṣṭafa Efendi duḫūli 64 teḳāʿüdlügi~~

~~fī 1 Muḥarrem 67~~ Fabriḳa-i meẕkūreniñ müdīr-i esbaḳı merḥūm Ḫurşid Aġanıñ yetişdirdigi ehil ve erbābdan olub māşā'allāh fabriḳa-i meẕkūreniñ deḳāyiḳ ve sıra yerine vāḳıf ve miḥver-i lāyıḳında girdiş ve nedvīrini ʿārif birinci ustasıdır ~~sı ve fabriḳanıñ rükni gibidir~~

Ġalaṭa Gümrügi ḳanṭāriye estamatörlerinden ve rütbe-i rābiʿa aṣḥābından Meḥmed Tevfiḳ Efendi duḫūli 1264 istiʿfāsı 1269 Ġalaṭa Gümrügi

[62a]

121

Yüzbaşı Saʿid Beg duḫūli 65 yüzbaşılıġı ~~Ẕi'l ḥicce~~ 86 teḳāʿüdlügi fī 1 Temmuz 94 ~~şimdi~~ merkezi Boġaziçinde Yeñiköyde ~~olan~~ beşinci dāʾire-i belediyeniñ vergi muʿavinidir

Şehr-i emānet-i behiyesi meclisi aʿżā-yı mütemeyyizātından ~~Müşīr~~ ʿOṣman Paşa duḫūli ~~fī 20 Şaʿbān~~ 65 ḳurenā-yı şehriyārīden oldıġı ~~fī Cumāde'l-ʿūlā~~ 71 ser-ḳurenālıḳ şerefiyle müşerref buyuruldıġı ~~fī 15 Cumāde'l-ʿūlā~~ 73

Şāʿirlerden ve ʿāşıḳlardan mülḥaḳan Şeyḫ ʿAzīz Efendi ve duḫūli 67 mülāzımlıġı ~~Ẕi'l ḥicce~~ 86 teḳāʿüdlügi fī 1 Temmuz 94 Üsküdarda ṭarīḳ-i Bayrāmiyeden Emekyemez Tekyesi post-nişīnidir muḳābelesi dūşenbe günidir birāderinden münteḳildir

Yüzbaşı Bebekli Emin Efendi duḫūli 63 teḳāʿüdlügi fī 1 Temmuz 94 Büyük Aṭada vergü taḥṣīlātı meʾmūriyetindedir

Mülāzım Ferruḫ Efendi-zāde Kāẓım Beg duḫūli 80 iḫrācı ~~15 Kanun-i Ṣānī~~ 82

Mā-beyn-i Hümāyūn birinci Kapucu Ḳuddārı Edhem Efendi duḫūli 57 onbaşılıġı 65 Mā-beyn-i Hümāyūna naḳli ~~ḳaydı~~ 71

Mā-beyn-i Hümāyūnuñ birinci telḫīṣci sābıḳ Ḥüsnü Beg duḫūli 57 onbaşılıġı 67 Mā-beyn-i Hümāyūna naḳli ~~ḳaydı~~ 71 irtiḥāli 98

Mā-beyn-i Hümāyūnuñ ḥālā birinci telḫīṣcisi Ḥüsni Beg duḫūli 62

~~İkinci eṣvābı ḥażret-i şehinşāhı Edib Efendi~~

Telḫīṣ tefʿīl vezninde mücmel kelāmı şerḥ ve beyān eylemek ve bir nesneyi ḫülāṣa eylemek ve bir nesneniñ ḫülāṣasını almaḳ maʿnālarınadır mine'l-ḳāmūs

Eyūbī yüzbaşı ʿOṣman Aġa duḫūli 57 teḳāʿüdlügi 94

Mülāzım Cānib Aġa duḫūli 72 teḳāʿüdlügi fī 1 Temmuz 94 irtiḥāli 99 raḥmetulāhi ʿaleyh

ʿOs̱man Ferid Beşikṭaş duḫuli 71 istaʿfāsı 74 bu ʿOs̱man Beg esbaḳ Ḳonya vālisi Żiyā Paşa merḥūmuñ birāderidir ~~ve el-ān Mekkede cāvirdir~~

Kāʾim-maḳām Ḳadri Beg duḫūli 72 rütbe-i ḥāliyesiyle Baġdad Ordū-yı Hümāyūnuna naḳl itmişdir fī 1 Temmuz 94 muʾaḫḫaran orada mīr-alay naṣb olmuşdur

Çavuş Kemālü'd-din Beg Yemende Jandarma yüzbaşısıdır

Fāʾiḳ Beg Yıldız Sarāy-ı Hümāyūnunda telġraf meʾmūrıdır bu Fāʾiḳ Beg ḳurenālıḳ içün Mekteb-i Ḥarbiye-i şāhāneden Mūsiḳa-i Hümāyūna menḳuldür

Üsküdarda ṭoḳuzuncı dāʾire-i belediyesiniñ ketebe-i mütemeyyizānından Ḥāfiẓ ʿĀṣım Efendi

~~telḫīṣ-i evvel merḥūm Ḥasan Beg-zāde~~

Telḫīṣ-i evvel sābıḳ merḥūm Ḥasan Beg-zāde telḫīṣ-i s̱ānī Besim Beg

Nebil Aḥmed Sulṭan Meḥmed duḫūli biñ ikiyüz yetmiş iki onbaşılıġı yetmiş dört ṭaḳım çavuşluġı seksen istiʿfāsı seksen dört oḳur yazar nāzik bir beg idi mekteb-i ʿirfāniyeden naḳl iden dört efendilerdendir ki bunlardır Kāmil Beg Ḥüsāmü'd-din Beg Ṣadri Beg Nebil Begdir

Esbaḳ ser-ḳurenā-yı Ḥażreti Şehriyārī Yāver Beg

Ṣāliḥ Meḥmed Ḫᵛāce Paşa ~~yaʿni Ṣāliḥ Efendi~~ duḫūli 261 istiʿfāsı 267 limanda ḳapudanlıḳ meʾmūriyetinde bulunub 301 de oradan teḳāʿüd oldıġı mūmā ileyh Ṣaliḥ Efendi gözlerine gözlük ṭaḳar

[62b]

122

Beglerbegli Yüzbaşı Aḥmed Efendi duḫūlī 1256 sene yüzbaşı naṣbı 1286 ~~Mart fī 15~~ biñ ikiyüz ṭoḳsan dört senesiniñ Temmuzunda Edirne Ordū-yı Hümāyūnunda ṭoḳuzuncı alayıñ mūsiḳa muʿallimi ḳolaġalığına naḳl-i meʾmūriyet itmişdir

Onbaşı Zühdi Beg mūsiḳī üstadlarından ve Fındıḳlılı meşhur müʾez̲z̲inān-ı ḥażret-i şehriyārīden ʿAbdi Efendi-zādedir duḫūli ~~fī 15 Cumāde'l-āḫire~~ 1267 onbaşı naṣbı ~~fī Ṣafer~~ 1274 bi'l-istiʿfā iḫrācı ~~fī 21 Cumāde'l-āḫire~~ 1285 ~~el-ān~~ Ṭobḫāne-i ʿĀmire Fabriḳa-i Hümāyūnları Baş Kitābetine meʾmūrdur

Yüzbaşı ʿAli Efendi duḫūli 1256 yüzbaşı naṣbı 288 teḳāʿüdlügi 1294 Temmuzundadır Çatalca ḳażāsında kendüsünüñ çiftliginde zirāʿat ve ḥarāṣet ile meşġuldür ne güzel meşġūliyetdir mevlāy-ı müteʿāl feyż ve bereket iḥsān buyursun āmīn

uṭlubū er-rızḳu min ḫabāya'l-arż ḥadīṣ-i şerīfiyle ʿamel itmekdendir yaʿni siz rızḳıñızı ṭopraġıñ altında arayıñ buyurmuşdur

Biñbaşı Saʿid Beg Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūmuñ serveri ve esbaḳ ṣıra emīni mīr-livā merḥūm el-ḥac Maḥmud Paşa-zādedir ṭoḳsan dört Temmuzunda rütbe-i ḥāliyesiyle ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl olunub el-ān İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnı dāḫilinde Gül-ḫānede ʿAsākir-i Şāhāne nān-ı ʿazīz furunlarınıñ müdīridir ẕāten Mekteb-i Ḥarbiye-i şāhāneden Mūsiḳa-i Hümāyūna menḳuldür muʾaḫḫaran ḳāʾim-maḳām naṣb olmuşdur

Mīr-alay ʿİzzet Beg ~~merḥūmuñ~~ duḫūli biñ ikiyüz elli yedi ser-çavuş naṣbı yetmiş dört mülāzım naṣbı yetmiş yedi ḳolaġası naṣbı yetmiş ṭoḳuz biñbaşı naṣbı seksen iki ~~Aġus~~ ḳāʾim-maḳām naṣbı seksen iki ~~Kānūn-i Evvel~~ mīr-alay naṣbı seksen altı teḳāʿüdlügi Temmuz 94 ~~irtiḥāli ṭoḳsan dört Eylülünde Yaḥya Efendi ḥażretleriniñ maḳberesinde medfūndur merḥūm~~ eyü ḫuylu ṣūret-i eḫissāda esḫiyādan her sene zekātını virir ḥattā şu benim zekātımdır siziñ maḥāllede fuḳarā ḳadınlara vālide ḫanım virsün deyü senede beş altı Mecidiye muḥarrir faḳīre virir gönderir idi senede yedi sekiz çuval pirinc ~~senede~~ fuḳarāya ṭaġıdır baʿżı cevāmiʿ-i şerīfede mevlūd-i şerīf-i Nebevī ḳıraʾat itdirir maʿa-şeker ve şerbet ve oldıḳca ḥaḳḳāniyeti iltizām ider faḳīrden ṣarf naḥv ve Gülistāna ḳadar Fārisī görüb lüġat ezberleyüb yazı yazmışdır ṣalāḥ ḥāli var idi ~~raḥmetullāhi ʿaleyh raḥmeten vāsiʿan teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dört Temmuz birinde olub irtiḥāli iki māh ṣoñradır Yaḥyā Efendi ḥażretleriniñ civārında medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh Yaḥyā Efendi ḥażretleriniñ maḳberesinde medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh~~ irtiḥāli teḳāʿüdlügünden iki māh ṣoñradır Yaḥyā Efendi ḥażretleriniñ maḳberesinde medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh

~~Ticāret-ḫāne başkātibi rütbe-i evveli aṣḥāb-ı kirāmından Şefīḳ Beg Efendi~~

Ġalaṭada Kirec Ḳapusı Gümrügünde estematör yaʿni muḥammin-i eşyā Onbaşı Rāʾuf Efendi müteḳāʿiddir

maʿa-maʿāden ve orman ticāret neẕāret-i celīlesi dāḫilinde ticāret müdīriyet-i ʿumūmiyesi başkātibi rütbe-i evveli ṣınıf-ı ṯānī aṣḥābından Şevḳi Efendi müsteʿfīdir

Biñbaşı Ferhad Beg duḫūli Şevvāl 66 ṭaḳımçavuşluġı Cumāde'l-āḫire 73 şıraçavuşluġı Cumāde'l-ūlā 75 yüzbaşılıġı 80 ḳolaġalıġı 81 biñbaşılıġı 85 ḳāʾim-maḳāmlıġı 87 Ḥazīran tekāʿüdlügi Aġustos 87 muʾaḫḫaran biñbaşılıḳ ile defʿa-i ṯāniye duḫūli 90

İrtiḥāli Cumāde'l-ūlā 1303 ve fī 11 Şubaṭ yevm-i Ṣalı Beşikṭaşda Maçḳa nām-ı semtiñ maḳberesinde medfūndur ḥużūr-i şāhānede icrā olunan mūsiḳī faṣlına dāḫil müʾeẕẕinān-ı şāhāneden olub üstād ḫᵛānende idi ḥattā puhu şarḳısını faḳīr ibtidā āndañ işitmiş idim ~~ẕāten~~ kendüsi İstanbulda şehr-i emīni ṭarafından Şeyḫ Muḥyī Efendiniñ ġulāmı olub sesi güzel oldıġından dergāhda Eẕān-ı Muḥammediye oḳur ve ẕākirlik ider derviş-nihād aḫlāḳ-ı ḥamīde ile muttaṣıf ~~imiş aḫlāḳ-ı ḥamīde ṣāḥibi ḥalīm selīm saḫī aġzından loḳmasını alsañ sesini çıḳarmaz tam derviş aḫlāḳında idi eline çoḳ paralar geçdi ama ʿiyāle ve ʿiyāliniñ taʿalluḳātına hepsini~~ ṣarf itdi ~~parayı ṭutmadı ve dünyāya iʿtibār itmezdi bir ḫāne bile temlīk itmeyüb~~ bu dünyāda vaḳtini müsteʾciren geçirdi ~~raḥmetullāhi ʿaleyh~~ kün fi'd-dünyā keʾenneke ġarībün ev ʿābirün sebīlün ve ʿadde nefseke min ṣaḥābi'l-ḳabūr ḥadīṯ-i şerīfiyle ʿāmil idi ~~raḥmetullāhi ʿaleyh müsāʿade-i ḥażret-i Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫāni ile vefātından bir sene muḳaddem lıḥyesini daḫī irsāl idüb süd gibi beyaż ṣaḳalıyla ʿālem-i vaḥdete yürüdi~~ merḥūm ẕāten Rūmīyyü'l-aṣl olub mā min mevlūdin ḥadīṯ-i şerīfe maẕhar-ı ezelī ʿālem-i ervāḥ müʾminlerinden oldıġı bī-iştibāhdır raḥmetullāhi ʿaleyh ~~raḥmeten vāsiʿaten~~

[63a]

123

Merḥūm mülāzım ʿAbdi Begiñ Enderūn-i Hümāyūna duḫūli fī 1262 ve Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳli Muḥarrem 67 ve mülāzımlıġı Ẕi'l-ḥicce 1280 ve irtiḥāli Cumāde'l-ūlā 28 1303 ve fī 20 Şubaṭ 1301 Ḥafīẓullāhü teʿālā sīnesini ve ḳārnını ustura ile çāk iderek kendi kendini itlāf itdigi mesmuʿdur rivāyete göre yigirmi iki yıl mülazımlık idüb yüzbaşı olamadım deyü meraḳ getürüb esefinden itmişdir dirler ~~yüzbaşı olamadı ise de mülāzım olmuş ya āña şükridüb göñlüni ḫoş ṭutmaḳ lāzım gelürdi Gülistanda bir ḥikāye vardır ḥasbe'l-ḳader o vaḳit dünyānıñ bir ṭarafında~~ zamānıyla bir seyyaḥ faḳir derviş varimiş ḥasbe'l-ḳader o vaḳit dünyānıñ bir ṭarafında bir memleketde pādişāh olmuş baʿde baʿde bir seyyaḥ derviş rast gelmiş ki evāʾilinde berāber faḳīrāne seyaḥat iderlerimiş şimdi bu faḳir

seyyaḥ arḳadaşını böyle muʿazzez muḥterem görünce tebrīk ve tehenniye itmiş civārında pādişāh olan arḳadaşı tehenniye yeri degildir taʿziye yeridir yaʿni Allāh ecirler ṣabırlar virsün diyecek yerdir zīrā evveli bir etmek ġamını ṭutardım ānı bulunca göñlüm ḫoş olurdı şimdi dünyānıñ ġamını ṭutuyorum göñlüm ḫoş degil pek perīşāndır dimiş ~~yavan~~ yavan aşım ~~ġavġasız başım ve yine büyük başıñ büyük aġrısı olur dirler bu sözler göñlüni ḫoş ṭutmaḳ içündür Ḫᵛāce Efendimiz dünyāca kendinden aşaġıya āḫiretce kendinden yuḳaruya baḳmalı da göñlüni ḫoş ṭutmalı buyururlar idi~~

Merḥūm müʾezzinān-ı şāhāneden olub ḥużūr-ı hümāyūnda eyyām-ı maḫṣūṣasında icrā olunan mūsiḳī faṣlına dāḫil idi ḫuṣūṣiyle dāʾireyi pek aʿlā çalar biraz keman daḫī çalar idi ḥażret-i Allāh ḥabīb-i ekremi ḥürmetine cümle ümmet-i Muḥammedle berāber cümlemizi de muvaffaḳ biʾl-ḫayr buyurub taḳṣīrātımızı ʿafv buyursun āmīn ~~eyleyüb her naṣılsa merḥūmuñ daḫī taḳṣīrātını ʿafvidüb raḥmetiyle muʿāmele buyursun āmīn~~

Merḥūmuñ pederi Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫān devrinde Sarāy-ı Hümāyūn aġalıġından muḫrec Nūri Beg idü ki

Mūsiḳa-i Hümāyūn imam-ı sābıḳ merḥūm Ḫalil Efendi-zāde yüzbaşı Ḥacı Selven Efendi duḫūli altmış iki yüzbaşı naṣbı seksen sekiz Eylül teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dört Temmuzdur

Mülāzım Ḫurşid Efendi Sulṭan Maḥmud Ḫān ve Sulṭan ʿAbdüʾl-Mecīd Ḫān ḥażerātınıñ ḥużūr-ı şāhānelerinde müṣāḥibleri ve Ḳudārī Aḥmed Paşanıñ sevgilisi olub muʾaḫḫaran Medīne-i Münevvereniñ taʿmirāt müdīri naṣb buyurılub oraya ʿazīmet ile ~~orada bir ḫāne kendüsine güzel bir ḫāne yapdırub orada irtiḥāl i beḳā itmişdir~~ īfā-yı meʾmūriyet iderek orada irtiḥal-i dār-ı beḳā itmişdir Necib Paşanıñ eniştesi idi ʿiyāli daḫī orada irtiḥāl itdi raḥmetullāhi ʿaleyh

Eyüb Efendi Emniʿe Gümrügünde meʾmūridir

Biñbaşı Kemānī Raʾfet Aġa

Mülāzım Kemānī Hüdāyi Beg

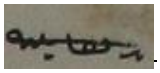
[63b][83]

124

[64a]

125

Mīr-livā İbrāhim Paşanıñ Aḳrabāsından ʿĀrif Begiñ Terceme-i Ḥāli

 rütbe-i ṣāniye mütemāyizi aṣḥābından ʿĀrif Beg Mūsiḳa-i Hümāyūn-i mülūkānede ḥüsn-i terbiye görüb baʿde yigirmi senedenberū bulundıġı ḫidmāt-ı mülkiyede ibrāz-ı ~~āṣār~~ ṣadāḳatle ~~kesb-i memdūḥiyet itmiş~~ erbāb-ı mesāʿīden olub ez-ān cümle muḥārebe-i aḫīre eṣnāsında Diyardon ḳāʾim-maḳāmlıġında bulundıġı ṣırada ʿasākir muʿāvene taḥrīri ve kilitli iʿāne-i ʿayniye ve naḳdiye cemʿi gibi ḫidmāt-ı memdūḥası ve Ṭrablusġarb ve Binġāzī vilāyetleriniñ baʿżı müteʿaddid ḳāʾim-maḳāmlıḳlarıyla aḫīran Yanya vilāyeti taḥṣīlāt ḳomisyonı riyāsetini idāre itdigi müddetle müsāʿiye-i meşkūresi ~~ve hele~~ ve vilāyet maṭbaʿasınıñ emr-i işlāḥında himmet-i maḫṣūṣası görülmüş kārgüẕār ve tecrübekār ẕevātdan bulunmaġla maẓhar-ı talṭīf-i ʿālī buyuruldıġı Tercümān-ı Ḥaḳīḳat ġazetesiniñ bin ṭoḳuz yüz otuz beş numerulı nüsḫasında görülmüşdür

Biñikiyüz elli ṭoḳuz Ẕi'l-ḥiccesinde Mūsiḳa-i Hümāyūn jurnalinde mevcūd bulunan żābiṭān ve neferāt

Neferan

Binbaşı	1	Ḫalil Efendi
Ḳolaġası	1	Edib Efendi
Kātib	1	İskender Fāʾiḳ Efendi
Emin-i Eṣvab	1	Eyūbī ʿOṣman Efendi
Yüzbaşıyān	2	Ḥasan Efendi ve ʿOṣman Efendi
Mülāzımāt	5	
Ser-çavuş	1	
Çavuşān	8	
Emin-i bölük	1	
Onbaşıyān	20	
Neferāt	47	
	88	

[83] Bu sayfa orjinal metinde boş bırakılmıştır.

[64b]

126

Biñ İkiyüz Altmış Üc Senesi Kānūn-İ Evveline Maḥsūben Mūsiḳa-i Hümāyūnda Mevcud Bulunan Żābiṭān ve Meʾmūrān-ı Sāʾire

Ḳāʾim-maḳām Ḫalil Beg	Binbaşı Edib Efendi	Binbaşı Necib Beg	Ḳolaġası Ḥasan Efendi	Ḳolaġası ʿOs̱man Efendi	Yüzbaşı Boġçaaṭalı Ḥüseyin Aġa	Yüzbaşı Eyūbī ʿOs̱man Efendi	
Yüzbaşı İskender Fāʾiḳ Efendi	Es̱vab Emīni Baba Meḥmed Aġa	Kātib Ḫʷāce Emin Efendi	Mülāzım-ı Evvel Ḥaydar Aġa	Mülāzım-ı S̱ānī Çakır Aġa	Mülāzım-ı S̱āliṣ ʿĀṭıf Beg	Mülāzım-ı Rābiʿ Yāver Aġa curacı	Mülāzım-ı Ḫāmis Gürci Reşid Aġa
Mülāzım-ı Sādis Baba Ḥüseyin Aġa	Ḫasta-ḫāne müdīri Reşid Efendi						

Meʾmūrān

Vekīlimizc Süleyman Efendi	İmam Ḫalil Efendi	Yazı Ḫʷācesi S̱efīḳ Beg	Ṭabib Bolasiyuz	Eczācı Panayut

[65a][84]

127

[65b]

128

~~Ḫademe i Ḫaṣṣa i Rikāb ı Ṣāhāne ile biñ ikiyüz elli dört tārīḫindenberū yuḳaruda beyān olundıġı üzere nāẓırımız yoḳlamamız maṭbaḫımız birleşdikinden her neḳadar dāʾiremiz ve ḳoġuşlarımız ayrı ise de silk-i meẕkūruñdaḫī biñ ikiyüz ḳırḳ dört tārīḫinde oranıñdaḫī keyfiyet i teşkīlinden~~ ve bidāyet-i teşkīlindenberū ~~gelen birinci żābiṭanıñ esāmīleri ve duḫūl ve naṣbları ve el-ān birinci żābiṭları bulunan Mīr-livā Ḥacı Meḥmed Paşanıñ terceme i ḥāli ẕikr ve beyān ḳılındı silk i meẕkūr biñ ikiyüz ḳırḳ dört tārīḫinde teʾsīs ve küşād olunmuşdur~~

Biñ ikiyüz elli dört tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Ṣāhāne ile yuḳaruda beyān olundıġı üzere neẕāreti idāresi yoḳlaması maṭbaḫı birleşdikden her neḳadar dāʾiresi ve ḳoġuşları ayrı ise de silk-i meẕkūruñdaḫī tārīḫ-i teşkīli olan biñ ikiyüz

[84] Bu sayfa orjinal metinde boş bırakılmıştır.

ḳırḳ dört tārīḫindenberū gelen birinci żābiṭānınıñ esāmīleri ve duḫūli ve naṣbları ~~ẕikr ve beyāñ ḳılındı~~

~~kendi silkleriniñ virdikleri~~ silk-i meẕkūruñ virdigi lāyiḥa mūcibince ẕikr ve beyān olunur

Mine'l-ḳadim ~~biñ ikiyüz ḳırḳ bir tārīḫine gelince~~ cumʿa selamlıġı ve ʿīdeyn ve sāʾir alay-ı vālālarda Rikāb-ı Hümāyūn ~~şevket-maḳrūn~~ ḫidmet-i müstevcebü'l-mefḫaretinde Ṣolaḳ ve Peyk ve Ḫaṣeki namlarıyla yād-āver olan ocaḳlarıñ bezirgānı müstaḫdem olub biñ ikiyüz ḳırḳ dördünde ~~tārīḫ i meẕkūrda~~ o ocaḳlarıñ laġvıyla yerlerine ḫidmāt-ı celīle-i meẕkūrede istiḫdām buyurulmaḳ üzere Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūm Rāmi Çiftligi Ḳışlaġ-ı Hümāyūnunda iken Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Hümāyūn nāmıyla bir silk-i cedīd teşkīl ve ʿAsākir-i Şāhāne ḳolaġalarından Bekir Beg rütbe-i ḥāliyesiyle silk-i meẕkūr birinci żābiṭligine naḳil ve taʿyīn buyurulmuşdur

Ḳırḳ sekiz tārīḫinde Bekir Beg biñbaşı rütbesiyle ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl idüb silk-i ʿaskerīde mīr-alaylıḳ rütbesini ḥāʾiz ve ümerā-yı ʿaskeriye teşrīfatcılıġını ve livā rütbesini iḥrāz iderek Ṭrablusġarb muḥārebesinde ḥafaẓanallāhu teʿālā mine'l-mehālik çatlamış oldıġı ḥālde irtiḥāl itdigi silk-i meẕkūrdan ~~menḳuldur~~ aldıġımız lāyiḥada meẕkūr ve muḥarrerdir ~~dir~~

Bekir Paşanıñ yerine silk-i meẕkūr yüzbaşılarından Ḥüseyin Begiñ ḳolaġalıḳ rütbesiyle taʿyīn buyurılub elli üc tārīḫinde biñbaşı rütbesiyle ʿAsākir-i Şāhāneye naḳil ve ferīḳ rütbesini ḥāʾiẕ iken Fındıḳlıda yalısınıñ öñünden ḳayıġa biner iken ḥafaẓanallāhü teʿālā ḳażāʾen deñize düşüb maġrūḳan vefāt itdigi yine ~~menḳuldür silk-i meẕkūrdan~~ lāyiḥa-i meẕkūrede muḥarrerdir

Ḥüseyin Paşanıñ yerine elli üc tārīḫinde silk-i meẕkūr yüzbaşılarından Emin Begiñ ʿuhdesine silk-i meẕkūr ḳolaġalıḳ rütbesi tevcīhiyle birinci żābiṭ taʿyin buyurılub elli altı tārīḫinde alay emīni rütbesiyle ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl idüb ferīḳ rütbesini ḥāʾiẕ iken Ḥicaz-ı maġfiret-ṭırāz cenāb-ı ʿālīsinde ḥafeẓanallāhü teʿālā ḳażāʾen ḥayvandan düşüb ayaġı üzengide ḳalaraḳ ḥayvanıñ sürüklemesiyle vefāt itdigi ~~menḳuldür keẕālik silk-i meẕkūrdan~~ keẕālik lāyiḥa-i meẕkūrede mündericdir ~~muḥarrerdir~~

Emin Paşanıñ yerine silk-i meẕkūr yüzbaşılarından ʿAli Aġa ḳolaġalıḳ rütbesiyle taʿyīn buyurılub ve ser-ḫademe nāmı virilüb altmış tārīḫinde şuʿurına ḥafezanallāhu teʿālā ḫalel

gelerek tımar-ḫāneye gönderilüb orada vefāt itdigi ~~menḳuldür keẕālik silk-i meẕkūrdan~~ keẕālik lāyiḥa-i meẕkūrede muḥarrerdir

ʿAli Aġanıñ yerine silk-i meẕkūr yüzbaşılarından Ḥacı İbrāhim Begiñ ʿuhdesine ḳolaġalıḳ rütbesi tevcīhiyle birinci żābiṭ taʿyin ve silk-i meẕkūruñ mīr-alaylıḳ rütbesini ḥāʾiz̤ iken seksen Şaʿbānında ḥafeẓanallāhu teʿālā şuʿurına ~~ḥafezānallāhu teʿālā~~ ḫalel keldiginden ḫānesinde ḳanarya ḳafesiniñ ipiyle kendüsüni ṣalb itdigi ~~ẕālik silk-i meẕkūrdan~~ keẕālik lāyiḥa-i meẕkūrede muḥarrerdir

İbrāhim Begiñ yerine silk-i meẕkūr biñbaşılarından Ḥacı Meḥmed Beg seksen tārīḫinde rütbe-i ḥāliyesiyele birinci żābiṭ olub muʾaḫḫaran mīr-livā naṣb ve taʿyīni buyurulmuşdur

[66a]

129

Terceme-i Ḥāl

~~Ḫademe i ḫassa i Rikāb ı Şāhāne birinci żābiṭi mīr livā Ḥacı Meḥmed Paşanıñ Terceme i Ḥālidir~~

Mūmā ileyh Meḥmed Beg ḳırḳ iki Ṣaferinde Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūmuñ şeh-zādegān-ı necābetʿünvānından Niẓāmü'd-din Efendiniñ yüz neferden mürekkeb olan bölügüne ʿasker-i neferi ḳayd olunub ḳırḳ dörtde ~~tārīḫinde~~ ḫademe-i Rikāb-ı Şāhāneye düdükci neferi nāmıyla ḳayd ve çıraġ ve elli ikide ~~tārīḫinde~~ onbaşı elli dörtde ~~tārīḫinde~~ tebdīl ḫademeligi elli altıda ṣıraçavuşı altmış ikide mülāzım naṣb olunub eṣvab eminligi ve seryol ḫademeligi tevcīh ~~ve~~ altmış ücde ~~Ẕi'l ḳaʿdesinde~~ yüzbaşı olub ḳaṣr-ı Hümāyūnlarıñ taʿmir ve termīḥine meʾmūr ve altmış altıda Bursada Ḥarīr Fabriḳa-i Hümāyūnunı müceddeden inşā itdirüb fabriḳa-i meẕkūreye müdīr taʿyin ve vilāyet-i meẕkūrede ṭoġanlar ḳaryesinde el-yevm Avrupaya gönderilmekde olan ḳurom maʿdeni mūmā ileyhiñ keşfiyātıyla meydāna gelerek beşyüz biñ ḳiyye iḫrācıyla Gemlik İskelesine naḳl itdirdigi ve altı seneyi mütecāviz fabriḳa-i meẕkūreyi işletdirmesiyle min ġayri māmūl ḥāṣılāt meydāna getürdigi ve yetmiş ikide müdīriyet-i meẕkūreden infiṣāl ile der-ʿaliyyede maḥāl ve merkezine ʿavdet ve Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūmuñ ẕāt-ı şāhānelerine maḫṣūṣ terpuş iʿmāli ḫidmetine taʿyin ~~buyurulu~~ ve bu ḫidmet-i celīliden ve emekdarlıġından-nāşı yine ḫidmet-i meẕkūrede olmaḳ üzere ḳayd-ı ḥayāt şarṭıyla şehrī beşyüz ġuruş maʿaş iḥsān buyuruldıġı

ve yetmiş beşde ḳolaġası yetmiş sekizde biñbaşı seksen birde ḳāʾim-maḳām seksen ikide mīr-alay ṭoḳsan ücde mīr-livā naṣb ve taʿyin buyurulmuşdur

Ṭoḳsan ikide Bursada Fabriḳa-i Hümāyūn-i meẕkūreniñ taʿmīrātı ve Miḫalicde Çiftlikāt-ı Hümāyūnuñ icrā-yı teraḳḳisiyle dört senelik muḥāsebesiniñ ruʾyetine neẕārete meʾmūr buyuruldıġı ~~ruʾyetiçün ḥayāt-ı sāʾiresiniñ tesviyesiçün Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūmuñ irāde nāẕır naṣb ve taʿyin buyur olub~~ ṭoḳsan ücde infiṣāl ile yine silk-i meẕkūr birinci żābiṭligine ʿavdet itdigi

Elli ücde Sulṭan Maḥmud Ḫān altmış ikide Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān ḥażerātınıñ Rumiliye teşrīf-i hümāyūnlarında ser-yol ḫademelik ḫidmetiyle Rikāb-ı Şāhāne bulundıġı ve seksen ücde Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūmuñ Avrupadan ʿavdet-i hümāyūnunda Rikāb-ı Şāhānede bulunmaḳ üzere maʿiyyetinde bulunan yol ḫademeleriyle Varnaya ʿazīmet ve Rikāb-ı Şāhānede ʿavdet itdigi

~~Ṭoḳsan dörtde Rusyanıñ Ayastefanuz cānibine vurūdunda Iṣṭabl-ı ʿĀmireye lüzum-ı görünen ḥayvānātıñ mübāyaʿalarīçün meʾmūran maḥāl-i meẕkūre ʿazīmetiyle ʿaraba ve mekāre ḥayvānātıñ ehven ṣūretde iştirāsına muvaffaḳ oldıġı~~ ṭoḳsan dört Şaʿbānında ʿuhdesine ṣıra-i hümāyūn emānet-i celīlesi ~~tevcīh ve~~ iḥsānıyla Ḥicaz cānib-i ʿālīsine ʿazīmet ve īfā-yı ~~ḫidmetle~~ farīża-i ḥac-ı şerīf ve edā-yı ḫidmet-i celīle meymenet-i redīf ile ʿavdet itdigi

~~İkinci rütbeden Mecidī ve üçüncü rütbeden Nişān-ı ʿOṣmānīyi ḫāʾiẕ oldıġı~~

Altmış ṭoḳuzda Rusya muḥārebeleri eṣnāsında Baṭum ve Çorakṣu Ordū-yı Hümāyūnları müşīri Selīm Paşaya ṭaraf-ı şāhāneden evrāḳımı götürüb geldigi

~~Yuḳaruda beyān oldıġı üzere silkiniñ żābiṭānına iḥsān-ı şāhāne buyurılan niẓāmiye taʿyīnātını o vaḳit silkinden ilerüde bulunan üçer żābiṭ kendülerine taḫṣīṣ ve tevcīh itdirüb mā-dūnlarında bulunan iki yüzbaşı ile üç mülāzımı maḥrum idecek olurlar müşārun ileyh evān-ı Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūmuñ terpuşlarını diger ve rütbesi mülāzım bulunur terpuşları alur ser-ḳurenā bulunan Ḥamdi Bege götürür~~

~~Biñ ikiyüz altmış ikide silkini żābiṭānına niẓāmiye taʿyīnātı iḥsan buyurulacaġı eṣnāda o vaḳitde ilerüde bulunan üçer żābiṭ kendülerine taḫṣīṣi itdirmesi ḫuṣūṣı teşebbüṣ itmiş~~

~~olduḳlarından mūmā ileyh ʿumūm żābiṭāna mülāzıma ḳadar iḥsan buyurulması esbābına ḫidmet itdigi~~

[66b]

130

~~Taḳdīm ider efendim dir yüzbaşı ve mülāzım ḳullarıñız daḫī sāye-i şāhānede żābiṭdir ḳuluñuz da mülāzım taʿyīnāt ḫuṣūṣunda ānları tefrīḳ itmek şān ı salṭanat degildir efendim dir bunuñ üzerine Ḥamdi Beg ḫak-pāy-i şāhāneye ʿarż ider mülāzıma ḳadar iḥsān-ı şāhāne buyurulması içün irāde i seniyye şeref i sünūḥ buyurur~~

Devr-i Sulṭan Maḥmud Ḫānīde ve devr-i Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫānīniñ yalıñız evāʾilinde ~~evāʾil ve evāsıṭında~~ fesler ~~o vaḳit~~ büyük olub içine terpuş giyilür ve terpuş didikleri fesiñ biçiminde beyaż ʿabadan dikilür üstüne ince çuḳa ḳaplanur ve ince dikiş urulur iç ṭarafına ʿaba ile ısıtarak arasına pamuḳ döşenür fes ānıñ üzerine geçirilür ve terpuşuñ içine iç fesi ve takye giyilür şimdiki fesler o vaḳtiñ iç fesiñ ʿaynı belki o iç fesleri daha büyük idi o büyük fesleriñ resmi tārīḫ-i meẕkūrda güẕeştegānıñ seng-i mezarından nümāyān olur o vaḳit İstanbulda çarşu içinde maḥṣūṣ terpuşcı dükkanları ve ṣoḳaḳları var idi ~~o vaḳit~~ Ṭunus fesleri giyilür herbir dānesi yüz ġuruşa yüz yigirmi ġuruşa ṣatun alınur o zamanları çoḳ Tunus fesleri soruldı idi Fes-ḫāne ~~daha~~ o vaḳit Devlet-i ʿAliyyede inşā buyurulmamış ve daha Fransa ve Nemseden de ~~den de~~ fes gelmez idi

Müşārun ileyhiñ ~~naḳl ve~~ rivāyeti

Ġalaṭa Sarāyını biñ ikiyüz elli bir tārīḫinde laġv idüb baʿdehū Mekteb-i Ṭıbbiyeye tebdīl ve taḥvīl itdikden ve ʿilm-i ṭıbbıñ orada Fransızca ecnebī ~~lisānında Fransız~~ ḫˇāceleriniñ taʿlīm ve tedrīs itmesi meşrūṭ ḳılındıḳdan ve dersler ḫˇāceler tertīb ve tanẓīm buyurulduḳdanṣoñra derslere bedʾ olacagı vaḳitde Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūm eseb-i süvār olaraḳ Mekteb-i Ṭıbbiyeyi teşrīf buyururlar ʿādet-i şāhāneleri bir maḥālle teşrīf buyurdıḳları vaḳitde eseb-i süvār olurlar ~~yaʿni~~ ṭuruḳ ve ~~muʿābir~~ daha o vaḳitleri tanẓīm ve tesviye olunmuş oldıġından ~~yaʿni~~ payṭon istiʿmāli daha ~~o vaḳit~~ muʿtad ~~ı~~ ~~şāhāneleri~~ degil idi ḥużūr-ı şāhāneye Frenk ḫˇāceler tabʿa-i devlet-i ʿaliyye milel-i muḫtelifesi evlādından şākirdān ḳabūl ve intiḥāb ile tanẓīm olunub ~~ve şākirdān ve milel-i muḫtelife evlādından şākirdān bi'l ḳabūl~~ dersler başlar ve ẕāt-ı şāhāneleri iḥāle-i semʿ-i

iʿtibār buyurub gūş ve istimaʿ buyururlar baʿde'd-ders yine eseb-i süvār olaraḳ ʿavdet-i şāhāne ile Beg Oġlundan Sarāy-ı Hümāyūnlarına teşrīf buyurılur iken eṣnā-yı rāhda Rikāb-ı Şāhānelerinde bulunan ḳurenālarına bu müceddeden teşkīl itdigimiz Mekteb-i Ṭıbbiyede dersleriñ Fransızca oḳunmasını keşke şarṭ ḳılmamış olaydıḳ ʿilm-i ṭıbbıñ kitābları ʿArabīden ve Fransızcadan Türkceye tercüme olaydı da Türkce oḳunaydı eyü düşünülememiş deyü müteʾessifāne buyurduḳlarını bende o vaḳit Rikāb-ı Hümāyūnda idim kendi ḳulaġamla işitdim deyü ~~naḳl itdi~~ muḥarrir faḳīre naḳl itdi

Müşārun ileyh ikinci rütbeden Mecidī ve ücünci rütbeden ʿOṣmānī nişanlarını ḥāʾiz oldıġı

[66b][85]

131

Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne ṣınıfında bulunub da ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl itmek arzusunda bulunanlar içün evvel bi-evvel ʿArabī Fārisī oḳuyub yazı yazub taḥṣīl-i maʿārif ve kitābet eylemeleri ḥaḳḳında şeref-ṣudūr buyurılan irāde-i seniyye-i Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫānī muḳteżāsı üzere biñ ikiyüz altmış altı senesi Dār-ı Şūrā-yı ʿAskerīden ḳaleme alınan lāyiḥanıñ ṣūretidir

[67a][86]

131

Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne ṣınıfında bulunub da ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl itmek arzusunda bulunanlar içün evvel bi-evvel ʿArabī Fārisī oḳuyub yazı yazub taḥṣīl-i maʿārif ve kitābet eylemeleri ḥaḳḳında şeref-ṣudūr buyurılan irāde-i seniyye-i Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫānī muḳteżāsı üzere biñ ikiyüz altmış altı senesi Dār-ı Şūrā-yı ʿAskerīden ḳaleme alınan lāyiḥanıñ ṣūretidir

[67b][87]

1

Bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

el-Ḥamdü lillāhi rabbi'l-ʿālemīn ve'ṣ-ṣalātü ve's-selāmü ʿalā seyyidinā ve rasūlinā Muḥammedin ve ālihī ve ṣaḥbihī ecmaʿīn bundanṣoñra maʿlūm ola ki Enderūn-i Hümāyūn

[85] Mikrofilmde sehven [67a] varağı buraya bir üst varak numarası ile [66b] yazılarak kaydedilmiştir.
[86] Sağ köşesinde [66b] yazmakta ancak bu sahife, olması gerektiği yer olan [67a] olarak isimlendirilecektir.
[87] İkinci nüsha bu varakta başlamaktadır.

içün bu ana ḳadar tevārīḫ-i müteʿaddide yazılmış ~~ise de~~ maṭbuʿ ve meşḫūrı iki ḳıt'a olub birisi Enderūn-i Hümāyūndan muḫrec Aḥmed ʿAtā Beg merḥūmuñ ve digeri yine Enderūn-i Hümāyūndan muḫrec Ḥāfıẓ İlyas Efendi merḥūmuñ ~~teʾlīfleridir~~ teʾlīfātlarıdır

Aḥmed ʿAtā Beg Mūsiḳa-i Hümāyūn'uñ Enderūn-i Hümāyūn Aġalarıyla zenci ḥarem aġalarından teşekkül itdigini ve Mūsiḳa-i Hümāyūn ṭarafına geçen baʿzı aġaların isimlerini icmālen beyān ve taʿdād buyurmuş lākin tafṣīlāne ~~aḥvāl ve keyfiyātına~~ dāʾir ʿaṭf-ı ḫāmme-i himmet buyurmayub zir perde-i ḫafāde ḳalmış

Bu ʿabd-i ʿāciz kem-biżāʿa Taḳiyyüddīn Meḥmed Emin Ali ḳırḳ dört tārīḫinden ṭoḳsan dört tārīḫine ḳadar Mūsiḳa-i Hümāyūn-i şāhānede elli sene ḳadar ḫidmet-i pādişāhī ile teşerrüf idüb biñbaşılıḳ rütbesine naʾil olmuş ve el-ān silk-i mezkūrda Fārisi lüġat caġrafya taʿlīmiyle sāye-i şāhānede ~~iştiġāl ve müşerref bulunmaḳda~~ meşġul ve meʾlūf-ı müteşekkir bulunmuş iken Mūsiḳa-i Hümāyūn içün ~~muḫtaṣarca~~ bir tārīḫ-i ḫusūsī yazılması baʿżı iḫvān-ı kirāmıñ teşvīḳiyle arzu olunmuş oldıġından şevketlü kerāmetlü merḥametlü velī'n-niʿmetimiz pādişāhımız es-Sulṭān el-Ġāzī ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān-ı Ṯānī ibn-ü's-Sulṭan el-Ġāzī ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān İbn-ü's-Sulṭān el-Ġazī Maḥmud Ḫān efendimiz ḥażretleriniñ sāye-i maʿarifvāye-i mülūkāne ve ʿasr-ı teraḳḳiyātı ḥaṣr-ı cenāb-ı cihanbānīlerinde üstād-ı ekremim ʿulemā-yı kirām Devlet-i ʿAliyye-i Oṯmānīyeden Anaṭoli Ḳażıʿaskeri pāyelü ʿallāme-i zamān cāmiʿ-i ṭarīḳ ve taṣfiye ve naẓar Ketḫudā-zāde Meḥmed ʿArif Molla Efendi ḥażretleriniñ hümem-i aleyh-i muḳaddeselerinden bi'l-istimdād ve'l-iştifāşına mażbūṭ-i ʿāciz-ānem oldıġı ve taḥḳīḳ olunabildigi ḳadar müsteʿīnen bi-tevfīḳillāhi teʿālā ḳayd u imlāsına ictisār ~~olundı~~ ḳılındı

İḥale-i çeşm-i iltifāt ve müṭālaʿa buyuran ḫallan-ı bā-ṣafādan rica olunur ki vāḳiʿ olan ḫalel ve ḫaṭā ve ḳuṣūr ve kusūrını dāmen-i ʿafv ve mürüvvetleriyle mestūr ve pūşīde buyuralar zīrā mā lā ya'lemu küllehū lā yetruku küllehū ḳaʿidesine istināden teşebbüṯ ve ictisār olundı inşā Allāhu teʿālā iḫvān-ı muʿāvenet-ḥandānıñ hümem-i cismāniye ve rūḥāniyeleri berekātıyla ʿan ġarībin maʿa'l-ḳuṣūr piş-nihāde-i ḥużurları olması tevfīḳāt-ı ilāhiyeden temennī ve arzu olunur mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri teshīl ve āsān buyursun āmīn bi-cāhi'n-nebiyyi'l-emīn ve ālihī'ṭ-ṭāhirīn

~~Maʿārif-perver meḳādir-şinās şevketlü merḥametlü pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretleriniñ ʿaṣr ı ṣanāyiʿ ḥaṣr ı mülūkānelerinde hüner ve maʿārif i irāde yād ve teraḳḳī itmiş ve an be-an daḫī itmekde bulunmuş oldıġından ve mūsiḳī ṣanʿatı daḫī bir ṣanʿat-ı nāzike-i ḥükmiyeden olmuş olmaġla Mūsiḳa-i Hümāyūn-i şāhānelerinde müstaḫdem olub ʿameli ve ʿameliyesinde erbāb ve ehl-i liyāḳat olan bezirgānından herbirerlerine żāyiʿ-i nişānī taʿbīr buyurılan nişān-ı maʿārif ʿünvāniñ birer ḳıṭʿası ḥużūr-ı mekārim nüşūr ı cenāb ı şāhānelerinde biñ üçyüz dört senesi Muḥarreminiñ altıncı gününde taʿlīḳ giryān iftiḫarları ḳılınub iḥsān ʿale'l-iḥsān hümāyūn buyurulmuşdur~~

Rabbi yessir rabbi yessir velā tüʿassir

Biñ ikiyüz ḳırḳ bir tārīḫine ḳadar Devlet-i ʿAliyyeniñ mekteb-i mükemmeli olan

[68a][88]

[68b]

2

Devlet-i ʿAliyyede Mūsiḳanıñ İcād Oldıġı ve Enderūn-i Hümāyūn Aġalarınıñ Niẓām-ı ʿAskerī Heyʾetine Vażʿ ve Tertīb Buyuruldıġı

Cennet-mekān ḫuld-āşiyān Sulṭan Maḥmud Ḫān-ı Ṣānī ḥażretleri 1241 sene-i hicriyesi māh-ı Ẕi'l-ḳaʿdesiniñ ṭoḳuzuncu güni ~~yeniçeri nāmında olan başıbozuḳ güyā piyāde i ʿasākirīni kemāl-i derece cehāletlerinden nāşı ibṭāl ve ilġā buyurub~~ esliḥaca ve taʿlīm ve teʿallümce şerʿe muvāfıḳ ~~şerʿan~~ ve muḳābele bi'l-miṣl olmaḳ ḳāʿide-i şerʿiyyesi üzere ʿAsākir-i Niẓāmiye Şāhānelerini teyemmünen ve teberrüken teşkīl ve icād buyurduḳları vaḳitde Enderūn-i Hümāyūnda mevcūd bulunan altıyüz ḳadar aġavāt ve zenci ḥarem aġalarınıñ tuvānālarından eñ evvel her üc oṭadan muaḫḫaran taʿmīm olunmaḳ üzere serīʿan otuzar kişi seçilüb ʿasākir-i niẓāmiye heyʾetine vażʿ buyurulmuşdur daha Mūsiḳa teşkīl oluncaya ḳadar Enderūn-i Hümāyūn aġalarının eṣnā-yı taʿlīmde piş-kahlarında Enderūn-i Hümāyūnuñ ḳadīm mehter-ḫānesi çalınur ḥattā İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnundan öñlerinde mehter-ḫāne çalaraḳ ve aġavāt-ı bezirganları uṣūli üzere ayaḳ ataraḳ niẓam heyʾetinde Bāb-ı Ser-ʿaskeriyeye gidilüb ḫāḳān-ı müşārun ileyh ḥażretleridaḫī bi'ẕ-ẕāt Bāb-ı Ser-ʿaskeriyeye teşrīf buyurub orada aġavāt-ı bezirganlarınıñ az vaḳit içinde taʿlīm

[88] Bu sayfa orjinal metinde boş bırakılmıştır.

ve teʿallümlerini ve manevralar icrā ve īfā itdiklerini seyr ve temāşā ~~buyurub~~ ve taḥsīn-i şāhāne buyurmuşlardır

Cennet-mekān ġuld-āşiyān şehid Sulṭān Selīm Ḫān-ı Ṣāliṣ ʿaleyhi'r-raḥme ve'l-furḳān ḥażretleriniñ niẓām-ı cedīdiyle bu Niẓām-ı Mahmūdīniñ arasında ṭopu ṭopu ~~on ṭoḳuz~~ 18 sene güzerān itmiş ve Niẓām-ı Selīmīyi bilenler daha o vaḳit pek çoḳ mevcūd ve ber-ḥayāt olunmuş olduḳlarından bu Niẓām-ı Maḥmūdīniñ tertīb ve tanẓīmi andan piñ ḳat ~~ziyāde~~ daha aʿlā muntaẓam oldıġını beyān itmişlerdir

Mevkīb-i Hümāyūn Ṭaburı

Nitekim şevketlü merḥametlü veli'n-niʿmetimiz padişahımız Sulṭān ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān Efendimiz ḥażretleri serīr-i salṭanat-ı ʿOṣmāniyeyi vücūd-i hümāyūnlarıyla tezyīn ve tenvīr buyurduḳlarında evān-ı mesʿadet-i iḳdidātda teşkīl ve īcād buyurulmuş olan Mevkīb-i Hümāyūn Ṭaburlarınıñ içinde Mūsiḳa-i Hümāyūn Ṭaburı~~nıñ~~ az vaḳit ẓarfında muntaẓam muʿallim mekteb efendi~~leri~~leri bezirgānları yetişmiş ʿasker gibi gösterdikleri mahāret ve intiẓām yalıñız kendileriniñ istiʿdādları olmayub ancaḳ görmüş olduḳları Sarāy-ı Hümāyūn terbiyesiniñ ṣemere-i ḥasenesi oldıġında iştibāh yoḳdur

Mūsikānıñ İcādı

Mūsikānın īcādı eski aġalardan Merkez-zāde Nūri Beg ile Ḥacı Eşref Sırrı Efendiniñ rivāyetleri üzere 1243 tārīḫiniñ evāsıṭında İtalyalı Mangil nām-ı Frenk Ustanın taʿlīmiyle teşkīl buyurulmuşdur Enderūn-i Hümāyūn aġalarınıñ sāzende ve ~~ḫ ̌ānende~~ ṭaḳımından ve daha Mūsiḳaya elverişlilerinden otuz aġa ~~kişi ḳadar~~ intiḫāb buyırulub ~~yine Enderūn-i Hümāyūn dāḫilinde~~ mūsiḳacı ~~nasb ve~~ nasb ve taʿyīn buyurulmuşlardır işte Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ aṣıl ve esāsı ve mebdeʾ ve menşeʾi bu vechle teşkīl-i tertīb buyurulmuşdur

Muḥarrir faḳīr Ġalaṭa Sarāyından Mūsiḳa-i Hümāyūna ~~ḳırḳ beş tārīḫinde~~ naḳil ve ḳayd ve çıraġ oldıġım vaḳitde bu eski aġalarıñ cümlesi mūsiḳada mevcūd ve naḳl-i hümāyūn daḫī Rāmi Çiftligi Ḳışlaġ-ı Hümāyūnunuñ ikinci defʿasındaki naḳl-i hümāyūnda idi

Tārīḫ-i meẓkūrede Ġalaṭa Sarāyı aġaları daḫī o zamān serīʿan ulu'l-emre iṭāʿat arzusıyla niẓām-ı ʿaskerī heyʾetine girerek icrā-yı taʿlīm ve teʿallüm itmek üzere hemān şimdilik olaraḳ olvaḳit aġacdan tüfenkler iʿmal itdirüb taʿlīm ve teʿallüme başlamışlardır ve taʿlīm

ve teʿallümde iktisāb-ı liyāḳat ve mehāret idenlerinden Tārīḫ-i ʿAtānıñ naḳli üzere otuzar otuzar Enderūn-i Hümāyūna bi'l-intiḫāb naḳl olunmuşlardır

Ḥafeẓāhallāhu ʿani'l-āfāti ve'z-zevāl ve'l-belīhi mine'l-ḳadīm Ġalaṭa Sarāyı mekteb-i iʿdādiyesi Enderūn-i Hümāyūn çünkü bu Devlet-i ʿAliyye-i Oṣmāniyeniñ Mekteb-i Ḥarbiyesi meṣābesinde olub Ḫas Oṭa taʿbīr olunan maḥāl ve maḳām Mekteb-i Ḥarbiyeniñ erkān-ı ḥarb ṣınıfına geçmege liyāḳat bulanlarınıñ ʿayarında dimek imiş olunur

~~Enderūn i Hümāyūnuñ medrese i Muḥāmmediye taʿbīr iderler imiş~~ cennet-mekān ḫuld-āşiyān Sulṭan Maḥmud Ḫān-ı Ṣānī ḥażretleri 1241 sene-i hicrīsi māh-ı Ẕi'l-ḳaʿdesiniñ ṭoḳuzıncı güni esliḥa ve taʿlīm ve teʿallüme serʿa muvāfıḳ ve her vechle ve ḳavāʿid-i ḥarb ve ġazāya muṭābıḳ bulunan ʿAsākir-i Niẓāmiye Şāhānelerini teyemmünen teberrüken teşkīl ve īcād buyurduḳları evān-ı saʿādet-i iḳtidārında Enderūn-i Hümāyūnda mevcūd bulunan altıyüz ḳadar aġavāt ve zenci ḥarem aġalarınıñ bevvābānların eñ evvel her üc oṭadan muʾaḫḫaran taʿmīm olmaḳ üzere serʿīan otuzar kişi seçilüb ʿasākir-i sulṭan heyʾetine vażʿ buyurulmuşdur daha mūsiḳa teşkīl oluncaya ḳadar aġavātıñ eṣnā-yı teʿallümde pişkāhlarında Enderūnuñ ḳadīm mehter-ḫānesi çalınur

[69a]

3

Enderūn-i Hümāyūn mehter-ḫānesindeki zurnā çalan ~~bulunan~~ aġalar Mūsiḳa ṭarafına geçüb ḳılarnaṭacı olmuşlardır Baba Meḥmed Aġa İsmāʿil Efendi Ḫalil Efendi ʿOṣman Efendi gibi ḫᵛānende ve sāzende olan aġalara sarāy-ı hümāyūnda çavuş taʿbīr olunur bu çavuş~~lardan~~ aġalardan borazan ve nāy çalan aġalar nışfiyeleriyle alafranġa havaya uydurarāḳ flavṭacılıḳ vaẓīfesini edā itmek üzere Mūsiḳa ṭarafına geçmişlerdir nışfiye çalan aġalar Kilārlı Çavuş Muṣṭafa Efendi Kilārlı Çavuş Nūri Beg Ḫazīneli Çavuş ʿAzīz Beg gibi bu ʿAzīz Beg ~~muṣāḥib i şehriyārī idi~~ muʾaḫḫaran çıraġ olub ~~buyurılub~~ żabṭiye meclisine aʿżā naṣb buyrul~~dı~~muşdur nışfiye didikleri saz nāyiñ küçügi ve curasıdır

Ḫāḳān-ı Müşārun İleyhiñ Bi'ẕẕat Ḳumanda Buyurdıġı

~~Cennet-mekān ḥażretleri Enderūn-i Hümāyūn aġavāt-ı bezirgān ve ve zenci ḥarem aġalarını niẓām-ı ʿaskerī heyʾetine vażʿ ile~~ Cennet-mekān ḥażretleri teşkīl-i niẓām-ı ʿaskerī buyurdukdan soñra İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnunda Gülḫāne Meydanında taʿlīm ve

teʿallüm itdirüb bi’ẕ-ẕāt kendüsi ḳumanda buyururlar bir gün ḳumanda buyururken müceddeden ḳayd ve taḥrīr buyurılan neferāt-ı ʿaskeriyeden bir neferiñ nimteni sökülüb altından beyāz gömlegi görünür ve ḫākān-ı müşārun ileyh merḥūmuñ daḫī manẓūr-ı çeşm-i dürbinleri olur ḫaber yollarlar ki niçün nimtenini dikmemiş deyü nefer cevābında efendim ipliğim yoḳ ve iplik almaġa param daḫī yoḳ dir tekrar şāhāneleri ḫaber yollarlar ve fermān buyururlar ki niçün żābiṭi yoḳlama idüb görmemiş ve iplik alıvirmemiş biz neferātıñ żabiṭlerine aydan aya bu ḳadar para viriyoruz hepsi kendüleri içün degil neferātını baba gibi īcābına göre idāre itmeli żābiṭān neferātıñ maʿnevī ṣandıġı gibidir zīrā żābiṭ żābitligii ve şeref ve şānı neferātıñ vücūdıyla ve ṣıḥḥat ve bekāsıyladır buyururlar raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten

Mūsiḳada Bulunan Eski Aġaların Esāmī ve Beyānı

1243 tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūn daha tertīb ve teşkīl buyuruldığından otuz kişi ḳadar seçilüb zenci ḥarem ġalarından daḫī Mūsiḳa-i Hümāyūnda dört aġa var idi ~~birisi~~ Ḫaydar Aġa ki ʿOṯman Aġa Ṭalha Aġa Beşir Aġa ~~Sonra İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnunda Başḳapu oġlanı naṣb buyurulmuşdur ikincisi ʿOṯman Aġa soñra Ḫazīne vekīli naṣb buyurulmuşdur üçüncisi~~ Ṭalha Aġa ~~ki muʾaḫḫaran Ḳızlar Aġası naṣb buyurulmuşdur dördüncisi~~ Beşir Aġa Ḫaydar Aġa ḳılarnaṭa ʿOṯman Aġa borı Ṭalha Aġa borı Beşir Aġa ṣaçma tranpetesi çalarlar idi ~~mūmā ileyhim dört nefer zenci Ḥarem Aġaları~~ 1248 tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūn ṯāniyen ve mükerreren niẓām-ı ʿaskerī hey’etine vaż‘ ve tertīb buyurılub ve ḫazīne-i şāhāne defterlerinden ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne yoḳlamasınıñ idāresine naḳl olunduḳdanṣoñra mūmā ileyhim zenci Ḥarem Aġaları ~~olundıġı vaḳitde~~ Mūsiḳa-i Hümāyūn bi’l-iḫrāc İstanbūl Sarāy-ı Hümāyūnundaki koġuşlarına naḳl ve irsāl ḳılınmışlardır ve ẕāten kendüleri defter ve ḳademece emek-dār bulunmuş olduḳlarından orada sāye-i şāhānede ber-vechi tarīḳ ~~üzere~~ tefeyyüẓ ~~itmişlerdir~~ idüb Ḫaydar Aġa Baş Kapu Oġlanı ʿOṯman Aġa Ḫazīne vekīli Ṭalha Aġa Kızlar Aġası naṣb buyurılub ~~naṣb buyurılub~~ Beşir Aġa daḫī ḫiżmetli olmuşdır

Yine Enderūn-i Hümāyūn aġalarından Noḳṭa Meḥmed Efendi Efendiyi Mūsiḳaya geçmiş aġalara müdīr naṣb ve taʿyīn buyururlar umūr-ı vāḳıʿayı Mūsiḳada bulunan eski aġalar ile müşāvere iderek idāre itmek üzere Ḫālid Aġa uzun boylı oldığından ṭopuz bidest olaraḳ

ṭanbūr major olub muʾaḫḫaran ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl ile ferīḳ naṣb buyurılub Şeyḫü'l-Ḥarem-i riyāset-penāhī taʿyīn buyurulmuşdur Çavuş Musṭafa ʿizzet Efendi ~~nışfiye ile ḳılarnaṭa yerini idāre itmişdir şoñra~~ ḳornocı ~~olmuşdur~~ muʾaḫḫaran çıraġ buyurılub ~~Ḥażret-i Ḫālid bin Zeyd Ebū Eyüb el-Enṣārī rażiyallāhu ʿanh efendimiziñ cāmiʿ-i şerīfinde ḫiṭābeti teveīh buyurılub baʿdehū~~ imam-ı ḥażret-i şehriyārī naṣb buyurulmışdır Bostancıbaşılıḳdan ṣadr-ı aʿẓām olan esbaḳ Deli ʿAbdullāh Paşa-zāde Ḥasan Beg ḳornocı olub çavuş iken ücyüz ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile çıraġ

[69b]

4

Bidāyet-i Niẓām-ı ʿAskerī

Cennet-mekān ḫuldāşiyān Sulṭan Maḥmud Ḫān-ı Ṯānī ḥażretleri 1241 sene-i hicriyesi māh-ı Ẕi'l-ḳaʿdesiniñ ṭoḳuzuncı güni esliḥaca ve taʿlīm ve teʿallümce şerʿa muvāfıḳ ve her vechle ḳavāʿid-i ḥarb ve ġazāya muṭābıḳ bulunan ʿAsākir-i Niẓāmiye Şāhānelerini teyemmünen ve teberrüken teşkīl ve īcād buyurduḳları evān-ı saʿādet-i iḳtidārında Enderūn-i Hümāyūnda mevcūd bulunan altıyüz ḳadar aġavāt-ı bendeleriniñ ve zenci ḥarem aġalarınıñ tuvānālarından eñ evvel her üc oṭadan muʾaḫḫaran taʿmīm olunmaḳ üzere serīʿan otuzar kişi seçilüb ʿasākir-i niẓāmiye heyʾetine vażʿ süngülü ve tüfenkler ile taʿlīm ve teʿallüm buyurulmuşdur daha Mūsiḳa teşkīl olunmuş ḳadar aġavātıñ eṣnā-yı taʿlīmde pişkāhlarında Enderūnuñ ḳadīm meḫter-ḫānesi çalınur ḥattā İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnundan öñlerinde mehter-ḫāne çalınaraḳ ve aġavāt-ı bendeleri uṣūli üzere ayaḳ ataraḳ niẓām heyʾetinde Bāb-ı Ser-ʿaskeriyeye gidilüb ḫāḳān-ı müşārun ileyh ḥażretleridaḫī bi'ẕ-ẕāt Bāb-ı Ser-ʿaskerīyi teşrīf buyurub orada aġavāt-ı bendeleriniñ az vaḳit içinde taʿlīm ve teʿallümlerini ve manevralar icrā ve īfā itdiklerini seyr ve temāşā ~~buyurub~~ ve taḥsīn-i şāhāne buyurmuşlardır

Cennet-mekān ḫuld-āşiyān şehīd Sulṭan Selīm Ḫān-ı Ṣāliṣ ʿaleyhi'r-raḥmeti ve'l-furḳān ḥażretleriniñ niẓām-ı cedīdiyle bu Niẓām-ı Maḥmūdīniñ arasında ṭopu ṭopu on ṭoḳuz 18 sene güzerān itmiş ve niẓām-ı Selīmīyi bilenler daha o vaḳit pek çoḳ mevcūd ve berḥayāt bulunmuş olduḳlarından bu Niẓām-ı Maḥmūdīniñ tertīb ve tanẓīmi āndañ biñ ḳat ~~ziyāde~~ daha aʿlā munṭaẓam olmuş oldıġını beyān itmişlerdir

Faḳīr Mangil Ustaya yetişmedim Mangil ölmüş āndanṣoñra Devlet-i ʿAliyye südedinde bulunan Balaban[89] sefāretiniñ vāsıṭasıyla Usta Donizet gelmiş ~~maʿiyyetinde Usta Beyaż[90] nāmında boruдan~~ ʿacemīlere meşḳ itmek içün maʿiyyetinde Beyaż nāmında bir usta daha vār idi

Mevkıb-ı Hümāyūn Ṭaburı

Nitekim şevketlü merḥametlü veli'n-niʿmetimiz pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretleri serīr-i salṭanat-ı ʿOṯmāniyeyi vücūd-ı hümāyūnlarıyla tezyīn ve tenvīr buyurduḳları evān-ı mesʿadet-i iḳtidātda teşkīl ve īcād buyurulmuş olan mevkib-i hümāyūn ṭaburlarınıñ içinde Mūsiḳa-i Hümāyūn ṭaburı pek az vaḳit ẓarfında muntaẓam muʿallim mekteb efendi~~lerinden~~ileri bezirgānından yetişmiş ʿasker gibi gösterdikleri mahāret ve intiẓām yalıñız kendüleriniñ istiʿdādları olmayub ancaḳ görmüş olduḳları sarāy-ı hümāyūn terbiyesiniñ ṯemere-i ḥasenesi oldıġında iştibāh yoḳdur

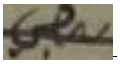
Mūsiḳanıñ İcādı

Eski Aġalardan Merkez-zāde Nūri Beg ile Ḥacı Eşref Sırrı Efendiniñ rivāyetleri üzere 1243 tārīḫinde sazende ve ḫᵛānende aġalardan ve daha Mūsiḳaya istiʿdādlı ve elverişlilerinden otuzar aġa intiḫāb buyurılub mūsiḳacı naṣb ve taʿyīn buyurulmuşdur Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ aṣıl ve esāsı ve mebdeʾ ve menşeʾi bu vechle tertīb ve teşkīl buyurulmuşdur zenci ḥarem aġalarından daḫī mūsiḳa ṭarafına dört nefer aġa intiḫāb ~~olunmuşdur~~ buyurulmuşdur

Ġalaṭa Sarāyı

Ṭayyar-zāde Aḥmed ʿAṭā Beg merḥūm tārīḫinde rivāyet buyurdıġı üzere tārīḫ-i meẕkūrda Ġalaṭa Sarāyı aġavāt-ı bendeleridaḫī ~~evān ve zamanda~~ hemān o zamān serīʿan ulu'l-emre ferīḳa-i iṭaʿati icrā itmek üzere ~~hemān~~ şimdilik olaraḳ aġacdan tüfenkler iʿmāl itdirüb taʿlīm ve teʿallüme başlamışlardır ve taʿlīm ve teʿallümde iktisāb-ı liyāḳat ve mahāret idenlerden ~~Tārīḫ-i ʿAṭānıñ rivāyeti üzere~~ otuzar otuzar bi'l-intiḫāb Enderūn-i Hümāyūna naḳl olunmuşlardır çünki bu Devlet-i ʿAliyye-i ʿOṯmāniyeniñ ḥafeẓahallāhu teʿālā ʿanil-āfāti ve'l-beliyyihī mine'l-ḳadīm Ġalaṭa Sarāyı mekteb-i iʿdādiyesi olub Enderūn-i

89

90

Hümāyūn Mekteb-i Ḥarbiyesi meṣābesinde bulundığından iktisāb-ı liyāḳat idenleri dāʾimen Enderūn-i Hümāyūna vaḳt-i mīʿādında naḳl itmekde bulunmuşlardır

Zenci Ḥarem Aġaları

1243 tārīḫinde Mūsiḳa ṭarafına geçen dört nefer zenci ḥarem aġaları Ḥaydar Aġa ʿOṣman Aġa Ṭalḥa Aġa Beşir Aġa olub Ḥaydar Aġa ḳılarnaṭa ʿOṣman Aġa borı Beşir Aġa ṣaçma tranpetesi çalarlar idi 1248 tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānı mükerreren niẓām-ı ʿaskerī silkine dāḫil olunca mūmā ileyhim dört aġayı İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnunda kāʾin ocaḳlarına naḳl~~itmişlerdir~~ buyurmuşlardır ~~ḳoġuşlarına gönderdiler~~ ẕāten kendüleri defterce ḳademece emekdār bulunmuş olduḳlarından ḥasbe'ş-silsile ocaḳlarında sāye-i şāhānede Ḥaydar Aġa Baş Ḳapuoġlanı ʿOṣman Aġa Ḥazīne vekīli Ṭalḥa Aġa ḳızlar aġası naṣb buyurulmuşlardır Beşir daḫī tefeyyüż itmişdir

Aġavāt-ı mūmā ileyhim Mūsiḳa-i Hümāyūnda dört beş sene ḳadar istiḥdām ~~olmuşlardır~~ buyurulmuşlardır

Mūsiḳa Dāʾir

Enderūn-i Hümāyūn mehter-ḫānesindeki zurnā çalan aġalar Mūsiḳa ṭarafına geçüb ḳılarnaṭacı olmuşlardır Baba Meḥmed Aġa İsmāʿil Efendi Ḫalil Efendi ʿOṣman Efendi gibi nāy çalan aġalar nışfiyeleriyle alafranġa havaya uydurараḳ flavṭacılıḳ vaẓīfesini edā itmek üzere Mūsiḳa ṭarafına geçmişlerdir nışfiye çalan aġalar Kilārlı Çavuş Muṣṭafa Efendi Kilārlı Çavuş Nūri Beg Ḫazīneli Çavuş ʿAzīz Beg bu ʿAzīz Beg muʾaḫḫaran çıraġ olub żabṭiye meclisine aʿżā naṣb buyrulmuşdur Sarāy-ı Hümāyūnda çavuş deyü ḫ̆ānende ve sāzende aġalara taʿbīr iderler nāyiñ küçügüne nışfiye taʿbīr olunur

~~1248 tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānıñ silk-i niẓām-ı ʿaskeriye emekdārü'l-eslāki aşaġıda bir tafṣīl-i şerḥ ve beyān olacaġı ve tafṣīlātı görüleceginden o tārīḫde mūmā ileyhim~~

Mūsiḳayı çalacaḳbezirgān tedārik olunduḳdanṣoñra

Balaban ~~Usta~~ Mangil nāmında ustanıñ taʿlīmiyle Mūsiḳa çalmaġa ~~aġır aġır~~ başlsmışdır

Mūsiḳayı çalacaḳ bezirgān tedārik olunduḳdanṣoñra Balaban Mangil nāmında bir ustanıñ taʿlīmiyle Mūsiḳa meydāna ~~çıḳmışdır~~ gelmişdir

[70a]

3

1243 tārīḫinde Enderūn-i Hümāyūndan Mūsiḳa Ṭarafına Geçen Aġavāt-ı Bendeleriniñ Esāmīleri

Noḳṭa Meḥmed ~~Efendi~~ Efendiyi Mūsiḳa ṭarafına geçmiş aġalara müdīr naṣb ve taʿyīn buyurmuşlardır ~~ılur~~ umūr-ı vāḳıʿayı eski aġalar ile müşāvere iderek idāre itmek üzere Ḫālid Aġa uzun boylı oldıġından ṭopuz bidest ṭanbūr major olub muʾaḫḫaran ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl ile ferīḳ naṣb buyurılub Şeyḫü'l-Ḥarem ḥażret-i risālet-penāhī taʿyīn buyurulmuşdur Çavuş Muṣṭafa ʿİzzet Efendi ḳornocı muʾaḫḫaran çırāġ buyurılub imām-ı ḥażret-i şehriyārī naṣb buyurulmuşdur Bostancıbaşılıḳdan ṣadr-ı aʿẓām olan esbaḳ deli ʿAbdullāh Paşa-zāde Ḥasan Beg ḳornocı olub çavuş iken ücyüz ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile çıraġ olub mīr-mīrān naṣb buyurulmuşdur ve esbaḳ żabṭiye müşīri Pepeyī Meḥmed Paşaya dāmād olmuşdur bu Meḥmed Paşa müşārun ileyh Deli ʿAbdullāh Paşanıñ mine'l-ḳadīm mīr-i aḫveri bulundıġından efendi-zādesiyle ṣıhriyet peydā itmişdir Ġāzī Ḫayru'd-din Paşa-i ṯānī olan Ḳapudān-ı Deryā Çengeloġlu Ṭāhir Paşa-zāde Ḥalīm Beg ḳılarnaṭaci Ṭāhir Paşanıñ medḥinde başkātibi esbaḳ sāʿid-i meşhur Ṣafvet Efendiniñ söyledigi beyi idi söylemişdir beyit bir gelür ṭāhir ve deryā ʿadedi tecrübe it eylemiş ẕātını ḥaḳ-ı Nūḥ ile gūyā tevʾem Merkez-zāde Nūri Beg ḳornocı muʾaḫḫaran teḳāʿüd olub müşīrān-ı ʿiẓām-ı ʿaskeriyeye ḳapu keṯḫudāsı naṣb buyurulmuşdur meşhūr Fārisī ḫʷācesi Naẓm-ı Cevāhir nām Zebān kitābınıñ Nāzımī Hʷāce ʿaynī Efendi-zādeniñ Kemāl Efendi ḳılarnaṭacı ki muḥarrir fakīriñ onbaşısı idi fakīrin ezberimde bu ʿaynī Efendiniñ bir beyiti vardır beyit meyiñ envāʿını rindān aldı ṣaman arpa suyu-zühhāde ḳaldı esbaḳ Ḳāʾim-maḳām Rüşdi Paşa birāder-zādeleri İskender ve ʿĀtıf Beyler flavṭacı Ṭayyar-zāde müverriḫ-i meşhur ʿAtā Begiñ birāderi Ḥalīm Beg fuġutacı Yesāri-zāde Necib Beg büglici muʾaḫḫaran ferīḳ naṣb buyurılub Mūsiḳa-i Hümāyūn neẓāreti vardır Muḫlis Beg tranpeteci ki muʾaḫḫaran ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl ile ferīḳ naṣb buyurulmuşdur Çerkes Ḥüseyin Aġa flavṭacı ki muʾaḫḫaran ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl ile ferīḳ naṣb buyurılub Ḥüseyin Dāʾim Paşa olmuşdur

Ṭāye-zāde Meḥmed Nuṣret Beg Filavṭacı ki muʾaḫḫaran Mekteb-i Ḥarbiye-i şāhāneye naḳl ile ʿAsākir-i Şāhāneye çıḳub müşīr naṣb ve taʿyīn buyurulmuşdur Ṭāye-zāde Rāġıb Beg düdükci Ṭāye-zāde Küçük Meḥmed Beg flavṭacı ki muʾaḫḫaran ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl ile biñbaşı naṣb buyurulmuşdur Ṭaye-zāde Yūsuf Beg tranpeteci ḫāḳān merḥūmuñ Ser-berberi İsmāʿil Aġa ṭablcı Sırrı Efendi-zāde Sırrı Efendi büglici muʾaḫḫaran çıraġ buyurılub Bāb-ı ʿĀlīde mektubcı ḳaleme ḳayd ve ilḥāḳ ile ~~ile pederiniñ~~ orada pederiniñ maḥlaṣı olan Sırrı maḥlaṣını almışdır Baba Ḥüseyin Aġa büglici Baba Muḫtar Aġa borı-zān Zeki Meḥmed Aġa-zāde ṭanbūrī ʿOṣman Beg ṭablcı ~~ʿİṣmet Aġa ḳılarnaṭacı ki~~ muʾaḫḫaran Mūsiḳa-i Hümāyūndan mūsiḳī faṣlı ṭarafına naḳl ~~itmişdir~~ olmuşdur ʿİṣmet Aġa ḳılarnaṭacı muʾaḫḫaran bu daḫī ʿOṣman Beg gibi Mūsiḳa-i Hümāyūndan ṭarafa naḳl olmuşdur ʿilm-i mūsiḳīde üstād idi Çerkes Ḥasan Aġa borı-zān ki muʾaḫḫaran ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl ile mīr-livā naṣb ve taʿyīn buyurulmuşdur Ressam Tevfīḳ Beg flavṭacı ki muʾaḫḫaran ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl ile ferīk nasb ve taʿyīn buyurulmuşdur Muḫtar Aġa Saçma tranpetecisi ki muʾaḫḫaran beytü'l-māl-i müslimīne dellalbaşı naṣb buyurulmuşdur Hastalar Aġası Reşid Efendi ser-pantoncu bu Reşid Efendi teḳāʿüd olduḳdanṣoñra ẕāten ḥüsn-i irādeye muvaffaḳ oldıġından bā-irāde Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫānīye tekrāren ḥastalar aġası naṣb buyurulmuşdur ʿAzīz Aġa ser-pantoncu Hurşid Aġa tranpeteci ki muʾaḫḫaran Medīne-i Münevvereye taʿmirāt müdürü taʿyīn buyrulmuşdur Muṣṭafa Aġa borı-zān ki muʾaḫḫaran terk-i dünyā idüb Aṭana ṭaraflarında Açıkbaş Sultan nāmıyla binām olmuşdur Ḫaṣaki-zāde Canbaz ʿAli Beg bükisancı bu ʿAli Beg ikinci Ṭarabyada deñiz kenarında yüzeyim dirken ayaġı ḳayar derin yere gider yüzme bilmez imiş yüzi ḳızardı az kaldı ki boġuluyor idi mūmā ileyh Muṣṭafa Aġa orada kenarda bulundı yüzmeġi iyi biliyor imiş hemān urubasıyla denize atıldı ʿAli Begi kurtardı sulṭanlıġının numūnesini orada bidāyeten gösterdi muḥarrir fakīr orada kenarda bulundıġımdan ʿaynıyla görüldi ḥafaẓanallāhu teʿālā ve iyyāküm mine'l-mehālik ve'l-belāyā Berber Şeker Ḥasan Aġa Ḥamāmcı Kırbıyıklı Hababam Emin Aġa zilbān Ḥacı Ḫālid Paşadan ṣoñra Necib Aġa ṭopuz bidest tanbūr major terpuşcı Muṣṭafa tranboncı māni söylemekde meşhūr ve müteʿārif olan Rıfʿat Begin birāderi Şemsi Beg klarnatacı diger Şemsi Beg fuġutacı Rāsih Beg klarnatacı Edib Efendi ḳornocı Ṣafvet Beg klarnatacı Eyüb Efendi klarnatacı Nedim

Aġa çelikci Mā-beynci Muṣṭafa Aġa büglici Ḳandillili Meḥmed Beg ḳılarnaṭacı Noḳṭa Meḥmed Efendiniñ ḳaynı ʿĀrif Beg kemānī Ḥasan ḫᵛāce efendi ḳılarnaṭacı ki muʾaḫḫaran Mūsiḳa-i Hümāyūna mīr-alay ve birinci żābiṭ naṣb buyurulmuşdur Ḳüçük ʿOṣman Efendi ḳılarnaṭacı ki muʾaḫḫaran Mūsiḳa-i Hümāyūna mīr-livā naṣb buyurulmuşdur İbrāhim Beg tramboncı bu İbrāhim Beg sürme trambon çalmaḳda birinci ve aḳrān ve emṣāline fāʾiḳ idi o vaḳitlerde tramb ānlarıñ ve ḳornolarıñ perdeleri olmayub ~~yoḳ idi~~ çalanlar elleriyle perdesini bulurlar idi bu İbrāhim Beg muʾaḫḫaran Mūsiḳa-i Hümāyūna mīr-livā naṣb ve taʿyīn buyuruldı bu ẕātıñ Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgāñına çoḳ eyüligi vardır aşaġıda terceme-i ḥālinde görülür ~~emṣāline her vechle fāʾiḳdir~~

Bir veche muḥarrer Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ efrād-ı yekni bidāyetinde otuz kişiden bedʾ itmiş ise de muʾaḫḫaran lüzūmuna mebnī yine Enderūn-i Hümāyūndan alaraḳ elli kişiye ḳadar varub muʾaḫḫaran Ġılmān-ı Ḫaṣṣanıñ vurūduyla ~~ṭoḳsan~~ seksen kişiye bāliġ olmuşdur

[70b][91]

6

Elif be pe te ṣe cim çe ḥa ḫı del ẕel rā zey sin şin ṣad żad ṭı ẓı ʿayn ġayn fe ḳaf kef lam mim nun vav he lāmelif ye

[71a]

7

Terceme-i Ḥāl

Müşīr Meḥmed Nuṣret Paşa [yırtılmış] zamānında Mūsiḳa-i Hümāyūnda nefer iken ~~derse çalışur~~ ve ḫᵛāce efendimiz ʿĀrif efendimiz ḥażretleriniñ [yırtılmış] berāber gider gelür şerīk idik ~~lākin ānıñ derse çalışması görülmüş degil ānıñ Mekteb-i Ḥarbiye-i şāhāneye naḳl itmesine sebeb gösterüb bunuñ üzerine elli üc biñ ikiyüz elli üc~~ 1253 senesi ~~bā irāde~~ Mekteb-i Ḥarbiyeye ~~meẕbūreye~~ naḳl itdi Mūsiḳa-i Hümāyūnda iken ʿuhdesinde bulunan ikiyüz elli ġuruş maʿaş ~~ḳaṭʿ olunmayub~~ zīrā o vaḳit Mekteb-i Ḥarbiyeye ḳanġı rütbeden olursa olsun taḥṣīl-i ʿulūm ve fünūn itmek içün istirḥām iderse müsāʿade buyurulmaḳ ve maʿaş-ı ḳadīmini mektebde nefer oldıġı ḥālde yine iʿṭā buyurulmaḳ niẓāmından idi

[91] Bu sayfada yazılı olan harfler müellif tarafından yazılmamıştır. Eserdeki rikèa yazı hattı ile bu sayfadaki yazıların aynı kalemden çıkmadığı düşünülmektedir.

Müşārun ileyhiñ pederi Hamza Beg namında tüccardan ve Çerākesenin eşrāfından muʿteber bir ẕāt olub 1244 tārīḫinde Sefer Beg ile berāber [yırtılmış] vekāletle İstanbula gelür Beşiktaş civārında 1250 tārīḫine ḳadar mevcūd olan ve ücyüz ḳadar hāneyi müştemil bulunan [yırtılmış] Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūm bir hāne iḥsān buyurarak Der-saʿādet sākinlerinden olmuş ve yedine Devlet-i ʿAliyye tüccar berātı verilüb [yırtılmış] maḥālle-i meẕkūreyi ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm Sarāy-ı Hümāyūnı inşā buyururken diger bahalarını virüb alub baġçeye ilḥāḳ buyurmuşlardır

Mekteb-i ḥarbiyeden baʿde't-taḥṣīl 1259 tārīḫinde Devlet-i ʿAliyye-i ebed-ḳıyāmıñ ḳuvve-i ʿaskeriyesi beş Ordū-yı Hümāyūna taḳsīm ve tertīb buyur [yırtılmış] ʿArabistan Ordū-yı Hümāyūnı müşīri naṣb buyurılan ~~yāver-i ekrem ḥażret-i pādişāh ʿālem-penāhī~~ merḥūm Nāmıḳ Paşaya [yırtılmış] rütbesiyle yāver-i ḥarb olub çıḳub Şām-ı Şerīfe gider üc dört yıl ḳadar Ordū-yı Hümāyūn-i meẕkūruñ eṭrāf ve mevāḳıʿında [yırtılmış] muʾaḫḫaran orada biraz nā-mizāc oldıġından tebdīl-i āb ve hava żımnında oradan İstanbula gelür ṣadr-ı esbaḳ Ḳıbrıslı merḥūm Meḥmed [yırtılmış] sefāretle giderken āña tefrīḳan li-ecli't-taḥṣīl ~~1265~~ 1264 tārīḫinde Pārise gönderirler

Pārise vardıġında orada kendi kendine ~~ʿakl ı fikriyle~~ bir meşveret ider ʿilim ikidir biri ʿilm-i meʿāş biri ʿilm-i meʿaddır [yırtılmış] ʿilm-i dīn ve ʿilm-i āḫiretdir ʿilm-i meʿadda bunlara ihtiyācımız yokdur diyüb o defteri kapar ʿilm-i meʿaş dünyā ʿilmidir anda [yırtılmış] bütün bilmez deġilim sarāy-ı hümāyūnda ve Mekteb-i Ḥarbiyede sāye-i şāhānede okudum dir

Fünūn-ı ʿaskeriyeden bilmediklerini bir cüdūl yapar ibtidā bir lisan ḫ͡ācesi tutar Fransızcadan başlar orada ~~Fransızlarıñ lisānını öġrenmekden başlar~~ [yırtılmış] ~~dört yıl oturur~~ her vaḳit fes giyer şapka giymez zīrā şapka bizim din ve meẕhebimize muvāfiḳ olmadıgı ḥālde Devlet-i ʿĀliyyede kābir-i eṣnāf-ı ahālīden hiçbir sınıf ahālīde giyilür kısbet deġildir ḥattā Devlet-i ʿAliyye ebed-i ḳıyāmıñ Ḫristiyan aḥālīsinin bile kısbeti deġildir şapka giymekle Fransızlarıñ uḳalā ve udebāsına çatılmaz ānlara sanʿat ve ḳābiliyet ile çatılur a~~nlar oraya bakarlar~~ dir Pārisde fes giydigi ḥālde daha ziyāde maḳbūl-i üdebā olur 1269 tārīḫinde İstanbula gelür Pariste dört sene ḳadar bulunur ~~Pāriste müddet-i~~

~~ikāmeti beş sene ḳadar olur~~ benim burada Müslimanlıġım daha ḳuvvetlendi deyü oradan faḳīre ders şerikligi ve ḳapu yoldaşlıġı münāsebetiyle yazardı

1270 tārīḫindeki Ḳırım Muḥārebesini daha o vuḳū-ı ẓāhirinden ~~bir sene~~ çoḳ evvel Pārisden ḫaber virmiş idi

Meẕkūr Ḳırım Muḥārebesindenṣoñra bir çoḳ ḥaydudlar Rumiliyi istīla ider köyden köye geçilmez olur ordu baḳāyāsı Rumilide o vaḳit düvel-i müttefiḳa-i Devlet-i ʿAliyyeden olan İngiliz Fransız ve Sardunya eṭbā ve meʾmūrātını ṭutarlar öldürürler ānlar Devlet-i ʿAliyyeye şikāyet iderler ki bizim dostluḳ itdigimiz Müslimanları kendi memleketlerinde kendileri öldüriyorlar bu naṣıl dostluḳdur dirler bunuñ üzerine Devlet-i ʿAliyye meʾmūr-i maḫṣūṣ olaraḳ yedine fevḳa'l-ʿāde taʿlīmāt iʿṭāsıyla ıṣlāḥ-ı aḥvāl żımnında Rumili cānibine müşārun ileyhi o vaḳit mīr-alay idi meʾmūr idüb iʿzām eylediler müşārun ileyh İstanbuldan varnaya gider ~~çıḳar~~ ḫāricen ve dāḫilen ahālīyi kefālet-i müteselsile taḥtına ~~altına~~ alur teẕkiresiz ve numarasız mürūr ve ʿubūrı menʿ ider hemān o günleri Müsliman ḳılıġına girüb ve kendülerine Müsliman isimlerini ṭaḳub biribirlerini Maḥmud İbrāhim Ḥasan Süleyman deyü çaġıraraḳ ve etrāfına o Müsliman isimlerini işitdirerek ḳaṭʿ-ı ṭarīḳ iden ve yolarda emniyet bıraḳmayan ḥaydud Bulġarları Varnanıñ içinde derdest ve girift iderler İngiliz Fransız ve Sardunya żābitānı ve ordularınıñ beḳāyāsı daha Varnada bulunmaġla ānlarıñ kübrāsından ve İslāmıñ żābiṭān ve vücūhundan ve metropolidler ve ḳocabaşılar ve çorbacılardan mürekkeb bir meclis-i kebīr teşkīl ile o ḥaydudları o meclise getürürler eski adını yeni adını söyledirler eski adı mesela Petro Metro Yuvanço yeni adı Maḥmud İbrāhim olub ḥaydudların Müslimanlardan olmayub Bulġarlardan oldığını tebeyyün itdirirler o milel-i muḫtelifeden muḫtalaṭ-ı meclis-i kebīr aʿżāları ḥayretde ḳalurlar ~~şaşarlar damaḳları aġızlarında kalurlar iş başḳa dürlü imiş dirler~~ işin rengi degişür o vaḳtiñ politiḳasınca Moskov ve Artu doḳusu parmaġı girdiġi

Müşārunileyhiñ pederi ~~ḳavminiñ yanında merʿiyyü'l-ḫāṭır-ı Devlet-i ʿAliyye~~ Ḥamza Beg nāmında bir ẕāt olub ~~idi~~

[71b]

18

Ḥarbiye Mektebiniñ İbtidāʾen Küşādı

1250 ~~ikiyüz elli~~ tārīḫinde Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūm ḥarbiye mektebini ibtidā Üsküdarda Selīmiye ḳışlasında bir ḳac ḳoġuş taḫliye ve tanẓīm buyurub seksen nefer çocuḳ ḳayd ve taḥrīriyle küşād ve miftāḥ-ı ʿulūmdur deyü luġatden ve ibtidā ile Sünbülzāde Vehbīniñ Tuḥfesi ve Nuḫbesi ve Subme-i Ṣıbyān kitāblarını ezberlemek üzere taʿlīm ve tedrīs itmişlerdir muʾaḫḫaran ~~elli bir~~ 1251 tārīḫinde Mışırdan Manastırlı Ferīḳ Selīm Paşa gelüb mekteb niẓāmātını eyü bildiginden Beşikṭaşda Maçḳada mine'l-ḳadīm tüfenkḫāne anbarınıñ yerinde olan ḳışlayı mekteb heyʾetine ḳomaḳ içün ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm āña fermān buyurur ānıñ üzerine Selīm Paşa oranıñ ebniye-i ḳadīmesini maḥv ve iṯbāt ile mekteb heyʾetine vażʿ ve tanẓīm ve baġçeler ile tezyīn itdikdenṣoñra Selīmiye Ḳışlasındaki seksen çocuġı oraya naḳl iderler o çocuḳlarıñ içinden birazını Selīm Paşa münāsib-i vechle ayırub Ṭobḫāne Mektebine gönderir cennet-mekān merḥūm Macḳa Ḳışlasınıñ baġçesine ve meydānına ṭaş mināreli güzel bir cāmiʿ-i şerīf binā buyurur ve ekṯerī o cāmiʿ-i şerīfe cumʿa selamlıḳlarına teşrīf buyurur ve her teşrīfinde ḳoġuşları dersḫāneleri gezer dersleri diñler çocuḳlara iḥsān virir idi ve o çocuḳlarıñ emr-i ḫıtanlarīçün bir güzel cemʿiyet-i süver icrā buyurdılar ḳışlanıñ ḫāricine ḫaymalar ḳurul~~dı~~ulur erkān-ı devlet-i daʿvet olu~~dı~~nur ṭaʿāmlar żiyāfetler viril~~di~~ür ḥayaller ḥoḳḳabazlar oyna~~dı~~r fişenkler ~~atıldı~~ atılur ve ẕāt-ı şāhānelerine maḫṣūṣ orada aḫşabdan bir köşk inşā buyurul~~dı~~ulur teşrīf-i ~~buyurub~~ şāhāne buyurılub oyunlar~~ı~~ temāşā olunur

~~buyurur idi~~ ~~o elli tārīḫinde~~ tārīḫ-i meẕkūrda o seksen çocuḳ 1248 ~~ḳırḳsekiz~~ tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūnda icrā buyuruldıġı miṯillü alafranġa sofra tertibiyle iṭʿām olunur idi

Kütüb-i ṯelāṯe-i meẕkūreniñ ḫıtāmı eṯnālarında Ḫᵛāce ʿAbdu'r-Raḥmān Efendi ile Ḫᵛāce Ḥüseyin Efendi ve ḫᵛācesi ʿOṯman Efendi mektebe ḫᵛāce naṣb ve taʿyīn buyurul~~dı~~lurlar kütüb-i meẕkūreyi Sarāy-ı Hümāyūndan muḫrec ʿālim fāżıl eski ʿİzzet Efendi oḳudur idi ḫācegān-ı mūmā ileyhim ʿilimleri emṯile-i ʿArabiyeden bedʾen o mübāşeret ve mekteb efendileri ʿasākir-i İslāmiyeden olduḳları maʿlūm olmaḳ içün riyāżiye ~~ʿilimleri~~ ʿilimleri ve fünūn-ı ḥarbiye ile berāber siyer-i nebī daḫī taʿlīm ve tedrīs iderler ~~olur idi~~ zīrā yalıñız

fünūn-i ḥarbiye ile ʿulūm-i riyāżiyeyi düvel-i Naṣārā mekātib-i ḥarbiyelerinde daḫī tedrīs iderler ve o vaḳit Mekteb-i Ḥarbiye dinmeyüb ḥarbiye mektebi dirler Ḫᵛāce ʿAbdu'r-Raḥmān Efendi Ḫᵛāce Ḫüseyin Efendi efāżıldan olub ḥattā ʿAbdu'r-Raḥmān Efendi ṣoñraları ehl-i ṭarīḳ daḫī olub ẕāhirī bāṭınī maʿmūr olmuşdur şöyle ki bir gice ʿālim maʿnāsında ṭarīḳat-ı ʿaliyye meşāyiḫinden birisini gösterirler andañ biʿat ider āndanṣoñra araya araya maʿnada gösterdikleri ẕātı bulur işāret olundıġı üzere tecdīd-i biʿat ider o ẕāt İstanbulda Cerraḥpaşa ṭaraflarında dergāhı olan ṭarīḳat-ı ʿaliyye-i Rıfāʿiyye meşāyiḫinden merḥūm Bekār Beg dimekle meşhūr olan ẕātimiş efendi mūmā ileyh her hafta dergāhıñ muḳābele güni olan cumʿa irtesi günleri gider ḳıyāma ẕikre girer ve şeyḫ efendi ile ṣoḥbet ider idi raḥmetullāhi ʿaleyhimā

~~Sulṭan Maḥmud merḥūm Ḫᵛāce efendimize yaʿni~~ Ketḫudā-zāde Meḥmed ʿĀrif Efendi ḥażretlerlerine ~~ʿulemā-yı ʿaṣrıñ~~ aʿlem-i ʿulemā-yı Devlet-i ʿAliyyeden bulunan Ketḫüdā-zāde el-Ḥāca cennet-mekān ḫul-dāşiyān Sulṭan Maḥmud Ḫān Ḥażretleri mekteb içün suʾāl buyururlar naṣıl teşkīl itmeli deyü cevābında efendim niẓām-ı ʿaskerī besliyen devletler içün mekteb-i ʿaskeriye-i ḥarbiye ~~lāzımdır~~ elzemdir şöyle olmalı böyle olmalı deyü taʿrīf buyururlar ānıñ üzerine cennet-mekān ḥażretlerleri ḥarbiye mektebini 1250 teşkīl buyururlar

Ḫāḳān-ı müşārun ileyh ḥażretleri birgün mekteb-i meẕkūruñ baġçesinde Selīm Paşaya ʿalenī olaraḳ ve mekteb çocuḳları işiderek bir ḫuṭbe buyurur şöyle ki bu çocuḳlar bal yapan arılara beñzer zīrā arılarıñ begi mekteb miṣālinde olan bal koġanınıñ ḳapusunda ṭurur girene çıḳana diḳḳat ider temiz iş görene taḥsīn ider boş ṭurana ve murdarlıḳ pislik idene tekdīr-i terbiye ider içeruda pislik varsa ṭışaruya naḳl itdirir ~~yaʿni~~ kendi intifaʿlarīçün ve kendülerine nafaḳa ve ġıdā olmaḳ içün çalışub yapdıḳları bal ḥāṣılātınıñ ṣafvet ve neẕāfetine fevḳa'l-ʿāde vaḳit ve ihtimām iderler biz ki el-ḥamdü lillāhi teʿālā insan cinsinden eşref-i maḫlūḳdan yaradılmışız

[72a]

19

İnnā ceʿalnāke ḫalīfeten fi'l-arż āyet-i kerīmesiniñ muḳteżā-yı şerīfince hem kendi cinsimiziñ ḥüsn-i ḥāline ve hem maḫlūḳāt-ı [yırtılmış] ḥüsn-i ḥāline ḥidmet itmek

vaẓīfemiz borcumuzdur binā'en ʿaleyh işbu ḳudret Allāhdan bir ḳısm-ı aʿẓam bulunan arılardan [yırtılmış] alub çocuḳlarıñ taʿlīm ve terbiyesine ve tehẕīb-i aḫlāḳına ve ḥarekāt ve sukunātına ve gidişine gelişine ve diyānet ve [yırtılmış] ṭahāret ve neẓāfetine güzel ḥidmet olunursa bunlardan din ve devletimiz ve millet ve ahālimiz infāʿ ider ve güzel [yırtılmış] maḥṣūlāt alınur göreyim seni Selīm Paşa biʿavnillāhi teʿālā işbu temşīlātıñ ʿaynı ʿaynına ḥareket ve diḳḳat idüb muḥassenātı [yırtılmış] götürmekligini ~~arzu iderim~~ beklerim buyurdığını Ferīḳ Fā'iḳ Paşanıñ birāderi Mīr-alay ʿAbdi Beg elli tārīḫinde meẕkūr seksen çocuġun birisi olub kendisi femm-i ḥażret-i şāhāneden bi'ẕ-ẕāt işitmiş olmaġla [katlanmış] aḥvāl-i meẕkūrı faḳīre naḳl itdi bu ʿAbdi Begin birāderi ~~ḳolaġası~~ Mūsiḳa-i Hümāyūn ḳolaġalarından Ṭāhir Efendi daḫī o seksen çocuġuñ içinde oldığını ~~ʿAbdi Beg~~ söyledi taḳrīben 1280 tārīḫinde Mekteb-i Ḥarbiyeniñ dersde ~~ve ʿilimde~~ iẕin nāmesini almış efendilerinden birisine su'āl itdiler siz mektebde eşnā-yı taḥṣilde siyer-i nebī oḳur mısıñız tā ki ġazavāt-ı rasūlullāhdan ḫaberdār olasıñız mādem ki siz ehl-i ġazāsıñız Rasūlullāh ne ṣūretde ġazā buyururlar idi iʿlān-ı ḫarbe sebeb neler olmuşdur naḳż-ı ʿahd idene ne muʿāmele buyururlar idi ve eşnā-yı muḥārebede ve baʿde'l-muḥārebe ne ḥareketde bulunurlar idi ve sefer ve ḥażarda bu ḳadar biñ aṣḥāb-ı kirāma ne muʿamele buyururlar idi rasūlullāhıñ ḥarekāt ve süknātı heb vaḥy-i ḫudā ile olub maẓhar ve mā yenṭiḳu ʿani'l-hevā idi elbette ānıñ ~~sefer ve ḥażarda~~ [yırtılmış] muʿamelātı ḫayr-ı işābetdedir ḫuṣūsiyle bizim peyġamberimiz efendimiz ʿaleyhi ve ālihī's-selām ḥażretleri seyf ile meʾmūrdur naẓm ez Siyer-i Veysī çün nebiyye's-seyf āmed an rasūl ümmet-i ū-ṣafderānend u fuḥūl maṣlaḥat der dīn mā cenk u şukūh maṣlaḥat der dīn-i ʿĪsā ġār u kūh

Yaʿni çünki o nebī ʿaleyhi's-selām min ṭarafillāh seyf ile baʿṣ olundı ānıñ ümitleridaḫī min ṭarafillāh cesur ve şecīʿ cengāver yaradılur bizim dīnimizde maṣlaḥat cenk ve şukūhdur dīn-i ʿĪsāda maṣlaḥat ġār ve kūhdur yaʿni bu ümmet-i Muḥammediye ve millet-i İslāmiyeniñ cesur ve şeciʿ olub muḥārebelerde ḥaydarāne ḥareketler ile ilerü ilerü gidüb girü girü ve ḳaçmadıḳlarınıñ ḥikmeti budur ~~bir kerāmeti başḳa ṭaraflara ḥaml itmeli kerāmet peyġamberimizdedir Allāhu teʿālā ānıñ ḫaṭırīçün böyle yaradır yaʿni~~ ḥükm-i ekṣer içündür en-nādiru ke'l-maʿdūmdur baʿżı ḳorḳaḳ Müslimanlar içün ḥüküm yoḳdur peyġamberimiziñ muʿāmelātı bize ṣaġlam seneddir ḥarekāt ve tertībātımız bu dünyāda

aḥvāl-i cāriye-i ḥādiṩeyi ittiḫāẕ ile berāber oraya taṭbīḳ-i umūr olunursa min ṭarafillāh muvaffaḳ olunacaġında iştibāh yoḳdur didiler cevābında şimdiki muḥārebeler o vaḳtiñ muḥārebelerine taṭbīḳ ve emṩāl olunamaz didi o cevābda niçün olamaz vaḳt-i saʿādetdenṣoñra yalıñız esliḥa tebeddül itdi umūr-ı sāʾire-i ḥarbiye ʿaynı ʿaynına yine odur didiler ise de artıḳ cevābdan ~~virmedi~~ ʿāciz ḳaldı

~~Aḫṣāb eski Çıraġan Dāʾire-i Hümāyūnı ve Mevlevīḫāne ve İbrahīm Paşa Yalısı Aḥvāli~~

~~Aḥmed ʿAṭā Beg tārīḫiniñ birinci cildiniñ elli sekizinci ṣaḥīfesinde beyān buyuruldıġı üzere mine'l-ḳadīm Çıraġan Ḳaṣr-ı Hümāyūnını ṣadr-ı esbaḳ ve dāmād-ı şehriyārī Şehīd İbrāhim Paşa inşā idüb Sulṭan Aḥmed Ḫān-ı Ṯāliṯ ḥażretlerine taḳdīm itmiş ve kendüsiniñ yalısı daḫī ḳaṣr-ı hümāyūn-i meẕkūruñ ittiṣālinde olub 1246 tārīḫinde ikinci defʿa ki Ṭarabyadan naḳl i hümāyūn buyuruldıġı vaḳitde Mūsiḳa i Hümāyūnı o yalıya iḳāme itdiler bu ḳaṣr-ı hümāyūn muḫtaṣar bir Mā-beyn-i Hümāyūn ile muḫtaṣar bir Ḥarem-i Hümāyūn olub ikisiniñ mā-beyninde Mevlevīḫāne var idi merāḳıd meşāyiḫ-i Mevleviye şimdiki mevcūd olan kargir sarāy-ı hümāyūnuñ taḥtında ḥālā mevcūddur Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūm bu şimdiki Çıraġan Sarāyını kargir olaraḳ inşā buyurdıġı vaḳitde o merāḳıdıñ ṣandūḳalarını mermerden iʿmāl itdirmişdir~~

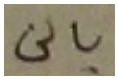
~~Ḥadīḳatü'l-cevāmiʿ cild-i ṯānīniñ yüz dördüncı ṣaḥīfesinde beyān oldıġı üzere Mevlevīḫāneniñ bānīsi Oḫrili Ḥüseyin Paşadır defʿa-i ṯāniye ṣadāretiniñ irtesi güni aġa ḳapusunda yeñiçeriler şehīd itmişler ḳaṣr-ı hümāyūn meẕkūruñ bināsıyla Mevlevīḫāne bināsınıñ arasında yüz yıldan ziyāde vardır zīrā Mevlevī ḫāneniñ bināsı biñ otuz bir senesi tārīḫinde 1031 ḳaṣr-ı hümāyūnlar ṣoñradan dergāh-ı şerīfiñ iki ṭarafına inşā buyurulmuşdur dergāh-ı meẕkūruñ maṭbaḫı olmayub yalıñız bir semāʿ-ḫāneden ʿibāret idi baʿde vuḳuʿbulan tecdīd ve taʿmīri ṣırasında tevsiʿ ḳılınmışdır dergāh-ı meẕbūra~~

[72b]

16

Terbiye-i Eṭfāl Beyānı

O vaḳitleri maḥālleler ve ḫāneler daḫī öyle idi faḳīr yedi sekiz yaşımda iken maḥāllemizde Balmumcı İsmāʿīl Aġa nāmında birisi var idi pederim āña sipāriş itmiş oġluna bakıyor deyü babamdan ziyāde āndañ ḳorḳar idim baʿżı maḥāllerde baʿżı dūrendiş babalar

Ḫristiyan baḳḳallara ve tütüncülere bile oġluna baḳıvir eger diñlemezse tekdīr it dög deyü sipāriş ve tenbīh iderler imiş Begkozda Yalıköyünde iḫtiyar Baḳḳal var idi ben filan efendiyi çocuḳ iken ṭoḳatlamışımdır deyü faḳīre naḳl itdi pederiniñ tenbīhi üzerine o çocuḳ şimdi ḥālā ricāl-i devletden bir zāt~~dır~~ idi

Enderūn-i Hümāyūn Aġalarınıñ Yemek Ḳaravanalarını Neferāt-ı ʿAskeriye Gibi Kendileri Maṭbaḫdan Ṭabaḳları Ṭaşıdıġı

Sulṭān Maḥmūd Ḫān merḥūmuñ ~~biñ ikiyüz ḳırḳ dört~~ 1244 Rebīʿü'l-evveli tārīḫinde Rāmi Çiftligi Ḳışlaġ-ı Hümāyūnuna evvelki teşrīf-i mülūkānelerinde Enderūn-i Hümāyūn aġaları niẓām olub taʿlīm ve teʿallüm itmişler lākin daha ḳaravana ṭaşımamışlar idi ḳışlaġ-ı meẕkūrda bā-irāde-i ḫāḳānī ~~müşārun ileyh~~ yemek ṣaḥanları refʿ ve laġv olub ʿaskerī uṣūli sofra başına üçer ḳaravana tertīb buyurılub aġalar maṭbaḫdan yemegini kendüleri ṭaşımaġa meʾmūr olurlar ṭaʿāmıñ envāʿı üc dürlü olub birisi buz gibi etden ḳaravana ṭolusı yaġlı ḳavurma ve bir sebze ve aʿlā misk ḳoḳulı sāde yaġdan ḳaravana ṭolusı pilav oldıġını ~~o vaḳit faḳīr bulunmadıġımdan ṣoñra eski aġalardan istimaʿ olmuşdur~~ istimaʿ itmişimdir faḳīriñ daḫī ṣabāvetim ḥālinde ʿaḳlımda ḳalmışdır ṣoñra eski aġalardan istimaʿ olunmuşdur Tārīḫ-i meẕkūrda Rāmi Çiftligi Ḳışlaġ-ı Hümāyūnuñ taḥmīnen bir saʿat açıġına pāy-i taḫt-ı salṭanat olan İstanbul beldesini muḥāfaẓa içün o vaḳtiñ uṣūlünce çitden ṭabyalar tertīb ve tanẓīm itmişler faḳīr muʾaḫḫaran ikinci Rāmi Çiftligi Ḳışlaġ-ı Hümāyūna naḳl ~~olunmuşdur~~ buyuruldıġı vaḳitde ~~gördüm~~ Mūsiḳa-i Hümāyūnda idim gördüm

Lala Taʿbiri

Muʾaḫḫaran Enderūn-i Hümāyūnda mürebbī olan ẕāta lala taʿbīr iderler Lala ʿArabīde yoḳ yoḳ dimekdir yaʿni o mürebbīniñ zīr terbiyesinde bulunan bir çocuḳ nābe maḥāl yerlere gitse ve nā-münāsib şeylere teşebbüṣ itse ve nā-sezā sözler söylese o mürebbī gitme gitme yapma yapma öyle söyleme söyleme diyecek oldıġından lala ismini virmişler ~~ḫ̆āce efendimiz ḥażretleri lalanıñ ʿaḳlı irmezini eşegini bulurlar çocuġun yanına ḳorlar~~ ḫ̆āce efendimiz ḥażretleri lala ʿaḳıllı dirāyetli olmalı ki ~~o çocuḳda āña baḳa baḳa eşek olur lalanıñ ʿaḳıllısını dirāyetlisini bulmalı ki~~ çocuġı terbiyeye muḳtedir olsun buyurdılar

Sulṭān Maḥmūd Ḫān Merḥūmuñ Rāmi Çiftligi ve Ṭarabyaya İkişer Defʿa Naḳl-i hümāyūn Buyurdıġı

Muḳaddim

Aḥmed ʿAṭā Beg Tārīḫiniñ ḳavli üzere Mosḳov seferi ḥādiṣesīçün ḥareket-i seferiye buyurub ḫāric-i süverde mevkib-i hümāyūn ittiḫāẕ buyurmaḳ üzere ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm iki defʿa Rāmi Çiftligi Ḳışlaġ-ı Hümāyūnuna ve iki defʿa Ṭarabya ṣayfiyesine teşrīf-i hümāyūn buyurdı Rāmi Çiftligi Ḳılşaġ-ı Hümāyūnuna evvelki defʿa teşrīfleri biñ ikiyüz ḳırḳ dört senesiniñ Rebīʿü'l-evveliniñ başında vāḳiʿ olub orada sekiz ay ḳadar iḳāmet buyurılub yine ḳırḳ dört senesiniñ Ẕi'l-ḳaʿdesinde Ṭarabya ṣayfiyesini Rusya muḥārebesi ġāiʾilesinden-nāşı Bahr-ı Siyah Boġazını muḥāfaẓa mülāḥaẓasıyla Sancāġ-ı Şerīfi müsteşḥiben ve Enderūn-i Hümāyūn süvārī ve mūsiḳacı aġaları ve ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne bi'l-maʿiyye teşrīf-i hümāyūn vuḳūʿ buldı Ṭarabyada üc dört māh ḳadar iḳāmet buyurılub ḳırḳ beş senesi Ṣaferinde ikinci defʿa Rāmi Çiftligi Ḳışlaġ-ı Hümāyūnını teşrīf ve vuḳūʿ bulub bu kere ṭoḳuz ay ḳadar iḳāmet buyuruldı muʾaḫḫaran Rusya seferi

[73a]

17

berṭaraf olmuş oldıġından Sancāġ-ı Şerīfi İstanbul Ṣarāy-ı Hümāyūnunda vāḳiʿ maḥāll-i maḫṣūṣ ve maḳām-ı muḳaddesine vażʿ ve iḳāme itmek içün yine 1245 senesi Ẕi'l-ḥiccesiniñ ikisinde Rāmi Çiftligi Ḳışlaġ-ı Hümāyūnundan ẕāt-ı şāhāneleri ve Rikāb-ı Hümāyūnlarında Süvārī-i Enderūn-i Hümāyūn ve Mūsiḳa-i Hümāyūn Aġaları ve Ḫademe-i Rikāb-ı Hümāyūn ve ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne cümleten alay-ı vālā ile İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnuna ḳadar ~~cümlemiz~~ māşiyen mūsiḳa çalmayaraḳ ve Sancāġ-ı Şerīfiñ ḫidmet-i müstevcibü'l-mefḫaretine maḫṣūṣ olan meʾmūrān ve müʾeẕẕināt ḥażret-i cihanbānī cehran yek dehān tekbīr ve tehlīl-ḫavān olaraḳ Edirne Ḳapusundan duḫūl ile ʿazīmet olundı süvāri aġaları bu kere İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnunda iḳāme olunub yalıñız Mūsiḳa-i Hümāyūn ve ḫademe-i Rikāb-ı Şāhāne ve bir ḳac ṭabur ʿAsākir Ḫaṣṣa-i Mülūkāne ile sebükbār olaraḳ Ṭarabya Ṣayfiyesine teşrīf-i hümāyūn buyuruldı

Ṭarabyadan Naḳl-i hümāyūn

Ṭarabyada dört beş māh ḳadar iḳāmet-i şāhāne buyurılub ~~ḳırḳ altı~~ 1246 senesi evāʾilinde eski Çıraġan Sāḥil Sarāy-ı Hümāyūnuna teşrīf-i şāhāne buyuruldı o vaḳit Çıraġanda büyük Ḳaṣr-ı Hümāyūn gibi Ḥarem Mā-beyn bir Dāʾire-i Hümāyūn olub āḫīran ānıñ yanına ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm bir ẕü'l-vecheyn dāʾiresi inşā buyurdı bir ḫayli vaḳitdenṣoñra anlarıñ kāffesini hidm ile muntaẓam ṣūretde aḫşab ve deñiz ṭarafıyla baġçe ṭarafı bir çoḳ mermer direkli olaraḳ inşā buyuruldıġı vaḳitde ~~elli beş~~ 1255 tārīḫinde itmām buyurulmuşdur ve itmāmına (tārīḫ nāmı oldı Çıraġan) mıṣraʿındaki Çıraġan kelimesi tam tārīḫ düşmüşdür ki ~~biñ ikiyüz elli beş~~ 1255 idi o vaḳit işbu mıṣraʿ bābınıñ bālā-yı ṭaḳımında muḥarrer idi

Elbise-i Bevvābān

İkinci Ṭarabyada ve ḳırḳ altı senesiniñ evāʾilinde Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ oturdıġı yalınıñ ḳapularını bevvābān ocaġından iki bevvāb ḥarāset iderler idi o vaḳitleri bevvābān içün daha elbise-i maḫṣūṣe taʿyīn olmayub ~~ḳırḳ yedi~~ 1247 tārīḫinde yaḳası ve ḳolı ṣarı çuḳadan lāciverd nimten ve ṣarı çuḳa zihli panṭolon taʿyīn ve taḫṣīṣ buyurulmuşdur

Dāye-zādegān

Mūsiḳa-i Hümāyūndaki dāye-zādegāndan cennet-mekān Sulṭān ʿAbdu'l-Mecīd Ḫān merḥūmuñ dāye-zādesi Küçük Meḥmed Beg ~~bin ikiyüz elli altı~~ 1256 senesi ʿAsākir-i Şāhāneye biñbaşılıḳ rütbesiyle naḳl idüb baʿde teḳāʿüd olmuşdur ~~bi'ṭ-teḳāʿüd ḫālā ḫānesinde sākindir cennet mekān Sulṭān Maḥmūd Ḫān merḥūmuñ kerīme i muḥteremesi Münīre Sulṭānıñ dāye-zādesi Meḥmed Beg ki Müşīr Meḥmed Nuṣret Paşadır ve yine ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūmuñ kerīme-i muḥteremesi~~ Ṣāliḥa Sulṭānıñ dāye-zādesi Yūsuf Beġ ~~ḫalḳan ve ḫulḳan ġāyet güzel bir beg idi ḥafaẓanallāhu teʿālā biñ ikiyüz ḳırḳ sekiz tārīḫindeki ẓuhūr iden vebāda merḥūm oldı ve işbu vebā senesi Mūsiḳa-i Hümāyūnı Beglerbeginde naḳḳaş nām-ı~~ maḥālde Silaḥdar ʿAli Aġanıñ yalısında ḳarantinaya ḳodılar bu ḳarantina keyfiyātı inşā'allāhu teʿālā ilerüde gelecekdir ve yine ḫāḳān-ı müşārun ileyhiñ kerīme-i muḥteremesi ve yine Fāṭıma Sulṭan ʿaliyyü'ş-şānıñ dāye-zādesi Rāġıb Begdir

Ḥarbiye Mektebine Dā’ir

Mā-beyn-i Hümāyūn Ḳapu Çuḳadar-ı Evveli esbaḳ Maḥmud Efendiden Ḳolaġası Enver Efendi naḳl ve rivāyet ider Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūmuñ irādesiyle Mā-beyn-i Hümāyūn ferīḳi Fetḥi Aḥmed Paşa merḥūm mektebiñ ~~ḥarbiyeniñ bidāyet-i teşkīline~~ neẓāretine naṣb ve taʿyīn buyurılan Mışırlı Selīm Paşaya Enderūn-i Hümāyūnuñ ötedenberū merʿiyyü’l-icrā olagelen ḳavānīn ve niẓāmātını bi’l-eṭrāf naḳl ve ḥikāye ider Selīm Paşa diñler diñler de daha bundan eyü mekteb ve niẓāmı istersiñiz dir

[73b]

20

~~İbtidā Aġa-zāde Meḥmed Dede Efendi şeyḫ olmuşdur mūmā ileyh Gelibolıda kendi binā itmiş oldıġı dergāh-ı Mevlānānıñ şeyḫi iken paşa-yı müşārun ileyh oradan getürüb kendi tekyesine şeyḫ itmişdir ṣoñra Ḥüseyin Paşanıñ şehādeti vuḳūʿunda yine Gelibolıda kendi tekyesine hicret itmişdir~~

Ṣayfiye ve Şitā’iye Naḳl-i hümāyūnlarıñ Vuḳūʿı

~~Bin ikiyüz ḳırḳ sekiz~~ 1248 tārīḫinde Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnı aḫşab olaraḳ müceddeden inşā buyurulmuş oldıġından her sene eyyam-ı ṣayfda Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnuna ve eyyām-ı şitāda Çıraġanıñ muḫtaṣar Ḳaṣr-ı Hümāyūnına naḳl-i hümāyūn buyurılur idi elli sesinden ṣoñra Sulṭān Maḥmūd Ḫān merḥūm ḳadīmdenberū köhne ve fersūde olmuş olan Çıraġanıñ muḫtaṣar ḳaṣr-ı hümāyūnunu külliyen hidm ile aḫşab olaraḳ inşā buyurulmuş oldıġından faṣl-ı şitāda ~~o vaḳit Sarāy ı Hümāyūn inşāsına mübāşeret buyurmuş oldıġından ḳışları~~ Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnuna naḳl-i hümāyūn buyurılur oldı daha o vaḳitleri Beşikṭaş Sarāyında Hümāyūnunda ḫaẕīne Kilār Seferli oṭaları ḥāl-i ḳadīmesiyle mevcūd olduḳlarından Mūsiḳa-i Hümāyūn kah Seferlide kah ḫaẕīnede iḳāmet~~met~~ olunur idi tertīb-i ʿatīḳi üzere ~~idi~~ ve üc oṭanıñdaḫī ayrı ayrı ġusle maḫṣūṣ ṣoġuḳluḳsuz birer küçük oṭa gibi ḥamāmları var idi

Uṣūl-i Ḳuyūd-i Bezirgān

Mūsiḳa-i Hümāyūna müceddeden ḳayd ve çırāġ buyurulacaḳ bezirgānı ibtidā Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫān ḥażretleriniñ ḥużūr-ı hümāyūnlarına çıḳarırlar eger pesendīde-

i ḥüsn-i naẓar-ı şāhāneleri buyurılur ise ~~olursa bir mūcib-i irāde-i şāhāne~~ ḳayd ve çırāġ buyururlar idi

Muḳaddim

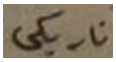
İbrāhim Paşa Yalısına Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ İḳāme Olundıġı ve Yalınıñ Tārīḫi

~~Biñ ikiyüz ḳırḳ altı~~ 1246 senesiniñ evā'ilinde İbrāhim Paşa yalısına Mūsiḳa-i Hümāyūn ṭaḳım ṭaḳım her lala ʿacemīleriyle oṭalara taḳsīm ~~olundı~~ olunub meẕkūr yalınıñ ṣedefler ile işlenmiş bir oṭası ve yaldızlı oṭası ve muṣandiresinde ʿinde'l-īcāb ḥarem çıḳmaḳ içün ḳafesli oṭaları ve kebīr ḳurnatinli müteʿaddid mermer direkli büyük fevḳānī bir ḥamāmı olub anda iġtisāl olunur idi işbu yalınıñ bir ṭaḳım üc oṭası olub biri biri içinden geçilür ara yerinde abdest-ḫānesi ve abdest-ḫānesiniñ ḥamāmdan inşā olunmuş mecrāsından ısıcaḳ mā-yı cārīsi vāridi ~~ṣuyı gelür idi~~ işbu yalı ~~başıḳ~~ başıḳ alçaḳ iki ḳat bir büyük yalı olub alt ḳatı zemīn ṭoprāḳ daha başıḳ ḳarañlık yerler ḳarañlıḳ oṭalar idi o vaḳit bu yalı yapılınca ḳıyāmet ʿalāmetidir yüksek binālar ẓuhūr itdi didiklerini eskilerden işidi~~ridik~~ilüridi o yalı o tārīḫde ʿale't-taḥmīn yüzyigirmi yıllıḳ ḳadar varidi eger hidmetmeseler bir o ḳadar daha ~~gider~~ ḳā'im olur idi

Müceddeden Kaydolan Nefere Lüzūmı Bulunan Eşyā

Bir nefer Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayd ve çırāġ olacaġı vaḳitde ḳanġı onbaşıya nefer ḳaydolacaḳ ise o onbaşı o neferiñ pederine yāḫud velīsine bir puṣula virir gicelik içün bir üzün ʿentāri bir ḳuşaḳ bir ḫırḳa bir abdest ḥavlısı bir abdest naʿlīni bir ṣabun tenekesi ki sayarda evvelden o tenekeye narbeki[92] taʿbir iderler idi ve bir yazı ṭaḳımı ~~nefer~~ yatağıyla berāber eşyā-yı meẕkūreyi dermeyān üdüb neferle birlikde getürüñ deyü beyān ve ifāde ider yatağı daḫī naṣıl olmalıyı taʿrīf iderler idi

~~Kırḳ sekiz~~ 1248 tārīḫinden evvel Mūsiḳa-i Hümāyūn neferātınıñ aylıġı otuz ġuruş olub ~~ḳırḳ sekiz~~ tārīḫ-i meẕkūrda ḳırḳ ġuruşa iblaġ buyuruldı ve yine tārīḫ-i meẕkūr~~da~~dan evvel cumʿa selamlıġına maḫṣūṣ elbise olmayub herkesde ne elbise bulunursa elvan-ı muḫtelifeden giyilür idi ~~yekrenk olmaḳ ve cumʿa selamlıḳlarına maḫṣūṣ olmaḳ üzere~~ ḫāḳān-ı müşārun ileyh ḥażretleri Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānı ~~mūsiḳacılar~~ yaḳası ṣırma işlemeli laciverd çuḳadan setrī panṭolon yapdırsunlar cumʿa selamlıḳlarında giysünler yek

92

renk olsun deyü ~~irāde~~ ferman buyururlar ~~Bir muḳteżā-yı irāde-i şāhāne yapdırdılar giydiler~~ faḳīriñ setri ve panṭolonuma yaḳasıyla berāber ücyüz ġuruş ḳadar ṣarf olmuş oldıġından lalam Baba Meḥmed Aġa otuz ġuruş maʿaşım ve baʿżı veẓāʾif-i muʿtāde ile maḥālline teʾdiye ~~itmişlerdir~~ itmişlerdir

Cennet-mekān Sulṭan Aḥmed Hān-ı Ṣāliṣ merḥūmuñ vüzerāsından Dāmād-ı Şehriyārī Ṣadr-ı Aʿẓām İbrāhim Paşanıñ yalısı Ḳaṣr-ı Hümāyūnuñ ḳarbında o vaḳit mevcūd bulundıġından

[74a]

21

Bükme Taʿbīr Olunan Yataḳ

Faḳīriñ ṣabāvetim zamānlarında Mūsiḳa-i Hümāyūnda bükme taʿbīr olunur bir nevʿ yataḳ olub bükülür idi şöyle ki Sarāy-ı Hümāyūnuñ ışṭılāḥında yataḳ bağına ezraḳ taʿbīr iderler ezraḳ māʾī dimekdir çünki o vaḳitlerde yataḳ bağları kāffeten māʾī renginde olur aḥmerī eşferī yaʿni ḳırmızısı ṣarısı olmaz idi işte bu ezraḳ taʿbīr olunan yataḳ bağını yere yaparlar ḳarşulıklı üc dört çift çuḳa kenarından baġ dikerler ve o yayılı ezraġıñ içine ince bir şilte yaparlar o şilteniñ üzerine gice yatar gibi çarşafı yaparlar yorġanı ve baş yaṣdıġını ḳorlar ve yorġanı baş yaṣdıġına ṭoġru çekerler ṣoñra yorġanıñ üzerinden o ezraḳda dikili olan ḳarşulıḳlı bağları bağlarlar āndanṣoñra bu yayılmış yatağı ṭaḳımıyla bükerler döşeginiñ baş ucuna ḳorlar bunuñ adına bükme dirler büküldigiçün işte bu bükmeyi ʿacemī gice yatarken yapar bağlarını açar içine ṣoḳulur girer Yine bağlarını elleriyle bağlar yatar olur kāffeten aşaġı ḳoġuş yataḳları Enderūn-i Hümāyūnda ve Ġalaṭa Sarāyında ve Mūsiḳa-i Hümāyūnda böyle bükme idi ne vaḳit ki bir ʿacemīniñ bıyıḳları çıḳar babayigit olur yatağını resmen yuḳaruya şirvana çıḳarır o vaḳit artıḳ büḳmede yatmaz ve lalalarıñ idāre ve maʿiyyetinden ḫalāṣ ve başlı başına olur ve eger müdebbir ʿāḳil adam olursa āña ʿacemī virirler lala iderler iʿtibar ve ḥayṣiyet bulur yaʿni ~~dik olur ki~~ bu ve bunuñ gibi tertībāt viḳāye-i ʿiffet ve ʿişmet ḥaḳḳında olan deḳāyıḳıñ āṣārından oldıġı nümāyāndır ~~ḳırḳ sekiz~~ 1248 tārīḫine ḳadar böyle lalalıḳ ʿacemīlik uṣūli cereyān idüb ḳırḳ sekiz tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūn ṣāniyen niẓām olunca artıḳ lalalıḳ ʿacemīlik külliyen laġv olub o taʿbīrāt yalıñız Enderūn-i

Hümāyūnda ḳaldı Mūsiḳa-i Hümāyūnda onbaşı nefer taʿbīrātı ve niẓām-ı muʿāmelāt-ı şedīdesi lāzımesi icrā buyurılur oldı

Orta Ṣandıġı

~~Biñ ikiyüz ḳırḳ sekiz~~ 1248 tārīḫine gelinceye ḳadar Mūsiḳa-i Hümāyūnda orta ṣandıġı tertībātı olmayub eger ocaḳca ẓuhūrāt olaraḳ biraz aḳça dermeyān olur ise eskiler maʿrifetiyle o aḳçe ile aḫşam ṣabaḥ sofralara birer ṭabaḳ aʿlā ṭatlı pişürdürler ve eger aḳçanıñ daha meydānı var ise sofra bol bol ḳavun ḳarpuz üzüm alurlar ve eger aḳçanıñ daha taḥammüli var ise güyā bayram gibi gice ḫayyal ve çalġı getürürler ḥāṣılı o aḳçeyi terākim itdirmeyüb böyle bir ṣūretde ḫarc ve ṣarf ile ʿumūm-i ehl-i istiḥḳāḳa münāfiʿ-i baḫşā olurlar idi

Ṭobḫāneli Ḳāʾim-maḳām Meḥmed Beg merḥūm eskiden buralarını bildiginden Mūsiḳa-i Hümāyūn Maṭbaḫına neẓāreti zamānında vekīlimizc Ḥacı İḥsan Bege lā yunḳaṭıʿ tenbīh iderdi ki veli'n-niʿmetimiz pādişāhımız efendimiz ḥażretleri iḥsān buyurdıġı erzaḳ-ı taʿyīnātından fażla ḳalan pārayı artırub ṣaḳlamaġa baḳmamalı ḫalḳıñ ḥaḳḳını ḫalḳa ve ehl-i iṣtiḥḳāḳa yedirmeli eger etler silaḫ-ḫāneden żaʿif geliyor ise o etlerin bedelini al daha üzerine para ḳo sāye-i şāhānede ḫalḳa yaġlı ~~et~~ semiz etler yedir dir idi

Bu ḥikāye bu maḳāma münāsibdir Ḥażret-i ʿÖmer rażiya'l-lāhu ʿanhiñ ḫilāfetinde bir ġazādan ġuzāt tevzīʿ ve ḳısmet olunmaḳ üzere aḫşam namāzındanṣoñra māl-i ġanīmet gelür şimdi artıḳ gice oldı ṣabaḥ olsun inşāʾallāhu teʿālā o ġazāda bulunan ġāzīlere tevzīʿ ideriz buyurur o gice māl-i meẓkūrı ḥıfẓ ve tevfīḳ iderler gice olunca ʿālim maʿnāsında Ḥażret-i ʿÖmer rażiyallāhu ʿanhıñ önüne bir lingir ṭolusı āteşi sürerler o dehşet ile uyḳudan uyanur artıḳ ṣabaḥ olmasına baḳmaz hemān tevzīʿiñ tedārikini görürler ve taʿbīr buyururlar ki işte bu āteş tevfīḳ itdigimiz ḥuḳūḳ-i ʿibād idi ānı tevḳifde bu ḳadar şiddet görünce ketm ve ġaṣbında ne derecelerde iştidād-ı ʿaẓāb-ı ilāhiye olacaġını ḳıyas idiñ buyururlar

[74b]

20

Ṣayfiye ve Şitāʾiye Naḳl-i hümāyūn

1248 tārīḫinde Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnı aḫşab olaraḳ müceddeden inşā buyurulmuş oldıġından her sene faṣl-ı ṣayfiyede Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnuna ve eyyām-ı şitāda

Çıraġan Sarāy-ı Hümāyūnuna naḳl-i hümāyūn buyurılub ~~idi~~ 1250 ~~senesindenṣoñra~~si ḫilālinde cennet-mekān merḥūm-ı ḳadīmden yaʿni yüz elli senedenberū köhne ve fersūde olmuş olan Çıraġan~~ñ muḫtaṣar~~ Ḳaṣr-ı Hümāyūnunı külliyen hidm ile aḫşab olaraḳ inşā buyurmuş olduḳlarından faṣl-ı şitāda Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnuna naḳl-i hümāyūn buyurılur oldı daha o vaḳitleri Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnunda tertīb-i ʿatīḳ üzere Ḫazīne ve Kilār ve Seferli Oṭaları ḥāl-i ḳadīmesiyle o vaḳit mevcūd olduḳlarından Mūsiḳa-i Hümāyūn kah Seferlide kah Ḫazīnede iḳāme olunur idi üc oṭanıñdaḫī ayrı ayrı ġusle maḫṣūṣ ṣoġuḳluḳsuz bir küçük oṭa gibi ḥamāmları var idi

Uṣūl-i Ḳuyūd-i Bezirgān

Mūsiḳa-i Hümāyūna müceddeden ḳayd ve çıraġ buyurulacaḳ olan bezirgān ibtidā Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūmuñ manẓūr-ı şāhāneleri olmaḳ üzere Sarāy-ı Hümāyūnuñ baġçesinde ḥużūr-ı ʿaẓamet-i mevḳūr şehinşāhīlerine çıḳarırlar eger pesendīde-i ḥüsn-i naẓar-ı şāhāneleri buyurılur ise ~~bā-irāde-i seniyye buyurılur~~ ḳayd ve çıraġ ~~buyurılur idi~~ buyurulmuş irāde-i şāhāne buyurur~~idi~~ idi

İbrāhim Paşa Yalısınıñ Taʿrīfi

~~Cennet mekān Sulṭan Aḥmed Ḫān ı Ṯāliṯ merḥūmuñ vüzerāsından ṣadr ı aʿẓām ı esbaḳ dāmād-ı şehriyārī merḥūm şehid İbrāhim Paşanıñ yalısı Çıraġan Ḳaṣr-ı Hümāyūnuñ ḳarbında o vaḳit mevcūd bulundıġından~~ 1246 senesiniñ evāʾilinde Ṭarabya Ṣayfiye Çıraġan Sāḥil Sarāy-ı Hümāyūna naḳl-i hümāyūn buyuruldıġı vaḳitde ~~Mūsiḳa-i Hümāyūn~~ Mūsiḳa-i Hümāyūnı ṭaḳım ṭaḳım her lala ʿacemīleriyle oṭalara taḳsīmle iḳāme olundılar meẕkūr yalınıñ ṣedefleriyel işlenmiş bir oṭası ve yaldızlı oṭası ve muṣandiresinde ʿinde'l-īcāb ḥarem neẕāret itmek ~~yapmaḳ~~ içün ḳafesli oṭalar ve kebīr ḳurnatīnli müteʿaddid mermer direkli fevḳānī büyük bir ḥamāmı olub anda iġtisāl olunur~~idi~~ idi işbu yalınıñ bir ṭaḳım üc oṭası olub biri biri içinden geçilür ara yerinde abdest-ḫānesi ve abdest-ḫānesiniñ ḥamāmdan inşā olunmuş mecrāsından ısıcaḳ māʾ-i cārīsi var idi

İşbu yalı başıḳ başıḳ alçaḳ iki ḳat bir büyük yalı olub alt ḳatı zemīn toprāḳ daha başıḳ ḳarañlıḳ maḥāller ḳarañlıḳ oṭalar ~~idi~~ o tārīḫde bu alçaḳ yalı yapılınca ḳıyāmet ʿalāmetidir yüksek binālar ẓuhūr itdi didikleri eski adamlardan işidilür idi

O tārīḫde o yalı ʿale't-taḥmīn yüz yigirmi yıllıḳ ḳadar olmalı idi ~~Ḥasbe'l-īcāb hidmi lāzım geldi eger hidm olunmuş idi bir o ḳadar daha ḳāʾim ve pāyidār olmaḳ iḥtimāli vār idi~~

Müceddeden Ḳayd Olunacaḳ Nefer

Mūsiḳa-i Hümāyūna bir nefer ḳayd ve çıraġ buyurulcaġı vaḳitde bezirgān-ı civār-ı şāhānede olan İbrāhim Paşa Yalısı nefer-i mūmā ileyh ḳanġı onbaşıya nefer ḳayd olunacaḳ ise o onbaşı o neferiñ pederine yāḫud velīsine bir puṣula virir gicelik içün bir uzun ʿantārī bir ḳuşaḳ bir ḫırḳa bir abdest ḥavlısı bir abdest naʿlini bir ṣabun tenekesi ki sarāyda evvelden o ṣabun tenekesine narbeki[93] taʿbīr iderler idi ve bir yazı ṭaḳımı yataġıyla berāber eşyā-yı meẕkūreyi dermeyān ve iḫżār idüb neferle birlikde berāber getürüñ deyü ~~taʿrīf~~ tefehhüm ider yataġı daḫī naṣıl olmalıyı ifāde iderler demür ḳaryolanıñ ölçüsüne göre taʿrīf iderler

[yırtılmış]

[75a]

21

Bükme Taʿbīr Olunan Yataḳ

Faḳīriñ ṣabāvetim zamānlarında Mūsiḳa-i Hümāyūnda bükme taʿbīr olunur bir nevʿ yataḳ olub bükülür idi şöyle ki Sarāy-ı Hümāyūn ışṭılāḫında yataḳ bağına ezraḳ taʿbīr iderler ezraḳ māʾī dimekdir çünki o vaḳitlerde yataḳ bağları kāffeten māʾī renginde olur aḥmerī eṣferī yaʿni ḳırmızısı ṣarısı olmaz idi işte bu ezraḳ taʿbīr olunan yataḳ bağını yere yaparlar ḳarşuluklı üc dört çift çuḳa kenarından bağ dikerler ve o yayılı ezrağıñ içine ince bir şilte yaparlar o şilteniñ üzerine gice yatar gibi çarşafı yaparlar yorġanı ve baş yaṣdığını ḳorlar ve yorġanı baş yaṣdığına ṭoġru çekerler ṣoñra yorġanıñ üzerinden o ezraḳda dikili olan ḳarşuluḳlı bağları bağlarlar āndanṣoñra bu yayılmış yataġı ṭaḳımıyla bükerler döşeginiñ baş ucuna ḳorlar bu yaṭağıñ adına bükme dirler büküldigiçün işte bu bükmeyi ʿacemī gice yatarken yapar bağlarını açar içine ṣoḳulur girer yine bağlarını elleriyle bağlar yatar uyur kāffeten aşağı ḳoğuş yataḳları Enderūn-i Hümāyūnda ve Ġalaṭa Sarāyında ve Mūsiḳa-i Hümāyūnda böyle bükme idi Ne vaḳit ki bir ʿacemīniñ bıyıḳları çıḳar babayigit olur yataġını resmen yuḳaruya şirvana çıḳarır o vaḳit artıḳ büḳmede yatmaz ve lalalarıñ idāre

93

ve maʿiyyetinden ḫalāṣ ve başlı başına olur ve eger müdebbir ʿāḳil adam olursa āña ʿacemī virirler lala iderler iʿtibar ve ḥaysiyet bulur yaʿni bu bükme ve daha bunuñ gibi tertībāt viḳāye-i ʿiffet ve ʿişmet ḥaḳḳında olan deḳāyıḳıñ āṣārından oldıġı ~~derkār ve işkārdır~~ bī-iştibāhdır

1248 tārīḫine ḳadar böyle lalalıḳ ʿacemīlik uṣūli cereyān idüb 48 tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūn ṣāniyen niẓām-ı ʿaskerī tertibine girince ~~olunca~~ artıḳ lalalıḳ ʿacemīlik külliyen laġv olub ve o taʿbīrāt yalıñız Enderūn-i Hümāyūnda ḳaldı Mūsiḳa-i Hümāyūnda onbaşı nefer taʿbīrātı ve niẓām-ı ʿaskerī muʿāmelāt-ı ~~lāzıme~~ icrā icrā buyurılur oldı

Orta Ṣandıġı

1248 tārīḫine gelinceye ḳadar yaʿni lalalıḳ ve ʿacemīlik tertībātı oldıġı zamānlarda Mūsiḳa-i Hümāyūnda orta ṣandıġı tertībātı olmayub eger ocaḳca ẓuhūrāt olaraḳ biraz aḳça dermeyān olursa eskiler maʿrifetiyle o aḳçe ile aḫşam ṣabaḥ ṭaʿamlarında sofralara birer ṭabaḳ aʿlā ṭatlı pişürdürler ve eger aḳçanıñ daha meydānı varsa sofralara bol bol ḳavun ḳarpuz üzüm vesāire alurlar ve eger daha taḥammüli varsa güyā bayram etmiş gibi gice ḫayyal ve çalġı getürürler şenlik iderler ḥāṣılı o aḳçeyi terākim itdirmeyüb böyle bir ṣūretde ḫarc ve ṣarf ile ʿumūm-i ehl-i istiḥḳāḳa münāfiʿ-i baḫşā olurlar idi

Ḳāʾim-maḳām Meḥmed Beg merḥūm eskiden buralarını bildiginden Mūsiḳa-i Hümāyūn Maṭbaḫına neẓāreti zamānında vekīlimizc Ḥacı İḥsan Bege lā yunḳaṭıʿ tenbīh ideridi ki veli'n-niʿmetimiz pādişāhımız efendimiz ḥażretleriniñ iḥsān buyurdıġı erzaḳ-ı taʿyīnātından fażla ḳalan aḳçayı artırub ṣaḳlamaġa baḳmamalı ḫalḳıñ ḥaḳḳını ḫalḳa ve ehl-i iṣtiḥḳāḳa yedirmeli eger etler silaḫ-ḫāneden żaʿif gelürse o etleriñ bedelini al daha üzerine para ʿilāve et sāye-i şāhānede ḫalḳa yaġlı semiz etler yedir dir idi

Bu ḥikāye bu maḳāma münāsibdir Ḥażret-i ʿÖmer raẓiya'l-lāhu teʿālā ʿanhıñ ḫilāfetlerinde bir ġazādan ġuzzāt-ı kirāma tevzīʿ ve ḳısmet buyurulmaḳ üzere aḫşam eẓānındanṣoñra māl-i ġanīmet gelür şimdi artıḳ gice oldı ṣabaḥ olsun inşāʾallāhu teʿālā o ġazāda bulunan ġāzīlere tevzīʿ ideriz buyururlar o gice māl-i meẓkūrı ḥıfẓ ve tevfīḳ iderler gice olunca ʿālim maʿnālarında ḥażret-i ʿÖmer raẓiyallāhu ʿanhıñ öñlerine bir lingir ṭolusı āteşi sürerler o dehşet ile uyḳudan uyanurlar artıḳ ṣabaḥ olmasına [yırtılmış] tedārikini görürler

ve taʿbīr buyururlar ki işte bu āteş tevfīḳ itdigimiz ḥuḳūḳ-i ʿibād idi ānı tevḳifde [yırtılmış] derecelerde iştidād-ı ʿaẕāb-ı ilāhiye olacaġını ḳıyas idiñ buyururlar

[75b]

26

çıraġ ~~itdiler~~ buyurdılar Noḳṭa Meḥmed Efendi Ḥamāmcı Şeker Ḥasan Aġa ṭanbūr major Necib Aġa terpuşcı Muṣṭafa Aġa zilbān Ḳırbıyıḳlı Emin Aġa gibi bālāda esāmīleri meẕkūr olan dört nefer zenci ḥarem aġalarını daḫī İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnuna gönderdiler ḳırḳ sekize ḳadar yemekleri ṭablakārlar getürürler idi o ṭāriḫde ṭablakārlık ~~laġv idüb~~ ilġā ve yemek ṣaḥanlarını niẓām-ı ʿaskerī uṣūli üzere ḳaravanaya tebdīl ~~itdiler~~ buyurub Mūsiḳa-i Hümāyūn neferātı ʿaynı neferāt-ı ʿaskeriye gibi miṣillü ~~bölük ile taʿlīmli~~ ayaḳ ataraḳ maṭbaḫa gider nöbetci çavuşunuñ ḳumandasıyla maṭbaḫda işcileriñ yemekleri ḳutarub yerlere dizdi~~gi~~kleri ḳaravanalardan bir dānesini alub yine ḳumanda ile ayaḳ ataraḳ yemek-ḫāneye ~~gelür~~ gelinür idi baʿdeʿṭ-ṭaʿām boş ḳaravanaları maṭbaḫa götürmek içün iki uşaḳ taʿyīn ~~itdiler~~ buyuruldı ānlar götürürler idi

Alafranġa Sofra Beyānı

~~Bu niẓām-ı şānīdenṣonra~~ Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ yemekleri bā-irāde-i ḫāḳānī alafranġa sofra-i ṭavīleye taḥvīl buyuruldı ~~oldı~~ yaʿni taḥta büyük trebzeler biribirine muttaṣıl ~~ḳonmuş~~ ve üzerleri~~ne~~ boylı boyuna beyaż peçeteler ~~böyle boyuna serilmiş~~ ṣuyla ṭolu ṣürāḥīler ~~ḳonmuş~~ ve ṣandalyeler ve herkesiñ öñünde ikişer beyaż ṭabaḳ ve birer ṣu ḳadeḥi çatal bıçaḳ ḳaşıḳ maḳrame yerine beyaż peçeteler istiʿmāl olunur idi ḳumanda ile yemek-ḫāneye girilür baʿdeʾṭ-ṭaʿām yine ḳumanda ile birlikde çıḳılur ṭabaḳlarını ḳadeḥini çatalını pıçaġını ḳaşıġını herkes kendüsi eline alur yemek-ḫāneye getürür baʿdeʾṭ-ṭaʿām yine eline alur yemek-ḫāneden ṭışaru çıḳarır kendüsi yıḳar temizler eger ḳırılur ise yine kendüsi alur ṣu ṣürāḥīlerini ḫidmetci saḳalar ṭoldururlar ḳorlar kaldırırlar ānlara ḥavāle idi yemekler büyük kepçe ile ḳaravanadan alınur öñündeki ṭabaḳlara ḳonur çatal bıçaḳ ile tenāvül olunur idi

Teşrīf-i Ḥażret-i Şāhāne

Bu yemek-ḫāne uṣūlüni ʿacabā naṣıl icrā idiyorlar deyü ʿaynen müşāhede buyurmaḳ içün Beglerbegi Sarāyı~~nda~~-ı Hümāyūnunda Mūsiḳa-i Hümāyūn daʾiresiniñ yemek-ḫānesine ~~iki defʿa~~ ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm biʾẕ-ẕāt iki defʿa teşrīfe raġbet-i şāhāne buyurdılar ve

ḳoġuşlarıñ neẕāfetini daḫī müşāhede buyurmaḳ içün bir ḳac defʿalar ḳoġuşı teşrīf buyurub bezirgānını iltifāt-ı şāhāneleriyle mültefit ve mürūr buyurdılar

Gice Nöbet Beklemek İcādı

Bu niẓām-ı şānīdenṣoñra giceleri ḳoġuşlarda gündüzleri ḳapularda nöbet beklenür oldı bu tārīḫe ḳadar bevvābān ocaġından iki ḳapucı Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ḳapularını ḥıfẓ ve ḥadāset iderler idi ḥattā Ḳapucı Saʿid Aġa ile Ḳapucı Aḥmed Beg çoḳ vaḳit beklemişler idi ~~ḳırḳ sekizde niẓām olunca~~ ḳırḳ sekizdenṣoñra ḳapucıları İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnunda orta ḳapuda ocaḳlarına gönderdiler ānlara ḥācet ḳalmadı

Ḳaravananıñ Taʿrīfi

Ḳırḳ sekizde yemek ṣaḥanları ḳaravanaya taḥvīl oldığı vaḳitde o ḳaravanalar ne resim ne biçim ise şimdi yaʿni biñ ücyüz bir tārīḫinde daḫī neferātıñ yemekleri yine o biçim ḳaravana iledir o resim degişmedi kenarı ḳıvrıḳdır lākin Rāmi Çiftligi Ḳışlaġ-ı Hümāyūnunda süvārī aġalarıñ yemekleri ʿaskerī ḳaravanası biçiminde olub kenarı düz idi ~~ḳıvrıḳ degildir degil idi~~

[76a]

27

Ṣaç Ṣalıvirmek Beyānı

~~Ḳırḳ sekiz~~ 1248 tārīḫine gelinceye ḳadar Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānınıñ başları traşlı olub ṣaç ṣalıvirmek ʿādeti daha cārī degil idi o vaḳitleri ṣaça Avrupa taʿbīr iderler ṣoġuḳ görinür idi ḳırḳ sekizde ṣaç ṣalıvirsünler deyü fermān-ı şāhāne ṣudūr buyurur lākin baʿżı eski aġalar baʿżı iʿẕār beyānıyla yine ṣalıviremediler ~~zīrā o vaḳit ānlarıñ ʿindinde ṣaç ṣalıvirmek küfür gibi idi~~ her naṣılsa ṣoñraları biribirini göre göre alışıldı hepsi ṣalıvirdiler şimdi o tārīḫde ṣaçsız adam yoḳ gibidir ṭalebe-i ʿulūmuñ bile ekṣerīsiniñ başları ṣaçlıdır el-ḥamdü lillāhi teʿālā yine herkesiñ diyānet ve İslāmiyeti kemāl-i metin ve muḥkem-i mevlā-yı müteʿāl din ve devlete zevāl virmesün

Nükte

Böyle alafranġa sofra ile ṭaʿam itmek ve ṣaç ṣalıvirmek gibi baʿżı ḥālāt-ı heb sebebler taḥtındadır zīrā veli'n-niʿmetimiz pādişāhlarımız ~~mülūk-i ʿiẓām~~ efendilerimiz ḥażerātı ṭabīb-i maʿnevī gibidirler ḥarekāt ve sekenātlarında ḥikmet-i ḫafiye vardır ḳırḳ bir tārīḫine

ḳadar ortalığı bir derecelere ḳadar taʿaṣṣub-ı resmiye ki āndañ bir nevʿ-i ʿisyan rāyiḥaları istīlā itmiş ki daḫī işmām olunur bu vechle İslāmiyet aṣliye ve diyānet-i ṣaḥīḥa ara yerde ġayıb olmuş bu ikisiniñ mā-beynini bulmaḳ içün ḥakīmāne meʿalce ve tedāvī itmek iḳtiżā itmiş nitekim Aḫlāḳ ʿAlayı nām kitāb-ı şerīfde yazar ki mürebbī olan ẕāt şākirdiniñ aḫlāḳ-ı ẕımmiyesini aḫlāḳ-ı ḥamīdeye taḥvīl itmek murād itdikde meṣelā ḫasīsi saḫī itmek murād itseler ibtidā masraf iderler ṣoñra vusṭā olan seḫāvetde ḳarār ḳıldırırlar buyurdıġı miṣillü ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm daḫī evāʾil-i niẓām-ı Devlet-i ʿAliyyelerinde ḳalb-i devlet olan Sarāy-ı Hümāyūnlarından bedʾ ile bir muḳteżā-yı ḥāl-i ḥekīmāne ḥareket buyurmuşlardır Nefʿī merḥūmuñ şu beyiti ḫoşdur (ʿārif evvel ehl-i dil evvel rind-i ḳalender-meşreb ol) (ne Müsliman-ı ḳavī ne mülḥid-i bī-meẕheb ol)(āşıḳ ol ammā ʿalāyıḳdan berī ḳıl göñlüni) (ne ḫam-ı gīsūya meftūn ne esīr-i ġabġab ol)

Ḳarantina İcrāsı ve Baʿżı Vuḳūʿāt-ı Cariye

Cennet-mekān ḫākān-ı müşārun ileyh ḥażretleri ʿasākir-i niẓāmiyeyi tanẓīm ve tertīb buyurduḳdanṣoñra ʿilac ve devā envāʿından olan ḳarantina uṣūlüni bu Devlet-i ʿAliyyelerinde teʾsīs ve icrā buyurmaḳ emel ve arzusıyla ʿulemā-yı ʿaṣırdan istiftā buyururlar cevābında bu ḳarantina didikleri şey uṣūl-i efrinciyedendir teşbīh lāzım gelür deyü tecvīz itmezler ḥalbuki bu ḳarantina çiçek ʿilletiniñ aşısı ve muḥāfıẓ-ı ṣāʿiḳa maʿnāsına olan paratoner gibi ʿilac ve devā envāʿından bulundıġı tecrübeler ile ṣübūt bulmuş ḫuṣūṣıyla neḳadar derd ve ʿillet var ise ḥaḳ teʿālā cümlesiniñ devāsını yaratmış ḳāle ʿaleyhi’s-selām mā enzelallāhu dāen illā enzele lehū şifāen ḥadīṣ-i şerīfi ile ṣābit ve o devālarıñ çoġunı vaḳit ve zamānıyla enbiyā-yı ʿiẓām ve ḥükemā-yı ilāhiyyūn taʿrīf buyurub ḫaber virmişler ve el-ān daḫī tecārüb-i eṭıbbā-yı ḥāẕiḳanıñ esāsı ve ḳavāʿid-i eslāf-ı kirāma ḳıyasıyla aranub bulunulmaḳdadır bināen ʿaleyh bu Devlet-i ʿAliyyede daḫī ümmet-i Muḥammedi ve memālik-i maḥrūse-i şāhāneyi muḥāfaẓa mülāḥaẓasıyla ḳarantina uṣūlünüñ icrāsını muḳteżā görürler o ʿaṣırda ḫʷāce efendimiz merḥūm ve maġfūr Ketḫudā-zāde el-Ḥāc Meḥmed ʿĀrif Efendi ʿilm ve kemalde ve umūr-ı ḫāriciyede maʿlūmāt-ı kāmileleri der-kār olub aʿlem-i zamān ve mülācāme-i devrān bulunduḳları cümleniñ müsellemī olmaġla ḫākān-ı müşārun ileyh ḥażretleri oraya miletim olur da ḫaber yollar ki şerīʿat-ı muṭahhere-i muḥammediye ʿaleyhi ve ālihī’s-selām ḳılı ḳırḳ yarar bu ḳarantina

ḥaḳḳında bir cevaz-ı şerʿī yoḳmıdır deyü sual buyurur ḫᵛāce müşārun ileyh daḫī pādişāh-ı ʿālem-penāh ḥażretleriniñ emr-i hümāyūnları üzere mufaṣṣal bir lāyiḥa tanẓīm ve berāhīn ve edillesiyle ḳarantina lüzūmunı ve şerʿan cevāzını iṯbāt ve nihāyetinde bu ḳarantina uṣūli ḳıṭʿa-i Afriḳada vāḳiʿ düveli İslāmiyeden Fas devletinde vardır biz o esāsa ṭaṭbīḳ itmiş olalım dir lāyiḥayı bi't-tanẓīm ḫāḳān-ı müşārun ileyh ḥażretlerine gönderir bu fetevā-yı şerīfeniñ üzerine ḳarantina niẓāmātını yürüdürler

Paraṭoner Fransız lüġatidir yıldırım siperi ve muḥāfıẓı dimekdir

Fetevā-yı şerīf eṯnālarında ve ḳırḳ sekiz tārīḫinde ḥafīẓullāhu teʿālā İstanbulda vebā ẓuhūr ider Mūsiḳa-i Hümāyūnda vebādan bir ḳaç kişi vefāt ider ḥarem çocuġı Yūsuf Beg ve Küçük Ḥasan gibi o vaḳit yaz mevsimi oldıġından ẕāt-ı şāhāne Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnunda ~~idi~~ bulunmuş olduḳlarından bi'ẕ-ẕāt inşā~~sına muvaffaḳ old~~ buyurmuş olduḳları evvelki aḫşabdan maʿmūl Beglerbegi ve evvelki aḫşabdan ~~maʿmul~~ iʿmāl ve inşā buyurulmuş olan Sarāy-ı Hümāyūn daha yeñi inşā buyurulmuş oldıġından birinci defʿadaki ~~teşrīf-i hümāyūn~~ naḳl-i hümāyūn idi Sarāy-ı Hümāyūn daha yeni binā olunmuş birinci defʿa ki teşrīf-i hümāyūn idi ḳarantina uṣūlüni

ve tecdīd-i ḳavānīn ve uṣūl-i müstaḥsenlerinde

[76b]

28

icrā ~~itmek~~ buyurmaḳ ve memālik-i Devlet-i ʿAliyyeleriniñ bi'l-cümle ahālisine bir numūne tedāvi göstermek içün ḳalb-i devletleri olan Sarāy-ı Hümāyūnlarından bedʾ ile Mūsiḳa-i Hümāyūnlarını o civarda naḳḳaş nām-ı maḥālde o vaḳit Silaḥdar ʿAli Aġanıñ yalısı ~~o vaḳit~~ boş bulundıġından oraya götürürler ve ḳapunuñ içerüsüne bir kerevet ḳorlar o kerevetiñ üzerinde herkesi birer birer sirke ile yıḳarlar yeñi camaşuylar ve yeñi ʿabalar ve başlarına yeñi ışḳırlaḳlar giydirirler ve yalıdan içerüye ne alsalar sirke ile ışladırlar öyle alurlar paraları daḫī sirke içine ḳorlar öyle alurlar ve yalı ḳapusunuñ ṭışarusuna öñüne ḳaraġol ḳolbası gibi bir ḳolba ḳoyub içerüye girecekleriñ herbirisini evvelā o kulbanıñ içine ḳorlar ve altına manġal ḳoyub servi aġacıyla ve ḳozalaġıyla tütsülerler o yalıda karantina ḳırḳ gün sürdi ~~o vaḳit ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne mīr-livālarından olan Namıḳ Paşa ki şimdi şevketlü merḥametlü veli'n niʿmetimiz pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü'l Ḥamīd Ḫān efendimiz~~

~~ḥażretleriniñ yāver-i ekremidir müşīrdir o vaḳit yalıya gelür bir disḳor ider yaʿni bir ḫuṭbe oḳur ve ḳarantinanıñ şerʿī oldıġını herkesiñ muvācehesinde beyān ider~~

Ḫʿace-i müşārun ileyh efendimiz merḥūmuñ lāyiḥasında bu daḫī meẕkūrdır ki Ḥażret-i ʿÖmer raẓiyallāhu ʿanhu ḫilāfetinde Şama teşrīf iderler imiş Şama yaḳlaşınca Şamda vebā var dirler bu ḫaberiñ üzerine Şama girmez içerüde olan çıḳmasun ṭışaruda olan girmesün dir iḫṭilāṭdan menʿ buyurur

Ve el-ān ḳarantina didikleri daḫī muvaḳḳaten iḫtilāṭdan menʿ dimekdir işte ḳarantina şerʿīdir Frenkler ḳarantinayı bu esasdan aldılar zirā Frenkler kütüb-i İslāmiyeyi lāyıḳıyla eslafda ve ḥālā tetebbuʿ idüb elek elek elediler Devlet-i ʿAliyyede bu cevaz-ı şerʿīdenṣoñra Boġaziçinde Ḳuleli Ḳışlaġ-ı Hümāyūnunı o vaḳit ḳarantina-ḫāne yapdılar

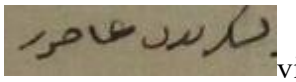
Ḳarantina İtalyanca olub ḳarantin Fransızcadır Luġat-ı müşterekedendir teḥaffuẓu maʿnāsınadır müʾenneṯ isimlerdendir taʿbīrāt-ı maḥṣūṣa-i meşhūre olaraḳ ḫastalıḳdan ḥıfẓ ve muḥāfaẓa olunmaḳ maḳāmında istiʿmāl olunur meṯelā mezūn ḳarantin dirler taḥfaẓ-ḫāne maʿnāsınadır zīrā mezūn-ḫāne ve maḥāl dimekdir ḳordon ḳarantin daḫī dirler muḥāfaẓa şeridi ve zinciri dimekdir ḳordon şerit ve zincir maʿnāsınadır yaʿni muḥāfaza şeridi dimek muḥāfaza ḥudūdı ve maḥālli dimek olur ~~bu luġatler yüzbaşı biñbaşı~~ bu Fransızca luġatler Mūsiḳa-i Hümāyūn biñbaşılarından İsmāʿil ~~Begdeñ~~ Beg Efendiden taḥḳīḳ olunmuşdur

Ez Vuḳūʿāt-i Der-Beglerbegi

Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnunda Mūsiḳa-i Hümāyūn dāʾiresiniñ ḥamāmı bir ḳurnalı küçük olub zamānıyla bir yalınıñ ḥamāmı imiş yıḳmamışlar Mūsiḳa-i Hümāyūna ḥamām olsun dimişler zīrā Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ efrādı o vaḳitleri seksen kişi ḳadar olub ḥamām-ı meẕkūr kāfī gibi idi mā-yı cārīsi az olub ḳuyu ṣuyu ile idāre olunur faḳaṭ her ḥamāma giren ḥamāmdan çıḳdıḳdan ṣoñra ḳuyunuñ ṭulumbasını yüz kere çekmek niẓāmından idi ~~çeker idi~~ nöbetci çavuşı yanında ṭurur birer birer ṣayar ya çekmeli yāḫud birisine para virüb çekdirmeli ṭulumbayı çekerken ḥamāma girmeden ziyāde adam terler idi ḫuṣūsiyle Ḫademe-i Ḫaṣṣa Rikāb-ı Şāhāne ile ~~elli dört~~ 1254 tārīḫinde birleşdikdenṣoñra ḥamām-ı meẕkūr bütün ṭar gelür oldı çünki silk-i meẕkūr içün o tārīḫde ḳoġuşlar dāʾireler inşā itdiler

de ~~amma~~ ḥamām ve maṭbaḫ inşā itmediler ~~yapmadılar~~ Mūsiḳa-i Hümāyūn ḥamāmı ve maṭbaḫı idāre ider didiler

Şimdi el-ḥamdü lillāhi teʿālā ~~sāye-i ḥażret-i şā~~ veli'n-niʿmetimiz olan pādişāhımız efendimiz ḥażretleriniñ sāye-i şāhānelerinde ḳoca ḥamāmlar bol bol şular ~~istedikleri ḳadar şeḳḳān şeḳḳān ḍayḳ bu laġımlarıñ~~ bu laġımlarıñ daḫī laġm-ı sāʾireleri miṣillü

vird-i zebānımız olan pādişāhım çoḳ yaşa duʿā-yı icābet-ārāsını yine tekrār ideriz

[77a]

29

Ez-vuḳūʿāt-ı Cāriye Der-Beglerbegi

Ve yine Beglerbeginde vebā gibi bir ḫastalıḳ ẓuhur itdiginden Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫān ḥażretleri ~~ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm~~ Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnuñ ḳarşusunda Neşāṭ Ābād nām-ı maḥālde bundan muḳaddem mevcūd bulunan ~~kāin ve ḥālā ebniyesi ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūmuñ zamānındanberū mevcūd bulunan kendü kerīme-i muḫteremeleri Ṣāliḥa Ṣulṭān merḥūme içün inşā buyurmuş olduḳları~~ Ṣāliḥa Sulṭān ʿaleyhi'ş-şān merḥūmeniñ ʿatīḳ sarāyına Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnundan naḳl-i hümāyūn buyurub o sarāyıñ üc ḳatlı ṭarafında iki ay ḳadar āramsāz iclal buyurdılar Mūsiḳa-i Hümāyūnlarını Beşiḳtaş Sarāy-ı Hümāyūnuna gönderüb yevmiye üc defʿa icrā buyurulmaḳda olan Nevbet-i Sulṭānīlerini ʿafv buyurub yalıñız cumʿa selamlıḳlarınıñ resm-i ʿālīsini icrā içün Beşiḳtaş İskelesinden Beşiḳtaş bazar ḳayıġını celb ile Sarāy-ı Hümāyūn-i meẕkūre gidilür gelinür idi zīrā o vaḳit Mūsiḳa-i Hümāyūna maḫṣūṣ bazar ḳayıġı daha yapılmamış idi

Ez Vuḳūʿāt-ı Cāriye Der-Beglerbegi

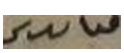
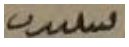
Ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm Ṭuna ṭarafına teşrīf buyurdıġı gibi baʿżı kere daḫī vapur-ı hümāyūnlarıyla İzmide ve Geliboluya ve Ḳalʿa-i Sulṭāniye ve sāʾir ṭaraflara teşrīf-i şāhāne buyururlar Mūsiḳa-i Hümāyūnlarını daḫī ḫakpāy-i şāhānelerinde götürürler ve maẕhar-ı iltifāt-ı şāhāneleri buyururlar idi bir gün yine Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnundan vapūr-ı hümāyūnlarına rākiben ḥareket buyurılub teşrīf buyurılur iken eṣnā-yı rahde vapuruñ gügertesinden birisi ḳamara-i şāhāne civārına naşılsa yañlışlıḳla buzāḳ-efşān olur lākin

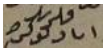
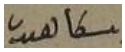
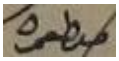
mütecāsirini göremezler Mā-beyn-i Hümāyūn ḫademelerini ṣıḳışdırırlar bir uç alamazlar o vaḳit mā-beyn ḫademesidaḫī üç dört kişiden ʿibāret Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ruḳbāsından birisi bu ḳabāḥati mūsiḳacılar itdi dir ḥalbuki ḳamara-i şāhāne vapuruñ ḳıç ṭarafında Mūsiḳa-i Hümāyūn ise vapuruñ baş ṭarafında ṭurur niẓāmdır bir ḫaṭve ilerü gidemez ṭur dedikleri yerde ṭurur Mūsiḳa-i Hümāyūna bu iftirā~~yı~~ idilince ḥiddet-i şāhānelerini mūcib olur ʿavdet-i şāhāne buyurulduḳda Mūsiḳa-i Hümāyūnlarına kürek ve ḳoġuşda ḥabis ve tevḳīf buyururlar ḳapudan ṭışaruya baḳdırmazlar ḳapuya ḳaraġol ḳorlar ḳoġuşda oturur heb aġlaşur idik ḥālimiz nice olacaḳ deyü ḥafīẓullāhu teʿālā dünyāda ġażab-ı pādişāhīye uġramaḳ gibi fenā şey yoḳ hele şükürler olsun Ser-ʿasker Ḫüsrev Paşa merḥūm gelür Ḫakpāy-i şāhāneye yüzini sürer ve ricā ider de ḳurtarır ʿafv itdirir hemān cenāb-ı ḥażret-i Allāh cümleyi de ḳuru iftirālardan esirgesün āmin

Ez-Vuḳūʿāt-ı Ġayr-i Münşeriḥe

Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūmuñ ~~evāʾil~~ ʿaṣrında ~~ve yetmiş~~ 1278 evāḫirinde Mūsiḳa-i Hümāyūn sābıḳı miṣillü bir ḳuru iftirāya daḫī uġradı ~~şöyle~~ ki on beş gün ḳadar imtidād itdi Nevbet-i Sulṭānīlere ḳabūl buyurulmaz oldılar Mūsiḳa-i Hümāyūn o tārīḫde Maçḳada mine'l-ḳadīm Mekteb-i Ḥarbiye olan ḳışlada iḳāmet itmekde idi bu meṣāʾib daḫī sābıḳī miṣillü dilsüz isede ḥamdü ṣenālar olsun o ḥāliñ sābıḳı miṣillü iftirā-yı maḥż oldıġı maʿlūm-ı şāhāneleri olur da tersāne küreginden beter olan ġażab-ı pādişāhī maḥbesinden ʿafv ile azād ve ḫalāṣ buyururlar ve Nevbet-i Sulānīleriniñ icrāsına daḫī ḳabūl buyururlar

Hemān cenāb-ı Ḥaḳ ʿazze ve celle ḥażretleri şevketlü merḥametlü veli'n-niʿmetimiz pādişāhımız Sulṭān ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān Efendimiz ḥażretleriniñ müfterī iftirāsı ve ruḳbā nifāḳıyla maẓhar-ı ġażab-ı şāhāneleri olmaḳdan cümlemizi ḥıfẓ ve emānında buyurub dāʾimü'l-evḳāt sāye-i merḥamet-vāye-i cenāb-ı cihan-bānīlerini cümle bezirgān ile berāber cümlemiziñ üzerlerimizde sāye-bān buyursun āmīn

Sulṭan müşārun ileyh merḥūmeniñ sarāy-ı meẕkūrı muʾaḫḫaran mürūr-ı zamān ile köhne ve olmuş ve maḥālleri muhdem oldıġından ~~olub~~ içinde ~~iskān~~ ve iḳāmet ~~itmek~~ ~~ḳābil ve~~ muḥāl bulunmuş olmaġla ~~oldıġından~~ ~~veli'n-niʿmetimiz efendimiz~~ bu kere ~~müceddeden~~ esāsından müceddeden veli'n-niʿmetimiz pādişāhımız efendimiz inşā

ve iḥyā buyurulmuş old~~ığın~~dıḳlarından ~~iḳāmet buyuracaḳ olan sulṭān ʿaliyyü'ş-şān ḥażretlerine~~ ism-i ḳadīmi olan neşāṭ müceddeden dübālā olub ~~mürūr~~ ve mürūr veʿubūr idenlere ~~sürūr ve neşāṭ itmiş itmekde~~ neşāṭ itmiş derūn olmaḳdadır

[77b]

30

~~Biñ İkiyüz Kırḳ Sekizde~~ 1248 Tārīḫinde Naṣb Olan Żābiṭān

1248 ~~Ḳırḳ sekiz~~ nizām-ı ṣānīsinde ḳılarnaṭa curasını eyü çalan Ḫalil Efendi birinci yüzbaşı ve hem birinci żābiṭ naṣb buyuruldı ki ḳırḳ ikide Mūsika teşkīl oldıġı vaḳitde çavuş naṣb olmuş imiş ve ʿAsākir-i Manṣūre-i Muḥammediyeden ʿİzzet Aġa nāmında birisidaḫī Mūsiḳanıñ idāre ve ḳumandasına ḳarışmayaraḳ ikinci yüzbaşılıḳ ile celb olunub ṭanbūr major naṣb buyuruldı İsmāʿīl Efendi mülāzım-ı evvel Ḥasan Efendi mülāzım-ı ṣānī naṣb buyuruldılar yedi ṣıra çavuşı bir başçavuş on dört onbaşı naṣb buyurulmuşdur o vaḳitleri İbrāhīm Paşa başçavuş ʿOṣman Paşa birinci onbaşı idiler İbrāhim Paşa eyü sürgülü trambon çalar o vaḳitleri perdeli trambon yoḳ idi ḳornolarıñ daḫī perdeleri kezālik olmadıġından ~~idi ānları~~ çalması güc olur idi perdeler īcād olduḳdanṣoñra çalmaḳ suhūlet kesb itdi Frenkler īcād itdikleri şeyleriñ dāʾimā gitdikce teshīlātını düşünüyorlar bulduḳları gördükleri şeyi öyle ḥāli üzerine bıraḳmıyorlar umūr-i dünyāda fi'l-vāḳīʿ ~~nelere dār-ı ḥaḳ gibi birşey~~ öyle olmaḳ īcāb ider

Giceleri Nöbet Beklemek Niẓāmı

Gice nöbetlerinde ḳoġuşda ve gerek oṭalarda bir aşagı bir yuḳarı ʿale'd-devām uyumayub gezinmek niẓāmından bulundıġından eger ḳażārā uyuya ḳalan olursa ṣabaḥleyin birinci żābiṭ olan Ḫalīl Efendi ḳırbac ile ḳıçına niẓām uṣūli üc dört dāne urur idi bu ṣıḳıya eski aġaları̇ñ çoġı ṭayanamayub istiʿfāyı daḫī ḳabul itmediklerinden firār idüb nā-būd nā-peydā oldılar Ḳandillili Meḥmed Beg nāmında tāze genc bir aġa var idi Ḳandillide yalıları olub pederi Paşa Ḳapusunda merʿiyyü'l-ḫāṭır bir efendi oldıġından maḫdūmını yanına almaḳ içün 50 tārīḫlerine ḳadar ~~elli tārīḫinde ḫaylı~~ ricā itdi ise de nedenṣoñra güc ile istiʿfāsını ḳabul buyurdılar o vaḳit Bezirgān-ı Ḫaṣṣanıñ istiʿfāsı ḳabul buyurulmadıġı miṣillü

ʿAsākir-i Niẓāmiye Şāhāne neferātınıñdaḫī ḥidmet-i ʿaskeriyesiniñ müddeti maʿlūm olmayub ġayr-i maḥdūd idi ~~tā biñ ikiyüz elli ṭoḳuz~~ 1259 tārīḫinde Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdu'l-ʿMecid Ḫān ʿaleyhi'r-raḥmeti ve'l-ġufrān ḳurʿa-i şerʿiye ve istibdāl-i muḥassenātıñ icraʾatına maẓhar ve muvaffaḳ oluncaya ḳadar şimdi yaʿni veli'n-niʿmetimiz merḥametlü pādişāhımız efendimiz ḥażretleriniñ cülūs-i meyāmin-i meʾlūs-i mülūkānelerindenṣoñra veẓāʾif-i ʿaskeriye ḳat ḳat kesb teshīlāt itdigi gibi cümle bezirgān ve ahālīniñ ~~daḫī~~ veẓāʾifi daḫī kesb-i ~~teshīlāt~~ suhūlet itmiş ve an be an itmekdedir el-ḥamdü lillāhi teʿālā biz hemān vird-i zebānımız olan pādişāhım çoḳ yaşa duʿāsını tekrār ideriz

Büyük ve Maʿiyyet Ustaları

Mūsiḳa-i Hümāyūn ~~ḳırḳ üc~~ 1243 tārīḫinde teşkīl buyuruldığı vaḳitde İtalyadan resmen celb olunan birinci ustanıñ ismi Mangil olub maʿiyyetinde ʿacemīlere meşḳ ve taʿlīm itmek içün Covāni nāmında bir de ḳılarnaṭa ustası var idi Mangil vefāt itdikdenṣoñra ānıñ yerine yine İtalyadan resmen Usta Donizet celb olunub maʿiyyetinde Usta Beyaż nāmında bir borı ustası var idi muʾaḫḫaran Ḳastaldı nāmında bir ḳılarnaṭa ustası ve yine İtalyalı Valis nāmında bir keman ustası alındı Usta Donizete Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm mīr-alaylıḳ ve virmedenṣoñra mir-livālıḳ rütbesi iḥsān buyurdı ānıñ vefātındanṣoñra Usta Ḳuvatel Beg ʿumūm içün büyük usta naṣb buyuruldı ibtidāsından Mūsiḳa-i Hümāyūna piyano forṭa ve opera meşḳ ve taʿlīm itmek içün meʾmūr buyuruldı ~~olmuş idi~~ buna daḫī mīr-alaylıḳ rütbesi ve muʾaḫḫaran mir-livālıḳ iḥsān buyuruldı ~~Ḳuvatel Paşa oldı~~ ʿacemīlere meşḳ itmek içün Rossi nāmında İtalyalı ~~eyü~~ eyü ḥuylı hem keskin borı çalar usra ~~ḥuylı olduḳca keskin borı ustası budaḫī~~ Flisinz flavṭa ustası ~~daḫī~~ Bilaniş ḳılarnaṭa ustası Çuzepu pantomim ustası Markiz veyā Niko dans ustaları vardır Fransız milletinden Andon nāmında bir düdükci ustası olub Bonaparṭa Napolyonuñ bölük emīni imiş iri cesāmetli ~~bir adam~~ idi Bonapartıñ laḳırdısı oldığı vaḳitde aġlar idi düdük meşḳ itdigi vaḳitde parmaḳlarıyla gösterir faḳīr o vaḳit düdükci idim biz daḫī öyle ögrenür idik noṭa bilmez idik o daḫī noṭa bilmez mi idi orasını bilmeyiz ṣabāvet zamānımız oldığından farḳ ve temyiz ~~olunmuyor~~ idememiş

Cennet-mekān ḫākān merḥūmuñ byurdığı ḥaṭ-ı belīġa~~nıñ~~-i mülūkāneniñ maʿneviyātı Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānı ḥaḳḳında şümūli derḳārda ~~beyān ı berīn buraya~~ ḳayd olundı

[78a]

31

O vaḳit çoḳ kimse noṭa bilmez idi biraz bilen Mülāzım-ı Evvel İsmāʿīl Efendi ve Mülāzım-ı Ṣānī Ḥasan Efendi idi dirlerdi gide gide herkes noṭayı ögrendi ʿale'l-ʿaks şimdi bilmiyen az ḳaldı sāye-i şāhānede erbāb ustalar oldılar yetişdiler ve yine Borı Ustası Talyan Ser-çavuş Delvīçi ḫāʾiz oldığı bir ḳıtʿa Nişān-ı Mecīdī beşinci rütbesi Kitārā Ustası Ser-Çavuş Moriyanni Nişān-ı Mecīdī beşinci rütbesi Ḳanto Ustası Mülāzım-ı Evvel Maça ḫāʾiz oldığı Nişān-ı ʿOṣmānī dördünci rütbesi

Nevbet-i Sulṭānī ve Tranpete Düdük Havaları

İkindi ve aḫşam ve yatsu namazlarındanṣoñra günde üc defʿa çalınan Nevbet-i Sulṭānīde bir hava mūsiḳa çalar āndanṣoñra mūsiḳa ṭurur tranpete düdük bandosı başlar o daḫī bir hava çalar ṣoñra ṭurur Mūsiḳa başlar böyle böyle her iki bando ücer hava çalarlar āndanṣoñra mūsiḳa bir selam çalar yaʿni bir küçük hava çalar āña selam taʿbir iderler baʿde bir teḥannā ~~idūlūb~~ ile ~~idūb~~ ʿavdet ider~~ler~~ilür bu Nevbet-i Sulṭānīniñ beher gün üc defʿa çalınması yāḫud bir defʿa çalınması pādişāh-ı ʿālem-penāh efendimiz ḥażretleriniñ irāde-i şāhānelerine menūṭ ve meḫūl-i keyfiyetdendir

O vaḳitleri baʿżı ehl-i ṭabīʿat eski aġalardan işidilür idi ki tranpete düdük havaları mūsiḳa havalarından daha müʾessirdir deyü faḳīre daḫī her neḳadar ṣabāvetim zamānı idiyse de didikleri gibi teʾsīr iderdi

Ṣāḥib-i ḳānūn cenetmekān Sulṭān Süleyman Ḫān-ı Evvel ʿaṣr-ı hümāyūnunda Sulṭan-ı şuaʿrādan bāḳī merḥūmuñ Nevbet-i Sulṭānī ḥaḳḳında söyledigi bahāriye eşʿārındandır şiʿir (ṣubḥ-dem velvele-i nevbet-i şāhī mi degil ṣavt-ı mürġān-ı ḫoş elhān ve sadā-yı kühsār) yedi sekiz düdük yedi sekiz tranpete ile aḫşam nevbetinden ʿavdetde eski Çıraġan Sarāyında İbrāhim Paşa yalısınıñ baġçesi meydānında aḫşam havası taʿbīriyle muḥarriḳ müʾessir bir hava çalınur idi ṣabaḥ namāzına uyuyanları uyandırmaḳ içün yine beş altı düdük beş altı tranpete ile gerek Beglerbeginde ḳoġuşda gerek Beşikṭaş Sarāyınıñ ḳoġuşlarında ve gerek yalı-i mezkūruñ oṭalarında ve ṣofalarında çalaraḳ dolaşur idik ṣabaḥ havaları dinür müʾessir havalar idi o vaḳit düdük çalanlar muʾaḫḫaran ferīḳ olan Tevfīḳ

Paşa ve Ḥüseyin Paşa ve Boġçaaṭalı Ḥacı Ḥüseyin Efendi ve Biñbaşı Zīver Aġa ve Çerkes Muḫtar Aġa ve faḳīr ve Küçük Rāʾuf Aġa ve ḥarem çocuġı Rāġıb Beg ve sāʾire gibi idiler

Tranpete Düdük Bandosunuñ Terk ve İlġā Buyuruldıġı

1253 ~~Ḫāḳān Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūm elli üc~~ evāʾḫirinde Ḫākān-ı merḥūm tranpete düdük bandosunı ~~ḳaldırıb~~ refʿ ve ilġā buyurur yalıñız mūsiḳa üc hava çalar ara yerlerinde birer ikişer daḳīḳa ṭurur ṣoñra bir de selam çalar temennā ider ʿavdet ḳılar ḥālā bu uṣūl Nevbet-i Sulṭānī icrāsında cārīdir bu tranpete düdük mūsiḳası ilġā buyurulduḳdanṣoñra tranpete düdük çalan ~~aġalar~~ bezirgān başḳa sazlar aldılar faḳīr daḫī si bemol ḳılarnaṭa aldım~~idi~~

Bügli Bandosı

Ve bir de teneke sazlardan mürekkeb süvārī mūsiḳası gibi bügli bandosı var idi ve on beş yigirmi kişiniñ terekküb ve tecemmüʿüyle ḥāṣıl olur idi o daḫī muʾaḫḫaran terk ve ilġā buyuruldı bügli didikleri tene sazlardan bir sazıñ ismidir o bandonıñ ekṣerīsiniñ sazları bügli oldıġından bügli mūsiḳası taʿbīr olunur idi bügliniñ ṭatlı sesi vardır Mūsiḳa-i Hümāyūnda neferātdan Ḥāfıẓ Cenāb Begiñ pederi Eşref Sırrı Efendi eyü bügli çalar ve işbu bügli bandosunuñ reʾisi ~~idi gibi idi~~ olub eski aġalardan idi

[78b]

32

Bozçaaṭalı Ḥacı Ḥüseyin Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Mūmā ileyh Ḥacı Ḥüseyin Efendiniñ pederi Bayram Aġayı ~~biñ ikiyüz otuz altı~~ 1236 tārīḫinde ẓuhūr iden Moranıñ Rum fetretlerinde Akdeñizde bir kayıġıñ içinde Bozçaaṭa ahālīsinden on Müsliman ile bir maḥālle giderken on beş çifte büyük ṣandallar ile ḥaydudlıġa çıkan Rumlar rast gelürler ṭutarlar esir iderler Bozçaaṭada o vaḳit aʿyān bulunan sarāydan muḫrec ʿAli Beg Bozçaaṭa Ḫristiyanlarından birini yollar her birini biñer ġuruş on Müslimanı on biñ ġuruşa ṣatun alur bu on kişi ḫalāṣ olur aṭaya gelürler Bayram Aġanıñ emlak ve eşyāsını ṣatarlar altıyüz ġuruş ider aʿyān ʿAli Bege teslīm iderler dörtyüz ġuruş borcu ḳalur ~~ḳırḳ bir~~ 1241 tārīḫinde niẓām çıḳınca Ḫüsrev Paşa Aḳdeñizde ḳapudan paşa bulunub donanma ile gezerken tranpere düdük ögredib yetiştirmek içün Aḳdeñiz aṭalarından çocuḳlar ṭopladıġı vaḳit aʿyān ʿAli Beg o vaḳit bu Ḥüseyin Efendiyi on bir

yaşında iken bir efendilik ider Ḫüsrev Paşaya virir gemilerde düdük çalmasını Frenk ustalardan ögredirler Ḫüsrev Paşa İstanbula gelince Hüseyin Efendi ile Çanaḳḳalʿadan aldıġı Ferhad Aġayı Enderūn-i Hümāyūna virir Enderūn-i Hümāyūnda Mūsiḳa ṭarafına alurlar Mūsiḳa Hümāyūnda ḳırḳ sekiz niẓāmında çavuş olur ṣoñra ḳolaġası rütbesine ḳadar terfiʿ ider yetmiş 1271 tārīḫinde Necib Paşanıñ birinci żābiṭligi eṣnāsında teḳāʿüd olan yigirmi ḳadar emekdarıñ içinde Ḥüseyin Efendi daḫī biñ ikiyüz ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile ġıyābından teḳāʿüdlügi icrā olunur belde-i ḳadīmesi ve masḳaṭ-ı raʾsi olan Bozçaaṭaya hicret ve ʿazīmet ve maʿāşını daḫī ḳalʿa-i sulṭāniyeye naḳl ve ḥavāle itdirir lakin artıḳ Bozcaaṭada tevaṭṭun itmeyüb oradan pederini birāderini ve taʿallüḳāt-ı sāʾiresini Bozçaaṭanıñ ḳarşusunda Anaṭoli yaḳasında sāḥile yarım saʿat ḳadar mesāfede Geyikli nām ḳaryeye geçürür orada mesken ṭutar Bozçaaṭada bir ilişik bıraḳmaz Aʿyān ʿAli Bege pederiniñ borcu olan dörtyüz ġuruşı sarāyda iken teʾdiye ider ṣoñra o Geyikli ḳaryesine ḳuyu ḳazdırır cāmiʿ-i şerīfini taʿmīr ider İstanbuldan cāmiʿ-i şerīf içün ḥaṣır ve yazılar getürdür köyi ḳaṣaba gibi şenledir ve o ṭaraflardan teʾehhül ider Niyāzī ve Kāmil nāmında evlādı ve kerīmesi olur ānları evlendirdigi ve gelin itdigi vaḳitlerde herbirerleri içün İstanbula gelür cihāz ve eşyā alur götürür el-ān orada sākindir ticāret ider palamudlıġı var dükkanı var şeker ḳahve ṣatar eḥa'llallāhu'l-beyʿa ve ḥarrame'r-ribā āyet-i kerīmesiyle ʿamel ider ġayūr mütedeyyin ẓarīf bir ẕātdır lākin ṣūreten ḳaba ṣaba görinür

1271 ~~yetmiş bir~~ tārīḫinde ṭanbūr major Ḳolaġası Ḥaydar Aġayı daḫī teḳāʿüd itdiler āña biñ ġuruş maʿaş virdiler Ḥacı Ḥüseyin Efendiye biñ ikiyüz virdiler emekdārdır deyü imtiyazlı ṭutdılar sāʾir rütbelerde daḫī böyle ararlar idi ṭoḳsan dört tārīḫinde vākiʿ olan teḳāʿüdlükde Necib Paşa burasını aramadı elli yıllıḳ emekdarlar yıllıġı ile yigirmi beş ~~yıllıḳ bezirgānı~~ müsāvī ṭutdı pādişāh efendimiziñ emekdārānı ḥaḳḳında ġadr itdi kendi ḳonaġınıñ uşaḳlarına naṣıl muʿāmele olunursa öyle muʿāmele itdi istedigini ebgā istemedigini ṭard ve iḫrāc itdi mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri pādişāhımız efendimiz ḥażretlerini sūʾ-i ḳarīnden muḥāfaẓa buyursun āmīn

1248 ~~ḳırḳ sekiz~~ tārīḫiniñ niẓāmına gelinceye ḳadar herkim sazını keskīn çalar devām ider noṭa ögrenür emṣāli beyninde temeyyüz iderse ānıñ maʿaşına beş ġuruş żam iderler daha keskinleşür ise beş ġuruş daha żam iderler böyle beşer beşer żam iderler bu Ḥacı Ḥüseyin

Efendi o vaḳit nefer olub otuz ġuruş maʿaşınıñ üzerine beşer beşer żam olunaraḳ żamīmātı elli ġuruşa bāliġ olmuş idi ṭaraf ve münāsebet aranmayub bi-ḥaḳḳın icrā iderler idi bu ʿādet bir güzel ʿādet olub herkesiñ istek ve iştāhını artırır hevesini müzdād ider keskīn mūsiḳacı yetişdirmege sebeb olur bir eyū şey idi

[79a]

33

Ḳolaġası Ḥacı Reşid Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Mūsiḳa-i Hümāyūn ḳolaġalarından olub Şam Ordusı Mūsiḳalarınıñ muʿallimi bulundıġından Dimeşḳ-i Şamda temekkün iden Ḥacı Reşid Efendi ~~meşāyiḫ-i kirāmdan~~ meşhur Ḳuşaṭalı Ḥacı İbrāhim Efendi ḥażretleri~~nden~~ ki meşāyiḫ-i kirāmdan ~~Ḳuşaṭalı İbrāhim Efendiden~~ inābe ider baʿde'l-inābe kendüsine Mūsiḳadan nefret gelür ḥaramdır deyü Mūsiḳa ḫidmetini terk idecek olur şeyḫe danışur cevābında şeyḫ efendi ḥażretleri seniñ rızḳını Rezzāḳ-ı ʿālem oradan açmış ānı begenmemek rızḳını ayaġıyla tepmek ve Rezzāḳıñ tertībini ḳabūl itmemekdir ve Mūsiḳa didikleri muḥārebelerde teşcīʿ-i ġazāt itmek içün tertīb ve īcād olunmuş olunmuş oldıġından ānıñ cevāz-ı şerʿīsi vardır buyurur ~~dır~~ Ḥacı Reşid Efendi bunuñ üzerine artıḳ ḫidmetine devām ider ~~bu Ḳuşaṭalı~~ şeyḫ müşārun ileyh ḥażretleri merḥūm Ḥicazda beyne'l-ḥaremeyn Rābuḳ nām ḳaṣabada medfūndur Rābuḳ ikidir biri Ḳara Rābuġıdır ki budur ve birisi daḫī deñiz Rabuġıdır ki Medīne-i Münevvereniñ iskelesidir bu ḥacı Reşid Efendi gencliġinde daḫī kendi ḥālinde oḳur yazar ṣalāḥ ḥālde ṣofu bir çocuḳ idi ẕāten kendüsi Rodos Aṭasında zengin bir Rum papazınıñ oġlu olub Mūsiḳa-i Hümāyūnda oldıġını ḫaber alur ḳaç defʿalar Mūsiḳa-i Hümāyūna ḫaberler paralar gönderir ise de ḳabul itmez ve o ṭarafa meyl-i naẓar bile itmez ḳaç defʿa ḥacca gitdi ḫuṣūsan efendi müşārun ileyh ḥażretlerinden ~~mūmā ileyhden~~ inābe itdikdenṣoñra kendüsüne daha ziyāde ṣalāḥ-ı ḥāl gelmişdir ẓāhiren ṣulb-i kāfirden geldigi ḥālde mālik oldıġı ḥüsn-i ḥāl sūd be sūd Müslimanlarda az bulunur ve ana baba evlādı dünyāya getürmege bir vāsıṭadır iş dünyāya gelendedir anaya babaya ya uyar ya uymaz yaradan naṣıl yaratdı ise öyledir nitekim ḥadīṯ-i şerīfde mā min mevlūdin illā ve ḳad yūledü ʿalā fıṭrati'l-islām ṯümme ebūhu yühavvidānihī ve yüneṣṣirānihī ev yümeccisānihī buyurur

yaʿni Ḥaḳ teʿālā ne ḳadar insan yaradır ise cümlesini müʾmin ve muvaḥḥid yaradır yaʿni Allāhıñ birligine īman idici ve Allāhı bir diyici olaraḳ yaradır tā ṣabāvetden çıḳıncaya ḳadar müʾmin muvaḥḥiddir āndanṣoñra anası babası Yahūdī ise Yahūdī Naṣrānī ise Naṣrānī Mecūsī ise Mecūsī ider yaʿni ṣūretā ider yine iş yed-i ḳudret-i ilāhiyededir o anasınıñ babasınıñ taʿlīm itdigi ṣıfatda ya ṭurur ya ṭurmaz yaʿni her şey ezelīdir kāfir ṣulbünden ḥaḳ teʿālā niçe müʾmin muvaḥḥid getürmüşdür ḳudret-i ilāhiyesini göstermek

Ve inne'd-dīne ʿindallāhi'l-islām āyet-i kerīmesiniñ meʾal-i şerīfini ẓāhiren daḫī taṣdīḳ ve iṯbāt itmek içün

Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāneniñ Mūsiḳa-i Hümāyūna İlḥāḳı

1254 ~~Bin ikiyüz elli dört tā~~ senesiniñ evāʾilinde Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫān ḥażretleri Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhānesini Mūsiḳa-i Hümāyūnuna kāmilen ilḥāḳ buyurub ikisiniñdaḫī neẓāretini Ser-ḳurenā-yı Şehriyārī Rıżā Efendiye ḥavāle buyurur Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ṭaʿāmları o vaḳitleri sāye-i şāhānede şimdiki oldıġı gibi mükemmel olub Ḥademe-i Ḫaṣṣanıñ ṭaʿāmı āña nisbetle muḫtaṣar bulundıġından iki ḫarcı bir yere getürüb eṭʿameyi tanẓīm buyurdılar ~~Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ḫarc ve erzāḳını tenzīl ve taḳlīl ve Ḫademe i Ḫaṣṣanıñ ḫarc ve erzāḳını żam ve tekṯīr ile ṣūret virmişlerdir~~ mine'l-ḳadīm selamlıḳ resm-i ʿāliyesiyle alay-ı vālālarda Rikāb-ı Hümāyūn-i mülūkānede giden Ṣolaḳ ve Peyk ve Ḫaṣekiyān Ocaḳlarını ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm ilġā buyurub Aḥmed ʿAṭā Beg tārīḫiniñ cild-i ṯālisinden on üçünci ṣaḥīfesinde beyān itdigi üzere Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Hümāyūnı ~~bin ikiyüz ḳırḳ dört~~ 1244 tārīḫinde ānlarıñ yerine tertīb ve teşkīl buyurmuş oldıġından ve o ocaḳlar müḳaddimen sarāy-ı hümāyūna mensūb bulundıḳlarından bunlarıñdaḫī mensūbiyeti ve sarāy-ı hümāyūna yaḳın maḥāllerde iḳameleri mültezem-i pādişāhī bulunmuş olmaġla bundanböyle artıḳ Ḳuleli Ḳışlasında ve Naḳḳaş Ḳaraġolunda iḳāmet itmeyüb niẓām olduḳları ḥālde Sarāy-ı Hümāyūna mensūbiyeti nümāyān olmaḳ üzere civar-ı şāhānelerinde bulunan Mūsiḳa-i Hümāyūnlarınıñ nezdinde Riḳāb-ı Hümāyūn ḫademesīçün ḳoġuşlar dāʾireler inşāsına irāde-i seniyye-i şeref-ṣudūr buyurılub o vaḳit faṣl-ı ṣayf oldıġından ve ẕāt-ı şāhāneleri Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnunda bulundıġından Mūsiḳa-i Hümāyūna orada taḫṣīṣ buyurulmuş olan dāʾireniñ orada vāsiʿ baġçeleri olub o baġçelere Ḫademe-i Riḳāb-ı

Hümāyūn içün ḳoġuşlar daʾireler inşā buyuruldı bu ṣūretde Mūsiḳa-i Hümāyūn ile Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Riḳāb-ı Şāhāne bir nevʿ ʿasākir-i ḫaṣṣa-i mümtāze-i şāhāne dimek oldı

[79b]

34

Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne Yoḳlamasınıñ Teʾsīs ve İcādı

1254 ~~Bin ikiyüz elli dört~~ senesi Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāneniñ Mūsiḳa-i Hümāyūna ilḥāḳındanṣoñra ikisiniñdaḫī maṭbaḫını ve idāre ve ḳuyūdātını birlelşdirüb müceddeden bir yoḳlamacı efendi naṣb ve taʿyīn ile ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne yoḳlamasından o vaḳit tefrīḳ buyurdılar bu ṣūretde Mūsiḳa-i Hümāyūn ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne yoḳlamasınıñ altı sene ḳadar idāresinde bulunmuş oldı ibtidā Meḥmed Efendi nāmında müsteḳīm-i ḥaḳ-şinas bir yoḳlamacı efendi taʿyīn buyur~~dılar~~uldı bu efendi istiḳāmetinden-nāşı māh bi-māh ehl-i maʿaşa tevzīʿ ~~idecegi~~ buyurulacaġı vaḳitde kendüsi maʿaş defterini biʾz-zāt eline alur o vaḳit neferātıñ maʿaşları seksener ġuruş oldıġından her bir nefer içün ayrı ayrı vir seksen vir seksen deyü taʿyīn-i taʿdād ~~ider~~ buyurur idi Mūsiḳa-i Hümāyūn Maṭbaḫından ~~bu~~ efendi~~ye~~ mūmā ileyhe bir ṭabla yemek taʿyīn buyurı~~lur~~ldı o tārīḫde Mūsiḳa-i Hümāyūn Maṭbaḫında Mā-beyn-i Hümāyūn ikinci kātibi Vaṣṣaf ~~Begiñ~~ Beg Efendiniñ bir ṭabla yemegi pişerdi zīrā Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ o vaḳitlerde Ḥacı Meḥmed isminde bu leylī bir aşcı başısı olub işciliḳde üstād-ı kāmil oldıġından manend-i eṭʿime-i cennet leẕīẕ ve nefīs ṭaʿāmlar pişirirdi Vaṣṣaf Beg ikinci kātib idi lākin ġāyet nüfuzlı iʿtibarlı leṭʾif bir ẕāt idi idi Başkātib Saʿid Efendi nāmında iḫtiyār bir ẕāt idi Vaṣṣaf Beg Ḳuş-ḫāne-i ʿĀmire Maṭbaḫından muʿayyen olan bir ṭabla mükemmel yemegini Mūsiḳa-i Hümāyūn Maṭbaḫına ḳaldırır~~dı~~ Ḥacı Meḥmed bir pilav pişirir o vaḳit Vaṣṣaf Pilavı ~~dirler~~ taʿbir iderler fevḳa'l-āde olub yemekle ṭoyulmaz idi efendi mūmā ileyh ~~bu yoḳlamacı Meḥmed Efendiye~~ size Vaṣṣaf pilavından virelim dirler ḫayır istemem ben kendi evimde yerim gelürüm Mūsiḳa-i Hümāyūn Maṭbaḫından iḥsān buyurdıḳları bir ṭabla yemegi ḳabul itdigim pişen yemekler yaġlı mı yaġsız mı çig mi pişmiş mi el-ḥaḳ görmek bilmek içündür dir muttasıfāne bir cevab buyururlar

Letāif

Eslāf-ı kirām zamānında başı bozuḳ süvārī delīl ʿaskerleri olub bir sefere meʾmūr ve taʿyīn olundıḳları vaḳitde delīl başıları o gitdikleri maḥālliñ ~~ḥükūmetine~~ ḥükūmeti dāʾiresine gider maʿiyyetimde ücyüz kişi vardır dir o ḳadar taʿyīnāt ve o ḳadar ḥayvanāt yemi alur ḥalbu ki maʿiyyetinde ṭopu ṭopu yüz elli kişi var fażla ḳalan yüz ellli kişiniñ taʿyīnātına ḳaragöz indirir Bu ḥikāye meşhūr oldıġından efendi mūmā ileyh daḫī işleriniñ īfā ve tesviyesine meʾmūrı ~~oldıġı~~ buyuruldıġı kesānı ʿaynen birer birer muʿāyene itmek ile işi deli başınıñ işiniñ rengine döndürmemek içün kemāl-i diḳḳatinden vir seksen vir seksen deyü veznedāra emir virir baba gibi bir ẕāt idi āndan o vaḳit faḳīr dīvānī yazısı meşḳini aldım o meşḳi çıḳartmasıyla berāber ḥālā ṣaḳlarım taʿẓim itmeyüb terk buyurdı meşḳ ve taʿlīm iḥsan buyurdılar idi

Ser-ḳurenā Rıżā Efendi Rıżā Paşa olub Ḫaṣṣa Müşīri olduḳdanṣoñra ~~biñ ikiyüz elli altı~~ 1256 tārīḫinde bu Meḥmed Efendiyi ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne baş kitābetine naḳl ve taʿyīn eyleyüb orada daḫī ḫayli istiḫdām olundıḳdanṣoñra irtiḥāl-i dār-ı beḳā eyledi raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten ānıñ yerine ʿĀrif Efendi yoḳlamacı taʿyīn olundı ~~altmış dört~~ 1264 tārīḫinde vefāt idüb yerine maḫdūmı Rıżā Efendi Mūsiḳa-i Hümāyūn żābiṭi Ḫalil Begiñ himmetiyle yoḳlamacı taʿyīn buyuruldı

Silkiniñ debüy ṣandıġı Yoḳlamacı Meḥmed Efendi merḥūmuñ idāresi zamānında~~nberū~~ teşkīl olunub ~~olub~~ yoḳlama idāresinde bu~~lunub~~lınurdı çünki bu Meḥmed Efendi silkiniñ żābiṭ-i maʿnevīsi gibi idi neẓāret āña öyle bir nufūz virmiş idi Rıżā Efendiniñ bidāyet-i meʾmūriyetinde debüy ṣandıġınıñ Mūsiḳa-i Hümāyūn ṭarafına ʿāʾid olan ciheti Mūsiḳa-i Hümāyūn meclisi idāresine ve Ḫademe-i Ḫaṣṣaya ʿāʾid olan ciheti oranıñ meclis idāresine naḳl olundı Meḥmed Efendi merḥūmuñ istiḳlāli ve istiḳāmeti oldıġı cihetiyle maṭbaḫın ve ṣandıġıñ ve silkīn dāʾirelerініñ idārelerine ruʾyete neẓāret ṭarafından meʾmūr ~~olub~~ buyurulmuş ḥüsn-i idāre daḫī buyurmuşlar ~~ider~~ idi ṣoñra ʿĀrif Efendiniñ zamānında her neḳadar kendü~~sünüñ istiḳlāl ve istiḳāmetleri~~niñ istiḳāmet ve istiḳlālleri var idiyse de işiniñ başında kendi ṭurmayub digerlerine ḥavāle ~~itdiginden~~ buyumuş olduḳlarından ve ḥavāle ~~itdikleri daḫī~~ buyurduḳları ẕevāt daḫī ḥüsn-i idāreye muvaffaḳ olamadıḳlarından

[80a]

35

ara yere suʾ-i istiʿmāl girer böyle bozuḳ düzen kendüsünüñ evāḫir-i meʾmūriyetine ḳadar gider nihāyetinde debüy ṣandığı silkiniñ meclisleri idāresine geçmege sebeb virilür ānlar daḫī yetmiş tārīḫindenṣoñra Necib Paşa zamanında ḥüsn-i istiʿmāl idemediklerinden Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne cānibinden meʾmūr müfettişler gelüb debüy ṣandıġındaıġınıñ ḥesābān baḳub bulduḳları yetmiş biñ bu ḳadar ġuruşı zevāʾiddir deyü ve daha ṣoñraları bu ḳadar mebāliġi alub zevāʾiddir deyü alub ḫazīne-i celīle-i meẕkūreye naḳl itdiler

Rıżā Efendi merḥūmuñ nezāketi ve silkini ḥaḳḳında ṣiyāneti derkār olub ~~meṣelā merciʿimiz olan Bāb-ı ser-ʿaskerī ṭarafından bir suʾāl ve ḫiṭāb vāirid olacaġını ḥiss itse hemān ānıñ ḥüsn-i ṣūretde muḳābelesini ve cevābını iḫṭāra himmet buyururdı~~ elinden geldigi ḳadar silkiniñ bezirgānı işleriniñ ṣūret-i ḥasenede görülmesine ġayret idüb dirīġ-i himmet itmez ḫayr-ı ḫavāl derviş-nihād bir ẕāt-ı ʿālīḳadr idi raḥmetullāhi ʿaleyh

ānıñ yerine el-ān yoḳlamacı bulunan Cemīl Beg Efendi taʿyīn buyurulmuşdur mīr mūmā ileyh Ḫazīne-i Celīle-i Māliye muḥāsebecisi esbaḳ Rāşid Efendi-zāde olub altmış tārīḫinde Ḫazīne-i Māliyede Rumili muṣārafāt muḥāsebesine devamdanṣoñra ~~altmışyedi~~ 1267 tārīḫinde bāirāde-i şāhāne Fabriḳa-i Hümāyūnlar yaʿni İstanbul civārında Zeytünburnunda bez fabriḳası ve İzmid Deñizi sāḥilinde Hereke Fabriḳası ve Bursada ḥarīr fabriḳalarıyla yine Bursa dāḫilinde çiftlikāt-ı şāhāneniñ baş kitābetine meʾmūr ve ~~yetmiş sekiz~~ 1278 tārīḫinde bā-irāde-i seniyye Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne yoḳlamacılıġına taʿyīn buyurılub el-ḥāleten hāẕihī meʾmūriyet ~~ḫidmet-i~~ meẕkūrede meʾmūrdur

~~Seksen~~ 1280 tārīḫindenṣoñra altı sene ḳadar Ceyb-i Hümāyūn Kitābeti ḫidmetinde ʿilāve-i meʾmūriyet olaraḳ bulunmuşlardır kendüsünüñ nezāket ve ʿḥamiyyeti ve meʾmūr īfāsı oldığı kesānıñ tesviye-i umūr ve ḫuṣūṣı ḥaḳḳında ġayret ve himmeti vardır fuḳarāya talṭīf ve ilṭifat buyurur mihmān-nüvaz derler ~~bir ẕātdır~~ yāver-i ekrem ḥażret-i şehriyārī Müşīr Namıḳ Paşa merḥūmuñ dāmādıdır

Yoḳlama maʿiyyetinde bulunan Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne binbaşılarından Edhem Efendiniñ silk-i meẕkūre duḫūli ~~altmış iki~~ 1262 Şaʿbānı olub yoḳlama maʿiyyetinde kitābet ve refāḳatı yetmiş üc Muḥarremin~~de~~dir ḳolaġalığı ṭoḳsan sekiz Kānūn-i Ṣānī

biñbaşılığı ücyüzde ~~dir efendi mūmā ileyh~~ kitābet ve muḥāsebe ḫuṣūsunda ehil ve erbāb idi ~~oldığı dergardır 1308~~ tārīḫinde ikmāl-i enfāsı muḳaddere itmişdir raḥmetullāhi ʿaleyh

Yoḳlama maʿiyyetinde Mūsiḳa-i Hümāyūn çavuşlarından Bahāʾu'd-din Efendi var idi muʾaḫḫaran Mūsiḳa-i Hümāyūn Ḳalem Oṭasına refīḳ-i ṣānī oldı şimdi Mūsiḳa-i Hümāyūn ~~vekīlimize~~ ānıñ yerine yine silk-i meẕkūrdan İsmāʿīl Beg devām itmekdedir mūmā ileyh Bahāʾüd-din Efendiniñ daḫī kitābet ve muḥāsebe ḫuṣūṣunda ehliyeti ve maʿlūmātı vardır

Yoḳlama Oṭasınıñ Ḥarem-i Hümāyūn maṭbaḫı ṭarafından şimdi el-ān sāye-i şāhānede bir ṭabla mükemmel ṭaʿāmı vardır

Ḫademe Luġatiniñ Taḥḳīḳi

Ḫademe lafẓı ḫādim lafẓınıñ cemʿidir ḫādimün ḫādimāni ḫādimüne ḫuddāmün ve ḫuddemün ve ḫademetün deyü ṣīġası çekilür ḫademe-i şāhāne dimek kāffeten Sarāy-ı Hümāyūna mensub olan bezirgān dimekdir devāʾir-i Sarāy-ı Hümāyūndan herḳanġı dāʾireniñ ẕikri murād olunur ise mużāf taḳdīriyle tefrīḳ olunur

Meṣelā Ḫırḳa-i Şerīf ḫademesi Enderūn-i Hümāyūn ḫademesi Mā-beyn-i Hümāyūn ḫademesi Mūsiḳa-i Hümāyūn ḫademesi Rikāb-ı Hümāyūn ḫademesi Ḥarem-i Hümāyūn ḫademesi Iṣṭabl-ı ʿĀmire ḫademesi vesāʾireleri gibi imdi Ḫademe-i Ḫaṣṣa yoḳlaması dimek devāʾir-i Sarāy-ı Hümāyūndan herḳanġı dāʾireniñ yoḳlama-i meẕkūre idāresine taʿlīḳi var ise o dāʾireniñ yoḳlamacısı dimek olur

[80b]

34

Ḥikāyet

ʿAcem meẕhebi geñişdir diyorlar öyle midir deyü suʾal itdiler cevābında ʿAcem meẕhebi geñiş degildir ṭardır zīrā o meẕhebde gavuruñ kesdigi ve pişürdigi ve elledigi yenmez ve dikdigi giyilmez ve eti yenmez olan ḥayvanıñ kürküyle namaz ḳılınmaz şah olsa bile namaz ḳılarken arḳasından samur kürklerini çıḳarmalı ve nebātī olmayan yaʿni ṭopraḳdan çıḳmayan şeyiñ üzerine secde idemezler yüñden ṭoḳunan ḥalı ve seccādeniñ üzerinde namaz ḳılamazlar ḥattā ʿacem ḥalı ve seccādeleriniñ erişi pamuḳ arġacı yüñdür hic olmaz ise ḥalınıñ ve seccādeniñ nıṣfı meẕheblerine uysun içündür bizim yaʿni meẕheb-i ḫanefiyeniñ ipek ile pamuḳ ḳarışıḳ ḥelālī gömlek ḥesābı gibidir zīrā hepsi ipek olsa ḥarāmī

olur pirinc ḳaplı saʿate ḥelālī dindigi daḫī böyledir zīrā altun ve gümüş olsa ḥarāmī olur eger nā-çar secde itmesi lazım gelürse alnını ḳodığı maḥāle bir miḳdar ṭopraḳ yāḫud ketenden veyā pamuḳdan ṭoḳunmuş bir şey ḳomalı ve daha bunlar gibi çoḳ küclükli ictihādları vardır ʿAcem meẕhebinde cāʾiz olmıyan neḳadar şeyler var ise hepside bizim meẕhebimizde cāʾizdir bizim Ḥanefiye meẕhebi gibi geñiş meẕheb yoḳdur Ḥanbarlıoġlu meẕhebidir buyururlardı

Ḥikāyet

Ḫᵛāce efendimize efendim mehdī ve deccal ne vaḳit çıḳar didiler cevābında hergün mehdīde vardır deccal de vardır buyurub bu mıṣraʿı oḳudılar mıṣraʿ ḥaşr ü neşri bunda gördüm naġme-i ṣūr olmadan lākin ṣoñunda yine āḫiret vardır buyurdılar

Ḥikāyet

Bir canıñ bir avı olub bir köşesinde oturur o köşe yıḳılur can öbür köşeye gider o köşe de yıḳılur can daha öbür köşeye gider nihāyet oñ ṣaġlam yeri ḳalmaz canda yürür buyurdılar

Ḥikāyet

Birgün Ḥażret-i Mūsā Ṭūr-i Sīnāda münācāt ider ki yā rabbi ḫalḳıñ dilini kesemedim aġazına geleni söylüyorlar dir yā Mūsā ānlar baña da söyliyorlar oġlu var ḳızı var ortaġı var diyorlar buyurur buyurdı

Ḥikāyet

Gökde bir yıldız vardır bizim gemiciler o yıldıza Demürḳazıḳ taʿbir iderler puṣulanñ mıḳnaṭısdan olan mili āña müteveccih oldığīçün ~~bizim gemicileriñ Demürḳazıḳ didikleri yıldıza~~ eger Ḥaḳ teʿālā mıḫladuz ile demuruñ beynlerine virdigi ḫaṣṣa-i cāẕiyeyi virmemiş olaydı deryāda gemiler seyr ve sefer idemezdi eger gemi o yıldızıñ altına giderse puṣulanıñ mıḫladuzdan olan mili yuḳaruya dikilür o Demürḳazıḳ didikleri yıldıza müteveccih olur Allāhu teʿālā o yıldıza bu ḫaṣṣayı virdigini vaḳtiyle enbiyāya vaḥy ile ve ḥükemā-yı ilāhiyyūna ilhām ile bildirirmiş tā ki ḳullarım deryāda seyr ve sefer itsünler iḫtiyācātlarını görsünler ḳudret-i ilāhiyemi bilsünler baña şükr ve ḥamd idüb vaḥdāniyetimi taṣdīḳ itsünler içündür ḳālallāhu teʿālā fī sūreti'l-enʿām vehüvelleẕī ceʿale leküm en-nücūme litehtedū bihā fī ẓulumāti'l-birri ve'l-baḥri ḳad faṣṣalna'l-āyāti liḳavmin yaʿlemūn yaʿni evvel Allāhu teʿālā yıldızları siziñçün ḫalḳ itdigi giceleriñ ẓulumātında ḳarada ve deñizde

yıldızlarla ṭoġru yolı bulasıñız taḥḳīḳ bu iḥsanları ve bu eyülükleri bilen ḳavm içün āyāt ve ʿalāmetlerimizi tafṣīl eyledik deyü ʿaẓamet ve kibriyāsıyla buyurıyor buyurdı

[81a]

35

Ḥikāyet

Aṣlından Sulṭan Süleyman Ḫān evāḫirine gelinceye ḳadar Boġaziçinde yalılar olmayub ricāl-i devlet arada ṣırada Rumiline çiftliklerine giderler ḥāṣılātı der-anbar iderler pādişahlar ordu ile her sene Rumiline muḥārebe içün gittikleri vaḳitde ordunuñ ẕaḫīresini o çiftlikler idāre ve iʿāne iderler o vaḳtiñ mülūk ve vüzerā ve ümerāsı esbāb-ı ẕevḳ ve ṣafālarından evvel esbāb-ı ġālibiyetiniñ tedārikini düşünürler ānıñçün ġālib olurlar imiş zīrā bu ʿālem-i esbābdır ve ṣūrī maʿnevī eger ġālibiyet esbābına yapuşursan ġālib olursun ve eger maġlūbiyet-i esbābına yapışursan maġlūb olursun ve sāʾir şeyler daḫī böyledir buyurdı

Ḥikāyet

Bu Devlet-i ʿAliyyedeki Ḫristiyan ahāliniñ reviş ve gidiş ve āyin ve meẕhebinden ḥużurlarında kelām oldıda ānlar bize baḳarlar eger biz bozulursaḳ ānlar çabucaḳ bozulurlar eger biz düzgün gidersek ānlarda düzgün giderler ānlarıñ meẕhebinde ḳarıları ḳaçmazlar lākin bizde setr ve ḥicāb oldıġīçün ānlar daḫī ferāce yaşmaḳ ḳullanurlar ḫānelerinde ve ṣoḳaḳdaki cümle ʿādetleri bizim gibidir yalıñız ʿibādet vaḳti ānlar kiliseye gider biz cāmiʿ-i şerīfe gideriz ānlar ṭoġru ʿādil munṣaf Müslimāna ḫidmet itmekden memnundurlar ḳullanmasını biliyorsan güzel ḫidmet iderler eslāf-ı ʿiẓām zamānında naṣıl ki ḳullanabildiler ānlarda ḳullanıldılar eger ḳullanmasını bilmezsen ānlar māl ve metāʿ gibidir ecnebīler çalarlar patente virirler patente virmek çalmaḳdır ānlar milel-i maḥkūmedir biz millet-i ḥākimeyiz milel-i maḥkūme millet-i ḥākimeniñ rengine girmek ʿādet-i cāriye-i künyedendir ~~buyurdı~~

Nāḳil faḳīr daha çocuḳ iken Rum ve Yahūdī ḳarılarıñ ferāce giyüb başlarına baş örtüsi örtdüklerini gördüm evvelleri yaşmaḳ daḫī ṭutunurlar imiş Ermenī ḳarıları hem ferāce giyer hem yaşmaḳ ṭutunurlar idi Ermenī ḳarılarınıñ yaşmaġı ferāceyi ikisini birden çıḳardıḳları

daha yeñidir yaʿni biñ ikiyüz seksen beş tārīḫleri eṣnāsındadır ~~biñ ikiyüz seksen beş tārīḫindenṣoñralarıdır yaʿni o eṣnālardadır~~

Daha İstanbul fetḥ olmazdan muḳaddem Yıldırım Sulṭan Beyazıd Ḫān merḥūm Timurlenkiñ muḥārebesine Anḳara ṣaḥrāsına otuz biñ ḥarb-i ʿaskerī sevḳ itdi hic birisi firār itmeyerek devletiñ düşmanı ile güzel muḥārebe itdiler cümlesi ḳırılıncaya ḳadar merdāne uġraşdılar o vaḳitleri Ḫristiyanları öyle baṭṭal bıraḳmazlar İslamlar ile berāber aʿdā-yı devletiñ ḳarşusuna götürürler ḫidmet itdirirler idi buyurdı daha Ṣırpistan o vaḳit yeñi fetḥ olmuş idi

Ḥikāyet

Biñ ikiyüz altmış ṭoḳuz tārīḫinde bir gün muḥarrir faḳīr Eyübden bir ṭolmuş ḳayıġına bindim içinde iḫtiyār eṣnaf ḳılıġında lāciverd çuḳa şalvarlı emīr ṣarıḳlı aḳ ṣaḳallı nūrānī yüzli bir adam var idi ṣırasıyla laḳırdı geldi de faḳīr o iḫtiyāra baba İngiliz Fransız geldiler Devlet-i ʿAliyeye yardım idecekler Mosḳok üzerine gidecekler didim o iḫtiyar adam ʿacāyib İngilizler saʿat köstegi ḳapmaġa alışıḳdır ama ne olmuş ki bize böyle gelübde yardım idecekmiş didi o tārīḫde o adam ṭoḳsan yaşında ʿale't-taḫmīn vār idi

[81b]

38

Ḫāḳān-ı Müşārun İleyh Merḥūmuñ Vāṣıl-ı Aʿlā-yı ʿİlliyyīn Oldıġı

1255 ~~Biñ ikiyüz Elli Beş~~ senesi Beglerbegi Ṣayfiye Sarāy-ı Hümāyūnunda iken ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūmuñ mizāc-ı hümāyūnunda bir miḳdar inḥirāf ẓuhūr idüb tebdīl-i āb ve hava żımnında Büyük Çamlıca civārında Ṣarıḳaya nām maḥālde vāḳiʿ Ḳaṣr-ı Hümāyūnlarını teşrīf buyurdılar Dāʾire-i Hümāyūn mensūbātīçün civār-ı şāhānede birer köşk isticār buyurub Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānına daḫī bir köşk taḫṣīṣ buyuruldı cāmaşuy çıḳarmaġa ḥamāma girmege Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnundaki ḳoġuşlarımıza māşiyen gider gelür idik Nevbet-i Sulṭānī Çamlıcada iḳāmet-i şāhāne buyurılan Ḳaṣr-ı Hümāyūnlarınıñ ḫāricinde icrā buyurılur idi orada on beş gün ḳadar aramsāz-ı iclāl buyurulduḳdanṣoñra yā eyyetühe'n-nefsü'l-muṭmeʾinneti irciʿī ilā rabbiki nidā-yı şerīfe imtiṣālen 1255 ~~elli beş~~ senesi Rebīʿü'l-evveliniñ on ṭoḳuzuncı güni ʿāzim-ḫuld-i berīn ve rāvende-i maḳām-ı ʿilliyyīn olub naḳş-ı şerīfleri derūn-i dāru'l-ḫilāfeti'lʿilmiyeye naḳl ve

türbe-i şerīfleriniñ oldıġı maḥālle defīn-i ḫāk-i ʿıṭrnāk olub muʾaḫḫaran bālāsına ḳubbe-i kordon inşā buyurulmuşdur ~~ḳubbe i kordon nümāsı olan maḥālle defīn i ḫāk i ʿıṭr nāk olmuşlardır~~ Pādişāh-ı maġfūr nūriçinde yatub ʿarş-ı aʿlānıñ gölgelerinde sāye-bān olsun ʿadālet-pīşe merḥamet-i endīşe ġayūr ve cesūr bir padişāh-ı ʿaẓīmü'ş-şān idi

Mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri ḫāḳān-ı maġfūr müşārun ileyhiñ ḥafīd-i saʿīdi yaʿni Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān Ġāzī efendimiz ḥażretleri taḫt-ı ʿālī baḫt-ı mülūkānelerinde niçe aʿvām ve eşher ve eyyām-ı kemāl-i ṣıḥḥat ve ʿāfiyet ile ~~revnaḳda~~ ve zīnet baḫşāy buyurub muvaffaḳ bi'l-ḫayr buyursun āmīn

Mīr mūmā ileyhiñ imārete ẕeyl olaraḳ inşā'allāhu teʿālā Ḳāʾim-maḳām Ḥilmi Beg ~~Efendi~~ ve Mīr-alay Ser-müʾeẕẕinān-ı Şehriyārī Bahā Beg ~~Efendi~~ efendiler ~~ikmāl buyururlar~~ nice nice āṯār-ı müʾeṯṯireler ile ḫidmāt-ı mebrūreniñ ~~ye mevḳīʿ olaraḳ ḥikmet i mūsiḳī~~ ve ʿilm-i mūsiḳīniñ neşrine muvaffaḳ olurlar

Saʿdāt-ı Ehl-i Mūsiḳī

Ḳolaġası Ḥᵛānende İsmāʿil Efendi Ḳolaġası Ḥᵛānende Hidāyet Efendi Ḳolaġası Ḥᵛānende merḥūm Rāşid Efendi Ḳolaġası Ḥᵛānende Ḥüsāmü'd-din Beg Onbaşılıḳdan müteḳāʿid Ḥᵛānende Edhem Efendi Kemānī Ṭodorākī şākirdi Kemānī Feyżi Efendi Ḳolaġası Ḥᵛānende Ḥacı Ṭāhir Efendi Ḥāfıẓ Yūsuf Efendi merḥūm ḳānūn ustası ʿArab Efendi şākirdi Yüzbaşı Ḳānūnī Edhem Efendi Mülāzım Ḥānende Ḥālid Beg Mülāzım Ḥᵛānende Necib Beg Mülāzım Hüdāyī Beg Eṣvab Emīni Rāşid merḥūm ʿArab

[82a]

39

Sulṭān ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān Merḥūmuñ Cülūs-i Hümāyūnı ve Ṭopḳapu Sarāy-ı Hümāyūnuna Üc Sene Faṣl-ı Şitālarda Naḳl-i Şāhāneleri Buyurduḳları

Cennet-mekān firdevs-āşiyān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm 1255 ~~biñ ikiyüz elli beş~~ senesi Rebīʿü'l-evveliniñ on ṭoḳuzuncı bazar irtesi güni İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnunda Bābu's-Saʿāde pişgāhında nihāde buyurılan serīr-i salṭanat-ı ʿOṯmāniyeye niçe biñ miḥnet ve mesʿadetleriyle cülūs-i hümāyūn buyurub faṣl-ı bahar oldıġından Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnuna teşrīf buyurdılar o seneniñ eyyām-ı şitāsında İstanbulda Ṭopḳapu Sarāy-ı Hümāyūnuna naḳl ve teşrīf ve Ramażān-ı Şerīf o sene ḳış teṣādüf itdikden orada imrār

buyurdılar dört beş ay ḳadar iḳāmet buyurılub ṣayfiye olaraḳ bundan evvelki aḫşab Maḥmūdī binā olan Çıraġan Sarāy-ı Hümāyūnuna naḳl ve teşrīf buyurdular 59 ~~elli ṭoḳuz~~ Şaʿbān-ı Şerīfinde bir ay şitāʾiye ikinci defʿa yine Ṭopḳapu Sarāy-ı Hümāyūnuna naḳl ve teşrīf 60 ~~altmış~~ senesi evāʾilinde bir ay ṣayfiye ~~içün meẕkūr~~ Çıraġan Sarāy-ı Hümāyūnuna naḳl ve yine ~~o sene yaʿni altmış~~ 60 senesiniñ Ẕi'l-ḳaʿdesi ibtidālarında şitāʾiye olaraḳ ücünci defʿa Ṭopḳapu Sarāy-ı Hümāyūnuna naḳl-i hümāyūn buyuruldı Mūsiḳa-i Hümāyūn Ṭopḳapu Sarāy-ı Hümāyūnuna birinci defʿa ki naḳl-i hümāyūnda Yalı Köşki ṭarafında Ḫaṣbaġçe derūnunda ḥālā Mekteb-i Ṭıbbiye-i Ḥarbiye ṣınıfınıñ oturdığı ḳışlada iḳāmet idüb ikinci ve ücünci defʿalarında yuḳaruda Kilār ḳoġuşunda iḳāme olunmuşdur Nevbet-i Sulṭānī icrāsına sāḥil-i deryādā vāḳiʿ Ṭopḳapu Dāʾire-i Hümāyūnuna Ḳum Meydānına inilür faḳaṭ yatsu nevbeti ücünci yeri taʿbir olunan maḥālliñ meydānında icrā olunur idi

Neferātıñ Maṭbaḫından Yemek Karavanasını Kendileri Ṭaşıması ʿAfv Buyuruldığı

İnne meʿa'l-ʿusr ki yüsr ş ḳafāst şād berānem ki kelām ḥudāst naẓm-ı dilārāsınıñ meʾal-i raʿnāsınca vaḳt-i ʿasr-ı zamān yüsruñ içinde maḥv ve munḳarıż olub Mūsiḳa-i Hümāyūn neferātınıñ yemek ḳaravanasını maṭbaḫından kendüleri gidüb alub ṭaşıması Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān ʿaleyhi'r-raḥme ve'l-ġufrān ḥażretleriniñ cülūs-i hümāyūn-i meymenet-i maḳarrūnı olan elli beş senesine ḳadar sürdi ḳırḳ sekizden elli beşe ḳadar Mūsiḳa-i Hümāyūn neferātı yedi sene yemegini kendi ṭaşıdı neferātıñ ekşerīsi daḫī çoluḳ çocuḳ olduḳlarından üstüne başına dökerek ṭaşurlar idi muḥarrir daḫī ḳırḳ sekiz tārīḫinden elli ikiye ḳadar çocuḳ oldığımdan dökerek dört yıl ṭaşıdım elli ikide Bölük Emīni Edib Efendi eṣvab emīni naṣb oldığından ānıñ yerine yazı yazar deyü faḳīri bölük emīni naṣb itdiler zīrā o vaḳit şimdiki gibi mekātib-i müteʿaddide olmayub yazı yazan az bulunur idi zamānımızda ḥamd-i ḫüdā olsun sāye-i maʿārifvāye-i cenāb-ı mülūkānede envāʿ-ı mekātib mevcūd oldığından ʿale'l-ʿaḳs yazı yazmıyan az bulunur

Tezyīn-i Fes-i Bi-Destār

Cennet-mekān Sulṭan Maḥmūd Ḫān merḥūm ferīża-i ḥarb ve ġazāyı ~~ḳırḳ birde~~ 1242 senesinde ʿasākir-i niẓāmiyeyi tertīb ve tanẓīm buyurunca eṣnā-yı seferberīde sebük-bār bulunmaḳ mülāḥaẓasıyla ~~ḳavuḳ giyen ahālīden~~ ḥalḳıñ başlarında mükellef olan ḳoca ḳavuḳları çıḳardıb fes üzerine ṣarıḳ ṣardır~~dığı~~dıḳları gibi ẕāt-ı şāhānelerine maḫṣuṣ olan

büyük ve küçük imam efendileriñ ~~imām-ı şehriyarīlerinden~~ başlarından daḫī ḳavuḳları iḫrāc ile ~~idüb~~ ~~çıḳardıb yalıñız fes giydirmiş idi~~ cennet-mekān Sulṭān ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān ḥażretleri serīr-i salṭanat-ı ʿOṯmānīyi cülūs-i hümāyūnlarıyla baḫtiyār buyurınca imam efendileriñ ~~imāmeyn müşārun ileyhiñ~~ feslerini beyaż ve yeşil destarlar ile tezyīn buyurmuşlardır

Cennet-mekān Şehīd Sulṭan Selīm Ḫān-ı Ṯāliṯ ḥażretleriniñ salṭanatlarında olan ~~ḫˇāce~~ Fātiḥ Cāmiʿ-i Şerīfinde ~~Fātiḥde~~ ḫˇāce efendilerden birisi ah şunlarıñ başımızdan çıḳdıġını göremeyecegim dir imiş bizim ḫˇāce efendimiz göremedi buyurdılar

[82b]

40

Ṭablakar Vażʿı

Elli beşde Mūsiḳa-i Hümāyūn ve Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne ṣınıflarında herkesden dāḫilen ṭaḳım żābitleri birer ġuruş ṭoplayub Mūsiḳa-i Hümāyūn uşaḳlarından biraz ṭablakār tertīb ile çoluġı çocuġı ḳaravana ṭaşımaḳdan taḫlīṣ ve rehā buyurdılar çünki daha tiz elden ṭablakār mürettebātı mevcūd olmadıġından ṣoñraları tertīb buyurılub el-ān sāye-i şāhānede muvaẓẓaf ṭablakārān vardır

Ḳażā-yı İlāhī

Cennet-mekāñ Sulṭan Maḥmūd Ḫān-ı Ṯānī merḥūmuñ İstanbulda Sarāyburnu nām taʿbīr olunan nām maḥālde sāḥil-i deryāda binā buyurdıġı Ṭopḳapu Sarāy-ı Hümāyūnı ve yine şehīd Sulṭan Selīm Ḫān-ı Ṯāliṯiñliṯ merḥūmuñ inşā buyurdıġı sāḥil-i deryādan bir miḳdār arḳada Şevḳiye nām dāʾire-i cesīme-i hümāyūn mīnu numūnī 1280 ~~biñ ikiyüz yetmiş ṭoḳuz seksen~~ senesiniñ evāʾilinde bi-ḳażāillāhi teʿālā muḥteriḳ olub ḥālā yeri ʿarṣadır mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri bunuñla çoḳ ḳażāyı belāyı defʿ ve refʿ ve başḳa keder ve żarar virmeyüb bu Devlet-i ʿAliyye-i ʿOṯmāniyeyi ilā yevmi'l-ḳıyām ṯābit ve pāyidār ~~buyurub~~ ve pādişāhımız el-Ġāzī Sulṭān ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān Efendimiz Ḥażretlerini serīr-i salṭanat-ı şāhānelerinde dāʾim ve ber-ḳarār buyursun

Ḥikāyet

Cennet-mekān Sulṭān ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān bir Ramażān-ı Şerīfde Üsküdarda Yeñi Cāmiʿ-i şerīfiñ sebīlinde oturur iken Enderūn-i Hümāyūndan muḫrec beyaż urubalı temiz tendürüst

pīr bir adam sebīliñ oñünden geçer ẕāt-ı şāhāneleri bu adamı görürler çaġırdırlar iltifāt-ı şāhāne buyururlar maʿaşını ṣorarlar naṣılsın geçiniyor mısıñ buyururlar sāye-i şāhāneñizde geçiniyorum efendim dir ẕāt-ı şāhāneleri o adama inşā'allāhu teʿālā ṣıḥḥat ve ʿāfiyet üzere çoḳ yaşarsıñ deyü duʿā buyurur pīr daḫī efendim Allāhu teʿālā seni dünyāda pādişāh itdigi gibi āḫiretde daḫī pādişāh itsün dir pīriñ bu duʿāsınıñ üzerine ẕāt-ı şāhāneleri vāḳıʿan āḫiretde sefālet gücdür buyururlar ve mübārek başını öñüne eger de başlar aġlamaġa ṣoñra pīr giderken on biñ ġuruş iḥsān-ı şāhāne buyururlar

Ḥikāyet

Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ birinci ustası sābıḳ Donizet bir opera tertīb ider Operanıñ adı Papuççı Operası idi naḳaratları ve ṭuraḳları Muṣṭafa ḳalurdı Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm bu operayı daha birinci diñleyişinde maḥnūn maḥẓūẓ olmaḳ nerde ḳaldı ~~nerde~~ maġmūm ve muẓṭarib olur da ṭuraḳlarda Muṣṭafanıñ yerine Rüstem Aġa lafẓı iḳāme olunsun o daḫī o vezindedir buyururlar zīrā Muṣṭafa esmā-yı nebevīyedendir o ism-i şerīfiñ öyle opera ~~zevḳiyāt~~ aralarında istiʿmālini kendüleriniñ vicdānı tensīb buyurmadılar cenāb-ı risālet-penāh-ı ḫatemiyet-i destegāh ʿaleyhi ve ālihi's-selām efendimiz ḥażretlerine cennet-mekānıñ muḥabbet ve intisābı fevḳa'l-ġāye ~~kemālde idi~~ olub o muḥabbet ve intisāb ānı ḫidmet-i müstevcibü'l-mefḫaret-i nebeviyeye ~~de bulunurdı~~ muvaffaḳ ḳıldı yaʿni Medīne-i Münevverede ḳubbe-i saʿādet-i nebeviyeden başḳa Ḥarem-i Şerīfi kāmilen tecdīd itdi orada cebelden ṣomākī direkler iḫrāc ve iʿmāl ~~itdirüb~~ ve aġac direkleriñ yerlerine niçe yüz ṣomākī direkler vażʿ ve bu ḳadar ḳubbeler direkler binālar inşāsına ve hem de itmāmına muvaffaḳ olub ḫādimü'l-ḥarameyni'ş-şerīfeyn elḳābınıñ maẓhar-ı ikmāli oldı vaḳt-i saʿādetden ki o āna ḳadar gelen mülūk-i İslāmiyeden hiç muvaffaḳ ve maẓhar olamamışlar ve dāru'l-ḫilāfede ve ~~İstanbulda~~ daḫī Ebu'l-Feṯḥ Sulṭan Meḥmed Ḫān merḥūmuñ civārında ḫāne-i muḳaddesinde mevżuʿ taʿẓīm olan ḫırḳa-i saʿādet-i nebeviyeniñ maḥāll-i muḳaddesini ve ḳubbe-i saʿādetini yeñiden ve esāsından inşā ve ittişālinde iki mināreli cāmiʿ-i şerīf binā ve o civarlardan yigirmi ḳadar evler ḫāneler alub beşbiñ ġuruşluḳ evi on biñ ġuruşa aḫẕ ve ṭaşından başḳa enḳāżını daḫī aṣḥābına iʿāde ve iʿṭā ~~eyledi oralarda benim evimi de alıñ deyü ricā ideniñ ḥesābı yoḳ idi~~ ve mine'l-ḳadīm

oralarda şoḳaḳlar ṭaracıḳ oldıġından Ramażān-ı Şerīfde züvvār hücūm itdigi ve insanlar ziyāret içün geldikleri vaḳitlerde arabalar ʿ~~arabalar~~ insanlarīçiñdir

[83a]

41

atlar teper ḳaçacaḳ yer güc bulunur ~~yoḳ~~ böyle izdiḥām ~~böyle~~ żayyıḳ ḳażālı belālı şoḳaḳlar idi şimdi el-ḥamdü lillāhi teʿālā oralarda ṭuruḳ ve maʿābiri tevsīʿ ve ebniye-i ʿāliye-i meẕkūreyi oraya binā ve inşā buyurdı ve ebniyeniñ itmām-ı inşāsına ḳadar ḫırḳa-i saʿādet-i risālet-penāhı cennet-mekān Yavuz Sulṭan Selīm Ḫān-ı Evvel merḥūmuñ cāmiʿ-i şerīfiniñ derūnunda maḥfūẓ-ı muḥafaẓa-i ibcāl ḳılındı

Ḥikāyet

~~Eski Çıraġan~~ Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnunda bir gün ~~ṭışaru~~ ḫᵛānende~~ler~~ler icrā-yı maḳāmāt-ı mūsiḳī iderken ~~iderlerken~~ Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm ānlarıñ yanlarına teşrīf buyurur Suyolcı-zāde Ṣāliḥ Efendiye ve Kemānī ʿAli Efendiye ve Kemānī Ṭodorākiye ve sāʾir emekdārāna ayrı ayrı iltifāt-ı şāhāneler buyurur ʿAli Efendi ḫastalıḳlı olub her vaḳit devām idemediginden aman efendim ḫidmet-i şāhāneñize devam idemiyorum ḳuṣur idiyorum dir ẕāt-ı şāhāneleridaḫī yoḳ yoḳ bu ḫidmetler görülür siz benim pederime ve ceddime ḫidmet itmiş ẕātlarsıñız siz buraya gelübde baña ḫidmet itmeñizle ben iftiḫār iderim deyü mütevāżıʿāne buyurur

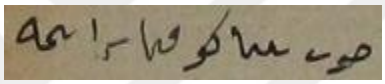
Ḥikāyet

Yine Beşikṭaş ~~yine eski Çıraġan~~ Sarāy-ı Hümāyūnunda ~~altmış üc tārīḫlerinde~~ bir aḫşam ḥużūr-ı şāhānede orkestra bandosu çalınacaġı vaḳitde ẕāt-ı şāhāneleri Ḫalil Bege ve Necib Bege ḫiṭāben sizde yaşlı şişmanca bir adam vardır buradan geçiyor ben ẕü'l-vechesinden görüyorum buyurur evet efendim āña Baba Meḥmed Aġa ~~dirler~~ ḳuluñuz dirler emekdar bir bendeñizdir dirler şaḳınıñ ānı iḫtiyardır deyü ~~çıraġ itmek~~ çıraḳlıġīçün ve çıḳarmaḳ taṣavvurunda olmayıñ zīrā bū çocuḳlar bulunur ve bu ḫidmetler görülür amma böyle iḫtiyarlar her vaḳit bulunmaz bunlarıñ ḫidmeti o çocuḳlarıñ ḫidmetinden daha elzem daha fāʾidelidir bu çocuḳları ānlar terbiye iderler bir ḳac biñ kişiniñ içinden elli altmış senede bir ḳac kişi ḳalur pādişāha böyle ḫidmet olur żābıṭa böyle iṭāʿat olur dirler ānlarıñ

tecrübeleri vardır ve o tecrübeler zamān ile ḥāṣıl olur deyü ḥekīmāne-i mülūkāne buyururlar

İşbu ḥikāyet ile ḥikāyāt-ı sābıḳayı Ḳolaġası Enver Efendi naḳl itdi

Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnunda bir aḫşam orkestra çalarken rehāvīli bir çalar sāʿat rehāvī havasını çalar Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm o havayı begendiginden bu bir güzel havadır ʿacabā mūsiḳaya yazılabilür mi buyururlar Ḫalil Beg efendim Necib Beg ḳuluñuz yazar dir çabucaḳ orada noṭalardan bir parça noṭa kaġıdı ~~yırtarlar~~ çıḳarırlar Rehāvīyi yazarlar çocuḳlara virirler hemān çalarlar ẕāt-ı şāhāne ḫoşlanur Ḫalīl Bege talṭīf buyurur dīvān-ḫāneden oṭaya götürür erkān minderine oturdur çocuḳlar eyü çaldılar buyurur Ḫalil Beg yine efendim Necib Beg ḳuluñuz ustadır yazar dir cevābında yoḳ yoḳ aṣıl ustalıḳ çocuḳlardadır meşḳ itmeden çaldılar çocuḳlar çalamıya idi Necib Begiñ yazdıġı ve ustalıġı mektūm ḳalurdı deyü ~~raḥīmāne~~ müşfiḳāne-i mülūkāne buyururlar

Görüp söz derūnunı İmam Rıżā Efendi ibtidā Ḥafıẓ Nūri Efendiden başlayub ṣoñra imām-ı evvel ḥażret-i şehriyārī Rāşid ~~Efendi~~ Efendiden ḥıfẓını ~~itdirmişdir~~ tekmīl itmişdir Ḥacı Ṭayyar Efendi merḥūm Ḳabaṭaş imamı Ḥāfıẓ efendiden ~~o~~ itmām-ı ḥıfẓ itmişdir dimek olunur ki Mūsiḳa-i Hümāyūnda ḥāfıẓ-ı Ḳur'ān-ı Kerīm olanlar ~~ḥāfıẓlıḳ~~ merḥūm Ḥāfıẓ Nūri Efendi ile Ḥāfıẓ Ḥacı Ṭayyar efendiden geliyorlar

[83b]

41

atlar teper ḳaçacaḳ yer güc bulunur böyle izdiḥām żayyıḳ ḳażālı belālı ṣoḳaḳlar idi şimdi el-ḥamdü lillāhi teʿālā oralarıñ yollarını tevsīʿ itdi ~~olundı~~ geñişletdi ziyāret günlarinde herkes raḥat raḥat gelürler ziyāret iderler oldı ve ḫırḳa-i saʿādet-i nebevīye maḳām-ı muḳaddes olmaḳ içün o ebniye-i ʿāliyyeyi oraya binā ve inşā buyurdı ve ebniye-i ʿāliyeniñ itmām-ı inşāsına ḳadar ḫırḳa-i saʿādet-i risālet-penāhī cennet-mekān Yavuz Sulṭan Selīm Ḫān-ı Evvel merḥūmuñ cāmiʿ-i şerīfiniñ derūnunda maḥfūz-ı muḥafaẓa-i ibcāl ~~ḳılındı~~ ḳıldı Ebniye-i ʿulyā-yı meẕkūre resīde-i ḥüsn-i ḫitām olduḳdanṣoñra ḫırḳa-i saʿādet-i nebeviyeye emāneten iḳāme buyuruldıġı cāmiʿ-i şerīf-i meẕkūrdan Iṣṭabl-ı ʿĀmire Alayı vālālara maḫṣūṣ olan dört atlı arabasıyla alınub maḥāll-i cedīdine naḳli eṣnāsında ḫırḳa-i

saʿādete ~~cennet-mekān~~ istiḳbālīçün önüni Sarāy-ı Hümāyūnlarından inşā buyur~~ılan~~dıḳları maḳām-ı cedīd-i meẕkūre bi’ẕ-ẕāt teşrīf buyurub ~~binek ṭaşına ḳadar inüb araba-i meẕkūre gelüb binek ṭaşına yanaşınca kendüsi bi’l-ḫaṣṣa yed-i şāhāneleriyle ḫırḳa-i saʿādet-i ḥażret-i risālet-penāhīyi alub nerdibanlardan çıḳarub şimdi el-ān maḥfuẕ buyuruldıġı maḳām-ı muḳaddesesine bi’t-taʿẓīm ve’l-iḫtirām vażʿ buyurmuşlardır~~ tā binek ṭaşına ḳadar iner arabanıñ içinden kendi ~~elleriyle~~ eliyle alur maḥāll-i muḳaddesine götürür iḳāme buyururlar ~~ḥıfẓ ve iḳāme buyurduḳlarını~~ ziyāret içün o güni faḳīr ḫırḳa-i saʿādete oraya gitmiş idim ~~bi’ẕ-ẕāt~~ el-ḥamdü lillāh bi’ẕ-ẕāt kendim gördüm

Ḥikāyet

Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnunda bir gün ehl-i mūsiḳī icrā-yı faṣl-ı mūsiḳī iderlerken Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü’l-Mecīd Ḫān merḥūm atlarıñ ṭaraflarına ṭoġru teşrīf-i şāhāne buyururlarda Suyolcı-zāde Ṣāliḥ Efendiye ve Kemānī ʿAli Efendiye ve Kemānī Ṭodorākiye ve sāʾir faṣılda bulunan emekdārāna ayrı ayrı iltifāt-ı şāhāne buyururlar ʿAli Efendi ḫastalıḳlı olub her vaḳit devām idemediginden aman efendim ḫidmet-i şāhāneñize devam idemiyorum ḳuṣur idiyorum deyü iʿtiẕār ider ẕāt-ı şāhāneleridaḫī yoḳ yoḳ buḫidmetler görülür siz benim pederime ve ceddime ḫidmet itmiş ẕātlarsıñız siz buraya gelüb de baña ḫidmet itmeñizle ben iftiḫār iderim deyü mütevāżiʿāne iltifat-ı şāhāneleriyle herbirerlerini ayrı ayrı mesrūr ve iḥyā buyururlar

Ḥikāyet

Çıraġan Sarāy-ı Hümāyūnunda bir aḫşam ḥużūr-ı şāhānede orkestra bandosu çalınacaġı vaḳitde ẕāt-ı şāhāneleri Ḫalil Bege ve Necib Bege ḫiṭāben sizde yaşlı şişmanca bir adam vardır buradan geçiyor ben ẕü’l-vechiyetini görüyorum buyurur efendim āña Baba Meḥmed Aġa ḳuluñuz dirler emekdar bendeñizdir dirler ṣaḳınıñ ānı iḫtiyardır deyü çıraḳlıġīçün çıḳarmaḳ taṣavvurunda olmayıñ zīrā bū çocuḳlar bulunur ve bu ḫidmetler görülür amma böyle iḫtiyarlar her vaḳit bulunmaz bunlarıñ ḫidmeti çocuḳlarıñ ḫidmetinden daha elzem daha fāʾidelidir çocuḳları ānlar terbiye iderler bir ḳac biñ kişiniñ içinden elli altmış senede bir ḳac kişi ~~ḳalur~~ çıḳar pādişāha böyle ḫidmet olur żābiṭe böyle iṭāʿat olur dirler ānlarıñ tecrübeleri vardır ve o tecrübeler zamān ile ḥāṣıl olur deyü ḥekīmāne-i mülūkāne buyururlar ~~ulu’l-emriñ bu kelām-ı ruḥemāsı odur~~ lāzım gelürdi ki ulu’l-emriñ bu

kelām-ı raḥmāniyesi mūmā ileyh Baba Meḥmed Aġa kendüsi çıraḳlıġı istirḥām idinceye ḳadar ḥidmet-i ilā āḫiri'l-ʿömr hidmet-i şāhāneden devr olmuş ḥalbu ki Necib Beg ḳāʾim-maḳāmlıḳ ile Mūsiḳa-i Hümāyūna müdīr oldıḳda ~~ġıyābında~~ aġa mūmā ileyhi ġıyābından teḳāʿüd~~itdirdi~~ligi icrā ~~itdi~~ itdirdi gerek Sarāy-ı Hümāyūn ve gerek bi'l-ʿumūm devāʾir-i Devlet-i ʿAliyyede bu~~lunan~~lunub da müdīr-i umūr olan ẕevāt maʿiyyetinde vezīr ḳumandasında ~~bulunan~~ bulunan kesāndan birisi mertebe-i muvāfıḳ ve muṭābıḳ olmazsa o kimse ḫidmet-i şāhānede ve ḫidmet-i devletde ehil ve erbāb ve ʿubūr ve ṣādıḳ olsada ve kendüsünüñ ḫidmet-i pādişāhīde arzu ve iştiyāḳı ~~olsada~~ dergār ve mevcūd olsada devrü'l-diyeti ṭaşıyamayub gūyā ~~kendi ḫilminiñ~~ kendine maḫṣūṣ ḫidmetkārı imiş gibi ġıyābından teḳāʿüdlügi icrā itdirirler idi şevketlü ~~merḥametlü~~ bi'l-cümle ahālī merḥametlü pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretleriniñ mümās-ı ʿadīdesinden birisi daḫī budur ki ~~ḫidmet~~ gerek ḫidmet şāhānelerinde ve gerek Devlet-i ʿAliyyeleriniñ bir ḫidmetinde bulunan bezirgāndan birisi ~~kendi~~ teḳāʿüdlügüni kendüsi istirḥām ve istidʿā ve ricā itmedikce ~~ḳabūl~~ teḳāʿüdlügi icrā olmasun deyü irāde-i merāḥimʿāde-i pādişāhī şeref-ṣudūr buyurulmuşdur ise de ~~tekrar ider~~ pādişāhım devletiñle sen biñler yaşa duʿāsını tekrar ideriz

Ḥikāyet

Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnunda bir aḫşam orkestra ~~çalarken~~ çalınur iken rehāvīli bir sāʿat rehāvī havasını çalar Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm o havayı begendiginden bu bir güzel havadır ʿacabā mūsiḳaya yazılabilür mi buyururlar Ḥalil Beg Efendi Necib Beg ḳuluñuz yazar erbābdır dir çabucaḳ orada noṭalardan birer parça noṭa kaġıdı çıḳarırlar rehāvīyi yazarlar çocuḳlara virirler hemān o anda āhengi uydurараḳ çalarlar ẕāt-ı ḥażret-i şāhāneleri ḫoşlanurlar Ḥalīl Bege talṭīf ~~buyururda~~ çocuḳlar eyü çaldılar buyururlar Ḫalil Beg yine efendim Necib Beg ḳuluñuz ustadır yazar dir ẕāt-ı şāhāneleri cevābında yoḳ yoḳ aṣıl ustalıḳ çocuḳlardadır meşḳ itmeden çaldılar çocuḳlar çalamıyaydı Necib Begiñ yazdıġı ve ustalıġı mektūm ḳalurdı deyü müşfiḳāne-i mülūkāne buyururlar muḥarrir faḳīre işbu ḥikāyāt-ı meẕkūreyi ḳolaġası Enver Efendi naḳl ve rivāyet itmişdir

[84a]

40

Muvaḳḳaten Ṭablakar Vaż'ı

1255 senesi Ramażanında Mūsiḳa-i Hümāyūn ve Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne ṣınıflarında herkesden dāḫilen ṭaḳım ve bölük żābitleri maʿrifetiyle birer ġuruş ṭoplanub Mūsiḳa-i Hümāyūn uşaḳlarından biraz ṭablakār tertīb ile çoluġı çocuġı mübārek günde ḳaravana ṭaşımaḳdan taḫlīṣ ve rehā buyurdılar çünki daha tiz elden ṭablakār mürettebātı muʿayyen olmadıġından ṣoñraları ve tertīb ve taʿyīn buyurılub ve ḥālā el-ān ~~tertīb ve taʿyīn buyurılub el-ān sāye-i şāhānede~~ muvaẓẓaf ṭablakārān vardır mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri pādişāhımız efendimiz ḥażretlerine ʿömürler virsün āmīn sāye-i merāḥimvāye ḥażret-i pādişāhīde ~~tertīb ve taʿyīn buyurılub~~

Ḫudānekerde Ḳażā-yı İlāhī

Cennet-mekāñ Sulṭan Maḥmūd Ḫān-ı Ṣānī merḥūmuñ İstanbulda Sarāyburnu nām taʿbīr olunan nām maḥālde sāḥil-i deryāda inşā buyurdıkları aḫşab Ṭopḳapu Sarāy-ı Hümāyūnı ve yine şehīd Sulṭan Selīm Ḫān-ı Ṣāliṯ merḥūmuñ inşā buyurdıḳları sāḥil-i deryādan bir miḳdār arḳada aḫşab Şevḳiye nām ~~dā'ire-i~~ sarāy-ı cesīme-i hümāyūn mīnu numūnī 1280 senesiniñ evā'ilinde bi-ḳażāillāhi teʿālā muḥteriḳ olub ḥālā ~~yürekler acısı olan~~ yeri ʿarṣadır o vaḳitleriñ ḥālinde ebniyeleriñ aralarına fāṣıla divarları inşā itmek daha ʿādet ve cārī olmamış oldıġından ḥarīḳ-i meẕkūr bir başından aldı birbaşına ḳadar gitdi herkes ʿale'l-ḫuṣuṣ bezirgāna yürekler acısı olub daġ derūn oldı hem māliyetine acınur hem ebniye-i ʿatīḳa- i maṣnaʿadan oldıġından ʿantiḳalıġına acınur ne çāre ḫāliyedir mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri bunuñla çoḳ ḳażāyı belāyı defʿ ve refʿ idüb ve başḳa keder ve żarar virmeyüb bu Devlet-i ʿAliyye-i ʿOṩmāniyeyi ilā yevmi'l-ḳıyām ṩābit ve pāyidār ve pādişāhımız el-Ġāzī Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretlerini serīr-i salṭanat-ı şāhānelerinde dā'im ve ber-ḳarār buyursun āmīn

Ḫikāyet

Cennet-mekān Sulṭān ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm bir Ramażān-ı Şerīfde Üsküdarda Yeñi Cāmiʿ-i şerīfiñ sebīlinde otururlar iken Enderūn-i Hümāyūndan muḫrec beyaż urubalı temiz tendürüst pīr bir adam sebīliñ oñünden geçer ẕāt-ı şāhāneleri bu adamı görürler çaġırdırlar iltifāt-ı şāhāne buyururlar maʿaşını ṣorarlar naşılsın geçiniyor mısıñ buyururlar sāye-i şāhāneñizde geçiniyorum efendim dir ẕāt-ı şāhāneleri o adama inşā'allāhu teʿālā ṣıḥḥat ve ʿāfiyet üzere çoḳ yaşarsıñ deyü duʿā buyurur pīr daḫī efendim Allāhu teʿālā seni

dünyāda pādişāh itdigi gibi āḫiretde daḫī pādişāh itsün dir pīriñ bu duʿāsınıñ üzerine ẕāt-ı şāhāneleri vāḳıʿan āḫiretde sefālet gücdür buyururlar ve mübārek başını öñüne eger de başlar aġlamaġa āndanṣoñra pīr giderken on biñ ġuruş iḥsān-ı şāhāne buyururlar

Ḥikāyet

Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ birinci ustası sābıḳ Donizet bir opera tertīb ider Operanıñ adı Papuççı Operası idi naḳaratları ṭuraḳları Muṣṭafa ḳalurdı Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm bu operayı daha birinci diñleyişinde maḥẓūẓ olmaḳ nerde maġmūm ve mużṭarib olurlarda ṭuraḳlarda Muṣṭafanıñ yerine Rüstem Aġa lafẓı iḳāme olunsun o daḫī o vezindedir buyururlar zīrā Muṣṭafa esmā-yı nebevīyeden bulundıġından o ism-i şerīfiñ öyle opera aralarında istiʿmālini kendüleriniñ vicdānı tensīb buyurmadılar cenāb-ı risālet-penāh ḫatemiyet-i destegāh ʿaleyhi ve ālihi's-selām efendimiz ḥażretlerine cennet-mekān merḥūmuñ muḥabbet ve intisābı fevḳa'l-ġāye olub o muḥabbet ve intisāb-ı ẕāt-ı şāhāneleri ḫidmet-i müstevcibü'l-mefḫaret-i ḥażret-i nebeviyeye de maẓhar ve muvaffaḳ ḳıldı yaʿni Medīne-i Münevverede ḳubbe-i saʿādet-i nebeviyeden başḳa ḥarem-i şerīfi kāmilen tecdīd itdi orada cebelden ṣomākī direkler iḫrāc ve iʿmāl ve aġac direkleriñ yerlerine niçe yüz ṣomākī direkler vażʿ ve iḳāme ve bu ḳadar ḳubbeler ki vaḳt-i saʿādet-i nebeviyeden o āna ḳadar gelen devlet-i İslāmiye ve mülūk-i İslāmiyeden hiç birisi muvaffaḳ ve maẓhar olamamışlar cennet-mekān bu inşaāt-ı muʿaẓẓamanıñ itmāmına muvaffaḳ olub ḫādimü'l-ḥarameyni'ş-şerīfeun elḳāb-ı muʿallā nişābınıñ maẓhar-ı ekmeli oldı ve dāru'l-ḫilāfeti'l-ʿaliyyede Ebu'l-Fetḥ Sulṭan Meḥmed Ḫān ʿaleyhi'r-raḥme ve'l-furḳān merḥūmuñ civārında ḫāne-i muḳaddesinde mevżuʿ taʿẓīm ve tebcīl olan ḫırḳa-i saʿādet-i nebeviyeniñ maḥāll-i muḳaddesini ve ḳubbe-i saʿādetini yeñiden ve esāsından inşā ve ittiṣālinde iki mināreli cāmiʿ-i şerīf binā ve o civarlardan yigirmi ḳadar ḫāneler alub beşbiñ ġuruşluḳ evi merḥameten on biñ ġuruşa aḫẕ ve ṭaşından başḳa enḳāżını daḫī aṣḥābına iʿāde ve iʿṭā ve iḥsān ve mine'l-ḳadīm oralarda ṣoḳaḳlar ṭaracıḳ oldıġından eyyām-ı ziyāret olan Ramażān-ı Şerīfde züvvār hücūm itdigi ve insanlar ziyāret içün geldikleri vaḳitlerde arabalar insanları çigner

[84b]

41

Baḳiyye-i Ḥikāye

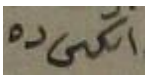
Budur ki gerek ḫidmet-i şāhānelerinde ve gerek Devlet-i ʿAliyyeleriniñ ḫidmetinde bulunan bezirgānından birisi teḳāʿüdlügüni kendüsi istidʿā ve ricā ve istirḥām itmedikce teḳāʿüdlügi icrā olunmasun deyü irāde-i merāḥimʿāde-i ḥażret-i pādişāhī şeref-ṣudūr buyurulmuşdur işte yine pādişāhım devletiñle sen biñler yaşa duʿāsını tekrar ideriz

maʿlūmatı eski gemicileriñ naḳline göre

Ḥikāye

Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnunda bir aḫşam orkestra bandosı çalınur iken rehāvīli bir sāʿat rehāvī havasını çalar Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān ḥażretleri o havayı begendiginden bu bir güzel havadır ʿacabā mūsiḳaya yazılabilür mi buyururlar Ḫalil Beg Efendim Necib Beg ḳuluñuz yazar erbabdır dir çabucaḳ orada noṭalardan bir parça noṭa kaġıdı çıḳarırlar rehāvīyi yazarlar çocuḳlara virirler hemān o anda āhengini uydururlar havayı çalarlar ẕāt-ı ḥażret-i şāhāneleri ḫoşlanurlar Ḫalīl Bege talṭīfen çocuḳlar eyü çaldılar buyururlar Ḫalil Beg yine efendim Necib Beg ḳuluñuz ustadır yazar dir ẕāt-ı şāhāneleri yine yoḳ yoḳ aṣıl ustalıḳ çocuḳlardadır meşḳ itmeden çaldılar çocuḳlar çalamıyaydı Necib Begiñ yazdığı ve ustalığı mektūm ḳalurdı deyü müşfiḳāne-i mülūkāne buyururlar

İşbu ḥīkāyāt-ı meẕkūreyi muḥarrir faḳīre Ḳolaġası Enver Efendi naḳl ve rivāyet itmişdir

Mora muḥārebelerinde üc devletiñ yaʿni Mosḳov İngiliz Fransız bunlarıñ donanmaları bizim ʿaleyhimize düşmanlar ise de bizim donanmamız ānlara ġālib ~~imiş gerek~~ Çengeloġlı Ṭāhir Paşanıñ idāresi sāyesinde orası limān girdigimiz ḥaṭa olmuş ~~girmeyelim~~ Ṭāhir Paşa iḥdār iderler ve limana girmeyelim bulalım dimiş ise de Mışırlı İbrāhim Paşa ser-ʿasker ~~imiş~~ bulundığından diñlememiş girmişler Avarin limanında bizim gemileri İngilizler bakmışlar donanmamızı yaḳdıḳdanṣoñra artıḳ o üc devlet didiklerini itmişler yaʿni Mora Krāliyetini

[85a]

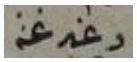
41

İsmāʿil Begiñ Terceme-i Ḥāli

Ḳāʾim-maḳām İsmāʿil Begiñ Mūsiḳa-i Hümāyūna duḫūli 1276 tārīḫindedir onbaşılığı cezīre-i Egriboz vālisi esbaḳ Ḳulḥişarlı ʿÖmer babanıñ terceme-i ḥāliniñ baḳiyyesidir Muḥarrem 80 çavuşlığı Temmuz 81 ser-çavuşlığı 25 Kānūn-i Evvel 88 mülāzımlıgı 25 Şevvāl 89 yüzbaşılığı 17 Mayıs 1300 Ḳolaġalığı Nisān 304 biñbaşılığı 19 Aġustos 306 ḳāʾim-maḳāmlığı 27 Mart 310 tārīḫlerindedir

Mir mūmā ileyhiñ pederi cezīre-i Mora vilāyeti mużāfātından Egriboz nām-ı cezīre-i ʿaẓīme evvelkisi eşrāf-ı ḫandānından olub 1237 yāḫud 1238 tāriḫlerinde Mora vilāyeti ve civārında bulunan İnebaḫtı ve Egriboz sancaḳları berāber kāmilen bu evvelki ~~ve İnebaḫtı ve Egriboz sancaḳları~~ cennet-mekāñ Sulṭan Maḥmud Ḫān-ı Ṯānī devrinde üc devletiñ yaʿni Mosḳov İngiltere Fransız bu üc devletiñ ḳuvvet ve hücūm ve ittifāḳıyla bizim donanmamızı Avarin limanında bu üc devlet iḫrāḳ itdikden ṣoñra Rum milletine terk ve Frenk ḳral-zādelerinden birisiniñ hicret ve ʿazīmet itdiler Der-saʿādetde Vezir Ḫanınıñ ḳarşularında Küçük Ḫan nām bir küçük ḫanda oṭa-i maḫṣūṣasında üc dört destgāh üzerinde cevāhir mıḫladır bedesten vaḳtine ḳadar ḫanda meşġūl olur bedesten vaḳti gelince bedestene gider ticāretle meşġul olur bedesten vaḳti geçince yine ḫana gelür ʿaṣrınıñ ricāl ve kibāriyle iḫtilāṭ ve aḫẕ ve iʿṭā ider Cevāhirci Ḥacı Ḥüseyin Efendi dimekle maʿrūf bir ẕāt olub Çenberliṭaş civārında Dizdāriye maḥāllesinde teşrīfatcı merḥūm Şükri Efendiniñ ḳonaġı ʿarṣasını alur kendülerine münāsib müceddeden ḫāne inşā ider ve ḫānesiniñ nezdine bir ḳıṭʿa etmekci furunı daḫī binā ider o tārīḫde ʿAsākir-i Şāhāneye maḫṣūṣ etmek furunları daha derdest-i mevcūd olmadığından ʿAsākir-i Şāhāne nān-ı ʿazīzleriniñ birazını daḫī bu furunda ṭabḫ iderler

Cerīde-i Morada maḥāll-i maḫṣūṣunda maḫfūẓ şühedā-yı İslāmiyeniñ yāḫud daha ẓuhūr-ı devlet-i İslāmiyeden muḳaddem ḥavāriyyūndan baʿżı ẕevāt-ı kirāmıñ ʿiẓām-ı muḳaddeselerini yaʿni o ẕevāt-ı kirāmıñ vücūd-ı muḳaddeselerinden yādigār ḳalan ʿazīz kemiklerini ḳadrini bilmiyen küffār-ı dīn elinde ḳalmasun deyü hicret ve ʿazīmetleri eṯnāsında maḥāllinden alub ḳaçırırlar iken küffār arḳalarından taʿḳīb itdiklerinden efendi

mūmā ileyhiñ Ḥasan Efendi nāmında bir birāderi o muḥārebede şehīd olmuşdur eşnā-yı hicretlerinde hemşīrelerini Selānikde bi'l-iskāñ iḳāme idüb ~~yerleşdirüb~~ kendüleri Der-saʿādete ʿazīmet itmişlerdir efendi mūmā ileyhim hicret-i sünnet-i seniyyesini ve hem ġazā ve hac-ı şerīf-i farżlarını edā ve icrā itmiş ṣaḥādan mütedeyyin ġayretli bir żāt olub 1266 tārīḫinde irtiḥāl-i dār-ı beḳā ve terk ʿālem bī-beḳā ḳılmışdır Ḥażret-i Ḫālid bin Zeyd Ebū Eyyüb Enṣārī raẓiyāllāhu ʿanh efendimiz ḥażretleriniñ civār-ı ʿaliyyelerinde Ḫançerli Sulṭan Türbesiniñ ḳarşularunda ṣuffe-i maḫṣūṣa derūnunda medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten ~~mīr mūmā ileyh~~ İsmāʿil Beg 1284 tārīḫinde Ḳuşluḳ-ı Hümāyūn Kitābeti ḫidmetinde bir sene ḳadar istiḫdām ve muʾaḫḫaran 92 tārīḫinde vekīlḫarclıḳ meʾmūriyetinde sekiz māh ḳadar bulunub ṣoñra bi'l-istiʿfā infiṣāl itmişdir muʾaḫḫaran bażı aḥvāl-i Frenkistānı raʾyü'l-ʿayn müşāhede itmek üzere 95 tārīḫinde kendi kisesinden Parise ʿazīmet ve orada bir sene ḳadar iḳāmet ile ʿavdet itmişdir muʾaḫḫaran 1307 tārīḫinde silk-i meẓkūre akordası ve āhengi yerinde saz mübāyeʿesine mīr-alay Meḥmed ʿAli Beg ile birlikde meʾmūran yine Parise ʿazīmet ve bir māh ḳadar iḳāmet idüb īfā-yı meʾmūriyet birle ʿavdet itmişlerdir

~~Mora üc sancaḳdır biri Mora ve biri İnebaḫtu ve biri cezīre i Egribozdur~~ Egriboz cezīre-i ʿaẓīme-i evvelki vāli bulunan ʿÖmer Paşa ẓāten kendisi Egriboz Sancāġı dāḫilinde Ḳızılḥiṣar Ḳażāsı vücūh-zādelerinde olub baʿżı ticāret ve ḳorsanlıḳ işleriyle deñizde seyr ve sefer itmekde iken yāver-i baḫt ve ṭāliʿ ile Egriboz Sancāġına vāli olur ve 1236 tārīḫinde ẓuhūr iden Mora fetretinde Egriboz eyāleti dāḫilinde ~~dāḫil-i eyāletde~~ bir gün uyġunsuzluḳ ẓuhūr itmediginden başḳa o ṭaraflara musallaṭ olan eşḳiyāyı daḫī münhezem ve perīşān itdiginden Sulṭan Māḥmud merḥūmuñ ʿindinde ḳadr ve şānı ʿālī olmuş ve Moranıñ ḳrāliyetinden ṣoñra daḫī iki sene Egribozı kemā fi's-sābıḳ idāre itmiş ise de maḳām-ı ser-ʿaskerīden yaʿni Ḫüsrev Paşadan gelen emir üzerine yaʿni Egriboz eyāletini daḫī yeñi teşkīl olan ~~sancāġı~~ ḳrāliyetine terk itmezsin ṣoñra fermānlı olursun kelāmınıñ üzerine ḳalʿayı Yunanlara nā-çar aġlayaraḳ teslīm ve ṭob ve ceb-ḫāne ve edevātı ve hicreti istek idin ahālīyi istiṣḥāb kendüsi oradan hicret ve ḥareket ve terk-i vaṭan ile sefāyine rākiben Selānike çıḳar ve kendüsi bir ḫafīf dāʾire ile İstanbula gelür ve bir cāriyeniñ münāzaʿasından dolayı yaʿni Sulṭan Maḥmūd merḥūmuñ alacaġı bir cāriyeyi evvel

davranub esir ṣatan esircilerden almış oldığından Bursaya nefy-i iclā muaḫḫaran ʿafv olunub Selānik vālilik ile ḳadr-i iʿtilā ve müddet-i medīde orada vālilik itdikdenṣoñra Ḳonya vāliligine naṣb ve ve bir müddet ṣoñra vuḳūʿ-i infiṣālinden çoḳ geçmeyerek 1265 tārīḫlerinde ʿāzim-i dār-ı ʿuḳbā olmuşdur müşārun ileyh merḥūm ḳad ve ḳāmed ṣāḥibi cerī cesur mütedeyyin ḳavlinde ṣādıḳ ḫandan ḳapusı açıḳ niʿmeti meydānda bir vezīr-i ʿālişān ~~muḥterem~~ idi raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten eger bir ʿaybı var ise o daḫī ṣaḳalını boyadığı idi

[85b]

42

Żābitāna Taʿyīnāt-ı Niẓāmiye İḥsan Buyuruldığı

1248 tārīḫinde ~~biñ ikiyüz ḳırḳ sekizde~~ Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānı silk-i celīl-i ʿAsākir-i Şāhāneye insilāk idüb mükerreren niẓām-ı ʿaskerī olmuş isede żābiṭānınıñ muʿayyen olan taʿyīnātı henüz Sarāy-ı Hümāyūna maḫṣūṣ olan baʿżı küçük taʿyīnātdan olmaġla bu kere bā-irāde-i seniyye-i Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫānī biñ ikiyüz ~~altmış iki~~ 1262 senesi Mūsiḳa-i Hümāyūn ve Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne żābiṭānına żābiṭān-ı ʿAsākir-i Niẓāmiye-i Şāhāne miṣillü taʿyīnāt iḥsān-ı hümāyūn buyurulmuş dāmād-ı şehriyārī esbaḳ Saʿid Paşa merḥūm o tārīḫde ser-ʿasker ve Ḥamdi Paşa ser-ḳurenā bulunub o vaḳit eñ büyük birinci żābiṭ biñbaşı Ḫalil Efendi olub mādūnunda daḫī bir ḳolaġası iki yüzbaşı altı mülāzım ve żābiṭānıñ ekṣerīsi o tārīḫde eski bezirgān-ı emekdārān zümresinden bulunmuş oldığından ~~emekdārān bulundığından~~ bezirgān-ı ḫaṣṣa olduḳları ~~ḥālde~~ ve ḳırḳ bir ve ḳırḳ sekiz tārīḫleriniñ mükerrer ʿasākir-i niẓāmiyeleri bulunduḳları ḥālde ve ilerüsi çıḳmaz işlemez bir ocaḳ~~dır żarūret çıkıyorlar görülüyor~~ olub żarūret çıḳdıḳları dergār olmaġla ānlarıñ żābiṭānına maḫṣūṣ ~~virilecek~~ taʿyīnātı biraz geçinecek ṣūretde tertīb itmeli buyururlarda mülāzıma ṣaġ ḳolaġası yüzbaşıya alay emīni buyurulacaḳ ḳolaġasına biñbaşı biñbaşıya ḳāʾim-maḳām taʿyīnātı taḫṣīṣ buyururlar

Muḥarrir faḳīr o tārīḫde mülāzım bulunub ṣaġ ḳolaġası taʿyīnātı alur pādişāhıñ ve Devlet-i ʿAliyyeleriniñ devām ve beḳāsına el-ān itdigim miṣillü duʿā ider idim

Elbise-i Yevmiye Beyānı ve Nimtenleriñ Setrīye Tebdīl Kılındığı

Ḳırḳ sekizden altmış ikiye ḳadar ondört sene Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ yevmiye elbiseleri senede bir panṭolon bir nimten olub kifāyet itmediginden Nevbet-i Sulṭānī eṣnāsında ḥużūr-ı ḥażret-i pādişāhīde pejmurde ḥālde bulunmasun deyü yine Saʿid Paşa merḥūmuñ ser-ʿaskerliginde bā-irāde-i seniyye-i Sulṭān ʿAbdü'l-Mecīd Ḫānī bir senede iki ḳat elbise yaʿni rūz-i ḥażar ve rūz-i ḳāsım ḥulullerinde birer ʿaded fes maʿa-ḥarīr püskül birer ʿaded çuḳa setrī maʿa-çuḳa panṭolon ve çuḳa yelek ve rūz-i ḥażarda yine bir ʿaded çuḳa panṭolon ile yazlıḳ biri beyaż digeri şeker renk ikişer düḳ panṭolon ve üc ayda bir kere birer çift ruġanlı ḳaluş ve rūz-i kāsım ḥulūlünde birer çift ruġanlı çizme eñ birinci żābiṭ olan biñbaşı Ḥalil Efendiden neferāta ḳadar taḫṣīṣ buyurulmuş idi

Cumʿalıḳ Elbise

Cumʿa selamlıḳlarına maḫṣūṣ olmaḳ ve iki senede bir defʿa iʿṭā buyurulmaḳ üzere birinci żābiṭden neferāta ḳadar birer ʿaded fes maʿa-ḥarīr püskül bir ʿaded çuḳa setrī maʿa-çuḳa panṭolon ve eyyām-ı şitā cumʿalarında telebbüs olunmaḳ üzere birer ʿaded çuḳa palto maʿa-ḳuyruḳlu başlıḳ ve birer ʿaded ṣayfiye beyaż düḳ panṭolon ve birer çift ruġanlı ḳaluş taḫṣiṣ buyurulmuşdur meẕkūr elbiseler ḳoyu lāciverd çuḳanıñ eñ birinci cinsinden olub o vaḳitde Dāvid Elbufi taʿbir iderler idi ṣoñraları Birinci Luyiye taḥvīl olundı Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ mevcūdı o tārīḫlerde yüzyigirmi kişi ḳadar idiler

Gerek yevmiye ve gerek cumʿalıḳ melbūsāt-ı meẕkūre içün muʾaḫḫaran ṭoḳsan tārīḫlerindenṣoñra ,~~faẕlası ḥaḳḳında~~ ḫayli taṣarrufāt vuḳūʿ bulmuşdur

Nişanlarıñ Refʿ ve İlġā Buyuruldığı

Bidāyet-i Niẓām-ı Cedīd-i ʿAsākir-i Şāhāne olan 1241 tārīḫinde merātib-i ʿAsākir-i Şāhāneye ʿalāmet-i fāriḳa olmaḳ üzere o vaḳit tertīb buyurulmuş olan sim ve zirden maʿmūl cevāhir ile muraṣṣaʿ ~~yaʿni~~ onbaşı ve çavuş rütbelerine sim-i ḫāṣdan mülāzım ve yüzbaşı rütbelerine ḫāliṣ altundan āndañ yuḳarıya cevāhir ile nişanlar tertīb buyurulmuş idi muʾaḫḫaran ~~ise de ʿadem-i lüzūm~~ 1267 senesinde külliyen refʿ ve ilġā buyurılub baʿde mā ʿalāmet-i fāriḳalar daha eshel ṣūretde tanẓīm buyurılub ānbeān tenaẕẕum ve teshīl buyurulmaḳdadır

[86a]

43

Maṭbaḫ Beyānı

Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ṣabaḥ aḫşam iḥsān-ı şāhāne buyurulmaḳda olan ṭaʿamları ḳac ḳab ve ne dürlü tertib ve taḫṣiṣ buyuruldı ise ~~biñ ikiyüz seksen~~ 1280 tārīḫine ḳadar sāye-i şāhānede mineʾl-ḳadīm Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne cānibiñden meʾmūran ~~gelmiş~~ maḫṣūṣ gelmiş olan bir vekīlimizc ve bir kilārcı naṣb ve taʿyīniyle erzaḳ ve eşyā gerek az gitsün gerek çoḳ gitsün o vechle ṭaraf-ı neẓāretden idāre buyurulür idi tārīḫ-i meẕkūrda Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne nāẓırı Müşīr Ḥaḳḳı Paşa Ḫazīne-i Şāhānece daha ziyāde żābiṭ bulundıġından bu uṣūl-i ḳadīmeyi refʿ ve laġv idüb Mūsiḳa-i Hümāyūn meṣelā neḳadar ḫarc ve erzaḳ ile idāre olunacaġını kendüsi Mūsiḳa-i Hümāyūn daʾiresiniñ yemek-ḫānesine biʾẕ-ẕāt ʿazīmet ve raʾyeʾl-ʿayn ṭaʿām olunurken muʿāyene ~~ider~~ ve yemek-ḫānede her sofrayı ṭolaşur neḳadar ḫarc ve erzaḳ virmek lāzım gelecegini ve neḳadar ḫarc ile ṭoyulacaġını görür ānıñ üzerine ḫarc ve erzāḳı maḳṭūʿan çig olaraḳ beher nefere bā-irāde-i seniyye-i Sulṭan ʿAbdüʾl-ʿAzīz Ḥānī taḳdīr ve taʿyīn ile tertīb ve silk-i meẕkūruñ yed-i idārelerine beher māh biʾl-ḥisāb iʿṭā buyur~~uldı~~lur oldı

Beher nefere taḳdīr ve tertīb buyurulmuş olan ḫarc ve erzaḳ

Erz dirhem	Aʿlāsından ravġan-ı sebr dirhem	Laḥm-ı ġanem dirhem	Ṭuz dirhem	Ṣoġan dirhem	
110	20	120	8	8	ḳıyye 1

Kömür dirhem	Sebze bedeli para
66	15

Nāẓır müşārun ileyh erz taʿyīnātını maḫṣūṣ bile bile faẓlalıca ṭutdı ki silk-i meẕkūruñ meclisi ṭarafından ziyādesini furuḫt ile lāzım gelen ve Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne cānibinden taʿyīn buyurulmamış olan levāzımāt-ı sāʾire-i ṭaʿāmiyelerini alsunlar īrād ve maṣraf itsünler içün

bazar ve pimşenbe günleriniñ aḫşam ṭaʿamlarında yaʿni bazar irtesi ve cumʿa giceleri ṭatlı pişmek üzere beher nefere otuzar dirhem şeker ve ḳırḳ dirhem daḳīḳ ve yigirmişer dirhem ravġan-ı sebre

Ve yine żābiṭāna maḫṣūṣ olmaḳ ve ṣabaḥ aḫşam ṭaʿamlarında ṭatlı ve börek pişmek üzere beher żābiṭe yevmiye yigirmişer dirhem ravġan-ı sebr ve ḳırḳar dirhem daḳīḳ ve otuzar dirhem şeker

Ve yine birinci żābiṭe maḫṣūṣ olmaḳ üzere yevmiye üc ḳıyye laḥm-ı ġanem bir ḳıyye erz yarım ḳiyye yarım ḳıyye ravġan-ı sebr yarım ḳıyye şeker bir ḳıyye daḳīḳ ve yevmiye üc buçuḳ ġuruş sebze bedeli

İşbu çig taʿyīnāt tertībātı Sarāy-ı Hümāyūnuñ devāʾir-i sāʾire-i şāhānesine daḫī iʿṭāsı taʿmīmen ~~icrā~~ tārīḫ-i meẕkūrda icrā buyuruldı Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Hümāyūn ve İṣṭabl-ı ʿĀmire ve teberdārān ve ḥamleciyān ve sāʾire gibi

[86b]

44

İşbu ~~biñ ikiyüz seksen~~ 1280 tārīḫinde Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne cānibinden ḳarār buyurılub çig taʿyīnāt Mūsiḳa-i Hümāyūnun dāʾiresine iʿṭā buyurulınca o vaḳit bu ʿOṯman Paşa umerā ve żābitānıñ maʿrifetiyle ḳāʾim-maḳām Meḥmed Begi maṭbaḫıñ cemʿi umūr ve ḫuṣūṣuna müdīr naṣb idüb İmam Ḫalil Efendi-zāde Selven Efendiyi vekīlimizc ve Mülāzim ʿİzzet Efendiyi vekīlimizc muʿāvini naṣb ve taʿyīn ~~iderler~~ bir sene ḳadar minvāl-i meẕkūr üzere gid~~üb~~er seksen birde Selven Efendi vekīlimizcilikden ʿazl olunub muʿavini bulunan mülāzım ʿİzzet Efendi vekīlimizc ve mülāzım Ḥacı İḥsan Begi muʿavin naṣb iderler altı sene ḳadar maṭbaḫıñ umūr ve ḫuṣūṣı minvāl-i meẕkūr üzere cereyān ider seksen yedide ʿİzzet Efendi ʿazl olunub Yüzbaşı Raḳım Beg vekīlimizc ve İḥsan Beg muʿavinlikde ebḳā ve Mülāzım Ḫulūṣi Beg muʿavin-i ṯānī naṣb olub altı ay ṣoñra Yüzbaşı Rāḳım Beg muʿavinleriyle berāber ʿazl ve yerine Selven Efendi defʿa-i ṯāniye vekīlimizc ve ʿArnavud Mülāzım Muṣṭafa ~~Efendi~~ Efendiyi muʿavin naṣb iderler ~~olurlar~~

Ḳālallāhu teʿālā innallāhe yeʾmurukum en tüʾeddū'l-emānāti ilā ehlihā ~~ve iẕā ḥakemtüm beyne'n-nāsi en taḥkümū bi'l-ʿadl~~ yaʿni Allāhu teʿālā ʿaẕīmet ve ḳudretiyle buyuruyor ki taḥḳīḳ emānetleri ve meʾmūriyetleri ve manṣıbları ehil ve erbābına virmekligi size emr eyledi herkes herḳanġı işden añlarsa herḳanġı işiñ ehliyse ānı o işe meʾmūr idiñ yemekden añlayanı maṭbaḫa yazıdan oḳumadan añlayanı yazıya oḳumaġa demürcilikden añlayanı demürcilige keẕā ve keẕā meʾmūr idin ~~ve yine Allāhu teʿālā nās beyninde~~

~~ḥükmetdiginizden ʿudulle ḥükmetligiñizi emr eyledi~~ bu emr-i ilāhīniñ muḳteżā-yı şerīfi ġāfilāne güzerān itdiginden meʾmūrān-ı mūmā ileyhimiñ herbirerleri müsteḳim iseler de ṭaʿāmı naṣıl pişirirler erzāḳıñ ṣaġı çürügi cinsi fiʾatı naṣıldır bilmek anlamaḳ herkesiñ ḳābiliyetinde mevcūd olamadıġından ve żābiṭān ṭarafından sen maṭbaḫa meʾmūrsuñ dinildikde ehil degilim dise imtinān ve istiġnā tefhim olunub ithām olunacaġından nā-çār ḳabul iderse de o işi teraḳḳī itdiremeyüb ~~buyrulmasına tedennī~~ ve tenezzülüne sebeb viri~~üb~~lmüş olur

Maṭbaḫ meʾmūrlarınıñ işbu tebdilāt-ı serīʿası eṣnāsında Ḳāʾim-maḳām Meḥmed Begin daḫī 1282 ~~seksen ikide~~ ḥasbe'l-ḳader rütbe-i ḥāliye ve muʿallimlikle silk-i ʿAsākir-i Şāhāneye naḳlitmesi teṣādüf idüb iki senedenṣoñra tekrar Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳl ve iʿāde olunmuş ise de ānıñ ʿavdeti olan ~~seksen dört~~ 84de bu ʿOṣman Paşanıñ teḳāʿüdlügi vuḳuʿ buldıġından bu iki tebdīlāt-ı maṭbaḫ meʾmūrātınıñ tebdīlātına inṣimām ile umūr-ı maṭbaḫ miḥver-i lāyıḳında devrān idemeyüb şirāze-i niẓāmından ~~çıḳmasına~~ inḫirāfına sebeb virir bunuñ üzerine ümerā ve żābiṭān meşveret idüb açıġı ḳapamanıñ çāresi tevcīhle ṣūret-i imkān bulur deyü müẕākere eṣnāsında neferāt sofralarından iki ḳab sebzeniñ birisini tenzīl ile açıġı ḳapamanıñ çāresini bi't-teẕekkür ḳarār virirler o vaḳit birinci żābiṭ bulunan Livā İbrāhim Paşa tefekkür ider ki selefi ʿOṣman Paşanıñ teḳāʿüd oldıġı seksen dörde ḳadar maṭbaḫıñ idāresi açılmayub işbu seksen sekize ḳadar dört sene benim idārem zamānında erzaḳ-ı şāhānede o erzaḳ-ı taʿyīnāt o taʿyīnāt olub da bir ḳab yemek kesilmek neden īcāb idiyor dir de kesilmege rıżā dāde olmaz ʿOṣman Paşanıñ itdigi gibi seksen sekiz martında sābıḳ maṭbaḫ müdīri Ḳāʾim-maḳām Meḥmed Begi yine müdīr naṣb idüb umūr-ı maṭbaḫıñ tanẓīm ve ıṣlāḥ olunmasını ānıñ rüʾyet ve irādesinden emel ve arzu ider

[87a]

[yırtılmış]

İbrāhim Paşanıñ emri üzerine Ḳāʾim-maḳām Meḥmed Beg müdīriyeti bi'l-ḳabul Selven Efendiyi vekīlimizciḳden ʿArnavud Muṣṭafa Efendiyi muʿavinlikden ʿazl ile Ḥacı İḥsan Begi vekīlimizc ve Çavuş Vefā Begi muʿavin naṣb iderler Ḳāʾim-maḳām Meḥmed Beg ibtidā ʿAsākir-i Niẓāmiye Şāhāne ḳışlalarında vāḳiʿ maṭbaḫlar miṣillü ṭabla niẓāmını tertīb ider ṭabla dimek yaʿni yevmiye kilārdan virilen bi'l-cümle erzāḳıñ ḳıyye ve dirhemi

yazılmaḳ ve meclis-i maḫṣūṣuna gösterilmek içün behergüne maḫṣūṣ başḳa başḳa varaḳalardır işte bu varaḳayı tertīb idüb bir yüzbaşı bir mülāzım bir çavuş yevmiye kilārdan virilecek erzāḳıñ vezn ve ḳanṭarında ḥāżır bulunub bi'l-muʿāyene vażʿ ḳazġan ile pişüb tevzīʿ olunmıya ḳadar maṭbaḫda bulunurlar ve yevmiye virilen erzaḳ ḳiyye ve dirhemiyle yazılub varaḳanıñ ẕeylini ḫarc virmege meʾmūr olan żābiṭān-ı mūmā ileyhim tamāmen ḫarcı kilārdan miḳdār-ı muḥaddid üzere aldıḳ deyü bi't-temhīd dāḫiliye żābiṭligine maḫṣūṣ ve munḥaṣır bulunan biñbaşı Zīver Aġanıñ Nevbet Oṭasına teslim iderler bu ṭabla evrāḳı oṭa-i meẕkūrede terākim ider mīr māh tamāmında otuz ʿaded ṭablanıñ cümlesi Dāḫiliye Oṭasından Ḳalem Oṭasına virilüb defter-i maḫṣūṣuna ḳayd olunur ṣoñra birinci ẓābiṭiñ oṭasında tecemmüʿ iden ümerā ve żābiṭān meclisinde vekīlimizciñ defteriyle muḳābele olunub ṣavāb ve ḫaṭāsı nümāyān olur

İşbu ṭabla varaḳasını Meḥmed Beg īcād itdikdenṣoñra maṭbaḫıñ ḥüsn-i idāresi ve virilen ḫarcıñ diḳḳatli pişmesīçün vekīlimizc İḥsan Bege hergün her gice taʿrīf ve tenbīh ider zīrā Meḥmed Beg yemek ~~yemekden añlar~~ naṣıl pişer naṣıl pişimeli eyü bilür ve taʿrīf itmesini daḫī bilür idi Ḥacı Ḥasan Beġ daḫī işi diḳḳatli görmege ḳābiliyeti bulundıġından ve iş içün yaradılmış oldıġından gice gündüz maṭbaḫdan çıḳmayub işi öñüne ḳatar ḥāṣılı bu iki işgüzārıñ ṣemere-i saʿy ve ġayretleriyle maṭbaḫıñ açıġı ḳapanur bir ḳab yemek tenzīl itmek lāzım gelmediginden başḳa ṭaʿāmıñ eyü pişmesi ve bereketi evvelki ḥālinden ~~on ḳat~~ daha ilerüye gider yemekler aʿlālaşur işte sāye-i şāhānede pişen eṭʿameye teşekkürden ġayrı diyecek ~~yoḳ~~ ḳalmaz

ʿUmūm-ı ʿAsākir-i Şāhāne miṣillü Ramażān-ı Şerīfiñ erzāḳ ve taʿyīnātı gerek żābiṭān ve gerek neferāt sofralarında ayırınca eyyām-ı sāʾireden faẕlalı ve müsteṣnā~~dır~~ oldıġından mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri bu Devlet-i ʿAliyye-i ʿOṣmāniye ilā ḳıyāmi's-sāʿah dāʾim ve bāḳī buyursun bu ṭaʿāmlar bu Devlet-i ʿAliyyeniñ bir żiyāfeti maḳāmındadır bezirgānından niçe biñ kişiler o niʿmetden mütenaʿʿim olub tenāvül ve intifāʿ iderler

ʿAle'l-ḫuṣūṣ ḥālā erīkepirā-yı salṭanat-ḫandān-ı ʿOṣmānī şevketlü merḥametlü el-ġāzī Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretleriniñ mebẕūl ve bī-dirīġ buyurılan ḫavān-ı merāḥim ʿünvān-ı şāhānelerinden bi'l-cümle bezirgān ve ahāli ~~perverde ve~~ niʿm-dīde olmaḳdadırlar işte bu nān ve niʿmet-i pādişāhāneleri mebẕūl ve bī-dirīġ olagelmiş

oldıġından elḳāb-ı salṭanat niṣāb-ı tā cüdādāneleri tā ecdād-ı ʿiẓām ve ebā-yı kirām merḥamet ʿünvanları zamān-ı salṭanatındanberū ḫ̆ānkār deyü telḳīb buyurulmuşlardır zīrā ḫ̆ān yemekle ṭolu sofra maʿnāsına ve kār iş maʿnāsına oldıġından bu cihetle ~~oldıġı maʿlumdur bu vechle~~ ḫ̆ānkār ṣāḥib-i nān ve niʿmet dimek olur mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri ~~devletlerini dāʾim ve bāḳī ḳılsun āmīn~~ Devlet-i Āl-i ʿOs̱mānī ilā yevmi'l-ḳıyām bākī ve ʿömür ve şevket-i şāhāneyi müzdād ve frāvān buyursun āmīn

1291 ~~biñ ikiyüz ṭoḳsan bir~~ Şubaṭında Ḳāʾim-maḳām Meḥmed Begiñ teḳāʿüdlügi icrā buyuruldı ise de yine ānıñ ~~taʿyīnāt ve~~ taʿrīfātı üzerine ḥareket olunub ~~Ḥacı İḥsan Beg vaḳtini bozmayub~~ ṭoḳsan dört Temmuzunda Ḥacı İḥsan Beg 1294 ~~tārīḫ~~ senesinde teḳāʿüd oluncaya ḳadar saʿy ve ġayretde ḳuṣūr ~~itmedi~~ olunmadı ~~bulub~~ el-ān daḫī meʾmūr~~ları~~-ı maḫ̆ṣūṣları ṭarafından ġayret olunmaḳdadır ~~pādişāh ı merāḥim penāh efendimiziñ böyle işe yarar bezirgānını kendüsi ʿalīl olub teḳāʿüdlügüni istirḥām itmedikce teḳāʿüd itmeyüb istiḫdām itmeli amma ne çāre Necib Paşa nāẓır bulundıġından kendi mīzācına muvāfıḳ olmayanlarıñ gitmelerine saʿy itdi pādişāha ḥüsn-i ḫidmet lāzımdır orasını aramadı~~

[87b]

46

Mine'l-ḳadīm Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ beher neferine Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne cānibinden yevmiye bir çift fodula taʿyīnātı iḥsan buyurulagelmiş olub müşārun ileyh Ḥaḳḳı Paşa Sarāy-ı Hümāyūn devāʾirine çig taʿyīnāt tertīb buyurdıġı seksen tārīḫinde bā-irāde-i şāhāne fodulalar daḫī ṭoḳsanar dirhemlik birer çift ṣomuna taḥvīl buyurulmuşdur

1293 ~~biñ ikiyüz ṭoḳsan~~ üc senesi teşkīl buyurılan ʿasākir-i muʿāveneye muʿāvenet olunmaḳ üzere maḫ̆ṣūṣ olan laḥm-ı ġaneminiñ yüzde yigirmi ḳıyyesi muvaḳḳaten tenzīl olunub ṭoḳsan altı senesi Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne anbarı erzaḳıñ zevāʾidinden yüzde yigirmi tenzīl ~~itmişdir~~ idüb ~~maʿāşātıñ ḫumusı daḫī sene-i mezkūrede tenzīl olunmuşdur~~

Lākin yine gerek taʿyīnāt ve gerek maʿāşāt kāfī olub eṭʿime-i muḫaṣṣaṣa bol bol ekl ve tenāvül olundıḳdanṣoñra faẕlasından yine ṭablakārān ve hüddām ve kürsü-nigān teneʿʿüm ve intifāʿ itmekdedirler zīrā bidāyet-i niẓām olan ~~biñ ikiyüz ḳırḳ bir~~ 1241 tārīḫinde Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūm mülāzımıñ maʿāşını yüz yigirmi yüz başınıñ yüz seksen ḳolaġasınıñ dörtyüz biñbaşınıñ yediyüz elli ḳāʾim-maḳāmıñ ṭoḳuzyüz mīr-alayıñ

biñ ikiyüz mīr-livānıñ ikibiñ beş yüz ferīḳiñ beşbiñ ġuruş taḫṣīṣ buyurulmuş olub muʾaḫḫaran ~~muʾaḫḫaran canavar taʿbīr olunan ḥayvana zecrī miṣillü rusūm ı taḫṣīṣ ḳılındıġından ānı ḳarşuluḳ ṭuṭaraḳ biñ ikiyüz yetmiş beş~~ 1275 senesi maʿāşāta żam buyurılub o nisbete baḳılursa şimdi żımnen sāye-i pādişāhīde evvelkinden eyü olaraḳ kāfī ve āfīdir

~~Muʾaḫḫaran defʿa ḫumūsı sudūsı tenzīl olunub taşarrufāt icrā buyuruldı isede ḥamd-i Ḫudā olsun mevlā yı müteʾāl ḥażretleri pādişāhımıza zevāl virmesün ʿömürler virsün yine evvelki ḥalden çoḳ iyüdür~~

1294 ~~ṭoḳsan dört~~ Temmuzunda Ḥacı İḥsan Beg teḳāʿüd olduḳdanṣoñra Saḳızlı Mülāzım Süleyman Efendi vekīlimizc olub Şerāfü'd-din Efendi ve Çavuş Cāzım Efendi ve Çavuş Kāmil Aġa muʿāvin oldılar ve bu kere maṭbaḫ idāresiniñ üzerine müceddeden bir ḳomisyon teşkīl idilüb biñbaşı Ḥalim Beg reʾīsi oldı ve yine sene-i meẕkūrede mūmā ileyhim ʿazl olunub biñbaşı Ferhad Beg reʾisi ve Yüzbaşı İsmāʿil Beg vekīlimizc naṣb olub Şerāfü'd-din Efendi muʿāvinlikde ebḳā ḳılındı altı ay ṣoñra İsmāʿil Beg vekīlimizcilikden istiʿfā idüb yerine kimse naṣb olmadı vekīlimizc maḳāmını maṭbaḫ ḳomisyonı idāre itdi üc dört aydanṣoñra Ḥacı Necmi Aġa vekīlimizc oldı ṣoñra Reʾis Ferhad Beg ile Necmi Aġa ve ḳomisyon meʾmūrları ʿazl olunub ḳāʾim-maḳām Ḥilmi Beg reʾisi Ḳolaġası Rüşdi Aġa vekīlimizc ve müceddeden ḳomisyon meʾmūrları naṣb olub Şerāfü'd-din Efendi muʿāvinlikde yine ebḳā ḳılındı ṣoñra Ḥilmi Beg ~~ḳomisyon reʾisliginden~~ riyāsetinden maʿiyyetiyle berāber ʿazl olunub Ḳolaġası Süleyman Aġa reʾisi olub Rüşdi Aġa vekīlimizcilikde Şerāfü'd-din Efendi muʿāvinlikde ebḳā ḳılındı el-ān ṭabla evrāḳı nöbetci żābiṭleri maʿrifetleriyle merʿīyyü'l-icrādır

Ḳalem Oṭasınıñ Teşkīli

İmdi çig taʿyīnāt Mūsiḳa-i Hümāyūn Maṭbaḫına iʿṭā buyurulınca umūr ve ḫuṣūṣ muḥāsebeyi evvelki gibi bir kātib maʿrifetiyle ~~bir nefer-i kātib ile~~ ruʾyet ve idāre ḳābil olmayub maḫṣūṣan bir Ḳalem Oṭasına ve müteʿaddid ketebe ve defātire lüzūm göründigi bedīhī ise de Meḥmed Beginñ seksen ikideki evvelki teḳāʿüdlügi ve ṣoñra ʿOṣman Paşanıñ seksen dörtdeki tekāʿüdlügi ara yere girdiginden Ḳalem Oṭası teşkil olunamayub ʿuḳde-i teʾḫirde ḳalmış idi muʾaḫḫaran Meḥmed Beginñ defʿa-i ṣāniye maṭbaḫ müdīriyeti eṣnāsında

~~teşvīḳ ve tertībiyle ve Ḳalem Oṭası olmayınca~~ maṭbaḫda bu ḳadar biñ ġuruşlıḳ erzaḳ ve eşyā beher māh devr olub teslim tesellüm olunacaḳ ~~olacaḳ~~ Ḳalem Oṭası olmayınca ḫaṭāsı ṣevābı bulunamaz deyü ānıñ teşvīḳ ve tertībiyle 1288 tārīḫinde Ḳalem Oṭası teşkīl ve ketebesi taʿyīn ve taḫṣīṣ ḳılınmışdır

Ḳalem oṭasına naṣb olunan ketebe bunlardır Biñbaşı Saʿid Beg başkātib bu Saʿid Beg ṭoḳsan dört Temmuzunda teḳāʿüd olunca ānıñ yerine Ḳolaġası İbrāhim Efendi başkātib naṣb oldı Çavuş Bahāʾu'd-din Efendi ikinci kātib diger Onbaşı Saʿid Beg ücünci Onbaşı Lüṭfi Beg dördünci Onbaşı Nūri Beg beşinci kātib naṣb olunmuşlardır

[88a]

47

Ṭobḫāneli Ḳāʾim-maḳām Meḥmed Beginñ Terceme-i Ḥāli

Ḳāʾim-maḳām Meḥmed Begin pederi Ġalaṭa Sarāyında bölükbaşı ʿArnavud Ṣāliḥ Aġa olub ḥāl-i ṣabāvetinde Ġalaṭa Sarāyına ḳayd ve çıraġ olub oranıñ Mekteb-i Ṭıbbiyeye ḳalb ve taḥvīli ve sarāy aġalarınıñ sarāydan iḫrāc ḳılındıġı elli bir tārīḫinde genc ve tāze olanlarından üc dört neferini Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳil ve irsāl ḳılındıḳları ṣırada Meḥmed Beg daḫī genc deliḳanlı oldıġından naḳl ~~itmişlerdir~~ olunmuşdur Mūsiḳa-i Hümāyūnda biraz vaḳit fuġuṭa ~~çaldı~~ ṣonra biraz daḫī mi bemol ḳılarnaṭa ~~ḳılarnaṭa~~ çaldı ṣonraları ḫayli vaḳitler ṭanbūr majorlüḳ itdi żābiṭāna maḫṣūṣ olan niẓāmiye taʿyīnātına ḳapu çuḳadarlıġı vardır yetmiş yedide ḳolaġası yetmiş ṭoḳuzda biñbaşı olub seksen ikide rütbe-i ḥāliye ʿAsākir-i Şāhāne Mūsiḳalarına ve muʿallimlikle silk-i ʿAsākir-i Şāhāneye naḳil ve yine tekrāren seksen dörtde sābıḳasıyla Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳil olunmuşdur seksen altıda ḳāʾim-maḳām ve ṭoḳsan bir Şubaṭında teḳāʿüd ve biñ ücyüz bir senesi Rebīʿü'l-āḫiriniñ on ücünci bazar güni ikmāl-i enfāsı muḳaddere idüb Yaḥya Efendi ḥażretleriniñ maḳberesinde medfūndur

Merḥūm eyü ḫuylı olub ~~idi~~ aman Meḥmed Beg bir işim var baḳıvir diyince aḫşama ḳadar çarşuda berāber gezer ḫayru'n-nās men yenfeʿü'n-nās ḥadīṯ-i şerīfiniñ sırrına maẕhar idi elmasdan kürkden ve eşyā-yı sāʾireden añlar ödünc para virir maṭbaḫa ve orta ṣandıġına neẕāreti zamānında güzel idāre itdi ḫoş ṣoḥbet meclis-ārā ṣaçma atar ānıñ meclisinde bulunan vaḳtiñ geçdigini ṭuymaz tiyatro oyunlarınıñ mūcid ve mürettibi gibi idi birinci

żābiṭ olan ẕevātı ḳoġuşlarıñ ve neferātıñ ḥaḳḳında ḥüsn-i idāre içün dāʾimā ḫayrāt ve muḥassenāta terġīb ider bunlar size emānetullāhdır evlad gibi baḳmalı dir idi maṭbaḫa neẕāreti zamānında bu ḳadar ḫarc ve erzaḳ elinde olub vekīlimizc ve işciler emrine muntaẓır iken maṭbaḫdan bir çitmik ṭuz bile almamışdır eger ben maṭbaḫdan bir şey alsam dilim ḳışa olur laḳırdı söyleyemez olurum ṣoñra işciler ve vekīlimizc istedikleri gibi oynarlar dir idi burasını vekīlimizc İḥsān Beg daḫī taṣdīḳ idiyor eger alaydı benim elim ile alacaḳ idi ~~diyüb~~ almadıġına yemin ve ḳasem idiyor mīr mūmā ileyh gerek Mūsiḳa-i Hümāyūnda ve gerek ḫānesinde giceleri

~~beş vaḳit namāzını ḳılar~~ Ḳurʾān-ı Kerīm tilāvet ider ḫānesinde mevlūd-i şerīf oḳudur Ramażān-ı Şerīfde ʿulemāyı ḫānesine daʿvet ider ʿaḳıllı mütedeyyin ḫulūṣlı bir ẕāt idi raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten

Ṣıra Çavuşı Vefā Begiñ Terceme-i Ḥāli

Mūmā ileyh Vefā Beg māliye ketebe-i mütemeyyizātından İstanbulda Sulṭan Aḥmed civārında Şeftāli Çeşmesi ḳarbında sākin olub ḥafīẓullāhu teʿālā oranıñ ḥarīḳindeñṣoñra Beglerbeginde tavaṭṭun iden nefes ṣāḥibi merḥūm Rıżā Efendiniñ maḫdūmı olub Mūsiḳa-i Hümāyūna yetmiş dörtde ḳayd ve ilḥāḳ ve Mūsiḳa-i Hümāyūnda ʿArabī Fārisī oḳuyub yazı yazub taḥṣil-i hüner ve maʿārif itmişdir derviş-nihād muḥib-ḫāndān mūsiḳī-şinas ilāhī oḳur şarḳı söyler laṭīfeyi sever imiş görmekden ḫoşlanur ekṣer faḳīr ile görüşür Fātiḥ semtinde ṣofular ḳarbında dergāhı olan ʿamucası Şeyḫ Yesārīniñ kerīme-zādesini alub ḫayli vaḳit muʿammer olmuşlardır evlādı olmadı serīʿ ve selīs ḳalemi var idi iki ʿaded Fārisī ibāreli Vaḥīd Tebrizī ʿarūżı yazdı birini kendine digerini Eṣvāb Emīni ʿİzzet Bege kendiniñkini kendi ḥaḳḳa yürüdükdenṣoñra bir añlamayana gitmesün deyü ḳayınpederi Şeyḫ Muḥterem Efendiden bir beyaż Mecidiyeye faḳīr ṣatun aldım hem vekīlimizc İḥsan Begiñ muʿavini hem eṣvab emīni ʿİzzet Begiñ muʿavini idi ikisiniñdaḫī yazılarını defterlerini yazar yapar ~~idi~~ böyle ṭatlı bir can olub sene-i yigirmi beş ile otuzuñ arasında idi 1288 seksen sekiz Temmuzunda ḥaḳḳa yürüdi Üsküdarda Ḳaraca Aḥmed Sulṭan civārında Fetḥi Aḥmed Paşa merḥūmuñ Cāmiʿ-i Şerīfiniñ on ḫaṭve ḳadar ötesinde açıġında medfūndur baş ayaḳ iki ṭaşı vardır ḳabriniñ üsti pehle ḳılıḳlı ṭaşlar ile yapılmışdır onbaşılıġı seksen iki ṣıra çavuşlıġı seksen yedi Recebindedir raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten

[88b]

46

Ḥikāyet

Ḫᵛāce Efendimiziñ ḥużūrunda aḳsırmaḳ üzerine kelām oldı da bu rivāyeti buyurdılar (lilʿallāmeti'l-ḥavveceri merviyyi ʿan imām ʿAli kerremallāhü vechehū rażiyallāhu ʿanh) (men yestebiḳ ḥāṭısan bi'l-ḥamdi yeʾmenü min şevṣin ve levṣin ve ʿillevṣin keẕā ve radā) ʿaneytü bi'ş-şevṣi dāʾe'l-üẕni s̱ümme bimā yetlūhü lilbaṭni ve'ż-żirsi ittebiʿ raşedā yaʿni birāderim aḳsırdığı vaḳitde el-ḥamdü lillāh dise şevṣden ve levṣden ve ʿillevṣden emīn olur böylecene vārid oldı ben şevṣ ile ḳulaḳ aġrısını murād iderim āndanṣoñra ānıñ yanında olan levṣ ile ḳarın aġrısını ve ʿillevṣ ile diş aġrısını murād iderim ṭoġru yola tabiʿat eyle

Ḥikāyet

Oturmaḳdan kelām oldıda bu beyiti buyurdılar (tejevveʾ fi'ş-şitāʾi iẕā ectemaʿtüm ve fī'ṣ-ṣayfi iclisū müteben'iṣ̱īnā) yaʿni siz ḳışlarda cemʿ olub oturdığıñız vaḳitde s̱üreyyānıñ ~~yaʿni sekizinci ḳat gökteki~~ S̱üreyyā ṭaḳım yıldızları gibi ṣıḳ ṣıḳ oturuñ daḫī yazlarda ~~yine semā yı meẕkūrdaki~~ Benātü'n-naʿşilinci oldığıñız ḥālde oturuñ yaʿni Benātü'n-naʿş didikleri ṭaḳım yıldızları gibi seyrek seyrek oturuñ S̱üreyyā ṭaḳım yıldızlardır üzüm ṣalḳımı gibi ṣıḳ ṣıḳ hepsi bir yerdedir Benātü'n-naʿş daḫī bir ṭaḳım yıldızlardır seyrek seyrekdir işbu yıldızlarıñ cümlesi sekizinci ḳat gökdedir yedi ḳat gökde yüz bin yedi yıldızlardan yalıñız birer dāne vardır bu yedi yıldızlardan mā ʿadā ne ḳadar görünen yıldızlar var ise ānlarıñ cümlesi sekizinci ḳat gökdedir ānıñçün sekizinci ḳat köge felek-i s̱evābet dirler yıldızlarıñ orada s̱ebātı oldığīçün

Ḥikāyet

Bu Devlet-i ʿAliyyede fen-i deryāda māhir kāmil oḳur yazar şecīʿ cengāver müdebbir muvafıḳ üc ḳapudan paşa geldi birisi Ḫayru'd-din Paşadır ki Beşikṭaşda türbe-i maḫṣūṣasında medfūndur ikincisi Seydi ʿAli Paşa ücüncisi Ṭāhir Paşadır buyurdı dimek oluyor ki Ḳılıc ʿAli Paşa dördünci oluyor beyit (bir gelür Ṭāhir ve deryā ʿadedi tecrübe it eylemiş ẕātını ḥaḳ-ı Nūḥ ile gūyā tevʾem) beyitiñ meʾalince Ṭāhir Paşanıñ ismi deryā ile müsāvī oldığından muvaffaḳiyet ṣorısına muvaffaḳiyet-i maʿneviyesi muvāfıḳ olub ikisiniñ de 210 ʿadedde bulunuşları ġaribdir Devlet-i ʿAliyye tanẓīmāt-ı ḫayriye teʾsīs

buyurduḳdanṣoñra muṣālaḥa ve müsāleme-i düveliyeye mürāʿāt ve mümāşāt idecegine Avrupa devletlerini teʾmīn içün Ṭāhir Paşa ~~merḥuu~~yı ḳuvve-i baḥriyesinden ayırub deryāya buʿdī olan Bosna vilāyetine vāli naṣb eyledi orada vāṣıl-ı raḥmet-i raḥmān oldı naʿşını oradan İstanbula getürdiler merḥūmuñ ḳabri Eyübde büyük ḳaraġoluñ ḳarşularında köşe başında cadde üzerindedir orada bir ev var idi vārişleri alub yıḳub maḳbere yapdılar siniñ mezarındaki tārīḫ-i şāʿir-i meşhūr Ṣafvet merḥūmuñdur

(Bu sene Bosna müşīri iken āh itdi vefāt ḳahraman vükelā Ḥażret-i Ṭāhir Paşa)
(Añla iḫlāṣını kim göçmüş iken ġurbetde naʿşını türbesine çekdi naṣīb-i Ḫüdā)
(Ḳanġı ḫidmetde bulundıysa yararlıḳ itdi istiḳāmet ile meşhūr idi beyne'l-vüzerā)
(İki defʿa ḳapudan oldı bu āl-i Ṭāhir ġarḳa-i raḥmet ide keştī-i rūḥuñ mevlā)
(Oḳu tārīḫini ṣafvetle niyāz eyleyerek cāh-ı firdevs ile mükerrem ola Ṭāhir Paşa)

1266

[89a]

47

Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūmuñ ʿaṣrında İstanbul Tersānesinde Ruz nāmında bir Amerikanlı sefīne miʿmārı olub Niẓāmiye nām-ı Sefīne-i Hümāyūnı inşā ider ḫitām inşāsında sefīne-i meẕkūrda deryāya tenzīl olunacaġı vaḳitde cennet-mekān ḥażretleri tersāneyi teşrīf buyurur miʿmār-ı mersūm ḥużūr-ı şāhānede ellerini arḳasına ḳor ṭurur cennet-mekān Ṭāhir Paşaya paşa baḳsa ki edebsizlik itmiyor mı dir Ṭāhir Paşa cevābında efendim ānlarıñ ʿādetleri böyledir kendi ḳrallarınıñ ḥużūrunda da böyledirler dir merḥūm Ṭāhir Paşa ʿādāt-ı ecnebiyeyi ve elsine-i sāʾireyi daḫī biliyordı

Ḥikāyet

Cennet-mekān Yavuz Sulṭan Selīm Ḫān ḥażretleri ḳadr ve ḳıymetini bilmiyenleriñ yed-i idāresinden memālik-i muḳaddese-i ʿArabiye-i nezʿ ve taḫlīṣ buyurdıġı vaḳitde ṭarīḳ-i ḥacı Şam-ı Şerifden Medīne-i Münevvereye ve oradan Mekke-i Mükerremeye ḳadar tanẓīm itdigi vaḳitde bürkeler yaʿni ḥavużlar ve ṣular ve o ṣuları ḥıfẓ ve ḥarāset itmek içün o ḥavużlarıñ yanına ḳalʿalar ve ḳalʿalara muḥāfıẓlar naṣb ve taʿyīn idüb ḥüccāc-ı beytullāh giderken gelürken o ṣular ile isḳā ve irvā olunurlar bu yoluñ böyle ḳuru çölden olmayub başḳa daha bir ṣulı ve suhūletli beldelerden maḥāllerden tertīb ve tanẓīm olnması mümkün

idi lākin maḫṣūṣ yapılmadı zīrā (efżālü'i-aʿmāli eḥmezhā) dır yaʿni ʿibādetleriñ efżāli ziyāde meşeḳḳatli olanıdır bu zaḥmetli olan yollardan ḥüccāc gitsünler gelsünlerde hem ʿibādetleri maḳbūl-i ilāhī olsun ve hemde herkes ḳolayınca o yola gidemesünde ḥacılıġıñ ḳadr ve iʿtibārı olsun deyü yapdı buyurdı raḥmetullāhi ʿaleyh bu beyit Sulṭan Selīm ḥażretleriniñ kendiniñdir (şah gerek vāḳıf ola aḥvāle vükelāya ḳalursa vay ḥāle)

Ḥikāyet

Yavuz Sulṭan Selīm Ḫān merḥūm Sulṭan serīr-i risālet ve bālānişīn erīke-i nübüvvet Nebiyyü'l-kevneyn rasūlü'l-ḫāfiḳeyn şefīʿü'l-ümem pādişāh-ı hudud ve ʿālem-i Muḥammed Muṣṭafa Sallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve ālihī ve sellem efendimiz ḥażretleriniñ ḫākpāy-ı nebeviyelerinde ḳabūl olunmuş ve artıḳ ḫidmetimizi Selīme virdik deyü buyurulmuş oldığı eʿizze-i kiramdan rivāyet olunmuşdur bunuñ üzerine evliyāullāhıñ daḫī maḳbūlı olacaġı müsellemdir binā'en ʿaleyh Dımeşḳ-i Şamıñ bir saʿat baʿdında Ṣāliḥiye nām-ı maḥālde defin-i ḫāk-i pāk olan ḳuṭbü'l-ʿārifīn imāmü'l-muvaḥḥidīn Şeyḫü'l-ekber Muḥyiddīn İbnü 'l-ʿArabī ḳaddesallāhu sırrahū'l-ʿazīz ḥażretleridaḫī yezidleriñ şer ve mażarratından maḥfūẓ ḳalmaḳ içün li-ḥimetin mestūr olan ḳabr-i şerīfiniñ ẓāhire-i keşf ve iḫrācı ḫidmetini sulṭan müşārun ileyhe ḥavāle buyurub ve ḳabūlüni eşʿār içün aġyārdan nihān olsun deyü rumūzāt ile (iẕā deḫale's-sīn fi'ş-şīn ẓahera ḳabre Muḥyi'd-dīn) buyurub sinden Selīmi şinden Şamı irāde buyurub vaḳt-i merhūnuna taʿlīḳ ve ḥavāle buyurmuş oldığını buyurdılar Şama nisbetle Ṣāliḥiye buʿd ve mesāfece Üsküdara nisbetle Çamlıca gibidir dirler

Ḥikāyet

(men teʿalleme lisāne ḳavme emine min mekrihi)

Ḥadīṯ-i şerīfine tabʿiyyeten yaʿni bir kimse bir ḳavmiñ lisānını ögrenürse o ḳavmiñ mekr ve ḥīlesinden emin olur binā'en ʿaleyh şehid Sulṭan Selīm Ḫān-ı ṯāliṯ niẓām-ı cedīdi yapdığı vaḳitde Avrupada niẓām-ı ʿaskerī eski oldığından ḥattā Rusya daḫī Ḳatarina tārīḫi yazdığı üzere tārīḫ-i hicretiñ biñ yüz sekiz senesinde taḳrīben ikiyüz sene muḳaddem ḳral bulunan Deli Petro oḳcı maʿnāsına olan strelic ʿaskerini yaʿni taʿlīmsiz başı bozuḳ ʿaskerini ḳaldırub niẓām-ı ʿaskerī yaptığı vaḳitde Avrupadan ustalar celb itdi ve āndanṣoñra bize ġalebe itmege başladı ḥattā muḥārebeleriñ birisinde Rusyanıñ on sekiz biñ

niẓām-ı ʿaskerī süngü ṭavrandı hücūm itdi Bizim yüz elli biñ başıbozuḳ taʿlīmsiz tüfenki süngüsüzolan yeñiçeri ʿaskerimizi bozdı ve elli biñini ḳırdı süngüler ile helāk itdi niẓām-ı ʿaskerindeki olan muḥassenātcınıñ ve ḥarb ḫuṣūṣunda taʿdāda gelmez bu ṣūretde fünūn-ı ḥarbiye ve żāyiʿ-i nāriyeden baʿżı şeyleri ānlarıñ teʾlīfātlarınıñ içinde görmek bilmek içün Fransızcayı ögrenmek ehl-i hünere vaẓīfe olmuş oldıġından o tārīḫde ḫᵛāce efendimiz daḫī bir Amariḳan papazından Fransızcaya başlamış ise de Sulṭan Selīm merḥūmuñ şehādeti vuḳuʿ buldıġından ehl-i hüneriñ saʿyine fütur geldi Fransızcayı bıraḳdım buyurdılar

Fransızcayı işte böyle ḫᵛāce efendimiz gibi ẕātlar oḳumalı ki rābıṭasına ḫalel ve ziyan gelmesün yoḫsa daha ʿilm-i ḥal-i İslāmı ve tecvīd ve taʿlīm-i Ḳur'ān-ı Kerīmi görmemiş eṭfāl-i müʾminīne oḳutmamalı yazıḳdır ʿaḳlı ẕihni şaşar gider

[89b]

48

Vekīlimizc İḥsan Begiñ Terceme-i Ḥāli

Ḥacı İḥsan Begin pederi Ṭobḫāne-i ʿĀmire aḳlāmınıñ yoḳlamacısı ʿAzīz Efendi olub elli beş yaşında iken seksen tārīḫinde İzmidde rāvende-i ḫāne-i beḳā olub ānıñ pederi daḫī Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān-ı Evvel merḥūmuñ ḥamelecisi Aḥmed Aġa yüz on yaşında yetmiş tārīḫinde ikmāl-i enfās-ı muḳaddere etmiş ~~itmişdir~~ Üsküdarda Ḳaraca Aḥmed Sulṭan civārında medfūndur Ḥacı İḥsan Begiñ Mūsiḳa-i Hümāyūna duḫūli biñ ikiyüz yetmiş dört onbaşılıġı seksen iki ṭaḳım çavuşlıġı seksen altı mülāzımlıgı ṭoḳsan Şubaṭındadır teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dört Temmuzunuñ birindedir

İḥsam Begiñ Maḥdūmı Nāfiẓ Begiñ Terceme-i Ḥāli

Nāfiẓ İḥsan Ṭobḫāne yaʿni İḥsan Begin maḫdūmı Nāfiẓ Beg seksen yedi Temmuẓunıñ birinde Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayd ve ilḥāḳ olub ṭoḳsan dört Temmuzunıñ birinde vāḳiʿ olan tenḳīḥātda pederiniñ teḳāʿüdlügi eṣnāsında tenḳīḥ ve iḫrāc ḳılınmışdır

Ḫatm-i Ḳurʾan-ı Kerīm ve Bedʾen Elif Bā Süver-i Hümāyūnı

~~Biñ İkiyüz ḳırḳ yedi~~ 1247 evāʾilinde Üsküdar civārında Ḫaydar Paşa nām ṣaḥrā-yı vāsiʿde Ḳaṣr-ı Hümāyūn pişkāhında otaġ-ı hümāyūnlar derūnunda Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm şeh-zāde-i civān-baḫt iken ḫatm-i şerīf-i Ḳurʾān-ı Kerīm buyurub Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūm daḫī bedʾen Ḳurʾān-ı Kerīm

buyurmuşlardır beyit (meger ḥaḳ-ı übüvvet nīdüken telmīḥdir el-ḥaḳ) ki oldur mebdeʾ taʿlīm-i elif bādan) meʾal-i dilārāsı üzere peder-i bezirgüverleri Cennet-mekān Sulṭan Maḥmūd Ḫān merḥūm evlādıñ babada olan ḥaḳḳını evlād-ı emcād-ı kirāmları ḥaḳḳında edā ve īfā buyurmuşlardır bu süver-i hümāyūnda münezzil Eyüp Canbazları vesāʾir oyun-bazān icrā-yı hüner ve ṣanāyiʿ ḳılmışlardır Mūsiḳa-i Hümāyūn daḫī maḥāll-i meẕkūrda rūz ve şeb-i icrā-yı neġamāt iderek ḫidmet-i şāhānede ~~bulunmuşlardır~~ bulunub ḫayma-nişīn bulunub bir direkli iki direkli ʿAbdi Paşa çadırlarında iḳāmetde bulunmuşlardır

ʿUlūm-ı ʿArabiye ve Fārisiye ve Ḫuṭūṭ-ı Metnūʿa Taḥṣīl ve Temeşşuḳi

1252 ~~Elli bir elli iki~~ tārīḫlerine gelinceye ḳadar Mūsiḳa-i Hümāyūnda ʿArabī Fārisī oḳunmayub yalıñız Türkī kitāblar oḳunur Birgivī Şerḥi āmentü şerḥi tecvīd ʿilm-i ḥāl Dürr-i Yektā gibi ekẕerī faḳīriñ lalam Baba Meḥmed Aġa oḳudur idi zīrā eslāf-ı kirām zamānındanberū ekẕerī umūr-ı ḫayriye ve dīniyeler ḥasbi olub lalam Meḥmed Aġa burasını bildiginden ve böyle görüb müʾellif olmuş oldıġından aṣlā fütūr itmez beher gün bunları muvaẓẓaf gibi oḳudur idi meẕelā bir cemʿiyet içinde Ḳurʾān-ı Kerīm ḳırāʾatını ve namazıñ ṣalāḥ ve fesādını bilenler namaz vaḳti olunca bi'l-iftiḫār imāmet ider ve sesi aşlından eyü olanlar kibr ve ʿaẓamet itmez Eẕān-ı Muḥammedīyi oḳur yazısı olanlar ḫalḳıñ ʿarżuḥālini ferāşet-i şerīfesini evraġını mektubını teẕkiresini yazar ve yazı taʿlīm ider oḳuması olanlar ṭālib olanlara ders oḳudur böyle ḫidmāt-ı muḳaddese içün veẕāʾif aranmaz ʿaḳla gelmez ġayret-i dīniye ve İslāmiye olunub ḳanāʿat daḫī olunur az para ile geçinilür sarāy-ı hümāyūnda ve ṭaşrada o vaḳtiñ töresi öyle idi amma zaḥmetli çileli vaḳitler idi o vaḳtiñ ḥālinde ~~o vaḳit~~ para nādir az bulunur idi şimdi el-ḥamdülillāhi teʿālā sāʾye-i ḥażret-i şāhānede raḥatda var para da var ~~hamd~~ el-ḥamdülillāhi teʿālā düvel-i mücāvire ile muʿāhedeler dostlūḳlar oldıġından var emniyetler var bundan eyü vaḳit olmaz Allāh yormasun bu pādişāhımız efendimiziñ vücūd-ı hümāyūna ṣıḥḥat ʿömrine bereketler iḥsān buyursun

İmdi kütüb-i meẕkūreyi ḥadāṣet ʿaṣrānemiz zamānında ḳac defʿalar teʿallüm olundı ~~oḳuduḳ~~ bayaġı ezbere geçdi āndanṣoñra muḥarrir faḳir ve şerīkim ~~Meḥmed Efendi ki muʾaḫḫaran~~ Meḥmed Nuṣret Efendi Paşa ~~olmuşdur onıñla~~ berāber bir gün Eṣvab Emīni ʿİzzet Beginiñ pederi ~~Mülāzım İsmāʿil Efendiden Vehbi Tuḥfesine başlayub ḫayli oḳuduḳ~~ bu

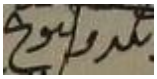
bir miḳdar Tuḥfe oḳumanıñ üzerine ʿArabī Fārisī oḳumaġa bize heves ve muḥabbet geldi ṣabaḥları irkenden sarāydan meʾẕūnen gidüb Beşikṭaşda Ḳarşlı ḥᵛāce efendiden ders olub gelmege żābiṭimiz Yüzbaşı Ḫalil Efendiden meʾẕūniyet taḥṣīl itdik āndañ biraz ʿArabī oḳuduḳ ṣoñra ḫᵛāce efendimizi yaʿni Keṭḫüdā-zāde Meḥmed ʿĀrif Efendi ḥażretlerini bulduḳ āndañ ~~yine Tuḥfeden başladıḳ~~ Pend kitābından bedʾ itdik

[90a]

49

Anlardan yine Tuḥfeden başladıḳ ṣoñra Subme-i Ṣıbyān ṣoñra Pend ~~ṣoñra~~ Gülistān āndanṣoñra şerīkim Mekteb-i Ḥarbiyeye naḳl itdi ~~faḳīr Gülistānı tekmīl itdim~~ ḫᵛāce efendimiziñ sāye-i himmet-i ʿaliyyelerinde ānlarıñ emr-i ʿāliyeleriyle Mūsiḳa-i Hümāyūnda arzu idenlere Vehbi Tuḥfesinden ve yine ʿArabīden ʿAvā~~mil~~mil oḳudum müẕākere itdim

~~tekmīl itdim~~ ṭālib olanlara emṣileden meẕkūreye başladıḳ

Bu ṣūretle Mūsiḳa-i Hümāyūnda ʿArabī Fārisī oḳunmaḳ yüzi ġöründi bu dersleriñ üzerine ẓābiṭimiz Ḫalil Efendi tedrīs ḥaḳḳında faḳīriñ devāmımı görünce bize buraya bir ḫᵛāce lāzım geliyor ḥāżır sen oḳudıyorsun seni buraya ḫᵛāce naṣb idecegiz ~~yapacaġız~~ inşāʾallāhu teʿālā devāmını bozma diyüb elli sekiz tārīḫinden iʿtibāren ḫᵛācelige maḫṣūṣ elli ġuruş maʿaş-ı pādişāhī daḫī taḥṣīṣ~~iyle naṣb ve taʿyīn~~ buyurdılar riḳʿa meşḳi daḫī virmek üzere min ġayri ḥaddin taʿlīme devām olundı refte refte Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ efrādı tekeṣṣür ḫuṣūṣiyle yetmiş tārīḫindenṣoñra Necib Paşanıñ idāresi ~~żābiṭligi~~ eṣnāsında dört beşyüze ḳadar teraḳḳī itdiginden efrādıñ tekeṣṣüri muʿallimiñ daḫī teʿaddüdini istilzām itmekle Beşikṭaş civārında Aṣāriye nām-ı cāmiʿ-i şerīfiñ imamı Fātiḥ Sulṭan Meḥmed Ḫān Camiʿ-i Şerīfi Müʾeẕẕinlerinden Ḥacı ʿAbdullāh Efendi ʿulūm-ı ʿArabiye taʿlīmine meʾmūr buyuruldı Mūsiḳa-i Hümāyūnda ḫidmāt-ı ~~pādişāhī~~ maḫṣūṣadan ḫidmāt itdi ki

Bir aralıḳ daḫī Yaḥyā Efendi ḥażretleriniñ türbeʾi şerīfesi müdāvimlerinden Muṣṭafa Efendi ʿArabī taʿlīmine meʾmūr oldı muʾaḫḫaran Ebū Muṣṭafa Efendi teḳāʿüd olub yine Ḥacı ʿAbdullāh Efendi yalnız ḳaldı

Başḳa ḥᵛāce efendilerden oḳudıġımız Vehbi Tuḥfesiyle Subme-i Ṣıbyān kitāblarını daḫī kitāblarından muʾaḫḫaran inṣiḥāḥ itdik

Ṣoñra 1282 ~~biñ ikiyüz seksen iki~~ tārīḫinde Ramażan-ı Şerīfiñ ḥużūr-ı hümāyūn derslerinde bulunan muḫāṭab ḫᵛāce efendilerden ve Fātiḥ ḫᵛācelerinden Aydınlı Meḥmed Rāsiḫ Efendiniñ baʿżı suʾal ve cevābından liyāḳati oldıġına Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān-ı merḥūm mülhem olub beşbin ġuruş maʿaş ve Mūsiḳa-i Hümāyūn biñbaşısı taʿyīnātı iḥsān-ı şāhānesiyle Mūsiḳa-i Hümāyūna ʿArabī ḫᵛācesi naṣb ve taʿyīn buyuruldı efendi mūmā ileyh aṣḥāb-ı feżāʾilden olub ḫayli şākirdān yetişdirdi ṭoḳsan tārīḫinde irtiḥāl-i dār-ı beḳā idüb ānıñ yerine yine Fātiḥ ḫᵛace efendilerinden Mūsā Ḳāẓım Efendi Mā-beyn-i Hümāyūn baş kātib-i sābıḳ ʿĀṭıf Beginiñ iltimāsıyla ʿArabī taʿlīmine meʾmūr buyuruldı ṭoḳsan sekiz tārīḫinde irtiḥāl-i dār-ı bekā idüb ānıñ yerine Ḳayseriye müftisi Muṣṭafa Mesʿūd Efendi ʿArabī taʿlīmine meʾmūr buyuruldı Mūsiḳa-i Hümāyūnda icāzet virmege bu ẕāt muvaffaḳ oldı

1211 Şaʿbān-ı Şerīfiniñ yigirmi yedinci bazar irtesi güni ikmāl-i enfās muḳaddere ḳılub efendi ḥażretleriniñ maḳberesinde defn olunmuşdur yerine maḥdūmı Rıfʿat Efendi naṣb ve taʿyīn buyurulmuşdur

Bu ṣūretde muḥarrir faḳīriñ meʾmūriyeti yalıñız Fārisī ve lüġat ve inşā ve caġrafya tedrīsine münḥaṣır ḳaldı cenāb-ı Ḥaḳḳa ḥamd ve ṣenālar olsun saye-i ḥażret-i pādişāhīde ve ḫᵛāce efendimiziñ hümem-i rūḥāniyeleri bir kātible elden geldigi ḳadar tedrīs ve taʿlīm olunub devam olunmaḳdadır

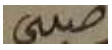
Faḳīr āndanṣoñra ḫᵛāce efendimiziñ dersini terk itmedim ~~faḳīr artıḳ ders 1255~~ teşrīf-i beḳā buyurdıḳları 1265 tārīḫine ḳadar ḥamdullāhi teʿālā devām itdim

Sāye-i Şahānede Mūsiḳa-i Hümāyūnda Oḳunan ʿİlimler

ʿArabīden ʿilm-i ṣarf naḥiv manṭıḳ meʿānī fıḳh ʿakāʾid heyʾet ḥesāb ve ʿulūm-ı sāʾire

Farisīden ve lüġatden Vehbi Tuḫfesi ve Nuḫbesi Subme-i Ṣıbyān Şāhidī Pend-i ʿAṭṭār Nişāb-ı Ṣubyān-ı Gülistān ʿArūż-ı Vaḥīd-i Tebrizī Endülüs ʿArużı Dīvān-ı Ḥāfıẓ Şirāzī caġrafya ḫarīṭa oḳunur aḥyānen Dīvān-ı Ṣāʾib görülür Lisān-ı Fransavī daḫī oḳunur muʿallim-i maḫṣūṣı vardır maʿrifetiyle

1251 ~~Biñ ikiyüz elli bir~~ tārīḫinde maḫżan hidāyet nişān cümlesinden olmaḳ üzere Mūsiḳa-i Hümāyūn şerīkim Meḥmed Nuṣret Efendi ile birlikde ʿilm-i şerīfiñ münādīleri görmek eṣnālārında ~~görmek eṣnālarında~~ Ketḫudā-zāde el-Ḥac Meḥmed ʿĀrif Efendi ḥażretleri

meşhūr olan ~~ʿilmiñ~~ ʿilim ve maʿārifiniñ istedigimiz anda hemān żābiṭimizden ṣabaḥları derse gidüb gelmege iẕn-i ruḫṣat taḥṣīl idüb ḳoynumuzda Pend-i ʿĀṭṭār kitāblarıyla berāber ṣabaḥleyin irkenden Beşikṭaşda orada vāḳiʿ devlet-ḫānelerine hemān gidüb bāb-ı devletlerini daḳ itdik pencereden baḳdılar ne istersiñiz ~~didiler~~ buyurdılar derse başlayacaġız ~~didik~~ ~~geldiler~~ teşrīf itdiler ḳapuyı açdılar ḳabul buyurdılar içeri girdik ḥużūr-ı şerīflerinde ṭurduḳ oturuñ nirden geliyorsuñuz buyurdılar efendim Mūsiḳa-i Hümāyūndan geliyoruz didik ne oḳuyacaḳsıñız buyurdılar efendim bedʾen oḳuyacaġız didik

[90b]

50

Fındıḳlılı ʿİṣmet Beġiñ Taḥḳīḳātı Üzere ʿArabī Ders Ḫʷācesi Meḥmed Rāsiḫ Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Efendi Mūmā ileyh Aydında Ḳuyucaḳdandır velādeti biñ ikiyüz otuz dörtdedir baʿde Dersaʿādete vārid olaraḳ Deñizlili Yaḥyā Efendiden ikmāl-i nüsaḫ ve yetmiş Recebinde müderris seksen ikide Mūsiḳa-i Hümāyūna ḫʷāce naṣb olub ṭoḳsanda irtiḥāl-i dār-ı bekā itmişdir Edirnekapusunuñ ḫāricinde ʿallāme-i Rum Kemal Paşa-zāde ḥażretleriniñ civārında medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh

Yine ʿİsmet Beginñ Taḥḳīḳātı Üzere ʿArabī Ders Ḫʷācesi Mūsā Kāẓım Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Efendi mūmā ileyh Ḳaraḥiṣar ṣāḥibdendir velādeti biñ ikiyüz otuz beşdedir elli altıda Dersaʿādete vārid ve Yabanovalı Şeyḫ Meḥmed Efendiden tekmīl-i nüsaḫ idüb kendüsüne dāmād olmuşdur altmış altı Recebinde ʿĀrif Ḥikmet Beginñ meşīḫatinde bi’l-imtiḥan müderris ve bilād-ı maḫrecini iḥrāz itdikdenṣoñra bilād-ı ḥaremeyn payesini almışdır ṭoḳsanda Mūsiḳa-i Hümāyūna ḫʷāce naṣb olub ṭoḳsan sekizde irtiḥāl-i dār-ı bekā itmişdir Üsküdarda Selīmiye Tekyesiniñ ḳarşusunda medfūndur

Yine Taḥḳīḳāt-ı Meẕkūra Üzere ʿArabī Ders Ḫʷācesi Muṣṭafa Mesʿud Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Efendi mūmā ileyhiñ velādeti biñ ikiyüz otuz altıdadır elli dörtde Ḳayseriyeye vārid olub Ayn-ı Ekber Meḥmed Efendiden ʿĀlim Efendiden Ḥacı Vaḥdi Efendiden Künci-zāde Ṣādıḳ Efendiden Ṭorun Efendiden tekmīl-i nüsaḫ itmişdir yetmiş sekizde Ḳayseriye müftisi

olub seksen ṭoḳuzda infiṣāl ṭoḳsan ikide İzmir pāye-i mücerredi virilüb muʾaḫḫaran Dersaʿādete bi'l-vurūd muḫrec pāyesi ve müteʿāḳiben ṭoḳsan ṭoḳuzda Mūsiḳa-i Hümāyūna bā-irāde-i ḥażret-i pādişāhī ḫᵛāce naṣb buyurulmuşdur mecelleniñ menḳūlātını mübeyyin bir eṣ̱eri vardır

İcāzet Cemʿiyeti

Mūsiḳa-i Hümāyūnda ʿArabīden Fārisīden luġatden sāye-i şāhānede meʾmūr buyurılan ḫᵛāce-gān efendileriñ taʿlīm ve tedrīsleriyle ḫayli ders görüb ve yazı meşḳi birle hüner ve maʿārif aṣḥābından olmuş bezirgān mevcūd ~~olub~~ ve peyder pey ~~daḫī~~ yetişmekde bulunmaḳdadır~~lar~~

bu kere biñ ücyüz iki senesi Cumāde'l-āḫiresiniñ on doḳuzuncı ve māh-ı Martıñ yigirmi dördünci bazar güni Ḳolaġası İbrāhim Efendi ile mülāzım Cemal Efendi silk-i meẕkūruñ ʿArabī ḫᵛācesi Muṣṭafa Mesʿūd Efendiniñ dersinde icāzet şerīfiyle müşerref olmuşlardır

Bu icāzet cemʿiyetinde Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Hümāyūndan Çavuş Meḥmed Efendi ve Süleyman Efendi ve ḫᵛāce mūmā ileyhiñ maḫdūmı Rıfʿat Efendi ve ~~kendü ḳışlasından~~ Mūsiḳa-i Hümāyūn daʾiresine gelüb derse devām iden ṭabur imamı Ḥacı Meḥmed Efendi ve Şükri Efendi cemʿan yedi nefer efendiler sāye-i maʿārifvāye-i ḥażreti pādişāhīde ~~Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫānīde~~ silk-i meẕḳūr daʾiresinde ve silk-i meẕkūr nāẓırı Ferīḳ Süleyman Paşanıñ ġayret ve himmetiyle medʿuvvīn ḫᵛāce efendiler ve duʿācı efendi ve ḥużūrı lāzım gelen ẕevāt-ı sāʾire ʿavdet birle resm-i icāzet bi'l-icrā ẓiyāfetler küşīde ḳılınaraḳ ~~daʿvāt-ı icābet āyāt ı ḥażret i pādişāhī tekrar ḳılınmışdır~~ berheme-i mübārek müdāvimi bulundıġımız pādişāhım çoḳ pāşa daʿvāt-ı icābet āyātını tekrār itmişdir

[91a]

51

Yazı Ḫᵛācesi Efendiler

Mūsiḳa-i Hümāyūna ibtidā yazı ḫᵛācesi naṣb buyurılan Çömez Muṣṭafa Efendidir āndanṣoñra Ḳażʿasker Muṣṭafa ʿİzzet Efendi ve āndanṣoñra Şefiḳ Beg ve Şefiḳ Begden bi'l-vekāle Muḥsin-zāde ʿAbdullāh Beg ve Şefiḳ Begden ṣoñra İmam Ḥacı Rıżā Efendi ve muʿavini Mülāzım ʿAlāʾü'd-din Beg~~dir~~

Yazı Ḫᵛācesi Ḳażʿasker Muṣṭafa ʿİzzet Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Ḳażʿasker Muṣṭafa ʿİzzet Efendi ẕāten Ṭosyalı olub biñ ikiyüz on ~~yedi~~ altı tārīḫinde ḳadem-nihāde ʿālem-i şuhūd olaraḳ sāʾiḳ-i ḳader naṣībini Derʿaliyyeye sevḳ ile ehliyet ve liyāḳatine mebnī Enderūn-i Hümāyūna çıraġ olur ḳırḳ bir tārinde niẓām ẓuhūrunda yuḳaruda beyān olundıġı üzere Mūsiḳa-i Hümāyūn ṣınıfına geçer Enderūn-i Hümāyūndan çıraġ olduḳdanṣoñra Eyüb ḫaṭībi baʿdehū imam-ı şehriyārī ve reʾīsü'l-ʿulemā ve Rumili ṣadāretinden maʿzūlen ṭoḳsan dört tārīḫinde irtiḥāl-i dār-ı beḳā ider sinni yetmiş beş rādelerinde olub Ṭobḫāne civārında pīr-i ṣānī İsmāʿil-i Rūmī ḳaddesallāhu sırrahū ḥażretleriniñ Ḳādirī-ḫāne dimekle meşhur olan dergāh-ı şerīfiniñ ḫaẓīresinde medfūndur merḥūm ḫaṭṭıñ envāʿ ve aʿlāsını yaʿni şeş ḳalem taʿbīr itdikleri esas olan altı ḳalemi yazar ondört muṣḥāf-ı şerīf yazmış zamānıñ şeyḫi gibi üstād-ı gül olmuş idi sesi güzel mūsiḳī bilür ney çalar ḳurṣ yapar ḥattā Enderūn-i Hümāyūnda aġa iken muḥarrir faḳīriñ dayım ṭomruḳ aġası dimekle meşhūr olan Naẓif Aġanıñ ḳurs ortaġı idi yaʿni hezarfen-i aṣḥāb-ı faẓldan bir ẕāt-ı ʿālīḳadr idi raḥmetullāhi ʿaleyh terceme-i ḥāliniñ daha tafṣīlātı maṭlub buyurılur ise Aḥmed ʿAṭā Beg tārīḫiniñ cild-i ṣālisiniñ on altıncı ṣaḥīfesine mürācaʿat buyurıla

Yazı Ḫʷācesi Çömez Muṣṭafa Efendi Dimekle Maʿruf Olan Ḫaṭṭāṭ Muṣṭafa Vāṣıf Efendiniñ Terceme-i Ḥāli ʿİsmet Beg Taḥḳīḳātıyla

Efendi-i mūmā ileyh Ḳasṭamonı vilāyeti dāḫilinde Gökceaġac Ḳażāsında İnaltı dīvānında Aḳṣu Ḳaryesinde Ḳażıoġlu dimekle maʿruf Meḥmed Efendiniñ maḫdūmı olub ʿale't-taḫmīn biñ ikiyüz on tārīḫinde İstanbula gelmiş ve rusūm-ı ḫaṭṭı ḳudemā-yı ḫaṭṭāṭīnden küpeci-zāde Meḥmed el-Vaṣfi Efendiden aḫẕ ve temeşşuḳ idüb ketebe almış lākin Laz ʿÖmer Efendiden daḫī meşḳ almışdır iki ʿaded muṣḥaf-ı şerīf yazdıġı rivāyet olunur Delāʾilü'l-Ḫayrāt çoḳ yazmışdır bir dānesini dāru's-saʿāde aġası Ḥāfıẓ ʿĪsā Aġaya virmişdir

Müddet-i medīde Enderūn-i Hümāyūn ve Mūsiḳa-i Hümāyūn meşḳ ḫʷāceliginde bulunaraḳ niçe telāmīẕ yetişdirmişdir İstanbulda Ḥamīdiye ʿimāreti ḳāʾim-maḳāmı oldıġı ve meşāhir-i ḫaṭṭāṭīn kemālāt-ı ḳarīnden bulundıġı ḥālde altmış ṭoḳuz Cemādīye'l-ūlāsında irtiḥāl-i dār-ı beḳā idüb Ebū Eyüb Ḫālid bin Zeyd Enṣārī raẓiyallāhu ʿanh civār-ı maġfiret-i medārında Bostan İskelesi Ḳapusı ḫāricinde Ṣadr-ı Esbaḳ Ayaz Paşa Türbesi ittiṣālinde

medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh Küpeci-zāde merḥūm bizim çömez bizim çömez didigine mebnī Çömez Muṣṭafa Efendi diye şehr-i şiʿār olmuşdur

Yazı Ḫ̬ᵛācesi Meḥmed Şefiḳ Begiñ Beg Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Mīr mūmā ileyh es-Seyyid Meḥmed Şefiḳ Begiñ pederi mühimme ḳalemi ḫ̬ulefāsından Süleyman Māhir Beg ānıñ pederi daḫ̬ī ruʾesā ḳalemi kisedārı Sabri Efendidir Şefiḳ Beg merḥūm biñ ikiyüz otuz ṭoḳuz ~~ḳırḳ~~ tārīḫ̬inde panhāde-i ʿālem-i imkān olub pederiniñ ḳalemi olan mühimme oṭasına biraz devam baʿdehū Mūsiḳa-i Hümāyūna üstādı Ḳażʿasker Muṣṭafa ʿİzzet Efendi İmām-ı Şehr-iyārī naṣb buyurulduḳdanṣoñra ~~oldıḳdansoñra~~ altmış bir tārīḫ̬inde yazı ḫ̬ᵛācesi naṣb ~~oldıḳda~~ buyurulduḳda Mūsiḳa-i Hümāyūnda şākirdānıñ keşretinden-nāşı ḳalemine devāmı terk ve yazı ~~meşḳiyle meşġūl olmuşdur yaʿni~~ meşḳ ve neşriyle iştiġāl ve bu umūr-ı ḫ̬ayriye ile emrār-ı rūz ve leyāl buyurmuşlardır ḳalemindeki iḥrāz idecegi peder ve ceddinden mevrūṯ feyż ve teraḳḳīyi

[91b]

52

Mūsiḳa-i Hümāyūndaki yazı meşḳ ve neşrine fedā itdi ise de nāẓır-ı sābıḳ Ferīḳ Necib Paşa bu fedākarlıġını ṭanımayub ~~ṭanıyamayub~~ fenn-i ḫ̬aṭıra ve üstād-ı zamān bulundıġını bilemeyüb ġıyābından maġdūren teḳāʿüdlügüni icrā itdirmişdir piyasa pirince giderken evdeki bulġurdan oldıḳ didigi gibi merḥūm ḥāle keder idüb bir buçuḳ sene ṣoñra yaʿni ṭoḳsan beş Şubaṭınıñ yigirmi altıncı güni vāṣıl-ı raḥmet-i raḥmān olmuşdur tam ʿilm-i ḫ̬aṭṭıñ kemāl-i deḳāyıḳına resīde olub feyż-i neşre muvaffaḳ olacaġı ve ḳıymeti bilinecegi bir zamānda merḥūmı neşirden ṭard ve tebʿīd itdi ʿālemde hüner ve maʿārifden ḥünerdār olan ẕevāt ~~ehl-i inṣaf~~ esfeller ebtedīler ~~ānı tevḳīr ve talṭīf itmeli taḥḳīr ve teẕlīl itmemeli idi~~ zīrā ḳābilān ve müstaʿdān ~~hānī ümmet~~ sāye-i pādişāhīde āndañ istifāde ve istifāża ideceklerіniñ tamam-ı vaḳit ve zamānı idi

Merḥūmuñ ḫ̬üzn-i vāṣıfı iki cihetdendir birisi ḫ̬idmet-i pādişāhīde daha iḳtidārı ve neşr ve meşḳde daha arzu ve ġayreti derkār iken devr oldıġına digeri daḫ̬ī kendi şākirdi olan İmam Rıżā Efendiyi kendi ṣaġ iken ve terfīʿ-i rütbe itmemiş iken yerine ḫ̬ᵛāce naṣb idüb yine kendi şākirdi ʿAlāʾü'd-din Begi muʿavin naṣb itdiginedir

Lākin İmam Rıżā Efendiniñ bu işden aṣlā ḫaberi ve medḫali olmayub bī-iḫtiyār oldığını ve ḫoşnud ve memnun olmadığını faḳīre müteʾessifāne ~~kendüsi söyledi~~ söylemişdir ʿAlāʾü'd-din Beg daḫī keẕālik öyle iʿtirāf itdiler ise de ne çāre olacaḳ oldı merḥūm elli beş yaşında eyü ḫuylı güler yüzli muḥibb-i ḫandān saḫī aḥbābına ve arzu idenlere yazılar levḥalar yazar muḥarrir faḳīrde ṣülüṯ ve celī ve taʿlīḳ ḫaṭlarıyla ~~ṭoḳuz on ḳadar~~ beş ʿaded levḥası vardır Mūsiḳa-i Hümāyūndan ve sāʾir maḥāllerden çoḳ şākird yetişdirüb yazı meşḳine vücūdını vaḳf itmiş idi Mūsiḳa-i Hümāyūndaki şakirdānına ṭaḳım ṭaḳım ketebe icāzetleri virüb ṭaraf-ı ḥażret-i padişāhīden ketebe ḳıṭʿaları teẕhīb ve tezyīn ve żiyāfetler tertīb ve keşīde buyurulmasına muvaffaḳ olmuşdur kendi ḫᵛācesi olan Ḳażʿasker Muṣṭafa ʿİzzet Efendiniñ hemān ṣānīsi gibi feyżli idi ẕāten peder ve vālidesi Beşikṭaşda Ḳılıç ʿAli maḥāllesinden olub muʾaḫḫaran teʾehhül ile İstanbula naḳl itdi ṣoñra Ḳuruçeşmede Muḥsin-zāde ʿAbdullāh Begiñ yalısınıñ civārında bir küçük yalı alub müceddeden taʿmīr itdi biraz daḫī oturdı idi teḳāʿüdlügi biñ ikiyüz ṭoḳsan dört Temmuzunıñ birindedir Yaḥya Efendi ḥażretleriniñ maḳberesinde kendi vālidesiniñ yanında medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten fī 26 Şubaṭ 295

Muḥsin-zāde ʿAbdullāh Beg Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

1273 ~~Biñ ikiyüz yetmiş üc~~ tārīḫinde yazı ḫᵛācesi Şefiḳ Beg merḥūm Bursada vāḳiʿ cennet-mekān Yıldırım Sulṭan Beyazid Ḫān merḥūmuñ binagerdeleri olan Cāmiʿ-i Kebīriñ ḫuṭūṭunı taʿmir ve taḥrīrine meʾmūr buyuruldığı cihetle ḥüsn-i ʿavdetlerine degin Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānından ḫᵛastagān ʿilm-i ḫuṭūṭ olan şākirdāna metnuʿ olaraḳ taʿlīm-i ḥurūf eylemek üzere mīr müşārun ileyhiñ şerīki Muḥsin-zāde ʿAbdullāh Beg Efendi muvaḳḳaten taʿyīn buyurılub üc buçuḳ sene ḳadar bi'l-veḳāle ḥidmet-i meẕkūreye müdāvemet buyurmuşdur

Mīr-i müşārun ileyh ʿAbdullāh Begiñ pederi Meḥmed Beg ānıñ pederi Saʿid Beg ānıñ pederi Ṣadr-ı aʿẓam ʿAbdullāh Paşa ānıñ pederi ṣadr-ı aʿẓam ḳāʾim-maḳāmı Ḥasan Paşa bu Ḥasan Paşa firārī şöhretiyle meşhurdur ʿAbdullāh Beg aḫlaḳ-ı ḥamīdeye mālik güler yüzlü mihman-nüvaz sāḥil-ḫānelerinden müsāfir eksik olmaz Bāb-ı ʿĀlīye devām ider idi el-ān sāḥil-ḫānelerinde ṭālib-i ḫaṭ olan şākirdāna meşḳ neşriyle iştiġal buyururlar

Cenāb-ı Ḥaḳ ve ḫāfıẓ-ı muṭlaḳ celle ve ʿalā ḥażretleri rasūl-i ekrem ve ḥabīb-i muḥteremi Muḥammed Muṣṭafā ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve ālihī vesellem efendimiz ḥażretleriniñ ḥürmetine cemīʿ bilād-ı İslāmiye ile berāber İstanbul belde-i İslāmiyesini daḫī muḥāfaẓa buyursun ve bir daḫī emṣālini göstermesün o vaḳit Bursada ẓuhūr-yafta olan zelzele esnāsında Ulu Cāmiʿ-i Şerīfiñ çoḳ yerleri yıḳılub ḫarāb oldığından Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm cedd-i ʿālāsı Ġāzī Yıldırım Sulṭan Beyazıd Ḫān merḥūmuñ iḫyāgerdesi olan cāmiʿ-i şerifiñ mücedded ṣūretinde taʿmirini arzu buyurur ve yazılarını yazmaġa Şefiḳ Beg merḥūmı kendüsi ḥużūr-ı şāhānesine çaġırdıb bi'ẕ-ẕāt kendüsi taʿlīmāt-ı şāhāne teblīʿ buyuraraḳ Kūfī yazılar heyʾet-i aṣliyesiyle taʿmīr olacaḳ degişmeyecek yine evvelki gibi olacaḳ deyü taʿrīf-i şerḥ saʿatler böyle buyuraraḳ ~~virerek Bursaya gönderir~~ Şefiḳ Beg daḫī Burusada üc buçuḳ sene ḳadar

[92a]

53

cāmiʿ-i şerīfiñ yazılarından ḳalmış olanlarını taʿlīmāt-ı şāhāne vechi üzere ḳadīmi resmini bozmıyaraḳ heyʾet-i aṣliyesi üzerine ve hic ḳalmamış olanlarını yine heyʾet-i aṣliyesine benzederek kendi bildigi gibi çalışub ~~yapmışdır~~ meydāna getürmüşdür Muḥsin-zāde ʿAbdullāh Bege şevketlü kerāmetlü pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretleri reʾīsü'l-ḫaṭṭāṭīn mesnedini ve ücünci rütbeden bir ḳıṭʿa nişān-ı Mecidī iḥsan-ı şāhāne buyurmuşlardır fī 14 Ramażan 1301

İmam Rıżā Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Şefiḳ Beg merḥūmdanṣoñra Şefiḳ Beg merḥūmuñ şākirdi ve Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ imamı Ḥacı Rıżā Efendi ṭoḳsan dört Temmuzunda yazı ḫᵕācesi naṣb olmuşdur mūmā ileyh es-Seyyid el-Ḥāc Ḥasan Rıżā Efendi Mūsiḳa-i Hümāyūn neferliginden yetişüb pederi Varna ḫāndānından ve ṭarīḳat-ı ʿaliyye-i Bektaşiye ricālinden es-Seyyid Aḥmed Naẓif bin es-Seyyid Ḫāfıẓ İbrāhim bin es-Seyyid Ḫalildir Varnada Bolbolcıoġluoġulları ~~oġulları~~ dimekle meşhur bir ḫāndān-ı ḳadim olub ~~biñ ikiyüz ḳırḳ dört~~ 1244 tārīḫi Varna bozġununda yaʿni Rusya Varnayı o vaḳit istilā itdiginde ve Varnanıñ iç ḳalʿa ṭış ḳalʿa ġāyet metīn ve müstaḥkem ḳalʿaları olub ānları güc ḥāl ile żabṭ itdikdenṣoñra laġma alub o ḳalʿları kāmilen berhevā idüb Varnayı dübdüz itdigi ve Müslimanları gemilere ṭoldırub

hepsini İstanbula gönderdigi muḥārebede pederi daḫī gelüb ḫayli meʾmūriyetlerde istiḫdām olunmuşdur Fātiḥ Sulṭan Meḥmed Ḫān Cāmiʿ-i Şerīfiniñ ḥavlısında Varnalı Meḥmed Aġa nāmında bir ḳahveci var idi muṣālaḥadanṣoñra o Varnadan gelenleriñ hepsi yine gitdiler benden ġayrı kimse ḳalmadı gibidir dir idi

Mūmā ileyh Ḥacı Rıżā Efendi altmış beş tārīḫinde Üsküdarda panhāde ʿālem-i şuhūd olub üc senedenṣoñra İstanbula naḳl ve yetmiş ikide ḫaṭ-ı ṯülüse bedʾ ile dört beş yazı ḫʷācesi efendilerden meşḳ ve seksen ikide Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayd ve çırāġ olub Şefiḳ Beg merḥūmdan meşḳ ve teʿallüm ve esrār-ı ḫaṭṭı āndañ lāyıḳıyla aḫẕ ve taḥṣīl itmiş olmaġla kendüsüne Şefiḳ ~~Begi~~ Begefendiyi aṣıl ḫʷāce ittiḫāẕ ~~itmişdir~~ buyurmuşdur 1284 ~~biñ ikiyüz seksen dört~~de üstādı Şefīḳ Beginñ himmetiyle on yedi nefer şürekāsıyla berāber sāye-i şāhānede Mūsiḳa-i Hümāyūnda ketebe alub ḫʷācesiniñ daʿvāt-ı ḫayriyesine maẕhar ve Kāfiyeye ḳadar ders ~~daḫī~~ görmüşdür ḥıfẓı daḫī vardır büyük ḫʷācesi olan Ḳażʿasker Muṣṭafa ʿİzzet Efendiden daḫī bir ḳac meşḳ almışdır ḥıfẓı Mülāzım Ḥāfıẓ Nūri Efendidendir

Ḫaṭṭaṭ Merḥūm Mülāzım ʿAlāʾü'd-din Beginñ Terceme-i Ḥālidir

Mir mūmā ileyhiñ pederi Ḳasṭamonı ḥavālisinde İvrāniye Ḳaryesinden ve tüccar ṣınıfından Molla ʿÖmer oġlu ʿOṯman reʾīsi olub tüccar sefīnesiyle bir ay ticāret Çerkistāna ʿazīmetinde ẕāten kendüsünüñ ~~diyār-ı āḫarda~~ iki zevcesi oldıġı ḥālde Çerkistanda nisāʾ-i Çerākeseden bir zevce daḫī tezevvüc birle mūmā ileyh ʿAlāʾü'd-din Beg orada ~~biñ ikiyüz altmış ṭoḳuz~~ 1269 senesinde Çerkes vālideden tevellüd ider bir senedenṣoñra pederi ve vālidesi Çerkestandan İstanbula ʿazīmet itdikden biraz vaḳit mürūrunda pederi irtiḥāl ider andañṣoñra ʿAlāʾü'd-din Beg Çerkes vālidesiyle berāber Refīʿa Sulṭan ḥażretleriniñ dāʾire-i devletlerine alunur oradan yetmiş altı senesinde Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayd ve çırāġ olub Mūsiḳa-i Hümāyūnda sazını noṭasını taḥṣīldenṣoñra ʿArabī ḫʷācesi Meḥmed Rāsiḫ Efendiden Ḳāfiyeye ḳadar ders görür ve Şefīḳ Beg Efendi merḥūmdan nesḫ ve ṯülüṯ ve celī ḫaṭlarını meşḳ ile Mūsiḳa-i Hümāyūnda sāye-i şāhānede ketebe almaḳ şerefine nāʾiliyetle ḫaṭṭāṭīn-i kirām zümresine şeref-i iltiḥāḳ ~~bulur~~ bulmuşdur ṭoḳsan iki senesinde eṣvāb emāneti muʿavinligine meʾmūr olmuşdur

Biñ ücyüz iki senesi şevketlü pādişāhımız veli'n-niʿmetimiz Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretleri Beşikṭaş Cāmiʿ-i Şerīfini taʿmīr ve termīm ve nakş ve tersīm buyurulmuş fermān-ı hümāyūn buyuruldıġı vaḳitde cāmiʿ-i şerīfiñ yazılarını ʿAlāʾü'd-din Beg yazmışdır 1304 ~~biñ ücyüz dört~~ sene-i ḥāliyesi Ḥazīranınıñ dördünci güni ikmāl-i enfās-ı muḳaddere idüb ḥażret-i Ḫālid Ebū Eyüb el-Enṣārī raẓiyallāhu ʿanh efendimiziñ civār-ı ʿaliyyelerinde iplik-ḫāneniñ ḳarşularında yola yaḳın maḥālde medfūndur ḳabriniñ eṭrāfında demür parmaḳlıḳ vardır

[92b]

54

ve Üsküdarda Nuḥ Ḳuyusı civārında ḫazīnedar ustanıñ müceddeden inşā buyurduḳları cāmiʿ-i şerīfiñ yazılarını daḫī ʿAlāʾü'd-din Beg yazmışdır ve Mūsiḳa-i Hümāyūn yazı ḫʷāceliginde imam Ḥacı Rıżā Efendiye muʿavindir Yıldız Sarāy-ı Hümāyūnunuñ cānib-i şarḳında pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretleriniñ inşā buyurduḳları Orḫāniye nām-ı ḳışla cāmiʿ-i şerīfiniñ yazılarını daḫī ʿAlāʾü'd-din Beg yazmışdır eyü ḫaṭṭaṭ idi ḫuṣūṣen celīde şöhret ve mahāreti var idi raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten

Muḥarrir Faḳīriñ ʿArabī Oḳudıġımız Ḫʷāce Efendiler

İbtidā Ġalaṭa Sarāyında 1244 ~~bin ikiyüz ḳırḳ iki~~ tārīḫinde ṭoḳuz yaşımda iken orada Balṭacılar imamı nām-ı ḫʷāceden Emṣile-i ʿArabiye ~~oḳuduḳ~~ Beşikṭaşda sākin kürsi şeyḫi Ḳarşlı Meḥmed Efendi nām ḫʷāce efendiden elli tārīḫinde Binā ve Maṣūd ~~oḳuduḳ~~ Beglerbeginde sākin Ḳudüs mollası Divrigli Ḥacı Meḥmed Efendiden elli tārīḫinde ʿİzzī ve ʿavāmil ~~oḳuduḳ~~ İstanbulda ḫʷāce paşa ṭarafında Demürḳapu semtinde sākin Enderūn-i Hümāyūndan muḫrec ser-kātibi yamaġı dimekle maʿruf ʿAyıntābī-zāde Ḥacı Emin Efendi merḥūmdan elli beş tārīḫlerinde İẓhar ve Ḥalebī ~~oḳuduḳ~~ Beşikṭaşda sākin balṭacı Ḥasan Efendi dimekle meşhur ḫʷāce efendiden elli yedi tārīḫinde Kāfiye Molla Cāmīsini ve mantıḳdan İsā Ġoci Dürr-i Nācīsini ~~oḳuduḳ~~ defʿa İsā Ġociyi Fenārīyle berāber büyük şerīkim Tevḥīd Efendiden ~~oḳuduḳ~~ Tecvidi ve ḳırāʾat-i Ḳurʾān-ı Kerīmi Ḥarem-i Hümāyūn türbedārānından Ḳara Ḥāfıẓ nām efendiden ~~oḳuduḳ~~ teʿallüm olunmuşdur raḥmetullāhi ʿaleyhim ecmaʿīn

~~Ḫᵕāce-gān-ı mūmā ileyhimden Ḳarṣlı Efendi ve Ḥasan Efendi Fārisī görmüşler ama yine Tuḥfe i Vehbī ve Subme i Ṣıbyān lüġatlerini oḳumaġa ṭālib olanları oḳudurlar idi biz daḫī Ḳarṣlı Efendiden ibtidāları Subme-i Ṣıbyan lüġatini oḳumuş idik kitāb-ı meẕkūr her neḳadar ʿArabī lüġati ise de ekṡerī Fārisī lüġatlerini ekṡerī tercüme maḳāmında īrād itmiş oldıġından muʿallim olan ẕāt Fārisī bilmesi īcāb-ı ḥālden oluyor ṭālib eṡnā-yı taʿrīfde nuʿallim olan ẕāt Fārisī lüġatini görmüş olmaḳ lāzım geliyor~~ muʾaḫḫaran elli bir tārīḫinde reşādetlü kerāmetlü Ketḫüdā-zāde Meḥmed ʿĀrif Efendi ḥażretleriniñ ḫākpāyilerine yüz sürdükdenṡoñra Vehbi Tuḥfesiyle Subme-i Ṣıbyan luġatini tekrar oḳuyub ~~oḳuduḳ~~ taṣḥīḥ itdik Dīvānına ḳadar Fārisīden ve ḫᵕāce-gān mūmā ileyhim ḥażerātından oḳudıġımız kütüb-i ʿArabiyeniñ ~~deḳāyıḳını daḫī~~ yine müṡārun ileyh ḫᵕāce efendimizden ögrendik Niṡāb-ı Ṣıbyān luġatini daḫī oḳutdılar Niṡāb-ı Ṣıbyan Subme-i Ṣıbyan ḳadar bir lüġat kitābıdır İran ve Buḫāra ve ve sāʾir Fārisī tekellüm iden milel ve aḳvām-ı İslāmiye ṣıbyānınıñ ʿArabī luġatini ögrenmesīçün yapılmış bir kitāb-ı ʿazīzdir o kitābda lüġatden başḳa daha çoḳ fevāʾid vardır o ~~tārīḫde yaʿni~~ taḳrīben biñ ikiyüz altmış tārīḫlerinde o kitābı ṣaḥaf çarşusunda araya araya güc ile bulduḳ idi

Ḥuffāẓ-ı Ḳurʾān-ı Kerīm

Mūsiḳa-i Hümāyūnda mūsiḳaca veẓāʾif-i maḫṣūṣası olan notasını sazını ögrenüb ḫidmāt-i meʾmūresini edā ve īfā itdikdenṡoñra ḥıfẓa çalışub ḥāfıẓ-ı Ḳurʾan-ı Kerīm olanlarıñ esāmīleri

Ḥāfıẓ Nūri Efendi	Ḥāfıẓ İmām el-Ḥāc Rıżā Efendi	Ḥāfıẓ ve Ḳurrā el-Ḥāc Ṭayyar Efendi	Ḥāfıẓ Lüṭfi Efendi	ʿayn Ḥāfıẓ Muṣṭafa Efendi	Ḥāfıẓ Rıfʿat Efendi	ʿayn Ḥāfıẓ Tevfīḳ Efendi	Ḥāfıẓ Naẓmi Efendi	Ḥāfıẓ Ḥaḳḳı Efendi
Ḥafıẓ Oṡman Efendi	Ḥāfıẓ el-Ḥāc Seyfi Efendi	Ḥāfıẓ İbrāhim Efendi Müʾeẕẕin-i Şehriyārī	Ḥafıẓ Ḥaḳḳı Beg bu daḫī	Ḥāfıẓ İsmāʿil Efendi bu daḫī	Ḥāfıẓ Ḥasan Efendi bu daḫī	Ḥāfıẓ Aḥmed Efendi	Ḥāfıẓ Seyyid Efendi ~~Aġa~~	
Ḥāfıẓ Cenāb Beg	Ḥāfıẓ Ḥüsāmü'd-din Beg							

[93a]

55

Ḥāfıẓ Nūri Efendi Mūsiḳa-i Hümāyūnda Ḳurʾān-ı Kerīm ḫ͡ʷācesidir Ḥāfıẓ Ṭayyar Efendi ve Ḥāfıẓ Lüṭfi Efendi āña muʿavindirler Ḥāfıẓ Ṭayyar Efendi hemde ḳurrādır sebʿa ve ʿaşere ḳırāʾatlarını Ḥamāmī-zāde Ḥāfıẓ Emīn Efendiden ve taḳrīb ḳırāʾatini Ortaköy Cāmiʿ-i Şerīfi müʾeẕẕini Bülbül-zāde Ḥāfıẓ Meḥmed Efendiden aḫẕitmişdir bu ḳırāʾat cemʿiyyeti Beşikṭaş Cāmi-i Şerīfinde icrā olunmuşdur eṭraf-ı civārdan baʿżı ṭābilān-ı Mūsiḳa-i Hümāyūn daʾiresine ʿArabī Fārisī oḳumaġa geldikleri gibi ~~gelürler~~ ḳıraʾat ~~teʿallüm iderler~~ teʿallüme daḫī gelürler bu Ḥāfıẓ Ḥacı Ṭayyar Efendi mūsiḳaca bir saz çaldıḳdanṣoñra eyü kemençe daḫī çalar güzel ḥicāzī naġmeler yapar idi ṣoñradan naşılsa kemençeyi terk itdi muḥarrir faḳir mūsiḳadan leẕẕetyāb oldıġımızdan efendi mūmā ileyhe kemençe içün ḥażır ögrenilmiş ele getürülmüş bir güzel sazdır terk olunmasa ~~terk itdigine ṣanʿat ı kābiliyet ḳāʾil olamadıġından~~ göñül eglencesi olur ~~terk itmemeliydi~~ dinildi ise de teʾşīrātı olamadı ~~teʾşīryāb olamadı İmam Rıżā Efendi Ḥāfıẓ Nūri Efendiden Ḥıfẓa çalışub Ḥāfıẓ olmuşdur~~ Ḥāfıẓ Nūri Efendiden evvel Mūsiḳa-i Hümāyūnda ḥāfıẓ olmayub ānıñ duḫūlündenṣoñra silk-i meẕkūrda ḥāfıẓlar ḥamden lillāhi teʿālā ẕuhūryafta oldı İmam Ḥacı Rıżā Efendi daḫī ānıñ yetiştirdigi ḥāfıẓlar~~dandır~~ cümlesindendir feyżli ẕāt-ı ʿāliḳadr idi raḥmetullāhi ʿaleyh

Ḫuṭūt-ı Metnūʿa

Mūsiḳa-i Hümāyūnda ṣülüṣ nesḫ taʿlīḳ celī riḳʿa yazılarını eyü yazanlar vardır ~~riḳʿada Kātṣb Saʿid Beg emṣāldir pek çoḳ ṣākird yetişṣdirmişdir~~ İmam Ḥacı Rıżā Efendi silk-i meẕkūrda baş ḫaṭṭaṭdır ~~ʿAlāʾü'd-din Beg ikinci ḫaṭṭaṭdır~~ bunlardan ṣoñra daha eyü yazanlar vardır riḳʿa ḫaṭṭını yazan ~~pek~~ çoḳdur ~~İmam Ḥacı Rıżā Efendiniñ metāneti nesḫde ʿAlāʾü'd-din Begiñ metāneti celīdedir~~ eṭraf-ı civārdan yazı ṭālibi olanlar gelürler meşḳ alurlar bu cihetlerle Mūsiḳa-i Hümāyūn sāye-i ḥażret-i şāhānede bir medrese-i ʿumūmiye ve mekteb-i ʿirfāniye heyʾetini geçmişdir

İmam Ḥasan raẕiyallāhu teʿālā ʿanh efendimiz şerāfetle buyurmuşlardır ki ketebtü ve ḳad eyḳantü bienne yedeyī tefnā ve yebḳā kitābühā eyā ḳārie ḫaṭṭi'l-leẕī ḳad ketebtühü tefekker fī yedī ve mā ḳad eṣābehā

Yaʿni Ḥażret-i İmam Ḥasan raẕiyallāhu teʿālā ʿanh efendimiz şerāfetle buyurur ben yazdım ve taḥḳīḳ bildim ki benim elim fānī olur ve o elimiñ yazdığı yazılar bāḳī ḳalur ey benim yazdığım yazıyı oḳuyan tefekkür ile benim elimi ve elime işābet iden fānīliği

Ḳāle İmām-ı Ebū Ḥanīfe-i Kūfī Lā tüḳarmiṭ ḫaṭṭake in şiḫte teẕum ve in mütte teştüm yaʿni yazıyı ince ve ḫurde yazma zīrā iḫtiyar olursuñ nādim olursuñ ve eger olursañ sogülürsüñ yaʿni bu yazıyı böyle ince ve ḫurde oḳunmaz niye yazdıñ deyü eliñe sögerler

Ḥac-ı Şerīf

1269 ~~Biñ ikiyüz altmış ṭoḳuz~~ senesi Ḳolaġası Ḥacı Muṣṭafa Aġa Ḥicāz-ı maġfiret-ṭraz cānib-i ʿālīsine ġayret ve īfā-yı farīża-i ḥac-ı şerīf iderek ʿavdet itmiştir

[93b]

Ḥālā Rusūmāt ~~Sābıḳ Nāfiʿa~~ Nāẓırı Devletlü Meḥmed Rāʾif Paşa~~nıñ~~ Ḥażretleriniñ Terceme-i Ḥāli

Müşārun ileyhiñ pederi ticāretle meşġul oldığı ḥālde bir aralıḳ Mıṣıra gidüb orada baʿżı ḫidmātda ve muʾaḫḫaran Giridli Muṣṭafa Paşanıñ ḥükūmet-i Mıṣıriye ṭarafından Girid vāliliği eṣnāsında Girid meclisi riyāsetinde bulunmuş olan İbrāhim Edhem Efendidir 1253 ~~Biñ ikiyüz elli üe~~ tārīḫinde Giridde panhāde-i ʿālem-i şuhūd olmuşdur Der-saʿādetde mekteb-i ʿirfāniyede ʿulūm-i ʿArabiye ve Fārisiye ve maʿārif-i sāire ve manṭıḳ taḥṣil ve teʿallüm ve o eṣnāda Mūsiḳa-i Hümāyūna çıraġ olub orada daḫī fünūn-ı mūsiḳayı az vaḳit içinde taḥṣil ve oraya meʾmūr buyurulmuş olan ʿArabī Fārisī yazı ḫ̆āce efendilerden tekrar taḥṣīl-i hüner ve maʿārif idüb muḳteżā-yı ṭāliʿ ve ḳader biʾl-istiʿfā altmış altı tārīḫinde ondört yaşında oldığı ḥālde mülāzemetle Bāb-ı Ser-ʿaskerīde niẓāmiye muḥāsebesine duḫūl idüb iki sene ṣoñra Māliye Ḫazīnesinde Tüccārān Oṭasına naḳl ~~ile yetmiş tārīḫine ḳadar ḫidmet~~ ve yetmiş bir senesi evāḫirinde oradandaḫī Meclis-i Vālā Evraḳ Oṭasına naḳl itmişdir

Yetmiş doḳuzda baʿżı taḥḳīḳāt icrāsıyla eşḳiyā taḥarrīsine meʾmūren Silistre ve Vidin ṭaraflarına iʿzām ḳılınan Ṣabri Paşanıñ kitābetle maʿiyyetine meʾmūr ve on sekiz māh ṣoñra Der-saʿādete ʿavdet ve Evraḳ Oṭaşından Mażbaṭa Oṭasına taḥvīl-i meʾmūriyet itmişdir

Ṭuna velāyetiniñ tārīḫ-i teşkīli olan seksen bir senesinde vilāyet-i meẕkūre evrāḳ-ı müdīrligine ve muʾaḫḫaran meclis-i idāre-i vilāyet baş kitābeti ile faḫrī olaraḳ Ruscuḳ dāʾire-i belediyesi riyāsetine taʿyīn olunmuş ve bu ṣırada ḥāʾiz oldıġı rütbe-i ṣāliṣe-i ṣāniyeye terfīʿ ve seksen dört tārīḫinde daḫī Avrupadan ʿavdet-i hümāyūnda dördünci rütbe bir ḳıtʿa nişān-ı ʿOṣmānī iʿṭā buyurulmuş ve sene-i merḳūme Ẕi'l-ḳaʿdesinde mütemāyiz rütbesiyle vāli muʿāvinligine taʿyīn olaraḳ seksen beş senesi Cumāde'l-ūlāsında rütbe-i evveli ṣınıf-ı ṣānīsini iḥrāz itmişdir Sene-i merḳūme Şaʿbānında şūrā-yı devlet-i ʿadliye dāʾiresi baş muʿāvinligine ve yine sene-i merḳūme Ẕi'l-ḳaʿdesinde Baġdad vilāyeti vāli muʿāvinligine meʾmūr olub iki seneden ziyāde īfā-yı ḫidmetle İrān Şāhı ḥażretleriniñ Baġdad seyāḥatlerinde ikinci rütbeden şīr-i ḫurşid nişānı almış ve baʿde ḫastalanur meʾẕunen Der-saʿādete gelerek istiʿfā ve seksen sekiz senesi Cumāde'l-āḫiresinde aʿżālıḳ inżimāmıyla maḥkeme-i niẓāmiye baş mümeyyizligine meʾmūr olmuş isede elli gün ṣoñra tebeddül-i ʿumūmī ṣırasında infiṣāli vuḳuʿ bulmuşdur on mah ḳadar maʿzūl ḳaldıḳdanṣoñra seksen ṭoḳuz senesi Cumāde'l-ūlāsında Bāb-ı ʿĀlī evraḳ müdīrligine ve ṭoḳsan senesi Rebīʿü'l-evvelinde Beg Oġlu Maḥkemesi riyāsetine meʾmūr olub onbir māh ṣoñra ḥasbe'l-ḳader infiṣāl itmiş ve ṭoḳuz māh yine açıḳda ḳalub baʿde ṭoḳsan bir senesi Ẕi'l-ḳaʿdesinde Beyrut ve ṭoḳsan iki senesi Ẕi'l-ḥiccesinde Rodos mutaṣarrıflıḳlarına taʿyīn olunub ṭoḳsan üc senesi Rebīʿü'l-āḫirinde Ḳıbrıs mutasarrıflıġına naḳl itmiş ve buradan muvaḳḳaten Der-saʿādete ʿavdetinde sene-i merḳūme Ẕi'l-ḥiccesinde meʾmūriyet-i muvaḳḳate ile Edirne ve Filibe ṭaraflarına iʿzām olunaraḳ ṭoḳsan dört senesi Muḥarreminde defʿa-i ṣāniye olaraḳ Beyrut mutaṣarrıflıġına taʿyīn olunmuşdur

Sūriye vilāyetiniñ ṣūret-i idāre ve aḥvāl-i ʿumūmiyesine dāʾir velāyetden tanẓīm olunan lāyiḥanıñ taḳdīmiyle berāber münderecātı üzerine şifāhen daḫī İżāḥati virmek üzere Der-saʿādete bir meʾmūr iʿzāmı ḥaḳḳında müteʿallik buyurılan irāde-i seniyye olbābda Mā-beyn-i Hümāyūn mülūkāne baş kitābet-i celīlesinden ṭoḳsan yedi senesi Recebiniñ ikinci güni bā-telġraf vuḳuʿ bulan eşʿār üzerine vilāyet-i meẕkūreden bi'l-intiḫāb Der-saʿādete gelüb sene-i meẕkūre Ramażānınıñ yigirmi yedisinde ʿuhdesine rütbe-i evveli ṣınıf-ı evveli ile ikinci rütbeden bir ḳıtʿa Mecīdī nişanı ve sene-i merḳūme Şevvāliniñ yedisinde ticāret ve zirāʿat neẕāreti tevcih ve ṭoḳsan sekiz senesi Ramażanınıñ yigirmi dördünde rütbesi

rütbe-i bālāya terfīʿ ve ṭoḳsan ṭoḳuz senesi Cumāde'l-āḫireīsiniñ yigirmi birinde umūr-ı nāfiʿa müfettiş ʿumūmīligine naḳl ile biñ ücyüz senesi Şevvāliniñ on ṭoḳuzunda meẕkūr nişān-ı birinci rütbesini tebdīl ve ücyüz bir senesi Cumāde'l-āḫireīsiniñ yigirmi yedisinde meʾmūriyeti yine nāfiʿa neẕāretine taḥvīl buyurulmuş ve bir şeyle müttehem olmamış ve taḥte muḥākemeye alınmamış

[94a]

57

Biñ ücyüz bir senesi Ramażān-ı Şerīfiniñ yigirmi beşinde biri altundan ve digeri gümüşden iki ḳıṭʿa imtiyāz-ı nişān-ı ẕī-şānī madalyası iḥsan buyurulmuşdur müşārun ileyh biñ ücyüz iki senesi Muḥarreminiñ on birinde rütbe-i sāmiye-i vezāret tevcīh buyurulmuşdur

Ḫıtān-ı Süver-i Hümāyūnı

1287 Rebīʿü'l-evveliniñ yigirminci ve Ḥazīranıñ sekizinci dūşenbe güni süver-i hümāyūn-i ḫıtān Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūmuñ ʿaṣr-ı hümāyūnı olan süver-i hümāyūn-i ḫıtān biñ ikiyüz seksen yedi Rebīʿü'l-evvelinin yigirminci Ḥazīranınıñ sekizinci dūşenbe güni saʿat üc ḳarārlarında bedʾ olunub on yedi gün imtidād itmişdir Ṭolmabaġçe civārında Gümüş Ṣuyu Ḳışlasında Mūsiḳa-i Hümāyūn ve Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne daʾirelerinde etfāliñ ḫıṭānı icrā buyurılub ~~buyurılub~~ Ṭolmabaġçe Meydānında at canbazānı vesāʾir oyun-bazān icrā-yı hüner ve gicelerinde fişenkler eşʿāl ve endāḫt olunub ip canbazānınıñ menzil-i ipi Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ~~oturdıġı~~ iḳāme olundıġı ḳışlanıñ öñündeki seddiñ aşaġısına ḳurulub seddiñ üzerine daḫī iki ḫayma-i kebīre ḳuruldı biri ṣadr-ı aʿẓam-ı esbaḳ Şirvānī-zāde içün digeri vükelā-yı Devlet-i ʿAliyye ~~içün~~ seyr ve temāşālarīçün ~~maḫṣūṣ~~ ve ḫıtānı icrā buyurılan şeh-zādegān necābetʿünvan Ṭolmabaġçe Meydanına küşād olunan sarāy-ı hümāyūnuñ bāb-ı kebīriniñ yemīn ve yesārındaki iki ʿaded ḳuleler tefrīş ve tezyīn buyurılub cemʿiyet-i süver oralardan seyre ve temāşā buyurmuşlardır Mūsiḳa-i Hümāyūn daḫī iki üc ṭaḳım olub birazı ḥużūr-ı ḥażret-i şāhānede birazı şeh-zādegān-ı ḥażerātınıñ ḥużūrunda birazı oyun-bazān nezdinde naġamāt-efzā olmuşlardır

Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūmuñ şeh-zādegānından necābetlü Yūsuf ʿİzzü'd-din Efendi ve Maḥmūd Celālü'd-din Efendi Ḥażerātı ve Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūmuñ şeh-zādegān-ı cevānibḫıtānından necābelü Süleyman

Efendi ve Vaḥīdü’d-din Efendi Ḥażerātınıñ emr-i ḫıtān-ı mesnūneleri icrā buyurulmuşdur ~~ḳışla ı meẕkūruñ hümāyūn i meẕkūruñ ḳoġuşlarınıñ taḥtına o tārīḫde cemʿiyetden muḳaddem ḫıtānīçün ṭabanlar direklü inşā veʿilāve buyurulmuşdur~~

Naḳl-i hümāyūn

Sulṭan ʿAbdü’l-ʿAzīz Ḫān merḥūm Çıraġan Sarāy-ı Hümāyūnunuñ inşāsını itmām buyurduḳdanṣoñra ~~biñ ikiyüz seksen sekiz~~ 1288 Mayısınıñ altıncı cumʿa irtesi güni Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnundan ṣayfiye olaraḳ Çıraġan Sarāy-ı Cedīd-i Hümāyūnuna bir defʿa naḳl-i hümāyūn buyurub üc dört ay māh aramsāz-ı iclāl buyurulduḳdanṣoñra şitaʾiye içün yine Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnuna ʿavdet-i şāhāne buyuru~~ldı~~lmuşdur Mūsiḳa-i Hümāyūn ~~içün orada daha bir maḥāll-i maḫṣūṣ tertīb buyurulmamış oldıġından~~ yine Gümüş Ṣuyı Ḳışla-i Hümāyūnundan aḫşamları bazar ḳayıġı ile gidilür bir kere Nevbet-i Sulṭānī icrā olunur yine bazar ḳayıġı ileʿavdet olunur idi

Süveri Pür Sürūr Hümāyūn-i Ḫıtan

Velī’n-niʿmetimiz bī-minnetimiz şevketlü merḥametlü pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü’l-Ḥamīd Hān-ı Ṯānī efendimiz ḥażretleriniñ ʿaṣr-ı hümāyūnları meḥāsininden 1300 ~~biñ üeyüz~~ senesi Ẕi’l-ḥiccesiniñ yigirmi yedinci Tişrīn-i evveliniñ on yedinci dūşenbe güni dört saʿat ḳırḳ daḳīḳada mesʿūden müteyemminen bedʾen buyurılan ḫıtān-ı mesnūn cemʿiyet-i pür meymenetinde necl-i aṣīl-i cenāb-ı ḫilāfet-penāhī necābetlü Meḥmed Selīm Efendi ḥażretleri ve merḥūm Burhānü’d-din Efendi ḥażretleriniñ maḫdūm-ı mükerremi necābetlü Meḥmed Tevfiḳ Efendi ḥażretleri Yıldız Sarāy-ı ʿālīsinde ve Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü’l-ʿAzīz Ḫān merḥūmuñ şeh-zādegānından necābetlü Şevket Efendi ḥażretleri Malṭa Ḳaṣr-ı Hümāyūnunda ve necābetlü Mecid Efendi ve Seyfü’d-din Efendiler ḥażerātı ferʿiyede kendi dāʾire-i fāḫirelerinde

[94b]

58

ve necābetlü Reşad Efendi ḥażretleriniñ maḫdūm-ı mükerremleri necābetlü Żiyā’ü’d-din Efendi ḥażretleri Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnunda vāḳiʿ efendiler ḥażerātınıñ dāʾire-i fāḫirelerinde emr-i ḫıtān-ı mesnūnları mükemmel oyunlar ḥoḳḳabazlar canbazlar çalġılar ile icrā buyurulmuşdur eṭfāl-i ahālī daḫī sāye-i merāḥimvāye-i cenāb-ı cihānbānīde

emākin-i müteʿaddidede yaʿni Mūsiḳa-i Hümāyūn Ḳışlasında ve Dārü'ş-Şafaḳa Mektebinde vekil-ḫāne ve Selīmiye Ḫasta-ḫānesinde eṭʿimeler elbiseler ʿaṭiyyeler oyunlar mükemmel ṣūretde iḥsān-ı şāhāne buyurularaḳ bā-kemāl-i mesār bīşümār icrā buyurulmuşdur emākin-i müteʿaddidede icrā buyuruldıġı veli'n-niʿmetimiz efendimiziñ muvaffāḳiyet-i mülūkāneleri cümle-i cümlesinde oldıġı bī-iştibāhdır zīrā maḥāll-i vāḥidde icrā buyuruldıġı ḥālde bieyyi ḥālin ġalebe ve izdiḥāmı ve eṭfāl ve ahālīniñ bī-ḥużūr ve bī-ārām olmalarını mūcib olacaġı bī-~~iştibāhdır~~ irtiyābdır işbu süver-i hümāyūn dūşenbe ṣalı çārşanba pinşenbe cumʿa günleri yaʿni beş gün imtidādı olmuşdır Mūsiḳa-i Hümāyūn daḫī emir ve fermān buyurılan maḳamlarda icrā-yı naġamāt itmişdir Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ iḳāme buyuruldıġı Ḳışla-i Hümāyūnuñ ~~ḳoġuşlarınıñ taḥtına süver-i hümāyūndan muḳaddem~~ metānetīçün ṭabanlar direkler inşā ve ʿilāve buyurulmuşdur

Eṣnā-yı ḫıtān ahālīde olacaḳ izdiḥām ve ġalabalıkfs metānetli bulunmasīçün ḳoġuşlarınıñ taḥtına ṭabanlar ~~temeller~~ direkler derūn-ı tārīḫde muḥarrir baʿżı istiʿdādlı bezirgān müteʿaddid ḫidmetlere müstaḫdem bulundıġından isimleri tekrar itdikce ayrı ayrı ẕevāt-ı ẓan olunmayub ẕāt-ı vāḥidden ʿibāret bulundıġı ve isimleri müşābih olanlarıñ daḫī ṣıfat-ı kāşifeleriyle tefrīḳ ḳılındıġı iḫtār olunur

İḫār-ı Maḫṣūṣ

Rumūzāt

ḳaf	ḳurenā-yı şehriyārīçün
ʿayn	ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl olan içün
te	teḳāʿüd içün buyurulan
ḫı	Mā-beyn-i Hümāyūn ḫademeligine naḳl buyurılan içün
elif	iḫrāc olan içün
mim	müteveffā içün

İnşallāhu teʿālā işbu tārīḫiñ ṭabʿı müyesser ve muḳadder oldıḳda rumūzāt içün ḥurūfāt-ı meẕkūre esāmīleriniñ ittiṣāline ḳayd ve taḥrīr olunacaḳdır

[95a]

59

Neẕāret ve İdāre

Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ḳırḳ sekiz tārīḫine gelinceye ḳadar neẕāret ve idāresi ser-ḳurenā ~~baş mā-beynci~~ Ser-kātibi Muṣṭafa Efendide idi ki ~~bu Muṣṭafa Efendiniñ~~ ḳırḳ sekiz tārīḫinde bā-rütbe-i vezāret ʿuhdesine Tırḥala vāliliği tevcīhiyle ~~Muṣṭafa Paşa olub~~ sarāy-ı hümāyūndan infiṣāli vuḳuʿ bul~~dı~~muşdur bu ḳırḳ sekiz tārīḫine ḳadar Mā-beyn-i Hümāyūn feyż-i meşḥūn cānib-i ʿālīsine maḫṣūṣ olan kitāb-ı feżāʾil-maʾāb Enderūn-i Hümāyūnuñ oḳur yazar~~larınıñ efendileriniñ~~ olan müstaʿdānından intiḫāb buyur~~ılur idiu~~ lmaḳda olub Ser-kātibi Muṣṭafa Paşanıñ tārīḫ-i meẕkūrda infiṣālindenṣoñra ~~bundanböyle~~ Bāb-ı ʿĀlīden intiḫāb buyurılur oldı Mā-beyn-i Hümāyūn kitābtine ibtidā meʾmūr buyurılan Saʿīd Efendi ile Vaṣṣaf Beg idi

Ḳırḳ sekizden elli ikiye ḳadar neẕāret ve irāde-i Mā-beyn-i Hümāyūn ve ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne müşīri Firārī Aḥmed Paşa ve Ferīḳi Fetḥi Aḥmed Paşaya ḥavāle buyurul~~dı~~ılub ḥattā ḳırḳ sekizde silk-i meẕkūruñ muʿāmelāt ḳalemiyesi daḫī ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne yoḳlamasına ḥavāle buyuruldığı yuḳaruda beyān olundı Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫan ḳırḳ sekizde bālāda beyān olundıġı üzere Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ lalalıḳ ʿacemīlik uṣūl-i ʿatīḳasını laġv ile niẓām-ı tertībine vażʿ ~~buyurub uṣūl-i ʿaskeriyeyi~~ ve teʾsīs ~~buyurdılar~~ ve Mā-beyn-i Hümāyūnlarınıñ idāre-i ḳadīmesini daḫī taḥvīl ile ḳalıb uṣūl-i cedīdeye ifraġ buyurub Mā-beyn-i Hümāyūn müşīri ve ferīḳi naṣb ve taʿyīn ~~buyurmuşlar idi~~ buyurulmuşdur Elli iki evāḫirinden elli dörde ḳadar neẕāret-i dāmād-ı şehriyārī ve Mā-beyn-i Hümāyūn müşīri Saʿid Paşaya ḥavāle buyurılub

Elli dörtde yuḳaruda beyān olundıġı üzere Sulṭān Maḥmūd Ḫān merḥūm Ḫademe-i Riḳāb-ı Hümāyūnını Mūsiḳa-i Hümāyūnuna ilḥāḳ buyurduḳda her iki silkiñ neẕāretlerini kemānī es-sābıḳ baş mā-beynci Rıżā Efendiye ḥavāle buyur~~dı~~muşlardır cennet-mekān Sulṭān ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūmuñ cülūs-i hümāyūnı olan elli beş tārīḫinde Rıżā Efendi Mā-beyn-i Hümāyūn müşīri naṣb buyurılub ~~olub Rıżā Paşa oldı~~ neẕāret-i meẕkūre yine kendüsünde ibḳā buyurul~~dı~~ulmuşdur altmış birde Rıżā Paşanıñ ser-ʿaskerlikden infiṣālindenṣoñra nezāret ve idāre Ser-ʿasker Süleyman Paşaya ḥavāle buyuruldı Süleyman

Paşa silkine meclisler tertīb buyurub ve şāverehüm fi'l-emri āyet-i kerīmesiniñ meʾal-i şerīfiyle ʿamel buyurdı

~~Ḥattā oraya yaʿni~~ Beglerbegi Sarāy-ı Hümāyūnunda Mūsiḳa-i Hümāyūn dāʾiresiniñ birinci żābiṭi Ḫalil Begiñ oṭasına tenbīhāt icrāsīçün teşrīf buyurub silkiniñ żābiṭānını ḥużūrına celb ile dīvān ve tembīhāt buyurdı ve orada minderiñ üzerinnde bir yazı çekmecesi olub o çekmeceden temṣīl ile öyle taʿrīf buyurdılar ki işte şimdi şu çekmeceniñ bāña nāẓır olan cihetini ben görürüm cihāt-ı ṣülüṣesi daḫī sizlere nāẓırdır sizler görürsiñiz bu cihetiniñ nīk ü bedini ben ḫaber viririm diger cihetleriniñ aḥvālini de sizler ḫaber virirsiñiz deyü meclis-i meşveretiñ lüzūmuna ve muḥassenātına dāʾir bir güzel temṣil ve taʿrīf buyurduḳları esbaḳ Eṣvab Emīni Ṣıdḳı Efendiniñ ḫaṭırında ḳalmış oldıġından eṣnā-yı suʾāl-i ʿācizīde aḫbār itmişlerdir

Altmış ikide neẓāret ve idāre Ser-ʿasker Ḫüsrev Paşaya ḥavāle buyurılub altmış ücde yine ser-ḳurenālıḳ maḳāmına ḥavāle buyuruldı o vaḳit Ser-ḳurenā Ḥamdi Beg Efendi idi ṣoñra Ḥamdi Paşa oldı maʿaş ve elbise ve levāzımāt-ı sāʾirelerіniñ mīʿād-ı iʿṭāsı ḥulūlünde silkinden herbiriniñ tanẓīm ve taḥrīr itdigi istidʿallerini ser-ḳurenālıġa maḳām-ı ser-ʿaskeriyeye taḳrīr buyururlar

~~Muḥarrir faḳīriñ mülāzım oldıġım Ser-ʿasker Ḫüsrev Paşanıñ neẓāreti zamānına teṣādüf itdiginden żābiṭimiz biñbaşı Ḫalil Efendi faḳīri aldı İstanbula ser-ʿasker ḳapusuna Ḫüsrev Paşanıñ ḥużūruna götürdi Ḫüsrev Paşa merḥūm naṣb itdi Mülāzım nişānını ānıñ ḥużūrunda taʿlīḳ i seniyye i iftiḫārʿacizānemiz ḳıldılar Pādişāha güzel ḫidmet itdi İnşāallāh daha aʿlā olursıñız deyü duʿā daḫī itdi~~

Ḥattā terfiʿ rütbe idecek olanlar daḫī İstanbula Bāb-ı Ser-ʿaskerīye gidilür seʿasker paşanıñ ḥużūrunda naṣb olunur idi 1262 ~~biñ ikiyüz altmış iki~~ tārīḫinde İbrāhim Paşa mülāzım iken müceddeden yüzbaşı naṣb olmasīçün irāde-i seniyye-i Sulṭān ʿAbdü'l-Mecīd-i Ḫānī şeref-ṣudūr buyuruldıġından ānıñ yerine faḳīr o vaḳit baş çavuş bulundıġımdan mülāzım naṣb olmaḳlıġım içün żābiṭimiz Halil Beg bizim ikimizi de aldı İstanbula Bāb-ı Ser-ʿaskerīde ser-ʿasker paşanıñ ḥużūruna ~~oṭasına~~ götürdi Ser-ʿasker Ḫüsrev Paşa bi'ẕ-ẕāt kendüsi naṣb buyurdı naṣb ~~itdi~~ İbrāhim Paşaya yüzbaşı faḳīre mülāzım nişanlarını ~~taʿlīḳ~~

buyurduḳdanṣoñra pādişāha güzel ḫidmet idiñ inşā’allāhu teʿālā daha aʿlā olursıñız deyü duʿā daḫī buyurdı

[95b]

60

Taḥvīl-i Ravġan-ı Çervīşi Ravġan-ı Sāde

1262 ~~biñ ikiyüz altmış iki~~ senesi Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü’l-Mecīd Ḫān merḥūmuñ ḥużūr-ı şāhānesinde bir aḫşam orkestra mūsiḳası icrā-yı naġamāt iderken ẕāt-ı mülükāneleri orkestra bandosunuñ ṭarafına ṭoġru ve teşrīf-i şāhāne buyururlar o vaḳitleri ġāyet küçük on iki yaşında bulunan Meḥmed Ṣaḫ Beg ḳullarına iltifāt-ı şāhāne buyurulmaḳ üzere çocuḳ seniñ adıñ nedir buyururlar cevābında efendim Meḥmed Ṣaḫ ḳuluñuzdur dir laṭīfe-i mülūkāne olmaḳ üzere ay sen nereniñ şāḫısıñ buyururlar ~~hā ile şāh pādişāh maʿnāsına ḫā ile şāḫ aġacıñ kökünden bir cenāb ve bir sürgün maʿnāsına oldıġı müsellem ise de~~ Meḥmed Ṣaḫ Beg o vaḳit cevāba cesāret idemiyüb yine kendi ẕāt-ı şāhāneleri hā pederinden bir cenāḥ bir cenāḥ buyururlar āndanṣoñra sen ne żaʿıfsın sen pilav yimeyor mısıñ buyururlar ānıñ üzerine birinci żābiṭ biñbaşı Ḫalil Efendi ~~nezd i şāhānede ṭoġru bir iki ḫaṭve daha teḳarrüb ider de~~ o vaḳit zemīn ile berāber bir temennā ider de efendim cenāb-ḥaḳ vücūd-ı hümāyūn~~uñuza~~ i şāhāneñize kemāl-i ṣıḥḥat ve ʿāfiyet iḥsān buyursun doḳtorlar pilav yimege iẕin virmiyorlar dir ẕāt-ı hümāyūnları nīçün deyü suʾāl buyururlar Ḫalil Efendi cevābında efendim yemeklerimiziñ yaġları çerviş yaġı oldıġından mūsiḳacılarıñ gögsüne ṭoḳunur diyorlar deyü ḫakpāy-ı şāhānelerine min ġayr-i resmin ~~ʿarż ider~~ ʿarża iḫtiyār ider bunuñ üzerine ẕāt-ı merāḥim-ṣıfāt-ı şāhāneleri döner arḳasından gelen Ser-ḳurenā Ḥamdi Beg ḳullarına yarın ṣabaḥ bunı ḫaṭırıma ~~ʿaḳlıma~~ getür buyururlar irtesi güni ʿināyeten ve kemāl-i merḥameten ravġan-ı sādeye taḥvīlini irāde buyururlar Mūsiḳa-i Hümāyūn yemekleriniñ yaġı mine’l-ḳadīm sāye-i şāhānede yine ravġan-ı sāde olub biñ ikiyüz elli dört tārīḫinde Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Hümāyūn ile birleşmedigi ṣırada ravġanı çervīşe taḥvīl olmuş idi bu ḥāle naẕarañ Mūsiḳa-i Hümāyūn yemekleriniñ yaġları sekiz sene ḳadar ravġanı çervīşe taḥvīl olmuş oldı bunuñ üzerine şefḳatli merḥametli pādişāh ʿarīż ve ʿamīḳ mülāḥaẕa-i şāhāne buyururlarda neḳadar ordū-yı hümāyūnları varsa Anaṭoli ʿArabistan Rumili vesāʾire gibi bunlardaki ʿAsākir-i Şāhāneleri

sāye-i mülūkānelerinde ~~hümāyūnlarında~~ ravġan-ı sāde tenāvül idüb yalıñız Der-saʿādet Ordū-yı Hümāyūnlarınıñ ʿAsākir-i Şāhāneleri ravġan-ı çervīş tenāvül idiyorlar bu ise muvāfıḳ-ı ʿadl ve inṣāf degildir buyururlar da Der-saʿādet Ordū-yı Hümāyūnundaki ʿAsākir-i Şāhāneleriniñ daḫī yemekleriniñ yaġlarını ravġan-ı sādeye taḥvīline ~~vīl olunmasına~~ irāde-i şāhāne buyururlar

Allāhu teʿālā ḥażretleri pādişāh-ı maġfūr müşārun ileyhi ʿarş-ı aʿlānıñ gölgelerinde sāye-bān buyurub o yatdıḳca ḥālā erīke-pirāy-ı salṭanat-ı ʿOs̱mānī ve zīnet-i baḫşā-yı serīr-i cihanbānī olan veli'n-niʿmetimiz pādişāhımız şevketlü Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretlerini muḳārin-i kemāl-i ṣıḥḥat ve ʿāfiyet ve muvaffaḳiyet buyurub ʿömr-i hümāyūnlarını müzdād ve ferāvān buyursun āmīn

Tecdīd-i Aġa-i Ḫasta-ḫāne

Ḫastalar Aġası Mülāzım Reşid Efendi bundan aḳdem altmış bir tārīḫinde teḳāʿüd olub yerine Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne müteḳāʿidīninden Aḥmed Aġa Ḫastalar aġası naṣb olmuş idi lākin aġa-i mūmā ileyh selefi Reşid Efendi gibi ḥüsn-i idāreye muvaffaḳ olamadığından ḫasta-ḫāneniñ şirāze-i niẓāmına ḫalel-kārı olmaḳla ~~gelmekle~~ selefi Reşid Efendiniñ yine kemā fi's-sābıḳ Mūsiḳa-i Hümāyūn ḫasta-ḫānesine müdīr naṣb buyurulmasını daḫī o aḫşam Biñbaşı Ḫalil Efendi ḫākpāy-i şāhānelerine yine min ġayr-ı resmin ʿarża ictisār ve istirḥām ider ~~min ġayr-ı resmin ʿarż ve istirḥām ve ricā itmiş oldığından~~ āña daḫī müsāʿade-i merāḥimʿāde cenāb-ı şāhāne sezāvār buyurulmuşdur ~~şāhāne buyurulmuşdur~~

[96a]

61

ʿİlm-i Mūsiḳī Beyānındadır

1266 ~~biñ ikiyüz altmış altı~~ tārīḫinde ḥikmet-i riyāżiyeniñ aḳsām-ı erbaʿasından bir ḳısmı olan ʿilm-i mūsiḳī bir ṣanʿat-ı nāzike olub biñ ikiyüz ḳırḳ dört tārīḫine ḳadar Enderūn-i Hümāyūnda mükemmel ṣūretde ehil ve erbābı mevcūd ise de āndanṣoñra azalmaġa başla~~mış~~r belki gide gide maḥv ve munḳarıż olmaġa yüz ṭut~~muş~~ar oldığından Mūsiḳa-i Hümāyūn velev alafranġa ise de mūsiḳī maḥālli oldığından işbu ṣanʿat-ı nāzikeniñ maḥv ve inḳırāżdan viḳāyesīçün Mūsiḳa-i Hümāyūnda ehil ve erbābınıñ cemʿ ve celbiyle ehl-i

ṭabiʿat olan şākirdāna taʿlīm ve teʿallüm olunması ḥaḳḳında Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm irāde buyururlar ve Biñbaşı Necib Begi ~~ki şoñra Necib Paşa oldı~~ bu ʿilm-i mūsiḳīniñ teraḳḳī idüb ilerülemesiçün meʾmūr buyururlar bunuñ üzerine üstādān-ı mevcūdeden Dellalbaşı-zāde Ḥacı İsmāʿil Efendiyi ve Eyūbī Meḥmed Begi ve Hāşim Beg ile Usta Niġos ve daha Kemānī Ṭodorākiyi ve Ḳānūnī ʿÖmer Efendiyi ve Ṭanbūrī ʿOṣman Begi ve Kemānī ʿİsmet Aġayı ve Ṣuyolcı-zāde Ṣāliḥ Efendiyi maʿaşlar taḫṣīṣiyle meşḳ ve taʿlīme meʾmūr buyururlar

Üstādān-ı mūmā ileyhimden herbirerleri daha Mūsiḳa-i Hümāyūnda başḳa meʾmūr olmayub ~~meşḳe meʾmūr olmayub~~ kendi ḫānelerinde sākin iken meşḳ ve taʿlīm idekeldikleri şākirdānıñ müsteʿdānından derdest baʿżılarını Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayd ve çıraġ ~~itdiler~~ buyurur meşhūr mūsiḳī üstādı Mevlevī Dede Ḥacı İsmāʿil Efendiniñ kerīme-zādesi Rıfʿat Beg ve Ḥacı ʿArif Beg mim İsmāʿil Efendi ve Ḫᵛānende Muṣṭafa Efendi te ve Ḫᵛānende Edhem Efendi te ve Ferḥad Beg gibi

Rıfʿat Begiñ duḫūli altmış altı Rebīʿü'l-evvel ~~Ḥacı ʿĀrif Begiñ duḫūli altmış yedi Muḥarrem~~ İsmāʿil Efendiniñ duḫūli altmış altı Ẕi'l-ḥicce Muṣṭafa Efendiniñ te duḫūli altmış iki Edhem Efendiniñ te duḫūli altmış altı ~~Ferhad Begiñ duḫūli altmış altı Şevvāl~~ mūmā ileyh Muṣṭafa Efendi Rıżā Efendiniñ birāderidir yetmiş beşde ṣıra çavuşı olub seksen ikide teḳāʿüd olmuşdur ve Ḫᵛānende Edhem Efendi yetmiş ücde onbaşı olub seksen ikide teḳāʿüd olmuşdur Feyżi Efendiniñ duḫūli yetmiş bir Rebīʿü'l-āḫirindedir

Altmış altı tārīḫinde eñ evvel müʾeẕẕin-i şehriyārī olub faṣla dāḫil olanlar Ser-ḳuşcı ~~merḥūm~~ Reşid Beg mim ve Rıfʿat Beg ve ~~merḥūm~~ ʿĀṣım Efendi ve Rıżā Efendiniñ birāderi Muṣṭafa Efendi bu dört kişilerdir Dede Ṣāliḥ Efendi Beg ~~Efendi~~ daḫī sene-i meẕkūrede faṣla dāḫil olmuşdur

Enderūn-i Hümāyūnda bulunub mūsiḳī meşḳ ve teʿallüm iden ehil ve erbābdan ~~Mūsiḳa-i Hümāyūna~~ Ḳolaġası Ḥacı Ṭāhir Efendi ve Biñbaşı Laṭif Efendi ve ʿİzzet Begʿayn ve ʿAbdi Begmim ve Ḥüsni Beg altmış yedi Muḥarreminde Mūsiḳa-i Hümāyūna bā-irāde-i Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫānī naḳil olunmuşlardır mūmā ileyhim Enderūn-i Hümāyūnda herneḳadar ʿilm-i mūsiḳīde iktisāb-ı mahāret itmişler ise de bir muḳteżā-yı irāde-i seniyye yine mūsiḳa-i hümāyūnda üstādān-ı mūmā ileyhimden meşḳ ve teʿallüm itmişlerdir

Ẕehāb

Ṭarīḳat-i ʿaliyyeniñ münkirlerinden ~~ḳaba ṣofulardan~~ birisi Mevlevīleriñ uṣūli güzeldir lākin çalġınıñ evvelinde de Ḳurʾān oḳurlar āḫirinde de Ḳurʾān oḳurlar buraya benim ʿaklım irmedi dir bunı gelür ḫᵛāce efendimize naḳliderler cevābında o çalġı deyü diñlesün buyurur dimek olur ki çalġı deyü nefsine diñletdirirseñ çalġı olur ve eger ḥaḳdan ġayrı bir şey yoḳdur bunlar heb ẕākir-i ḫudādır deyü rūḥuna diñletdirirseñ çalġılıḳdan çıḳar rūḥa ġıdā olur buyurdılar ~~yaʿni şābdesinde şükrdesinde şāb isterseñ şāb oluyor şükür isterseñ şükür oluyor erenleriñ şāb ṭarafı mestūr olub ṣāfī şükür olmuşlar mevlā cümlemizi erenler ḥürmetine muvaffaḳ bi'l-ḫayr eyliye āmīn~~

Muṣṭafa Efendiniñ duḫūli

~~Ser müʾeẕẕin ḥażret i şehriyārī Ḳāʾim maḳām Bahā Beg māşāʾallāh müʾeṣṣir muḥarriḳ ṣadāya mālik mūsiḳīde ehl-i hüner-i müsteʿid aʿlā ḫᵛānendedir~~

[96b]

62

Ṭanbūrī ʿOṣman Begiñ Terceme-i Ḥāli

Ṭanbūrī Ḥacı Meḥmed Zeki Aġa-zāde Ṭanbūrī ʿOṣman Beg biñ ikiyüz ḳırḳ tārīḫinde Enderūn-i Hümāyūna çıraġ olub ḳırḳ ~~ücde~~ ikide Mūsiḳa-i Hümāyūn ṭarafına geçmişdir mūsiḳī üstadlarındandır faḳīr Mūsiḳa-i Hümāyūna çıraġ oldığım eṣnāda Oṣman Beg Mūsiḳa-i Hümāyūnda onbaşı olub keskin ṭavul çalar ve hemde ṭavulı noṭasız çalar muḳteżā-yı ṭabīʿat-ı mūsiḳī yanlış perdeye başmaz başdırmıyor Mūsiḳa-i Hümāyūnda onbaşı iken elli tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūndan istiʿfā idüb faṣıl ṭaḳımına duḫūl ile muṣāḥibān-ı şehriyārī cümlesinden olmuş~~idi~~dur ṭoḳsan sekiz tārīḫlerinde şevketlü merḥametlü velī'n-niʿmetimiz pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretleri merḥamet ve şefkat buyurub faṣla dāḫil oldığı ḥālde ḳolaġası rütbesinde Mūsiḳa-i Hümāyūn meʾmūrānı cümlesine ilḥāḳ buyurmuşlardır

1303 ~~biñ üçyüz üc~~ Muḥarreminiñ yigirmi ikinci ve Tişrīn-i Evveliniñ on ṭoḳuzuncı güni irtiḥāl idüb Yaḥya Efendi ḥażretleriniñ maḳberesinde medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh

Mīr-alay Rıfʿat Begiñ Terceme-i Hāli

~~El-ān-ser-müʾezzinān-ı ḥażret-i şehriyārī~~ Mevlevī Dede Ḥacı İsmāʿīl Efendi merḥūmuñ kerīme-zādesi ve Enderūñ-i Hümāyūnda Ṭanbūrī ʿĀrif Aġa merḥūmuñ ṣulbī maḫdūmı Mūsiḳa-i Hümāyūn mīr-alaylarından Rıfʿat Beg ʿilm-i mūsiḳīniñ üstadlarından olub mūsiḳī kendüsine peder ve māderinden mevrūṯ ve münteḳil gibidir seksen yedi tārīḫindenbeū İstanbul Sarāy-ı Hümāyūndaki bezirgāna mūsiḳīden ḫayli faṣıllar meşḳ itmişdir ~~mūsiḳī üstādıdır Mūsiḳa-i Hümāyūnda niçe şākirdān yetişdirdigi miṯillü orada daḫī ḫayli şākirdān yetişdirmege muvaffaḳ olmuşlardır~~

Üstādān-ı sālifeden ~~bu āna ḳadar sāye-i şāhānede~~ taḥṣīl itmiş oldıġı ~~fenn-i mūsiḳīdeki~~ eslāf-ı kirāmıñ āṯārını alafranġa noṭaya ṣırasıyla çeküb mevḳiʿ-i intiṣāra ḳomaḳ ve bu cihetle taḥṣīl itdigi niʿmet-i ʿilmiñ teşekkürini ḳılmaḳ arzusiyle ṭoḳsan üc tārīḫinde mübāşeret-i birle her faṣlı bir cüzʾ olaraḳ tertīb ve tanẓīm ve evvelü'l-maḳāmāt olan rast faṣlından bedʾ ile bir pişrev ve bir kār ve bir beste ve bir pişrev ve semāʿīsi ve ondan ziyāde şarḳiyāt piyano ile istiʿmāl olunmaḳ üzere munṭaẓam ve müzeyyen heyʾetde ve elden geldigi ḳadar seḳāmetden vāreste olaraḳ ṭabʿ itdirmiş ve bundan ṣoñra ṣırasıyla beher maḳāmı bir cüzʾ-i iʿtibār iderek neşr idecegini iʿlān ḳılmış ve rast faṣlından ṣoñra sūz-i dilārā faṣlı ve diger neveṯer faṣlı ve baʿżı yalıñız şarḳiyāt ṭabʿ itdirmiş ve bu ʿilm-i mūsiḳīniñ ~~bu āna ḳadar~~ eslāf zamānındanberū tanẓīm olunub pişkāh-ı erbāb-ı ṭabiʿata ḳonılan āṯārı żāyiʿ olmamaḳ içün noṭaya çekilmesine erbāb-ı fen ṭaraflarından şimdiye ḳadar himmet olunmasına mebnī āṯār-ı meẕkūreniñ ekṯerīsi ehil ve erbābınıñ ẕihninden ḳayub-ı maḥv olmaḳ derecesine gelmiş oldıġından mīr mūmā ileyh ġayret idüb bu eṯer-i behīniñ meydāna ḳonulmasına ve bu ḫayrıñ ḳuvveden fiʿle çıḳarılmasına ve noṭaya çekilmesine ez-hercihet ṣarf-ı naḳdīne-i himmet itmiş ve numūnelerini göstermiş ve bu uġurda yedi sekiz biñ ~~on beş on biñ~~ ġuruş ḳadarda ṣarfiyātı vuḳūʿbulmuş ise de keyifsizligi araya girdiginden şimdilik ḳalmışdır mevlā-yı müteʿāl vücūduna ṣıḥḥat ve ʿāfiyet virsün āmīn mīr mūmā ileyhiñ āṯārına ẕeyl olaraḳ inşāallāhu teʿālā Ḳāʾim-maḳām Ḥilmi Beg Efendi ~~itdigi zaḥmet ve emekden artıḳ ṣarf-ı naẓar itmişdir lākin ibnā-yı zamānıñ resīdegānınıñ ekṯerīsi yeñi şarḳı modasına mecbūr olub eslāf-ı kirāmıñ āṯār-ı nefīselerinden behreyāb olmaġa ezelī ḳābiliyeti olamadıġından āṯār-ı meẕkūre nezd-i~~

~~mūmā ileyhimde maʿdūmu'r-r ve bu ṣūretle olunacaḳ ḫarc ve maṣraf żāyiʿ ve beyhūde olması lāzım geleceginden ḳalmaġla baʿdemā tertīb olunacaḳ maḳāmāt faṣıllarınıñ ʿuḳde i teʾḫirde ḳalmasına bāʿiṣ ve bādī olmuşdur~~

~~Lākin ehl-i hüner ibnā-yı zamāneniñ meşrebīçün eslāf-ı kirāmıñ reviş ve reftārını bozub maḥv itmek derecesine götürmek eslāf-ı kirāmıñ vebāli altında ḳalub ehl-i hüner içün eyü degildir~~

[97a]

63

Ve Mīr-alay Ser-müʾezzinān-ı Ḥażret-i Şehriyārī Bahā Beg Efendiler niçe niçe āṣār-ı müʾessire ve teʾlīfāt-ı mūsiḳa-i laṭīfe-i muḥarriḳalar īcādıyla veli'n-niʿmetimiz pādişāhımız efendimiz ḥażretleriniñ ḫidmāt-ı mebrūre ve ʿilm-i mūsiḳīniñ neşrine muvaffaḳ olurlar

~~Böyle bir hüner i nāzike ve nādireniñ nihāde i peyġūle i nesyen mensiyen olub ve teşnegān-ı zülāl-i naġamāt-ı mūsiḳī olan ʿāşıḳān-ı zinde dalan o āb-ı ḥayāt-ı maʿnevīden dilsiz olamayacaḳlarına bi'lʿumūm esef olunur mīr mūmā ileyh şu ʿaṣr ı ḥāżırımızda ṭoġrusı ehl-i mūsiḳīniñ ekmeli oldıġı erbāb-ı fenniñ teslīm-gerdeleridir mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri kendüsüne şifālar ve ṣıḥḥat ve ʿāfiyetler iḥsān buyursun āmīn~~

Ez Meşnevī-i Şerīf

Pes hekīmān küftānd in laḥnhā ez devāri çarḫ bikriftīm mā beng-i gerdişhāy-i çerḫest in ki ḫalḳ mī serāyendeş be ṭanbūr ve be ḫalḳ

Yaʿni Aṣḥāb-ı Raşddan çok ḥekimler dimişlerdir ki bu avāzeleri ve ṣadāları çarḫıñ devrinden aḫẕ itdik zīrā edvār kitāblarında mesṭūr olan odur ki ʿilm-i mūsiḳīyi ḥükemā eflākiñ devrinden aḫẕ itmişlerdir pes on iki maḳam on iki burc muḳābilinde ve yedi āvāze yedi kevkeb seyyāre muḳābilinde ve yigirmi dört şuʿbe yigirmi dört saʿat muḳābilinde ve ḳırḳ sekiz terkīb bir senede vāḳiʿ olan ḳırḳ sekiz hafta muḳābilinde vażʿ olunmuşdur

min şerḥ-i rābiʿ-i Meşnevī Anḳaravī ṣaḥīfe 76

Bir Mıṣraʿ Maḳāmāt Bir Mıṣraʿ Uṣūlāt Nevres Efendi

Rast geldim mürġzār içre o şūh dilkeşe bir uṣūl ile idüb der-çenber itdim rām anı

Bir rehāvī naġme-i dilsüze āġāz eyleye kim def gibi devr-i kebīr ile döne çerḫ-i denī

Naġme-i nikrizden ḳaçmaz görüb cānāneyi bir ḫafif āvāz ile çekdim uṣūle ten teni
Bī-ḳarār iken nevā-yı bülbül ile baġda eyledi āsūde bir devr-i revān cān ve teni
O nihāvendi ʿacem maḥbūbuna tenhāca dün Fārisī bilmez misiñ didim berefşān dāmeni
Bir nühüfte naẓre eyle eyleyüb ʿuşşāḳa nāz çekdi zencīre kemend-i kākül ammā beni
Pençe-i dest muḥannāsın ṣabā taḥrīk idüb açdı bir zibā muḥammesle o gülpīräheni
Naḳşın āl muṭrib ḥüseynīde icrākārını tek düyek olsun uṣūli durma eglendir beni
Ḥalḳa-i tevḥīdde itdi ḥiṣārı dilleri hāy ve hūy ṣofyan tek yegāh-ı gülşeni
Ġabġab-ı dildārda bir būselik yer ḳoymadı piç ve tāb-ı kāküli ḳıldı Frenkçin gerdeni
Gördi bir kürdī çemende baġbān yetmiş ḳażā fahte ḳoynuna serviñ girdi tutdu meskeni
Ṭutdı dil semt-i beyābān ḥicāzı baʿdezīn ḳumda oynatsun remel baḥrında seyrān ideni
Ben niyāz itdikçe ol şehnāza başlarsa ne ġam tek ṣaḳil bī-mürüvvet almasun pirāḥeni
Rind olur cāna ʿarāḳīler ṣaḳıñ başdırmasun bezm-i nūş-anūş meyde nīm devir ile seni

Evc-i gir-i ʿalem-i şevḳ oldı nevres naġmeler
nola rūḥānīlere itse semāʿī rehzeni

[97b]

62

Ḥikāyet

Ḫᵛāce efendimiz kendüsünüñ oḳudıġı ḫᵛāce efendilerden eñ ziyāde sevdigi ḫᵛāce Neşʾet Efendidir āndanṣoñra ~~sevdigi~~ Ayvansarāyī münzevī ʿAfīfi Ṣāliḥ Efendidir bu iki ẕātıñ menāḳıb ve feżāʾilinden çoḳ şeyler naḳl buyururlar idi bu Ṣāliḥ Efendi Ḥażretleriniñ ḳabri Eyüb Enṣārī civārında Ayvansarāy Ḳaraġolunuñ arḳasında ṣavaḳlara gidecek yoluñ ṣol ṭarafında bostanıñ taḥta perdesiniñ ittiṣālinde yoluñ kenārındadır ḳabrinde baş ayaḳ iki ṭaş bir ve bir pehlesi vardır irtiḥāli biñ ikiyüz yigirmi yedi tārīḫindedir raḥmetullāhi ʿaleyhim ecmaʿīn ḳabr-i meẕkūrı biñ ücyüz üc tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūn yüzbaşılarından ve müʾeẕẕinān-ı şehriyārīden Eyūbī Ḥacı Ṭāhir Efendi taʿmīr itdi

Ḥikāyet

Tatar Ḫān-zādelerden bir maḥbūbuñ medḥinde ḫᵛāce efendimiz bu beyiti oḳudılar idi beyit

ġamze leşker ebruvān şimşir beñler ḳara ġol bir tatar sulṭānı itdi kişver dilde çapul

Ḥikāyet

ʿAllāme-i Şirāzī bir gün Şirazda ṣoḳaḳdan geçerken eviñ birisinden bir meşhūre-i maḥbūbe ʿallāmeniñ başına işer ʿallāme döner evindir dir meşhūre cevābında (pāk niyet çeşme-i pākest) dir yaʿni iḫtirāz idecek şey degil çeşme-i pākdir dir ʿallāme daḫī ānıñ cevābında laṭīfe kūne (ārı ʿaşrin fī ʿaşrī-nest) dir ʿaşrin fīʿaşrīn dimek şerʿ-i şerīfde tahāret bābında bir mesʾele-i maḫṣūṣadır yaʿni on arşun eñi on arşun boyı olub terbīʿan yüzi yüz arşun olan ḥavuż ve göl her ne ise o ṣuya şerʿan ḥavż-ı kebīr taʿbīr iderler birisi o ḥavżuñ kenarına işese yāḫud ṣıçsa yine öte yandan abdest alınur ve ġusl olunur mādem ki ānıñ evṣāf-ı ṣilṣilesinden birisinde yaʿni renginde yāḫud inceliginde yāḫud ḳoḳusunda taġyir ḥāṣıl olmadıḳca şerʿan pis ve murdar degildir zīrā (lā ḥarace fi'd-dīn)dir yaʿni ḥaḳ ḳatında güclük buyurmadı ḥāṣılı ʿaşrin fī ʿaşrīn dimek geñiş ve vāsıʿ dimek olur

Ḥikāyet

~~Bir gün ḫˇāce efendimiz~~ taḳrīben biñ ikiyüz altmş tārīḫlerinde bir gün ḫāce efendimiz ilkbaharda māh-ı Nisānıñ evāḫirinde Saʿdābād mesīresine tenezzüh resmiyle teşrīf buyurmasını arzu buyurur da levāzımātını dermeyān itmek içün Seyid Aġaya emir buyururlar Seyid Aġa daḫī yaġlı ḳıvırcıḳ etinden sogüş ve şekerli aʿlā irmik ḥelvası ve zeytunyaġlı enginar ve ḫaş frencile müheyyā ve brundik sepediniñ içine cümlesini vażʿ ve üzerini bir beyaż puşīde ile örter bu bendelerine daḫī sen de gel deyü emir buyururlar ḫākpāyları ve Seyid Aġa ve faḳīr bendeleri o vaḳit daha şirket-i ḫayriye vapurları īcād olmamış oldığından Seyid Aġa Beşikṭaşdan büyücek bir iki çifte ḳayıḳ ṭutar oradan ḳayıġa rākiben Saʿdābāda Çaġlayanlarıñ yanına varılub orada oturduḳ yedik içdik baʿde ḳalḳdıḳ gezindik oralarıñ baharını çayırını seyr ve temāşā ve geşt ü güzār itdikdenṣoñra meʾkūlātıñ beḳāyāsını daḫī orada ḳahveciye ve sāʾireye iḥsān buyurdılar baʿdehū aḫşama yaḳın yine ḳayıġa rākiben ʿavdet ve maṣḥūben bi'ṣ-selāme Beşikṭaşa el-ḥamdü lillāhi teʿālā ~~ʿavdet itdik~~ muvāṣalat eyledik yaʿni sāye-i devletlerinde böyle bir tenezzühe ve teferrüc ve ʿālem daḫī itmiş idik

Ḥikāyet

[yırtılmış] teʾlīfāta iḳtidārı dergār idiyse de raġbet buyurmamış lākin kendi şākirdānından Tevḥid Efendi merḥūmuñ ʿilm-i ḥesabdan [yırtılmış] bir maṭbuʿ bir teʾlīfi vardır

[98a]

63

Ḥikāyet

~~Evvelden aġa gibi baba~~ Evvelden aġadan baba gibi adamlar var idi reʿāyāya tereḥḥüm iderler idi meṣelā yahūdīleriñ fuḳarāsına merḥamet içün ṣabaḥları İstanbulda Balaṭ nām-ı maḥālle gider bir ḳahve-i maḫṣūṣa var imiş o ḳahveye oturur boynunda küçük ṭabla-i kibrit ve kibrit gibi şeyler ṣatan yaʿni günde otuz ḳırḳ para sermāye ile geçinen yahūdīler o ḳahveye ṭoplanurlar o aġadan adam o ḳahvede bir köşeye oturur ḳahveciniñ kefāletiyle o ṭaḳım yahūdīleriñ gerek çocuḳ gerek büyük ṣāḥilin herbirerlerine otuzar ḳırḳar para virir o vaḳitleri ufaḳ para daḫī var idi Yahūdīler o paraları alurlar kendülerine sermāye düzerler oradan giderler İstanbulı ṭolaşurlar ṣatarlar aḫşam üsti gelürler o ḳahveye yine ṭoplanurlar o aġa daḫī gelür oturur Yahūdīler o aldıḳları sermāyeyi yine o aġaya virirler o semāyeden ne ticāret itdiler ise onıñla o gice geçinürler irtesi ṣabaḥ yine kemā fi's-sābıḳ muʿāmelāt-ı meẓkūre cereyān ider o aġaya mükāfāt olaraḳ yahūdīler ṣabaḥ bir ḳahve aḫşam bir ḳahve içerler bu iki fincan ḳahveden başḳa mükāfāt ḳabul itmez imiş buyurdılar

~~Mekātib~~

~~Birgivī Efendi risālesinde ḳarañlıḳ gicede ḳara ḳarıncanıñ ḳara ṭaş üzerinde yürüdigini Allāh görür ve ayaġınıñ ṭavşını yaʿni sesini işidir dimiş bir gün siyāḥından bir ṭorlaḳ gelür ʿāce saña bir suʾālim var sen böyle böyle dimişsin o ḳarıncanıñ yürüdigini Allāh kendi göziyle ḳulaġıyla mı görür işidir yoḫsa ḳarıncanıñ gözüyle ḳulaġıyla mı görür işidir dir ṭorlaġa cevab viremez buyurdı~~

Mekātib

Ḫʿāce efendimiziñ ḥuẓūrunda erbaʿīnden suʾal itdiler cevābında bu beyiti oḳudılar beyit (çilçile bi-nişest ṣūfī ra niyāfet çülçile behter būd-zān çilçile) işbu beyitdeki çilçile evvel cimleriñ kesriyle erbaʿīn dimekdir çülçile-i ṣānī cim-i evveliñ żammı ve cīm-i ṣānīniñ kesriyle ḳaplumbaġa dimekdir ṣūfī yaʿni derviş erbaʿīne girdi ḥālāt-ı maʿneviyeden bir şey peydā idemedi böyle oldıġı ṣūretde ḳablumbaġanıñ ḥāli öyle erbaʿīnden daha çoḳ eyüdür zīrā ḳablumbaġa yumurtladıḳdanṣoñra yumurṭanıñ ḳarşusuna geçer yumurṭaya naẓar ve teveccüh ider baḳa baḳa baḳa baḳa yumurṭadan yavruyı çıḳarır teveccühünüñ ṣemeresini

görür bu ṣūretde ḳablumbaġa ṣūfīden daha ẕiyāde ḳuvve-i maʿneviye aṣḥābından dimek olur buyurdı

[98b]

64

~~Müstaʿdān-ı Ehl-i Mūsiḳī~~

~~Ḳolaġası Ḫᵛānende İsmāʿil Efendi ẕurefādan ehl-i ṭabiʿat ḫᵛānendedir Biñbaşı Bahā Beg māşāʾallāh ṣadāya mālik aʿlā ḫᵛānendedir teḳāʿüd olan onbaşı Edhem Efendi güzel ḫᵛānendedir ḫuṣūṣiyle mānīde emṣalsizdir yüzbaşı ḫᵛānende Hidāyet Efendi ve Yüzbaşı Ḫᵛānende Rāşid Efendi üstād-ı ḫᵛānendelerdir Hidāyet Efendi taṣvirsiz şifāhen güzel ḫayalbazlıḳ ider ṭabīʿati vardır Ḥāfıẓ Ṭodorāki şākirdānındandır Kemānī Ḥāfıẓ Yūsuf Efendi Ṭodorākiden meşḳ itdi üstād-ı kemānīdir Yüzbaşı Ḳānūnī Edhem Efendi ḳānūn ustası ʿÖmer Efendiden meşḳ itdi usta ḳānūnī oldı Ḳolaġası Ḫᵛānende Ḥüsāmüʾd-din Beg eyü ḫᵛānendedir māşāʾallāh mevzūn ı müʾeṩīr ṣadāya mālikdir hele mānīde māhirdir Ḳolaġası Yüzbaşı Feyżi Efendi muḥarriḳ ṣadāya mālik ehl-i dil-i ʿāşıḳ-ı ḫᵛānendedir muḥib i candır Mülāzım Ḫᵛānende Ḫālid Beg baş çavuş Mülāzım Ḫᵛānende Necib Beg ehl-i ṭabiʿat-ı ḫᵛānendelerdir~~

~~İşbu şākirdān yetişüb üstādlarıyla berāber ḥużūr ı ḥażret i şāhānede cemʿiyet i keşīre ile yigirmi yigirmi beş ḳadar ehl-i mūsiḳī icrā-yı naġamāt itmege başlayınca o muḥarriḳ-i müʾeṩīr sesler ṣādālar maḳamlar uṣūller sazlar insana degil ḥayvānāta bile teʾşīr itmemek muḥaldir meger ḫām ı ervāḥ ola nitekim Gülistān kitābınıñ aḫlāḳ ı dervīşān beyānında olan bāb-ı şānīniñ bir ḥikāyesinde Şeyḫ Saʿdī Ḥażretleri buyurur~~

Ḥikāyet vaḳtī der sefere Ḥicāz ṭāʾife-i cevānān ṣāḥibdil hemdem-i men būdend u hemḳadem veḳtāh zemzeme-i kerdendī ve beytī çend muḥakkiḳāne biküftendī yaʿni bir vaḳit Ḥicaz seferinde ṣāḥib-i göñül ve ehl-i dil maḥbublardan bir ṭāʾife benim muṣāḥibim ve ayaḳdaşım idiler şeyḫ ḥażretleriniñ yaya olaraḳ çoḳ ḥaccı vardır eṩnā-yı rāhde bu tāzeler baʿżı vaḳitler ġazeller besteler şarḳılar ilāhiler ve müḥaḳḳiḳāne beyitler oḳurlar idi ve ʿābedī dersebīl münker-i ḥāl-i dervīşān būd bīḫaber ez derd-i dil īşān ve yolda ḥüccācıñ arasında bir ʿābid var idi münkir-i ḥāl-i dervişān idi lākin dervīşleriñ göñlündeki derdinden bī-ḫaber idi tā ber sidīm biḫayl-i benī hilāl tā ki Neḫīl-i Benī Hilal didikleri konaġa irişdiñ

Şerḥ-i Sevdīniñ naḳline göre Naḫīl-i Benī Hilal Kūfeden on ücünci ḳonaḳdır oradan Medīne-i Münevvereye dört ḳonaḳ ḳalur kude ki siyāh ez ḥayyi ʿarab bederāmed ve āvāz-i berāverd ki murġ-i hevārā eztīrān vācib-i revān rā ez ceryān bazdāşt o ḳonaḳda ʿArab Ḳabīlesinden bir siyah ʿArab çocuġı çıḳdı ve kendüsünüñ māderzād ve ezelī olan ṭabīʿatıyla bir şey oḳudı mevāl midir ġazel midir her ne ise o ses o ṣadā havada uçan ḳuşları uçmaḳdan ve aḳar ṣuları aḳmaḳdan girü ḳodı eşter-i ʿābid rā didem ki be-raḳṣ der-āmed veʿābid rā biyendaḫt ve rāhe biyābān gireft bu çocuġuñ sesi ʿābidiñ devesini raḳṣa getürdi ve ʿābidi üzerinden atdı ve coşdı çöl yolunı ṭutdı gitdi guftem ey şeyḫ der-ḥeyvānī eṣer kerd ve turā eṣer nī kuned şeyḫ ḥażretleri didimki diyor yā şeyḫ muʿcize āṣārı olan bu ses bu ṣadā ḥayvana teʾṣir itdi saña teʾṣir itmedi mi naẓm-i dānī çe guft merā an bülbül seherī tuḫud çe ādemī kez ʿaşḳ-ı bī-ḫaberi o seḥer vaktinde söyliyen bülbül baña ne didi bilür misiñ sen böyle ʿaşḳdan bī-ḫaber naşıl adamsıñ didi eşter bi-şiʿr-i ʿarab der-ḥālet-i sena ve ṭurāb ger zevḳ nīst turā kez ṭabʿ-i cānverī deve ʿArabıñ şiʿiriyle vecd ü ḥāle ve şevḳ ü surūra geliyor eger sen bu leẕẕetden bir şey ṭatmıyor iseñ egri ṭabiʿatlı maḫluḳsun beyit şotor rā çūşūr ve ṭurāb der-sergeşt eger ādem-i rā nebāşet ḫar est çünki deveniñ başında ẕevḳ ü surūr ve cūş ü ḫurūş vardır eger bu ḥālāt benī ādemda olmazsa

nitekim Saʿdi Ḥażretleri Gülistanda buyurur ḥikāyet

[99a]

65

o adam degildir eşekdir şiʿr-i ʿArabī ve ʿinde hubūbu'n-nāşirāti ʿale'l-ḥummā temīlü ġuṣūni'l-bāni le'l-ḥicri'ṣ-ṣaldi aġaclıḳ olan ḳorıya ḥazīn ḥazīn rüzgarlar esdigi vaḳitde nāzik olan aġaclar iki ṭarafa meyl ve ḥareket ider ḳatī ṭaşlar itmez meṣnevī bi-ẕikri şey herçe bibinī der ḫurūş-est delī dāned der-īn maʿney ki gūş-est yaʿni bu ʿālemde her neyi ki görürseñ Ḫudānıñ ẕikriyle cūş ü ḫurūşdadır cemīʿ eşyā ẕākir-i Ḫudādır lākin bu maʿnāyı bir göñül añlar ki ḳulaġı vardır ne bülbül-i ber-gülşen tesbīḥ ḫavān-īst ki her ḫārī bi-tesbīḥiş zebān-est yaʿni yalıñız bülbül gül üzerine Ḫudānıñ tesbīḥ-ḫᵕānı degildir belki herbir diken tesbīḥ-i Ḫudā itmek içün bir dildir ḳālallāhu teʿālā ve in min şeyʾin illā yüsebbiḥu biḥamdihī yaʿni neḳadar Ḫudānıñ yarattıġı dünyā ve mā fīhāda ḥayvānāt ve nebātāt ve meʿādından cümlesi yaradanını tesbīḥ ve tekbīr ider buyurur

Esbaḳ Ser-mü’eẕẕin-i Şehriyārī Meşhūr Mevlevī Dede İsmāʿil Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Fındıḳlılı ʿİsmet Begiñ rivāyetine göre Mevlevī Dede İsmāʿil Efendi merḥūm İstanbulda Davud Paşa Ḥamāmcısınıñ maḫdūmıdır Yeñiḳapu Mevlevī-ḫānesi Şeyḫi ʿAli Nuṭḳī Dede Efendiniñ zamān-ı meşīḫatinde külah-pūş intisāb olub dergāh-ı meẕkūrda çoḳ vaḳit naʿtḫ̆ānlıḳ itmişdir ve mūsiḳīyi Uncı-zāde merḥūmdan almışdır o daḫī ʿIṭrī merḥūmdan almışdır Muḥāsebeci Ṭanbūrī Kāmil Efendiniñ naḳline göre ʿIṭrī merḥūm daḫī Ḥāfıẓ Post Ḥacı Meḥmed Efendiden o daḫī ʿayntābī Üstād Meḥmed Begden almışdır ʿIṭrīniñ ismi Muṣṭafadır irtiḥāli ~~biñ yüz yigirmi yedi tārīḫindedir~~ 1127

mümkin mertebe olunan taḥḳīḳāta göre ʿIṭrī ücdür birisi cennet-mekān Avcı Sulṭān Meḥmed Ḫān-ı Rābiʿiñ buḫurcıbaşısıdır Eyübüñ üstünde Otaḳcılar maḥāllesinde Muṣṭafa Paşa Tekyesi civārında köşe başında medfūndur bunuñ seng-i mezarında ne tārīḫ vardır ne yazı vardır ḫarf-i vāḥid bile yoḳdur

İkincisi mūsiḳī üstādı olan ʿIṭrī-i müşārun ileyhdir

Üçüncisi şāʿir-i māhir Surūrī-i ṣānīniñ şu ḳıtʿa ile medḥ ve ṣenā itdigi ʿIṭrīdir kıṭʿa (merḥabā ehl-i hüner ʿIṭrīye danışur kim eyledim būy-i maʿārif gel ṭabʿından şem) (söyledim muḳaddemine lafẓen ve maʿnen tārīḫ başdı İstanbula Iṭrī biñ iki yüzde ḳadem 1200

Mūmā İleyh Dede İsmāʿil Efedi merḥūmuñ meşhūr ve maʿrūf-i mükemmel olan üc nefer-i şākirdi vardır birisi Dellalbaşı-zāde Ḥacı İsmāʿil Efendi ve birisi daḫī Çilingir-zāde Aḥmed Aġa üçüncisi Eyūbī Meḥmed Begdir daha başḳa şākirdānı bī-ḥesabdır bu Meḥmed Beg ketebedendir

[99b]

66

Dellalbaşı-zāde Ḥacı İsmāʿil Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Enderūn-i Hümāyūnda faṣıl ~~taʿbiri~~ deyü ıṣṭılāḥ-ı ḳavm olaraḳ ehl-i mūsiḳīniñ bir yere tecemmuʿ iderek naġamāt-ı ḫ̆ān olmalarına taʿbir iderler ve daha faṣıl deyü taḳsim pişrev semāʿī şarḳı cemʿiyetine dirler meṣelā fülan üstād faṣıl yapmış dirler bunlarıñ hepsini cemʿ ve tertīb itmiş dimekdir ḥattā efendi mūmā ileyh efendim sizde ḳac faṣıl vardır dirler cevābında faṣılları biz īcād ideriz dir fi’l-vāḳiʿ didigikleri ~~igi gibi~~ ḳadar vardır tamāmıyla

mūsiḳī ḫᵛācesi olmuşlar idi devlet-ḫānelerine kim gitse meşḳ ider kibr ve ʿaẓamet itmez ~~ehl-i hüner ṣıfatı da budur~~ zengin fakir aramaz āṣār-ı eslāfı ve uṣūl-i fenni neşr ve iʿlāna māʾil bir üstād-ı kāmil idi zīr-i sāye-i taʿlīminde perveriş-yāfte olan şākirdān-ı māhirānından birisi başma şarḳı mecmūʿasınıñ cāmiʿ ve mürettibi Enderūnī Hāşim Beg ile Ṭopḳapulı Kemānī Nişānıñ birāderi Ḫᵛānende Usta Niġosdur ki fi'l-ḥaḳīḳa üstād oldıġını ehl-i fen taṣdīḳ iderler işte bu iki üstād mūmā ileyh Ḥacı İsmāʿil Efendiniñ fenn-i meẕkūrede olan faẓl ve kemāline delālet ider daha başḳa şākirdānı pek çoḳdur ez an cümle Mūsiḳa-i Hümāyūnda müverriḫ İlyas Efendiniñ Leṭāʾif-i Enderūniye nām-ı tārīḫiniñ yüz on birinci ve ücyüz elli altıncı ṣaḥīfelerinde beyān itdigi üzere ~~biñ ikiyüz otuz bir~~ 1231 senesi Dellalbaşı-zāde Ḥacı İsmāʿil Efendi ile Çilingir-zāde Aḥmed Aġa ricāl-i ḫᵛānendeden üstād-ı mükemmel Mevlevī Derviş İsmāʿil Dede Efendiniñ mumtāz ve münteḫib şākird-i müeddiblerindendir deyü Enderūn-i Hümāyūnda İsmāʿil Efendiyi Ḫazīne Oṭasına Çilingir-zāde Aḥmed Aġayı Seferli Oṭasına çıraġ idüb çavuşān zümresine ilḥāḳ ~~iderler~~ buyururlar İsmāʿil Efendi ḳırḳ bir tārīḫinde Sarāy-ı Hümāyūndan istiʿfā ider çıḳar ise de baʿdehū müstevfī maʿaş-ı taḫṣīṣ ve muṣāḥib-i şehriyārīlik ʿünvānı tevcīh buyurılur terceme-i ḥāli İlyas Efendi Tārīḫinde bir tafṣīl-i beyān olunub medḥ ü şenāsı ḥaḳḳında ʿilm-i mūsiḳīde ṣāḥib-i ḥaḳ gibidir yaʿni müʾellifīnden gibidir ehl-i ḥāl ve ehl-i maʿnādır ẓāhir-i binboş adamlardan degildir dir Mūsiḳa-i Hümāyūnda ehl-i mūsiḳīniñ yetişmesine rükn-i aʿẓam gibidir silk-i meẕkūrı ~~Mūsiḳa-i Hümāyūnda~~ mevcūd olan ehl-i mūsiḳī irāde-i ṣārada üc iḫlaṣ bir fātiḥa bir ṣalāt ve selām oḳuyub gönderseler rūḥ-ı şerīfini şād ve ḫandān iderler ve kendülerine de ~~ber-ṣafā~~ ber-ṣafā-yı rūḥāniye ~~niyeti~~ gelür merḥūmuñ velādeti 1199 ~~biñ yüz ṭoḳsan ṭoḳuz~~ müddet-i ʿömri 87 ~~seksen yedi~~ irtiḥāli 1286 ~~biñ ikiyüz seksen altı~~ senesindedir Yaḥyā Efendi ḥażretleriniñ maḳberesinde medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten

Ḥacc-ı Şerif

Mevlevī Dede Ḥacı İsmāʿil Efendi ile Ṭanbūrī Ḥacı Meḥmed Zeki Aġa birlikde elli ṭoḳuz tārīḫinde ḥacc-ı şerīfe ʿazīmet ~~idüb~~ buyururlar baʿde'l-ḥac iki sene daḫī Ḥicazda iḳāmetdenṣoñra Dede Efendi ḥażretleri Mekkede Zeki Meḥmed Aġa daḫī Yenbuʿda irtiḥāl-i dār-ı beḳā ~~itmişlerdir~~ buyurmuşlardır bu mūsiḳī ḫᵛācesi olan Mevlevī Dede Ḥacı İsmāʿil

Efendi başḳadır Nāy-zen Mevlevī İsmāʿil Dede Efendi başḳadır bunuñ şöhreti nāy-zenlik iledir mūsiḳī ḫuṣūsiyle ḫānendelik ile degildir bu Nāy-zen Dede İsmāʿil Efendi daḫī Mūsiḳa-i Hümāyūn şākirdānına nāy meşḳ itmişdir üstad ve ehl-i dil ḫoş ṣoḥbet güler yüzli bir cān idi rūḥ ve revānı şād olsun

Mūmā ileyh Dede İsmāʿil Efendi sermüʾezzinān-ı ḥażret-i şehriyārī iken haftada müʾezzinlik ḫidmet-i nöbetini edā içün elli yedi elli sekiz tārīḫinde sarāy-ı hümāyūna gelür Mūsiḳa-i Hümāyūnda Yüzbaşı ʿOsman Efendi dāmādı bulundıġından Ezān-ı Muḥammediyeyi oḳuyub namazı ẕāt-ı şāhāneye ḳıldırdıḳdanṣoñra Mūsiḳa-i Hümāyūnda oturub ve gice yatdıġı vaḳitde çocuḳlar geliñ size biraz şey meşḳ ideyim ḥāżır buraya geliyorum boşuna vaḳit geçirmeyelim didigi esnāda Ḳuşcı başı Reşid Beg ve Onbaşı Ḥacı Eşref Efendi meşḳ iderler megerse Dede İsmāʿil Efendi merḥūm o sözi kendi kerāmet gibi söylemiş zīrā çoḳ geçmedi Mūsiḳa-i Hümāyūn mūsiḳīniñ ocaġı ~~oldı~~ ve mektebi gibi oldı

[100a]

67

Kemānī ʿİsmet Aġa Merḥūmuñ Terceme-i Ḥāli

~~Kemānī ʿİsmet Aġa~~ Efendi mūmā ileyh Mūsiḳa-i Hümāyūnda onbaşı olub elli tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūndan muṣāḥibān-ı şehriyārī silkine ~~mūsiḳa ṭarafına~~ naḳl-i meʾmūriyet itmişdir Mūsiḳa-i Hümāyūnda ḳılarnaṭa çalar idi kemānı ve santūrı daḫī eyü çalar üstād-ı meşhūr idi kim gitse meşḳ ider dirig itmez dervişnihād bir mūsiḳī üstādı idi şeyḫūḫat ve pederi zamānında ṭarīḳat-ı ʿaliyye-i Mevleviyeden inābet ve intisāb idüb ḫoş aḫlaḳ olmuşdur Beşikṭaşda Nişanṭaşında olan ḫānesini furuḫt ve İstanbul Mevlevī-ḫānesi civarlarında dergāha yaḳın olsun içün bir ḫāne iştirā idüb oraya naḳl ile dervişān-ı Mevleviyeye mūsiḳī meşḳ ider oldı ~~seksen iki~~ 1282 tārīḫinde ikmāl-i enfās muḳaddere idüb dervīşān-ı Mevleviye naʿşını Hū ismiyle götürüb dergāh-ı şerīf civārında ḫāmūşān taʿbir ~~itdikleri~~ olunan dedegān maḳberesine defin ~~itmişlerdir~~ olunmuşdur raḥmetullāhi ʿaleyh raḥmeten vāsiʿaten

Nāyī Şeyḫ Saʿid Dede Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

~~Nāyī Şeyḫ Saʿid Dede~~ ~~Efendi~~ Efendi mūmā ileyh nāy üflemekde meşāhir-i ʿaṣırdan olub Yaḥya Efendi Mevlevī-ḫānesiniñ ki şimdi Bahāriye Mevlevī-ḫānesidir nāy-zenbaşısı ve

ḥużūr-ı şāhānede icrā olunan mūsiḳī faṣlına ~~dāḫil~~ meʾmūr her hafta eyyām-ı maḫṣūṣāsında ḫānesinden gelür īfā-yı ḫidmet itdikdenṣoñra ṭaraf-ı şāhāneden bir muʿtād-ı iḥsan buyurılan ʿavānid-i maḫṣūṣalarını cümle ile berāber alurlar ḫānelerine giderler Yaḥyā Efendi Mevlevī-ḫānesinde pederidaḫī Şeyḫ Ḳadri Efendiden muḳaddem şeyḫ bulundıġından Ḳadri Efendiniñ bilā veled irtiḥālinde dergāh-ı meẕkūre şeyḫ olduḳdanṣoñra dergāhıñ ḫuṣūṣātıyla meşġul olub faṣlı ḫoş görür oldı Saʿid Dede Efendiniñ meşīḫati biñ ikiyüz altmış yedi 1267 olub irtiḥāli ~~yetmiş~~ 1270 tārīḫindedir

Ḳāʾim-maḳām Dede Sālih Begiñ Terceme-i Ḥāli

~~Ḳāʾim-maḳām Nāyī Dede Sālih Beg~~ mīr mūmā ileyh nāy üflemesini li-ümmi ḳarındaşı olan mūmā ileyh Şeyḫ Saʿid Dede Efendiden almışdır pederine Enderūn-i Hümāyūnda Sünbülī Dede Muṣṭafa Aġa dirler ẕāten kendüsi Sünbülī Efendi Ḥażretleriniñ dergāh-ı şerīfinde ẕākirbaşı olub sesi güzel ehl-i mūsiḳī oldıġından Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫān dergāh-ı meẕkūre teşriflerinde görür sesini begenür ~~oradan alur~~ Enderūn-i Hümāyūna çıraġ ~~ider~~ buyurur 1241 tārīḫinde irtiḥal idüb bu ṣūretde Ṣāliḥ Bege dedelik iki cihetdendir birisi pederinden mevrūṯ digeridaḫī el-ān iki Mevlevī-ḫāneniñ yaʿni Ḳasımpaşa ve Bahāriye Mevlevī-ḫānelerıniñ nāy-zenbaşısıdır alafranġa noṭayı bildigi gibi alaturḳa noṭayı daḫī bilür ʿArabī Fārisī oḳudı yazı yazar yeñiden keman yapar nāy yapar hezarfen idi Yaḥya Efendi ḥażretleriniñ meḳberesinde medfūndur seng-i mezarında olan tārīḫ budur eyledi cenneti maḳar-ı Sünbülī Muṣṭafa Dede sene 1241 mīr mūmā ileyhiñ velādeti 1238 irtiḥāli 1304 Ẕi'l-ḥiccesinde vuḳuʿ bulub Ḳasımpaşa Mevlevi-ḫānesi maḳberesinde medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh

Hāşim Begiñ Terceme-i Ḥāli

Hāşim Begiñ terceme-i ḥāli Aḥmed ʿAṭā Beg ve İlyas Efendi tārīḫlerinde meẕkūrdur Enderūn-i Hümāyūn aġalarından olub Enderūn-i Hümāyūn Dellalbaşı-zāde İsmāʿil Efendi ānıñ hem lalası hem üstādı~~dır~~ bulunmuşdur mūsiḳīyi āndañ ~~meşḳ~~ aḫẕ itmişdir ~~biñ ikiyüz seksen beş~~ 1285 tārīḫinde irtiḥāl idüb Üsküdarda Ṭunusbaġı nām-ı maḥālde Selīmiyeye giderken ṣolda köşe başından azacıḳ arḳada medfūndur ḳabrine kendi taʿalluḳātı yalıñız bir baş ṭaşı bile dikmediklerinden ḳabri ġayb olmaḳ derecesine varmış iken muḥarrir faḳir mūsiḳīyi sevdigimden Mūsiḳa-i Hümāyūndaki şākirdini yolluḳ idüb ve baʿd daḫī ön ayaḳ

olaraḳ bir mecidiye daḫī virüb ve bir defter açub ~~daḫī ġayret idüb~~ ḥarīfāne resmi üzerine üstadlarınıñ ḳabrine bir pehle bir baş bir ayaḳ ṭaş vażʿ itdirmişlerdir raḥmetullāhi ʿaleyh raḥmeten vāsiʿaten

[100b]

70

~~Naḳl-i Ḥāfıẓ Tevfīḳ Efendi Ez-Enderūn Bi-Mūsiḳa-i Hümāyūn~~

Ḥāfıẓ Tevfīḳ Efendi müʾezzinān-ı şehriyārīlik ḫidmet-i müstevcibü'l-mefḫarīçün Enderūn-i Hümāyūndan Mūsiḳa-i Hümāyūna ṭoḳsan üc Ramażānında Ḥırḳa-i Saʿādet güni ~~tārīḫinde~~ mülāzımlık rütbesiyle bā-irāde-i şāhāne naḳl olunmuşdur

Ḥacı ʿArif Begiñ Terceme-i Ḥāli

Merḥūm Ḥacı ʿĀrif Beg Eyüb Meḥkemesi Ketebe-i mütemeyyizānından Bekir Efendiniñ ṣulbünden Eyüb Ḳaṣabasında ~~biñ ikiyüz elli~~ 1250 tārīḫinde pān-hāde-i ʿālem-i şuhūd olub ṣabāveti zamānında mūsiḳī üstādı Eyyübī Meḥmed Begden meşḳ ve o vaḳit Sulṭan Aḥmed Cāmiʿ-i Şerīfi derūnunda mekteb-i ʿirfāniyede teṣcīr olunan ve ketebeye maḫṣūṣ olan derslerde taḥṣīl ve yetmiş beş ġuruş maʿaş ile Bāb-ı Ser-ʿaskerīde Mektūbī Oṭasına devām itmekde iken altmış altı tārīḫinde mūsiḳīniñ Mūsiḳa-i Hümāyūnda meşḳ olmasınıñ irāde-i seniyye üzerine mūmā ileyhiñ üstādı Meḥmed Beg meşḳ ve taʿlīm itmeḳ içün silk-i meẕkūre celb ve meʾmūr olub mūmā ileyh ~~ve ʿArif Begi~~ daḫī müʾezzinān-ı şehriyārī ʿidādına münselik olmaḳ üzere 1266 Muḥarreminde ~~biñ ikiyüz altmış altı Muḥarreminde~~ Mūsiḳa-i Hümāyūn neferātı silkine ḳayd ve çırāġ ~~iderler~~ olurlar üstād-ı sābıḳı Meḥmed Begden kemā fi's-sābıḳ meşḳ itdikinden başḳa Ser-müʾezzinān-ı Ḥażret-i Şehriyārī Saʿdullāh Efendiden ve Dellalbaşı-zāde Ḥacı İsmāʿil Efendiden ve Hāşim Begden meşḳ ve Ṣuyolcı-zāde Ṣāliḥ Efendiden baʿżı ilāhiyāt meşḳ ile dört sene ḳadar Mūsiḳa-i Hümāyūnda ḫidmet ve altmış ṭoḳuz evāḫirinde ḳurenā-yı şehriyārī silk-i celīline nāʾil ve Neşʾet Begiñ ser-ḳurenālıġı zamānında ikinci ḳurenālıḳ ile müşerref ve muʾaḫḫaran Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāneden altı biñ ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile çıraġ ve yetmiş beşde Ḥicaza ʿazīmet ve yetmiş yedi culūs-ı hümāyūnunda ekṣer maʿāşātıñ ḳaṭʿ olundıġı ṣırada maʿaş-ı meẕkūrdan ḳaṭʿ ile sekiz yüz ġuruşa tenzīl ṣoñra ikiyüz ġuruş maʿaş ile Meclis-i Vālā Mażbaṭa Oṭasına ve muʾaḫḫaran teşkīl buyurılan Taḥrīr-i Emlāk Daʾiresine sekiz yüz cemʿan biñ ġuruş

maʿaş ile müdāvemetde iken seksen dörtde bā-irāde-i seniyye ḫᵕānendelik ile faṣıla dāḫil ve meẕkūr biñ ġuruş maʿaş ikibiñ ġuruşa muʾaḫḫaran ücbiñ ṭoḳuz yüz ġuruşa iblāġ ve Mūsiḳa-i Hümāyūn ḳāʾim-maḳāmı taʿyīnātı iḥsan ve o eṣnāda küşād olunan millet meclisiniñ reʾyi ve ġadriyle ~~taʿyīnātı meclisi reʾyiyle taʿyīnāta ve taḥṣīṣe şāyān bu faḫre~~ ve maʿaşı ḳaṭʿ oldıġından açıḳda ḳalur āhiran ~~felāketzede olaraḳ Levend çiftligi ṭaraflarında tavaṭṭün itmekde iken~~ biñ ġuruş maʿaş ile Begḳoz ḳażāsı aʿşār meʾmūriyetine nāʾil ve ~~iş bu ṭoḳsan sekiz~~ 1298 senesi ḳadīme-i cenāb-ı cihānbānīden mūsiḳī muʿallimligi içün Mūsiḳa-i Hümāyūn ḳolaġalıġı rütbesiniñ iḥsānıyla silk-i meẕkūre taḥvīl-i meʾmūriyet ve ḳayd ve ilḥāḳ ~~olunmuşdur~~ buyurulmuşdur

1302 ~~biñ üçyüz iki~~ senesi Ẕi'l-ḳāʿdesiniñ on üçünci güni ikmāl-i enfās muḳaddere idüb Yaḥyā Efendi Ḥażretleriniñ maḳberesinde medfūndur merḥūmuñ ʿilm-i mūsiḳīde ~~mūsiḳīde ve peşendīde ṭabiʿat şāḥibi~~ kemāli olub muḥarriḳ müʾeṣṣir besteler şarḳılar yaptıġı ehl-i fenn şehādet iderler raḥmetullāhi ʿaleyh

Merḥūm mūmā ileyhiñ maḫdūmı Mūsiḳa-i Hümāyūn bendegānından Cemil Beg fünūn-ı mūsiḳada erbāb oldıġından pederiniñ vefātından sekiz māh-ı muḳaddem sāye-i ḥażret-i cenāb-ı cihānbānīde Mūsiḳa-i Hümāyūna mülāzım naṣb olunmuşdur

Mūsiḳa-i Mışriye

Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān ḥażretleriniñ 1279 senesinde Mışır Ḳāhireye teşrīf-i hümāyūnları vuḳūʿ bulub baʿde dāru'l-ḫilāfet-i'l-ʿaliyyeye ʿavdet-i hümāyūn buyurılur iken oranıñ ehl-i mūsiḳīlerinden intiḫāb buyurılub maʿiyyet-i şāhānede getürilen bendegān-i şehriyārī

Rebābī Ḫalil Efendi ʿŪdī Meḥmed ʿĀmir Efendi Ḳānūnī Maḥmūdī Efendi Ḳānūnī Aḥmed Efendi Ḫᵕānende ʿAbdü'l-Ḳādir Efendi Ḫᵕānende Miḥal Efendi

[101a]

71

Mūsiḳanıñ Mimik Oldıġı

Eslafdan baʿżı mülūk-i ʿiẓām evladlarını ḥāl-i ṣabāvetinde daha kehvārenişīn-i ṣabāvet iken yanında ehl-i mūsiḳiye icrā-yı naġamāt itdirirler eger eṣnā-yı naġamātda çocuḳ ḥareket ider beşāşet gösterirse ehl-i ṭabiʿat olacaġını oradan istidlāl iderler

Taḥḳīḳ-i Mūsiḳa

Mūsiḳa kelimesi ẕāten mūsiḳī kelimesinden meʾḫuẕdur zīrā Endülüsde hicret-i nebevīyeniñ yüz otuz üçünci senesinde Devlet-i İslāmiye-i ʿArabiye-i Emeviye teşekkül ve ẓuhūr itdigi vaḳitde orası Frenkistān oldığından Frenkler o İslam-ı ʿArablardan çoḳ ʿulūm ve fünūn ve ṣanāyiʿ aldıḳları gibi çoḳ luġatler daḫī aldılar ve kendileriniñ mādırzad olan lüġatlerine ilḥāḳ idüb telaffuẕ itdiler mūsiḳī kelimesini daḫī aldılar faḳaṭ zāy-ı hevvez ile muziḳa didiler ve kendü lisānınlarınıñ ḫurūfı lisān-ı iḳtiżāsıyla ḫarf-i ẕāy ṣadāsı virdigi içün muziḳa dimişdir (yaʿni arabīden żad baʿżı kere ẕı gibi ḳırāʾat olunur) mūsiḳa diyemediler orası muḳteżā-yı lisānlarıdır beʾis yoḳdur bu maʿẕūriyet her ḳavimde vardır zīrā Boşnaḳlar ḥaḳḳında ḫᵕāce efendimiz el-Boşnaḳān yeḳraʾūne ḥarfe keffin cīmen miṣāluhū Çülistān çitābını çetir dirler Gülistan kitābını getür diyecek yerde yaʿni Boşnaḳlar kefleri cim oḳurlar daha bunuñ gibi miṣaller olub her ḳavim içün baʿżı ḫurūfı baʿżı ḫurūfa ḳalb iderek telaffuẕ itmek vardır meṣelā bizim Kürdler Maḥo dirler Meḥmed ~~dimekdir~~ ʿAlu dirler ʿAli ~~dimekdir~~ Ḥaso dirler Ḥasan Ḥüso dirler Ḥüseyin dimekdir hiç beʾis yoḳdur yine o odur buyurdıḳları gibi biz Frenkleriñ diyemediklerine baḳmayız yine kemā fī’s-sābıḳ sīn-i mühmele ile mūsiḳa yazarız

Nāyī Yūsuf Paşanıñ Terceme-i Ḥāli

Paşa-yı mūmā ileyh Şeyḫ Saʿid Dede Efendi-zāde olub Mūsiḳa-i Hümāyūn neferātından yetişmiş ve vücūd-i mūsiḳī ḫamurıyla yoġurulmuş ve mūsiḳī kesilmişlerdendir nāyi ve flavṭayı ġāyet eyü çalar bunlardanṣoñra keman çalar çıġırtma çalar yaʿni mūsiḳī kendüsüne mevrūṣ gibidir duḫūli biñ ikiyüz altmış iki ḳurenā-yı şehriyārīden oldığı yetmiş bir irtiḥāli biñ ücyüz bir Teşrīn-i Ṣānīsindedir Bahāriye Mevlevī dergāhında pederi Şeyḫ Saʿid Dede Efendiniñ ṣanduḳasınıñ içine defnolunmuşdur raḥmetullāhi ʿaleyh merḥūm müşārun ileyhde mīr mīrān rütbesi var idi

Ṣuyolcı-zāde Ṣāliḥ Efendi biñ ikiyüz yetmiş ṭoḳuz senesi irtiḥāl idüb Beşiktaşda Şeyḫ mezarlıġında medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh ibtidāları meşhūr Ḥālet Efendiniñ müʾeẕẕinbaşısı idi Ṣuyolcı Süleyman Aġanıñ maḫdūmıdır irtiḥāline lafẕen tārīḫdir

Böyle kevṯer ṣuyunı Ṣuyolcı-zāde

[101b]

72

Ḥikāyet

Yuḳarıda elli altıncı ṣaḥīfede egri cengi ḥikāyesinde işāret oldığı üzere bu Devlet-i ʿAliyye teceddüd itdi bundanṣoñra bu Devlet-i ʿAliyye Devlet-i ʿAliyye-i Maḥmūdiyedir zīrā devlet didikleri herneḳadar erkān-ı erbaʿadan yaʿni ehl-i seyf ve ehl-i ḳalem ve ehl-i zirāʿat ve ehl-i ḥirfet ve ticāretden mürekkeb ise de taʿrīf-i digerle ḳavānīnden ʿibāretdir imdi bu Devlet-i ʿAliyyeniñ ḳavānīn ve niẓāmātı kāmilen degişdi teceddüd itdi şimdi bu Devlet-i ʿAliyyeniñ vaḳti vaḳt-i nümuvdur ehl-i ḳalemiñ içinde ʿulemā meşāyiḫ küttāb eṭıbbā müneccim müverriḫ ve ehl-i fünūn-i sāʾire dāḫildir sāl-i taḳvīminiñ evvelinde müneccimbaşı her sene taḳvīm çıḳardığı vaḳitde tevārīḫ-i meşhūre-i ʿālemi başḳa başḳa yazdığı ṣırada biñ ikiyüz ḳırḳ bir sene-i hicriyesinden iʿtibāren Sulṭan Maḥmud Ḫān niẓāmīniñ niẓām-ı tārīḫiniñ meṣelā altmış ücünci senesi deyü ẕikr ve beyān itse münāsib olur buyururlardı kendüleriniñ ʿaṣr ve zamānlarında müneccimbaşı bulunan Beşikṭaşlı Ḳanbūr Ḥüsni Efendiye iḫtār bile buyurmuşlar ise de müneccimbaşı muvaffaḳ olamadığını buyururlardı

Ḥikāyet

ʿİṣmet Beg Efendiden taḥḳīḳ olundığına göre altmış altıncı ṣaḥīfede eẕkār ve evṣāfī ~~ẕikri~~ güẕerān iden Neccar-zāde el-Ḥāc Şeyḫ Muṣṭafa Rıżā'u'd-din Efendiniñ velādeti Beşikṭaşda 1090 tārīḫindedir Ṭarīḳ-i Celvetiye ricālinden oṭabaşı Şeyḫ Muṣṭafa el-Fenāyī Efendi Beşikṭaş Cāmiʿ-i Şerīfinde tedrīs-i ʿulūm buyurduḳları eṣnāda ānlarıñ meclis-i kemālātına dāḫil olaraḳ nesḫ-i ʿulūmu ānlardan taḥṣīl ve tekmīl itmiş ve bu müddetde ānlardan Ṭarīḳ-i Celvetiye erkānı üzere müstaḫlef olmuş muʾaḫḫaran 1123 tārīḫinde Edirneye bi'l-ʿazīme ʿArab-zāde ʿİlmī Efendiden daḫī erḳān-i Naḳşiye üzere ḫat-i ḫʾāceye meʾẕūn ve müstaḫlif ve Beşikṭaş Mevlevī şeyḫi Eyūbī Muḥsin Dede Efendiden daḫī meṣnevī-i şerīf tederrüs ve aḫẕ-i icāzet buyurmuş Ṭarīḳ-i Naḳşiye üzere kendülerinden sülūk gören ʿÖmer Nüzhet Efendiniñ söyledigi tārīḫdir (gelüb bir āh ile derviş nüzhet didi tārīḫīn sipehsālār-ı aṣḥāb nihāyet göcdi ʿuḳbāyā) yevm-i ṣalı fī 16 Muḥarrem 1159 bu daḫī

tārīḫ-i digerdir (merḳad-ı ʿurefā-yı Celvetiye) 1159 pederleriniñ ismi İbrāhim Aġadır Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫān-ı Evvel zamānındadır

Müşārun ileyh el-Ḥac Şeyḫ Rıżāüddīn Efendi ḥażretleriniñ maḫdūm-ı mükerremi Şeyḫ el-Ḥac Ṣıddıḳ Efendi ḥażreleriniñ velādeti 1131 olub irtiḥāli 1208 dir Rumili Ḥiṣarında Ḳayalar nām-ı maḥālde yalıda irtiḥāl idüb Fātiḥde namazı baʿde'l-edā tekyesinde pederiniñ yanında medfūndur Ṭarīḳ-i Celvetiyeden istiḫlāfı pederindendir Naḳşiye erkānı üzere yine pederleri müşārun ileyhden müsteḫlefdir bir sene ḳadar Üsküdarda Ḥażret-i Hüdāyīniñ dergāh-ı şerīfinde meşīḫat idüb yine Beşikṭaş dergāhlarına ʿavdet buyurmuşdur ve dāmadları Şeyḫ Ḥaḳḳı Efendi dergāh-ı meẕkūrdan berāber getürmüşdür Şeyḫ Ḥaḳḳı Efendi evvelden Ḥażret-i Hüdāyī dergāh-ı şerīfiniñ ṣūfīlerinden olub dāmad olduḳdanṣoñra başına naḳşī sikkesi giydigi meşhūr olmuşdur

Müşārun ileyh Nüzhet Efendi merḥūm Fātiḥ civārındaki Ḫırḳa-i Şerīfi ziyārete gitdigi vaḳitde Şāhidī merḥūmuñ bir mıṣraʿ ını taẕmīn ile bi'l-bedāhe bir ḳıṭʿa söylemişdir

(Ey pādişāh sidre serīr ü felek-i maḳām vardır ḳapuñda Veys-Karan gibi biñ ġulām) (Ṭutdum kenār-ı ḫırḳa-i sündüs ḳumāşını ey el ṭutucı etegin elden ḳaçan ḳoyam) ḳaddesallāhü esrārahüm

Māverāʾü'n-nehirde yaġmur duʿāsına çıḳdıḳları vaḳitde meşāyiḫ-i kirām ẕevi'l-iḫtirāmdan Ebū Saʿīd Ebu'l-Ḫayr ḥażretleriniñ işbu ribāʿīsini oḳurlar bunuñla rab teʿālāya münācāt iderler buyurdı Rubāʿī budur (Yā rab sebeb-i ḥayāt-i ḥayvān biferest ve zeḫvān kerem-i niʿmet-i elvān biferest) (ez beher leb teşne-i ḥayvān-i nebāt ez dāye-i aber şīr-bārān biferest) yaʿni yā rabbi seniñ yaratdıġıñ ḥayvānıñ ḥayātına sebeb olanı gönder yā rabbi seniñ keremiñ sofrasından dürlü dürlü niʿmetler gönder yārabbī nebātāt-ı ḥayvanlarınıñ ṣuṣamış olan dudaḳlarīçün bulut ṭāyesinden yaġmur-ı sūdlarını gönder

[102a]

73

Ḫʷāce Efendimiziñ Ecdād-ı ʿĀlīlerinden Mevrūṣ Evḳāfıñ Tevelliyeti Cümlesinden

Ve Şene-zāde Şeyḫ Meḥmed ʿİzzetī Efendi ki Şeyḫü'l-İslam Ẕekeriyyā Efendi-zāde Şeyḫü'l-İslam Yaḥyā Efendiniñ birāderi Filibe ḳażısı şeyḫi Lüṭfullāh Efendidir ki beyne'l-ʿulemā ve Şene Efendi dimekle meşhurdur bunuñ maḫdūmı Şeyḫ Meḥmed ʿİzzetī Efendi

el-yevm Ṭolmabaġça ḥudūdunda tarla başında Baġ Oṭaları nām-ı maḥālde bir mescid binā itmişdir bu sülāleniñ evḳāfı tevelliyeti bāni-i müşārun ileyhiñ aḥfādından aḥfādına intiḳāl itdigi gibi ḥafīd-i saʿidleri olan ḫᵛāce efendimiz ḥażretlerine daḫī intiḳāl itdiginden 1240 tārīḫleri ḫilālinde evḳaf-ı meẕbūruñ cāblısıʿİzzet Efendi maʿrifetiyle taʿmīrine muvaffaḳ olmuşlardır Şene-zāde Efendi ḥażretleri Rumili ṣadāretinde 1092 tārīḫinde irtiḥāl idüb İstanbulda Çarşanbada Ḳoġacı Dede ~~ḥażretleriniñ~~ türbe-i şerīfesiniñ ḳarşusunda cedd-i muḫteremleri olan Zekeriyya Efendi ~~ḥażretleriniñ~~ Medresesiniñ yanında vāḳiʿ maḳberede ve medreseniñ ittiṣālinde medfūndur Şene-zāde Efendi ~~ḥażretleriniñ~~niñ irtiḥāline Yeñiḳapu Mevlevī-ḫānesi şeyḫi Nāci Aḥmed Dede Efendi ḥażretleriniñ söyledigi tārīḫdir (ʿizzti gitdi cihānıñ ḥayfā) 1099 Efendi-i müşārun ileyhiñ ġazeliyātından bir mıṣraʿdır (maʿmūr idegör ʿizzetyā beyt-i derūnī)

Naẓm (nedīd bed nedīd ned bed her ān bedīd bed bedīd ned bed her ān) bu beyt bimā noḳṭa yazılur

Müverriḫīn-i mudaḳḳiḳīn ve ʿulemā-yı muḥaḳḳiḳīn zümre-i kirāmından Kātib Çelebi ḥażretleriniñ Edirne şehrinde irtiḥāli 1068

~~Ḥasan Can Efendi ḥażretleri Bursada Çelebi Sulṭan Meḥmed Ḫān Türbe i Şerīfesiniñ ḫaẓīresinde medfūndur~~

Tācü't-Tevārīḫ nām-ı kitāb-ı şerīfiñ müʾellifi ḫᵛāce Saʿdü'd-din Efendi ḥażretleriniñ peder-i mükerremleri olub Bursada Çelebi Sulṭan Meḥmed Ḫān ḥażretleriniñ türbe-i şerīfesi ḥaẓīresinde medfūn olan Ḥasan Can Efendi ḥażretleriniñ irtiḥāline söyledigi tārīḫ tamdır (Saʿdi-i mātemze tārīḫini didi ilā raḥmetin rabbin cemīlin) 974 işbu tārīḫ seng-i mezarında muḥarrerdir

Bursada Emir Sulṭan ḥażretleriniñ ʿālem-i cemāle ~~intiḳālleri~~ irtiḥalleri 833 (intiḳāl-i emir) tārīḫ-i tamdır

tārīḫ

(Naḳl idicek didim āña tārīḫ Bursanıñ ḳuṭbı göçdi üftāde) 993

Ḥikāyet

~~Genelik zamānımda belki onbiñ beyit var idi ezberimde buyururlardı~~

Ez-Mecmuʿa-i Müsteḳim-zāde

Āl ʿibā tilāvet ve taʿlīḳi bi'l-ḫaṣṣa padzehir-i rūḥānī ve tiryāḳ-i cismānī olan temīme-i manẓūmedir (lī ḫamsetün eṭfā bihā ḥurrü'l-vebāʾi'l-ḥāṭıme el-Muṣṭafā ve'l-murteżā ve ibnāhümā ve'l-fāṭıma)

Ḳāle ʿAliyyü kerremallāhu vechehū ve rażiyallāhu teʿālā ʿanhu kemālü'r-racüli erbaʿatü't-tevāżiʿi ʿinde'd-devleti ve'l-ʿafvi ʿinde'l-ḳudreti ve's-seḫāʾi mine'l-ḳilleti ve'l-ʿaṭāʾi min ġayri'l-minneti ve lehū kerremallāhu vechehū ve rażiyallāhu teʿālā ʿanhu men lem yekün lehu saḫāen velā ḥayāʾen fe'l-mevtü evlā bih

Naẓm (ʿalallāhi fī külli'l-umūri tevekkelī ve bi'l-ḫamsi eṣḥābi'l-ʿibāʾi tevesselī) (Muḥammedüni'l-mebʿūṯi ve ibniyehū baʿdehū ve Fāṭımatü'z-zehrā ve'l-murteżā ʿaleyye) Ḳāle imām Şāfiʿī rażiyallāhu ʿanhü (in kāne ḥubbu āleʿAliyyin rafeżan feyeşhedi'ṯ-ṯeḳalāni ennī rāfiżu)

Ez Ḥadīṯ-i Erbaʿīn Ḥüseyin Vāʿiẓ (lev inne ʿabden etā bi'ṣ-ṣāliḥāti ġaden men verade küllü nebiyyin mürselin ve veliyyi) (ve ṣāme mā ṣāme ṣavvāmün bilā ḫalelin ve ḳāme mā ḳāme ḳavvāmün bilā keselin) (ve ʿāşe fi'd-dehri ālāfen müʾellifeten ʿāriyen bimeni'ẕ-ẕenbi maʿṣūmen mine'z-zelili) (mā kāne fi'l-ḥaşri yevmü'l-baʿṯi müntefiʿan illā biḥubbi emīru'l-müminīni ʿAlīyyi)

[102b]

76

Ḳırḳ Elli Senedenberū Sābıḳ ve Lāḥıḳ Ḫāricen ve Dāḫilen Gerek Ḫ˘ānende Gerek Sāzende Mūsiḳī Faşlınıñ Ḫidmetinde Bulunan Bezirgān

Keman	ʿAli Efendi mim	Rıżā Efendi mim	Ṭodorāḳī mim	Miron mim	Şarı Yorki	Mülāzım Hüdāyī Beg mim	Yüzbaşı Ḥāfıẓ Yūsuf Efendi ʿayn
	Ḳolaġası Kāmil Aġa mim	Yüzbaşı Ḥacı Selven Efendi te	Çavuş Vefā Beg mim	Mülāzım Fehim Beg mim	Meşhur ʿİşmet Aġa mim		
	Mülazım Rıfʿat Efendi te	Tevfiḳ Beg Enderūnī mim	Mülāzım Cemal Beg ʿayn	Biñbaşı Raʾfet Aġa mim	Mülāzım Taḥsīn Beg		
	Onbaşı Ḥaydar Beg	Çavuş Māhir Beg	ʿİzzi Efendi mim	Mülāzım Niyāzi Efendi	Şākir Efendi Enderūnī		
Luġuṭa	Mimiḳo	Aġuni	Rıfʿat Beg mīr-alay	ʿAbdi Beg mülāzım mim	Yüzbaşı Küçük ʿİzzet Beg mim	ʿİzzet Beg ʿayn	

	Civān	Çavuş Taḥsīn Beg	Ṣalāḥu'd-din Beg	Çavuş Saʿid Beg	Meḥmed Beg ser-çavuş ḥamāmī				
Sanṭur	Üstād-ı meşhur ʿİsmet Aġa mim	Ḫayri Beg mim	Ḥilmi Beg ḳā'imaḳam	İsmāʿil Efendi	Zīver Efendi	Çavuş Ḥasib Aġa			
Kemençe	Ḫristo	Niḳolāki	Şefiḳ Aġa	Pināyut	Muṣṭafa Beg	Civān	Mīr-alay ʿİzzet Beg mim	Ḥacı Ṭayyar Efendi	Cemal Beg

Mūmā ileyh Sanṭūrī Zīver Efendi Tersāne ketebesinden olub hem kemanī hem sanṭūrī hem ḳılarnaṭavī olan meşhur üstad ve derviş-nihād ʿİṣmet Aġa merḥūmuñ maḫdūmıdır

[103a]

77

binā'en berīn iltifat-ı şāhāne olmaḳ üzere 63de süver-i hümāyūn eṣnāsında Ḥaydar Paşada naṣb ~~buyurulmuşdur~~ olmasīçün irāde-i şāhāne buyurmuşlardır muḥarrir faḳīriñ

Ḳılarnaṭa	Ḳostinoz	Ḳolaġası Ṭāhir Efendi				
Ḳānūn	ʿÖmer Efendi	Yüzbaşı Edhem Efendi	Çavuş ʿİsmet Beg	Çavuş ʿAlā'ü'd-din Beg	Çavuş Ḥamāmī Meḥmed Beg	
Ṭanbur	el-Ḥac Zeki Meḥmed Aġa mim	ʿOṣman Beg mim	Edhem Efendi	Yaḥyā Aġa te	Mülāzım Ṣābit Efendi te	Çavuş Meḥmed Beg
	Ḥamāmī Küçük ʿOṣman Beg					
ʿUd	Başri Beg ḳaf	Aġa-i Ḥacı Meḥmed Emin Efendi mim	Siyāhī Sürur ~~Efendi~~ Efendi			
Nāy	Şeyḫ Saʿid Dede Efendi mim	Ḳā'im-maḳām Dede Ṣāliḥ Beg mim	Rāsim Efendi ʿOṣman Aġa te	Enderūnī Çavuş Tevfiḳ Efendi	Mülāzım ʿAzīz Efendi ḳaf	
	Mīrü'l-ümerā Yūsuf Paşa ḳaf	Mevlevī Ḳadri Dede Efendi	Mevlevī ʿAli Dede Efendi	Mevlevī Ḫalil Dede Efendi	Mevlevī İsmāʿil Dede Efendi	Mülāzım Enderūnī Baba Rāşid Efendi

Bu İsmāʿil Dede Efendi esbaḳ Mışır vālisi ʿAbbas Paşa zamānında āña muṣāḥib olub Mışıra gitdi geldi

Terceme-i Ḥal

ʿAskere naḳliden Yüzbaşı ʿİzzet Beginiñ Enderūn-i Hümāyūna duḫūli altmış bir Ẕi'l-ḳaʿdesi Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳli altmış yedi Muḥarrem mülāzımlıgı seksen yüzbaşılıġı ṭoḳsan merkezi Edirne olan İkinci Ordū-yı Hümāyūn mūsiḳalarına muʿallimlik ve ḳolaġalıḳ ile ʿAsākir-i Şāhāneye naḳli 13 Temmuz 94

Terceme-i Ḥal

Yüzbaşı Hidāyet Efendiniñ Enderūn-i Hümāyūna duḫūli altmış dört Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳli yetmiş Cumāde'l-āḫire yüzbaşılıġı seksen yedi

Terceme-i Ḥal

Yüzbaşı Rāşid Efendi Mūsiḳa-i Hümāyūna duḫūli altmış ṭoḳuz Muḥarrem mülāzımlıgı yetmiş ṭoḳuz Receb yüzbaşılıġı seksen yedi Receb

1252de bölük emīni 57de ṣıraçavuşı 59da başçavuş 62de mülāzım 63de yüzbaşı 70de ḳolaġası 80de biñbaşı 94 Temmuzunda ʿitāb-ı ʿāciz-ānemden teḳāʿüd olmuşdur

~~Dede Ṣāliḥ~~ mīr mūmā ileyhiñ velādeti 1238 irtiḥāli 1304 Ẕi'l-ḥiccesiniñ sekizinde vuḳūʿ bulub Ḳasımpaşa Mevlevi-ḫānesiniñ maḳberesine defnolmuşdur raḥmetullāhi ʿaleyh

[103b]

78

Sābıḳ Eṣvab Emīni ʿİzzet Beginiñ Pederi İsmāʿil Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Mūmā ileyh İsmāʿil Efendi 1242 ~~ḳırḳ iki üc~~ tārīḫinde Mūsiḳa teşkīl buyuruldıġı vaḳitde Mūsiḳa ṭarafına geçen aġalardan olub muḳteżā-yı zekāveti herkesden evvel noṭayı eyü ögrendigi ~~gibi~~ ṣanāyiʿ-i sāʾirede daḫī ehil ve erbāb idi meṣelā saʿati söker siler yerli yerine ḳor yapudan ebniyeden añlar elinden dülgerlik gelür ḳılarnaṭa ḳamışını yeñiden yapar ḳılarnaṭayı eyü çalar ~~baʿżı havalar vardır ki sāʾir sazlar ṭurur o yalıñız çalar~~ oḳur yazar hezarfen bir ẕāt idi ~~Nuṣret Paşa daha zamān-ı ṣabāvetde sarāyda iken efendi mūmā ileyhden riḳʿa yazısı yazar ve berāber Vehbi Tuḥfesi oḳur idik~~ aḫlāḳ-ı ḥamīdeye mālik ḥalim selim kimseye nefsāniyet itmez Fārisīde ibtidā bizim ḫᵛācemiz o ẕātdır

Ġarāʾibden olaraḳ aḫlāḳ-ı ḥamīdesi cümlesindendir buña naḳl-i hümāyūn ikinci Ṭarabyada iken Sulṭan Maḥmūd Ḫān merḥūm sefāyin-i ḥarbiye-i şāhāneniñ baḥriye taʿlīm ve taʿallümüni seyr ve tamāşā żımnında oṭalar cānibine teşrīf-i hümāyūn buyurdıġında Mūsiḳa-i Hümāyūn maʿiyyet-i şāhānede gitdi ise de faḳīr çocuḳ oldıġımdan birḳac

çocuḳlar ve daha başḳa kimseler ile berāber gidemeyüb kalur idik efendi mūmā ileyhi gidmeyenlere müdīr naṣb idüb meʾmūr naṣb itdiler o vaḳitleri yaz eyyāmı havalar sıcaḳ oldıġından günde bir defʿa resmen deñize girilür idi deñize girdik efendi mūmā ileyh daḫī neferātiñ żabṭ ü rabṭ içün oralarda bulunur gezinür idi ḫāʾin bir adam faḳir on ~~onbir~~ yaşlarımda çocuḳ oldıġımdan ḳandırdı efendiyi deñize ḳaḳıvir didi bendaḫī şeyṭana uydum efendiyi arḳasından tövbeler olsun ḳaḳıvirdim o vaḳitleri Mūsiḳa-i Hümāyūnda açıḳ mor çuḳa üzerine beyaż tel işlemeli nimten panṭolon alay eṣvabları olub o eṣvab daḫī arḳasında oldıġı ḥālde deñize düşdi deñize girilecek maḥāll-i ḫarman yeri gibi direkler taḥtalar ile herneḳadar çevirilmiş ḥavuż şekline ḳonulmuş ise de efendiniñ boyı pek uzun olmadıġından deñiz omuzına ḳadar çıḳdı mevlā-yı müteʿāl ḥażretlerine şükürler olsun bir żarar olmadı güc ile çıḳdı ḫalaṣ oldı bu ḳabaḥat-ı ʿaẓīmeniñ üzerine ben oradan ḳaçdım ṣaḳlandım ṣoñra baña cezā olaraḳ yalıñız ḫınzır piç ben seniñ ananı sikerim didi lalam Baba Meḥmed Aġa aṭalardan geldikdenṣoñra ṭuymuş kāfir piç o ḳabāḥati niye itdiñ didi baña bir ṭoḳat urdı bu ḳabāḥati lalam kendi ṭuymuş yine efendi şikāyet itmemiş yaʿni ʿafvitmiş dimek olur lalam daḫī eyü ḫuylı adam idi az cezā itdi efendi mūmā ileyh bu ḳabaḥatiñ üzerine bize ders oḳutdı yazı meşḳi virdi faḳir virdigi meşḳi ḥālā ṣaḳlarım ve sāir şākirdānından ziyāde bize talṭīf buyururlar idi ṭoġrusı (taḫallaḳū bi-aḫlāḳillāhi) Ḥadīṯ-i şerīfiyle ittiṣāf bu ḳadar olur

Hele noṭa fenninde mahāreti müsellem olub mürettib-i havası var idi Nevbet-i Sulṭānī icrāsında çalınur İsmāʿil Efendiniñ havası dinir idi teḳāʿüdlügi biñ ikiyüz elli sekiz tārīḫinde altıyüz ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile icrā buyurulmuşdur o vaḳit mülāzım maʿaşı dörtyüz ġuruş olub teḳāʿüd buyuruldıġı vaḳitde altıyüz ġuruş maʿaş iḥsan buyurılur idi emekdar ve ḳıdemli oldıġına tereḫḫümen muʾaḫḫaran dörtyüz ġuruş daha żamla biñ ġuruşa iblaġ buyurulmuşdur efendi mūmā ileyhiñ Fes-ḫāne-i Āmireye meʾmūriyeti ve kitābeti ve ḫaṣ furuna müdīrligi vardır ḥüsn-i idāreye muvaffaḳ olmuşdur seksen altı Şevvāliniñ yigirmi ṭoḳuzuncı Kānūn-i Ṣānīsiniñ on ṭoḳuzuncı güni ikmāl-i enfās muḳaddere idüb Eyüb el-Enṣārīde Ḳaşġarī ḥażretleriniñ dergāhına gidecek yoḳuşda ṣol ṭarafda medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh raḥmeten vāsiʿaten

Efendi merḥūmuñ küçük birāderi biñbaşı Ṣāliḥ Efendiniñ daḫī mūsiḳa ʿilminde mahāreti der-gār olub bir ḥamal yüki ḳadar notaları var idi irtiḥālindenṣoñra yetimleriniñ elinden Necib Paşa bilā ṣemen aldı bu Ṣāliḥ Efendi merḥūm ʿİzzet Begiñ ʿamucası oldığından terekesine neẓāreti olmaġla Ṣāliḥ Efendiniñ notalarını baña getür Necib Paşanıñ emri üzerine ~~emrider~~ ʿİzzet Beg daḫī āmiriñ emrine tabʿiyeten ʿamucasınıñ noṭa kaġıdını kendi parasıyla alub noṭasını daḫī ~~yazısını daḫī~~ kendi yazdığı beglik olmayub kendi māl-i maḫsūṣı bulunan bir çoḳ noṭalarını alur götürür virür yetimlere on ġuruş daḫī virmeyüb bād-hevā bilā ṣemen aldı deyü ~~virmeyüb~~ ~~ġaṣb ve żabṭ itdi deyü~~ ʿİzzet Beg merḥūm ~~faḳīre~~ naḳl ider ~~itmiş~~ idi

Mūmā ileyh Biñbaşı Ṣāliḥ Efendiniñ duḫūli 1252 mülāzımlıgı 74 yüzbaşılığı 80 ḳolaġalığı 81 Biñbaşılığı 82 irtiḥāli 87 Eṣvab Emīni ʿArab Begiñ pederi Mülāzım İsmāʿil Efendi

[104a]

79

Birinci Żābitān

Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ Enderūn-i Hümāyūnda küşād ve teʾsīsi olan ḳırḳ üc tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūna müdīr naṣb olan Noḳṭa Meḥmed Efendi ḳırḳ sekiz tārīḫinde çıraġ ve teḳāʿüd olub yerine Çavuş Ḫalil Efendi yüzbaşılıḳ rütbesiyle birinci żābiṭ naṣb olmuşdur elli ṭoḳuzda biñbaşı ve altmış üc Ẕi'l-ḳaʿdesinde Ḥaydar Paşada on beş gün imtidādı olan ḫıtan süver-i hümāyūnunda ḳāʾim-maḳām ve yetmiş Mart tārīḫinde çıraġ ve teḳāʿüd olub yerine Biñbaşı Necib Beg ḳāʾim-maḳāmlıḳ rütbesiyle birinci żābiṭ naṣb olmuşdur yetmiş yedi tārīḫinde Dār-ı Şūrā-yı ʿAskerī aʿżālığı ile çıraġ olub yerine mīr-alay Ḥasan Beg tārīḫ-i meẕkūr olan yetmiş yedide birinci żābiṭ naṣb olub yetmiş sekizde çıraġ ve teḳāʿüd olmuşdur yerine ḳāʾim-maḳām ʿOṣman Beg mīr-alaylıḳ rütbesiyle birinci żābiṭ naṣb olub seksen dört Recebinde çıraġ ve teḳāʿüd olm~~uşdur~~ub yerine Ḳāʾim-maḳām İbrāhim Beg ʿAsākir-i Şāhāneye mīr-alaylıḳ rütbesiyle naḳl olmuş iken yine mīr-alaylıḳ rütbesiyle bi'l-iʿāde Mūsiḳa-i Hümāyūna tārīḫ-i meẕkūr olan seksen dört Recebinde birinci żābiṭ naṣb olmuşdur Ṭoḳsan dörtde yine İbrāhim Paşanıñ birinci żābiṭligi eyyāmında Necib Paşa Mūsiḳa-i Hümāyūn ve Ḫademe-i Ḫaṣṣa Rikāb-ı Şāhāne neẕāretleriyle berāber Mā-beyn-i Hümāyūn ferīḳī naṣb buyurulmuşdur

Ṭoḳsan beş Martında İbrāhim Paşa irtiḥāl-i dār-ı beḳā idüb yerine kimse birinci żābiṭ naṣb olunmadı livā pāyesinde olan mīr-alay Meḥmed Ṣaḥ Begiñ dāḫilen ḳumandaya bā-irāde-i ḥażret-i şāhāne meʾmūriyetiniñ bidāyeti tārīḫi fī 23 Kānūn-i Evvel 308 ve fī 15 Cumāde'l-āḫire 310 dāḫilen mīr-alay begler idāre ile ḳoġuşlar ve neferāt bölüklere taḳsim ve tanẓim olunub ümerā ve żābiṭān ʿaḳd-i meclis-i meşveret birle ittifāḳ edā ḥāṣıl oldıġı ḥālde yevmiye jurnaliyle berāber neẓārete ifade olunur oldı biñ ücyüz senesinde Necib Paşanıñ irtiḥālindenṣoñra yerine Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāneden ve yāverān-ı ḥażret-i şehriyārīden Ferīḳ Süleyman Paşa tārīḫ-i meẕkūruñ silkine neẓāret itmek üzere bā-irāde-i ḥażret-i pādişāh-ı ʿālem-penāhī meʾmūr buyurulmuşdur muʾaḫḫaran olunmadı ise de mīr-alay Meḥmed Ṣaḥ Beg Efendi dāḫilen ḳumandaya bā-irāde-i ḥażret-i şāhāne meʾmūr buyurulmuşdur cümle ~~mīr-alay~~ begler bi'l-ittifaḳ ḳoġuşlarda ~~insanlara baḳub~~ umūr-ı vāḳıʿaya ~~meṣāliḥ-i cāriyeye baḳılub~~ baḳub meṣāliḥ-i cāriye miḥver-i lāyıḳda cereyān itmekdedir ḫüdā-yı müteʿāl ḥażretleri kendüsini riżā-yı pādişāhīye müvāfıḳ ḥareketle berāber muvaffaḳun bi'l-ḫayr buyursun āmīn

yazı yazmaḳ eyüsi oldıġınıñ üzerine

[104b]

84

Mekteb-i İʿdādīye Naḳl Olunan Neferāt

Onbaşı Muṣṭafa ʿAli Ṣamatya	Onbaşı Rāmi Meḥmed Beşikṭaş	Onbaşı Tevfiḳ Meḥmed Ṭobḫāne	Onbaşı Rıfʿat Eyüb Beşikṭaş	Ḥüseyin Yaḥya Beşikṭaş	Meḥmed Yaḥya Beşikṭaş	Ḳadri Meḥmed Üsküdar
Saʿdü'd-din Muṣṭafa Üsküdar	Fāʾiḳ Muṣṭafa Üsküdar	Meḥmed Aḥmed Beglerbegi	Ḥalim ʿAbdullāh Mevlevī-ḫāne Ḳapusı	ʿĀṣım Kāmil Beşikṭaş	Aḥmed Ḥüseyin Fındıḳlı	Maḥmud ʿAbdullāh Āsitāne
Muḥammed Muṣṭafa Beşikṭaş	İḥsan ʿAli Ṭobḫāne	Ḥalim Meḥmed Beşikṭaş	ʿİzzet Ḥasan Āsitāne	Ḫurşid Muṣṭafa Beşikṭaş	Rāʾif Muṣṭafa Feyrūz Aġa	Vāḥid Aḥmed Ṭobḫāne
ʿAli ʿOṣman Ayaz Paşa	Seyfi ʿÖmer Ḳadırġa	Muṣṭafa Yūsuf Mevlevī-ḫāne Ḳapusı	ʿAzmi Ḥüseyin Beşikṭaş	Nāẓım Tevfiḳ Sulṭan Aḥmed	Laṭif Ḥüseyin Beşikṭaş	ʿAṭā İbrāhim Ḥişar

Aḥmed Süleyman Beglerbegi	Şevḳi ʿAli Beşikṭaş	Ḫayri Yūsuf Beşikṭaş	ʿAlāʾü’d-din ʿAbdullāh Āsitāne	Fāʾiḳ Meḥmed Ṭobḫāne	Żiyā Emin Ḥiṣar	Sāmi İbrāhim Fındıḳlı
Yūsuf Ḫurşid Beşikṭaş	Aḥmed İsmāʿil Beşikṭaş	ʿAbdu’r-Raḥmān Aḥmed Eyüb	Ḫalil Ḥüseyin Beşikṭaş	Selīm ʿAbdullāh Āsitāne	İsmāʿil ʿOṣman Fındıḳlı	Bahu’d-din ʿOṣman Beşikṭaş
Ḥamīd Eşref Fındıḳlı	Meḥmed İsmāʿil Feyruz Aġa	ʿAzmi Ḥasan Ḳaracaaḥmed	İbrāhim Ḥüseyin Silivri Ḳapusı	Tevfiḳ Rüstem Ṭolmabaġçe	İḥsan Ḥaḳḳı Çenberliṭaş	Aḥmed Ḥasan Beşikṭaş
Nūri Muṣṭafa Üsküdar	ʿAli Aḥmed Beşikṭaş	Şükri Meḥmed Beşikṭaş	Rıżā ʿOṣman Sulṭan Meḥmed	ʿAzmi Rāʾfet Üsküdar	ʿAbdi Süleyman Üsküdar	ʿAzmi Muṣṭafa Beşiktaş
ʿAli Cemil Beglerbegi	Lüṭfi ʿAli Üsküdar	Feṭḥi Naẓif Ṭobḫāne	Rıżā Muṣṭafa Aḳsarāy	Aḥmed Meḥmed Fındıḳlı	Ṣāliḥ ʿAli Fındıḳlı	İbrāhim Ḥüseyin Ḫ̆āce Paşa
Saʿid Meḥmed Beşikṭaş	Ḥasan ʿOṣman Beşikṭaş	Dilāver ʿAbdullāh Āsitāne	ʿAlāʾü’d-din Ṣādıḳ Beşikṭaş	Ṭalʿat Ḥüseyin Beşikṭaş	Şevket Aḥmed Eyüb	Ḥüseyin İbrāhim Beg Oġlu
Ferid Ḥüseyin Cihangir	Tevfiḳ Kāmil Cerraḥpaşa	Ḥasan Meḥmed Fındıḳlı	İḥsan Ḥüseyin Ḳoca Muṣṭafa Paşa	Āṣıf Rıżā Üsküdar		Neferan 75

ʿAsākir-i Şāhāneye Naḳl Olunan

Yüzbaşı Ḥāfıẓ Yūsuf Efendi Yüzbaşı Rāḳım Beg Neferan 2

[105a]

85

Teḳāʿüd Olanlar

Ḳolaġası Laṭif Beg	Mülāzım Zeki Efendi	Mülāzım Ṣadri Beg	Mülāzım ʿAbdullāh Aġa	Mülāzım Hüdāyi Beg	Mülāzım Ḫ̆ānende Edhem Efendi	Ser-çavuş Şefiḳ Aġa
Ṣıraçavuşı Aḥmed Aġa	Ṣıra Çavuşı Eşref Beg	Ṣıraçavuşı ʿOṣman Aġa	Ṣıraçavuşı Yaḥyā Aġa	Ṣıraçavuşı Ḫ̆ānende Muṣṭafa Efendi	Ṣıraçavuşı ʿĀrif Beg	Ṣıraçavuşı Kemālü’d-din Beg
Ṣıraçavuşı Edhem Aġa	Ṭaḳımçavuşı ʿAli Ḥüseyin Ḫ̆āce Paşa	Ṭaḳımçavuşı Maẓhar Ṣāliḥ Aḳsarāyī	Ṭaḳımçavuşı Ḥalim Ṣāliḥ Nişancı	Onbaşı Aḥmed Faẓlı Feyruz Aġa	Onbaşı Fāʾiz Muṣṭafa Bebek	

Onbaşı İdris ʿAbdullāh Āsitāne	Emin Meḥmed Ḫᵛāce Paşa	Sezāyi Emin Feyruz Aġa	ʿAli Muṣṭafa Ḳosḳa	Süleyman Fāʾiḳ İbrāhim Sulṭanaḥmed	Neferan 25

Enderūn-i Hümāyūna Naḳil ve İrsāl Olunan

Onbaşı Sālim ʿAbdullāh Āsitāne	Necib ʿAbdullāh Āsitāne	Rāʾif ʿAbdullāh Āsitāne	ʿĀrif ʿAbdullāh Āsitāne	Yūsuf ʿAbdullāh Āsitāne	Ḫurşid ʿAbdullāh Āsitāne	ʿĀkif ʿAbdullāh Āsitāne
Muṣṭafa ʿAbdullāh Beşikṭaş	Nūri ʿAbdullāh Āsiṭāne	Ḥüsni ʿAbdullāh Āsitāne		neferan 10		

Dāḫil-i Jurnal Olub Faḳaṭ Daha Ḳoġuşlara Yataḳ Sermiyenleriñ İḫrāc Ḳılındıġı ~~Olub İḫrāc Ḳılınan~~

Ḥüseyin İbrāhim Beşikṭaş	Ḥüsni Ḥüseyin Ṭobḫāne	Rıfʿat Ṣāliḥ Ṭobḫāne	Ḳāẓım Ferruḫ Beşikṭaş	Meḥmed ʿAli Cihangir	İsmāʿil ʿAli Fındıḳlı	Rıżā Reşid Beşikṭaş	Ṣādıḳ Reşid Beşikṭaş
ʿAli Āgah Beşikṭaş	Taḥsīn Muṣṭafa Beşikṭaş	Nāẓım İbrāhim Beşikṭaş	Ḫulūṣi Ṭāhir Beşikṭaş	Nūri ʿOṣman Beşikṭaş	Ṣıdḳı Yaḥyā Beşikṭaş	Aḥmed Yaḥyā Beşikṭaş	Āṣaf Süleyman Beşikṭaş
ʿAli Fāʾiḳ Beşikṭaş	ʿAli Ḫurşid Unḳapusı	ʿİrfan Rıfʿat Ṭobḫāne	Esʿad Ḥüseyin Bostanbaşı	Ṣafvet Yūsuf Beşikṭaş	Ḳāẓım Ṣādıḳ Beşikṭaş		neferan 22

Teḳīḥātıñ yekūni neferan

75 mektebe naḳlolunan

02 ʿAsākir-i Şāhāneye naḳlolunan

010 Enderūn-i Hümāyūna naḳl olunan

25 tekāʿüd olanlar

22 yataḳ sermiyenlerden olub bilā maʿaş iḫrāc kılınan

134

[105b]

88

Ḫasta-ḫāne Uṣūli

Mūsiḳa-i Hümāyūn içün ḫastaḫāne ibtidā ~~biñ ikiyüz elli~~ tārīḫinde teşkīl ḳılındı şöyle ki bundan evvelki Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnunda Ḫazīne Oṭası taʿbīr olunan ḳoġuşlarda oturulur iken orada bir oṭayı ḫasta-ḫāne olmaḳ üzere tertīb ve eski aġalardan Onbaşı Reşid Efendiyi müdīr ve Ermenī milletinden Nerson nāmında bir ḫidmetci ayvaz taʿyīn ve on

ʿaded niḥās çorba ṭası ve on ʿaded niḥās tükrük ḥoḳḳası ve buña göre daha levāzımāt-ı sāʾiresi o vaḳtiñ ḥālinde orta parasından tanẓīm ve tesviye idilüb mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri ibtidā pādişāhımızıñ vücūd- hümāyūnuna ṣoñra cümle ümmet-i Muḥammediñ vücūdına ṣıḥḥat ve ʿāfiyetler iḥsan buyursun nā-mizāc olanlarıñ iʿāde-i ṣıḥḥat ve ʿāfiyet itmesine meʿalce ve tedāvī itmek içün sarāy-ı hümāyūnuñ nöbetci ṭabībi ṣabaḥları gelür ḫastagānı muʿāyene ve tedāvī ider idi

Beglerbegi ṣayfiyesine naḳl-i hümāyūn buyurulduḳda Mūsiḳa-i Hümāyūn dāʾiresiniñ arḳa ṭaraflarında baġçe derūnunda üc odalı muḫṭasar bir ḫasta-ḫāne dāʾiresi inşā buyurur~~lar~~ muʾaḫḫaran şitāye olaraḳ Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnuna naḳl buyurulduḳda Seferli Oṭasınıñ üstündeki koġuş ki mine'l-ḳadim Beşikṭaş Sarāy-ı Hümāyūnuna naḳl-i hümāyūn buyuruldıġı vaḳitde Ḫaṣ Oṭa aġalarınıñ ḳoġuşı imiş orası ḫasta-ḫāne ḳılındı

Mūsiḳa-i Hümāyūn neferātına maḫṣūṣ olan ḫidmetler teʿaddüd ve tekeṣṣür ~~itdikde~~ itdikde efrādı daḫī tekeṣṣür ~~itdikce~~ idüb ~~Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ efrādı tekeṣṣür itdikce~~ bu muḫtaṣar ḫasta-ḫāneniñ muntaẓam ṣūretde olmasınıñ lüzūm-ı ḥaḳīḳīsi göründiginden bā-irāde-i seniyye-i pādişāhī ḫazīne-i niẓāmiye-i şāhāneden ḫastagān içün eşyā ve melbūsāt ve lüzūmāt-ı sāʾiresi tanẓīm ve tertīb ve Bolasiyuz nāmında müsin usta o sene eski tecrübeli bir ṭabīb ve bir icrācı Nersundın başḳa daha ḫidmetciler naṣb ve taʿyīn buyuruldı yetmiş dörtde eski Çıraġan Sarāy-ı hümāyūnunda Iṣṭabl-ı ʿĀmire Dāʾiresiniñ bir ṭarafında münāsib birḳac ḳoġuş taḫliye idilüb ḫasta-ḫāne ḳılındı ṭabīb Bolasiyuz ṣoñradan mīr-alay rütbesi iḥsan buyuruldı

Ḫasta-ḫānede Baʿżı Meʾmūrātıñ Esāmīsi

Eczācı Panayut o gittikdenṣoñra birinci eczācı Ḳuzġuncuḳlı Dimitrāki ve eczācı muʿāvini Küçük Yorġāki bu Yorġāki gitdikdenṣoñra yerine Küçük Dimitrāki geldi ve Cerraḥ Ḫristāki bu Ḫristāki gitdi yerine cerraḥ Ḳolaġası Ḳāmil Efendi geldi Bu Kāmil Efendi * vapurıyla Selānike giderken başḳa bir vapur bu vapura çatdıġından vapurile berāber maġrūḳan irtiḥāl itmişdir raḥmetullāhi ʿaleyh eyü ḫuylı bir ẕāt idi ve cerraḥ muʿavini Yāver Efendi idi ḫasta-ḫāne ḫademesinden Maḥmud bu Maḥmud Ḫristākiden biraz cerraḥlıḳ ögrenmiş onınçün azacıḳ cerraḥlıḳ iderdi Cerraḥ Ḫristāki usta ve erbāb cerraḥ idi

ama kendi meẕhebince pek mutaʿaṣṣıb idi ḫasta-ḫāneye gidüb de ānıñla muṣāḥabet itmek isteyenleri kendi meẕhebine terġīb iderdi

Ḥalbuki ṣırası gelince feylosof geçinür Soḳraṭ-ı Ḥekīmden baḥṣ ider Feylesofluḳ odur ki bir kişiniñ meẕhebine naẓar itmiye insāniyetine naẓar ide ~~bī-çāre oradan bī-ḫaber~~ ānıñ bu ravşı ʿāḳibet kendi başına raḫatsızlık ~~ve bī-ḥużurluḳ~~ getürdi belki āndanṣoñra intibāh itmişdir

[106a]

89

~~Ṭoḳsan İkide Tertīb Buyurulan İcrā-ḫāne-i Muḫtaṣaraya Naṣb ve Taʿyīn Buyurulan Meʾmūrān~~

~~Ṭabib Ḳāʾim-maḳām İskender Beg ṭoḳsan iki Ḥazīrānında meʾmūr olub muʾaḫḫaran livā olaraḳ başḳa maḥālle meʾmūr buyurulmuşdur Ṭabib Mīr-alay Milletyādī Beg meʾmūr olub ṣoñra başḳa maḥālle meʾmūr buyurulmuşdur Ṭabib Mīr-alay Maḥmud Beg ṭoḳsan dört Kānūn-i ṣānīsinde meʾmūr olub gitmişdir Ṭabib Biñbaşı ʿĀrif Beg ṭoḳsan altı Temmuzunda meʾmūr ve muʾaḫḫaran ḳāʾim maḳām naṣb olub el-ān meʾmūrdur Cerraḥ Biñbaşı ʿAli Beg ṭoḳsan iki Ḥazīranında meʾmūr ve muʾaḫḫaran ḳāʾim-maḳām naṣb olub el-ān meʾmūrdur İcrācı Ṣaġ Ḳolaġası Mişel Efendi ṭoḳsan iki Ḥazīrānında meʾmūr olub el-ān meʾmūrdur Cerraḥ Muʿāvini Bilal Efendi ṭoḳsan iki Ḥazīranında meʾmūr olub el-ān meʾmūrdur~~

~~Ḫasta ḫāneniñ laġv oldıġı seksen altı tārīḫinden ṭoḳsan iki tārīḫine ḳadar altı sene Mūsiḳa-i Hümāyūna maḫṣūṣ eczā-ḫāne ve eṭıbbā ve cerraḥ ve ḫidmetciler mevcūd degil idī~~

1275 tārīḫinde ~~yetmiş beşde~~ Mūsiḳa-i Hümāyūn ḫasta-ḫānesi sarāy-ı hümāyūn devāʾirīçün taʿmim ḳılındı meṣelā Mā-beyn-i Hümāyūn ḫademesi Iṣṭabl-ı ʿĀmire ḫademesinden baʿżıları bekci-i bevvābān ḫademelerinden baʿżılarıdaḫī gönderilmekde bulundı faḳaṭ Mūsiḳa-i Hümāyūn ḫastagānına maḫṣūṣ ḳoġuşlar yine ayrı idi ṣoñra Maçḳa nām-ı maḥālde şimdiki tüfenk anbarının yerinde olan Mekteb-i Ḥarbiye Ḳışlasında Mūsiḳa-i Hümāyūn bir iki sene ḳadar ~~oturdıġı~~ iḳāme ~~olundıġını~~ buyuruldı o vaḳitde o ḳışlanıñ bir iki ḳoġuşı ḫasta-ḫāne olmaḳ üzere taḫliye ve tanẓīm ~~ḳılındı~~ buyuruldı ~~tertīb~~ buyuruldı

Mūsiḳa-i Hümāyūn ḥālā iḳāmet itdigi Ġümüşşuyı Ḳışlasına naḳl itdikdenṣoñra o ḳışlada bir iki ḳoġuş ḫasta-ḫāne olmaḳ içün taḫṣīṣ ḳılındı Maçḳa Ḳışlasına Mūsiḳa-i Hümāyūn yetmiş sekiz tārīḫinde naḳl idüb seksen tārīḫinde Gümüşşuyı ḳışlasına naḳl itmişdir ve ḥālā orada iḳāmet üzredir biñ ücyüz tārīḫinde ve daha ṣoñraları birḳac defʿa işbu Gümüşsuyı Ḳışlası şevketlü pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretleriniñ sāye-i şāhānelerinde mükemmel ṣūretde baʿżı lüzūmı olan maḥālleriñ ʿilāvesiyle berāber bir güzel taʿmir buyuruldı

Mūsiḳa-i Hümāyūn ḫasta-ḫānesi seksen altı tārīḫinde laġv olub Mūsiḳa-i Hümāyūndan nā-mizāc olanlar içün Gümüşşuyı Ḳışlasınıñ ittiṣālinde Ṭobḫāne-i ʿāmireye maḫṣūṣ olan ḫasta-ḫāneden bir iki ḳoġuş taḫliye va taḫṣīṣ buyurılub orada oranıñ eṭıbbāsı muʿālece ider oldılar muʾaḫḫaran

Ṭoḳsan iki tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūn içün ṭaburlar alaylar miṣilli ṭabīb cerraḥ eczācı tımarcı taʿyīn ve eczā ve edeviye tertīb buyurılub Gümüşşuyı Ḳışlasında Mūsiḳa-i Hümāyūn dāʾiresiniñ bir ṭarafında bir iki oṭa taʿyīn ḳılındı ḥālā bu tertib üzere gitmektedir mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri kimseyi ḫasta idüb de yaturmasun eger yatacaḳ ḫasta ẓuhūr iderse yine ḫasta-ḫāne-i meẕkūreye gönderilür

Müdīr-i meẕkūr olan Onbaşı Reşid Efendiye ṣoñradan mülāzımlık iḥsān buyuruldı ẕāten bu Reşid Efendi biñ ikiyüz ḳırḳ bir tārīḫinden evvel Enderūn-i Hümāyūnda Rikāb-ı Hümāyūn çuḳadar aġalarından olub ḳırḳ ücde Mūsiḳa-i Hümāyūn ṭarafına geçen aġalarından yetmiş dört tārīḫinde Reşid Efendiniñ vefātındanṣoñra Mūsiḳa-i Hümāyūn onbaşılarından mūsiḳīşinās Nābī Meḥmed Efendi müdīr naṣb ve taʿyīn buyurılub merḥūm Reşid Efendiniñ maḫdūmı Kāmil Beg daḫī āña muʿāvin taʿyīn buyurulmuşdur

[106b]

92

Mehter-ḫāne ve Mūsiḳa Beyānı

Ḫʷāce efendimiziñ buyurdıġı ḥikāye buraya yazılacaḳ olan mā naḥnü fīhimize muḳaddime olabilür Ebü'l-Feṭḥ Sulṭan Meḥmed Ḫān merḥūm İstanbulı feṭḥ buyurdıġı vaḳitde cāmiʿ-i şerifi binā buyurub içine bir vāʿiẓ taʿyīn buyurur cāmiʿ-i şerīfde kürsiye çıḳar vaʿẓ ider gide gide cemāʿat çoġalur uzaḳda ḳalanlar vāʿiẓiñ sesini işidemezler iki vāʿiẓ olması lāzım

gelür kendüsüne ʿarż iderler efendim bir vāʿiẓ idāre itmiyor iki olsa da cemāʿatiñ birazıda ānı diñlese dirler ḳabul buyurmaz yine ricā iderler yine ḳabul buyurmaz yine ricā iderler ḳabul iderim amma o iki vāʿiẓ kürside cemāʿata ne söylerse öteki daḫī ānı vaʿẓ itsün evvel biri biriyle müẕākere itsünler başḳa başḳa mesʾeleler baḥiṣler söylemesünler böyle olursa ḳabul iderim zīrā ilerüde ~~iḫtilāf-ı ümmeti mūcib olmasun eger başḳa başḳa söylerlerse~~ iḫtilāf-ı ümmetī mūcib olur ṣoñra herbiri bir ṭarafa çeker ayrı ayrı ḳavimler olurlar ittifaḳ idemedikden başḳa biri biriyle muḥārebe bile iderler ṣoñra inneme'l-müʾminūne iḫvetün āyet-i kerīmesiniñ ḥükmüne ~~ʿamel ve~~ ittibaʿda ḳuṣur ḥāṣıl olur buyurur

Bu ḳabīlden olaraḳ ṭalebe-i ʿulūm dāru'l-ḫilāfeti'l-ʿaliyyede zīr-sāye-i cenāḥ müstevcibü'l-felāḥ imāmü'l-müslimīnde taḥṣil-i ʿulūm-ı şerʿiyye ve ḥükmiyye idüb şuhūr-ı ṣelāṣe-i mütebārikede yaʿni Receb Şaʿbān Ramażan-ı Şerīf ayları vurūdunda resmen dersleri kesilüb Devlet-i ʿAliyyeniñ bilād ve ḳaṣabāt ve ḳurrāsına ṭaġılub giderler medāris-i dārü'l-ḫilāfede taḥṣīl itdikleri mesāʾil-i dīniye ve ḳavāʿid-i şerʿiyyeyi ~~ve aḥvāl-i dīniye~~ oralarda vaʿẓ ve neşr iderler bu tertībāt-ı ḥaseneyi vaḳtiyle ḳuranlar ittiḥād-ı dīniye ve meẕhebiyye ber-devām olsun içün ḳurmuşlar eyü düşünmüşler eger böyle olmayaydı memālik-i Devlet-i ʿAliyyede dört meẕhebden başḳa daha dürlü dürlü meẕāhib peydā olurdı baʿżı ṭalebe-i ʿulūm eger bu ittiḥādı mülāḥaẓa itmeyüb ancaḳ medār-ı maʿāşīçün giderse yine ʿaḳıllılarıñ maṭlūbı olan ittiḥād-ı meẕhebiye ḥāṣıl olur

Bu mülāḥaẓaya mebnī medrese-nişīn olan ṭalebe-i ʿulūma nān-ʿazīz ve meʾkūlāt taḥṣīṣ buyurmuşlar da maʿaş ve veẓāʾif-i taḥṣīṣ buyurmuşlar ~~virmişler~~ bunlar miṣillü

Sulṭan Maḥmud Ḫān-ı Ṣānī niẓāmı farż-ı evvel olan cihād içün muḳābele bi'l-meṣel ḳāʿide-i şerʿiyyesine riʿāyeten o vaḳit Devlet-i ʿAliyyeniñ güyā piyāde ʿāsākiri maḳāmında bulunubda muḥārebeniñ ~~taʿlīm ve teʿallümi~~ taʿlīm ve teʿallümi ve süngülü tüfenki olmayub ve ḥesāb ve hendese üzere muḥārebe itmegi esliḥa-i nev īcād-i istiʿmālini ḳabul itmeyen ve ḥayvanün lā yaʿlemü meṣābesinde bulunan cühhāl-i yeñiçeriyānı bi'l-külliye ve bilā sāye refʿ ve ilġā ile işbu mesʿūd ve mebrūk ve muṭābıḳ-ı şerʿ-i şerīf bulunan taʿlīmli ʿasākir-i niẓāmiyeyi fetāvā-yı şerīfeler ve duʿālar ṣenālar ile teşkīl ve īcād itdigi ve nāmını ʿAsākir-i Manṣūre-i Muḥammediye tesmiye itdigi 1242 tārīḫinde ~~vaḳit~~ eṣnā-yı muḥārebede dīn-i mübīn uġurına cihād iden ġāzīleri ġazāya teşvīḳ ve teşcīʿ itmek

mülāḥaẓasıyla mine'l-ḳadīm merʿiyyü'l-icrā olan mehter-ḫāne bu Devlet-i ʿAliyye-i ʿOṯmāniyede bānī-i esās-ı Devlet-i ʿAliyye olan cenetmekān Sulṭan ʿOṯman Ḫān Ġāzī ḥażretlerinden berū gelür ve ġazavātda çalınur olub bidʿat-i ḥasene ṣırasına girmiş olan mehter-ḫāneniñ maḳāmına ~~biñ ikiyüz ḳırḳ iki tārīḫinde~~ iḳāme olunan ve teʾṯīrāt-ı ġazzāt ḥaḳḳında mehter-ḫāne gibi müʾeṯṯir olan tranpete ve düdük ve mūsiḳalar ġāzīlere ḳanġı maḳam ve hava teʾṯīr ider ise ānı uṣul ve ḳāʿide ve terībāt-ı aṣliyesi üzere çalmalarīçün mevāḳiʿ-i müteʿaddide īcād ve peydā iderler

[107a]

93

Tevārīḫü Āli ʿOṯmān Ġazā-yı ʿÜnvanda beyān buyuruldıġı üzere Devlet-i Selçūḳiyye ṭaraf-ı ʿāliyesinden bu Devlet-i ʿAliyye-i ʿOṯmāniyeye teberrüken ve tefeʾülen taḳdīm ḳılınan ṭabl ve ʿilimdeki ṭabldan murād devlet-i müstaḳille nişānesi olan meḫter-ḫāne dimekdir ~~imdi~~ bu tranpete-i düdük ile mūsiḳa daḫī bi'l-ḳabās meḫter-ḫāne dimekdir amma mūsiḳa Frenkden alındı bu mehter-ḫāne ḳabīlinden degildir deyü sual iden olunursa mūsiḳa mūsiḳīden meʾḫuẕdur mūsiḳī ise ḥikmet-i riyāżiyeniñ envāʿ-ı erbaʿasından bir nevʿdir envāʿ-ı ṣelāṯesi daḫī heyʾet hendese hesabdır

El-ḥikmetü żālletü'l-müʾmini eynemā vecedehā eḫaẕehā ḥadīṯ-i şerīfi iḳtiżāsınca ḥikmet müʾminin ġāʾib itdigi şeydir nerde bulursa alur böyle olunca mūsiḳīniñ birazını biz ġāʾib itmiş idik Frekistanda bulduḳ bulunca hemān aldıḳ

Uṭlubu'l-ʿilme velev bi'ṣ-ṣīn ḥadīṯ-i şerīfi meʾalince yaʿni ʿilim Çinde daḫī olursa gidiñ o ʿilmi oradan alıñ ḥalbu ki daha vaḳt-i saʿādet-i nebevīde Çinde hiç Müsliman olmayub bütün bütün kāfiristan idi lākin şimdi pek çok Müsliman vardır Çin İmparatorunıñ tebʿiyetinde iseler de kendi milletinden ziyāde muʿazzez ve muḫterem ṭutarlar

Gelelim taʿyīn beyānına bir daḳīḳa vardır orasını daḫī ferāmuş ~~itmemeli~~ buyurmamalı meṯelā Sinyör Bellinīniñ operasıdır böyle hünerlidir şöyle üstādānedir yapılmaz şeydir deyü lā tuḳṭaʿ ānı çalmaḳ burasında ḥikmetden degildir 1271 tārīḫinde ~~senesinde~~ Ḳırım muḥārebelerinde bir Sivasṭopoli şarḳısı çıḳdı o güfteye aṣḥāb-ı tabiʿatdan ~~ṣāḥib-i tabiʿat~~ olan bir ẕāt müʾeṯṯir beste yapdı noṭaya daḫī çekdiler neḳadar ʿAsākir-i Şāhāne Mūsiḳaları varsa gice gündüz çaldılar çaġırdılar bir dürlü ṭoyamadılar hepimiz ~~oldı~~ öyle oldıḳ idi ya

işte burası da ḥikmetdendir ~~meşelā Şinyor Bellininiñ operasıdır Frenk milletine teʾşīr idiyor sañaniçün teʾşir itmiyor deyü muşallaṭ olmamalı işte böyleside ḥikmetdendir~~ kendi milletiniñ mizācını da gözetlemeli ~~mizācını da gözetmeli amma bize teʾşir idiyor dinürse İstanbulda meşelā bir iki üçbiñ kişiye teʾşir itmekle gözetmeyi niçe milyon ahālīye daḫī teʾşir itsün dimek yaḳışıḳlı yersüz ḥikmetden~~ degildir ~~İstanbulda bile baʿżı efendiler~~ baʿżı ẕātlar ~~begler aġalar~~ vardır ki kendüsüne ḳılarnaṭadan ziyāde zurnā ile çifte nāra ve çıġırtmanıñ eyü çalanı teʾşir idiyor ṭabiʿatden baḫş olmaz her ḳavmiñ efāżılı kendi ḳavmiñ ʿavāmını idāre itmege borclıdır ne vechle olursa şerʿe ḳānūna muḫālif olmadıġı ḥālde eslāf-ı mülūk-i ʿiẓāmdan ḥażerātından birisi ṭışaru vüzerātından birisine iltifāten kendü ḫᵛānende-i şāhānelerinden beş altı kişi gönderir faṣıl itsünler deyü giderler o vezīriñ ḥużūrunda dürlü faṣıllar naġmeler icrā iderler vezire aṣlā teʾṣīrātı olamaz bī-ruḥ gibi ṭurur bunuñ üzerine o ehl-i mūsiḳīniñ içinde bilür bir efendi bulunur vezir neden ḫoşlanur añlar başlar oralardan icrā-yı naġamāt itmege ~~bu efendi o maḳamlara başlar başlamaz~~ vezir başlar ḥareket itmege ve aġlayub āh itmege işte böyledir bu mūsiḳī didikleri fenn-i şerifiñ ~~bu mūsiḳīniñ~~ īcādı muḫāṭaba söylenen sözüñ teʾṣīrātı olsun içündür mūsiḳīsiz söz bir derece teʾşir iderse mūsiḳī maḳāmātından bir maḳām ile beste ve āmīḫte olunca daha ziyāde teʾṣīrātı müstezād olur insanıñ o sözi dinleyecegi gelür ozan ve eşʿar daḫī böyledir yaʿni ~~netīce-i kelām~~ meḫter-ḫāne maḳāmına iḳāme olunan işbu mūsiḳaları kendü havasına ḳosalar uṣul ve ḳavāʿid-i aṣliye ve teʾlīfāt-ı ḥekīmesinden çıḳub herbiri bir başḳa hava çalar niẓām-ı düzeni bozulur böyle olmasun deyü ḳırḳaltı tārīḫindenberū Mūsiḳa-i Hümāyūndan ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne ve ʿasākir-i niẓāmiye-i mülūkāne ve Ṭobḫāne mūsiḳalarına ve 1259 tārīḫindenberū ve ṭaşralarda vāḳiʿ Ordū-yı Hümāyūnlarıñ mūsiḳalarına daḫī ~~elli ṭoḳuz tārīḫindenberū~~ muʿallimler taʿyin ve iʿzāmıyla ittiḥad ve yek-cihetīyi mūsiḳalar ḥaḳḳında daḫī maḳbul ve merʿī ṭutmuşlardır

Ve ḥālā bi'l-cümle ʿAsākir-i Şāhāne ve Ordū-yı Hümāyūnlar mūsiḳalarına Mūsiḳa-i Hümāyūndan ehil ve erbab olub meşḳ ve taʿlīme ve mūsiḳanıñ fünūnuna liyāḳat ve iḳtidārı olanlar bā-irāde-i seniyye-i cenāb-ı cihanbānī meʾmūr olub meşḳ ve taʿlīm itmekdedirler bu muḥassenātı şāmil olan aḥvāl-i meşrūḥa ~~ḳırḳ altı tārīḫindenberū~~ merʿiyyü'l-icrā ~~gele gele biñ ikiyüz ṭoḳsan dört tārīḫine ḳadar geldi~~ olagelmekde iken ṭoḳsan dörtde ~~sene i~~

~~meẕkūrede~~ nāẓır-ı sābıḳ Necib Paşanıñ tensībiyle taḥvīl olunub uṣūl-i meẕkūre yalıñız Der-ʿAliyyedeki Birinci Ordū-yı Hümāyūnı mūsiḳalarıyla Ṭobḫāne ve baḥriye mūsiḳaları ḥaḳḳına maḫṣūṣ ve munḫaṣır ḳalmışdır

[107b]

98

Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ nām ve ʿünvānı fi'l-vāḳiʿ Mūsiḳa-i Hümāyūndur lākin orada ruʾyet ve tesviye olunan ḫidmetler yalıñız mūsiḳaya ve çalġıya dāʾir aḥval ve ehvā olmayub belki āndañ başḳa ānifen beyān olundıġı üzere tiyatro ve pantomima ve ḳomedya gibi envāʿ-ı lüʿbiyāt-ı Efrinciye ʿaṣr-ı ḥālimizde ẓuhūr-yafta oldıġından efradıñ birazı mūsiḳaya dāʾir olan ḥidmetleri ruʾyet ve īfā itdikdensoñra bu ḫidmetlerde daḫī istiḫdām olunurlar

1294 ~~biñ ikiyüz ṭoḳsan dört~~ muḥārebesinde bezirgān-ı mūmā ileyhimden ekşerīsi faḫrī olaraḳ Ṭobḫāne-i ʿĀmire fabriḳa-i hümāyūnlarına gidüb destegahlarda ḫidmetler itdiler ve mahal-i meẕkūr ümerāsınıñ maẓhar-ı taḥsīn ve efrīni oldılar ve dāʾimī ṣūretde Ṭobḫānede ḳalmalarını arzu ve teklif itdiler ise de mūmā ileyhim teşekkür ve iʿtiẕār idüb baʿde'l-ḥarb yine Mūsiḳa-i Hümāyūn ḫidmetine ʿavdet itmişlerdir

ʿAzīmet-i Cihād İden Bezirgān-ı Ġāziyān

1294 ~~biñ ikiyüz ṭoḳsan dört~~ Rusya muḥārebesinde Mūsiḳa-i Hümāyūn bezirgānından ḫayli gönüllüler ẓuhūr iderek gidüb sāye-i şāhānede farīża-i ẕimmet cümle-i İslāmiyān olan cihād-ı emr-i ilāhīsini edā ve īfā ile ġāzī ve baʿżıları resīde-i derece-i şehādet olmuşlardır raḥmetullāhi ʿaleyhim ve ʿalā cemīʿi'ş-şühedā şühedā-yı müşārun ileyhim içün ne saʿādetdir kim Allāhu teʿālā ḥażretleri Ḳurʾān-ı Kerīminde buyurıyor

Velā taḥsebenne'l-leẕīne ḳutilū fī sebīli'l-lāhi emvāten belehum aḥyāen ʿinde rabbihim yürzeḳūn āyet-i kerīmesiniñ maẓharı olmuşlardır yaʿni aʿdā-yı din ve devlet muḳabelesinde ṣaf beste-i şecāʿat olan ġazāt-i müʾminīnden eşnā-yı muḥārebede nāʾil-i derece-i şahādet olanlar içün sen ānlar ölülerdir mevtālārdır dime zīrā ānlar ḥayāt-ı maʿneviye ile diridirler ānlar rabbileriniñ ~~teʿāliyeniñ~~ ʿinde ilāhiyesinde niʿm-ı müşāhedāt-ı rabbāniyesiyle merzūḳ ve mütenaʿim olurlar bizim ḫˇāce efendimiz leẕāʾiẓ-i maʿneviye leẕāʾiẓ-i ṣüveriyeden daha ṭatlıdır buyururlardı

Muḥārebe-i Meẕkūrade Bulunub İftiḫār Madalyası Alan Bezirgan

Mīr-alay Remzi Beg	Ḳolaġası Şefiḳ Beg	Yüzbaşı Rāsim Efendi şehīd olan	Yüzbaşı Mūsā Efendi	Mülāzım Meḥmed Emin Beg	
Mülāzım Raʾuf Efendi	Mülāzım Cemal Efendi	Çavuş Ḥasan Efendi	Çavuş Dilāver Aġa	Onbaşı Naẓmi Efendi	Ḥasan Efendi
Naẓmi Efendi şehīd olan	Reşid Aġa				

[108a]

99

Ḳol Oyunı ve Ẓuhūr-ı Ḳavli

Ḳol oyunı ve ẓuhūr-ı ḳavli taʿbīr olunan oyunlar Türkiyeniñ mine'l-ḳadīm tiyatrosı maḳāmında olub faḳaṭ öyle alafranġa tiyatro gibi ebniye-i ʿaẓīme ve müzeyyen perde ve edevāt-ı munṭaẓame-i sāʾireleri mükemmel olamadıġından güzel ṣūretde görünmemekdedirler bunı güzel göstermeniñ çāresi meṣārif-i keşīreniñ vücūdına mütevaḳḳıf oldıġı vāreste-i ḳayd ve beyāndır evvel emirde tiyatroḫāne gibi muṭanṭan binālar ve her ṭāḳım oyunlara ve eşkal ve ṣıfatına maḫṣūṣ müzeyyen elbiseler ve daha teferruʿāt-ı sāʾiresiçün lāzım gelen eşyāsını lāyıḳıyla ikmāl itmek ~~ister~~ eger alafranġa tiyatrānıñ öyle muʿaẓẓam maḥāl-i maḫṣūṣ ve ẕī-ḳıymet elbise-i müẕeyyeneleri olmayub ḳol oyunı gibi açık maḥāllerde muḫtaṣar elbiseler ile ~~oynasalar~~ icrā itseler ḫalḳıñ bu ḳadar ~~hücūmunı~~ arzularını mūcib olmazdı lākin şu ḥālde bile ḳol oyununı çok kimseler severler ve seyr ve temāşāsına giderler eyyām-ı ṣayfiyede Ḳaḍıköyü civārında Yoġurtcı Çeşmesi nām-ı maḥālde 1275 ~~biñ ikiyüz yetmiş beş~~ tārīḫlerinde oraya gidilür temāşā olunur idi işte Türkiyeniñ tiyatrosu olan bu ḳol oyununını mümkin mertebe tezyīn ~~itmek~~ içün Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūm mūmā ileyhimiñ ~~bunlarıñ~~ söz anlar ve ehl-i liyāḳat olanlarından ~~on kişiyi yaʿni~~ on iki kişi ḳadar

Ḳolbaşı Ḳadri Aġa	Büyük Ḳavuḳlı Şükri Efendi	ve Şakir Beg	ve Türk Sālim Aġa	ve Ḫayālī Rıża Efendi	
ve Yaġcı ʿİzzet Aġa mim	ve Derviş Aġa	ve Külahcı Meḥmed Aġa	ve Saʿatcı ʿAli Aġa	ve Oyuncaḳcı İbrāhim Aġa	ve Çiçekci Şākir Aġa

intiḫāb buyurılub 1278 ~~biñ ikiyüz yetmiş sekiz~~ Ṣaferiniñ yigirmi sekizinci güni Mūsiḳa-i Hümāyūn jurnaliniñ ẕeyline ḳayd ve ilḥāḳ ḳılındılar mūm-i ʿileyhimiñ ~~bir kişiniñ~~ Ermenī milletinden Şāhin nāmında bir ṣanduḳkāriyle millet-i ḳıpṭiyeden Maḥmud nāmında bir zurnā-zenleri olub muʾaḫḫaran tevārīḫ-i muḫtelife ile bunlara yedi sekiz kişi daha żam ve ilḥāḳ olundı ki bunlardır

Emin Beşikṭaş	Meḥmed Zeyrek	Edhem Ḫalil	Meḥmed Ḥüseyin Paşa	Ḫ͟ᵛāce İsḥaḳ Paşa	Muṣṭafa Ra'uf Ḳasım Paşa	ʿAli	ʿAli Edhem Ḥekimoġlu	Saʿid Cerraḥ Ḫayāli Efendi	ve Ṣāliḥ

Ermenī milletinden Ḳurban ʿAbdullāh Āsitāne

Mūmā ileyhimden ekṣerīsi ṣoñraları tevārīḫ-i muḫtelife ile kimi istiʿfā idüb kimi teḳāʿüd olub nihāyet bāḳī ḳalan

Ḳolbaşı Ḳadri Aġa Büyük Ḳavuḳlı Şükri Efendi Ḫayālī Rıżā Efendi Türk Sālim Aġa Saʿatci ʿAli Aġa

Bunlar ~~bu beş kişi~~ ṭoḳsan bir Şubaṭında beşer yüz ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile çıraġ ve teḳāʿüd olmuşlardır bu kere yaʿni biñ ücyüz dört senesi Muḥarreminde şevket-maʾab merāḥim-niṣāb pādişāhımız Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫ͟ān efendimiz ḥażretleri lüṭfen ve kemāl-i merḥameten mūmā ileyhimden birḳac kişilere iltifāt-ı şāhāneleri bī-dirīġ buyurulmaġla ḥayāt-baḫşā olmuşlardır

[108b]

100

Perteṭuranıñ Taʿrifi

Perteṭura yaʿni fi'l-aṣl İtalyan lisānından meʾḫuẕ olub aṣḥāb-ı mūsiḳī beyninde bir havayı müteʿaddid sazlara taḳsim itmege dirler ~~ehl-i mūsīḳi ıṣṭılāḥında ʿilim olmuşdur~~ ve hākeẕā bir havayı müteʿaddid sazlara taḳsimini müşaʿar olan noṭaya perteṭura dinmek ehli fenniñ ḳāʿide-i ıṣṭılāḥ~~larındandır~~ātındandır yaʿni taḳsim-i hava dimege varır işbu luġat erbābından ~~Nuṣret Paşadan~~ taḥḳīḳ olunmuşdur

Ḳolaġası Yūsuf Efendiniñ Terceme-i Ḥāli

Ḳolaġası Yūsuf Efendi 1247 ~~ḳırḳ yedi~~ tārīḫinde Enderūn-i Hümāyūna ve ḳırḳ sekiz tārīḫinde Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayd ve çıraġ o~~lub~~lmuşdur oḳur yazar muḥibb-i ḫandān laṭīfeyi sever çoḳ diñler az ve nükteli söyler ehl-i dillerden idi Vehbi-i Tuḥfesinden Dīvān-ı

Ḥāfıẓa ḳadar Fārisīyi ve luġat-i ʿArabīden daḫī ṣarfı ile naḥvi Kāfiye Molla Cāmīsiniñ nihāyetine ḳadar faḳīrden görüb ʿArabī ḫˇācesi Meḥmed Rāsiḫ Efendiden daḫī ~~Ḳolaġası~~ Biñbaşı Kātib İbrāhim Efendi ile birlikde ʿArabīden ~~baʿżı~~ ḫayli dersler görmüşlerdir Mūsiḳada ḳılarnaṭa ve ibū çalar ve nevbet ve küme çalġılarına sazını eline noṭasını ḳoltuġuna alub fevḳa'l-ʿāde devām ider idi ki öyle devāmı az kişi idebilür ẕāten Gürciyyü'l-aṣl olub Sulṭan Maḥmud merḫūma Ṭrabzon vālisi Ḫazīnedār Oġlu ʿOṩman Paşa ṭarafından taḳdīm ḳılınan Ġılmān-ı Ḫaṣṣa ʿidādındandır Mūsiḳa-i Hümāyūn mīr-livāsı ʿOṩman Paşanıñ kerīmesini ʿaḳd ve nikāh idüb āndañ evlādı olmuşdur yetmiş ikide mülāzım yetmiş ṭoḳuzda yüzbaşı seksende ḳolaġası ṭoḳsan dört Temmuzunda ġıyāben teḳāʿüdlügi icrā olmuşdur ~~teḳāʿüd olub~~ tamam ḳırḳ yedi sene ḫidmet-i şāhānede istiḫdām olunmuşdur teḳāʿüd oldıḳdan iki üc māh ṣoñra ikmāl-i enfās muḳaddere idüb Üsküdarda Ḳaraca Aḥmed Sulṭan civārında ḳayınpederi ʿOṩman Paşa merḥūmuñ ṣofası derūnunda medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten

Ḥacc-ı Şerīf

te	te	te	mim
Mülāzım ʿArnavud	ve Mülāzım Ḥacı	ve Mülāzım	ve Ḳolaġası
Ḥacı Muṣṭafa Efendi	Ḥamdi Efendi	Ḥacı Ḫulūsi Beg	Ḥacı ʿOṩman Aġa

1284 ~~biñ ikiyüz seksen dört~~ senesi Ḥicaz-ı maġfiret-ṭıraz cānib-i ʿālīsine ʿazīmet ve īfā-yı farīża-i ḥac-ı şerīf itdikdenṣoñra ʿavdet itmişlerdir

Biñikiyüz Elli Ṭoḳuz Ẕi'l-ḥiccesinde Mūsiḳa-i Hümāyūn Jurnalinde Mevcūd Bulunan Ẕābiṭān ve Neferāt

Biñbaşı Ḫalil Efendi 1	Ḳolaġası Edib Efendi 1	Kātib İskender Fā'iḳ Efendi 1	Emin-i Eṣvab Eyūbī ʿOṩman Efendi 1	Birinci Yüzbaşı Ḥasan Efendi 1	İkinci Yüzbaşı ʿOṩman Efendi 1
Mülāzımāt neferan 5	Ser-çavuş neferan 1	Ṣıra çavuşānı neferan 8	Emin-i bölük neferan 1	Onbaşıyān neferan 20	Neferāt 47
					Yekūn-i neferan 88

[109a]

Emnā-yı Eṣvāb

Mūsiḳa-i Hümāyūnda ibtidā eṣvab emīni olan Edib Efendidir elli iki tārīḫinde müceddeden naṣb oldı bu Edib Efendi ḳırḳ sekiz tārīḫinde bölük emīni olub ẕāten Ġalaṭa Sarāyından Enderūn-i Hümāyūna naḳl ~~itmiş~~ idüb oradan mūsiḳa ṣınıfına geçen eski aġalardandır Ḳorno çalar bir miḳdar daḫī mūsiḳīşinās oḳur yazar beş vaḳit namazını ḳılar ~~olub~~ 1241 tārīḫinden evvel Ġalaṭa Sarāyında sarāy aġaları kendi kendilerine eklenmek içün ḳoloyunı oynadıḳları vaḳitde Edib Efendi merḥūm tāzeliginde kendiniñ ẕāten terākib-i fiṭriyesi oldıġından güzel zenne taḳlidine çıḳarimiş güzel sesi var ~~idi~~ müʾeẕẕinān-ı şāhāneden ~~imiş~~ eẕān-ı şerīf oḳur iḳāmet ider çünki o vaḳit eyü sesi olanlar kibir ve istiġnā itmezler eẕān oḳurlar iḳāmet iderler idi ṣoñra bu Edib Efendi elli ṭoḳuzda ḳolaġası altmış ücde biñbaşı altmış beş Rebīʿü'l-Āḫirinde irtiḥāl-i dār-ı beḳā idüb Ṭobḫāne civārında Ḳādirī-ḫāne dergāhında İsmāʿil-i Rūmī ḳuddise sirruhū ḥażretleriniñ ayaḳ ucunda medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh ānıñ yerine elli ṭoḳuzda bölük emīni Eyūbī ʿOṣman Efendi eṣvāb emīni naṣb ve taʿyīn oldı ḳılarnaṭa çalar idi ~~Ṣıdḳı Efendi buña muʿavin oldı~~ altmış ṭoḳuz Ẕi'l-ḳaʿdesinde ʿOṣman Efendiniñ infiṣāliyle faḳīriñ lalam Eyūbī Baba Meḥmed Aġa naṣb oldı ḳılarnaṭa çalar idi Ṣıdḳı Efendi buña muʿāvin naṣb oldı Baba Meḥmed Aġa Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūmuñ Enderūn-i Hümāyūnuñ Seferli Oṭasına ilk çıraġı olub ḥalim selim nāzik bir ẕāt idi ṣoñra Baba Meḥmed Aġanıñ infiṣāliyle yetmiş bir tārīḫinde Ṣıdḳı Efendi emin-i eṣvāb oldı ṣoñra Ṣıdḳı Efendiniñ infiṣāliyle seksen dört Recebinde İsmāʿil Efendi-zāde ʿİzzet Beg naṣb oldı bu ʿİzzet Beg daḫī güzel idāre itdi ve herkesi ḫoşnūd itdi ṣıraçavuşı Vefā Beg ʿİzzet Bege muʿāvin oldı ṭoḳsan dört Temmuzunda ʿİzzet Beginiñ infiṣāliyle yerine Ḥacı Ḥamdi Efendi naṣb oldı Ṣıdḳı Efendi Ḥacı Ḥamdi Efendi ʿİzzet Beg ḳılarnaṭa Vefā Beg flavṭa çalarlar idi ṭoḳsan altı tārīḫinde Ḥacı Ḥamdi Efendiniñ infiṣāliyle yerine Yüzbaşı İbrāhim Efendi naṣb oldı muʾaḫḫaran İbrāhim Efendiniñ infiṣāliyle Fransaya gidüb gelen Biñbaşı ~~Yüzbaşı~~ İsmāʿil Beg ṭoḳsan yedide naṣb oldı muʾaḫḫaran İsmāʿil Beginiñ infiṣāliyle yerine Yüzbaşı İbrāhim Efendi ṣāniyen naṣb oldı muʾaḫḫaran İbrāhim Efendiniñ infiṣāliyle yerine Silivrili Maḥmūd Aġa naṣb oldı Yüzbaşı Maḥmud Aġanıñ irtiḥāliyle yerine mülāzım ʿAlāʾü'd-din Beg naṣb oldı Çavuş Ṣafvet Beg ve Onbaşı ʿĀrif Beg ʿAlāʾü'd-din Bege muʿāvin naṣb oldılar muʾaḫḫaran ʿAlāʾü'd-din Beginiñ irtiḥāliyle Ṣafvet Beg eṣvab emīni naṣb olub ~~oldı~~ Çavuş Rıżā Beg muʿāvin naṣb oldı

Rıżā Beg mülāzım ~~olmaġla~~ naṣb ~~olmaġla~~ ve eṣvab eminliginden infiṣāl ile yerine Nūri Beg naṣb olmuşdur

Biñ İkiyüz Altmış Üc Senesi Kānūn-i Evveline Maḥsūben Mūsiḳa-i Hümāyūnda Mevcūd Bulunan Żābiṭān ve Meʾmūrān-ı Sāire

Ḳāʾim-maḳām Ḫalil Beg	Biñbaşı Edib Efendi	Biñbaşı Necib Beg	Ḳolaġası Ḥasan Efendi	Ḳolaġası ʿOṣman Efendi	Yüzbaşı Boġçaaṭalı Ḥüseyin Aġa	Yüzbaşı Eyūbī ʿOṣman Efendi	Yüzbaşı İskender Fāʾiḳ Efendi
Eṣvab Emīni Baba Meḥmed Aġa	Kātib Ḫᵛāce Emin Efendi	Mülāzım-ı Evvel Ḥaydar Aġa	Mülāzım-ı Ṣānī Çakır Aġa	Mülāzım-ı Ṣāliṣ ʿĀṭıf Beg	Mülāzım-ı Rābiʿ Curacı Yāver Aġa	Mülāzım-ı Ḫāmis Gürci Reşid Aġa	
Mülāzım-ı Sādis Baba Ḥüseyin Aġa	Ḫasta-ḫāne müdīri Reşid Efendi						

Meʾmūrāt

Vekīlimizc Süleyman Efendi — İmam Ḫalil Efendi — Yazı Ḫᵛācesi Ṣefiḳ Beg — Ṭabib Bolasiyuz — Eczācı Panayut

~~Bundan ʿaḳdem ẕāt-i ḥażret-i şāhāneniñ terzi başısı olan~~

[109b]

102

Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān Merḥūmuñ ʿAṣrında Sarāy-ı Hümāyūn Ḳuşluġunda Mūsiḳa-i Hümāyūn Bezirgānınından Ḫidmetde Bulunanlar

Cennet-mekān ~~çünki~~ ḫāḳān-ı müşārun ileyh merḥūm ṭuyūr-ı ġaribiye ve ḥayvānāt-ı ʿacībeden ḫoşlanur seyr ve temāşāsına raġbet buyurur idi Mīr-alay Reşid Beg mim ḳuşcı başı olub Biñbaşı Ferhād Beg mim ikinci ḳuşcı idi Bu Ferḥad Beg ekṣer-i evḳāt ṭaşralarda emdār-ı evḳāt ider Ġarb-ı Ṭrablusa İzmide ve Ḳaradeñiz sevāḥiline ve daha sāʾir maḥāllere gider arslan ḳaplan ẕürāfālar filler ve sāʾir ḥayvanāt ve ṭuyūr-ı ʿacībeler getürür ücünci ḳuşcı Ḳolaġası Aḥmed Efendi daḫī maʿiyyetde Yüzbaşı Rıżā Efendi Yüzbaşı Rāḳım Beg Yüzbaşı İsmāʿil Beg Çavuş Bahāu'd-din Beg Çavuş ʿAzīz ve Tevfiḳ Efendiler Kāẓım Beg ʿAli Beg Saʿdü'd-din Beg Ferruḫ Efendi ʿĀmir Efendi ~~ḳuşcı idiler ḫāricden daḫī ḳuşcı ḫademeleri oldıġı gibi Ḳañlıcalı Ḥaḳḳı Begiñ daḫī ser-ḳuşcılıġı vardır~~ ḳuşcılıḳ ḫidmetinde istiḫdām olunurlar idi ḫāricden Ḳañlıcalı Ḥaḳḳı Begiñ daḫī ḳuşcı başılıġı vardır

Ḳolaġası Curacı Meḥmed Begiñ Hüner-i Maḫṣūṣları

~~Ḳolaġalası Curacı Meḥmed Begiñ rehāvī kütügü yapub mıḫlamaḳda ve mücellidliḳde mahāreti ve daha ṣanāyiʿ-i sāʾiresi vardır~~

Ḳolaġası Meḥmed Beg meʾmūr īfāsı oldıġı kendine maḫṣūṣ sazını çalub ḫidmet-i maḫṣūṣasını edā itdikdenṣoñra ~~çaldıḳdanṣoñra~~ ṣanāyʿ-i sāʾirede mahāreti vardır ez-cümle güzel güzel muḥarriḳ müʾeṣṣir mūsiḳī havalarını rehāvī ṣandıġınıñ kütügüne mıḫlamaḳ tertīb itmek ve mücellidlik itmek bi-ḥaḳḳın ve daha ṣanāyiʿ-i sāʾire icrā itmek gibi hünerleri ~~meşhurdur~~ vardır

Silk-i meẕkūrda vekīlimizc kātibi çavuş ~~Mūsiḳa-i Hümāyūn ḳalemi ikinci kātibi~~ Bahāʾu'd-din Efendiniñ kendi vicdānı olaraḳ görülmedik bir ṣanʿatı vardır iftāriye ṭaḳımı ve sāʾire aʿmāli gibi mūmā ileyh bundan başḳa sāye-i şāhānede ʿArabī Fārisī ~~oḳumuş~~ bilür şiʿiri ve kitābeti vardır ~~oḳur yazar~~ ẕāten kendüsi ezkiyādandır

Onbaşı Meḥmed Begiñ Hüner-i Maḫṣūṣası

Onbaşı Meḥmed Beg Filibede ~~ṭoġub~~ panhāde-i ʿālem-i şuhūd olub biraz vaḳit Giridde oturmuş ve çoḳdanberü İstanbulda iskān ve iḳāmet itmek üzre~~dir~~ oldıġından bināen ~~ʿaleyh~~ Filibeli dimekle meşhurdur bu Meḥmed Beg yeñiden tenekeden saz yapar Mosḳov tenekesini ḫam tenekeyi alur trambon ve avcı borısı vesāʾir teneke sazlar yapar ḫam tenekeyi biri birine öyle ḳaynadır ki ʿaynı aşaġıdan gelen teneke sazıñ ḳaynaġı gibi ~~yapar~~ olur Ferid Beg Onbaşı Nāẓım Beg Onbaşı Zīver Beg daḫī Meḥmed ~~Begle berāberdirler~~ Begiñ maʿiyyetindedirler

İstanbulda Beyazıd ṭaraflarında saz yapmaḳda şöhreti olan Sezāyi Efendi daḫī Mūsiḳa-i Hümāyūndan neşʾet itmişdir

Derzilik Ṣanʿatı Bilenler

Maḥmud Efendi mim	Rıfʿat Efendi mim	Ḥacı Ḥüsni Efendi mim	diger Ḥüsni Efendi te	Şemsi Efendi te	Ferid Beg	İbrāhim Beg	ʿAzīz Efendi	Reşid Efendi	Rıżā Efendi	Hāfıẓ Naẓmi Efendi

[110a]

10[yırtılmış]

Derbeyān-ı Berberān Pīr-i Şān-ı Selmān Rażiyallāhu ʿAnhü'l-Mennān

Ḳolaġası Ḫˇāce Yūsuf Efendi mim	te Mülāzım Kerim Aġa	Ḳolaġası Süleyman Aġa	te Çavuş Selmān Aġa	Mülāzım Süleyman Aġa	Çavuş Reşid Aġa mim
Çavuş Şevḳi Efendi	Muṣṭafa Efendi	Seyyid Aġa	Ṭayfur Efendi mim	ʿİzzi Efendi mim	

İşbu ḳıṭʿa berberāna münāsibdir

Tevāżuʿ ḳıl serkeşlik yaḳışmaz ehl-i ʿirfāna felek baş kesdirir berber öñünde merd-i ẕī-şāna

İki defʿa Rasūlullāh traş oldı olub sünnet nuḳūd-ı terżiyātı ile ihdā rūḥ-i Selmāna

beyit

Sezā-yı tıġ olur ḥadden tecāvüz eyleyen müvler ānıñçün tıġdan āzādedir müjgān ve ebrūler

Muʿammā Binām-ı ʿAli

Traş olsam o berber şūḫuna ger benimçün başına gün ṭoġdı dirler

Ḳıṭʿa

Ser-traş erbābınıñ ḥaḳḳan güzīde erleri dāʾimā icrā iderler sünnet-i peyġamberi

daḫlolunmaz ānlarıñ āyīne var kāffeten Ḥażret-i Selman pāk-i Fārisīdir pederleri

Ḳunduracılıḳ Ṣanʿatını Bilenler

Mīr-alay Ḫurşid Beg Mülāzım Ḥüseyin Efendi Çavuş İbrāhim Beg Onbaşı Caʿfer Beg Ḳaẕım Beg

~~Sebeb-i Tenḳīḥāt~~

~~Mūsiḳa-i Hümāyūnda taḳrīben otuz beş seneniñ ẕarfında iki üc defʿa tenḳīḥāt ve iḫrācāt vāḳiʿ olmuşdur sebeb i ẓāhirīsi böyle görünür ki ḥarbiye ṭıbbiye iʿdādiye mekātib i şāhānelerinde icrā buyurulageldigi miṣillü silk-i meẕkūr efrādınıñ yekūni içün teʾsis ve küşādı tārīḫi olan ḳırḳ üc senesindenberü irāde i işābetʿāde i ḥażret i pādişāhī müsteṣnā ṭutılaraḳ bir ḥad ve miḳdār-ı taʿyīn ve taḥdīd buyurulamadıġıdır Mūsiḳa-i Hümāyūna bir nefer ḳayd ve çıraġ buyurulınca Dāʾire-i Hümāyūnuñ nān ve niʿmetine ve şeref ve iʿtibārına meʾlūf ve muʿtād olur muʾaḫḫaran tenḳīḥ ve iḫrāc ile evvel niʿmetden dūr olunca cennetden ḳoġulmuş gibi ṭışaruda bir işe yarayamayub perīşān ve ḥayrān ve kimisi mecnūn bī sāmān olub nā būd ve nā peydā olurlar~~

~~Mine'l-ḳadīm Enderūn-i Hümāyūnda icrā buyuruldıġı miṣillü Bezirgān-ı Ḫaṣṣanıñ emekdārānı ʿalīlü'l vücūd olub çıraḳlıḳ ve teḳāʿüdlügüni ḫaḳ pāy-i ḥażret-i şāhāneden ricā ve istirḥām itdikleri ḥālde sāye-i pādişāhīde çıraġ ve teāʿüdlük ile lütfen ve merḥameten bekām buyurılub dāʿiyān-ı salṭanat-ı seniyye zümresine ilḥāḳ buyurulması ve ānlarıñ yerine muḫrec ve maḥāllinden ḫidmet-i müsteveibü'l-mefḫaret-i pādişāhīye elverişli münāsib-i mütenāsibiniñ ḳayd ve ilḥāḳ buyurulması ḳavāʿid-i merʿiye-i salṭanat-ı seniyyedendir~~

[110b]

106

Zirde Muḥarrer-i Veḳāyiʿ-i Şitānıñ Tārīḫleri Ricāl-i Devlet-i ʿAliyyeden Bursalı Rıżā Efendiden Taḥḳīḳ Olunmuşdur

Cennet-mekān Sulṭan Maḥmūd Ḫān Rumiline yaʿni Ṭuna ṭarafına teşrīf-i hümāyūnları 1253 ~~biñ ikiyüz elli üc~~ Ṣaferindedir yelken gemisi Nuṣretiye nām-ı Ḳapaḳ-ı Sefīne-i Hümāyūn ile Macar Ḳalʿasınıñ önünden ḥareket olundı oraya ḳadar sarāy-ı hümāyūndan yedi çifte tebdīl-i hümāyūn ḳayıġı ile teşrīf buyuruldı oradan bir keskin Lodos rüzgarıyla Ḳaradeñize Boġazından Mūsiḳa-i Hümāyūn sefīne-i meẕkūreniñ baş ṭarafında naġamāt-ı sāz olaraḳ çıḳıldı irtesi güni maṣḥūben bi's-selāme Varnaya ~~varıldı~~ muvāṣālat buyuruldı faḳaṭ yolda hava biraz sākinleşdiginden maʿiyyetde giden iki Frenk vapurları gelüb yetişüb iki ṭarafından baġlayub götürdiler Lodos rüzgarı eserken vapurları geçmiş idi bu seyaḫat-ı hümāyūnda faḳir daḫī var idim

Varnadan Şumniden Silistreden Deli Ormandan Ruscuḳdan Belenden Ġabrovadan Şibḳadan Şibḳa Balḳanından Ḳızanlıḳdan ve Ḳızanlıḳdan gülyaġı alaraḳdan çünki teşrīf-i hümāyūn bahar mevsiminde idi Eski Zāreden Muṣṭafa Paşadan Edirneden Edirnede bir hafta ~~oturuldı~~ iḳāmet buyuruldı Ḥavṣadan Babaeskisinden Lüleburġazdan Çorludan Silivriden Ḳumburġazdan Biġadusdan taḳrīben bir māhda Ayastefanuza aḫşam eẕānı gelindi ~~Çorlıdan gice beşde ḥareket olundı ṣabaḥleyin~~ irtesi güni Der ʿAliyyeye bi-ḥamdillāhi teʿālā resīde olundı Edirneden İstanbula ḳadar herne esbāba mebnī ise fevḳa'l-ʿāde sürʿat-ı kāmile ile gelindi Varnadan tā Ayastefanuza ḳadar Mūsiḳa-i Hümāyūn ẕāt-ı ḥażret-i şāhāneden bir gice evvel ḥareket idüb irtesi güni ẕāt-ı ḥażret-i şāhāne orayı teşrīf-i

şāhāne buyurdıġındadıḳlarında Mūsiḳa-i Hümāyūn resm-i selāmı icrā ider idi ~~selamlanur idi~~ fī Ṣafer 1253

Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān ve Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān cennet-mekanlarıñ süver-i hümāyūn-i ḫıtanları Kaġıd-ḫānede elli iki senesiniñ Muḥarreminde mükemmel ṣūretde icrā buyurulmuşdur orada ḳaṣr-ı hümāyūnuñ ḳarşusundaki ṭaġda ṭopcı ʿasākir-i şāhānesiniñ laġm-endāḫtda mahāreti olanlar laġm-endāḫt ~~itdiler~~ itmişlerdir fī Muḥarrem 1252

Cennet-mekān Sulṭan Maḥmuduñ kerīme-i muḫteremeleri Ṣāliḥa Sulṭan Ḳapudan Ḫalil Paşaya ~~biñ ikiyüz elli~~ 1250 tārīḫinde ʿaḳd ve tezvīc olunub süver-i hümāyūnları Ṭolmabaġçe meydānında on beş gün ḳadar imtidād idüb köçekler çalġılar ip canbazları ve sāʾir oyunbazlar ve giceleri fişenkler ve eṭʿame-i mebẕūle ile icrā ~~buyuruldı~~ buyurulmuşdur fī 1250

Cennet-mekāñ Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫānıñ Rumiline yaʿni Ṭuna ṭarafına teşrīf-i hümāyūnları ~~altmış iki~~ 1262 tārīḫindedir pederleri cennet-mekān miṣillü ~~gibi~~ yine Ḳaradeñizden Varnadan bilād-ı meẕkūreden Edirne cihetinden ʿavdet-i şahāne buyurulmuşdur fī 1262

Mūsiḳa-i Hümāyūn Çorlıdan gice saʿat beşde ḥareket idüb irtesi güni aḫşam irtesi Ayastefanuza vāṣıl olmuşdur

[111a]

107

Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫānıñ Mudanya İskelesinden Bursaya teşrīf~~leri biñ ikiyüz altmış senesindedir~~-i hümāyūnları 1260 vuḳuʿ bulub eslāf-ı selāṭīn-i ʿiẓām-ı ʿOṣman olan pādişahlarımız orada defīn-i ḫāk-i ʿıṭrnāk olan ecdād-ı muʿaddelet-i iʿtiyād-ı ʿiẓāmlarından müʾessis-i bünyān Devlet-i ʿAliyye-i ʿOṣmāniye Cennet-mekān Sulṭan ʿOṣman Ḫān Ġāzī ikincisi Sulṭan Orḫan Ġāzī ücüncisi Sulṭan Murad Ḫān-ı evvel ki ~~pāy-i taḫt-ı ḳadimleri~~ meḳābirleri ve pāy-i taḫt-ı ḳadīmlerini ziyāret ḳaṣdıyla şehr-i meẕkūrda teşrīf buyurdılar ānıñ elḳābı Ġāzī Ḫüdāvendigardır dördüncisi Yıldırım Sulṭan Beyazid Ḫān Ġāzī beşincisi Çelebi Sulṭan Meḥmed Ḫān Ġāzī altıncısı Ġāzī Sulṭan Murad Ḫān-ı Ṣānī ḥażretiniñ türbe-i şerīfelerini ve Emir Sulṭan ḥażretleriniñ türbe-i muḳaddeselerini vesāʾir emākin-i mübārekeleri ziyāret ve bir hafta iḳāmet buyurduḳdan ṣoñra oradan

ʿavdet-i şāhāne buyurub Baḥr-i Sefīd Boġazında kāʾin Ḳalʿa-i Sulṭāniyeyi teşrīf ve bir gice Beytutet[94] ve oradan Midillü Aṭasına teşrīf ve Midillü Aṭasında ~~biñ ikiyüz otuz altı~~ 1236 senesinde Rum vaḳʿası ve Mora muhārebeleri ẓuhūrunda Midillü reʿāyāsına devletiñ iṭāʿatındadır deyü şefāʿat ve kefālet birle Donanma-i Hümāyūn ṭarafından urulmamalarına vāsıṭa olan Ḳulaḳsızoġlu merḥūm Muṣṭafa Aġanıñ oġlu İmāʿil Paşanıñ ḳonaġında iki üc gice ḳadar iḳāmet buyurılub oradan ~~ḥareket ve~~ ʿavdet-i şāhāne ile

Sulṭan Orḫan merḥūmuñ büyük şeh-zādesi olub Baḥr-i Sefīd Boġazı civārında Bolayir nām maḥālde türbe-i şerīfesi olan şeh-zāde Ġāzī Süleyman Paşa Ḥażretlerini ve Gelibolide Ḥacı Bayram Velī Ḥażretleriniñ ḫulefāsından Yazıcı-zāde Meḥmed Efendiyi ziyāret buyurub dāru'l-ḫilāfeye-i ʿaliyyeye ʿavdet-i hümāyūn buyurmuşlardır bu seyaḥat-i hümāyūnda ~~faḳir daḫī bulundum~~ Mūsiḳa-i Hümāyūn ile berāber faḳīr daḫī bulundum fī 1260

Cennet-mekān Sulṭān Maḥmud Ḫānıñ kerīme-i müḫteremesi ʿAṭiye Sulṭan Fetḥi Aḥmed Paşaya ~~biñ ikiyüz elli altı~~ 1256 tārīḫinde ʿaḳd ve tezvīc olunub Ṭolmabaġçe meydānında süveri hümāyūnı icrā buyuruldı fī 1256

Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān Bursaya ~~biñ ikiyüz yetmiş sekiz~~ 1278 Şevvālinde teşrīf buyurdı fī 1278

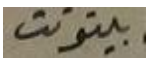
Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫānıñ kerīme-i muḫteremesi ʿĀdile Sulṭan Ḳapudan-ı Deryā Meḥmed ʿAli Paşaya ~~biñ ikiyüz altmış bir~~ 1261 Cumāde'l-ūlāsında ʿaḳd ve tezvīc olundı fī Cumāde'l-ʿūlā 1261

Şeh-zāde necābetlü Reşad Efendi Necābetlü Kemālü'd-din Efendi Necābetlü Burhānü'd-din Efendi Necābetlü Nūru'd-din Efendiler ḫażerātınıñ ḫıṭanları ve Refiʿa Sulṭanıñ ʿaleyhi'ş-şānıñ Edhem Paşaya ʿaḳd ve tezvīci ~~biñ ikiyüz yetmiş üc~~ 1273 tārīḫindedir Beşikṭaş civārında Nişanṭaşı nām-ı maḥālliñ meydānında süver-i hümāyūnları on beş gün ḳadar imtidād itmişdir fī 1273

Seyāḥat-ı hümāyūnlarıñ cümlesinde Mūsiḳa-i Hümāyūn maʿiyyet-i şāhānede bulunub ḫidmet-i maḫṣūṣasını edā ~~ve keẕālik~~ ve süver-i hümāyūnlarıñ cümlesinde daḫī rūz ü leyāl īfā-yı ḫidmet-i müstevcibü'l-mefḫaret-i meʾmūre ile naġamāt-efzā olmuşdur

ʿAvdet-i şāhāne buyurılub Mudanya iskelesinden sefīnesi teşrif buyurub

---

94

[111b]

108

Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-mecid Ḫānıñ kerīme-i muḫteremesi Fāṭıma Sulṭan esbaḳ Ṣadr-ı aʿẓam Reşid Paşa-zāde Müşīr ʿAli Ġālib Paşaya ~~biñ ikiyüz yetmiş~~ 1270 tārīḫinde ʿaḳd ve tezvīc olundı ki o tārīḫde düvel-i ṣelāṣe yaʿni İngiltere Fransa Sardunya ki o Sardunya Ḳralı muʾaḫḫaran tekmīl-i İtalya ülkesine ḳral naṣb olub Roma şehrini papadan İstirdad yaʿni papanıñ ḥükūmet-i cismāniyesini tenzīl ile Romayı İtalya devletine pay-i taḥt ḳıldılar Papaya sen ḳatolikleriñ yalıñız rūḥāniyesine yaʿni umūr-ı dīniyesine ḳaruş dirler bu Sardunya Ḳralı İngiltere ile Fransanıñ ittifāḳına dāḫil oldıġīçun bu ikisi ḥuṣūṣıyla İngilizler muʿāvenet idüb Ġaribaldi nāmında ṣāḥi-i ḫurūc ḳılıḳlı birisiniñ iḫtilāliyle İtalya ülkesinde mevcūd olan müteʿaddid ḥükūmetleri maḥv ile müşārun ileyh Sardunya Ḳralını dört beş milyon ahālīye buyurur İtalya ülkesinde bir küçük ḥükūmet iken tekmīl İtalya ülkesine ḳral naṣb olmasına ġayret itdiler şimdi yigirmi milyondan ziyāde ahālīye buyurıyor Avrupa devletleriyle ittifāḳıñ ṣemeresini gördi tārīḫ-i meẕkūrda Rusya ile muḥārebe itmek üzere işbu düvel-i ṣelāṣe Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān ile ittifaḳ idüb sefāyin ve ʿasākirleri İstanbula vurūdıyla İngilizler Selīmiye ḳışlasında Fransızlar Davud Paşa ḳışlasında Sardunyalılar Boġaziçinde Yeñiköyde müsāfir olub bizimle berāber Rusya üzerine muḥārebe itmege gitdiler baʿde'l-muḥārebe yine İstanbula ʿavdet baʿde kendi memleketlerine ricʿat itdiler fī 1270

Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫānıñ kerīme-i muḫteremelerinden Münīre Sulṭan Mışırlı İlhāmī Paşaya Cemile Sulṭan Fetḥi Aḥmed Paşa-zāde Maḥmud Celālü'd-din Paşaya 1274 ~~biñ ikiyüz yetmiş dört~~ tārīḫinde ʿaḳd ve tezvīc olunub süver-i hümāyūnları Nişanṭaşında icrā buyuruldı o vaḳit oraları Ḥaydarpaşa ṣaḥrāsı gibi ebniyeden ḫāli meydān-ı vāsiʿ idi fī 1274

Fātıma Sulṭan Nūri Paşaya ʿAli Ġālib Paşanıñ ḥafīẓullāhu teʿālā gice üc çifte ḳayıḳ ile giderken Yeñiköy açıḳlarında vapur çikneyüb maġrūḳan irtiḥālindenṣoñra ~~biñ ikiyüz yetmiş beş~~ 1275 tārīḫinde ʿaḳd ve tezvīc olundı fī 1275

Münīre Sulṭan Ser-ʿasker Rıżā Paşa-zāde İbrāhim Paşaya İlhāmi Paşanıñ irtiḥālindenṣoñra ~~biñ ikiyüz yetmiş yedi~~ 1277 tārīḫinde ʿaḳd ve tezvīc olundı fī 1277

Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫānıñ Avrupaya seyaḥat-i hümāyūnı ~~biñ ikiyüz seksen üc~~ fī 1283 Mışr-ı Ḳāhireye teşrīf-i hümāyūnları ~~biñ ikiyüz yetmiş ṭoḳuz~~ 1279 tārīḫindedir 1279

[112a]

109

Ḳoca Muṣṭafa Paşadan Celb Olunan Canbaz-zādgāñ

İstanbulda Ḳoca Muṣṭafa Paşa semtinde vāḳiʿ Eyüp canbaz-ḫānesi canbazānı ruʾesāsı evlād-ı müsteʿdānından bir ḳac neferi Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayd ve çıraġ olunmaḳ içün ferman buyurılur bināʾen ʿaleyh canbazbaşı Cin Aḥmed Aġa-zāde Eşref Beg ve birāderi Muṣṭafa Beg ve diger Canbazbaşı Ḥacı Meḥmed ʿAli Aġa-zāde Nūri Beg ve canbaz baş ḳalfası ʿAbdullāh Aġa-zāde ʿĀrif Aġa ve digeriniñ maḫdūmı Ḳadri Beg bu beş nefer çocuḳlar ~~biñ ikiyüz yetmiş bir~~ 1271 tārīḫinde ḳayd ve cıraġ olub Ḳāʾim-maḳām Canbaz Yāver Begiñ maʿiyyetine virilmişdir mūmā ileyhimden herbirerleri Mūsiḳa-i Hümāyūnda oḳuyub yazıb ~~güzel ḫidmetler~~ ve fünūn-ı mūsiḳayı ögrenüb güzel ḫidmetler idüb sāye-i şāhānede rütbelere şeref-i nāʾiliyet bulmuşlar ise de tenḳīḥāt patırdılarında ḳābil ve nā-ḳābil seçilmediginden mūmā ileyhimden Ṭaḳım Çavuşı Nūri Beg ile Ṣıra Çavuşı Eşref Beg seksen iki tenḳīḥātında teḳāʿüd idilüb Eşref Beg Ḳoca Muṣṭafa Paşada canbaz-ḫānede pederiniñ maḳāmında el-āñ canbazbaşıdır Ḳāʾim-maḳām Ḳadri Beg ve Ḳolaġası Muṣṭafa Beg ~~biñ ikiyüz ṭoḳsan dört~~ 1294 tenḳīḥātında rütbe-i ḥāliyeleriyle ʿAsākir-i Şāhāneye naḳil ve Mülāzım ʿĀrif Aġa teḳāʿüd olmuşdur

Mūm-i İleyhim Beş Nefer İle Berāber Mūsiḳa-i Hümāyūn Neferātından İntiḫāb Olunub Yāver Begiñ Maʿiyyetine Virilen Canbazān

Çavuş Edhem Beg te	Mülāzım Nesim Aġa mim	Mülāzım Rāʾif Aġa	Ḳolaġası Ḫayri Efendi	Aḥmed Paşa-zāde Edhem Beg mim	Çavuş Kemālü'd-din Beg te	Fāʾiḳ Beg mim
diger Fāʾiḳ Beg te	Mülāzım Ḥaḳḳı Beg	Yüzbaşı Sālim Beg te	Rıżā Beg ʿayn	Diger Rıżā Beg te	Ḥaḳḳı Beg mim	Yüzbaşı Liyonidi elif

Muḥarrir Faḳīriñ Terceme-i Ḥāli

Taḳrīben 1254 tārīḫlerinde Dāmad Saʿid Paşa merḥūmuñ ser-ʿaskerligi evāʾilinde Bāb-ı Ser-ʿaskerīde ~~biñ ikiyüz elli dört tārīḫinde 1254~~ ṭomruḳ aġası bulunan dayım Naẓif Aġa merḥūm Ġalaṭa Sarāyından Enderūn-i Hümāyūna naḳl olan aġalardan bulundığından ānıñ ~~himmetiyle~~ iltimāsıyla faḳīri üc yaşımda iken otuz sekiz tārīḫinde Ġalaṭa Sarāyına sāye-i şāhānede çıraġ iderler yıldan yıla yigirmi yedi ġuruş ḫaftān aḳçesi virilecegi vaḳitde faḳīri oraya götürürler ānı alur ve Ġalaṭa Sarāyınıñ sübyesi füdūlesi gibi meşhūr oldığından bir desti daḫī sübye alub ʿavdet ider idik ~~böyle çoḳ şeyler var idi ki Sarāy-ı Hümāyūnlara maḫṣūṣ idi serkenecebīn ve donanmacı böregi ḫuṣūṣiyle ṭatlınıñ envāʿı ve ḳuşı ve sāʾire gibi Biñ ikiyüz ḳırḳ iki~~ 1242 tārīḫinde sekiz yaşımda iken Ġalaṭa Sarāyına götürürler yataḳ sereriz ~~üc~~ iḳi sene orada ḫidmetde bulunub Ġalaṭa Sarāyı aġalarından ḳolluḳcım var idi orada ḫidmetciye ḳolluḳcı taʿbir iderler ḳolluḳcıya dayım merḥum ayda üc ġuruş virirdi ḥamāma gidecek vaḳitde ḳoġuşda yataḳda ṣoyar ḳucaġına alur ḥamāma götürür kendüsidaḫī ṣoyunur yıḳar yine ḳucaġına alur ḳoġuşa yataġa getürür idi ~~on yaşımda~~ ḳırḳ beş tārīḫinde naḳl-i hümāyūn ikinci Rāmi Çiftligi ḳışlasında iken faḳīr on~~bir~~ yaşımda oldığım ḥālde müşārun ileyh Saʿid Paşa merḥūm o vaḳit ~~daha sarāyda~~ baş çuḳadar aġa olub yaʿni ḳurenādan bulundığından ānıñ iltimāsıyla Ġalaṭasarāyından Rāmi Çiftligi ḳışlasına naḳl ve Enderūn-i Hümāyūn defterine ḳayd ve çıraġ ile Mūsiḳa-i Hümāyūn ṣınıfına geçürirler ~~o vaḳit Enderūn-i Hümāyūn orası idi dimekdir~~

[112b]

110

Elli iki tārīḫinde bölük emīni elli altı tārīḫinde ṣıra çavuşı elli ṭoḳuzda başçavuş altmış iki Ṣaferinde mülāzım altmış üc Ẕi'l-ḳaʿdesinde yüzbaşı hem kātib yetmiş birde ḳolaġası seksen Ẕi'l-ḥiccesinde biñbaşı ṭoḳsan dört Temmuzunda sāye-i şāhānede teḳāʿüd olub dāʿiyān-ı salṭanat-ı seniyye zümresine ilḥāḳ buyurılub ~~ile~~ mine'l-ḳadīm pādişāhımızıñ nān ve niʿmetini yiyüb ṣıḥḥat ve ʿāfiyeti ve beḳā-yı salṭanatı daʿvāt-i ḫayriyesini edā ḳıldığım miṣillü el-ān edā itmek üzere bulundığım bī-iştibāhdır

Peder-i ʿāciz-ānem Sulṭan Selīm Ḫān-ı Ṣāliṣ merḥūmuñ ricālinden İbrāhim Kahyā dimekle meşhūr ~~olan~~ devlet-i keṯüdāsı İbrāhim Nesim Efendiniñ imamı ve hem muḫādim ve

ġılmānınıñ ḫᵛāceleri ḳużātdan el-Ḥāc Ḥāfıẓ Ḥüseyin bin el-Ḥāc İsmāʿil bin ʿAbdullāh masḳat-ı raʾsi Anaṭolide Sivriḥisar nām-ı şehirden ~~olub~~ vālidem İstanbullı olub esbaḳ ṣadr-ı aʿẓām Ḳalaylı~~ḳoz~~ Aḥmed Paşa aḥfādından ʿāḳile-i ʿafīfe evliyāullāhı sever beş vaḳit namazını ḳılar Emīne isminde seksen sinn-i visālinde ~~biñ ikiyüz ṭoḳsan ṭoḳuz~~ Muḥarreminiñ yigirmi sekizinde aḫşam ile yatsu arası irtiḥāl-i dār-ı beḳā idüb Üsküdarda Ḳaraca Aḥmed Sulṭan civārında Kāmil Paşa sebīli ḳarşusunda maḳbere-i maḫṣūṣalarında medfūndur

Pederim ~~biñ ikiyüz elli yedi~~ 1257 tārīḫinde irtiḥāl idüb Büyük Çamlıcada Celvetī Selāmi ʿAli Efendi ḳaddesallāhu sırrahū ḥażretleriniñ ṣuffasında ve ittiṣālinde medfūndur yetmiş beş yaşında oldıġını kendüsi naḳl ider idi raḥmetullāhi ʿaleyhimā raḥmeten vāsiʿaten

Begḳozdaki Çeşmeniñ Beyānı ve Tārīḫi 1159

Her neḳadar ṣadedden ḫāric ise de muḥarrir faḳīr biraz vaḳitdir Begḳozda iḳāmet üzere bulundıġımızdan ve oradaki Çeşmebaşı taʿbir olunan Çeşme-i Kebīre ʿādetā meşāhir-i ʿālem cümlesinden bulunmuş gibi oldıġından o çeşmeniñ ve bānīsiniñ keyfiyet-i aḥvālinden bir miḳdar beyān ḳılınmaḳ arzu olundı çeşme-i meẕkūre sekiz ʿaded mermer direkli ve bi-ḥisāb terbiʿī taḳrīben yüz elli arşun ḳadar olan dāḫilen ḥavlısı içi tekmīl mermer döşemeli ve çeşme çuḳurda bulndıġından beş ʿadet mermer nerdbanlı ve mermer divarlı üzeri örtüli çatı tavanlı kiremidli ve burmasız on ʿaded sekizi ṣaġīr ikisi kebīr muṣluḳı ~~vardır~~ ṣuyuñ menbaʿı cereyān iden divarıñ hemān arḳasında~~dır~~ ḳaynar deñize cereyāñ iden yolunuñ ızġarasını baʿżı kere ṭıḳarlar çeşmeniñ dāḫili ḥavuż gibi ṭolar ḫoş olur İçinde o vaḳit iskemleler ile otururlar nargile içerler ~~biñ yüz elli ṭoḳuzda~~ 1159da binā olunmuşdur bānīsi(Emin-i gümrük-i Āsitāne es-Seyyid İsḥaḳ Aġa) deyü üzerinde mermerde yazılı ~~yazılı~~ bānī merḥūm ~~biñ yüz yetmiş altı~~ 1176 Ramażanınıñ ücünci güni irtiḥāl-i dār-ı beḳā idüb Üsküdarda Ḳaracaaḥmed Sulṭan civārında Selīmiye Dergāhınıñ ḳarşularında ṭarīḳ-i ʿāmden sekiz on ḫaṭve ḳadar içerüde ṣom ṭaşdan maʿmūl ṣofa derūnunda medfūndur civārında müteʿalliḳātı daḫī medfūndur merḥūmuñ bundan başḳa daha çoḳ çeşmeleri vardır Begḳoz çayırında iki ve Aḳ Baba yolunda bir ~~çeşmeleri ve~~ ḳarşu Rumili Yaḳasında Kirecburnı nām-ı maḥālde bir çeşme~~si daḫī ānıñ ḫayrātıdır ki orada~~leri vardır o çeşme-i mübārekeniñ vücūdı o maḥāllin şenlenüb maḥālle olmasına esbāb-ı

müsteḳile olmuşdur Begḳozuñ civārında Yalıköyi nām-ı maḥālde daḫī ġāyet ṣuyı ṭatlı bir çeşmesidaḫī vardır yeriñ altından laġım ile getürmüş oldığından Güngörmez Ṣuyı taʿbir iderler ṭatlılıḳda ~~meşhurdur~~ Boġaziçinde şöhreti vardır

Her çeşme yapdığı yerde bir de oturacaḳ sed binā ve birde namazgāh ṭaşıyla bir yāhud bir ḳac çınar aġacı rekz iderimiş rivāyete göre Anaṭolı ṭarafında daḫī çeşmeleri varimiş yaptığı çeşmeleriñ hic biriniñ vaḳfı yoḳdur çeşmeniñ bir ṭarafı bozulsa bir ehl-i ḫayr yaradılur

[113a]

111

taʿmir ider raḥmetullāhi ʿaleyh

Müşārun ileyh İsḥaḳ Aġa merḥūm cennet-mekān firdevs-āşiyāñ Sulṭan Maḥmud Ḫān-ı Evvel ricālindendir zīrā cennet-mekān müşārun ileyhiñ cülūsı biñ yüz ḳırḳ üc senesi olub irtiḥāli biñ yüz altmış sekiz senesidir yigirmi beş sene salṭanatı vardır Fātiḥ Cāmiʿ-i Şerīfindeki kütüb-ḫāne-i kebīre bunuñ ḫayrātıdır Beşikṭaş ṭarafīçün büyük dereniñ üstünde Baġçe Köyü ḳurbunda ibtidā ṣu bendi īcād idüb yollarını ve terāzularını ve mecrālarını ve Beg Oġlundaki Taḳsimi ve Taḳsimiñ arḳasındaki müteʿaddid ḫazīneleri binā ve inşābuyuran merḥūm ḥażretleridir ~~Boġaziçinde Yeñiköyden Ḳasımpaşaya Ḫaşköye ḳadar bend ṣuyı icrā ve iḥsān buyurmuşdur~~ inşā buyurdığı bendiñ nāmına şimdi ḥālā Ṭopuzlı Bendi taʿbīr iderler

Ġalaṭada Çeşme meydānındaki çeşme-i kebīreyi daḫī vālideleri ṣāḥibetü'l-ḫayrāt inşā buyurmuşdur bu çeşme-i kebīreniñ bālāsında muḥarrer olan tārīḫ budur (Oldı tārīḫe sezā ey Vehbī çeşme-i vālide-i Ḫān-ı Maḥmud) 1145 bu tārīḫ eski Vehbīniñdir Seyyid Vehbī daḫī dirler raḥmetullāhi ʿaleyhim ecmāʿin

(Ennāsu ʿalā dīn-i mülūkihim) meʾalince ricāl-i devletden İsḥaḳ Aġa merḥūm daḫī veli'n-niʿmeti efendisi gibi ṣu ḫayrātına muvaffaḳ olmuşdur

Mūsiḳa Havalarınıñ Tertībātı

Fünūn-ı mūsiḳada yaʿni perteṭura taʿbir olunan naġamātı sazlara taḳsīm ile āhengi birleşdirmek fenninde mahāret ve dirāyeti ve hem sazını beyne'l-aḳrān temiz pürüzsüz çalmaḳ ḫuṣūṣunda ehliyeti olan bezirgān-ı sāye-i şāhānede çoḳ ~~vardır~~ olub ānlardan baʿżılarınıñ Polḳa vals marş mazurḳa şutil ḳadril tirentil nām-ı havalar gibi tertīb ~~ve tanẓīm~~ itdikleri eṣerleri vardır ki fi'l-ḥaḳīḳa fence şāyān-ı taḳdīr~~dir~~ ve taḥsīndir

Mevkıb-i Hümāyūn Ṭaburları

~~Biñ ikiyüz ṭoḳsan üc~~ 1293 senesinde ẓuhūr iden Rusya muḥārebesi eṣnāsında pādişāhımız şevketlü Ġāzī Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān efendimiz ḥażretleri Mūsiḳa-i Hümāyūn ve Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne bezirgānından bir ṭabur teşkīlini ~~fermān~~ ve irāde buyurub derʿaḳab silkīn-i meẕkūrīnden bir ṭabur teşkīl ve ṭaburuñ cümle żābiṭānı silkīn-i meẕkūrīnden tanẓīm buyurılub bando daḫī ikiye tefrīḳ ile birisi Rikāb-ı Şāhāne Bandosı nāmıyla Mīr-alay Meḥmed Şaḫ Begiñ birisidaḫī ṭabur bandosı nāmıyla Mīr-alay Meḥmed ʿAli Begiñ idārelerinde ve bir ṭaḳım daḫī avcı borısı tertīb ile bāḳī ḳalan bezirgān sāye-i şāhānede (ġalvenizm) taʿbīr olunan aʿlā yaldızlı martin ~~aʿlā~~ tüfenkleri ile müselliḥ ve beş bölük Mūsiḳa-i Hümāyūndan ve üc bölük Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāneden tertīb ve sekiz bölüge iblaġ ile mükemmel bir Mevkıb-ı Hümāyūn Ṭaburı teşkīl buyuruldı

Taʿlīme meʾmūr olan ʿAsākir-i Şāhāne muʿallimleriniñ taḥsīn ve intiḫāblarıyla ʿale'l-ʿumūm ~~Mūsiḳa-i Hümāyūn żābiṭānıñ~~ silkinde żābiṭānıñ ḥāʾiz olduḳları rütbelere baḳılmayaraḳ taʿlīm-şinas olanlarından Mūsiḳa-i Hümāyūnda Mīr-alay Neşʾet Beg ṣadāsı ḳumandaya elverişli oldıġından bā-irāde-i şāhāne ṭabur-ı meẕkūre biñbaşısı naṣb olunub Mīr-alay Ḫurşid Beg Ṣaġ Ḳolaġası Biñbaşı Ḥalim Beg Ṣol Ḳolaġası Ḳāʾim-maḳām Ḳadri Beg birinci bölük Yüzbaşısı Biñbaşı Neşʾet Beg ikinci bölük Yüzbaşısı Biñbaşı Saʿid Beg ücünci bölük Yüzbaşısı bu Saʿid Beg teḳāʿüd olduḳdanṣoñra Ḳolaġası Süleyman Aġa ānıñ yerine yüzbaşı ve Yüzbaşı Şevḳi Aġa dördünci bölük yüzbaşısı Ḳolaġası Remzi Beg beşinci bölük yüzbaşısı

[113b]

112

Remzi Beg ḳurenā-yı şehriyārīden olduḳdanṣoñra Ḳolaġası Taḥsīn Beg ānıñ yerine yüzbaşı naṣb buyurulolmuşlardır

Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne yüzbaşılarından daḫī Aḥmed Beg altıncı bölük yüzbaşısı ve Yüzbaşı Yūsuf Efendi yedinci bölük yüzbaşısı yüzbaşı diger Aḥmed Beg sekizinci bölük yüzbaşısı Ḳāʾim-maḳām Ḥüsāmü'd-din Beg ṭabur-ı meẕkūruñ sancaḳdārı naṣb olub mülāzımlık ~~yüzbaşılıḳ~~ çavuşluḳ onbaşılıḳ vaẓīfeleridaḫī bu minval üzere rütbe-i aṣliyelerine baḳılmayub münāsibi vechle taʿyīn buyurulmuşlardır imdi ṭabur-ı meẕkūr Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Hümāyūnuñ üc bölügiyle berāber Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Mümtāze-i Şāhāne Ṭaburı dimek oldı

Sāye-i şāhānede az vaḳtin içinde taʿlīmāt-ı ʿaskeriyeyi taḥṣīl itdiklerine ve ṭaburca görülen ehliyet ve liyāḳat ve niẓām ve intiẓāma diḳḳatlerine bināʾen hemān numūne ṭaburı dinmege şāyān ve cüz-i zamān ẓarfında beş on senelik taʿlīm ve teʿallüm itmiş ṭaburlara müsābaḳat ider derecesine irişdigi ve bazar ve çarşanba günleri Beg Oġlu Ḳışlaġ-ı Hümāyūnı ḳarşusunda vāḳiʿ taʿlīm-ḫānede ve Nişanṭaşı ṣaḥrāsında taʿlīm ve teʿallüm itmişlerdir ḥattā Mekteb-i Ḥarbiye efendileri temāşāya gelüb ḥaḳīḳaten taḥsīn ve āferin ~~itmişlerdir~~ ḳılmışlardır ve Nişanṭaşı ṣaḥrāsında ibtidāları Mūsiḳa-i Hümāyūn ṭaburıyla maḥāl-i sāʾire Mevkıb-ı Hümāyūn Ṭaburlarından on iki ṭabur ḳadar cemʿ olub duʿācı ʿÖmer Efendi naṣb olan kürsi üzeri~~ne çıḳub~~nde pādişāhımız efendimiz ḥażretleriniñ bi'l-cümle ʿasākir-i İslāmıñ menṣūriyet ve muẓafferiyeti üzerine bir güzel duʿā buyurmuşdur mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri dergāh-ı ilāhiyesinde ḳabūle ḳarīn buyursun āmīn

Mūsiḳa-i Hümāyūn Ṭaburı Yıldız Sarāy-ı Hümāyūnı baġçesinde ḥużūr-ı ḥażret-i pādişāhīde dört beş bölük ile taʿlīmler manevralar ve süngü taʿlīmleri icrā itmişdir

Ve Sulṭan Beyazıd Cāmiʿ-i Şerīfine cumʿa selamlıġı resm-i ʿālīsi icrāsīçün teşrīf-i mehābet-i redīf-i cihandārī buyuruldıġı vaḳitde Bāb-ı Ser-ʿaskerī meydānında ṭabur-ı meẕkūr sāʾir Mevkıb-ı Hümāyūn Ṭaburlarıyla berāber güzel resm-i geçidler icrā itmişdir

İşbu Mevkıb-ı Hümāyūn Ṭaburlarınıñ vücūdına şimdilik belki pek o ḳadar lüzūm görünmediginden silaḥları der-anbar olunub taʿlīm ve teʿallümleri teʾḫīr ve tevḳīf ~~olunmuşdur~~ buyurulmuşdur

Ānifā ẕikr olunan (ġalvenizm) luġatı Fransızca olub elektrik ile gümüş yaldızlanmış dimekdir

Mekātib-i ʿirfāniyeden maʿdūd olan Mūsiḳa-i Hümāyūnda sāye-i ḥażret-i şāhānede ʿArabī Fārisī oḳuyub yazı yazub Fransızca daḫī bi't-taʿlīm taḥṣīl-i hüner ve maʿārif itdikden ve dāʾire-i hümāyūn terbiyesini gördükden ve üzerinde bulunan ḥuḳuḳ-nān ve niʿmet-i pādişāhīyi edā ve īfā itmek lāzım oldıġını bildikdenṣoñra tekāʿüden yāḫud istiʿfāen çıḳub da ḥükūmet-i seniyyeniñ umūr mühim ve devāʾir-i beherlerinde ~~ve devāʾirinde~~ istiḫdām ~~olunanlar~~ buyurılan şu otuz ḳırḳ seneniñ ẕarfında müşāhede olundıġına göre ekṣerīsi müstaḳīmāne ḥareketde bulunmuşlar ve bulunmaḳdadırlar

Ez-an Cümle El-ān Mekke-i Mükerremede Muḳīm Ḥicaz-ı Maġfiret-ṭıraz Evraḳ Müdīri Ḥacı Nūri Efendiniñ Terceme-i Ḥālidir

Efendi mūmā ileyh ẕāten Sivas eşrāf-ı ḫandan-zādelerinden yaʿni cennet-mekān Firdevs-āşiyān Çelebi Sulṭan Meḥmed Ḫān Ḥażretleriniñ ümerā-yı eṣdiḳālarından ve aġver-i hümāyūnlarında cansiperāne ḫidmetlerinde bulunan Ḥamza Beg sülālesinden olub ṣabāveti evānında Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayd ve çıraġ olub sāye-i şāhānede ~~orada~~ oḳuyub yazub ʿArabīden ʿilm-i ṣarf ʿilm-i naḥv lüġatden Vehbi Tuḥfesi Subme-i Ṣıbyān Fārisīden Pend-i ʿAṭṭar Gülistan ʿaruż inşā caġrafya ve resāʾil-i sāʾire görüb ve ḫuṭūṭ-ı metnūʿa temeşşuḳ idüb sāye-i şāhānede taḥṣīl-i hüner ve meʿārif itdikdenṣoñra dāʾire-i telġrafa geçmişdir şimdi el-ān maḳbūl-i envāʿu's-sünne-i ʿālim olan lisān-ı Ḥicāzī üzere faṣīḥ ʿArabī tekellüm ~~itmekdedir~~ ider silk-i meẕkūre duḫūli biñ ikiyüz yetmiş dört Rebīʿü'l-evvelinde olub seksen Recebinde bi'l-istiʿfā Üsküdar telġraf-ḫānesine şākird olaraḳ iki üc māh ẕarfında işārāt-ı telġrāfeyi bi't-taḥṣīl sene-i meẕkūre Şevvālinde Sivas telġraf-ḫānesi meʾmūrluġuna taʿyīn ve iki māh ṣoñra Baṣra telġraf-ḫānesi meʾmūrluġuna taḥvīl ve Baṣra telġraf-ḫānesini bi'ẕ-ẕāt küşād idüb seksen iki senesi Şevvālinde meʾmūriyeti laġv olunmaġla iki mah açıḳda ḳalub seksen üc Muḥarreminde Baṣra sancāġı taḥrīrāt ve meclis idāre kitābetine ve seksen beş Muḥarreminde bi'l-istiʿfā Der-saʿādete ʿavdet ve dört māh

iḳāmetdenṣoñra seksenbeşde Ḳonya vilāyetinde Burdur telġraf müdīrligine ve müceddeden ḫaṭlar taḥdīd ve telġraf-ḫāneler teşkīl ve Ḳonya ḫaṭṭını iftiḫār-ı ahālī olaraḳ bi'liʿāne Deñizli cihetinden Aydın ḫaṭṭına rabṭ ile seksen sekizde Isparta telġraf müdīrligine becāyiş fī 26 Receb 1311 senesi irtiḥāli

şāhāneniñ idāresi Mūsiḳa-i Hümāyūnlarınıñ idāreleriyle birleşdirüb niñ idāresiyle Mūsiḳa-i Hümāyūn idāresi birleşince

[114a]

113

Ṭoḳsan Rebīʿü'l-evvelinde Yemende Maḫā telġraf müdīrligine naḳl-i sene-i meẕkūre Ẕi'l-ḥiccesinde Yemen telġraf ve posta müfettişligine taʿyīn ve müceddeden ḫaṭlar taḥdīd ve telġraf-ḫāneler teşkīl idüb ṭoḳsan üc Muḥarreminde Ṣanʿa telġraf müdīrligine tenzīl ve bir buçuḳ māh ṣoñra Ḥadīde telġraf müdīrligine taḥvīl ve ṭoḳsan altı Ẕi'l-ḳaʿdesiniñ evaḫirine ḳadar altışar māh iki defʿa ser-müdīrlik vekāletini de īfā ile bi'l-infiṣāl ṭoḳsan yedi Rebīʿü'l-āḫiri Yemende Cebel-i Ḥaraz Ġażāsında ḥükūmetce muvaḳḳaten ruʾyet-i muḥāsebāta meʾmūr ve Cumāde'l-āḫiresinde Ṣanʿaya ʿavdetle ṭoḳsan yedi Ṣaʿbānında Ḥadīde sancāġı taḥrīrāt müdīrligine ve muʾaḫḫaran Der-saʿādetden digeri bi'l-vurūd ṭoḳsan sekiz Cumāde'l-ūlāsında Yemen vilāyeti mektubi oṭası mümeyyizligi vekāletiyle meclis idāre-i vilāyet baş kitābeti ḫidmetini īfāya meʾmūr ve ṭoḳsan ṭoḳuz Rebīʿü'l-āḫiresinde tekrar Ḥadīde sancāġı taḥrīrāt müdīrligine naḳl ve ṭoḳsan ṭoḳuz Ẕi'l-ḥiccesinde altı māh-ı ruḫṣat-ı istiḥṣāliyle Mekke-i Mükerremeye ʿazīmet ve muʾaḫḫaran bi'l-istiʿfā ücyüz senesi Recebinde Ḥicaz vilāyet-i celīlesi evraḳ müdīrligine taʿyīn buyurılub el-ān meʾmūriyet-i meẕkūrede müstaḫdemdir

Efendi mūmā ileyh bu ḳadar meʾmūriyetleriñ hic birisinde muḥākemeye ṭutulmayub cümlesinden devr ve teslīm ve berāʾat mażbaṭaları oldıġı ḥālde ve memālik-i maḥrūse-i şāhānede müceddeden bu ḳadar telġraf-ḫāneler teşkīl ve ḫaṭlar taḥdīd idüb sāye-i maʿdeletvāye-i cenāb-ı cihanbānīde iltifat ve mükāfāta çār-ı çeşm-i intiẓār ile ümīdvār iken ʿale'l-ʿaks bir ḳac ḥasad ve ruḳbā ve ġarażkārıñ ġamz ve nifaḳ ve reḳābetine telġraf neẕāreti ṣaḥiḥ naẓarıyla baḳub umūr ve aḥvāliñ taḥḳīḳ ve istiḳṣāsından ṣarf-ı naẓar buyurdıġına ve böyle naʿm-ı pādişāhī ile perverde olmuş bir bende-i ṣādıḳanıñ ~~yigirmi beş~~

otuz senedir emek virdigi ḫidmāt-ı pādişāhīniñ mükāfātına nāʾil olamadığına esef ile berāber yine maẓhar-ı muʿaddalet-i seniyye-i ḥażret-i pādişāh kerāmet-i iktināh olmasına ümidvār olunur

Onbaşı Ḥacı Rātib Beginñ Terceme-i Ḥāli

Mir mūmā ileyhiñ pederi Rumilinde Ḳoloz civārında Yeñişehir eşrāf-ı ḫandānından olub taḳrīben ~~bin ikiyüz ḳırḳ~~ 1240 tārīḫilerinde İstanbula hicret ile Boġaziçinde Beglerbegi ḳarbında Naḳḳaş nām-ı maḥālde sāḥil-ḫāne~~sinde~~lerinde muḳīm ~~iken~~ merḥūm Ḥacı Şerif Aġa-zāde Ḥacı Rātib Beginñ duḫūli biñ ikiyüz altmış iki onbaşı naṣbı altmış ṭoḳuz teḳāʿüdlügi ikiyüz elli ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile yetmiş bir senesinde vāḳiʿ olmuşdur ṭarīḳat-i ʿaliyye-i Mevlevīye menṣūbātından edīb ve ẓarīf ve şāʿir güler yüzlü ṭatlı dilli ḫoş sözli bir ẕātdır Üsküdar civārında Selīmiye nām-ı maḥālde devlet-ḫānelerinde ~~ḫānesinde sākindir~~ iḳāmet üzre~~dirler~~lerdir

Baba Meḥmed Aġanıñ Teḳāʿüdlügi

Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān-ı merḥūm Baba Meḥmed Aġa içün bu adamı çıḳarmayıñ deyü buyurmuşlar ise de Necib Beg bidāyet-i idāresinde teḳāʿüd itdirmişdir

Yüzbaşı eṣvab emīni sābıḳ Baba Meḥmed Aġanıñ her ne vechle oldıysa güyā kendi istidʿāsı üzerine teḳāʿüd ḳılındığı yāḫud ġıyābından ~~biñ ikiyüz yetmiş~~ 1271 senesidir ~~Necib Paşanıñ birinci defʿa ki żābiṭligi eṣnāsında icrā olunmuşdur~~

İskender Fāʾiḳ Beg

Ḳāʾim-maḳām Fāʾiḳ Beginñ yüzbaşı rütbesiyle onbaşılıḳdan ḳātib oldığı 1259 Şevvāliniñ yigirmi sekizinci günidir ʿAsākir-i Şāhāneye ~~rütbe-i ḥāliyesiyle ve~~ muʿallimlik ile naḳli 1282 senesindedir

1271 senesinde Eṣvab Emīni Baba Meḥmed Aġa teḳāʿüd olmuşdur herneḳadar Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm bu adamı çıḳarmayıñ deyü buyurmuşlar ise de Necib Paşanıñ bidāyet-i idāresinde herne vechle oldıysa teḳāʿüd itdirilmişdir

[114b]

114

mim Ḳā’im-maḳām Maḥmud Beg

~~Ḳā’im maḳām Maḥmud Begiñ~~ duḫūli biñ ikiyüz elli altı ḳolaġalığı yetmiş ṭoḳuz biñbaşılığı seksen ḳā’im-maḳāmlığı seksen iki irtiḥāli seksen dört senesi Muḥarreminiñ yigirmi beşinci günidir Üsküdarda Ḳaracaaḥmed Sulṭan civārında medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh

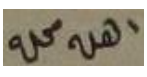
mim Yüzbaşı ʿOs̱man Efendi

Yüzbaşı eṣvab emīni esbaḳ Eyūbī ʿOs̱man Efendiniñ teḳāʿüdlüġi biñ ikiyüz yetmiş bir senesindedir eski aġalardandır

mim Ḳā’im-maḳām ʿAṭıf Beg İskender Begiñ Birāderidir

Ḳā’im-maḳām ʿĀṭıf Begiñ Enderūn-i Hümāyūna duḫūli ~~biñ ikiyüz ḳırḳ altı~~ 1246 evā’ili Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳli ~~sene i meẕkūre evāḫiri~~ 1248 ʿAsākir-i Şāhāneye rütbe-i ḥāliye ve muʿallimlik ile naḳli seksen iki defʿa-i s̱āniye yine rütbe-i ḥāliyesiyle silk-i meẕkūre duḫūli seksen dört irtiḥāli seksen sekiz Kānūn-i Evvelindedir Ḥażret-i Ḫālid civārında medfūndur

Mim Ser-ḳuşcı Mīr-alay Reşid Beg

Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü’l-ʿAzīz Ḫānıñ ser-ḳuşciyānından Mīr-alay Reşid Begiñ duḫūli ~~biñ ikiyüz ḳırḳ sekiz~~ 1248 ḳolaġalığı yetmiş sekiz biñbaşılığı yetmiş ṭoḳuz ḳā’im-maḳāmlığı seksen mīr-alaylığı seksen dört teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dört Temmuzundadır ẕāten kendüsi Rūmiyyü’l-aṣıldır ṣabāvetinde İzmid ṭarafına naḳlitmiş oldığından Türk Reşid Aġa dirler idi Ṭarīḳat-i ʿAliyye-i Bektāşiye derviş̄ān-ı ṣādıḳānından süd gibi beyāż ṣaçlı ṣaḳallı sinni ʿale’t-taḥmīn ~~yetmiş beş ile seksen arasında~~ seksen rādelerinde olub paradan rütbeden meḥabbet-i dünyādan taʿlīḳāt-ı eşyā-yı ʿālemden gerçekden geçmiş nūr olmuş kāmil bir ḫan idi eger Bektāşiye Dergāhlarından birisine postnişin olaydı çoḳ münāsebet olurdı zīrā tamām derviş aḫlāḳında idi didikleri olurdı rūḥ-ı şerīfi şād ve ḫandān olsun

Ḳolaġası Ṣıdḳı Efendi

Ḳolaġası Sıdḳı Efendi kitābet ve muḥāsebe ḫuṣūṣunda ehil ve erbāb olub Necib Paşanıñ münferiden ḫuṣūṣī katibi bulundığından o ḳadar muḥarrerāt ve murāselātıñ ecvibe-i

lāzımesine münāsib taḥrīrātı az vaḳtiñ ẓarfında derdest ve tesviye ider hem aḥbāb ile muṣāḥabet hem muḥarrerāta cevāb taḥrīr ider şaşırmaz öyle zekāvete mālikdir duḫūli ~~elli üc~~ 1253 Şevvāliniñ on beşinci güni olub eṣvab emīni oldığı yetmiş bir yüzbaşı oldığı yetmiş beş ḳolaġalığı seksen eṣvab emānetinden infiṣāli seksen dört ~~senesidir biñ ikiyüz elli dört~~ 1254 tārīḫindenṣoñra yoḳlamacı efendileriñ naṣbları ve ḳapu cuḳadarlarınıñ ve daha baʿżı naṣblar kendüsünden taḥḳīḳ olunmuşdur

Ḳolaġası Kāmil Aġa

Ḳolaġası Kāmil Aġanıñ duḫūli 1257 ~~biñ ikiyüz elli yedi~~ mülāzımlığı yetmiş dört yüzbaşılığı seksen ḳolaġalığı seksen dört ~~senesindedir~~ Baḥriye Mūsiḳalarınıñ muʿallimānından idi irtiḥāli biñ ücyüz iki Muḥarremindedir merḥūm eyü ḫuylu güler yüzli laṭifeyi sever çoluġuna çocuġuna eyü baḳar oḳur yazar ṣāliḥ bir ẕāt idi Ḳabri Üsküdarda Ḳaracaaḥmed Sulṭan civārındadır raḥmetullāhi ʿaleyh

[115a]

115

Onbaşı Şeyḫ Tevfīḳ Efendi

~~Onbaşı Şeyḫ Tevfiḳ Efendiniñ~~ duḫūli ~~biñ ikiyüz elli beş~~ 1255 onbaşılığı altmış teḳāʿüdlügi altmış dört senesindedir Eyübde Nişancılarda türbe-i şerīfi olan ~~Şemsī~~ ṭarīḳat-ı ʿaliyye-i Şemsiyeden Şeyḫ ʿAbdü'l-Mecīd Sivāsī ve ʿAbdu'l-Eḥad Nūri ḳaddesallāhu sirrahümā ḥażerātınıñ ekber evlādından bulunmaġla dergāh-ı şerīf meẕkūrda şimdi el-ān postnişindir kendüsünüñ maḫdūmı Meḥmed Beginñ ~~efendi~~ duḫūli ṭoḳsan sekiz onbaşılığı ṭoḳsan üc teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dört Temmuzundadır pederiniñ yanında dergāh-ı şerīfiñ ~~işiyle meşġuldur~~ ḫidmet ve meşġūliyetle ḳāʾimdir

Mülāzım Zeki Efendi

Mülāzım Zeki Efendiniñ ve vālidesiniñ bir aʿcebü'l-ʿacāyib sergüzeştleri vardır şöyle ki bu Zeki Efendiniñ pederi İtalya-i efrencinden olub Sulṭan Maḥmud Hān-ı Ṯānī ʿaṣrında İtalyadan İstanbula gelür Müsliman olur Cihangir ṭarafında ~~biñbaşı~~ Mūsiḳa-i Hümāyūn biñbaşılarından Rıfʿat Beginñ aḳrabālarından birisiniñ kerīmesine ṭālib olur (naḥnü naḥkümü bi'ẓ-ẓāhir) meʾalice ḳabul iderler virirler İstanbulda çolığı çocuġı olur Zeki Efendi doġar birḳac yıllardanṣoñra bir gün bu adam bir poyraz havada İtalyaya gider bir

yelken gemisi bulur ḳapudan ve ṭāʾifeleriyle ḳonuşur keyfiyet-i murādını añladır çünki o vaḳitde daha vapurlar īcād olmamış çoluġunı çocuġunı alur sizi gezmege götürüyorum deyü ḳayıġa bindirir bu gemiyi de seyrediñ diyerek bunları o gemiye çıḳarır şurasını da görüñ diyerek ḳamaraya indirir bunlar ḳamarada iken gemi demüri alur yelkenleri açar Sarāyburnundan ṭışaruya çıḳar gider çocuḳlar daha bir şey bilmiyor vālideleri işiñ ne oldıġını añlar amma ne çāre iş işden geçdi yer demür gök baḳır başa gelen çekilür ne idecegini bilemez Allāhu teʿālā ḥażretleri buña bir ṣabır iḥsān ider o ṣabır ile sākin olur oturur megerse bu resmen Müsliman olan Frenk-i tenaṣṣur itmiş ḥāṣā ṣümme ḥāṣā ḥaḳ dīn-i Muḥammediyeyi māye-i ẕātiyesinde ḫabāṯet ~~oldıġīçün~~ oldıġından inkār ve bu fenālıġa ictisār ~~itmiş~~ ider yolda giderken kemide bunlara elbise-i naṣrāniye ilbās ider o vaḳitde ḳötülük milletiniñ reʾīsi olan papanıñ pāy-i taḫtı bulunan Romaya vardıḳlarında bir ḫānede tavaṭṭun iderler Zeki Efendi orada büyür vālidesiniñ ẕāten Müsliman oldıġını añlar babası geberdikdenṣoñra oradan ḳaçar İstanbula gelür Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān ḥażretlerine ʿarżuḥāl taḳdīm ider ve kendüsünüñ ẕāten Müsliman oldıġını ve mācerālarını beyān ile istirḥām ider pādişāh-ı maġfūr müteʾeṣṣir olub taḥḳīḳ-māde buyurduḳdanṣoñra ʿatiyye-i şāhāne iḥsānıyla Mūsiḳa-i Hümāyūna ~~biñ ikiyüz yetmiş bir~~ 1271 senesiniñ Muḥarreminde ḳayd ve çıraġ buyururlar yetmiş ücde mülāzım seksen ikide teḳāʿüd olub o vaḳit Fuʾad Paşanıñ himmetiyle İtalya ülkesinde Messina şehrinde Devlet-i ʿAliyye ṭarafından Şehbender olub ḥālā şabḳa giymeyüb fes giydigini ve Devlet-i ʿAliyyeniñ gemilerine ve oradalarda bulunan tebaʿasına niẓāmı üzere güzel ḫidmet ve muʿāvenet itdigini ḥālā İtalya ḳıralınıñ pāy-i taḫtı olan Roma şehrinde kāim Devlet-i ʿAliyyeniñ sefāret-ḫānesinde başkātib Macar milletinden Müsliman olan ve fes giyen Emin Beg nām-ı ẕātdan bir maḥālde bulunduḳ faḳīr bi'ẕ-ẕāt işitdim Messinada bir aralıḳ Zeki Efendiye nefsāniyet iden bulunur Romaya Devlet-i ʿAliyye Sefāretine ʿazlini yazarlar ise de biz ḳabul itmedik deyü Emin Beg naḳlitdi

Zeki Efendi daha İstanbula gelmeden Romada bunlara Türkler didiklerini ve vālidesi merḥūmeniñ baʿżı kere bir boş oṭaya ḳapanub bir iki saʿat ḳadar ṭışaruya çıḳmadıġını Mūsiḳa-i Hümāyūnda ülfet ve muṣāḥebet itdigimiz eṣnālarda naḳl ve ḥikāyet ider idi

dimek olur ki vālidesi merḥūmeniñ boş oṭaya ḳapandığı namaz ḳılmaḳ ve ṣalāt ve selām itmek ve oḳumaḳ ʿibādet itmek içün imiş raḥmetullāhi ʿaleyhā

[115b]

116

Yüzbaşı Emin Aġa Ḳornocı

Aġa-i mūmā ileyh ~~Yüzbaşı Ḳornocı Emin Aġa~~ ~~biñ ikiyüz elli yedi~~ 1257 Muḥarreminde Mūsiḳa-i Hümāyūna ḳayd ve çıraġ olub seksen Muḥarreminde mülāzım seksen altıda yüzbaşı ṭoḳsan dört Temmuzunuñ birinde teḳāʿüd olub biñ ücyüz dört senesi Receb-i Şerīfiñ yigirminci ~~güni~~ Nisanıñ ikinci güni irtiḥāl itmişdir ẕāten kendüsi Ḳayṣeriye ṭarafındandır Ayas Paşa imāmı efendiniñ büyük birāderidir

Ḳolaġası Rāʾiḳ Beg

Mūsiḳa-i Hümāyūn mīr-livāsı Ḥacı İbrāhim Paşanıñ ḳüçük birāderidir ~~Ḳolaġası Rāʾiḳ Begiñ~~ duḫūli ~~biñ ikiyüz altmış iki~~ 1262 onbaşılıġı yetmiş üc yüzbaşılıġı seksen iki ḳolaġalıġı ṭoḳsan teḳāʿüdlügi 94 Temmuzunda Anadolu Ḥiṣarında sākin esbaḳ ʿUşaḳ voyvodası Ḥacı Ḥalim Aġanıñ maḫdūmıdır merḥūm Ḥacı Ḥalim Aġa meşāyiḫ-i kirāmdan meşhur Müṣṭaḳ Efendi ḥażretleriniñ dervişānından olub ʿĀşıḳ Saḫī Kerīm ismi gibi ḥalīm muḥibb-i ḫandān böyle bir sulṭan idi Rāʾiḳ Beg teḳāʿüd olduḳdanṣoñra Gelibolı sancāġında Keşan Ḳażāsında bir ḳac seneler iġnām ve iʿşār meʾmūriyetlerinde istiḫdām olunmuşdur ṭoḳsan sekiz Şubaṭında irtiḥāl idüb Anadolı Ḥiṣarı maḳberesinde medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh

Aḥmed Beg

Ferīḳ Faźlı Paşa-zāde olub ~~Aḥmed Begiñ~~ duḫūli biñ ikiyüz yetmiş dört teḳāʿüdlügi seksenikidedir Balıḳ-ḫāne müfettişligi ḫidmetinde istiḫdām ~~olunmaḳdadır~~ olunmuşdur

Veznedar Ḥacı Eşref Efendi Ki Mesʿud Aġanıñ Birāderidir

Biñ ikiyüz ḳırḳ tārīḫine ḳadar Enderūn-i Hümāyūnda Kilār Oṭasında ẕāt-ı ḥażret-i pādişāhīçün aʿlā ~~ṭatlı ve turşı pişiren meşhur ṭatlıcı ve turşıcı~~ ṭatlılar pişüren turşular ḳuran bu vechiyetle kendüsüne turşusı ıṭlāḳ olunan Mesʿud Aġanıñ küçük birāderi Onbaşı Ḥacı Eşref Efendiniñ Enderūn-i Hümāyūna duḫūli üc yaşında iken biʾl-münāsebe ḳayd ve duḫūli 1235 ~~bin ikiyüz otuz beş 1235~~ muʾaḫḫaran yataḳ serdigi ḳırḳ Mūsiḳa-i Hümāyūna

naḳli ḳırḳ yedi onbaşı naṣbı elli iki teḳāʿüdlügi elli sekizdir āndanṣoñra ḥazīne-i celīle-i māliyede veznedarlıġı baʿde Ġarb-ı Ṭrablusunda Meşiyede Binġāzīde Giridde Ḥanyada İstanbulda Kirec Ḳapusunda rusūmāt meʾmūriyetlerinde muʾaḫḫaran varaḳa-i ṣaḥīḥa ser-veznedarlıġı ve Mekke-i Mükerremede üc sene ḳadar ṣandıḳ eminligi muʾaḫḫaran filiġran ve ʿādī ḳaʾime varaḳalarınıñ ser-veznedarlıġı yaʿni ṭoḳsan ṭoḳuz senesine ḳadar ḳırḳ sene böyle ḫidmāt-ı Devlet-i ʿAliyyede müsteḳīmāne istiḫdām ~~olunub~~ buyurılub aṣlā lekedār-ı taḥt-ı mesʾūliyetde olmamış muʾaḫḫaran şeyḫūḫat zamānı teḳarrub itmiş oldıġından kendüsünüñ istirḥāmına mebnī sāye-i şāhānede teḳāʿüdlügi icrā buyurulmuşdur efendi mūmā ileyh ṭatlı dilli güler yüzli ṣaf-ṣadr ile ṣaf-~~naʿl~~niʿāl ʿindinde müsāvi kerem ve serd rüzgarı görmüş sesi güzel eẕān oḳur iḳāmet ider ilāhī oḳur şarḳı söyler kibirsiz gönülsüz dergāh-ı şerīflere devām ider ekṣerī Rıfāʿiyeden Cerraḥ Paşada Bekar Beginñ dergāhına ve şāẕeliyeden Unḳapanındaki dergāh-ı şerīfe devām ider derviş-nihād bir ẕātdır

~~Ḥacı Eşref Sırrı Efendi~~

~~Ḥacı Eşref Sırrı Efendi Mūsiḳa-i Hümāyūn Mīr-livāsı ʿOṯman Paşa merḥūmuñ ḳaynıdır Duḫūli biñ ikiyüz ḳırḳ Mūsiḳa ṭarafına naḳli ḳırḳ üc çavuşluġı ḳırḳ sekiz teḳāʿüdlügi dörtyüz ġuruş maʿaş ile elli yedidedir Bāb ı ʿĀlīde Dīvān ı Hümāyūn Ḳaleminde pederi meşhur kimsedir Sırrı Efendiniñ maḫlaşını alub altmış tārīḫinde oraya sülūk itmişdir el-ān orada baş defterdarlik siyle meʾmūriyet behiyyesiyle müstaḫdemdir lākin maʿaş-ı meẕkūrı muʾaḫḫaran iḳṭaʿla ḫidmet-i sābıḳasını kāne lem yekün ḥükmüne ḳomuşlardır~~

Meḥmed Beg

Biñ ikiyüz ḳırḳ tārīḫlerinde mā-beynci bulunan ʿĀrif Aġanıñ maḫdūmı ṭablacı ve zilbān Meḥmed Beg onbaşılıġı ḳırḳ sekiz teḳāʿüdlügi elli muʾaḫḫaran Ḫazīne-i Celīle-i Māliye veznedārānından olmuş idi kendüsünüñ lisānında biraz lüknet vardır

[116a]

117

Onbaşı Terpuşcı Meḥmed Efendi

~~Onbaşı Terpuşcı Meḥmed Efendi~~ duḫūli biñ ikiyüz elli yedi onbaşılıġı altmış beş teḳāʿüdlüki ikiyüz elli ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile altmış yedi muʾaḫḫaran ṭaşralarda

rusūmāt ve müdīriyetliklerde istiḫdām ~~olunmaḳda~~ buyurulmuşlardır ve istiḳāmetleri müsellemdir

Mülāzım Ḥacı Ḥamdi Efendi

~~Mülazım Ḥacı Ḥamdi Efendi~~ duḫūli biñ ikiyüz altmışaltı onbaşılığı yetmiş bir başçavuşlığı ve ḳapu çuḳadarlığı yetmiş yedi mülāzımlığı seksen dört eṣvab eminligi ṭoḳsan üc teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dört Temmuzunda muʾaḫḫaran Māliye-i Ḫazīne-i celīlesi ṭarafından iʿşār-ı meʾmūriyetiyle ~~müstaḫdemdir bundan aḳdem~~ istiḫdām buyurulmuş Aydın sancāġında iʿşār keyfiyetinden dolayı Ḫazīne-i celīleye ḫayli menāfiʿ bulmuşdur

Ḥacı ʿAli Efendi

Onbaşı Beşikṭaşlı Ḥacı ʿAli Efendi duḫūli altmış iki onbaşılığı yetmiş teḳāʿüdlüġi yetmiş beş muʾaḫḫaran ṭaşralarda müdīriyetliklerde ~~müstaḫdemdir~~ istiḫdām buyurulmuşdur

Onbaşı Muṣṭafa Beg

Onbaşı Üsküdarlı Muṣṭafa Beg seksen tārīḫinde biʾl-istiʿfā Bab-ı Serʿaskerī Levāzım-ı ʿUmūmiye İkinci Şuʿbesinde muḳayyeddir

Onbaşı Nūri Beg

~~Onbaşı Nūri Beg~~ Mā-beyn-i Hümāyūn Feyż-i Meşḫūn Kātib-i Rābiʿi ve Reji İdāresiniñ ser-ḳomiseridir istiʿfāları seksen tārīḫidir

Onbaşı Reşad Beg

İskender Beg-zāde Reşad Paşa duḫūli yetmiş bir onbaşılığı yetmiş dört istiʿfāsı yetmiş ṭoḳuzdur ~~İskender Beg daḫī Mūsiḳa i Hümāyūndan müteḳāʿiddir duḫūli ḳırḳ yedi teḳāʿüdlügi elli sekizdir esbaḳ ser-ʿasker ve Pāris sefīri bulunan Süleyman Paşanıñ Ḫazīnedārı idi ḫayliden ḫayli ḳāʾim-maḳāmlıḳlarda istiḫdām buyurulmuşdur~~

Yüzbaşı Ḥasib Beg

~~Yüzbaşı Ḥasib Beg~~ duḫūli biñ ikiyüz yetmiş yedi yüzbaşı naṣbı seksen yedi rütbe-i ḫāliyesiyle ṭoḳsan dört Temmuzunda ʿAsākir-i Şāhāneye naḳlitmişdir Selānik şehrinde Ḥamāmcı Rāşid Efendi-zādedir oḳur yazar güzel nāzik bir begdir

Rıżā Efendi

Nān-ʿazīz meʾmūrı ~~Aḳiḳei~~ Rıżā Efendi duḫūli biñ ikiyüz yetmiş iki onbaşılığı seksen bir istiʿfāsı seksenbeşdir oḳur ve eyü yazı yazar güzel ḫuylı bir ẕāt olub ḥālā Tersāne-i ʿĀmire

Ḳaleminde ketebe-i mütemayyi-zān cümlesindendir efendi mūmā ileyhiñ birāderi Cemal Beg Ġalaṭada Ẕaḫīre Gümrügi baş kātibidir mūmā ileyh Rıżā Efendi Mūsiḳa-i Hümāyūnda Nān-ʿAzīze neẓāret idiginden etmekci taʿbīr iderler idi

Sulṭan Meḥmedli ʿAbdu'r-Raḥmān Efendi ibn-i Meḥmed duḫūli altmış istiʿfāsı altmış altıdır Mora muhācidlerinden olan vālidesiniñ ışrārıyla istiʿfāsı vuḳuʿ bulmuşdur

[116b]

118

Unḳapanlı Ḥüsni Efendi

Ḥüsni Meḥmed Unḳapānī duḫūli biñ ikiyüz altmış iki istiʿfāsı altmış ṭoḳuzdur müʾeẕẕinān-ı şehriyārīden güzel sesli bir ẕātdır

Berber Selman Aġa

Selman Şemsü'd-din Ḳadırġa duḫūli biñ ikiyüz yetmiş iki onbaşılıġı seksen bir teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dört Temmuzundadır ~~berberlikde ve şanʿatda pīr i şanʿat olan~~ Selman-ı pāk rażiyallāhu ʿanh ~~efendimiziñ hemān çırağı ve perverdesi gibidir müşārun ileyh~~ efendimiziñ şefāʿatına mevlā cümlemizi nāʾil eyleye āmīn

Ḥicābī Beg

~~Ḥicābī Beg~~ duḫūli yetmiş bir istiʿfāsı yetmiş dörtdür İstanbulda Ṣarıgüzel ṭarafındandır semti gibi kendiside aḫlāḳı da güzel idi

Ḥüsni Beg

~~Ḥüsni Beg~~ müsteʿfīdir Ḫazīne-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne muḥāsebecisi idi tārīḫ-i duḫūli ve istiʿfāsı mażbūṭumuz olamadı

Ḥacı Ġālib Beg

~~Ḥacı Ġālib Beg~~ duḫūli biñ ikiyüz yetmiş onbaşılıġı yetmiş dört teḳāʿüdlügi Mekke-i Mükerremede mücāvir ḳalacaḳ deyü ricā ve istirḥāmı üzerine dört yüz ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile seksen birdedir Ḫazīne-i Celīle-i Māliyede duyūn-ı ʿumūmiye ser-veznedārıdır

Maʿşuḳ Beg

~~Maʿşūḳ Beg~~ duḫūli biñ ikiyüz yetmiş iki istiʿfāsı pederi Uzun Ḥaşki şöhretiyle meşhūr Üsküdarlı ~~olan~~ Emin Beg Efendiniñ iltimāsıyla yetmiş dörtde~~dir~~ vuḳuʿ bulmuşdur ~~Üsküdar civārında~~ Ḳaḍıḳöyünde belediye ~~reʾīsidir~~ dʾiresi ve muʾaḫḫaran Üsküdar muḥāfiẓlıġı

vardır muʾaḫḫaran oradan infiṣāl ve biraz vaḳit iḳāmetdenṣoñra şimdi el-ān Üsküdar muḥāfıẓıdır

Çavuş Ḥalim Efendi

~~Çavuş Ḥalim Efendi~~ duḫūli biñ ikiyüz altmış sekiz ṭaḳımçavuşluġı yetmiş beş teḳāʿüdlügi seksen ikidedir sene-i meẕkūrede rusūmāt-ı emānet celīlesinde iskele başkitābeti seksen altıda Balıḳ-ḫāne neẓāretinde meʾmūriyet ṭoḳsanda ḳanṭar idāresi baş kitābeti ṭoḳsan dörtde şehr-i emānet-i behiyyesinde taḥṣīlāt müdīrligi muʿavinligi ṭoḳsan yedide yine ḳanṭar idāresi pul veznedarlıġı meūriyetiyle müstaḫdemdir

Mülāzım ʿİzzet Efendi

~~Mülāzım ʿİzzet Efendi~~ duḫūli biñ ikiyüz yetmiş dört mülāzımlıgı ṭoḳsan üc teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dört Temmuzundadır ṭoḳsan beşde māliye ḫazīne-i celīlesinde veznedarlıḳ ṭoḳsan altıda şehr-i emānet-i behiyyesinde mülḥaḳāt ser-veznedarlıġı meʾmūriyet-i beyihhesiyle müstaḫdem olub rütbe-i ṣāliṣe tevcīhiyle teşerrüf itmişdir māşāʾallāh kendüsi güzel muḥāsibdir

Cemal Ḫüsrev

Ḫüsrev Aġa-zāde Cemal Beg şehr-i emānet-i behiyyesi ṭarafından Fātiḥ civārında At Bazarında mīrī meʾmūriyetindedir

Mülāzım ʿAli Efendi

~~Mülāzım ʿAli Efendi~~ duḫūli biñ ikiyüz altmış üc ṣıra çavuşluġı seksen ser-çavuşluġı seksen bir mülāzımlıgı seksen beş teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dört Temmuzundadır ḫadame-i imāmī-zādedir Üsküdarda tuḥafcı dükkānı küşādıyla ticāret ve aḫẕ ve iʿṭā ile meşġuldür muʾaḫḫaran Mūsiḳa-i Hümāyūndan müteḳāʿid olan Cemal Beg ile şirket itmişdir

[117a][95]

113

Ṭoḳsan Rebīʿü'l-evvelinde Yemende Maḫā telġraf müdīrligine naḳl-i sene-i meẕkūre Ẕi'l-ḥiccesinde Yemen telġraf ve posta müfettişligine taʿyīn ve müceddeden ḫaṭlar taḥdīd ve telġraf-ḫāneler teşkīl idüb ṭoḳsan üc Muḥarreminde Ṣanʿa telġraf müdīrligine tenzīl ve bir buçuḳ māh ṣoñra Ḥadīde telġraf müdīrligine taḥvīl ve ṭoḳsan altı Ẕi'l-ḳaʿdesiniñ evaḫirine

[95] [117a] pozunda [114a] pozu tekrar kaydedilmiştir.

ḳadar altışar māh iki defʿa ser-müdīrlik vekāletini de īfā ile bi'l-infiṣāl ṭoḳsan yedi Rebīʿü'l-āḫiri Yemende Cebel-i Ḥaraz Ġažāsında ḥükūmetce muvaḳḳaten ruʾyet-i muḥāsebāta meʾmūr ve Cumāde'l-āḫiresinde Ṣanʿaya ʿavdetle ṭoḳsan yedi Ṣaʿbānında Ḥadīde sancāġı taḥrīrāt müdīrligine ve muʾaḫḫaran Der-saʿādetden digeri bi'l-vurūd ṭoḳsan sekiz Cumāde'l-ūlāsında Yemen vilāyeti mektubi oṭası mümeyyizligi vekāletiyle meclis idāre-i vilāyet baş kitābeti ḫidmetini īfāya meʾmūr ve ṭoḳsan ṭoḳuz Rebīʿü'l-āḫiresinde tekrar Ḥadīde sancāġı taḥrīrāt müdīrligine naḳl ve ṭoḳsan ṭoḳuz Ẕi'l-ḥiccesinde altı māh-ı ruḫṣat-ı istiḥṣāliyle Mekke-i Mükerremeye ʿazīmet ve muʾaḫḫaran bi'l-istiʿfā ücyüz senesi Recebinde Ḥicaz vilāyet-i celīlesi evraḳ müdīrligine taʿyīn buyurılub el-ān meʾmūriyet-i meẕkūrede müstaḫdemdir

Efendi mūmā ileyh bu ḳadar meʾmūriyetleriñ hic birisinde muḥākemeye ṭutulmayub cümlesinden devr ve teslīm ve berāʾat mażbaṭaları oldıġı ḥālde ve memālik-i maḥrūse-i şāhānede müceddeden bu ḳadar telġraf-ḫāneler teşkīl ve ḫaṭlar taḥdīd idüb sāye-i maʿdeletvāye-i cenāb-ı cihanbānīde iltifat ve mükāfāta çār-ı çeşm-i intiẓār ile ümīdvār iken ʿale'l-ʿaks bir ḳac ḥasad ve ruḳbā ve ġarażkārıñ ġamz ve nifaḳ ve reḳābetine telġraf neẕāreti ṣaḥiḥ naẓarıyla baḳub umūr ve aḥvāliñ taḥḳīḳ ve istiḳṣāsından ṣarf-ı naẓar buyurdıġına ve böyle naʿm-ı pādişāhī ile perverde olmuş bir bende-i ṣādıḳanıñ ~~yigirmi beş~~ otuz senedir emek virdigi ḫidmāt-ı pādişāhīniñ mükāfātına nāʾil olamadıġına esef ile berāber yine maẓhar-ı muʿaddalet-i seniyye-i ḥażret-i pādişāh kerāmet-i iktināh olmasına ümidvār olunur

Onbaşı Ḥacı Rātib Beginñ Terceme-i Ḥāli

Mir mūmā ileyhiñ pederi Rumilinde Ḳoloz civārında Yeñişehir eşrāf-ı ḫandānından olub taḳrīben ~~bin ikiyüz ḳırḳ~~ 1240 tārīḫilerinde İstanbula hicret ile Boġaziçinde Beglerbegi ḳarbında Naḳḳaş nām-ı maḥālde sāḥil-ḫāne~~sinde~~lerinde muḳīm ~~iken~~ merḥūm Ḥacı Şerif Aġa-zāde Ḥacı Rātib Beginñ duḫūli biñ ikiyüz altmış iki onbaşı naṣbı altmış ṭoḳuz teḳāʿüdlügi ikiyüz elli ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile yetmiş bir senesinde vāḳiʿ olmuşdur ṭarīḳat-i ʿaliyye-i Mevleviye menṣūbātından edīb ve ẓarīf ve şāʿir güler yüzlü ṭatlı dilli ḫoş sözli bir ẕātdır Üsküdar civārında Selīmiye nām-ı maḥālde devlet-ḫānelerinde ~~ḫānesinde sākindir~~ iḳāmet üzre~~dirler~~lerdir

Baba Meḥmed Aġanıñ Teḳāʿüdlügi

Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān-ı merḥūm Baba Meḥmed Aġa içün bu adamı çıḳarmayıñ deyü buyurmuşlar ise de Necib Beg bidāyet-i idāresinde teḳāʿüd itdirmişdir

Yüzbaşı eṣvab emīni sābıḳ Baba Meḥmed Aġanıñ her ne vechle oldıysa güyā kendi istidʿāsı üzerine teḳāʿüd ḳılındıġı yāḫud ġıyābından ~~biñ ikiyüz yetmiş~~ 1271 senesidir ~~Necib Paşanıñ birinci defʿa ki żābiṭligi eṣnāsında icrā olunmuşdur~~

İskender Fāʾiḳ Beg

Ḳāʾim-maḳām Fāʾiḳ Begiñ yüzbaşı rütbesiyle onbaşılıḳdan ḳātib oldıġı 1259 Şevvāliniñ yigirmi sekizinci günidir ʿAsākir-i Şāhāneye ~~rütbe-i ḥāliyesiyle ve~~ muʿallimlik ile naḳli 1282 senesindedir

1271 senesinde Eṣvab Emīni Baba Meḥmed Aġa teḳāʿüd olmuşdur herneḳadar Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm bu adamı çıḳarmayıñ deyü buyurmuşlar ise de Necib Paşanıñ bidāyet-i idāresinde herne vechle oldıysa teḳāʿüd itdirilmişdir

[117b][96]

114

mim Ḳāʾim-maḳām Maḥmud Beg

~~Ḳāʾim maḳām Maḥmud Begiñ~~ duḫūli biñ ikiyüz elli altı ḳolaġalıġı yetmiş ṭoḳuz biñbaşılıġı seksen ḳāʾim-maḳāmlıġı seksen iki irtiḥāli seksen dört senesi Muḥarreminiñ yigirmi beşinci günidir Üsküdarda Ḳaracaaḥmed Sulṭan civārında medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh

mim Yüzbaşı ʿOṣman Efendi

Yüzbaşı eṣvab emīni esbaḳ Eyūbī ʿOṣman Efendiniñ teḳāʿüdlüġi biñ ikiyüz yetmiş bir senesindedir eski aġalardandır

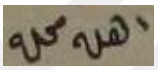
mim Ḳāʾim-maḳām ʿAṭıf Beg İskender Begiñ Birāderidir

Ḳāʾim-maḳām ʿĀṭıf Begiñ Enderūn-i Hümāyūna duḫūli ~~biñ ikiyüz ḳırḳ altı~~ 1246 evāʾili Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳli ~~sene i meẕkūre evāḫiri~~ 1248 ʿAsākir-i Şāhāneye rütbe-i ḥāliye ve muʿallimlik ile naḳli seksen iki defʿa-i ṣāniye yine rütbe-i ḥāliyesiyle silk-i meẕkūre

[96] [117b] pozunda [114b] pozu tekrar kaydedilmiştir.

duḫūli seksen dört irtiḥāli seksen sekiz Kānūn-i Evvelindedir Ḥażret-i Ḫālid civārında medfūndur

Mim Ser-ḳuşcı Mīr-alay Reşid Beg

Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫānıñ ser-ḳuşciyānından Mīr-alay Reşid Begiñ duḫūli ~~biñ ikiyüz ḳırḳ sekiz~~ 1248 ḳolaġalığı yetmiş sekiz biñbaşılığı yetmiş ṭoḳuz ḳāʾim-maḳāmlığı seksen mīr-alaylığı seksen dört teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dört Temmuzundadır ẕāten kendüsi Rūmiyyü'l-aşıldır ṣabāvetinde İzmid ṭarafına naḳlitmiş oldığından Türk Reşid Aġa dirler idi Ṭarīḳat-i ʿAliyye-i Bektāşiye dervişān-ı ṣādıḳānından süd gibi beyāż ṣaçlı ṣaḳallı sinni ʿale't-taḥmīn ~~yetmiş beş ile seksen arasında~~ seksen rādelerinde olub paradan rütbeden meḥabbet-i dünyādan taʿlīḳāt-ı eşyā-yı ʿālemden gerçekden geçmiş nūr olmuş kāmil bir ḫan idi eger Bektāşiye Dergāhlarından birisine postnişin olaydı çoḳ münāsebet olurdı zīrā tamām derviş aḫlāḳında idi didikleri olurdı rūḥ-ı şerīfi şād ve ḫandān olsun

Ḳolaġası Ṣıdḳı Efendi

Ḳolaġası Sıdḳı Efendi kitābet ve muḥāsebe ḫuṣūṣunda ehil ve erbāb olub Necib Paşanıñ münferiden ḫuṣūṣī katibi bulundığından o ḳadar muḥarrerāt ve murāselātıñ ecvibe-i lāzımesine münāsib taḥrīrātı az vaḳtiñ ẕarfında derdest ve tesviye ider hem aḥbāb ile muṣāḥabet hem muḥarrerāta cevāb taḥrīr ider şaşırmaz öyle zekāvete mālikdir duḫūli ~~elli üe~~ 1253 Şevvāliniñ on beşinci güni olub eṣvab emīni oldığı yetmiş bir yüzbaşı oldığı yetmiş beş ḳolaġalığı seksen eṣvab emānetinden infiṣāli seksen dört ~~senesidir biñ ikiyüz elli dört~~ 1254 tārīḫindenṣoñra yoḳlamacı efendileriñ naṣbları ve ḳapu cuḳudarlarınıñ ve daha baʿżı naṣblar kendüsünden taḥḳīḳ olunmuşdur

Ḳolaġası Kāmil Aġa

Ḳolaġası Kāmil Aġanıñ duḫūli 1257 ~~biñ ikiyüz elli yedi~~ mülāzımlığı yetmiş dört yüzbaşılığı seksen ḳolaġalığı seksen dört ~~senesindedir~~ Baḥriye Mūsiḳalarınıñ muʿallimānından idi irtiḥāli biñ ücyüz iki Muḥarremindedir merḥūm eyü ḫuylu güler yüzli laṭifeyi sever çoluġuna çocuġuna eyü baḳar oḳur yazar ṣāliḥ bir ẕāt idi Ḳabri Üsküdarda Ḳaracaaḥmed Sulṭan civārındadır raḥmetullāhi ʿaleyh

[118a]

121

Küçük Yāver Beg esbaḳ ser-ḳurenā-yı ḥażret-i şehriyārīdendir

Ṣāliḥ Efendi

Ṣāliḥ Meḥmed Ḫᵛāce Paşa duḫūli biñ ikiyüz altmış bir istiʿfāsı altmış yedidir limanda ḳapudanlıḳ meʾmūriyetinde bulunub ücyüz birde oradan teḳāʿüd olmuşdur mūmā ileyh Ṣaliḥ Efendi gözlerine gözlük ṭaḳar

Beglerbegli Yüzbaşı Aḥmed Efendi

~~Beglerbegli Yüzbaşı Aḥmed Efendi~~ duḫūlī biñikiyüz elli altı yüzbaşı naṣbı seksen altı ḳolaġalıḳ rütbesiyle Edirne Ordū-yı Hümāyūnı mūsiḳalarınıñ muʿallimligi ile ṭoḳsan dört Temmuzunda naḳl-i meʾmūriyet itmişdir

Onbaşı Zühdi Beg

~~Onbaşı Zühdi Beg~~ fenn-i mūsiḳī üstadlarından ve müʾeẕẕināñ-i şehriyārīden Fındıḳlılı mūsiḳīde Dellalbaşı-zāde Ḥacı İsmāʿil Efendi aḳrānından meşhur ʿAbdi Efendi-zādedir duḫūli biñ ikiyüz altmış yedi onbaşı naṣbı yetmiş dört bi'l-istiʿfā seksen beş tārīḫinde Ṭobḫāne-i ʿĀmire Fabriḳa-i Hümāyūnları Baş Kitābetine naḳl-i meʾmūriyet buyurub şimdi ḥālā müteḳāʿidīn ʿaskeriye meclisi aʿżā-yı kirāmındandır

Yüzbaşı ʿAli Efendi

Yüzbaşı ʿArnavud ʿAli Efendi duḫūli biñ ikiyüz elli altı yüzbaşı naṣbı seksen sekiz teḳāʿüdlügi doḳsan dört Temmuzunda~~dır~~ efendi mūmā ileyh Çatalca ḳażāsında kendi pederinden münteḳil çiftliginde zirāʿat ve ḥarāṣet ile meşġuldür ~~ne güzel meşġūliyetdir~~ feyyāż-ı muṭlaḳ feyż ve bereket iḥsān buyursun āmīn (uṭlubū er-rızḳa min ḫabāya'l-arż) ḥadīṣ-i şerīfiyle ʿamel itmekdedir yaʿni siz rızḳıñızı ṭopraġıñ altında arayıñ buyurmuşdur Efendi mūmā ileyh şehriyyü'l-aṣıldır lākin kendüsinde dād-ı ḥaḳ şecāʿat ṣıfatı bulundıġından şecāʿān-ı Arnavūdāne teşbīhle öyle medḥ maḳāmında telḳīb ~~itmişlerdir~~ olunmuşlardır lākin Efendi mūmā ileyh biraz medyūn düşmüş oldıġından çiftligi furuḫt itdiler fi'l-vāḳiʿ zirāʿat ve ḥarāṣet güzel şeydir lākin çiftlikde ḥayvānāt daḫī olmalı ʿale'l-ḫuṣūṣ ḳoyun çoḳ olmalı zīrā zirāʿatıñ açıġını ḥayvānāt ḳapar deyü Ḥacı İḥsan Beg Efendi ile hüner-i erkde muṣāḥabet ve müşāveresi geçmişdir ve mal ṣāḥibi olan ẕāt daḫī ekṣer-i

evḳāt çiftligiñ içinde bulunmaḳ lāzım gelür bereket verici yetişdirici yaradıcı Allāhu teʿālādır

Biñbaşı Saʿid Beg

~~Biñbaşı Saʿid Beg~~ Cennet-mekān Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūmuñ ser-yāveri ve Esbaḳ Ṣurre-i Hümāyūn Emīni Mīr-livā merḥūm el-ḥac Maḥmud Paşa-zādedir ṭoḳsan dört Temmuzunda rütbe-i ḥāliyesiyle ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl olunub İstanbul Sarāy-ı Hümāyūnı dāḫilinde Gül-ḫānede ʿAsākir-i Şāhāne Nān-ı ʿAzīz fırunlarınıñ müdīridir muʾaḫḫaran ḳāʾim-maḳām naṣb buyurulmuşdur ẕāten Mūsiḳa-i Hümāyūna Mekteb-i Ḥarbiye-i Şāhāneden menḳuldür

Mīr-alay ʿİzzet Beg

~~Mīr-alay ʿİzzet Beg~~ duḫūli biñ ikiyüz elli yedi ser-çavuş naṣbı yetmiş dört mülāzım naṣbı yetmiş yedi ḳolaġası naṣbı yetmiş ṭoḳuz biñbaşı naṣbı seksen iki Aġustos ḳāʾim-maḳām naṣbı seksen iki Kānūn-i Evvel mīr-alay naṣbı seksen altı teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dört Temmuzundadır mīr mūmā ileyh ṣūret-i eḫissāda esḫiyādandır her sene zekātını virir ḥattā yıldan yıla şu benim zekātımdır siziñ maḥāllede fuḳarā ḳadınlara vālide ḫanım virsün deyü muḥarrir faḳīre beş altı Mecidiye virir ~~gönderir~~ idi senede yedi sekiz çuval pirinc fuḳarāya ṭaġıdır baʿżı cevāmiʿ-i şerīfede maʿa-şeker-i şerbet mevlüd-i şerif-i nebevī ḳıraʾat itdirir oldıḳca ḥaḳḳāniyeti iltizām ider iyi ḫuylu nāzik faḳīrden ṣarf naḥv görüb Gülistāna ḳadar daḫī Fārisī gördi Subme-i Ṣıbyan Tuḥfe lügatlerini ezber itdi irtiḥāli ṭoḳsan dört Eylülünde Beşikṭaş civārında Yaḥyā Efendi ḥażretleriniñ maḳberesinde medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh faḳīr maʿnāda meşāyiḫ-i Ḳādiriye heyʾetinde gördüm beg efendi naşılsıñ didim eyüyim didi mevlā-yı müteʿāl ḫayr eylesün

[118b]

122

Onbaşı Rāʾif Beg

Ġalaṭada Kirec Ḳapusı Kemerinde istamatur yaʿni muḫammen eşyādır ~~onbaşı Rāʾif Efendi~~ duḫūli ~~altmış üc~~ 63dür

Şevḳi Efendi

Efendi mūmā ileyh maʿa maʿden ve orman ticāret-i neẕāret-i celīlesi dāḫilinde ticāret-i müdīriyet-i ʿumūmiyesi başkātibi rütbe-i evveli ṣınıf-ı ṯānī aṣḥābından ~~Şevḳi Efendi~~ müsteʿfīdir

Biñbaşı Ferhad Beg

~~Biñbaşı Ferhad Beg~~ duḫūli ~~biñ ikiyüz altmışaltı~~ 1266 ṭaḳımçavuşlığı ~~yetmiş üc~~ 73 ṣıraçavuşluġı ~~yetmiş beş~~ 75 yüzbaşılığı ~~seksen~~ 80 ḳolaġalığı seksen bir biñbaşılığı seksen beş ḳāʾim-maḳāmlığı seksen yedi Ḥazīran tekāʿüdlügi seksen yedi Aġustos muʾaḫḫaran biñbaşılıḳ ile defʿa-i ṯāniye duḫūli ṭoḳsan senesindedir mīr mūmā ileyh ḥużūr-ı şāhānede icrā olunan mūsiḳī faṣlına dāḫil müʾeẕẕinān-ı şāhāneden olub üstād ḫᵛānende idi ḥattā (iki puhu bir dereden ṣu içer) şarḳısını ~~faḳīr şarḳısını~~ ibtidā āndañ işitmiş idim idik kendüsi mine'l-ḳadīm İstanbulda şehr-i emīni ṭarafında Şeyḫ Muḥyī Efendiniñ ġulāmı olub sesi güzel oldığından dergāh-ı şerīfde Eẕān-ı Muḥammediye oḳur ẕākirlik ider derviş-nihād aḫlāḳ-ı ḥamīde ile muttaṣıf bu dünyāda vaḳtini müsteʾciren geçürüb

(kün fi'd-dünyā keʾenneke ġarībün ev ʿābirün sebīlün ve ʿudde nefseke min eṣḥābi'l-ḳabūr) ḥadīṯ-i şerīfiyle ʿāmil ẕāten Rūmīiyyü'l-aṣl olub (mā min mevlūdin) ḥadīṯ-i şerīfe maẓhar-ı ezelī ʿālem-i ervāḥ müʾminlerinden oldığı bī-iştibāhdır irtiḥāli ~~biñ ücyüz üc~~ 1303 Cumāde'l-ūlāsı ve Şubaṭı onbirinde Beşikṭaş civārında Maçḳa nām-ı semtiñ maḳberesinde medfūndur raḥmetullāhi ʿaleyh

Mülāzım ʿAbdi Beg

~~Mülāzım ʿAbdi Beg~~ Enderūn-i Hümāyūna duḫūli ~~biñ ikiyüz altmış iki~~ 1262 Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳli ~~altmış yedi~~ 67 Muḥarrem mülāzımlığı ~~seksen~~ 80 Ḥafīẓullāhü teʿālā kendüsüne bir ḥāl iġtişāş gelüb ~~kendini ġāyb idüb~~ bu ḥālde iken sīnesini ve şikemini ustura ile çāk iderek kendi kendini itlāf itdigi mesmuʿdur rivāyete göre yigirmi iki yıl ḳadar mülazımlık idüb yüzbaşı olamadım deyü meraḳ getürüb isfenden itdi didiler merḥūm müʾeẕẕinān-ı şāhāneden olub ḥużūr-ı şehriyārīde eyyām-ı maḫṣūṣasında icrā olunan mūsiḳī faṣlına dāḫil idi dāʾireyi pek aʿlā çalar biraz keman daḫī çalar idi Ḥażret-i Allāh ḥabīb-i ekremi ḥürmetine cümle ümmet-i Muḥammedle berāber ~~merḥūmı ve~~ cümlemizi de

muvaffaḳ bi’l-ḫayr buyurub taḳṣīrātımızı ʿafv idüb lüṭuf ve iḥsānıyla muʿāmele buyursun āmīn irtiḥāli 1303 ~~biñ üçyüz üc~~ Cumāde’l-ūlāsı ve Şubaṭı idi raḥmetullāhi ʿaleyh

Yüzbaşı Ḥacı Selven Efendi

~~Yüzbaşı Ḥacı Selven~~ [97] ~~Efendi~~ duḫūli ~~biñ ikiyüz altmış iki~~ 1262 yüzbaşılıġı ~~seksen sekiz~~ 88 teḳāʿüdlügi ~~ṭoḳsan dört~~ 94 Temmuzundadır Mūsiḳa-i Hümāyūn imamı merḥūm Ḫalil Efendi~~niñ maḫdūmıdur~~ merḥūmuñ maḫdūmıdır

Ḥavvā Ḫanım Efendi maḫṣūṣ selam olunur

Eger siz bugün ḫāneñizde iseñiz ~~muṭlaḳā~~ ricā olunur muṭlaḳā bugün bize gelesiñiz Yalıköyünde Mūsiḳa biñbaşısı Emin Efendiniñ ḫānesine buyurıñız eger İstanbulda iseñiz kerem idüb bize bildiresiñiz söyler bāḳī duʿā

[119a]

123

ʿĀrif Beg

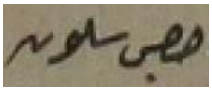
~~ʿĀrif Beg ki~~ Mīr-livā İbrāhim Paşanıñ aḳrabālarından olub Mūsiḳa-i Hümāyūndan neşʾet itmişdir

Biñ ikiyüz ṭoḳsan dört muḥārebesinde Diyardon ḳāʾim-maḳāmlığında bulundığı sırada ʿasākir-i muʿāvene taḥrīri ve iʿāne-i ʿayniye ve naḳdiye tedāriki ve Ṭrablusġarb ve Binġāzī vilāyetleriniñ baʿżı müteʿaddid ḳāʾim-maḳāmlıḳlarıyla aḫīran Yanya vilāyeti taḥṣīlāt ḳomisyonı riyāsetini idāre itdigi müddetle mesāʿī-i meşkūresi ve vilāyet maṭbaʿasınıñ emr-i ışlāḥında himmet-i maḫṣūṣası görülmüş bulunmaġla maẓhar-ı talṭīf-i ʿālī buyuruldığı tercümān-ı ḥaḳīḳat ġazetesiniñ bin ṭoḳuz yüz otuz beş numerolı nüsḫasında görülmüşdür

ʿAzīz Aġa

~~ʿAzīz Aġa~~ Ġalaṭa Sarāyına duḫūli ~~biñ ikiyüz otuz ṭoḳuz~~ 1239Enderūn-i Hümāyūna naḳli ḳırḳ iki Mūsiḳa-i Hümāyūn ṭarafına geçtigi ḳırḳ üc onbaşı naṣbı ḳırḳ sekiz teḳāʿüdlügi elli ġuruş maʿaş ile ~~elli yedi~~ 57 tārīḫindedir muʾaḫḫaran mūmā ileyh taḥṣīl-i medār-ı maʿaş żımnında İstanbul çarşusunda zenneci dükkanı küşād ~~itmişdir~~ idüb ticāretle meşġul olmuşlardır

---

97

Enderūn-i Hümāyūna duḫūli 1246 Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳli 48

İskender Beg Ḳā'im-maḳām ʿĀṭıf Begiñ Birāderidir

~~İskender Beg duḫūli biñ ikiyüz ḳırḳ altı~~ 1246 teḳāʿüdlügi elli ġuruş maʿaş ile ~~elli yedi~~ 57 tārīḫinde muʾaḫḫaran esbaḳ Ser-ʿasker ve Pāris Sefīri Süleyman Rāʾfet Paşanıñ ḫazīnedārı olub muʾaḫḫaran ḫayliden ḫayli ḳāʾim-maḳāmlıḳlarda istiḫdām buyurılub rıżā-yı ʿālīye muvāfıḳ ḫidmetlere muvaffaḳ olmuşlardır

Eyüb Efendi

~~Eyüb Efendi~~ duḫūli ~~biñ ikiyüz ḳırḳ bir~~ 1241 teḳāʿüdlügi elli ġuruş maʿaş ile ~~elli yedi~~ 57 tārīḫindedir Muʾaḫḫaran İstanbulda emtiʿa gümrügünde mehir meʾmūrı olmuşlardır

Beglerbegi Meḥmed Efendi

~~Beglerbegi Meḥmed Efendi~~ duḫūli ~~biñ ikiyüz elli bir~~ 1251 teḳāʿüdlügi elli ġuruş maʿaş ile ~~elli yedi~~ 57 tārīḫindedir mūmā ileyh Meḥmed Efendi elli bir tārīḫinde Ġalaṭa Sarāyınıñ Ṭobḫāneye taḥvīli eṣnāsında Ḫüsrev ve Ḫalil Paşalarıñ tensībiyle aġalar bilā maʿaş iḫrāc olunub ġāyet emekdār olan nöbetcibaşı ve ḫamāmcıbaşı gibi ʿAsākir-i Şāhāne~~de~~ żābitānı maḳāmında bulunan gerekli aġalara otuzar ~~yigirmişer~~ ġuruş maʿaş ile teḳāʿüd itdikleri eṣnāda aġavāt-ı meẕkūreden Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳl olunan genc üc nefer aġalar cümlesindendir ~~biri daḫī Nābi Meḥmed Efendi ṣāliṣi daḫī Ṭobḫāneli ṭanbūr major Ḳā'im-maḳām Meḥmed Begdir Ġalaṭa Sarāyından teḳāʿüd olan gerekli~~ bu emekdār aġalarıñ baʿżıları medār-ı maʿaş içün muaḫḫaran ne çāre baʿżı ḫānelere uşaḳlıḳ itdikleri manẓūr ve mervīdir ḥafīẓallāhu teʿālā

Mūmā ileyhim ʿAzīz ve İskender ve Eyüb ve Meḥmed Efendilerden herbirlerine tārīḫ-i meẕkūrda her naṣıl oldıysa ellişer ġuruş maʿaş iʿṭā olunmuş ise de muʾaḫḫaran Cennet-mekān Sulṭān ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūm teḳāʿüdlüge şāyān olan Bezirgān-ı Ḫaṣṣanıñ herbirerlerine geçinecek miḳdārı müstevfā maʿaşlar iḥsan buyurmuşlardır

Şimdi el-ān daḫī şevketmaʾāb merāḥimnişāb pādişāhımız büyük Sulṭan ʿAbdü'l-Ḥamīd Ḫān Efendimiz ḥażretleriniñ ~~ʿaynı pederleri gibi~~ merḥamet ve şefḳatleri ġālib oldıġından müteḳāʿid olmaġa şāyeste bulunan Bezirgān-ı Ḫaṣṣalarına müstevfā maʿāṣāt-ı iḥsān-ı hümāyūn buyurmaḳdadırlar mevlā-yı müteʿāl ḥażretleri ~~pederleri yatdıḳca~~ ẕāt-ı melāʾik ṣıfāt-ı şāhānelerine ṣıḥḥat ve ʿāfiyet-i vücūd-ı hümāyūnlarıyla berāber nice zamanlar

ʿömürler iḥsan buyurub serīr-i salṭanat-ı cihandārīlerinde her ḥāl ve ān muvaffaḳ bi'l-ḫayr olaraḳ pāyidār ve ber-ḳarār buyursun āmīn

Māhiye

~~Üçyüz ġuruş maʿaş-ı pādişāhī ile teḳāʿüd buyurulmuşdur~~

Teḳāʿüdlügi behermāh ~~otuzar~~ ücyüz ġuruş idi kendisi aḫlāḳ-ı ḥamīde ile muttaṣıf eyü ḫuylu muḥibb-i ḫandān risālet ʿāşıḳ ~~bir ẕāt idi~~ ṣābır ḳānīʿ ḥāl-i ḥāżırına ~~teşekkür~~ memnūn ~~rāżī~~ müteşekkir rāżī müteḥammil öyle bir derviş sīret-i şeyḫ idi

[119b]

124

Ḥacı Aḥmed Eşref Sırrı Efendi

~~Ḥacı Eşref Sırrı Efendi~~ Enderūn-i Hümāyūna duḫūli ~~biñ ikiyüz otuz ṭoḳuz~~ 1239 Mūsiḳa-i Hümāyūn ṭarafına geçdigi ḳırḳ ~~üc~~ iki başçavuşluġı ḳırḳ sekiz muʾaḫḫaran ḥafīẓullāhu teʿālā fıtıḳ ʿilletine mübtela olub Ser-eṭıbbā-yı Şehriyārī Ṭāhir Efendi ve Ṭabīb Bolasiyoz ve Ṭabīb Ḳosṭanṭīn Beg muʿāyeneleriyle ʿalīl oldıġı muḥaḳḳiḳ oldıġından dörtyüz ġuruş maʿaş ile elli yedi tārīḫinde teḳāʿüdlügi icrā buyurulmuşdur elli sekizde Ḥicāz-ı maġfiret-ṭırāz cānib-i ʿālīsine ʿazīmet ve īfā-yı farīża-i ḥacc-ı şerīf ile ʿavdet ~~idüb~~ muʾaḫḫaran Bāb-ı ʿĀlīde Dīvān-ı Hümāyūn ḳaleminiñ kisedārı meşhur Sırrı Efendi merḥūm efendi mūmā ileyhiñ pederi oldıġından altmış tārīḫinde pederiniñ ḳalemine muḫlişini alub devam ile istiḫdām olunmaḳda iken seksen üc senesi Fuʾad Paşanıñ ṣadāret ve ser-ʿaskerligi cemʿ itdigi zamanda mūmā ileyhiñ teḳāʿüdlük maʿaşın ḳaṭʿla Dāʾire-i Hümāyūna itdigi ḫidmet-i sābıḳasını kāne lem yekün ḥükmüne ḳoymuşdur efendi mūmā ileyh Mūsiḳa-i Hümāyūn mīr livāsı ʿOṯman Paşa merḥūmuñ ḳaynıdır elli sekizde ʿazīmet-i ḥacc-ı şerīf itdigi vaḳitde bālāda ẕikri sıbḳat iden Muṣṭafa Aġa yaʿni Aṭana ṭaraflarında Açıḳbaş Sulṭan nāmıyla binām olan ẕāt-ı şerīfi başı açıḳ ṣaçlı ṣaḳallı ve bıyıḳları çeñesinden daha aşaġı inmiş aġazını ḳapamış ve ṣaḳalına ḳarışmış yalın ayaḳ arḳasında bir post gerçekden terk-i dünyā olmuş Mekkede ṭavāf iderken görmüş ḳonuşmuş bu sulṭān-ı maʿnevī olan ẕāt Ḫüsev Paşa kölelerinden Enderūn-i Hümāyūna taḳdīm olunmuş Rūmiyyü'l-aṣl ʿālem-i ervāḥ müʾmin ve muvaḥḥidlerinden bir ẕāt-ı ʿāliḳadir idi mūmā ileyh Eşref Sırrı Efendi ~~el-ān~~ Dīvān-ı Hümāyūn Ḳaleminiñ baş defterdisidir ~~Enderūn i Hümāyūnda Mūsiḳanıñ teşkīlini Merkez-~~

~~zāde Nūri Beg merḥūm her neḳadar ḳırḳ üededir dimiş ise de Efendi mūmā ileyh ḳırḳ ikiniñ dāḫilindedir deyü rivāyet buyururlar her naṣılsa aralarında pek çoḳ farḳ yoḳdur~~ irtiḥāli biñ ücyüz beşdedir raḥmetullāhi ʿaleyh

~~Ḳolaġası Ṣādıḳ Efendi~~

Ḳolaġası Ṣādıḳ Efendi duḫūli ~~biñ ikiyüz elli dört~~ 1254 yüzbaşılıġı ~~yetmiş sekiz~~ 78 ḳolaġalıġı ~~seksen~~ 80 irtiḥāli ~~seksen dörtdür~~ 84 merḥūm mūmā ileyh Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne mīr-alayı merḥūm Ḥacı İbrāhim Beg-zādedir

Yüzbaşı Rāḳım Beg duḫūli biñ ikiyüz yetmiş iki 1272 yüzbaşılıġı ~~seksen~~ 80 ʿAsākir-i Şāhāneye naḳli ~~seksen ikidir~~ 82

Mīr-alay Aḥmed Beg duḫūli ~~biñ ikiyüz elli üc~~ 1253 ḳolaġalıġı ~~yetmiş sekiz~~ 78 biñbaşılıġı ~~seksen~~ 80 ḳāʾim-maḳāmlıġı ~~seksen iki~~ 82 mīr-alaylıġı ~~ṭoḳsan~~ 90 teḳāʿüdlügi ~~ṭoḳsan dörtdür~~ 94

~~Biñbaşı Küçük Ṣāliḥ Efendi duḫūli biñ ikiyüz elli üc 1253 mülāzımlıgı yetmiş dört 74 yüzbaşılıġı seksen 80 ḳolaġalıġı seksen bir 81 biñbaşılıġı seksen iki 82 irtiḥāli ṭoḳsan yedidir 97 merḥūm mūmā ileyh esbaḳ eṣvab emīni merḥūm ʿİzzet Begiñ ʿamucasıdır~~

Yüzbaşı ʿĀkif Aġa duḫūli biñ ikiyüz elli altı mülāzımlıgı ~~yetmiş beş~~ 75 yüzbaşılıġı ~~seksen bir~~ 81 irtiḥāli ~~ṭoḳsandır~~ 90 Anaṭolı Ordū-yı Hümāyūnı Mūsiḳalarınıñ muʿallimi ~~olub irtiḥāli ṭoḳsandır~~ idi

~~Mīr-alay ʿİzzet Beg duḫūli biñ ikiyüz elli yedi ser-çavuşlıġı yetmiş dört mülāzımlıgı yetmiş yedi ḳolaġalıġı yetmiş ṭoḳuz biñbaşılıġı seksen bir ḳāʾim maḳāmlıġı seksen iki mīr-alaylıġı seksen altı~~

Baṣri Beg duḫūli ~~biñ ikiyüz altmış üc~~ 1263 Mā-beyn-i Hümāyūna naḳli ~~yetmiş~~ 70 tārīḫindedir ʿud didikleri sazı ġāyet aʿlā çalar

Nefer ʿAbdu'r-Raḥmān Aḥmed Eyüb duḫūli ~~biñ ikiyüz altmış yedi~~ 1267 istiʿfāsı ~~yetmiş iki~~ 72 ~~yüzbaşı~~ Ḳolaġası Ḥacı Ṭāhir Efendimiziñ birāderleridir

Ḥamāmcı Raʾfet Beg duḫūli ~~biñ ikiyüz altmış ṭoḳuz~~ 1269 onbaşılıġı ~~yetmiş dört~~ 74 ṭaḳım çavuşluġı seksen bir baş çavuşluġı seksen altı 86 teḳāʿüdlügi ~~ṭoḳsan dörtdür~~ 94

[120a]

125

Topḳapulı ḳolaġası Rāşid Aġa duḫūli ~~elli altı~~ 1256 başçavuşlıġı ~~yetmiş yedi~~ 77 mülāzımlıġı ~~seksen~~ 80 yüzbaşılıġı ~~seksen dört~~ 84 ḳolaġalıġı ~~seksen altı~~ 86 teḳāʿüdlügi ~~ṭoḳsan dört~~ 94

Behcet Aḥmed Beşikṭaş duḫūli ~~biñ ikiyüz yetmiş~~ 1270 onbaşılıġı yetmiş ~~dört~~ 74 mülāzımlıgı ~~seksen altı~~ 86 irtiḥāli ~~biñ ikiyüz ṭoḳsan üedür~~ 1293

Nāẓım Yūsuf Sarac-ḫāne duḫūli ~~biñ ikiyüz yetmiş~~ 1270 ~~onbaşılıġı yetmiş üc~~ 73 ser-çavuşlıġı seksen 80 mülāzımlıgı ~~seksen iki~~ 82 teḳāʿüdlügi ~~ṭoḳsan dörtdür~~ 94

Onbaşı Ḳandillili Aḥmed Beg Efendi duḫūli ~~altmış iki~~ 1262 Mā-beyn-i Hümāyūna naḳli ~~yetmiş bir~~ 71 ~~ser-ḳurnālıġı yetmiş altı~~ ser-ḳurenālıḳ şerefiyle müşerref byurulduḳları ~~yetmiş altı~~ 76

~~Mā beyn i Hümāyūn birinci ḳapu çuḳadarı Edhem Efendi duḫūli biñ ikiyüz elli yedi onbaşılıġı altmış beş Mā-beyn-i Hümāyūna naḳli yetmiş birdir~~

~~Kemānī Hüdāyī Beg duḫūli biñ ikiyüz altmış bir ser çavuşlıġı yetmiş sekiz mülāzımlıgı seksen teḳāʿüdlügi seksen iki irtiḥāli ṭoḳsandır mīr mūmā ileyh esbaḳ Mūsiḳa-i Hümāyūn żābiṭi Noḳṭa Meḥmed Efendiniñ maḫdūmıdır~~

Ḳornocı mülāzım İbrāḥim Efendi duḫūli ~~biñ ikiyüz altmış bir~~ 1261 ṭaḳım çavuşlıġı ~~yetmiş üc~~ 73 şıraçavuşluġı ~~yetmiş dört~~ 74 mülāzımlıgı ~~seksen~~ 80 teḳāʿüdlügi ~~ṭoḳsan dörtdür~~ 94 efendi mūmā ileyh Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Hümāyūn mīr livāsı Ḥacı Meḥmed Paşanıñ birāderidir

Çavuş Yaḥyā Aġa ṭabla-zen duḫūli ~~biñ ikiyüz altmış bir~~ 1261 ṭaḳım çavuşluġı ~~yetmüş üc~~ 73 şıra çavuşluġı ~~yetmiş dört~~ 74 teḳāʿüdlügi ~~seksen ikidir~~ 82 teḳāʿüdlügünden sonra Şehzādebaşı ṭaraflarında aḳṭār dükkanı küşād itmiş idi

Yüzbaşı Kemānī Ḥāfiẓ Yūsuf Efendi duḫūli ~~biñ ikiyüz altmış iki~~ 1262 ṭaḳım çavuşluġı ~~yetmiş üc~~ 73 şıraçavuşluġı ~~yetmiş dört~~ 74 yüzbaşılıġı ~~yetmiş sekiz~~ ʿAsākir-i Şāhāneye naḳli ~~seksen ikidir~~ 82

Yüzbaşı Baba ʿAli Aġa duḫūli ~~biñ ikiyüz altmış beş~~ 1265 ṭaḳım çavuşluġı ~~yetmiş üc~~ 73 mülāzımlıgı ~~yetmiş beş~~ 75 yüzbaşılıġı ~~seksen altı~~ 86 teḳāʿüdlügi ~~ṭoḳsan dörtdür~~ 94 Kolaġası Kāmil Aġa merḥūmuñ biraderidir

Mülāzım Esʿad Aġa duḫūli ~~biñ ikiyüz altmış beş~~ 1265 ṭaḳım çavuşluġı ~~yetmiş dört~~ 74 şıraçavuşluġı ~~seksen~~ 80 mülāzımlıgı ~~seksen altı~~ 86 teḳāʿüdlügi ~~ṭoḳsan dörtdür~~ 94

Biñbaşı Zīver Aġanıñ duḫūli ~~biñ ikiyüz ḳırḳ altı~~ 1246 yüzbaşılıġı ~~yetmiş iki~~ 72 ḳolaġalıġı ~~yetmiş ṭoḳuz~~ 79 biñbaşılıġı ~~seksen beş~~ 85 teḳāʿüdlügi ~~ṭoḳsan dörtdür~~ 94

Ḳolaġası Rüstem Aġa duḫūli ~~biñ ikiyüz ḳırḳ altı~~ 1246 yüzbaşılıġı ~~yetmiş yedi~~ 77 ḳolaġalıġı ~~seksen~~ 80 teḳāʿüdlügi ~~ṭoḳsan dört~~ 94 aġa-i mūmā ileyh Gürciyyü'l-aṣldır

[120b]

126

Ḳolaġası Ṣervet Aġa duḫūli ~~biñ ikiyüz ḳırḳ yedi~~ 1247 yüzbaşılıġı yetmiş beş ḳolaġalıġı seksen teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dörtdür Rūmiyyü'l-aṣıldır

Māhir Ṭāhir Beg duḫūli ~~biñ ikiyüz yetmiş bir~~ 1271 onbaşılıġı yetmiş dört ḳurenā-yı şehriyārīden olduḳları yetmiş beş

Biñbaşı Ḥaydar Beg duḫūli ~~biñ ikiyüz yetmiş bir~~ 1271 onbaşılıġı yetmiş dört mülāzımlıgı yetmiş yedi yüzbaşılıġı seksen ḳolaġalıġı seksen beş biñbaşılıġı seksen altı teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dörtdür

Mülāzım Ḥacı Ḫulūṣi Beg duḫūli biñ ikiyüz yetmiş bir şıraçavuşluġı yetmiş ṭoḳuz mülāzımlıgı seksen bir teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dörtdür ve Üsküdarda Baġlar Meydānında dergāhı olan merḥūm Şeyḫ Nūri Efendiniñ kerīme-zādesidir

Mülāzım Mesʿūd Efendi duḫūli ~~biñ ikiyüz yetmiş bir~~ 1271 onbaşılıġı yetmiş yedi şıra çavuşluġı seksen iki mülāzımlıgı seksen beş ʿasākir-i şāhāneye naḳli ṭoḳsan dörtdür irtiḥāli üçyüz ikidir

Mülāzım Ḫāliṣ Efendi duḫūli ~~biñ ikiyüz yetmiş bir~~ 1271 onbaşılıġı yetmiş dört ṭaḳım çavuşluġı seksen şıraçavuşluġı seksen altı mülāzımlıgı ṭoḳsan teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dörtdür

Yüzbaşı Maḥmud Derviş Beg duḫūli ~~biñ ikiyüz yetmiş iki~~ 1272 onbaşılıġı yetmiş dört mülāzımlıgı seksen yüzbaşılıġı seksen iki teḳāʿüdlügi ṭoḳsan dörtdür

~~Çavuş Edhem Efendi ẕāten Beşikṭaşlı olub biñ ikiyüz ṭoḳsan dört Temmuzunuñ teḳāʿüd olduḳdanṣoñra Üsküdar civārında Bulġurlı Ḳaryesi ḳarbında libāde māʾ i leẕīẕi meslekiniñ semt-i şarḳīsinde cennet gibi baġınıñ köşkünde her eyyām ṣayfiyelerde ve ekṣerī daḫī eyyām-ı şitālarda iḳāmet itmek üzredir Mūsiḳa-i Hümāyūnda iken müstaḫdem iken meʾmūriyetine ḫidmetine müdāvim edib ve kāmil kendi ḥālinde edib genc tāze bir ẕāt idi edib bulundıġından Ṣofu Edhem Efendi dirler idi~~

~~Enderūn i Hümāyūndan Mūsiḳa i Hümāyūna naḳl iden Kemānī Mülāzım Baba Rāşid Aġa Bu Edhem Efendiniñ dāmādıdır~~

Onbaşı Edhem Efendi ẕāten Beşikṭaşlı olub teḳāʿüd olduḳdanṣoñra Üsküdar civārında Bulġurlı Ḳaryesi ḳarbında libāde māʾ-i leẕīz meslekiniñ semt-i şarḳīsinde cennet gibi baġınıñ köşkünde iḳāmet üzredir Mūsiḳa-i Hümāyūnda iken kendi ḥālinde edib kāmil ẕāt oldıġından medḥ-i maḳāmında evliyā ve ṣofu Edhem Efendi dirler idi 1271 tārīḫinde Necib Paşa 23 kişiyi teḳāʿüd itdirdigi vaḳitde o meyanda ānı daḫī ġıyābından genc oldıġı ve daha ḫidmet-i pādişāhīye iḳtidārı ve iştiyāḳı bulundıġı ḥālde teḳāʿüd itmişdir Enderūn-i Hümāyūndan Mūsiḳa-i Hümāyūna naḳl iden kemānī mülāzım Baba Rāşid Aġa bu Edhem Efendiniñ dāmādıdır

[121a]

127

Terceme-i Ḥāl

Mülāzım Kemāñī Hüdāyī Beg merḥūmuñ duḫūli 1261 ser-çavuşluġı 78 mülāzımlıgı 82 irtiḥāli 90 senesindedir mīr mūmā ileyh esbaḳ Mūsiḳa-i Hümāyūn żābiṭi noḳṭa Meḥmed Efendiniñ maḫdūmıdır eyü keman çalan Ṭodorākiniñ şākirdi idi Ḥāfıẓ Yūsuf Efendi ile keman çalmaḳda şerīk ~~ve eş~~ idiler merḥūm Çamlıca ṭaraflarında faḳīr-ḫāneniñ civārında sekiz on dönüm ḳadar arāżī alub bir güzel ḫāne ~~yapdı~~ ve bir baġ yapdı ve ḳuyu ḳazdı mine'l-ḳadīm ḳayınpederiyle geçinemediginden ʿiyālini ıṭlāḳ itmiş idi vālidesiyle otuzar ḫāneleri Beşikṭaş çarşusunda idi işbu ḫāneyi mükemmel ṣūretde yapdıḳdanṣoñra vālidesine vālide ~~işte Büyük Çamlıcanıñ kendüsinde biraz ḫam yer aldım ev yapdım maʿmūrladım haydi~~ gel yazları oraya gidelim ~~oturalım~~ inşāallāhu teʿālā eyyām-ı şitāda yine Beşikṭaşa gelürüz didi ise de vālidesi kibar nazlısı hergün bir ḳonaḳda emdār-ı evḳāt itmekde

oldığından ben orada kimiñ ile görüşecegim dir gitmez bī-çāre Hüdāyī Beg bir uşaḳ ile yapdığı evde yazları birḳac aylar oturdı ise de arzusunı alamadı mużṭarib ve bī-ḥużur oldı çünki bir ḫānede herne vechle olursa olsun ~~işe yarar~~ bir ḳadın olmayınca o ḫāne ruḥsuz gibi olur eñ ṣoñunda uġraşub yapdığı ḫāne-i maʿmūreyi ve İstanbullı ~~oldığı ḥālde teselli olamadığīçün~~ İstanbulı terk idüb ṭaşralara meʾmūriyet ve müdīriyet taḥṣīl itmek içün yarısı daḫī canınıñ ṣıḳındısından gitdi idi ~~o ʿacibī yerlerde daḫī~~ o meʾlūf olmadığı yerlerde ve alışmadığı kimseleriñ içinde daha ziyāde bī-ḥużūr olub ~~teselli ve memnūn olamadığından~~ kendisini ʿāḳibet-i rāḳiye evdir nihāyetinde merḥūm oldı kendi kendüsi güler yüzli eyü ḫuylı ḫulūḳ-ı semenī Müslimanlığı sever görüşmesi ṣoḥbeti meclisi ṭatlı ḫoş bir ẕāt idi merḥūmuñ böyle miḥen ve meşeḳḳat çekerek felāketzede olmasına vālidesi sebeb oldı raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten

Terceme-i Ḥāl-i Taḥsīn Beg

Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ esbaḳ müdīri Ḳāʾim-maḳām Ḫalil Beginñ maḫdūmı biñbaşı Taḥsīn Beginñ duḫūli ~~fī 15 Şaʿbān~~ 1266 onbaşılığı ~~fī 7 Şaʿbān~~ 1274 başçavuşlığı ~~fī 24 Ẕi'l-ḥicce~~ 1286 ḳolaġalığı ~~fī 11 Muḥarrem~~ 1287 biñbaşılığı ~~fī 27 Kānūn-i Ṣānī~~ 1300 irtiḥāli ~~fī 21 Ẕi'l-ḥicce~~ 1304 ~~fī 28 Aġustos 1304~~ merḥūm mūmā ileyhiñ pederlerinden mevruṣ ve münteḳil Beşikṭaş civārında Ḳıllı ʿAli semtinde vāḳiʿ ḫānelerini baḳımı ḳābil olub kendüleriniñ bir yerde taʿyīn ve imtizācları ḳābil olamadığından vereṣeden iki ḳız iki oġlan dört ḳarındaş meʾmūr-ı maḫṣūṣı maʿrifetiyle ḫānelerini muḳāseme itdiklerinden merḥūm kendi ḥıṣṣasına düşen ciheti taʿmīr idüb ḫāricen ḳāplamalarını boyadır iken kendüsidaḫī boyadan añladığından boyacınıñ yanına üst ḳatdaki iskeleye çıḳmış olmaġla oradan bi-ḳażāʾillāhi teʿālā aşaġı zemīne düşmesiyle ḥafaẓanallāhu teʿālā mine'l-mehālik ve'l-belāyā ayaġı şikest olub vücūdı örselenmiş oldığından herneḳadar derʿaḳab ḫasta-ḫāneye ~~götürmüşler~~ ṭabībler cerraḥlar tedāvīsine ġayret ve ḫidmet itmişler ise de ṣıḥḥatyāb olamayub ücgündenṣoñra irtiḥāl-i dār-ı beḳā idüb Yaḥyā Efendi ḥażretleriniñ civārındaki maḳberede merḥūm pederiniñ yanında defn olunmuşdur raḥmetullāhi ʿaleyhi raḥmeten vāsiʿaten merḥūmuñ ḥāline herkes acıdılar

ile yetişmiş erbāb-ı kemāñī olmuş idiler bu ikisiniñ bir de Ḫᵛānende Edhem Efendiniñ teḳāʿüd idildiklerine īfā ~~ider~~ olunur dāʾire-i ḥażret-i pādişāhīde böyle ~~erbāb~~ ehil ve erbāb bezirgān bulunması lāzımdır bezirgān bulunması birgün lāzım olur hem ehl-i ṣanʿat hem genc adamlar idiler keder itdiler ḫidmet-i pādişāhīden devr olduḳlarına esef idüb irtiḥāline sebeb oldılar

[121b]

128

1254 senesi Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne ile müceddeden teşkīl buyurılan Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāneye ʿAsākir-i Ḫaṣṣa-i Şāhāne ḳollar aġalarından Bekir Beg ~~nāmında~~ Begi Ḫademe-i Ḫaṣṣā-yı Rikāb-ı Şāhāneye ḳolaġası ve birinci żābiṭ naṣb ve taʿyīn buyurulmuşdur yuḳaruda beyān olundıġı üzere neẕāreti yoḳlaması maṭbaḫı yaʿni ṭaʿāmıñ envāʿı ve ḳablarıñ ʿadedi ikisiniñdaḫī musāvī ~~olaraḳ~~ olub o tārīḫde Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ḫarcı faẕlalıca oldıġından Ḫademe-i Rikāb-ı Hümāyūnuñ ḫarcına żamla ikisi bir cümle idüb tesviye buyurmuşlardır Ḫademe-i Rikāb-ı Hümāyūnuñ dāʾireleri ve dāḫilen idāreleri kendülerine maḫṣūṣ ise de birleşdiginden herneḳadar ~~dāʾireleri ve dāḫilen idāreleri~~ ḳoġuşları ayrı ise de silk-i meẕkūruñdaḫī tārīḫ-i teşkīli olan 1244 tārīḫindenberū naṣb olagelen birinci żābiṭānınıñ esāmīleri ve duḫūl ve ḫurūcları ve naṣbları silk-i meẕkūruñ ve kitābeti ḫidmetinde bulunan Edhem Efendiniñ ~~kendi kātiblerinin~~ virdigi lāyiḥa mūcibince ẕikr ve beyān olunur

Mine'l-ḳadim cumʿa selamlıġı ve ʿīdīn ve sāʾir alay-ı vālālarda Rikāb-ı Hümāyūn ḫidmet-i müstevcebü'l-mefḫaretinde Ṣolaḳ ve Peyk ve Ḫaṣeki namlarıyla yādāver olan ocaḳlarıñ bezirgānı müstaḫdem olub biñ ikiyüz ḳırḳ dört tārīḫinde o ocaḳlarıñ laġvıyla yerlerine ḫidmāt-ı celīle-i meẕkūrede istiḫdām buyurulmaḳ üzere Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūm Rāmi Çiftligi Ḳışlaġ-ı Hümāyūnunda iken Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Hümāyūn nām ve ʿünvānıyla bir silk-i cedīd teşkīl veʿAsākir-i Şāhāne ḳolaġalarından Bekir Beg rütbe-i ḥāliyesiyle silk-i meẕkūr birinci żābiṭligine naḳl ve taʿyīn buyurulmuşdur

1248 tārīḫinde Bekir Beg biñbaşı rütbesiyle ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl idüb silk-i ʿaskerīde mīr-alaylıḳ rütbesini ḥāʾiz ve ümerā-yı ʿaskeriye teşrīfatcılıġını ve livā rütbesini iḥrāz

iderek Ṭrablusġarb muḥārebesinde ḥafaẓanallāhu teʿālā mine'l-mehālik ve'l-belāyā çatlamış oldığı ḥālde irtiḥāl itdigi silk-i meẕkūrdan aldığımız lāyiḥada meẕkūr ve muḥarrerdir

Merḥūm Bekir Paşanıñ yerine silk-i meẕkūr yüzbaşılarından Ḥüseyin Beginñ ḳolaġalıḳ rütbesiyle taʿyīn buyurılub 1253 tārīḫinde biñbaşı rütbesiyle ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl ve ferīḳ rütbesini ḥāʾiẕ iken Fındıḳlıda sāḥil-ḫānesiniñ öñünden ḳayıġa biner iken ḥafaẓanallāhü teʿālā ḳażāʾen deñize düşüb maġrūḳan irtiḥāl itdigi keẕālik lāyiḥa-i meẕkūrede muḥarrerdir

Merḥūm Ḥüseyin Paşanıñ yerine 1253 tārīḫinde silk-i meẕkūr yüzbaşılarından Emin Beginñ ʿuhdesine silk-i meẕkūr ḳolaġalıḳ rütbesi tevcīhiyle birinci żābiṭ taʿyin buyurılub elli altı tārīḫinde alay emīni rütbesiyle ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl idüb ferīḳ rütbesini ḥāʾiẕ iken Ḥicaz-ı maġfiret-ṭırāz cenāb-ı ʿālīsinde ḥafeẓanallāhü teʿālā mine'lmehālik ve'l-belāyā ḳażāʾen ḥayvandan düşüb ayaġı üzengide ḳalaraḳ ḥayvanıñ sürüklemesiyle irtiḥal itdigi keẕālik lāyiḥa-i meẕkūrede meẕkūr ve muḥarrerdir

Merḥūm Emin Paşanıñ yerine silk-i meẕkūr yüzbaşılarından ʿAli Aġa ḳolaġalıḳ rütbesiyle taʿyīn buyurılub ve ser-ḫademe nām ve ʿünvānı iʿṭā buyurılub 1260 tārīḫinde ḥafezanallāhü teʿālā şuʿūrına ḫalel gelerek tımar-ḫāneye gönderilüb orada vefāt itdigi keẕālik lāyiḥa-i meẕkūrede muḥarrer ve mündericdir

Merḥūm ʿAli Aġanıñ yerine silk-i meẕkūr yüzbaşılarından Ḥacı İbrāhim Beginñ ʿuhdesine ḳolaġalıḳ rütbesi tevcīhiyle birinci żābiṭ taʿyin ve silk-i meẕkūruñ mīr-alaylıḳ rütbesini ḥāʾiẕ iken 1280 Şaʿbānında ḥażret-i mevlā-yı müteʿāl cümle ümmet-i Muḥammedle berāber cümlemizi ḳażāya ve belāyādan ḥıfẓ ve emānında buyursun şuʿurına keẕālik ḫalel geldikinden kendi ḫānesinde ḳanarya ḳafesiniñ ipiyle kendüsini ṣalb itdigi keẕālik lāyiḥa-i meẕkūrede muḥarrerdir

Merḥūm İbrāhim Beginñ yerine silk-i meẕkūr yüzbaşılarından Ḥacı Meḥmed Beg 1280 tārīḫinde rütbe-i ḥāliyesiyle birinci żābiṭ olub muʾaḫḫaran terfīʿ-i merātib ve derecāt mīr-livā naṣb ve taʿyīn buyurulmuşdur

1254 senesi Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ Ḫademe-i Ḫaṣṣa-i Rikāb-ı Şāhāne ile yuḳaruda beyāñ oldığı üzere neẓāreti ve yoḳlaması ve maṭbaḫcı yaʿni o tārīḫde Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ ḫarcı

fazlalıca bulundığından ḫarcına żamla ikisini bir cümle idüb yesün buyurmuşlardır herneḳadar dāḫilen idāreleri kendülerine maḫṣūṣ ~~oldığında~~ ise de neẕāret ve bu ḥükme

[122a]

129

Terceme-i Ḥāl

Müşārun ileyh Meḥmed Beg 1243 Ṣaferinde Sulṭan Maḥmud Ḫān merḥūmuñ şeh-zādegān-ı civān-muḥibbānından Niẓāmü'd-din Efendi ḥażretleriniñ yüz neferden mürekkeb olan bölügüne ʿasker-i neferi ḳayd olunub 44de ḫademe-i Rikāb-ı Şāhāneye düdükci neferi nāmıyla ḳayd ve çıraġ 52de onbaşı 54de tebdīl ḫademeligi elli altıda şıraçavuşı 62de mülāzım ve eṣvab emīni ve ser-yol ḫademesi 63de yüzbaşı olub Ḳaṣr-ı Hümāyūnlarıñ taʿmir ve termīḥine meʾmūr 66da Bursada Ḥarīr Fabriḳa-i Hümāyūnuñ müceddeden inşāsına meʾmūr ve ḫitāmında idāresine müdīr naṣb ~~idüb fabriḳa-i~~ ve taʿyin ve vilāyet-i meẕkūrede ṭoġanlar ḳaryesinde Avrupaya gönderilmede olan ḳurom maʿdeni boyası mūm-i ilyhiñ keşfiyātıyla ẓuhūr ~~gelerek~~ ve beşyüz biñ ḳiyye iḫrācıyla Gemlik İskelesine naḳl itdirdigi ve altı sene ḳadar fabriḳa-i meẕkūreyi idāre itdigi ~~tdirdigi~~ 72de müdīriyet-i meẕkūreden infiṣāl ile Der-ʿaliyyede maḥāl ve merkezine ʿavdet itdigi ve Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān merḥūmuñ kendi ẕāt-ı ḥażret-i şāhānelerine maḫṣūṣ terpuş iʿmāli ḫidmetine taʿyin ve bu ḫidmet-i müfteḫireden ve emekdarlıġından-nāşı yine ḫidmet-i şāhānede istiḫdām olunmaḳ üzere ḳayd-ı ḥayāt şarṭıyla şehrī beşyüz ġuruş maʿaş iḥsān buyuruldıġı 75de ḳolaġası 78de biñbaşı 81de ḳāʾim-maḳām 82de mīr-alay 93de mīr-livā naṣb ve taʿyin buyurulmuşdur

92de Bursada fabriḳa-i meẕkūreniñ taʿmīrātı ve Miḫalicde çiftlikāt-ı hümāyūnuñ dört senelik muḥāsebesiniñ neẕāretine meʾmūr buyuruldıġı 93de infiṣāl ile yine silk-i meẕkūr birinci żābiṭligine ʿavdet itdigi

1253de Sulṭan Maḥmud Ḫān 62de Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫān ḥażerātınıñ Rumiliye teşrīf-i hümāyūnlarında ser-yol ḫademelik ḫidmetiyle Rikāb-ı Şāhānede bulundıġı 83de Sulṭan ʿAbdü'l-ʿAzīz Ḫān merḥūmuñ Avrupadan ʿavdet-i hümāyūnunda Rikāb-ı Şāhānede bulunmaḳ üzere maʿiyyetinde bulunan yol ḫidmeleriyle Varnaya ʿazīmet~~de Rusya Muḥārebesi eṣnāsında Batum ve Çürükṣu Ordū yı Hümāyūnları müşīri Selim Paşa ṭaraf ı~~

~~şāhāneden evrāḳ-ı mühimme getürüb~~ idüb oraya teşrīf-i şāhāne buyurulduḳda ve rikāb-ı şāhānede dārü'l-ḫilāfeye ʿavdet itdigi

94 Şaʿbānında ʿuhdesine ṣurre-i hümāyūn emānet-i celīlesi iḥsānıyla Ḥicaz cānib-i ʿālīsine ʿazīmet ve īfā-yı farīża-i ḥac-ı şerīf ve edā-yı ḫidmet-i celīle meymenet-i redīf ile ʿavdet itdigi

Taʿrīf-i Terpūş

Devr-i Sulṭan Maḥmud Ḫānīde ve devr-i Sulṭan ʿAbdü'l-Mecīd Ḫānīniñ yalıñız evāʾilinde fesler büyük olub içine terpuş giyilür ve terpuş didikleri fesiñ biçiminde beyaż ʿabadan dikilür üstüne ince çuḳa~~dan~~ ḳaplanur ~~ve takye giyilür şimdiki fesler o vaḳtiñ iç fesiniñ~~ ve ince dikiş örülür içine astar çekilür astar ile ʿabanıñ arasına bir miḳdar pamuḳ döşenür ānıñ üzerine fes geçirilür ḫayli büyücek olur terpuşuñ içine daḫī takye ve iç fes giyilür o vaḳit daha fes-ḫāne īcād olunmadığından herbir fes yüz yigirmi ġuruşa alunurdı Ṭunusdan gelürdi ~~Frenkden daḫī gelmezdi~~ daha o vaḳit Frenkden eyü pamuḳ gelmezdi Sarāy-ı Hümāyūna müteʿalliḳ olan o fesler ṣāfī yüñden maʿmūl idi bir sene ḳadar giyilür çabuḳ eskimez giyilür idi

1270de Rusya muḥārebesi eṯnāsında Baṭum ve Çorakṣu Ordū-yı Hümāyūnları müşīri Selīm Paşaya ṭaraf-ı şāhāneden evrāḳ-ı mühimme götürüb geldigi

1244 senesi Cennet-mekān Sulṭan Maḥmud Ḫān ḥażretleri Rāmi Çiftligi Ḳışlaġ-ı Hümāyūnlarında eski ṣolaḳ ve peyk ve ḫaṣki ocaḳlarını ḳaldırub ānlarıñ yerlerine Ḫademe-i Rikāb-ı Hümāyūn nāmıyla ~~bir ocaḳ~~ dāʾire teşkīl ve tertīb buyurulmuşdur bu silk-i cedīd-i meẕkūr ~~1254 tārīḫe ḳadar on sene~~ Ḳuleli ḳışlasında ve Nişanṭaşı ḳışlasında emdār-ı evḳāt idüb cumʿa ve ʿīdīn vesāʾir alay-ı vālālarda Rikāb-ı Hümāyūn cānib-iʿālīsine gelürler īfā-yı ḫidmet-i maḫṣūṣa iderek iḳāmet itdikleri maḥāllerine yerlerine ʿavdet itderler Mekteb-i Ḥarbiye-i şāhāne ṭalebesi taʿyīnātı miṯillü ṣabaḫ aḫşam eṭʿime taʿyīn buyurmuşlarurlar idi 1254 tārīḫinde ~~cennet-mekān~~ ḫāḳān merḥūm silk-i meẕkūr-i Sarāy-ı Hümāyūn civārında bulunsunlar içün dār-ı şāhāneleri o vaḳitler Beglerbegi Ṣayfiyesinde bulundıḳlarından Mūsiḳa-i Hümāyūnları~~nıñ~~ dāʾiresiniñ vāsiʿ baġçe bulundıġından o ~~baġçe~~ ʿarṣalara silk-i meẕkūr içün ḳoġuşlar ~~dāʾireler binālar~~ dāʾireler inşā buyurılub ~~Mūsiḳa-i Hümāyūnlarınıñ~~ Mūsiḳa-i Hümāyūnlarıyla birleşdirir~~diler~~ ve ikisiniñ neẕāretlerini daḫī o vaḳit ser-ḳurenā

bulunan Rıżā Beg Efendiye ḥavāle buyururlar~~dılar~~ o tārīḫlerde Mūsiḳa-i Hümāyūnuñ maṭbaḫ ḫarcı faẕlalıca bulundığından ānlarıñ ḫarca żammıyla ikisini bir cümle idüb taʿyīnāt tertīb buyururlar silk-i meẕkūruñ herneḳadar dāḫilen idāreleri ayrı ṣūretde ise de silkiniñ neẕāret~~leri~~çe ve bu ḳalemce ~~bir oldığından~~ idāreleri birleşdiginden ānlarıñ baʿżı aḥvālinden daḫī Mūsiḳa-i Hümāyūn tārīḫ ḫuṣūṣunda silk-i meẕkūruñ kitābeti ḫidmetinde bulunan Edhem Efendiniñ virdigi lāyiḥa-i ʿaliyye ḳayd ve imlā ḳılındı ~~birinde ḳayd ve imlā ḳılındı~~

[122b]

[katlanmış]4

buyurılub esbaḳ zaptiye müşīri Pepeyī Meḥmed Paşaya dāmad olub mīrmīran nasb buyurulmuşdur bu Meḥmed Paşa mine'l-ḳadīm müşārun ileyh ʿAbdullāh Paşanın mīr-i aḥveri imiş ḳapudan-ı deryā olub Ġāzī Ḫayru'd-din Paşa-yı Ṯānī olan Çengeloġlu Ṭāhir Paşa merḥūm maḥdūmı Ḥalīm Beg ḳılarnaṭaci Merkez-zāde Nūri Beg ḳornocı muʾaḫḫaran teḳāʿüd olub müşīran-ı ʿizām-ı ʿaskeriyeye ḳapu kethüdāsı nasb buyurulmuşdur meşhūr Fārisī ḫʷācesi ve Nāzm-ı Cevāhirnāme se Zebān kitābının nāzımı olan Ḫʷāce ʿaynī Efendiniñ maḥdūmı Kemāl Efendi ḳılarnaṭacı ki muḥarrir fakīriñ onbaşısı idi fakīrin az bir madde bu ʿaynī Efendinin bir beyiti vardır beyit meyiñ envāʿını rindān aldı saman arpa suyu-zühhāde ḳaldı esbaḳ ḳāʾimakam Rüşdi Paşa Birāder-zādeleri İskender ve ʿĀtıf Begler flavṭacı Ṭayyar-zāde müverriḫ-i meşhūr Aḥmed ʿAtā Begin birāderi Ḥalīm Beg fuġutacı Yesāri-zāde Necib Beg büglici Muḥlis Beg tranpeteci ki muʾaḫḫaran ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl ile ferīk nasb buyurulmuşdur Çerkes Ḥüseyin Aġa flavṭacı ki muʾaḫḫaran ʿAsākir-i Şāhāneye naḳl ile ferīk nasb buyurılub Ḥüseyin Dāʾim Paşa olmuşdur Ṭāye-zāde Meḥmed Nuṣret Beg Filavtacı ki muʾaḫḫaran Mekteb-i Ḥarbiyeye naḳl ile ʿAsākir-i Şāhāneye çıḳub Müşīr naṣb ve taʿyīn buyurulmuşdur Ṭāye-zāde Rāgıb Beg düdükci Ṭāye-zāde Küçük Meḥmed Beg Flavtacı Ṭāye-zāde Yūsuf Beg tranpeteci ḫāḳān merḥūmuñ ser-berberi İsmāʿil Aġa Ṭablcı Sırrı Efendi-zāde Eşref Sırrı Efendi büglici Baba Ḥüseyin Aġa Büglicü Baba Muḫtar Aġa Borı-zān İsmāʿil Aġadansoñra Zeki Meḥmed Aġa-zāde ʿOs̱man Beg tablcı İsmet Aġa Klarnaṭacı Çerkes Ḥasan Aġa borı-zān ki muʾaḫḫaran ʿAsākir-i Şāhāneye naḳlile mīr livā naṣb ve taʿyīn buyurulmuşdur Ressam Tevfīḳ Beg flavṭacı ki

muʾaḫḫaran ʿAsākir-i Şāhāneye naḳlile ferīk nasb ve taʿyīn buyurulmuşdur Muḫtar Aġa Saçma tranpetecisi ki muʾaḫḫaran beytü'l-māl-i müslimīne dellalbaşı naṣb buyurulmuşdur Hastalar Aġası Reşid Efendi ser-pantoncı ʿAzīz Aġa ser-pantoncı Hurşid Aġa tranpetecisi ki muʾaḫḫaran Medīne-i Münevvereye taʿmirāt müdīri nasb buyrulmuşdur Muṣṭafa Aġa borı-zān ki muʾaḫḫaran terk-i dünyā idüb Adana ṭaraflarında Açıkbaş Sultan nāmıyla binām olmuşdur Ḫaşeki-zāde Canbaz ʿAli Beg büksancı bu ʿAli Beg ikinci Ṭarabyada deñiz kenarında yüzeyim dirken ayaġı ḳaydı derin yere gider Yüzmek bilmez imiş az kaldı ki boġuluyor idi mūmā ileyh Muṣṭafa Aġa orada kenarda bulundı yüzmek eyü biliyor imiş hemān urubasıyla deñize atladı ʿAli Begi kurtardı sulṭanlıġının numūnesini orada gösterdi fakīr orada kenarda bulundığımdan ʿaynıyla gördüm ḥafaẓanallāhu teʿālā mine'l-meḫālik ve'l-belāyā Berber Şeker Ḥasan Aġa ḥamāmcı Ḳırbıyıklı Hababam Emin Aġa zil-bān Ḥacı Ḫālid Paşadanṣoñra Necib Aġa ṭopuz bi-dest ṭanbūr major terpuşçu Muṣṭafa Aġa tramboncı māni söylemekde meşhūr Rıfʿat Begin birāderi Şemsi Beg klarnatacı diger Şemsi Beg fuġutacı Rāsih Beg klarnatacı Edib Efendi kornocı Ṣafvet Beg klarnatacı Eyüb Efendi klarnatacı Nedim Aġa çelikci Mā-beynci Muṣṭafa Aġa büglici Fındıḳlılı Meḥmed Beg ḳılarnaṭacı

~~Daha eski aġalar var idi ama muḥarrir fakīriñ o vakitleri ḥadāṣetim zamānı oldığındandır ḫāṭır~~

Ser-puşcı Saʿdü'd-din Aġa Noḳṭa Meḥmed Efendiniñ ḳaynı Kemānī ʿĀrif Beg Ḥasan Ḫᵕāce Efendi ḳılarnaṭacı muʾaḫḫaran Mūsiḳa-i Hümāyūna mīr-alay naṣb buyuruldı ʿOṣman Efendi ḳılarnaṭacı muʾaḫḫaran Mūsiḳa-i Hümāyūna mīr-livā naṣb buyuruldı muʾaḫḫaran Mūsiḳaya mīr-livā naṣb buyuruldı ~~Ferhad Aġa düdükci~~ tranpetecileriñ onbaşısı ʿĀkif Beg Yeñiçeri Aġası-zāde Muṣṭafa Beg Muṣāḥib ʿAzīz Beg Bozcaaṭalı Ḥüseyin Aġa düdükci

~~Çanaḳḳalʿalı Ḳalʿalı~~ sulṭān-ı dil Ferhad Aġa düdükci İbrāhim Beg muʾaḫḫaran tramboncı

200+10+5=215

200+9+6=215

Aġavāt-ı mūmā ileyhimden baʿżılarınıñ zamanlarına faḳīr yetişdim ise de eski aġalardan ḥuṣūṣan Çavuş Eşref Sırrı Efendiden taḥḳīḳ olunabildigi ḳadar ḳayd ve taḥrīr ḳılındı

Mūsiḳanıñ bidāyet küşādında otuz kişiden başlayub muʾaḫḫaran elli altmış kişiye iblaġ buyurulmuşdur mūmā ileyh Eşref Sırrı Efendi muʾaḫḫaran Bāb-ı ʿĀlīde dīvān-ı hümāyūn ḳaleminde pederiniñ maḳāmında ser-defteri naṣb buyurulmuşdur terceme-i ḥāli zirde muḥarrerdir

[123a]

[yırtılmış][98]

Mine'l-Ḳadīm Rikāb-ı Hümāyūn-i Şāhāneye Maḫṣūṣ Yol Ḫaṣekilerinden ʿAsākir-i Cedīde-i Niẓāmiyeye Naḳl Olanlar

~~Rikāb-ı Hümāyūn-i Şāhāneye maḫṣūṣ yol ḫaṣkilerinden~~ esbaḳ Ḫaṣṣa Müşīri Selīm Paşa ve İncirköyli Ḥasan Paşa ve ʿĀrif Beg ve deli Meḥmed Beg ve Çiçekci Muṣṭafa Paşa ve Mezarcı Emin Aġa-zāde Żiyā Paşa Civelek-zāde Ṣāliḥ Beg ile birāderi Ḥasan Beg ve Deli ʿOṯman Paşa Mūsā Paşa ve sāʾirleri bā-irāde-i Sulṭan Maḥmud Ḫānī niẓām olub taʿlīm ve teʿallüm itmişlerdir bunlarıñ ve ʿasākir-i sāʾire-i cedīde-i niẓāmiyeniñ muʿallimleri Şehid Ṣulṭān Selīm Ḫān-ı Ṣāliṯ-i ʿasākir-i niẓāmiyesinden beḳāyā ocaḳ aġası ʿOṯman Aġa ve Çubuḳcı Aḥmed Aġa Vaybelim Aḥmed Aġa ücli taʿlīmi taʿbir itdikleri Sulṭan Selīm taʿlīmini taʿlīm iderler Aḥmed ʿAṭā Beg Enderūn tārīḫinde tafṣīl itdigi vechle bir sene ṣoñra Fransız taʿlīmi yaʿni bu ḥālā istiʿmā olunan ḫaṣ ṭavır taʿlīmi īcād olub ücli tāʿlīmi terk olunmuşdur

~~Niẓām-ı Selīmī ile niẓām-ı Maḥmūdīniñ arasında on sene ḳadar vardır~~

1080

500

1580

940

0640

[123b][99]

[124a][100]

[124b][101]

[98] Müellifin koyduğu sayfa numarası okunamamaktadır.
[99] Bu sayfa orjinal metinde boş bırakılmıştır.
[100] Bu sayfa orjinal metinde boş bırakılmıştır.

[125a][102]

[125b]

Ketḫüdā-zāde ʿĀrif Efendiniñ ʿArabī ve Fārisī ve sāʾir ʿulūm ve fünūnı taḥṣīl itmiş ve Mūsiḳa-i Hümāyūna ʿArabī ve Fārisī muʿallimliginde bulunmuş ve 1295 tārīḫiniñ Necib Paşa Mūsiḳa ḳumandanlıġında bulundıġı eṣnāda bi-lā suʾāl

[126a]

Mūsiḳa-i Hümāyūn mīr-alaylıġından teḳāʿüd birāder-i ʿazīzim taḳdīm

Beg Efendi

Ḳaʾin pederim maḳāmında Mūsiḳa-i Hümāyūn biñbaşılıġından teḳāʿüd Ḫʷāce Meḥmed Emin Efendi merḥūm 1236 tārīḫinde Sulṭan Maḥmud ʿadli devrinde Enderūn-i Hümāyūna çıraġ buyurulmuş ḳırḳ beş tārīḫinde Niẓām-ı Cedīd īcād ve teşkīl olundıġı vaḳit dāimā içinde Mūsiḳa-i Hümāyūn mekteb jurnalinde ve oradan ʿAsākir-i Şāhāneye mūsiḳa muʿallimi yetişdirmek ve maʿiyyet-i şāhāne bulunmaḳ üzere 45 tārīḫinde duḫūl itmişdir ve o tārīḫden senesine ḳadar ḫidmetinde bulunmuş sāzende-i ġıranaṭa imiş ve bu üzerine müddet ẓarfında

[126b][103]

[101] Bu sayfa orjinal metinde boş bırakılmıştır.
[102] Bu sayfa orjinal metinde boş bırakılmıştır.
[103] Bu sayfa orjinal metinde boş bırakılmıştır.

SONUÇ

Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey ismi arşiv belgelerinde tam olarak yer almamaktadır. Ancak Emin Bey ve Takiyyüddin Mehmed Emin Efendi olarak arşivde bulunan belgelerin ona ait olduğu düşünülmektedir. Mûsika-i Hümâyûnda binbaşılığa kadar yükselmiş ve oradan emekli olmuştur. Mûsika-i Hümâyûnda hem mûsikî icrâ etmiş hem de farklı görevleri yerine getirmiştir. Arşivdeki maaş ve görev belgeleri ve kendi eserindeki bilgiler dışında Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey ile ilgili başka bilgiye rastlanmamıştır. Bu nedenle hayatı müstakil olarak sunulmuştur. *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eseri hakkında ise ilk olarak bir çalışma yapılmıştır. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey eserinde Mûsika-i Hümâyûnun tarihini tanıtmayı amaçlamıştır. Eserde Mûsika-i Hümâyûnun kuruluşu, kuruluş amacı, kuruluşunda rol oynayan isimler, Enderûn'dan Mûsika-i Hümâyûna geçen isimler, doğrudan Mûsika-i Hümâyûna kaydolan isimler, dışarıdan mûsikî icrâlarına katılan yabancılar, şefler, şef yardımcılarının isimleri ve bu isimler hakkında çeşitli bilgileri bizlere aktarmaktadır. Doğrudan padişahların konuşmalarına ve dönemin hatıralarına dair bilgiler gün yüzüne çıkmıştır. Müellif, Mûsika-i Hümâyûnda o dönemi yaşayan kişilerle birlikte bulunduğundan eserde önemli tarihi bilgiler bulunmaktadır. İncelenen eser bu dönemde Mûsika-i Hümâyûnda eğitim görmüş ya da görevli olarak bulunmuş kişilerin farklı yönleri hakkında da bilgiler sunmaktadır. İncelenen esere göre Mûsika-i Hümâyûn birliği padişah nerede bulunursa onunla birlikte ikamet etmektedir. Eserde bu konulara da yer verilmektedir. Eser terceme-i haller üzerine kurgulanmıştır. Bununla birlikte eserde kurumun idari ve sosyal yapısı hakkında detaylı bilgiler içermektedir.

Eserde, Mûsika-i Hümâyûnun doğrudan müzik eğitiminin nasıl olduğu ile ilgili kısıtlı bilgiler verilmektedir. Ancak Mûsika-i Hümâyûnun idari işleri, yemekhâne ve yemekler, yemek malzemeleri gibi konulara ayrıntısı ile yer verilmektedir. Mûsika-i Hümâyûnda yetişen birçok asker, müzik alanında yetişmekle birlikte birçok görevde en üst rütbelere kadar yükselmiş olduğu görülmektedir. Mûsika-i Hümâyûnda verilen maaşlara ve görevli askerlerin kıyafetlerine kadar detaylıca bilgiye yer verildiği görülmektedir.

İki nüshada da üzeri çizilmiş birçok bölüm bulunmaktadır. İlk nüshada bu üzeri çizgiler daha fazla bulunmaktadır. İlk nüshada üzeri çizili bölümler genelde daha düzenli

olarak ifade edilmek üzere hemen akabinde ya da daha ilerde tekrar verilmektedir. Eserin iki nüshası da bir taslak olmalıdır. Cümlelerin düzenlenmesi için üzeri çizilmiş, oklarla ilaveler yapılmış iki nüshada da mevcud olması ikisinin de taslak olduğunu göstermektedir İlk nüsha'da [47b]'ye kadar olanlar Enderûn-i Hümâyûndan geçen ağalar hakkında olup bu sayfadan itibaren H. 1254 (M. 1838/1839) yılı sonrası doğrudan Mûsika-i Hümâyûna kaydolanlarla ilgili bilgiler aktarılmıştır. Bu nedenle tam olarak olmasa da kronolojiyi takip etmiş denilebilir. Eserde sayfa numaraları sırası ile gitmektedir. Ancak bazı sayfaların yerleri karışmış bazı sayfalar da ikinci nüshada eksiktir. İlk nüshada tablolar bulunurken ikinci nüshada tablo çizilmemiştir. Üzeri çizili bilgilerden bazıları tekrar yazılmış ancak bazı bilgiler değiştirilerek düzenlenmiş ya da tamamen silinmiştir. Birinci nüsha daha uzun ve sayfaları tamdır. bazı sayfa numaralarının üç bazılarının ise dört kez bulunması bu eserin üçüncü bir kopyası olduğunu düşündürmektedir.

Aktardığı bilgilerin en dikkat çekici tarafı tarihler vermesi, eğer başka bir kaynaktan alıyorsa bu kaynağı bir eserden ya da kişiden aldığını belirtmesidir. Sadi Şirazi'den aldığı beyitler dışında alıntı yaptığı kaynağı cümle sonunda cilt ve sayfa numarası vererek belirtmektedir. Duyduğu bir bilgiyi aktarırken ise kimden duyduğunu rivayet etmektedir. Eserde kendi döneminden önceki bilgiler için Tarih-i Atâ, ya da resmi belgelerden faydalanılmakla beraber kendi döneminde Mûsika-i Hümâyûn ile ilgili alınan devlet kararlarının nedenleri hakkında hatıralara yer vermekte. Bu bilgilerin büyük bir kısmı kendi notları olup kendisinin bizzat bulunmadığı durumları da başka şahıslardan aktarmış ve bu isimleri de zikretmiştir.

Daha önce yapılan Mûsika-i Hümâyûn ile ilgili çalışmalarda verilmeyen isim listelerine ulaşılmıştır. Fasıl, Bando ve Orkestra'da görev almış kişilerin listeleri sunulmuş ayrıca önceki çalışmalara ek olarak o dönemde kullanılan enstrümanların isimlerine de ulaşılmıştır. Mûsika-i Hümâyûnda görev yapmış İmam ve müezzin-i şehriyârîler; hafızlar, hacca gidenlerin isimlerine ulaşılmıştır. Eser, üçüncü bölümde transkript olarak sunulduğundan birçok yeni bilgiler burada sunulmuştur.

Eser üzerine yapılan müstakil bir çalışma yapıldığı tespit edilememiştir. Esere yapılan doğrudan atıf sayısı ise çok azdır. Bu nedenle eser araştırmacılar tarafından tanınmamaktadır ya da kullanılamamaktadır. Mûsika-i Hümâyûn tarihi ile ilgili yazılan eserlerde Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey hakkında ve *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* eseri hakkında bilgi bulunmamaktadır. Yeni dönemde yazılan makalelerden bir kaçı dışında bu

esere atıf bulunmaması nedeni ile eser üzerinde daha önce çalışma yapılmamış ya da eserin ismi zikredilmemiştir.

Kanaatimizce eser basılmamış ve araştırmacılar tarafından pek tanınmamaktadır. Aynı zamanda eser notlar halinde el yazısı ile yazılmış ve bazı yerlerin üzeri çizili, bazı yerler ise işaretlerle sayfanın farklı yerlerine notlar halinde yazılmış, satır aralarına cümleler kelimeler sıkıştırılmıştır. Bu nedenle bu metnin muhteviyatının kolay bir şekilde okunamadığı görülmüştür. Bu çalışma ile bu sorun büyük ölçüde çözülmüş ve Mûsika-i Hümâyûn Tarihi alanında günümüz araştırmacılarına *Mûsika-i Hümâyûn Tarihi* adlı eserinin yazarı, içeriği ve transkripsiyonu sunulmuştur.

Kaynakça

Acun, F. (2011). Tarihin Kaynakları. A. Şimşek içinde, *Tarih Nasıl Yazılır* (s. 119-149). İstanbul: Tarihçi Kitabevi.

Aşkın, C. (2021, 08 29). *Kitapyurdu.* www.kitapyurdu.com: https://www.kitapyurdu.com/kitap/mahmut-ragip-gazimihalden-secme-muzik-makaleleri-ii--muzik-kulturu-turk-harf-inkilabi-oncesi/338542.html adresinden alınmıştır

Ata Bey, T. A. (2010). *Osmanlı Saray Tarihi Tarih-i Enderun* (Cilt 1). (M. Arslan, Dü.) İstanbul: Kitabevi.

Ata Bey, T. A. (2010). *Osmanlı Saray Tarihi Tarih-i Enderun* (Cilt 3). (M. Arslan, Dü.) İstanbul: Kitabevi.

Çağbayır, Y. (2016). *Büyük Türkçe Sözlük.* İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Çerkez, B. (1995, Haziran). Muzıka-yı Humayun. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Develi, H. (2002). *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 2* (2 b.). İstanbul: Bilimevi.

Develi, P. D. (2013). *Osmanlı Türkçesi Grameri-II*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Durmuş, İ. (1991). el-Avamilü'l-Mie. *DİA, 4*, s. 106-107.

Durmuş, İ. (1995). el-Emsile. *DİA, 11*, s. 166-167.

Gazimihal, M. R. (2019). *Türk Askeri Muzikalar Tarihi.* İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

Güneşdoğdu, S. B. (2020). Osmanlı Enderun Mektebi Ve Alman Oryantalistler Joseph Von Hammer, Johann Wilhelm Zinkeisen Ve Josef Matuz'Un Enderun Mektebi Hakkındaki Görüşleri. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı.

İnalcık, H. (2009). *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İpşirli, M. (1995). Enderun. *DİA, XI*, s. 185-187.

Karagül, S. (2019). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Modern Müziğin Doğuşu: Musika-İ Hümayun.* Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Kaya, R., & Gül, B. K. (2020, Aralık). Lisans Programlarındaki Tarih Derslerinde Birinci El Kaynakların Kullanım Durumu. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 7*(14), 154-174.

Kömür, E. (2010). *Osmanlı Devleti Enderun Mektebi'nde Eğitim Sistemi ve Türk Eğitim Sistemine Etkileri.* İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Mahmud, K. (1985). *Divanü Lügat-iT-Türk Tercümesi* (Cilt III). (B. Atalay, Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Özcan, N. (2003). Mehter. *DİA, 28*, s. 545-549.

Özcan, N. (2006). Muzıka-yi Hümâyun. *DİA* (s. 422-423). içinde İstanbul.

Özcan, N. (2006). Yesarizade Necip Ahmed Paşa. *DİA*, s. 488-489.

Öztoprak, P. D. (2011). *Osmanlı Türkçesi-I.* Eskişehir: 2011.

Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* (Cilt III). İstanbul: MEB.

Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I.* İstanbul: MEB.

Simit, M. E. (2019). *Klasik Bİr Eğitim Kurumu Olarak Enderun Mektebi Ve Yenileşme Bağlamında Kapatılış Süreci.* Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıd Üniversitesi.

T. M. (1878). Mûsika-i HümâyûnTarihi. İstanbul, Türkiye: İBB Atatürk Kitaplığı.

Tıraşcı, M. (2015). *28. Mûsikî Alayı Mûsikî Serçavuşu Ahmed Salih'in Bando Defteri.* İstanbul: Dört Mevsim.

Tuğlacı, P. (1986). *Mehterhane'den Bandoya.* İstanbul: Cem Yayınevi.

Turan, O. (2009). *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti.* İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Uslu, R. (2015). *Selçuklu Topraklarında Müzik.* Konya: Konya Valiliği.

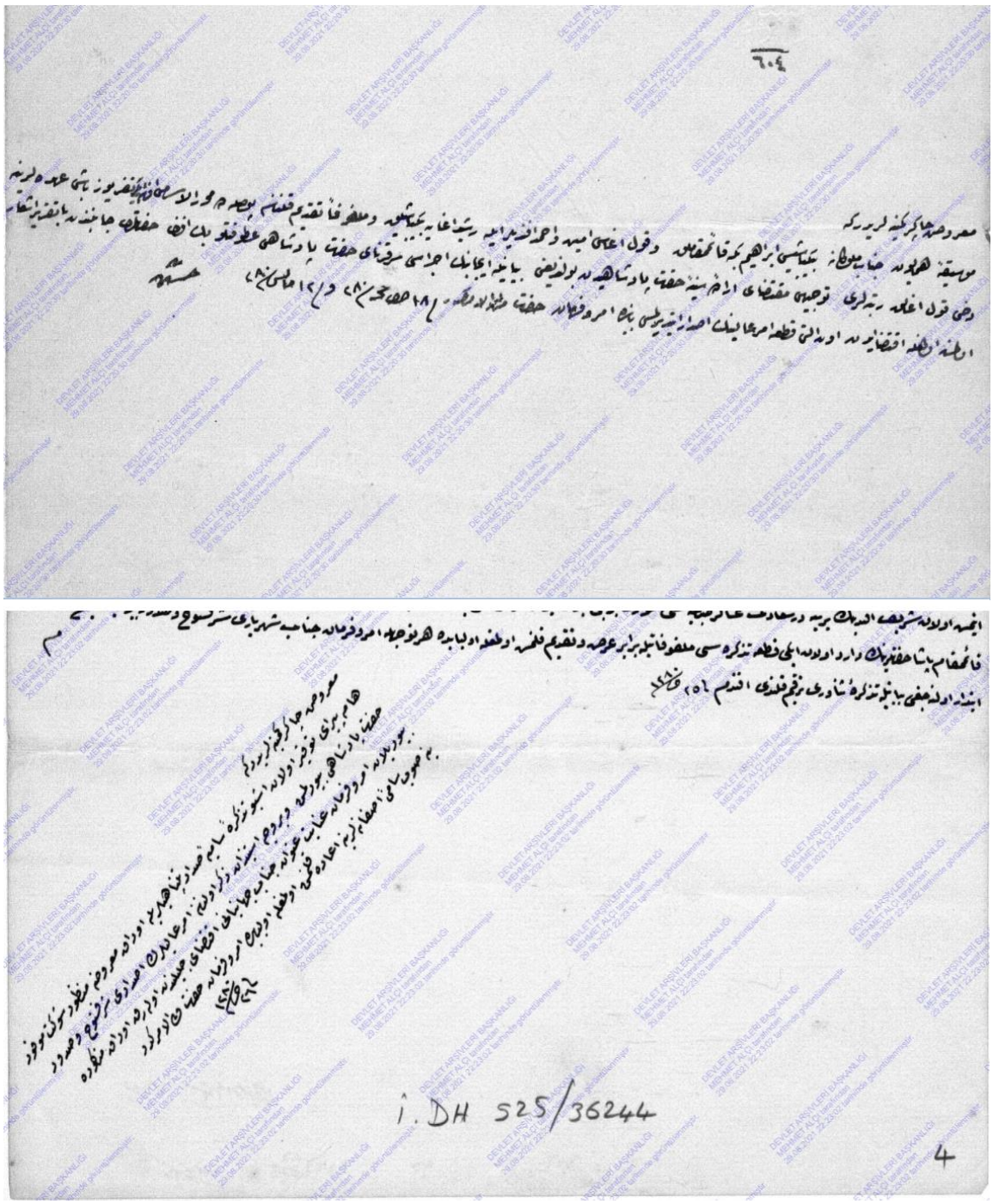
Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Tarihi* (Cilt I). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Vural, T. (2012). Türk Askeri Müziğinin Savaşlardaki Yeri ve Önemi. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi, 4*(13), 66-74.

Yrd. Doç. Dr. Recep Ahıshalı, P. D. (2013). *Osmanlı Türkçesi-II.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

EKLER

Ek-1. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in Binbaşılık Terfi Yazısı

DEVLET ARŞİVLERİ BAŞKANLIĞI
MEHMET ALİ tarafından
29.08.2021 22:23:10 tarihinde görüntülenmiştir

İ. DH 525/36244

Ek-2. Takiyyüddin Mehmed Emin Ali Bey'in adının geçtiği tayinat defterinin ilgili bölümü.

